JOSÉ RODRIGUES DOS SANTOS

Codex 632

BEST SELLER

PARALELA 45

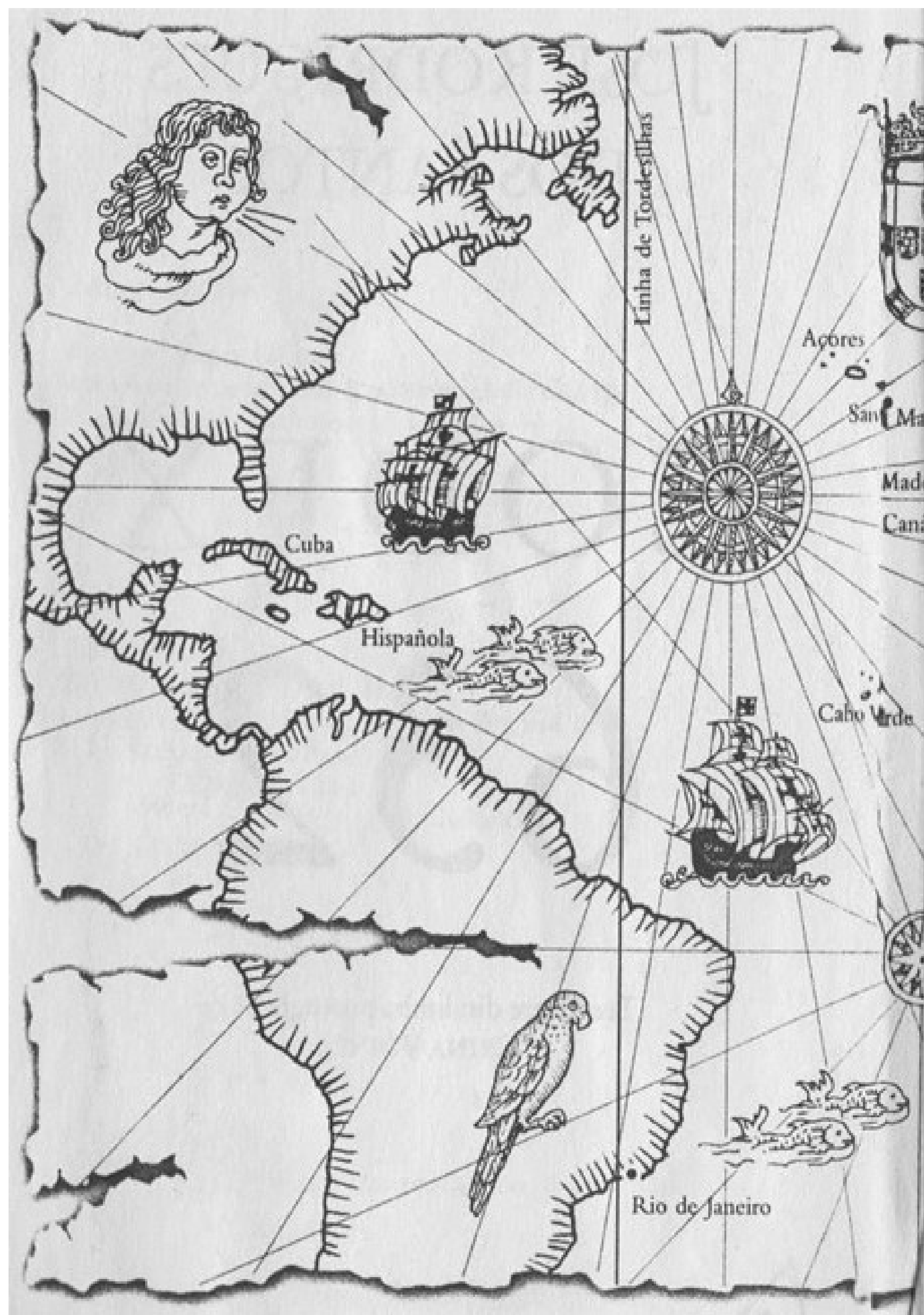
Jose Rodrigues dos Santos

CODEX 632

V.1.0

Traducere din limba portugheză de Crina Voinea

Jose Rodrigues dos Santos,
Codex 632
Editura PARALELA 45
2009

Linha de Tordesillas
Açores
Cuba
Hispañola
Rio de Janeiro

Piacenza
Génova
Lisboa
Jerusalém
Tordesilhas
Valladolid
Tomar
Sintra
Vila Franca de Xira
Lisboa
Cuba
Beja
Sevilha
Faro
Cádiz

Pentru Florbela, Catarina şi Ines,
cele trei femei din viaţa mea.

„Timpul dezvăluie adevărul.”

Seneca, *De ira*

Avertisment

Toate datele, manuscrisele şi documentele
menţionate în acest roman
chiar există.
Inclusiv *Codexul 632.*

PROLOG

Patru.

Bătrânul istoric nu ştia, nu avea de unde să ştie, că nu îi mai rămăseseră decât patru minute de trăit.

Liftul hotelului îl aştepta cu uşile larg deschise şi bărbatul apăsă pe butonul cu numărul unsprezece. Ascensorul îşi începu călătoria, iar ocupantul său se privi îndelung în oglindă. Părea sfârşit; îşi vedea chelia din vârful capului, păr mai avea doar pe ceafă şi în spatele urechilor, păr cărunt, alb ca zăpada, la fel de alb ca barba rară care îi ascundea faţa slabă şi suptă, brăzdată de riduri adânci; deschise larg buzele şi îşi analiză dinţii neregulaţi, galben-închis, cu excepţia celor falşi, implantaţi, singurii care dădeau impresia de sănătate pură, de marmură.

Trei.

Felul în care liftul îi anunţă sosirea la destinaţie a fost un *clinc* discret, ocupantul era rugat să coboare şi să meargă către moarte, deoarece el, liftul, avea de întâmpinat alţi oaspeţi. Bătrânul păşi pe coridor, o luă la stânga, căută cu mâna dreaptă cheia în buzunar şi o găsi; era o cartelă de plastic alb cu numele hotelului pe o parte şi o bandă neagră pe cealaltă, banda conţinea codul încuietorii. Bătrânul introduse cartela în încuietoarea uşii, se aprinse o lumină verde, răsuci mânerul şi intră în cameră.

Două.

L-a întâmpinat suflul îngheţat şi uscat al aerului condiţionat, părul i se zburli din pricina plăcutei răcori şi se gândi cât de bine îi cădea după ce toată dimineaţa suportase căldura pârjolitoare a străzii. Se aplecă spre frigiderul mic de pe podea, deschise uşa, îşi luă paharul cu suc şi se apropie de fereastra mare. Admiră suspinând potolit clădirile înalte şi vechi din Ipanema; chiar în faţă răsărea o casă mică, albă, cu cinci etaje; sub soarele fierbinte de la începutul amiezii sclipea pe terasă apa turcoaz a unei piscine, răcoroasă şi îmbietoare; alături se ridica o clădire întunecată mai înaltă, cu balcoane mari pline de scaune şi balansoare; în depărtare, dealurile înconjurau pădurea de beton ca o barieră naturală de linii curbate, verzi şi cenuşii; Isus Mântuitorul saluta din profil de pe Corcovado, figurina lungă şi subţire din marmură îmbrăţişând oraşul de acolo, de sus,

minusculă şi fragilă, căutându-şi echilibrul deasupra abisului de arbori, de pe cel mai înalt deal al oraşului, sprijinit de creasta belvederii deasupra unui mănunchi lăptos de nori care se lipise de vârful promontoriului.

Unul.

Bătrânul duse paharul la gură şi simţi cum lichidul portocaliu îi cobora pe gât, dulce şi răcoros. Sucul de mango era băutura lui preferată, mai ales pentru că zahărul accentua strepezeala dulceagă a acestui fruct tropical; pe lângă asta, *sucaris*[1] produceau un suc pur, fără apă, cu fructele curăţate pe loc, iar sucul de mango ajungea proaspăt, amestecat cu pulpă în lichidul gros şi revigorant. Bătrânul înghiţi sucul până la capăt, cu pleoapele strânse, savurând gustul cu o poftă netulburată. Când termină, deschise ochii şi observă cu nespusă plăcere albastrul strălucitor al piscinei de pe terasa casei din faţa camerei sale. A fost ultima imagine pe care a înregistrat-o.

Durere.

În acea clipă, o durere chinuitoare îi străpunse pieptul; se chirci într-o convulsie, se frânse, se zbătu într-un spasm incontrolabil; durerea deveni insuportabilă şi omul se prăbuşi străfulgerat pe podea, îşi rostogoli ochii până îi rămaseră fixaţi pe tavanul încăperii, nemişcaţi, iar corpul lungit cu burta în sus şi picioarele întinse fu cutremurat de o ultimă zbatere.

Lumea lui se terminase.

[1] Baruri ieftine sau locuri în care se produce şi se vinde suc proaspăt de fructe, în Brazilia (n. t.).

I

— Cum? Iar vrei pâine prăjită cu unt?

— V'eau.

— Iar?

Tomas suspină adânc. Iritat, îşi fixă fiica din priviri, dezaprobator, ca şi când ar fi vrut să-i dea de înţeles că trebuia să ceară altceva. Dar fata făcu semn ca da, ignorând cu superioritate iritarea tatălui.

— V'eau.

Constanca îşi privi soţul cu reproş.

— Hai, Tomas, las-o să mănânce ce vrea ea.

— Dar e mereu acelaşi lucru, devine enervant, protestă el. Mereu pâine prăjită cu unt, pâine prăjită cu unt, în fiecare zi.

Accentuă cuvântul *fiecare* şi făcu o grimasă de repulsie.

— Deja nu mai suport nici mirosul, îmi vine să vomit.

— Aşa e ea, ce vrei?

— Ştiu, mormăi Tomas. Dar ar putea măcar să încerce să mai schimbe, nu-i aşa?

Ridică degetul arătător de la mâna dreaptă.

— Măcar o dată în viaţă. O dată. Nu cer mai mult. Doar o dată.

Se făcu linişte.

— V'eau pâine p'ăjită cu unt, murmură fata, imperturbabilă.

Constanca se îndepărtă de maşina de gătit, scoase din punga cu pâine două felii fără coajă şi le aşeză în prăjitor.

— Imediat e gata, Margarida. Mama îţi face pâine prăjită, draga mea.

Soţul se sprijini de spătarul scaunului şi suspină descurajat.

— Dar nu se poate aşa, exclamă Tomas, clătinând din cap. Ne dă peste cap tot bugetul continuând să mănânce aşa. Nu câştigăm cât să ne permitem asta.

Mama încălzi laptele în cuptorul cu microunde, puse două linguriţe de praf de ciocolată şi două linguriţe de zahăr, amestecă şi aşeză paharul pe masă. Câteva clipe mai târziu, prăjitorul de pâine anunţă prin tradiţionalul *cling* că feliile erau gata. Constanca le scoase, le unse cu un pic de unt şi le dădu fiicei, care le băgă imediat în gură cu partea unsă în jos, aşa cum îi era obiceiul.

— Mmmm, bunătate! gemu Margarida, savurând pâinea

prăjită.

Apucă paharul şi luă o înghiţitură de ciocolată cu lapte; când puse paharul la loc, avea o mustaţă de ciocolată deasupra buzei.

— Foa'te bun!

Tatăl şi fiica ieşiră din apartament zece minute mai târziu. Dimineaţa era rece, cu vânt care sufla dinspre nord, neplăcut şi agita plopii într-un foşnet neliniştit, nervos; picături de apă acopereau maşina, cristaline şi sclipitoare, iar asfaltul era presărat cu pete ude; părea că plouase, dar erau de fapt urmele valului de umezeală care căzuse în timpul nopţii, acoperind geamuri, aşezându-se ici şi colo, formând nişte lacuri minuscule aproape peste tot în oraşul Oeiras.

Tomas ţinea servieta într-o mână, iar cu cealaltă strângea degeţelele fetiţei; Margarida purta o fustă de jeans deschisă la culoare şi o haină albastru închis, ducând ghiozdanul în spate cu dezinvoltură. Tatăl deschise uşa micului Peugeot alb, o aşeză pe Margarida pe bancheta din spate, puse ghiozdanul şi servieta jos, în faţa scaunelor şi se aşeză la volan; învârti cheia în contact, dădu puţin înapoi şi demară. Se grăbea, fata întârziase la şcoală, iar el trebuia să răzbată printre blocajele de trafic matinale ca să ajungă la cursul pe care îl preda la facultate, în plin centru al Lisabonei.

La primul semafor privi pe furiş în oglinda retrovizoare. Pe bancheta din spate, Margarida se uita plină de aviditate la lume, cu ochii ei mari şi negri, vii şi lacomi, urmărind oamenii care treceau pe trotuar şi se afundau în învălmăşeala nervoasă a lumii. Tomas încercă să privească din perspectiva unui străin, ochii crestaţi şi părul fin şi închis la culoare, aerul asiatic al durduliei. Oare ceilalţi i-ar spune *anormală*? Era sigur că da. La urma urmei, nu aşa îi numea şi el înainte, când îi vedea pe stradă sau la magazin? *Anormali. Imbecili. Retardaţi mintal.* Ce întorsături ironice ia viaţa uneori.

Îşi amintea de parcă ar fi fost ieri dimineaţa aceea primăvăratică, cu nouă ani în urmă, când a ajuns la maternitate, euforic şi agitat, radiind de bucurie şi entuziasm la vestea că e tată şi dorind să-şi vadă fiica născută în zorii acelei zile. A alergat spre salon cu un buchet de caprifoi în mână şi-a îmbrăţişat soţia şi a sărutat fetiţa nou-născută, a sărutat-o ca pe o comoară şi s-a topit de emoţie văzând-o cuibărită în pătuţ, drăgălaşă, cu obrăjorii rozalii, părea un mic Buddha somnoros, aşa era de cuminte şi împăcată.

Nu a durat nici jumătate de oră acest moment de fericire deplină, ireală, paradisiacă. Douăzeci de minute mai târziu, doctoriţa a intrat în cameră şi l-a poftit cu un gest discret în cabinetul ei. Cu un aer grav, a început prin a-l întreba dacă avea rude de origine asiatică sau cu caracteristici speciale ale ochilor; lui Tomas nu i-a plăcut discuţia şi i-a cerut sec şi direct că, dacă avea ceva de spus, să-i spună; doctoriţa i-a explicat atunci că, pe vremuri, anumite persoane erau numite mongoloide, denumire căzută în desuetudine şi înlocuită cu aceea de persoană cu sindromul Down, sau cu trisomie 21.

A fost ca un pumn în stomac. Pământul s-a căscat sub el şi viitorul s-a scurs într-un hău fără întoarcere. Reacţia mamei a fost o tăcere profundă, multă vreme nici nu a mai vrut să vorbească despre asta, acea sentinţă năruise planurile pe care şi le făcuseră pentru fetiţă. Au trăit încă o săptămână cu o vagă speranţă, cât timp Institutul „Ricardo Jorge” efectua cariotipul, testul genetic care putea clarifica toate îndoielile; şi-au petrecut toate acele zile încercând să se convingă pe ei înşişi că fusese o eroare, până la urmă lui Tomas i se părea chiar că micuţa avea ceva din expresia bunicii din partea tatălui, iar Constanca îi găsise trăsături de-ale unei mătuşi, sigur medicii se înşelaseră, cum să fie micuţa aceea întârziată mintal, sincer, îţi trebuiau lentile groase cât fundul de borcan ca să sugerezi aşa ceva! Dar opt zile mai târziu, după un telefon primit de la o angajată a institutului, cu fatidicele cuvinte „testul a ieşit pozitiv”, totul a devenit definitiv.

Şocul a fost violent pentru cuplu. Petrecuseră luni întregi făcându-şi speranţe pentru acea fetiţă, sădind vise pe care ea să le ducă mai departe, până la capătul lumii; tot acest castel se năruise datorită acelor câteva cuvinte seci. Le mai rămăsese doar îndoiala, tăgăduirea, senzaţia de nedreptate, vârtejul incontrolabil de revoltă. Vina era a obstetricienei care nu văzuse nimic, a spitalelor care nu erau pregătite pentru astfel de situaţii, a politicienilor care nu voiau să ştie de adevăratele probleme ale oamenilor, era, în sfârşit, a ţării de rahat în care trăiau. Apoi a venit senzaţia de pierdere, o durere profundă şi un sentiment de culpă peste care nu puteau trece. De ce eu? De ce fiica mea? Îşi puseseră această întrebare de o mie de ori, chiar şi acum Tomas se mai surprindea repetând-o. Au petrecut nopţi albe întrebându-se ce rău puteau să fi făcut, ce responsabilităţi avuseseră, în căutarea greşelii sau a neglijenţei, responsabililor şi vinovaţilor, motivelor şi sensului pentru toate astea. În a treia fază,

îngrijorarea a trecut de la ei către fetiţă. S-au întrebat despre viitorul ei. Ce va face ea în viaţă? Ce se va alege de ea când va îmbătrâni şi nu îi va mai avea pe părinţi să o ajute? Cine se va ocupa de ea? Din ce va trăi? Se va descurca? Va fi pe picioarele ei?

Va fi fericită?

Ajunseseră să-i dorească moartea. Un gest de mizericordie divină şi-au zis. Un gest de milă. Era poate cel mai bine pentru toţi, pentru ea însăşi, ar fi scutit-o de suferinţa inutilă! Nu este, totuşi, uneori, tot răul spre bine?

Un zâmbet al bebeluşului, un simplu schimb de priviri, o mutriţă inocentă şi totul s-a transformat dintr-odată. Ca prin magie, au încetat să o mai vadă pe Margarida ca pe un copil anormal şi au recunoscut-o în ea pe fata lor. Din acel moment, toate energiile lor s-au concentrat asupra fetiţei, nimic nu era prea bun pentru ea, au trăit chiar cu iluzia că o vor putea „vindeca”. Din acel moment viaţa ei a devenit un du-te-vino între institute, spitale, clinici şi farmacii, cu periodice evaluări cardiologice, oftalmologice, ale auzului, ale tiroidei, ale instabilităţii atlanto-axiale, un număr interminabil de examene şi teste care i-au epuizat pe toţi. În mijlocul acestei vieţi, doar printr-o minune Tomas a reuşit să-şi termine doctoratul în istorie, s-a dovedit incredibil de dificil să studieze analiza criptologică renascentistă, cu enigmele complicate ale lui Alberti, Porta şi Vigenere, printre eforturi epuizante şi alergături pe la medici şi analişti. Banii nu le erau suficienţi, salariul lui de la facultate şi ceea ce câştiga din orele de arte vizuale de la gimnaziu abia dacă ajungeau pentru cheltuielile zilnice. Când s-a tras linie, un efort atât de mare a avut consecinţe inevitabile asupra vieţii de cuplu; Tomas şi Constanca, absorbiţi de probleme, aproape că nu se mai atingeau deloc. Nu era timp pentru aşa ceva.

— Tată, *chintăm*?

Tomas tresări, întorcându-se în prezent. Privi din nou în oglinda retrovizoare şi zâmbi.

— Am crezut că ai uitat, draga mea. Ce vrei să cânt?

— Cea cu Ma’ga’ida se uită la mine.

Tatăl începu răguşit, după ce-şi drese vocea:

Sunt o Margareta
Din grădina ta
Sunt a ta
Tăticul meu,

Ştiu eu,
La mine te uiţi mereu.

— Bine! Bine! exclamă ea, fericită, aplaudând. Acum Ze leagă şi'etu'ile.

Parcă maşina în garajul facultăţii, încă aproape gol la ora nouă şi jumătate dimineaţa. Luă liftul până la etajul şase, merse la birou să-şi verifice corespondenţa şi să ia cheile de la secretariat, coborî pe scări până la etajul trei, trecând printre studenţii care se îngrămădeau în hol şi pălăvrăgeau zgomotos între ei. Prezenţa lui trezea murmure vioaie printre fete, în ochii cărora Tomas trecea drept un bărbat atrăgător, un bărbat înalt şi şarmant la cei treizeci şi cinci de ani, cu ochii verzi scânteietori; ochii aceştia erau moştenirea cea mai marcantă de la străbunica sa franţuzoaică. Deschise uşa sălii T9, trebui să apese o serie de întrerupătoare ca să aprindă lumina în toată sala şi puse servieta pe masă.

Studenţii intrară în valuri pălăvrăgind într-un zumzet matinal şi se împrăştiară în mica sală în grupuri, aproape toţi la locurile obişnuite şi cu colegii din totdeauna. Profesorul îşi scoase notiţele din servietă şi se aşeză; bătu tactul cu degetele aşteptând ca studenţii să se aşeze şi să ajungă cei care întârziaseră. Studie feţele pe care le cunoştea de mai puţin de două luni, de la începutul anului şcolar; erau aproape numai fete, unele încă somnoroase, altele frumos aranjate, majoritatea oarecum neîngrijite, mai mult stilul intelectual, preferau să-şi folosească ochii la citit în loc de sedus. Tomas cunoştea deja profilul lor ideologic. Neîngrijitele aveau tendinţe de stânga, preţuiau substanţa şi dispreţuiau forma; cele mai îngrijite erau, în general, de dreapta, catolice şi discrete, deja iubitoare ale plăcerilor vieţii, machiate şi parfumate, nu le interesa politica sau religia, idealul lor era să găsească un băiat promiţător cu care să se mărite. Rumoarea se prelungi, dar întârziaţii erau tot mai rari, mai pica doar câte unul din când în când.

Considerând că se întruneau, în sfârşit, condiţiile pentru a începe cursul, Tomas se ridică de la masă şi înfruntă clasa.

— Aşadar, bună dimineaţa.

— Bună dimineaţa, au răspuns studenţii într-un murmur inegal.

Profesorul înaintă câţiva paşi în faţa primelor bănci.

— Orele trecute am vorbit, după cum vă amintiţi, despre

apariţia scrisului în Sumeria, mai precis în Ur şi Uruk. Am studiat inscripţiile cuneiforme de pe o placă din Uruk şi am citit cel mai vechi text de ficţiune care se cunoaşte, *Epopeea lui Ghilgameş.*

Alţi câţiva studenţi intrară în clasă.

— Am mai văzut o stelă a regelui Marduk şi am analizat simbolurile Akkadului, Asiriei şi ale Babilonului. Am vorbit apoi despre egipteni şi hieroglife, citind fragmente din *Cartea Morţilor,* inscripţiile din Karnak şi o serie de papirusuri, spuse Tomas.

Făcu o pauză ca să marcheze sfârşitul rezumatului materiei parcurse deja.

— Azi, ca să încheiem partea referitoare la Egipt, vom afla cum au fost descifrate hieroglifele.

Se opri şi se uită în jur.

— Are cineva idee?

Studenţii zâmbiră, obişnuiţi deja cu maniera jucăuşă în care profesorul îi invita să participe la oră.

— Cu piatra din Rosetta, spuse o studentă, străduindu-se să rămână serioasă.

Rolul pietrei din Rosetta în descifrarea hieroglifelor făcea parte din cunoştinţele de şcoală primară.

— Da, confirmă Tomas cu un aer nu prea convins, ceea ce îi surprinse pe studenţi. Piatra din Rosetta a avut rolul ei, fără îndoială, dar nu putem spune că a fost singurul factor. Poate nici măcar cel mai important.

În sală, numărul celor intrigaţi se înmulţi. Studenta care răspunsese la întrebare rămase tăcută, intimidată de faptul că răspunsul ei nu fusese apreciat. Dar alţii se agitară pe scaune.

— Cum aşa, domnule profesor? îndrăzni o studentă aşezată în partea stângă, o fată plinuţă, cu ochelari, de obicei dintre cele mai atente şi mai active, cu un aer cuminte – probabil că era catolică. Deci nu piatra din Rosetta a oferit cheia semnificaţiei hieroglifelor?

Tomas surâse. Diminuarea importanţei pietrei din Rosetta produsese efectul dorit. Trezise sala.

— Da, a dat un mic ajutor. Dar a fost nevoie de mai mult decât atât.

O nouă studentă intră în sală şi profesorul o studie de la distanţă, distrat.

— După cum ştiţi, timp de câteva secole…

Ezită, cu atenţia concentrată asupra noii venite.

— Ăăă… timp de câteva secole… hieroglifele…

Era o fată pe care nu o mai văzuse niciodată.

— Hieroglifele au rămas… ăăă… ele au rămas un mare mister.

Necunoscuta merse să se aşeze în ultimul rând, izolată de toţi şi, din această cauză, studiată de toţi.

— Cele… ăăă… cele mai vechi hieroglife…

Avea părul blond ondulat, strălucitor şi viu şi un corp voluptos.

— Deci, cele mai vechi hieroglife îşi au originea cu… ăă… cu trei mii de ani înainte de Cristos.

Tomas făcu un efort să se concentreze la ceea ce preda şi îşi impuse să-şi abată privirea de la fată, înţelese că nu dădea bine să se tot holbeze la ea şi să se tot bâlbâie.

— Hieroglifele… ăăă… au rămas aproape neschimbate timp de peste trei mii de ani, până când, la sfârşitul secolului al IV-lea d.H., întrebuinţarea lor a încetat. Folosirea şi citirea lor s-au pierdut subit, pe parcursul a numai o generaţie. Şi ştiţi de ce?

Sala rămase tăcută. Nimeni nu ştia.

— Egiptenii au devenit amnezici? glumi un student, unul dintre puţinii băieţi care făceau parte din grupă.

Râsete în sală, fetele îl considerau amuzant.

— Din cauza bisericii creştine, explică profesorul cu un surâs forţat. Creştinii le-au interzis egiptenilor să folosească hieroglifele. Doreau să întrerupă orice legătură cu trecutul păgân, voiau să-i oblige să uite de Isis, de Osiris, de Anubis, de Horus şi de toată cohorta aceea de zeităţi. Întreruperea legăturilor a fost atât de radicală, încât cunoaşterea vechii scrieri pur şi simplu a dispărut, profesorul făcu un gest rapid. Puf! şopti. Dintr-o clipă în alta, absolut nimeni nu a mai fost în stare să înţeleagă ce voiau să spună hieroglifele. Vechea scriere egipteană a devenit istorie cât ai clipi din ochi.

Tomas îndrăzni, acum că trecuse deja cel puţin un minut, să se uite pe furiş la nou venită.

— Interesul pentru hieroglife s-a menţinut în stadiu de hibernare şi a reînviat abia la sfârşitul secolului al XVI-lea când, datorită influenţei unei cărţi misterioase, intitulate *Hypnerotomachia Poliphili,* a lui Francesco Colonna, papa Sixtus al V-lea a dispus să se aşeze obeliscuri egiptene la colţurile noilor străzi din Roma.

Tomas o considera o zeiţă, un alt fel de zeiţă decât Isis, cu siguranţă.

— Erudiţii au făcut primele tentative de descifrare a acelui scris, dar nu înţelegeau nimic, credeau că se află în faţa unor ideograme, caractere care reprezentau idei complete.

Ea era mai degrabă din seria divinităţilor nordice.

— Când Napoleon a invadat Egiptul, a luat cu el o echipă de istorici şi oameni de ştiinţă care aveau ca misiune să cartografieze, să înregistreze şi să măsoare tot ce întâlneau acolo.

Un fel de curtezană care să anime petrecerile lui Thor şi Odin.

— Această echipă a ajuns în Egipt în 1798, iar în anul următor a fost chemată de soldaţii stabiliţi în fortul Julien în Delta Nilului, ca să vadă ce găsiseră în oraşul Rosetta, în apropierea acelui loc.

Ochii blondei erau de un albastru turcoaz cristalin, pielea de un alb lăptos şi era de o frumuseţe izbitoare, dintre cele apreciate de bărbaţi şi detestate de femei.

— Soldaţii primiseră misiunea de a demola un zid, astfel încât să deschidă drumul spre fortul pe care îl ocupau când au descoperit, încastrată în perete, o piatră cu trei tipuri de inscripţii.

Tomas trase concluzia că era o străină, părul acela blond deschis fiind prea rar în Portugalia.

— Oamenii de ştiinţă francezi au studiat piatra, au identificat caractere greceşti, demotice şi hieroglife şi au concluzionat că era vorba de acelaşi text în cele trei limbi, dându-şi imediat seama de importanţa descoperirii.

Să fie nemţoaică oare?

— Problema a fost că trupele britanice au avansat în Egipt şi i-au învins pe francezi, iar piatra, care trebuia trimisă iniţial la Paris, a sfârşit prin a fi trimisă la British Museum în Londra.

Putea fi italiancă sau franţuzoaică, dar Tomas era gata să parieze că venea dintr-o ţară nordică.

— Traducerea din limba greacă a dezvăluit faptul că piatra conţinea un decret al adunării sacerdoţilor egipteni, înregistrând beneficiile pe care faraonul Ptolemeu le acorda poporului din Egipt şi onorurile pe care i le adresau, în schimb, sacerdoţii faraonului.

Poate că era olandeză sau chiar englezoaică, dar lui Tomas îi mirosea că venise din Germania, dar nu era genul acela de nemţoaică mare cât o iapă, nici nemţoaică-vacă, ci mai degrabă nemţoaică model, înaltă şi strălucitoare, o adevărată copertă de revistă.

— Aşadar, specialiştii englezi au ajuns la concluzia că, dacă celelalte două inscripţii conţineau acelaşi edict, nu ar fi fost greu să descifreze textele demotic şi hieroglific.

— Aha! exclamă studenta mai plinuţă, cu ochelari, aceeaşi fată vioaie care îi mai pusese întrebări profesorului. Atunci tot

piatra din Rosetta a fost cea care a oferit cheia pentru descifrarea hieroglifelor…

— Răbdare, ceru Tomas, ridicând mâna dreaptă. Răbdare. Făcu o pauză dramatică, apoi urmă: Piatra din Rosetta avea trei probleme. Ridică degetul mare: în primul rând, era deteriorată. Textul grecesc se menţinea aproape intact, dar lipseau părţi importante din cel demotic şi mai ales din cel hieroglific. Dispăruseră jumătate din rândurile textului hieroglific, iar celelalte paisprezece erau deteriorate, ridică degetul arătător: Apoi o altă problemă era faptul că cele două texte care trebuiau descifrate erau scrise în egipteană, o limbă despre care se presupunea că nu mai era vorbită de cel puţin opt secole. Specialiştii au reuşit să înţeleagă care erau hieroglifele corespunzătoare anumitor cuvinte greceşti, dar nu ştiau sunetele lor.

Ridică al treilea deget.

— În sfârşit, mai era şi faptul că printre erudiţi se înrădăcinase ideea că hieroglifele erau ideograme, că fiecare simbol ar fi conţinut idei complete şi nu foneme, unde un simbol reprezintă un sunet, aşa cum se întâmplă, de exemplu, în alfabetul nostru fonetic.

— Şi atunci cum au descifrat hieroglifele?

— Prima breşă în misterul hieroglifelor a fost deschisă de un englez genial pe nume Thomas Young, un om care, la patruzeci de ani, cunoştea deja greacă, latină, italiană, ebraică, siriană, caldeeană, persană, arabă, etiopiană, turcă şi… ăă… şi… staţi să mă gândesc…

— China marchează? riscă glumeţul grupei.

Râsete generale.

— Samariteană, îşi aminti Tomas.

— Ah, dacă ştia samariteană înseamnă că era băiat bun, insistă glumeţul, încântat de succesul poantelor sale. Un bun samaritean.

Noi hohote de râs.

— Haideţi, haideţi, spuse profesorul, pe care începuse să-l agaseze glumiţele.

Tomas ştia că fiecare grupă îşi avea clovnul ei, iar acesta se dovedea a fi clovnul de serviciu al acelei grupe.

— Bun, Young a luat în vacanţa de vară, în 1814, o copie a celor trei inscripţii din Rosetta. S-a apucat să le studieze intens şi un lucru i-a atras atenţia. E vorba de o serie de hieroglife înconjurate de un chenar, un fel de inel. A presupus că era menit

să sublinieze ceva foarte important. Or, din textul grecesc se ştia că în locul acela se vorbea despre faraonul Ptolemeu şi, punând lucrurile cap la cap, a ajuns la concluzia că acea casetă semnala numele lui Ptolemeu, era o formă de a da mai multă importanţă faraonului. În acest moment a făcut un pas revoluţionar. În loc să plece de la principiul că era vorba de o scriere exclusiv ideografică, a acceptat ipoteza că respectivul cuvânt era scris fonetic şi s-a apucat de conjecturi asupra sunetului fiecărei hieroglife de pe suprafaţa plăcii inscripţionate.

Profesorul se apropie de tablă şi desenă un pătrat ☐.

— Plecând de la principiul că acolo era menţionat numele lui Ptolemeu, a presupus că primul simbol de pe placa inscripţionată corespundea primului sunet din numele faraonului şi anume *p*.

Desenă alături un semicerc cu baza orientată în jos: .

— Apoi, a admis că al doilea simbol de pe placa inscripţionată era un *t.*

Trasă în continuare un leu aşezat, din profil :

— Acest leuşor, după cum a considerat el, reprezenta un *l*.

Un nou simbol schiţat pe tabla albă, de data asta două linii paralele orizontale unite în partea stângă: .

— Aici a considerat că a găsit un *m.* Acum două cuţite unul lângă altul, pe verticală . Aceste cuţite ar fi un *i.*

În sfârşit, un cârlig în picioare .

— Şi acest simbol, *os,* Tomas întoarse capul şi privi spre grupă. Vedeţi? Arată spre desenele schiţate pe tablă şi silabisi, plimbând degetul la fiecare în parte: *P, t, l, m, i, os.* Ptimios. Ptolemeu.

Privi din nou spre studenţi şi surâse descoperind expresiile de fascinaţie de pe feţele lor.

— Azi ştim că, în majoritatea cazurilor, a avut dreptate în privinţa sunetelor.

Se îndepărtă de tablă şi se apropie de primul rând.

— Şi aici s-a terminat, dragii mei, rolul pietrei din Rosetta.

Făcu o pauză, aşteptând ca ideea să fie asimilată.

— A fost un prim pas foarte important, e adevărat, dar mai erau încă multe de făcut. După ce a încheiat prima citire a unei hieroglife, Thomas Young a pornit în căutarea confirmărilor. A descoperit o altă placă inscripţionată în templul din Karnak, în Teba şi a dedus că era vorba despre numele unei regine ptolemeice, Berenika. Şi aici a identificat bine sunetele. Problema este că Young a considerat că aceste transcrieri fonetice se

aplicau numai la nume străine, aşa cum era cazul dinastiei ptolemeice, descendentă dintr-un general al lui Alexandru cel Mare şi, prin urmare, străină, astfel încât nu a dus raţionamentul până la capăt. Ca rezultat, codul nu a fost descifrat, a fost doar schiţat.

— Nu înţeleg, întrerupse plinuţa cu ochelari. De ce n-a mers mai departe? Ce l-a făcut să creadă că numai numele străine erau transcrise fonetic?

Profesorul ezită, gândindu-se câteva minute cum ar trebui să explice mai bine ideea.

— Uitaţi, e ca şi chineza, spuse într-un final. Ştie cineva chineză?

Grupa râse la o aşa întrebare.

— Bun, deşi nu ştiu de ce, observ că nimeni nu ştie chineză. Nu-i nimic. Limba chineză, după cum se ştie, are o scriere ideografică unde fiecare simbol reprezintă o idee şi nu un sunet. Problema acestui tip de scriere este că trebuie inventate simboluri noi de fiecare dată când apare un cuvânt nou. În timp ce nouă, în faţa unor cuvinte noi, ne este de ajuns să rearanjăm simboluri fonetice deja existente pentru a reproduce acele cuvinte, chinezii se văd în situaţia de a trebui să inventeze mereu simboluri noi, ceea ce, în ultimă instanţă, înseamnă că ar ajunge la mii şi mii de simboluri, devenind imposibil să le înveţe pe toate pe dinafară. În faţa acestei probleme, ce-au făcut?

— Au luat pastile pentru memorie… sugeră glumeţul.

— Au adoptat scrierea fonetică, continuă profesorul, ignorând poanta. Sau mai bine spus, vechile ideograme au fost menţinute, dar, în faţa unor cuvinte noi, pentru a nu trebui să inventeze simboluri noi, le-au utilizat fonetic pe cele vechi. De exemplu, cuvântul Moçambique. În chineza cantoneză numărul trei se spune *cam* şi se scrie cu trei linii pe orizontală.

Tomas se duse la tablă şi trase trei linii scurte sub hieroglifele deja schiţate.

— Când a trebuit să scrie cuvântul Moçambique, au luat simbolul lui trei, *cam* şi l-au pus ca a doua silabă din cuvântul Mo*çam*bique. Aţi înţeles?

Privi în jur şi văzu că prinseseră ideea.

— Aşadar, asta a crezut Young că s-a întâmplat şi cu egiptenii. După exemplul chinezilor, ei foloseau ideograme, dar în faţa cuvintelor noi, precum Ptolemeu, în loc să inventeze simboluri noi, au optat pentru folosirea fonetică a celor existente. Cât despre celelalte cuvinte, Young credea că era vorba chiar de

ideograme, din moment ce nici măcar nu a încercat să le deducă sunetele.

— Şi nu a avut nimeni ideea să facă asta? întrebă plinuţa cu ochelari.

— Ba da, bineînţeles, aprobă profesorul. În momentul acesta a apărut francezul Jean-Francois Champollion. Era un lingvist talentat, ştia şi el mai multe limbi…

— Era bun samaritean?

Glumeţul ataca din nou.

— Nu, dar a învăţat mai multe limbi, inclusiv sanscrită, zenda, copta şi pahlavi, pe lângă cele obişnuite, cu unicul scop de a se pregăti ca, într-o zi, să atace hieroglifele.

Tomas privi din nou spre blonda aşezată în spatele sălii şi se întrebă ce făcea ea acolo. Să fi fost studentă? Să fi fost chiar străină? Şi ca studentă străină, oare înţelegea ce spunea el? Adevărul e că blonda părea atentă, iar profesorul îşi propusese să facă un curs pe care ea să nu-l uite prea curând. Când va pleca de aici, trebuie să fie în stare să citească hieroglife, hotărî Tomas.

— Aşadar, prietenul nostru Champollion a aplicat abordarea lui Young la alte inscripţii, mai ales pentru Ptolemeu şi Cleopatra, mereu cu bune rezultate. A descifrat şi o menţionare a lui Alexandru. Problema era că toate aceste nume erau de origine străină, ceea ce a contribuit la întărirea convingerii că lectura fonetică se aplica doar la cuvinte care nu aparţineau lexicului tradiţional egiptean. Dar totul s-a schimbat în septembrie 1822.

Tomas făcu o pauză pentru a pregăti dezvăluirea dramatică pe care urma să o facă.

— În acea perioadă, Champollion a avut acces la alte basoreliefuri din templul de la Abu Simbel cu inscripţii anterioare perioadei de dominaţie greco-romană, ceea ce însemna că nici unul dintre numele aflate acolo nu putea fi de origine străină.

Examinându-i pe studenţi, Tomas crezu de cuviinţă că trebuia să clarifice mai bine implicaţiile acelei situaţii.

— Provocarea era acum foarte simplă pentru Champollion. Dacă era capabil să descifreze câteva dintre aceste inscripţii anterioare influenţei străine, putea să dovedească faptul că vechea scriere egipteană nu se baza pe ideograme, aşa cum se crezuse mereu, ci mai degrabă pe simboluri fonetice. Şi dacă era aşa, se dezvăluia secretul închis în acea scriere misterioasă, iar codul său era spart, în sfârşit. Cu toate acestea, problema rămânea aceeaşi: chiar dacă erau simboluri fonetice, ceea ce

rămânea de dovedit în ceea ce priveşte cuvintele mai vechi, cum putea el să citească hieroglifele dacă nu cunoştea sunetele cărora le corespundeau acele simboluri?

Lăsă întrebarea să plutească în aer, astfel încât să sublinieze imensitatea sarcinii ce-i revenea lingvistului francez.

— Prietenul nostru era, cu toate acestea un om iscusit şi se apucă să analizeze cu grijă textul care se afla pe basoreliefuri. După cercetarea tuturor hieroglifelor, s-a hotărât să se oprească la una în mod special.

Tomas se apropie de tablă şi desenă patru hieroglife într-un chenar .

— Primele două hieroglife din acest chenar erau necunoscute, dar ultimele două se găseau şi pe alte două plăci inscripţionate pe care Champollion le mai întâlnise: cea a lui Ptimios şi cea a lui Alksentr, adică Alexandru. Apoi arătă ultima hieroglifă: Pe acele plăci inscripţionate, acest simbol corespundea lui *s*. Astfel, Champollion a plecat de la principiul că ultimele două sunete de pe placa de la Abu Simbel erau deja descifrate.

Scrise pe tablă sunetele corespondente din alfabetul latin, lăsând cu semnul întrebării primele două hieroglife. Pe suprafaţa albă apăru expus un enigmatic *?-?-s-s.* Tomas întoarse capul spre grupă, indicând cu degetul cele două semne de întrebare.

— Lipsesc primele două hieroglife. Oare ce să fie? Oare care să fie sunetele lor? Privind cu atenţie această primă hieroglifă rotundă, cu un punct în mijloc, lui Champollion i s-a părut că seamănă cu soarele. Plecând de la această ipoteză, a încercat să-şi imagineze sunetul corespunzător. Şi-a adus aminte că în coptă soarele este numit *ra* şi s-a hotărât să pună *ra* în locul primului semn de întrebare.

Şterse primul semn de întrebare şi în locul lui scrise *ra-?-s-s.*

— Şi acum? Cu ce să înlocuim al doilea semn de întrebare? Champollion a meditat îndelung şi a ajuns la o concluzie foarte simplă. Oricare ar fi fost cuvântul scris acolo, faptul că apărea într-o inscripţie era un indiciu clar că avea în faţa sa numele unui faraon. Or, numele cărui faraon începea cu *ra* şi se termina cu doi de *s*?

Întrebarea pluti peste publicul tăcut.

— În acest moment, i-a trecut prin cap o altă idee, o idee îndrăzneaţă, extraordinară, decisivă.

O ultimă pauză pentru a spori suspansul.

— De ce nu un *m?* Tomas se întoarse spre tablă, şterse semnul de întrebare şi scrise *m* în locul acestuia.

Studenţii văzură cum apare în faţa lor *ra-m-s-s.* Tomas îşi regăsi un surâs triumfal, privirea strălucitoare şi mândră a celui care descifrase codul hieroglifelor.

Sala izbucni într-o rumoare de voci când profesorul anunţă sfârşitul orei. Scaune împinse, caiete strânse, studenţii stăteau de vorbă sau se grăbeau spre uşă; ca de obicei, câţiva se îndreptară spre profesor în căutare de lămuriri suplimentare.

— Domnule profesor, întrebă o slăbănoagă cu haină maro. Unde se poate citi *Precis du systeme hierogliphique*?

Era cartea publicată de Champollion în 1824, în care era dezvăluit, în sfârşit, secretul hieroglifelor. În această carte, lingvistul francez a arătat că limba hieroglifelor era copta şi că vechea scriere egipteană nu era ideografică, ci fonetică; şi mai important decât atât, Champollion a descifrat semnificaţia simbolurilor.

— Aveţi două posibilităţi, explică Tomas în timp ce îşi strângea hârtiile. Fie comandaţi pe internet, fie căutaţi la Biblioteca Naţională.

— Nu se găseşte de vânzare aici, în Portugalia?

— Din câte ştiu eu, nu.

Studenta mulţumi, făcând loc unei alte fete, cu aer grăbit, îmbrăcată cu fustă şi sacou gri, ca o directoare.

— Domnule profesor, eu sunt studentă, dar mai şi lucrez şi n-am putut veni la cursurile trecute. S-a stabilit data examenului?

— Da, în ultima oră de curs.

— Când va fi asta?

— Nu ştiu pe dinafară. Uitaţi-vă într-un calendar.

— Şi ce o să avem la examen?

Profesorul se uită la ea, fără să înţeleagă.

— Cum adică?

— O să avem întrebări despre scrierile antice?

— Ah, nu. Va fi un examen practic.

Tomas continua să-şi aşeze lucrurile în servietă în timp ce vorbea.

— Va trebui să analizaţi documente şi să descifraţi texte vechi.

— Hieroglife?

— Şi asta, dar nu numai. Puteţi să vă confruntaţi cu plăcuţe cuneiforme sumeriene, cu inscripţii greceşti, cu texte ebraice şi aramaice sau cu lucruri mult mai simple, precum manuscrise medievale sau din secolul al XVI-lea.

Fata rămase cu gura căscată, speriată.

— Ah! exclamă, cu aer indignat. Toate astea sunt de descifrat?

— Nu, râse profesorul. Doar câteva lucruri...

— Dar eu nu ştiu limbile acelea... murmură ea nesigură, ca un reproş pe un ton smiorcăit.

Profesorul îşi îndreptă privirea către ea.

— De aceea veniţi la cursul acesta, nu-i aşa? Ridică din sprâncene ca să-şi sublinieze cuvintele: Ca să învăţaţi.

Profesorul observă că, între timp, frumuseţea blondă se alăturase grupului şi îşi aştepta rândul; un fior de nerăbdare îl făcu să freamăte aşteptând să o cunoască. Dar fata care îl interpelase nu se îndepărtă, ceea ce îl irită uşor; pe deasupra, îi mai şi întinse o hârtie.

— Trebuie să o semnaţi, spuse ea ca şi când l-ar fi pedepsit pentru că îi dădea atât de mult de lucru.

Tomas se uită întrebător la hârtie.

— Ce-i asta?

— Documentul pe care trebuie să-l prezint la locul de muncă prin care să atest că am lipsit pentru că am fost la curs. Puteţi să semnaţi?

Profesorul îşi mâzgăli numele şi studenta se îndepărtă. Mai rămăseseră în faţa sa două studente, o fată cu părul negru cârlionţat şi bomba blondă; optă pentru brunetă, ca să-i rămână mai mult timp apoi pentru cealaltă.

— Domnule profesor, cum ne dăm seama când scribii egipteni recurgeau la principiul rebusului?

Rebusul e un sistem de cuvinte lungi, descompuse în componentele lor fonetice şi transformate în imagini cu sunete asemănătoare părţilor descompuse. De exemplu, cuvântul *solemn** poate fi despărţit în *sol-lemn.* În loc de a scrie acest cuvânt cu ajutorul alfabetului fonetic, poate fi redat prin simbolul lemnului şi cel al solului.

— Depinde de context, spuse Tomas. Regulile scribilor egipteni erau flexibile. De exemplu, câteodată foloseau vocalele, altă dată le omiteau. În anumite cazuri, schimbau ordinea hieroglifelor din motive pur estetice. Iar din când în când foloseau rebusul pentru a contrage cuvinte sau pentru a obţine cuvinte cu sens dublu.

— Este cazul lui Ramses?

— Da, confirmă Tomas. Champollion a dat peste un rebus încă de la prima hieroglifă pe care a descifrat-o la Abu Simbel. *Ra* nu era numai o literă, ci, în contextul acelei hieroglife, a devenit un cuvânt. Printr-o astfel de utilizare, scribul l-a comparat pe

Ramses cu Soarele, ceea ce are sens dacă ne gândim că faraonii erau consideraţi divinităţi.

— Mulţumesc, domnule profesor.

— Pe săptămâna viitoare.

Veni şi rândul blondei fatale. Tomas simţi o plăcere imensă când putu, în sfârşit, să o privească în faţă, fără să trebuiască să o mai facă pe furiş; se simţi intimidat de strălucirea pe care o iradia, dar nu se lăsă copleşit; îi zâmbi şi ea îi răspunse cu un surâs.

— Bună, salută el.

— Bună dimineaţa, domnule profesor, spuse fata într-o portugheză corectă, dar cu accent exotic. Sunt nouă.

Profesorul râse.

— Asta am observat deja. Cum vă numiţi?

— Lena Lindholm.

— Lena? făcu el cu un aer exagerat de mirat, ca şi când abia atunci ar fi remarcat ceva diferit la ea. Asta, în portugheză, este un diminutiv de la Helena…

Ea râse discret.

— Da, dar eu sunt suedeză.

Tomas deschise gura.

— Aaah! exclamă. Înţeleg.

Ezită, căutând cuvintele ascunse în memorie.

— Staţi să mă gândesc… ăă… *hej, trevligt att traffas!*

Lena făcu ochii mari.

— Cum? făcu ea plăcut surprinsă. *Talar du svenska*?

Tomas clătină din cap.

— *Jag talar inte svenska,* spuse el surâzând. Am epuizat aproape tot ce ştiu să spun în suedeză. Ridică din umeri, scuzându-se: *Forlat.*

Ea îl privi admirativ.

— Nu e rău, nu e rău. Accentul mai trebuie lucrat, trebuie să fie mai cântat, altfel seamănă mai mult cu daneza. Unde aţi învăţat suedeză?

— Când eram student, am făcut o excursie cu Inter-Rail şi am petrecut patru zile în Malmo. Şi cum sunt curios din fire şi am înclinaţie către limbi străine, am prins câte ceva. De exemplu, ştiu să întreb *var ar toaletten?*

Ea rase.

— *Hur mycket kostar det?*

Un nou hohot.

— *Appelkaka med vaniljsas.*

Ultima replică o făcu să geamă.

— Oh, domnule profesor, nu-mi aduceţi aminte de *appelkaka...*

— De ce?

Ea îşi trecu limba peste buzele cărnoase, rozalii, cu un gest care lui Tomas i se păru tentant şi senzual.

— Sunt un deliciu! Mi-e aşa de dor...

Profesorul râse, încercând să ascundă emoţia pe care i-o producea fata.

— Scuzaţi-mă, dar să nu mai folosiţi cuvântul *kaka* când vorbiţi de mâncăruri, este un cuvânt urât.

— Se numeşte *kaka,* dar are gust de măr dulce.

Închise pleoapele bine conturate şi îşi linse buzele din nou.

— Hmm, *utmarkt!* O minunăţie!

Tomas se imagină trăgând-o spre el, sărutând-o, explorând buzele acelea catifelate, trecându-şi delicat mâinile peste corpul cald şi vibrant şi trebui să facă un efort ca să-şi alunge din minte pofta sexuală pe care i-o trezea. Îşi drese vocea cu un *hmm-hmm* răguşit.

— Spuneţi-mi... cum aţi spus că vă cheamă?

— Lena.

— Spuneţi-mi, Helena...

— Lena...

— Ah, Lena.

Ezită, nesigur de modul în care pronunţase numele. Dar de data asta ea nu-l mai corectă, aşa că presupuse că spusese corect.

— Spune-mi, Lena, unde ai învăţat să vorbeşti portugheză aşa de bine?

— În Angola.

— Angola?

Suedeza surâse, dezvelind un şir perfect de dinţi strălucitori.

— Tatăl meu a fost ambasador în Angola. Am trăit acolo cinci ani.

Tomas termină de aşezat totul în servietă şi îşi îndreptă spatele.

— Ah, foarte bine. Şi ţi-a plăcut?

— Foarte mult. Aveam o casă în Miramar şi petreceam sfârşitul de săptămână în Mussolo. Era o viaţă de vis.

— În ce parte din Angola se întâmpla asta?

Ea îl privi surprinsă, i se părea ciudat ca aceste nume să nu sune cunoscut unui portughez.

— Păi în Luanda, clar. Miramar era cartierul nostru, cu vedere

spre şoseaua de centură, spre fort şi spre insulă. Iar Mussolo este o insulă paradisiacă la sud de Luanda. Nu aţi fost niciodată acolo?

— Nu, nu cunosc Angola.

— Păcat.

Profesorul porni către uşă, făcându-i semn studentei să-l însoţească. Lena se apropie şi Tomas constată că suedeza era aproape la fel de înaltă ca el; calculă că trebuia să aibă un metru optzeci, doar vreo trei centimetri mai puţin ca el. Puloverul moale, albastru, cu care era îmbrăcată se asorta perfect cu ochii albaştri şi părul blond care îi cădea în bucle pe umeri, genul Nicole Kidman şi lăsa să se întrevadă nişte sâni îndrăzneţi şi generoşi, al căror volum era subliniat şi de talia îngustă. Tomas trebui să facă un efort să nu rămână cu ochii fixaţi la pieptul acela plin şi ispititor şi se forţă să-şi întoarcă faţa.

— Povesteşte-mi, deci, ce faci la cursul meu, spuse profesorul, oprindu-se ca s-o lase să iasă înaintea lui din sala de curs.

— Am venit prin programul Erasmus, răspunse ea, trecându-i prin faţă.

Aproape fără să vrea, Tomas se uită lacom la fundul suedezei; era plin şi rotund, fesele cărnoase umpleau pantalonii de jeans albastru deschis; fără să se mai poată stăpâni şi-o imagină fără pantaloni, îşi imagină pielea palidă şi suavă, coapsele largi şi talia îngustă, îşi închipui fanta dintre fese şi spatele gol, cu rotunjimea sânilor abia ghicită din spate.

— Cum? îngăimă, înghiţind în sec.

— Sunt aici prin programul Erasmus, repetă Lena, întorcându-se să-l privească.

Au intrat în holul central şi începură să urce scările.

— Ăă… Programul Erasmus?

— Da, Erasmus. Presupun că ştiţi despre ce e vorba, nu-i aşa?

Tomas clătină din cap, într-un nou efort de a alunga demonii sexului care, după cum simţea, puseseră stăpânire pe voinţa lui. Îşi impuse să-şi îndepărteze ochii de la tentaţia infernală a acelui corp senzual şi să se concentreze la conversaţie.

— Da, sigur. Programul Erasmus… Sigur, Erasmus.

Ezită, înţelegând în sfârşit ce îi spunea ea.

— Deci ai venit prin Erasmus.

Suedeza schiţă un zâmbet forţat, intrigată de bâlbâială profesorului.

— Păi da, asta încerc să vă spun. Am venit prin Erasmus.

Tomas a priceput în ce condiţii venise acea studentă.

Erasmus era un proiect european lansat în 1987 în domeniul învăţământului superior, în cadrul căruia universităţile din Uniunea Europeană realizau schimburi de studenţi pentru o durată de maxim un an şcolar. Cu patru ani în urmă, în 1995, Erasmus fusese integrat într-un program european mai vast, numit Socrates. Majoritatea studenţilor străini care veneau la Departamentul de Istorie al Universităţii Nova din Lisabona erau spanioli, ceea ce era explicabil din cauza limbii, dar Tomas îşi amintea ca avusese un student neamţ, de la Universitatea din Heidelberg.

— De la ce universitate vii?

— De la Stockholm.

— Eşti studentă la Istorie?

— Da.

Urcaseră trei etaje aproape fără să-şi dea seama, până când ajunseră în holul central de la etajul şase; o luară la stânga şi intrară în zona birourilor; Tomas străbătu holul Departamentului de Istorie, însoţit în continuare de suedeză şi căută în buzunar cheia biroului său.

— Şi de ce ai ales să vii în Portugalia?

— Din două motive, spuse Lena. Pe de o parte, din cauza limbii. Vorbesc portugheză fluent şi astfel nu mi-ar fi fost greu să particip la cursuri. Cu scrisul e mai complicat…

Profesorul se opri lângă uşa biroului şi întinse cheia spre încuietoare.

— Dacă îţi este greu în portugheză, poţi foarte bine să scrii în engleză, nu-i nici o problemă.

Cheia intră în încuietoare.

— Şi al doilea motiv?

Suedeza se opri în spatele lui.

— Mă gândesc să-mi iau ca temă pentru lucrarea de licenţă descoperirile datorate marilor călătorii. Am studiat călătoriile vikingilor şi aş vrea să stabilesc paralele cu descoperirile portugheze.

Uşa se deschise şi, cu un gest politicos, Tomas o invită să intre.

Biroul era în dezordine, cu teancuri de lucrări de corectat şi fotocopii împrăştiate pe mese şi chiar pe jos. Se aşezară lângă fereastră admirând peisajul calm oferit de curtea spitalului „Curry Cabral”, lipit de facultate; pavilioanele joase ale infirmeriei, cu acoperişurile lor cărămizii, se distingeau printre arborii dezgoliţi de iarnă; oameni în halate se plimbau de colo-

colo, fără grabă şi fără direcţie, păreau bolnavi. Alţii, în halate albe, medici, fără îndoială, intrau şi ieşeau grăbiţi din pavilioane; unul dintre ei ieşea dintr-o maşină pe care tocmai o parcase, altul se oprise brusc sub un stejar viguros şi se uita la ceas.

— Descoperirile portugheze sunt un subiect foarte vast, comentă Tomas, aşezându-se cu faţa într-o rază de soare hibernal care îi intra pe fereastră, ţâşnind printr-o crăpătură dintre nori. Ai idee ce cantitate de muncă va trebui să depui?

— Orice peştişor speră să devină o balenă.

— Cum?!

— E un proverb suedez. Vreau să spun că motivaţia nu-mi lipseşte.

— Nu mă îndoiesc, dar e important să-ţi delimitezi aria de cercetare. Ce perioadă te gândeşti să studiezi, mai exact?

— Vreau să văd tot ce s-a întâmplat până la călătoria lui Vasco da Gama.

— Deci te interesează până la 1498?

— Da, replică ea cu entuziasm. Gil Eanes, Goncalves Baldaia, Nuno Tristao, Diogo Cao, Nicolau Coelho, Goncalves Zarco, Bartolomeu Diaz…

— Ia te uită! exclamă profesorul strâmbând admirativ din buze. Îi cunoşti pe toţi.

— Sigur. De un an de zile studiez tema şi mă pregătesc să vin aici. Făcu ochii mari: Credeţi că aş putea să consult manuscrisele originale ale cronicarilor care au relatat despre asta?

— Cine? Zurara şi ceilalţi?

— Da.

Tomas oftă.

— Va fi greu.

— Ah! exclamă Lena cu aer dezamăgit.

— Ştii, toate textele originale sunt rarităţi, relicve fragile pe care bibliotecile le păstrează cu multă grijă. Luă un aer gânditor: Dar poţi să consulţi facsimile şi copii, e aproape acelaşi lucru.

— Ah, dar originalele erau cele importante!

Îl fixă cu ochii albaştri adoptând o expresie de rugăminte.

— Oare nu m-aţi putea ajuta? făcu botic: Vă rog…

Tomas se foi pe scaun.

— Bine, cred că putem încerca…

— *Tack!* exclamă ea surâzând încântător cu recunoştinţă. *Tack!*

Profesorul intui vag că fusese manipulat, dar era aşa de încântat încât nu-i păsa, era un deliciu să-i faci pe plac acelei

făpturi divine.

— Dar eşti în stare să citeşti în portugheza secolului al XV-lea?

— Hoţul găseşte potirul mai repede decât popa.

— Ce?!

Fata râse de aerul uimit al lui Tomas.

— Alt proverb suedez. Vrea să spună că atunci când vrem într-adevăr ceva, reuşim.

— Nu mă îndoiesc, dar întrebarea rămâne valabilă, insistă el. Eşti în stare să citeşti în portugheza scrisă din perioada aceea, cu scrierea aceea complicată?

— Nu.

— Atunci la ce-ţi foloseşte să ai acces la texte?

Lena surâse şmechereşte, cu un aer poznaş, surâse cu siguranţa celui care se ştie irezistibil.

— Sunt sigură că îmi veţi da un mic ajutor special.

După-amiaza se consumă într-o şedinţă a comitetului ştiinţific al Departamentului de Istorie plină de obişnuitele intrigi, manevre de politică internă, interminabile puncte pe ordinea de zi şi dramatice nelămuriri despre virgule neclare din procesul verbal al şedinţei anterioare, precum şi analiza procesului de atribuire al echivalenţelor şi stabilirea comisiilor de examinare pentru trei masterate şi un doctorat.

Când ajunse acasă era deja seară, Constanca şi Margarida ajunseseră deja la mijlocul cinei – nişte hamburgeri cu macaroane şi ketchup, meniul preferat al micuţei. Tomas îşi scoase haina, le sărută pe cele două şi se aşeză la masă.

— Iar hamburger şi spaghete? întrebă pe ton de nemulţumire.

— Ce vrei? Ei îi plac aşa de mult…

— Spagete e bun, spuse Margarida încântată, sorbind zgomotos firele de spaghete. *Suup.*

— Bine, spuse resemnat, în timp ce îşi punea macaroane în farfurie.

Privi spre fetiţă şi îşi trecu mâna prin părul ei negru şi drept.

— Şi? Ce-ai învăţat azi?

— *Pî, a*, pa. *Pî, e,* pe.

— Iar asta? Dar, ia zi, mai ţii minte ce-ai învăţat anul trecut?

— *Pî, i,* pi. *Pî, o,* po.

— Ai văzut? întrebă el privind spre soţie. Este deja clasa a doua şi nu ştie să citească.

— Nu e vina ei, Tomas. Şcoala n-a găsit încă pe nimeni pentru învăţământul special, ce vrei să fac eu acum?

— Trebuie să mergem acolo să vorbim cu ei…

— Păi trebuie, fu ea de acord. Deja m-am înscris în audienţă la directoare săptămâna viitoare.

— *Pî, u,* pu.

Unul dintre simptomele copiilor cu trisomie 21 este tocmai dificultatea de a memora, motiv pentru care trăiesc mai ales conform rutinei şi obiceiurilor. Margarida mergea deja de un an la o şcoală publică, unde, pe lângă profesorul obişnuit, comun tuturor elevilor, dispunea şi de ajutorul unui profesor pentru persoane cu nevoi speciale, pregătit pentru a ajuta copiii cu deficienţe. Dar recentele reduceri de buget la Ministerul Educaţiei făcuseră imposibilă menţinerea profesorului în şcoală, iar Margarida, ca şi ceilalţi copii aflaţi în aceeaşi situaţie, se afla acum în imposibilitatea de a mai beneficia de sprijinul pedagogic specializat, cu toate că un asemenea ajutor era prevăzut de lege. Prin urmare, regresase; uitase mult din ceea ce învăţase cu un an în urmă, inclusiv să citească şi să scrie cuvinte simple. Pentru a progresa iar, avea nevoie de ajutorul unui profesor specializat, care funcţiona ca un antrenor, insistând în permanenţă, dar era în mod sigur dificil ca şcoala deja săracă să mai angajeze un astfel de profesor.

Tomas muşcă o bucată de hamburger şi bău o gură de vin de Alentejo. În acest timp, Margarida tocmai termina de mâncat desertul, un măr curăţat de coajă şi tăiat în felii; se ridică în picioare şi începu să strângă masa.

— Lasă, Margarida, strângi după aceea.

— Nu, răspunse ea foarte hotărât, îngrămădind vesela murdară în maşina de spălat vase. E de spălat, e de spălat!

— Speli după.

— Nu. Mize'ia, totul e mu'da'. E de spălat!

— Fata asta chiar o să deschidă o spălătorie, comentă tatăl cu un hohot de râs, ţinând strâns de farfurie ca să nu i-o ia ea.

Ordinea şi curăţenia erau cea mai mare manie a Margaridei. Unde era o pată, hop şi ea să o îndepărteze, hotărâtă şi neiertătoare. Cei doi părinţi trecuseră deja prin situaţii teribil de jenante în casele prietenilor; la vederea unei simple pânze de păianjen sau a unui fir de praf pe o mobilă, micuţa începea să ţipe în gura mare şi să întindă degetul acuzator, spunând că era mizerie acolo; denunţa murdăria cu atâta greaţă şi profundă repulsie, încât gazdele, încurcate, începeau să creadă că trăiau într-o cocină imundă şi, odată ce se frigeau cu traumatizanta experienţă, se puneau pe operaţiuni imense de curăţenie înainte

să mai invite familia Noronha.

După cină, Margarida se duse să se culce. Tatăl o spălă pe dinţi, mama îi puse pijamaua; tatăl îi pregăti lucrurile pentru ziua următoare, iar mama îi spuse o poveste înainte să adoarmă; în seara aceea era rândul Motanului încălţat. Când adormi, cei doi se întinseră pe canapeaua din camera de zi, să se recupereze după oboseala zilei.

— Nu mai vine sâmbăta odată, comentă Constanca cu ochii în tavan. Sunt stoarsă.

Camera de zi era mică, dar decorată cu bun-gust. Tablouri abstracte pline de culoare, pictate de Constanca în timpul facultăţii, înfrumuseţau pereţii; canapelele, decorate cu trandafiri pe ţesătură alb-murdar, se asortau cu perdelele şi cu covorul; dar ceea ce înveselea cel mai tare camera erau ghivecele exuberante răspândite pe mobila de fag deschisă la culoare, cu flori de un roşu aprins iţindu-se printre frunzele verzi.

— Ce flori sunt astea?

— Camelii.

Tomas se aplecă spre corolele bogate, încercând să le prindă parfumul; trase aer în piept, dar nu le simţi aroma.

— Nu miros a nimic, se plânse el, intrigat.

— Păi nu, prostuţule, râse Constanca. Sunt camelii, nu miros.

— Aha, înţelese el. Se aşeză lângă soţie şi îi luă mâna într-a sa: Ia spune-mi povestea cameliilor.

Constanca era pasionată de flori. Într-un fel ciudat, pasiunea asta a ei a fost unul dintre motivele care i-a apropiat cel mai tare când s-au cunoscut, pe vremea când erau studenţi. Lui Tomas îi plăceau la nebunie enigmele şi ghicitorile, trăia pentru descifrarea codurilor şi a cifrurilor, era interesat de simboluri şi mesaje oculte; şi-a petrecut tinereţea cumpărând *Lumea aventurilor*, nu atât pentru benzile desenate, cât mai ales pentru a devora cu mare entuziasm misterele poliţiste de la rubrica *Şapte de Pică.* Când s-au cunoscut, Constanca i-a deschis uşa spre o nouă lume a simbolurilor, cea a florilor. Fata cu pistrui i-a dezvăluit că femeile din haremurile turceşti foloseau florile pentru a intra în contact cu lumea exterioară, recurgând la un fascinant cod al simbolurilor florale. Această practică, identificată pentru prima oară în occident de către Lady Montague în 1718, a stat la originea florigrafiei, un sistem de simboluri care a devenit extrem de popular în secolul al XIX-lea, îmbinând semnificaţii originale turceşti cu mitologia antică; florile au căpătat sensuri oculte, exprimând în secret emoţii şi sentimente pe care, în

situaţii normale, eticheta socială nu le-ar fi permis. De exemplu, era de neconceput ca un bărbat să-i spună unei femei, chiar de la prima întâlnire, că s-a îndrăgostit de ea; dar devenea acceptabil să-i ofere imediat un buchet de violete, simboluri de netăgăduit ale dragostei la prima vedere. Florigrafia a marcat arta bijutierilor şi mişcarea artistică prerafaelită, iar influenţa sa a atins chiar şi lumea modei; pelerina folosită de regina Isabel a II-a la încoronare prezenta broderii cu frunze de măslin şi spice de grâu în speranţa că domnia ei va fi caracterizată de pace şi prosperitate. Constanca, pasionată de ştiinţele umaniste şi de cele ale naturii, deveni specialistă în simbolistica florilor, descifrând semnificaţii subliminale ale prezenţei florilor.

— Cameliile au venit din China, unde erau foarte apreciate, explică Constanca. Au intrat în cultura noastră datorită lui Alexandre Dumas fiul, autorul *Damei cu camelii*, roman bazat pe povestea adevărată a unei curtezane din Parisul secolului al XIX-lea, o anume Madeleine du Plessis. După cât se pare, *mademoiselle* du Plessis era alergică la parfumul florilor şi a ales cameliile tocmai pentru că nu aveau miros. Se uită jucăuş la Tomas: Ştii ce este o curtezană, bănuiesc.

— Draga mea, predau istorie.

— Ei bine, *mademoiselle* du Plessis purta în fiecare zi un buchet de camelii, fie albe timp de douăzeci şi cinci de zile, pentru a arăta bărbaţilor că este disponibilă, fie roşii în restul zilelor, pentru a arăta că în acele zile nu avea de dat nimic nimănui.

— Ooof! exclamă el, simulând dezamăgirea.

— Verdi s-a inspirat din romanul lui Dumas şi a compus *La Traviata,* unde a adaptat uşor povestea damei cu camelii. În opera lui Verdi, eroina a fost obligată să-şi vândă bijuteriile şi folosea camelii pentru a le înlocui.

— Sărăcuţa, comentă Tomas cu un zâmbet şugubăţ. Biata de ea.

Se uită la florile pe care soţia le pusese în cameră.

— Trebuie aşadar să deduc că, din moment ce ai cumpărat camelii roşii, azi nu ai nimic de dat.

— Deduci bine, confirmă Constanca cu un suspin. Sunt terminată.

Tomas se uită la ea cu atenţie. Soţia lui păstra încă aerul melancolic care îl cucerise când se cunoscuseră la Facultatea de Arte. Pe vremea aceea, el era student la Istorie la Universitatea Nova din Lisabona, iar destinele lor s-au încrucişat din cauza unei

discuţii între băieţi, când Tomas a auzit pentru prima dată despre frumuseţea studentelor de la Arte. „Nişte capodopere”, glumise Augusto în curtea Universităţii Nova, după prânz, într-o după-amiază însorită de primăvară, foarte satisfăcut de poanta lui. „Ascultă ce-ţi spun, părinţii lor au fost adevăraţi artişti. Într-o zi o să te iau acolo, ai să vezi, sunt tare faine.”

Fireşte că au mers până la urmă. Tras de colegi, Tomas se prezentă într-o zi la cantina Facultăţii de Arte la ora mesei de prânz ca să verifice zvonul care circula la „Nova”: nu exista Facultate în Lisabona unde să se cultive frumuseţea mai mult decât la Arte. Au încercat să agaţe fete la coada de la cantină, nişte blonde vaporoase şi bine aranjate, dar au fost ignoraţi cu îngâmfare; după ce au trecut de casă, s-au învârtit prin sala de mese cu tava în mână, aproape pierduţi, în căutarea celui mai bun loc unde să se aşeze; aleseră o masă la fereastră, ocupată parţial de trei fete, una dintre ele era o brunetă subţire. „Natura e generoasă”, remarcă Augusto, trăgând cu ochiul, antrenându-şi colegii în direcţia frumuseţii. Bruneta fu atrasă de ochii verzi ai lui Tomas, dar el preferă să-şi îndrepte atenţia uneia dintre prietenele ei, o fată cu pielea albă ca laptele, cu nasul presărat de pistrui şi cu privirea ochilor căprui un pic pierdută, poate melancolică, poate visătoare. Nu senzualitatea i-a atras atenţia, ci blândeţea; ea nu era o bomboană, nici o prăjitură, nici un borcan cu miere; era o ciocolată, din cele cremoase, care îţi dansează în faţa ochilor şi ţi se topesc în gură. Gesturile ei, delicate, voluptuoase, trădau o fire care la prima vedere părea blândă, nostalgică, moale, deşi toate acestea, după cum avea să descopere, nu erau decât simple iluzii, sub acel aer fragil se ascundea un vulcan, în spatele acelei pisici blânde zăcea o leoaică neîmblânzită. Nu plecă până nu-i smulse numărul de telefon. Două săptămâni mai târziu, după ce i-a oferit primul buchet de caprifoi, informând-o în prealabil că însemnau promisiuni de iubire devotată şi fidelă, Tomas a sărutat-o pe Constanca în staţia Oeiras şi s-au plimbat ţinându-se de mână prin nisipul de pe plaja din Carcavelos.

Amintirile din trecut se transformară în chipul nemişcat al Margaridei, ca şi când Tomas ar fi călătorit în trecut şi s-ar fi întors în zbor în prezent; fotografia fetei îi surâdea de pe mobilă, alături de un buchet de camelii.

— Ia spune, nu cumva acum, la începutul anului, trebuie să o ducem pe fată din nou la control?

— Ba da, confirmă Constanca. Trebuie să o ducem peste o

săptămână la doctorul Oliveira. Mâine merg la „Santa Marta” să iau rezultatele şi trebuie să mergem să i le arătăm.

— Mersul pe la doctori mă dă peste cap, mărturisi Tomas.

— Şi pe ea o dă peste cap, replică femeia. Nu uita că foarte curând va trebui operată…

— Nu-mi mai aduce aminte.

— Că-ţi place sau nu, Tomas, va trebui să mă ajuţi cu asta.

— Bine, bine.

— Eu m-am săturat deja să trag singură la căruţă. Fata are nevoie de sprijin şi eu nu mă mai descurc cu toată treaba. Trebuie să mă ajuţi, până la urmă eşti tatăl ei.

Tomas se simţea încolţit. Problemele Margaridei o suprasolicitau pe soţia sa, iar el, oricât de mult s-ar fi străduit, părea incapabil să rezolve măcar jumătate din problemele pe care Constanca, cu spiritul ei practic, le rezolva oricând.

— Stai liniştită, o să vin cu tine la doctorul Oliveira.

Constanca păru să se calmeze. Se întinse pe canapea şi căscă.

— Bine, merg la culcare.

— Deja?

— Da, mi-e somn, spuse, ridicându-se de pe canapea. Mai rămâi?

— Da, mai rămân un pic. O să citesc ceva şi apoi vin în pat.

Femeia se înclină spre el, îl sărută uşor pe buze şi ieşi din cameră, lăsând în urmă o aroma caldă de Channel no. 5 care persistă în încăpere. Tomas se opri în faţa raftului cu cărţi, scărpinându-se în cap, nehotărât în privinţa alegerii; în cele din urmă luă *Selected Tales* de Edgar Allan Poe; voia să recitească *The Gold-Bug*, povestea despre un scarabeu de aur care, pe când avea şaisprezece ani, îi trezise acelaşi gen de interes pe care *Lumea Aventurilor* urma să i-l trezească pentru decriptare.

Telefonul mobil sună, întrerupându-l din citit când era deja la pagina trei a povestirii.

— Alo?

— *Hi.* Aş putea vorbi cu profesorul Noronha?

Accentul era brazilian, dar pronunţat ca şi cum ar fi fost al unui străin vorbitor de engleză; după tonul nazal, Tomas presupuse că era vorba de un american.

— Eu sunt. Cu cine vorbesc?

— Numele meu este Nelson Moliarti, sunt *adviser* al *executive board* al American History Foundation. Vă sun de New York… ăă… din New York.

— Ce faceţi?

— Sunt bine, mulţumesc. Vă rog să mă scuzaţi că vă sun la ora asta. Vă deranjez?

— Nu, deloc.

— *Oh, good,* exclamă. Domnule profesor, nu ştiu dacă aţi auzit de fundaţia noastră…

Vocea rămase suspendată, ca şi când ar fi aşteptat confirmarea.

— Nu, nu am auzit.

— Nu-i nimic. American History Foundation este o organizaţie americană nonprofit care are ca obiectiv sprijinirea studiilor în domeniul istoriei continentului american. Sediul este la New York şi avem în acest moment în desfăşurare un proiect de cercetare important. Doar că a intervenit o problemă complicată care ameninţă munca deja depusă. *Executive board-ul* m-a însărcinat să găsesc o soluţie, ceea ce am şi făcut în ultimele două săptămâni. Acum jumătate de oră am prezentat *board*-ului o recomandare. Recomandarea a fost acceptată şi de aceea vă telefonez.

Urmă o pauză.

— Da?

— Domnule profesor Noronha?

— Da, da, sunt aici.

— Dumneavoastră sunteţi soluţia.

— Cum?

— Dumneavoastră sunteţi soluţia pentru problema noastră. Puteţi da o fugă până la New York?

II

Un nor de aburi ieşi din pământ cu o iuţeală neobişnuită, ca şi când ar fi fost aruncat de un vulcan ascuns în asfalt şi se împrăştie rapid în aerul rece şi uscat al nopţii. Tomas simţi mirosul greţos de cartofi prăjiţi degajat de aburi, recunoscu mirosul specific de *chao min* chinezesc, dar îl ignoră imediat; avea în minte alte priorităţi, cea mai importantă dintre ele era să-şi păstreze căldura corpului, să se protejeze de suflul polar care îl îngheţa; închise un nasture care se deschisese şi strânse mai bine pardesiul pe lângă corp, înfundându-şi adânc mâinile în buzunare. New Yorkul e un oraş dezagreabil când vântul biciuie străzile la începutul anotimpului rece, cu atât mai rău, cu cât era mai subţire pardesiul, mai ales când e vorba de acele pardesie potrivite condiţiilor blânde ale climei mediteraneene din Lisabona, dar care nu fac faţă suflului geros al iernii de pe coasta estică americană, acel vânt din nord care anunţa venirea zăpezii şi care se dovedea mult prea agresiv pentru o ţesătură atât de subţire.

Tomas aterizase cu câteva ore mai devreme pe JFK. O superbă limuzină neagră, pusă la dispoziţie de American History Foundation, îl dusese de la aeroport la Waldorf-Astoria, magnificul şi impunătorul hotel în stil *art deco* care ocupa un întreg cvartal între Lexington şi Park Avenue. Mult prea agitat pentru a fi în stare să admire detaliile fine ale arhitecturii acelui edificiu monumental, proaspăt sositul vizitator îşi lăsă în grabă bagajele în cameră, făcu rost de o hartă a oraşului de la portar şi ieşi pe stradă, renunţând la serviciile limuzinei. A fost o greşeală. Voia să descopere străzile oraşului, auzise mereu că doar cine le bate cu piciorul cunoaşte cu adevărat New Yorkul, dar uitaseră să-i spună că asta era valabil doar când nu e frig. Şi frigul din New York e ceva ce nu se uită; e atât de intens încât totul în jur dispare, vederea se tulbură, ceea ce e important devine irelevant, ceea ce e interesant se transformă în banal, contează doar să rezişti frigului.

Noaptea căzuse deja peste acea neobişnuită pădure de beton; la început, când corpul încă mai păstrase căldura, frigul nu-l deranjase; se simţea atât de mult în largul lui încât atunci când păşi pe strada East 50th, începu să admire edificiile gigantice

îndreptate spre cer, mai ales General Electric Building, pe Lexington Avenue, alt monument *art deco.* Dar când traversă Bulevardul Americilor şi ajunse pe 7th Avenue, frigul începu să-l afecteze serios; îl durea nasul, privirea i se tulbură, iar corpul îi tremura în frisoane incontrolabile, deşi cel mai mult îl făceau să sufere urechile, parcă îi erau crestate cu o lamă, lovite de o forţă invizibilă, sculptate de mâini crude.

La vederea cascadei de lumini din Times Square, la stânga, i se încălzi inima instantaneu şi căpătă forţă ca să continue. Coborî pe 7th Avenue şi pătrunse în inima Districtului Teatrelor. Animaţia luminoasă din Times Square se deschise spre intersecţia cu Broadway; un spectacol de lumină îi invadă simţurile, se simţi asaltat de diferite explozii cromatice şi inundat de acea beţie luminoasă; acolo se făcea zi, soarele în nenumărate exemplare alunga umbra nopţii şi picta piaţa aglomerată într-o mulţime de culori; traficul era intens, haotic; trecătorii se îngrămădeau ca într-un furnicar, unii mergeau cu un scop precis, alţii doar hoinăreau, îşi umpleau ochii cu acel spectacol feeric, ireal; pe toate clădirile străluceau neoane colorate, cuvinte enorme defilau grăbite pe lungile *billboard*-uri, ecrane gigantice difuzau anunţuri sau chiar emisiuni televizate, într-o tumultuoasă orgie animată, făcută dintr-o gamă infinită de imagini şi culori.

Tomas simţi telefonul vibrând în pantaloni şi îl auzi sunând; scoase aparatul din buzunar şi îl duse la ureche.

— Alo?

— Domnul profesor Noronha?

— Da?

— Sunt Nelson Moliarti. E totul în regulă? Aţi ajuns cu bine?

— Ah, bună. Totul în regulă, mulţumesc.

— Şoferul s-a ocupat bine de dumneavoastră?

— Cinci stele.

— Şi vă place hotelul?

— E minunat.

— Aşa este, Waldorf-Astoria este una dintre atracţiile noastre. Ştiaţi că toţi preşedinţii americani stau acolo când vin la New York?

— Ah, da? se miră Tomas, sincer impresionat. Toţi?

— Sigur. Din 1931. Waldorf-Astoria este foarte prestigios. Oameni de stat, stele de cinema, artişti de renume, chiar şi personalităţi regale trec pe acolo. Ducele şi ducesa de Windsor, de exemplu, nu s-au mulţumit doar să doarmă acolo câteva

nopţi. Au locuit în hotel – sublinie cuvântul *locuit.*

— Da, da, nu mi-am imaginat niciodată. De aceea, nu pot decât să vă mulţumesc pentru bunăvoinţa de a mă fi cazat la Astoria.

— Nu aveţi pentru ce. Pentru noi e important să vă simţiţi bine. Aţi luat cina?

— Nu, încă nu.

— Atunci, dacă doriţi, puteţi merge la unul dintre restaurantele hotelului, vă recomand Bull and Bear Steakhouse, dacă vă place carnea, sau Inagiku, în caz că preferaţi mâncarea japoneză. Puteţi, de asemenea, să solicitaţi serviciul în cameră, care e foarte renumit la Waldorf-Astoria, a apărut şi în revista *Gourmet,* vă daţi seama. Va trebui doar să semnaţi nota şi fundaţia acoperă tot, staţi liniştit.

— Ah, mulţumesc, dar nu este nevoie. Voi lua o gustare aici în Times Square.

— Sunteţi în Times Square?

— Da.

— Acum?

— Da.

— Dar este foarte frig. Şoferul e cu dumneavoastră?

— Nu, i-am dat drumul.

— Şi cum aţi ajuns în Times Square?

— Pe jos.

— *Holly cow!* Sunt minus cinci grade. Şi la televizor doar ce-au anunţat că, din cauza *wind-chill*-ului se va ajunge la minus cincisprezece. Sper măcar că sunteţi îmbrăcat gros…

— Ăăă… Aşa şi aşa.

Moliarti emise un zgomot dezaprobator din buze.

— Trebuie să aveţi grijă. Dacă aveţi nevoie, trebuie doar să mă sunaţi şi trimit şoferul să vă ia. Aveţi numărul meu de telefon?

— Cred că a rămas în memoria telefonului meu mobil.

— *Good!* Dacă aveţi nevoie, mă sunaţi, da?

— Oh, nu va fi nevoie. Iau un taxi.

— Cum doriţi. Oricum eu v-am sunat să vă urez bun venit la New York şi vă spun că avem o întâlnire la ora nouă dimineaţa la *office*-ul nostru. Şoferul vă va aştepta la opt şi jumătate în *lobby*-ul din Park Avenue ca să vă aducă. *Office-ul* nu e departe de hotel, dar, după cum ştiţi, traficul dimineaţa e un adevărat *hell.*

— Staţi liniştit, ne vedem mâine.

— Aşa e. Pe mâine.

Când puse telefonul în buzunar, Tomas îşi dădu seama că nu-şi mai simţea degetele; mâna îi era îngheţată, deja nu mai asculta de comenzile creierului; părea amorţită, departe, de parcă nu mai era a lui. O cufundă în buzunarul pantalonilor, într-o disperată căutare de căldură, dar situaţia nu se amelioră prea mult. Îşi dădu seama că trebuie să intre undeva. Văzu uşa unui restaurant în stânga şi o împinse, grăbit, suferind chiar; intră şi primi căldura localului cu uşurare, ca şi când ar fi descoperit salvarea după ameninţarea infernului; îşi frecă mâinile cu frenezie, încercând să producă energie şi să activeze circulaţia, până când începu să-şi simtă din nou vârful degetelor.

— *Can I help you?* întrebă *waiter*-ul, un băiat tânăr şi zâmbitor.

Tomas arătă că venise singur şi se aşeză lângă fereastră; traficul din Times Square, congestionat şi nervos, era un spectacol care se vedea bine de la masa lui. *Waiter*-ul îi aduse meniul şi clientul înţelese că intrase într-un restaurant mexican. După ce analiză variantele, ceru *enchiladas* cu brânză şi carne de vacă şi o *margarida on the rocks.* Când băiatul se îndepărtă, înmuie fragilele *nachos* într-un sos de roşii cu ceapă, gustă din aperitivul picat şi se sprijini de spătarul scaunului, admirând priveliştea. Îşi dădu seama că nu avea haine cu care să-şi poată permite să hoinărească prin oraş, aşa că nu avea alternativă; după cină, urma să ia un taxi şi să se întoarcă la adăpostul hotelului.

Diferenţa de cinci ore faţă de ora Lisabonei îşi făcu simţit impactul în acea noapte. Tomas se trezi la şase dimineaţa, întunericul stăpânea încă dincolo de fereastră; încercă să adoarmă din nou, sucindu-se şi răsucindu-se printre cearşafuri, dar, după jumătate de oră, realiză că nu mai putea dormi şi se aşeză pe marginea patului. Se uită la ceas şi calculă; era unsprezece şi jumătate dimineaţa la Lisabona, nu era de mirare că somnul i se evaporase.

Se uită în jur şi, pentru prima dată, fu în stare să aprecieze camera; tema cromatică era *bordeaux*-ul, brodat cu aur şi imprimat peste tot, pe draperii, pe cuvertura de pe pat, pe picioarele acestuia, pe canapea, pe pernele decorative. Parchetul era acoperit de un covor pufos roşu închis; lângă pat, o sticlă de *Sauternes* roşu aştepta să fie începută; plante bogate înveseleau colţurile camerei.

Puse mâna pe telefon şi formă numărul Constancei.

— Bună, pistruiato, îi spuse, pe numele de alint pe care i-l

dăduse pe vremea când erau îndrăgostiţi. Ce faci?

— Bine, Tomas. Cum e la New York?

— E un frig de mori.

— Dar e frumos?

— E un oraş ciudat, dar da, e drăguţ.

— Ce îmi aduci?

— Ţţţ, ţâţâi el reprobator. Mereu am zis că eşti o materialistă…

— Ia uite cine vorbeşte! El mi se plimbă prin Statele Unite şi tot eu sunt materialistă?

— Gata, gata. O să-ţi aduc Empire State Building, cu King Kong cu tot.

— Nici chiar aşa, râse ea. Prefer MoMa.

— Ce?

— MoMa. Musem of Modern Art.

— Ah.

— Adu-mi *Noapte înstelată* a lui Van Gogh.

— Care? Cea în care se văd stelele foarte rotunde? E aici?

— Da, la MoMa. Dar mai vreau şi *Nuferii* lui Monet, *Domnişoarele din Avignon* al lui Picasso şi *Divanul japonez* al lui Toulouse-Lautrec.

— Şi King-Kong?

— Auzi, la ce-aş mai avea nevoie de King-Kong, dacă te am pe tine?

— Răutate! râse el. Tablourile pe care le vrei te mulţumesc în copie?

— Nu, vreau să mergi să furi originalele. Constanca făcu o scurtă pauză: Sigur că vreau nişte reproduceri, prostuţule, ce altceva aş putea să cer?

— Bine, o să mă duc până acolo. Ce face micuţa?

— Bine, e bine, răspunse Constanca. Năzdrăvănii, ca de obicei.

— Pff, îmi imaginez.

— Doar că ieri mi-a venit cu o poveste urâtă.

— Cum aşa?

— Mi-a spus la cină: mamă, copiii spun că eu sunt mongolă. Şi i-am răspuns: nu, n-ai auzit tu bine, ei spun că tu eşti Margarida. Nu, mamă, mi-a răspuns ea. Îşi spun la ureche unul altuia şi apoi arată spre mine şi spun: aia e monga.

Tomas oftă.

— Ştii cum sunt copiii…

— Ştiu, sunt răi unii cu alţii. Problema e că ea înţelege tot şi o doare. Când a mers la culcare, înainte de a-i citi povestea, m-a întrebat din nou ce este o mongolă.

— Foarte neplăcut, dar ce putem face?
— Eu merg în curând la şcoală să vorbesc cu profesoara.
— Să crezi tu că o să şi rezolvi ceva…
— Măcar poate să le explice cât de cât copiilor, nu?
— Bănuiesc că da…
— Şi tu ar trebui să vii cu mine.
— Nu începe iar. Nu vezi că sunt plecat din ţară?
— De data asta ai o scuză, acceptă ea. Schimbă vorba: Ia spune, americanii ţi-au spus ce vor de la tine?
— Nu, o să am o întâlnire cu ei peste puţină vreme. O să văd.
— Pun pariu că vor o expertiză la vreo carte.
— Probabil.
Tomas puse un clopoţel sunând la celălalt capăt al firului.
— Sună prima dată, spuse ea. Trebuie să închid pentru că intru la oră. Şi pe deasupra, telefonul ăsta trebuie să coste o avere. Te sărut şi să fii cuminte, da?
— Te sărut, pistruiato.
— Să ai grijă cu americancele, şmechere. Am auzit că sunt îndrăzneţe.
— Bine.
— Şi să-mi aduci flori.
Tomas puse receptorul în furcă şi, fără să mai găsească nimic de făcut, dădu drumul la televizor; continuă să sară din canal în canal, NBC, CBS, ABC, CNN, CNN *headline news,* MSNBC, *Nick'at'Nite,* HBO, TOT, ESPN, o cacofonie de sunete îi umplu camera până când începu să caşte de plictiseală; se uită spre uşă şi observă un ziar pe covorul de la intrare, probabil un angajat îl împinsese pe dedesubt în timpul nopţii. Se ridică şi merse să ia ziarul; era *New York Times,* cu preşedintele Bill Clinton care umplea prima pagină şi cu *mayor* Rudolph Giuliani trăgând cu ochiul, într-un colţ; îl răsfoi fără multă tragere de inimă, citind ici şi colo, într-o lentă apatie.
Când se sătură de citit, se duse să facă o baie, să se bărbierească şi să se îmbrace. Alese un costum bleumarin, cu dungi verticale albe, parcă trasate cu creta şi îşi puse o cravată roşie imprimată cu cornul abundenţei auriu. Ieşi din cameră şi coborî în Oscar's American Brasserie, salonul unde se servea micul dejun. În general, Tomas nu obişnuia să mănânce mult dimineaţa, se simţea prea ghiftuit apoi; dar de câte ori călătorea în străinătate, ceea se întâmpla rar, pofta se dovedea de nestăpânit, devora tot cu lăcomie; poate nesiguranţa faptului că nu era acasă, că nu ştia când mai apuca să mănânce din nou, se

gândi. Fapt este că atacă cu plăcere clătitele cu *syrup* şi *eggs benedict,* un fel de mâncare cu două ouă fierte, o felie de pâine prăjită cu *English muffin* şi *bacon* canadian cu sos *holandaise,* o dietă cu colesterol pur, numai bună să provoace o criză de nervi medicului de familie. Mâncă pe săturate cârnaţi şi *baked beans,* pe care le udă cu suc natural de portocale şi încă se mai şi linse pe buze, lacom, din cauza unei delicioase *chocolate-hazelnut waffle* înainte ca, deja sătul, să fluture batista albă a capitulării şi să se declare satisfăcut.

Termină micul dejun în jur de opt şi jumătate. Fără să piardă timp, se îndreptă spre *lobby*-ul hotelului, la intrarea dinspre Park Avenue, conform instrucţiunilor lui Moliarti. Cât timp rămase să aştepte, contemplă holul de la intrare din marmură crem, cu coloane şi plafon sculptat; un candelabru somptuos atârna din mijloc, luminând motivele mozaicului încrustat în pardoseala de marmură; pereţii străluceau datorită unor picturi murale în ulei, toate reprezentând teme alegorice.

— *Good morning, sir,* spuse o voce, salutându-l politicos. *How are you today*?

Tomas se întoarse şi îl văzu pe şoferul din ajun, un negru cu aer jovial, îmbrăcat într-o uniformă albastră.

— *Good morning.*

— *Shall we go?* întrebă şoferul, invitându-l cu mâna înmănuşată să-l urmeze.

Dimineaţa era geroasă, dar un soare triumfător lumina oraşul. Ce păcat că nu ajunge şi aici, jos, gândi Tomas, admirând vârfurile zgârie-norilor. Clădirile din oraş erau atât de înalte, încât soarele nu reuşea să sărute solul; prin urmare, străzile şi trotuarele din New York trăiau într-o umbră eternă. Vizitatorul se aşeză comod în Cadillac, părea să fie aceeaşi limuzină neagră care îl luase de la aeroport în ajun, în timp ce şoferul îşi ocupă locul la volan. Geamul despărţitor interior coborî cu un bâzâit uşor, şoferul se uită în spate şi arătă spre un mic televizor şi un bar de lângă pasager, unde sclipeau molcom o sticlă de *Glenlivet* şi o alta de *Moet et Chardon* într-o frapieră cu gheaţă.

— *Enjoy the ride,* exclamă cu un surâs.

Limuzina porni şi Tomas începu să privească admirativ oraşul; New Yorkul îi aluneca uşor prin faţa ochilor, trepidant şi aglomerat. Au urcat pe Lexington Avenue şi au virat la stânga, trecând pe lângă Racquet Club, a cărui faţadă în stil *palazzo* renascentist îl surprinse pe vizitator, era ultimul stil arhitectonic pe care se aştepta să-l găsească acolo. Ajunseră la Madison;

Cadillacul parcurse bulevardul larg trecând pe lângă mai multe rânduri de clădiri, în continuare într-un trafic constant, până când ajunse la clădirea Sony, uşor de recunoscut după vârful *chippendale,* unde maşina încetini şi se opri la colţul următor.

— *The office is here,* anunţă şoferul, arătând intrarea unui zgârie-nori. *Mister Moliarti is expecting you.*

Tomas coborî şi cântări clădirea din priviri. Era un turn impozant de un gri-verzui lucios, cu mai mult de patruzeci de etaje şi linii moderne, aproape aerodinamice. Un vânt îngheţat mătură trotuarul şi un bărbat îmbrăcat în haine foarte groase ieşi în grabă pe uşa clădirii şi se apropie de el.

— Profesorul Noronha?

Tomas recunoscu portugheza cu accent brazilian americanizat a interlocutorului lui de la telefon.

— Bună ziua.

— Bună ziua, domnule profesor. Sunt Nelson Moliarti, de la American History Foundation. Mă bucur să vă cunosc.

— Plăcerea e de partea mea.

Îşi strânseră mâinile. Moliarti era un bărbat scund şi slab, cu păr cărunt şi creţ; părea o pasăre de pradă, ochii mici, nasul fin şi coroiat ca un cârlig ascuţit.

— Bine aţi venit, spuse amfitrionul.

— Mulţumesc, răspunse Tomas şi se uită în jur. E un frig cumplit, nu-i aşa?

— Cum aţi spus?

— E frig.

— Da, da, foarte frig. Îi făcu semn să-l urmeze: Veniţi, să mergem înăuntru.

Făcură câţiva paşi şi se refugiară la adăpostul călduţ al clădirii sofisticate. Tomas admiră holul de marmură, decorat cu o surprinzătoare sculptură, un bloc de granit care părea suspendat într-un bazin de oţel; pe dedesubt curgea un firişor de apă. Moliarti îl surprinse admirând sculptura şi zâmbi.

— E ciudată, nu-i aşa? E opera unui sculptor american.

— Interesant.

— Veniţi, *office*-ul nostru este la etajul douăzeci şi trei.

Luară liftul şi urcară cu o viteză surprinzătoare; uşile se deschiseră şi în câteva secunde erau la etajul ocupat de fundaţie. Uşa principală era făcută din sticlă mată într-un cadru de oţel lucios, cu sigla instituţiei imprimată în faţă. Un vultur regal cu o ramură de măslin într-o gheară, iar în cealaltă ţinea o bandă cu inscripţia în latină *Hoc successus alit: possunt, quia*

posse videntur. Iniţialele AHF erau caligrafiate dedesubt.

Tomas citi fraza murmurând şi făcu un efort de memorie.

— Virgiliu, spuse până la urmă.

— Cum?

— Fraza de aici, spuse portughezul, arătând spre banda pe care o ţinea vulturul din siglă. E un citat din *Eneida* de Virgiliu. Reciti fraza şi traduse: Sprijin izbânda le dă; ei pot căci se vede o putinţă.[2]

— Ah, da, este motto-ul nostru, surâse Moliarti. Succesul aduce succes, nici un obstacol nu e destul de dificil încât să ne oprească.

Se uită la Tomas cu respect.

— Ştiţi bine latină?

— Bineînţeles, exclamă Tomas imediat. Latină, greacă şi coptă, deşi n-am destulă practică. Suspină. Vreau să mă apuc acum de ebraică şi aramaică, astfel mi s-ar deschide noi orizonturi.

Americanul fluieră, impresionat, dar nu mai făcu alte comentarii. Păşiră dincolo de uşă, trecură de recepţie şi Moliarti îl conduse pe hol; au ajuns într-un cabinet modern, ocupat de o sexagenară cu aer antipatic.

— Iată-l pe invitatul nostru, spuse americanul, arătând spre Tomas.

Doamna se ridică şi îl salută înclinând din cap.

— *Hi.*

— V-o prezint pe doamna Theresa Racca, secretara preşedintelui fundaţiei.

— *Hello,* salută portughezul, strângându-i mâna.

— John este? întrebă Moliarti.

— *Yes.*

Moliarti bătu la uşă şi intră fără să aştepte aproape deloc. În spatele unui birou masiv din mahon lăcuit stătea un bărbat aproape chel, cu puţinele fire cărunte date pe spate şi o guşă sub bărbie. Bărbatul se ridică şi deschise braţele.

— *Nel, come in.*

Moliarti intră şi arătă spre invitat.

— Vi-l prezint pe profesorul Noronha, din Lisabona, spuse în engleză, prezentându-i unul celuilalt. Domnule profesor, vi-l

---

[2] *Cf* Vergilius, *Eneida,* traducere George Coşbuc, Univers, Bucureşti, 1980. Ultimele cuvinte din vers au sensul: *ei pot, pentru că au convingerea că pot (n. t.).*

prezint pe John Savigliano, preşedintele *executive board*-ului al American History Foundation.

Savigliano ieşi din spatele biroului şi întinse amândouă mâinile către portughez, un zâmbet larg şi primitor întipărit pe chip.

— *Welcome! Welcome!* Bine aţi venit la New York, domnule profesor.

— Mulţumesc.

Îşi strânseră mâinile cu entuziasm.

— Aţi călătorit bine?

— Da, foarte bine.

— Minunat! Minunat!

Arătă cu mâna stângă spre nişte canapele din piele dintr-un colţ al cabinetului.

— Luaţi loc, vă rog.

Tomas se aşeză comod pe o canapea şi analiză rapid biroul. Era în întregime mobilat în stil conservator, cu pereţii şi tavanul îmbrăcate în lambriu de stejar, iar spaţiile ocupate de mobilă europeană din secolul al XVIII-lea, probabil franţuzească sau italiană. O fereastră enormă dezvăluia pădurea de clădiri care se întindea în Manhattan; vizitatorul îşi dădu seama că dădea spre sud pentru că, în mulţimea de zgârie-nori plantaţi în oraş, recunoscu la stânga radiantele arcuri de oţel ale spectacularei Chrysler Building, la dreapta etajele în scară ale Empire State Building, iar mai în spate, ca nişte miniaturi gigantice, faţadele de sticlă ale turnurilor gemene ale World Trade Center. Parchetul din biroul preşedintelui fundaţiei era din nuc lăcuit; în colţuri erau plante enorme şi un frumos tablou abstract, cu figuri de un verde aprins pe un fond verde măsliniu în curbe, completând decoraţiunile cabinetului.

— E un Franz Marc, explică Savigliano, remarcând interesul musafirului său pentru acea pictură. Aţi auzit de el?

— Nu, spuse Tomas clătinând din cap.

— Era prieten cu Kandinsky, au format împreună grupul *Der Blaue Reiter* în 1911, explică. Am cumpărat acest tablou la o licitaţie, în Munchen. Fluieră: O avere, credeţi-mă. O avere.

— John al nostru e un iubitor de tablouri bune, explică Moliarti. Are acasă un Pollock şi un Mondrian, imaginaţi-vă.

Savigliano surâse şi îşi plecă privirea.

— E un mic viciu de-al meu. Se uită la Tomas: Vreţi să beţi ceva?

— Nu, nu vreau nimic.

— Simţiţi-vă ca acasă. O cafea? Avem un *capuccino*

nemaipomenit…

— Ei… bine, un *capuccino* merge.

Preşedintele fundaţiei întoarse capul spre uşă.

— Theresa! strigă.

— Da, domnule preşedinte?

— Adu-ne trei *capuccino* şi nişte *cookies.*

— *Right away,* domnule preşedinte.

Savigliano îşi frecă mâinile şi zâmbi.

— Profesorul Tomas Noronha, spuse. Pot să vă spun Tom?

— Tom? râse Tomas. Ca Tom Hanks? E în regulă.

— Sper să nu vă supăraţi. Ştiţi, noi, americanii, suntem foarte familiari. Arătă spre sine. Spuneţi-mi John, vă rog.

— Eu sunt Nel, spuse Moliarti.

— Atunci ne-am înţeles, concluzionă Savigliani.

Se uită spre zgârie-norii care se desfăşurau dincolo de fereastră.

— Sunteţi pentru prima dată la New York?

— Da, nu am plecat niciodată din Europa.

— Şi vă place?

— Bine, încă nu am văzut prea multe, dar deocamdată mi se pare totul în regulă. Tomas ezită: Ştiţi, mă surprind uitându-mă pe străzi şi mi se pare că e un scenariu dintr-un film de Woody Allen.

Cei doi americani izbucniră în râs.

— Asta-i bună! exclamă Savigliano. Un film de Woody Allen!

— Doar un european putea să spună una ca asta, comentă Moliarti, clătinând din cap amuzat.

Tomas rămase perplex, zâmbind, dar fără să înţeleagă gluma.

— Nu credeţi?

— Bine, e o problemă de perspectivă, o întoarse Savigliano. E posibil ca, pentru cineva care cunoaşte New Yorkul doar din filme, asta să fie impresia. Dar, aduceţi-vă aminte, nu New Yorkul seamănă cu un film, ci filmele seamănă cu New Yorkul. Făcu cu ochiul: *Capisce!*

Doamna Racca intră în cabinet cu o tavă, puse ceştile pe masa din faţa canapelei; le umplu cu cafea aburindă, lăsă câteva pliculeţe de zahăr şi nişte fursecuri cu ciocolată şi ieşi. Cei trei au sorbit din *capuccino* câteva sorbituri mici. Savigliano se lăsă pe spate pe canapea şi îşi drese vocea.

— Tom, hai să vorbim despre ce te aduce aici.

Se uită rapid spre Moliarti.

— Presupun că Nel ţi-a explicat deja cu ce se ocupă instituţia

noastră…

— Da, în linii mari…

— Foarte bine. American History Foundation este o organizaţie nonprofit finanţată din fonduri private. Fundaţia s-a înfiinţat aici la New York, în 1958, cu scopul de a încuraja studiile despre istoria continentului american. Am creat o *scholarship* pentru studenţii americani şi din toată lumea, destinată să premieze cercetările inovatoare, studii care dezvăluie noi aspecte ale trecutului nostru.

— E vorba de *Columbus Scholarship,* preciză Moliarti.

— Exact. Printre altele, am finanţat studii efectuate de arheologi şi istorici profesionişti. Multe dintre ele au fost publicate şi le poţi găsi la secţiunile *americane* din orice librărie bună din oraş.

— Ce fel de studii? vru să ştie Tomas.

— Despre tot ce este legat de istoria continentului american, răspunse preşedintele fundaţiei. De la lucrări despre dinozaurii care au trăit pe acest continent până la studii referitoare la *native-americans*, la ocupaţia colonialiştilor europeni şi la mişcările de migraţie.

— *Native-americans!*

— Da, zâmbi Savigliano. E o expresie diplomatică pe care o folosim în America. Se referă la popoarele care se aflau aici când au venit europenii.

— Aha.

Savigliano oftă.

— Bun, să vorbim de problema noastră mai exact.

Făcu o pauză, gândindu-se cu ce să înceapă.

— După cum ştii, în 1992 s-au sărbătorit cinci sute de ani de la descoperirea Americii. Ceremoniile au fost grandioase şi mă mândresc să spun că American History Foundation a jucat un rol important în succesul acestei sărbătoriri. Când petrecerea s-a terminat şi lucrurile şi-au reintrat în normal, ne-am adunat să alegem proiectul următor. Uitându-ne în calendar, o dată anume ne-a sărit în ochi.

Se uită insistent la Tomas.

— Ştii care?

— Nu.

— Ziua de 22 aprilie 2000. Peste trei luni.

Tomas socoti.

— Descoperirea Braziliei.

— Bingo! exclamă Savigliano. Cinci sute de ani de la

descoperirea Braziliei.

Mai luă o înghiţitură de cafea.

— Aşadar, următoarea mişcare a fost să-i convocăm la o şedinţă pe consultanţii noştri şi să le cerem idei. Provocarea era să aflăm ce puteam face ca să marcăm data pe măsura însemnătăţii ei. Unul dintre consultanţii convocaţi a fost chiar Nel, care a predat cursuri de istoria Braziliei într-o universitate braziliană şi cunoaşte foarte bine ţara. Nel ne-a făcut o propunere care ni s-a părut interesantă.

Se uită spre Moliarti.

— Nel, cred că e mai bine să îi povesteşti tu despre ideea ta.

— Sigur, John, consimţi Moliarti. În esenţă, ideea pe care am prezentat-o se bazează pe o polemică ce a alimentat istoriografia de-a lungul timpului: Pedro Alvares Cabral a descoperit Brazilia întâmplător sau intenţionat? După cum ştii, istoricii bănuiesc că portughezii ştiau deja despre existenţa Braziliei, iar Cabral a venit doar să oficializeze un fapt care se întâmplase deja. Aşa că am propus *executive board*-ului să finanţeze un studiu care să dea răspunsul definitiv la această dilemă.

— *Board*-ul a fost de acord şi maşinăria a fost pusă în mişcare, adăugă Savigliano. Am hotărât să angajăm cei mai buni cercetători în acest domeniu, dar căutam persoane care să fie în acelaşi timp riguroase, dar şi îndrăzneţe, să aibă curajul să înfrunte ideile gata făcute, să fie capabile să meargă dincolo de simpla consultare a surselor existente şi să aibă agerimea de a înţelege ceea ce nu este spus explicit în documente, dar poate fi subînţeles.

— După cum cu siguranţă ştii, explică Moliarti, multe lucruri au fost descoperite, dar ţinute sub tăcere, fiind informaţii considerate secrete de Stat.

— Portugalia era campioana secretelor, confirmă Tomas. Exista aşa-numita politică a tăcerii.

— Exact, fu de acord Moliarti. Or, cu descoperiri făcute pe ascuns şi păstrate în secret, e absolut firesc ca istoricii să aibă dorinţa de a merge dincolo de documentele oficiale. Aşadar, dacă documentele oficiale aveau ca scop să ascundă adevărul, nu să-l dezvăluie, ele nu pot fi considerate demne de încredere. De aceea căutăm cercetători îndrăzneţi.

Tomas schiţă o grimasă de scepticism.

— Sună corect ce spuneţi, dar nu te poţi aştepta ca un istoric riguros să ignore sursele documentare, nici mai mult nici mai puţin şi să pornească într-o aventură imaginară. El trebuie să-şi

bazeze cercetarea pe documentele care există, nu pe speculaţia fără limite. Nu te poţi aştepta ca un istoric să dea frâu liber imaginaţiei; în caz contrar, deja nu mai vorbim de istorie, ci de ficţiune istorică, nu-i aşa?

— Sigur că da.

— Sigur că documentele trebui privite critic, insistă Tomas. Trebuie sesizat scopul manuscriselor, intenţia lor şi evaluată valabilitatea lor. Asta înseamnă, până la urmă, abordarea critică a documentelor. Dar este obligatoriu ca cercetarea istorică să se bazeze pe surse documentare, despre asta nu am nici o îndoială.

— Nici noi, se grăbi Moliarti să clarifice. Nici noi. De aceea avem nevoie de istorici riguroşi. Credem de asemenea că trebuie să fie persoane care să poată sintetiza dincolo de corsetul documentelor, care au fost concepute la adăpostul politicii tăcerii care veghea în Portugalia secolului al XV-lea, ca să ascundă. Aceasta implică faptul că cercetătorii noştri trebuie să fie riguroşi, pe de o parte, dar, în acelaşi timp, îndrăzneţi.

Luă un fursec de ciocolată şi muşcă din el.

— *Board*-ul m-a însărcinat să găsesc istorici cu acest profil şi am tot căutat, luni la rând, am tot văzut diverse C.V.-uri, am întrebat, am citit lucrări, m-am consultat cu prieteni. Până când am descoperit un om care corespundea *briefing*-ului care mi se făcuse.

Moliarti făcu o pauză, atât de lungă încât Tomas se văzu obligat să întrebe.

— Cine?

— Profesorul Martinho Vasconcelos Toscano, de la Facultatea de Litere a Universităţii Clasice din Lisabona.

Tomas făcu ochii mari.

— Profesorul Toscano? Dar el…

— Da, dragul meu, îl întrerupse Moliarti, cu aer grav. A murit acum două săptămâni.

— Da, aşa mi s-a spus. S-a scris şi în ziare.

Moliarti oftă adânc.

— Profesorul Toscano mi-a atras atenţia datorită studiilor novatoare pe care le efectuase cu privire la Duarte Pacheco Pereira, în special despre opera sa cea mai cunoscută, *Esmeraldo de Situ Orbis.* Am citit lucrările lui şi am rămas impresionat de inteligenţa lui vie, de capacitatea de a trece dincolo de aparenţe, de a sfida adevăruri recunoscute, în plus, munca sa era foarte respectată în cadrul Departamentului de Istorie al PUC.

— PUC?

— Universitatea Catolică din Rio de Janeiro, unde am predat, explică Moliarti. Astfel că am plecat la Lisabona să discut cu el şi să-l conving să conducă acest proiect. Zâmbi: Cred că şi onorariile consistente pe care le acordăm au contribuit un pic la convingerea lui.

— American History Foundation se mândreşte cu faptul că e instituţia care îşi plăteşte cel mai bine colaboratorii, se lăudă Savigliano. Cerem ce-i mai bun şi oferim ce-i mai bun.

— Da, ni s-a părut că profesorul Toscano avea profilul potrivit, reluă Moliarti. Nu scria foarte bine, e adevărat, aceasta pare să fie problema câtorva dintre istoricii portughezi, dar nu era un obstacol de nedepăşit. Avem aici câţiva specialişti care se ocupă de stil, câţiva Hemingway capabili să-l facă pe profesorul Toscano să pară John Grisham.

Cei doi americani râseră.

— De ce nu James Joyce? întrebă Tomas. Se spune că e cel mai bun scriitor de limbă engleză…

— Joyce? exclamă Savigliano. *Jesus Christ!* Ăsta cred că scrie chiar mai rău decât Toscano.

Noi hohote de râs.

— Gata cu gluma, zise, în final, Moliarti. Ce spuneam?

— Că profesorul Toscano avea profilul potrivit, dar scria rău, spuse Tomas.

— Ah, da.

Moliarti trase adânc aer în piept.

— Bine, n-aş spune că profesorul Toscano avea profilul potrivit. Se întâmpla ca el să corespundă profilului trasat.

— Nu e acelaşi lucru?

Moliarti făcu o grimasă.

— Nu e chiar acelaşi lucru. Ştii, profesorul Toscano avea câteva probleme, aşa cum am avut ocazia să descopăr, spuse el şi luă o gură de cafea. În primul rând, nu era genul care să se menţină în limitele ariei sale de cercetare. Era un om indisciplinat, urma direcţii care, deşi interesante, se dovedeau irelevante pentru studiul la care lucra, pierzând timp cu lucruri secundare. Apoi, nu-i plăcea să dea socoteală de munca pe care o făcea. Eu voiam să fiu la curent cu evoluţia investigaţiei şi i-am cerut rapoarte regulate, dar el nu-mi spunea nimic, abia mormăia nişte aiureli fără sens. A ajuns să mă anunţe că a făcut o descoperire foarte importantă, un lucru care urma să schimbe tot ce ştiam despre descoperiri, o adevărată revoluţie. Când l-am întrebat despre ce era vorba, a tăcut mâlc şi mi-a spus că trebuia

să mai aştept.

Se făcu linişte.

— Şi aţi aşteptat?

— De aşteptat, am aşteptat. Nu aveam de ales, nu-i aşa?

— Şi apoi?

— Şi apoi a murit, spuse Moliarti trist.

— Hmm, murmură Tomas, gânditor. Fără să explice despre ce descoperire era vorba.

— Exact.

— Înţeleg, spuse, sprijinindu-se cu spatele de canapea. Deci asta e problema voastră.

Moliarti făcu cu ochiul.

— Şi asta e problema noastră. Ridică degetul arătător: Dar nu e singura, poate nici măcar cea mai mare dintre ele.

— Ah, nu? se miră portughezul.

— Nu, replică Moliarti. Cea mai mare problemă e că termenul de prezentare al cercetării expiră peste trei luni şi nu avem ce prezenta.

— Cum aşa?

— Cum ţi-am spus. Peste trei luni se aniversează cinci sute de ani de la descoperirea Braziliei şi munca organizaţiei American History Foundation nu va fi vizibilă. După cum ţi-am spus, profesorul Toscano avea mania secretelor şi nu ne-a dat nici un material, ne-a lăsat chiar cu mâna goală. Nu avem nimic. Uni arătătorul cu degetul mare arătând un 0: Zero.

— Va fi pentru prima dată în întreaga sa existenţă când fundaţia nu va contribui cu nimic la un mare eveniment legat de istoria continentului nostru, adăugă Savigliano.

— O ruşine, comentă Moliarti, clătinând din cap.

Priviră amândoi spre portughez, în aşteptare.

— De aceea te-am contactat, explică Savigliano. Avem nevoie să ne ajuţi să recuperăm munca lui Toscano.

— Eu?

— Da, dumneata, confirmă preşedintele, cu degetul îndreptat spre el. Ai multe de făcut şi trebuie făcute repede. Manuscrisul trebuie să fie gata peste două luni, cel târziu. Editura noastră poate să scoată cartea în doar o lună, dar nu poate face miracole. E esenţial să avem lucrurile gata la jumătatea lui martie.

Tomas se uită la el stupefiat.

— Scuzaţi-mă, scuzaţi-mă, dar trebuie să fie o greşeală. Se aplecă în faţă şi îşi duse mâna la piept: Eu nu sunt specialist în

domeniul descoperirilor. Aria mea de cercetare e alta. Sunt paleograf şi criptanalist, munca mea constă în descoperirea mesajelor ascunse, în interpretarea textelor şi determinarea veridicităţii documentelor. La asta sunt bun, cel mai bun în acest domeniu. Dacă aveţi nevoie de un specialist în epoca marilor descoperiri pot să vă recomand câteva nume. La departamentul nostru de la Universitatea Nova din Lisabona există profesori mai mult decât calificaţi care vă pot ajuta cu cercetarea. De altfel, pot să vă spun că deja mă gândesc la o persoană sau chiar două potrivite pentru această muncă. Dar eu, domnii mei, eu nu.

Se uită la cei doi americani.

— Am fost clar?

Cei doi americani se uitară unul la celălalt.

— Tom, ai fost foarte clar, spuse Savigliano. Dar pe tine vrem să te angajăm.

Tomas rămase neclintit, uitându-se la ei preţ de două secunde lungi.

— Cred că nu m-am făcut bine înţeles, spuse el în cele din urmă.

— Ba te-ai făcut foarte bine înţeles, Tom. *Crystal clear.* Cred că noi nu ne-am făcut bine înţeleşi.

— Cum aşa?

— Ascultă, noi nu avem nevoie de un specialist în domeniul marilor descoperiri, explică Savigliano. Pentru asta îl avem pe Nel.

Îl arătă pe Moliarti cu degetul.

— Avem nevoie de cineva care să ne ajute să reorganizăm toată cercetarea profesorului Toscano despre descoperirea Braziliei.

— Dar tocmai asta vă spun şi eu, insistă Tomas. Am înţeles că nu aveţi nevoie de un istoric ca să investigheze, ci de cineva care să pună mâna pe ceea ce s-a lucrat şi să reorganizeze lucrurile pentru publicare. Foarte bine. Dar cine ar putea face asta mai bine decât un specialist în domeniul marilor descoperiri? Eu nu sunt persoana potrivită, înţelegeţi? Eu sunt specialist în paleontologie şi criptanaliză, nu vă pot ajuta. Aţi înţeles?

— Nu, tu nu ne-ai înţeles pe noi, replică Savigliano şi se uită la Moliarti. Explică-i tu tot, Nel, altfel nu mai plecăm niciodată de aici.

— Uite care e problema, începu Moliarti. Aşa cum ţi-am spus mai devreme, profesorul Toscano era o persoană căreia îi plăcea să ţină lucrurile în secret. Nu ne făcea rapoarte periodice, nu ne

spunea nimic, ne ţinea tot timpul în întuneric. Când îl întrebam câte ceva, dădea răspunsuri evazive, ocolea mereu miezul problemei. Am ajuns să ne şi certăm din cauza asta. Respiră adânc: Dar secretomania lui a atins culmi de-a dreptul absurde. Ţinea foarte mult ca nimeni să nu ştie ce descoperise şi, cum mai avea şi fixul că toţi voiau să-i fure secretele, a reuşit să ascundă toată informaţia pe care o adunase.

— Cum aşa?

— Chiar aşa, exclamă Moliarti. A ascuns tot. Absolut tot. A codificat cheia enigmelor descoperirilor pe care le-a făcut şi tocmai acest cod nu-l avem la dispoziţie. Se aplecă spre Tomas: Tom, eşti portughez, ai cunoştinţe elementare despre descoperiri şi eşti specialist în criptanaliză. Tu eşti soluţia.

Tomas se lăsă din nou cu spatele pe spătarul canapelei, surprins.

— Bine… ăăă… asta e într-adevăr…

— Şi poţi conta şi pe ajutorul meu, întări Moliarti. Eu însumi voi merge la Lisabona să caut imagini şi îţi voi sta permanent la dispoziţie pentru orice va fi nevoie. Ezită: Şi de asemenea, o să vreau rapoarte periodice despre stadiul lucrării.

— Încetişor, i-o tăie Tomas. Nu ştiu dacă e loc de aşa ceva în viaţa mea. Predau la facultate şi, pe deasupra, am probleme până peste…

— Suntem dispuşi să plătim atâta cât e nevoie, aruncă Savigliano, scoţând asul din mânecă. Două mii de dolari pe săptămână, plus decontarea cheltuielilor pe care va trebui să le faci. Dacă se rezolvă în termenul stabilit, vei primi şi un premiu de jumătate de milion de dolari.

Rosti suma aproape silabisind.

— Ai înţeles? Jumătate de milion de dolari. Întinse mâna: *Take it or leave it.*

Tomas nu avu nevoie să facă multe socoteli. Două mii de dolari însemna aproximativ echivalentul a două mii de euro. Patru sute de mii de escudos[3] pe săptămână. Un milion şi şase sute de mii de escudos pe lună. Jumătate de milion de dolari era egal cu jumătate de milion de euro, mai mult sau mai puţin. O sută de milioane de escudos. Era soluţia pentru toate problemele lui. Nenumăratele consultaţii ale Margaridei, profesorul pentru copii cu nevoi speciale, o casă mai bună, un viitor mai sigur,

---

[3] Escudo, denumirea monedei portugheze folosite înainte de adoptarea monedei europene de către Portugalia *(n. t.).*

până şi acele nimicuri cărora le simţeau lipsa, lucruri simple cum ar fi o cină într-un restaurant, o plimbare până la Obidos fără grija costului benzinei sau chiar un sfârşit de săptămână la Paris, să o ducă pe Constanca la Luvru şi pe cea mică la Eurodisney. Până la urmă, se întrebă, ce atâta stat pe gânduri? Propunerea era de nerefuzat.

Se aplecă în faţă şi îşi privi interlocutorul în ochi.

— Unde semnez? întrebă.

Îşi strânseră mâinile cu entuziasm, afacerea era încheiată.

— *Tom, welcome aboard!* strigă Savigliano, cu un zâmbet larg. O să facem lucruri mari împreună. Lucruri mari!

— Sper că da, confirmă portughezul, cu mâna mutilată de euforicul american. Când încep?

— Imediat.

— Şi de unde?

— Profesorul Toscano a murit acum două săptămâni într-un hotel din Rio de Janeiro, spuse Moliarti. A avut un atac de cord în timp ce bea un suc, imaginează-ţi. Ştim că a consultat documente la Biblioteca Naţională şi la biblioteca portugheză din Rio. Acelea ar putea fi pistele care trebuie urmate.

Faţa lui John Savigliano căpătă un ton ironic de neplăcere.

— Tom, am dificila misiune de a te anunţa că o să iei mâine un avion şi o să mergi la Rio de Janeiro.

III

Gratiile porţilor metalice ofereau o imagine întretăiată a palatului Sfântul Clemente, o vilă albă elegantă, cu trei etaje, ale cărei linii arhitectonice erau cert inspirate de micile palate europene din secolul al XVIII-lea; clădirea se ridica zveltă şi mândră lângă o grădină bine îngrijită umbrită de bananieri subţiri, palmieri şi cocotieri, pe lângă arbori de mango şi azalee; în jur, înconjurând vila, vegetaţia luxuriantă încheia desişul pădurii Botafogo; iar în spate, ca un uriaş tăcut, se înălţa coasta întunecată şi golaşă a dealului Sfânta Maria.

Era cald şi Tomas îşi şterse fruntea când coborî din taxi; se îndreptă spre poartă şi când ajunse la gratii, trase cu ochiul spre ghereta portarului, aflată în stânga sa.

— Vă rog, strigă.

Omul în uniformă tresări pe scaunul unde moţăia; se ridică, morocănos şi se apropie.

— Da?

— Am întâlnire cu consulul.

— Aveţi programare?

— Da.

— Cum vă numiţi?

— Tomas da Noronha, de la Universitatea Nova din Lisabona.

— Aşteptaţi un moment, vă rog.

Portarul se întoarse la gheretă, comunică prin interfon, aşteptă câteva clipe, obţinu răspunsul şi veni să deschidă poarta.

— Poftiţi, vă rog, spuse, arătând spre intrarea principală a palatului. Vă rog să mergeţi la uşa aceea.

Tomas străbătu aleea pietruită care ducea spre clădirea consulară, cu multă grijă să nu calce pe iarbă şi se îndreptă spre locul indicat, urcând o zonă înclinată. Urcă scările, trecu de uşa de la intrare, sculptată în lemn închis la culoare şi se trezi într-un hol decorat cu plăci de ceramică din secolul al XVIII-lea, cu motive florale şi chiar cu figuri umane în costume de epocă; vizitatorul dădu peste o uşă dublă, cu sculpturi aurite, deschisă şi intră într-un vast vestibul în mijlocul căruia era de văzut o preţioasă masă don Joao cu o piesă de porţelan pe ea şi un candelabru somptuos deasupra.

Un tânăr cu părul pieptănat spre spate şi costum bleumarin se

apropie de vizitator, iar ecoul paşilor răsuna pe podeaua de marmură.

— Domnul profesor Noronha?

— Da?

— Lourenco de Mello, spuse bărbatul, întinzând mâna. Sunt ataşatul cultural al consulatului.

— Mă bucur de cunoştinţă.

— Domnul ambasador vine imediat, apoi arătă spre un salon din stânga: Pe aici, vă rog, o să aşteptăm în sala de festivităţi.

Salonul era lung şi înalt, deşi nu foarte mare. Tavanul crem şi pereţii de culoarea somonului erau ornamentaţi cu flori aurii, ferestrele înalte din stânga dădeau spre grădina din faţă şi erau decorate cu draperii roşii brodate cu auriu; podeaua din parchet de lemn brazilian strălucea lăcuită, oglindind difuz canapelele şi fotoliile răspândite prin salon; Tomas se gândi că mobilierul imita stilul Ludovic al XVI-lea; un tablou imens al lui don Joao al VI-lea, regele care venise la Rio de Janeiro ca să scape de invaziile napoleoniene, decora peretele de lângă colţul unde s-au aşezat; în fundul salonului trona un pian mare cu coadă, negru şi lucios – i se păru un Erard.

— Vă pot oferi ceva de băut? întrebă ataşatul cultural.

— Nu, mulţumesc, răspunse Tomas aşezându-se mai comod pe scaun.

— Când aţi sosit?

— Ieri după-amiază, târziu.

— Aţi venit cu TAP-ul[4]?

— Cu Delta Airlines.

Lourenco de Mello se miră.

— Cu Delta? Delta are zboruri de la Lisabona până aici?

— Nu, râse Tomas. Am zburat de la New York până la Atlanta şi de la Atlanta până aici.

— Aţi fost până în Statele Unite ca să veniţi în Brazilia?

— Ăă… de fapt, aşa a fost, zise foindu-se pe scaun. Am avut o întâlnire la New York cu cei de la American History Foundation, nu ştiu dacă aţi auzit de ei…

— Vag.

— … şi s-a hotărât că trebuie să vin imediat aici.

Ataşatul cultural îşi muşcă buza de jos.

— Hm… înţeleg. Oftă: Cam neplăcut.

---

[4] Transporturile Aeriene Portugheze *(n. t.).*

— Ce anume?

— Moartea profesorului Toscano. Nici nu vă imaginaţi cum…

Un bărbat între două vârste, energic şi elegant, cu părul cărunt la tâmple, apăru în salon.

— Bună ziua.

Lourenco de Mello se ridică şi Tomas îl urmă.

— Domnule ambasador, vi-l prezint pe profesorul Noronha, spuse ataşatul, făcând prezentările. Domnule profesor, domnul ambasador Alvaro Sampayo.

— Încântat.

— Asemenea, bine aţi venit, spuse consulul.

Se aşezară cu toţii.

— Dragul meu Lourenco, i-ai oferit cafea musafirului nostru?

— Da, domnule ambasador. Dar domnul profesor nu doreşte.

— Nu doreşte? se sperie diplomatul, uitându-se la Tomas dezaprobator. E cafea din Brazilia, dragul meu prieten. Mai bună nu poate să fie decât poate cea din Angola.

— Voi gusta cu mare plăcere cafeaua dumneavoastră, dar nu pe stomacul gol, îmi face rău.

Consulul bătu cu palma mâinii drepte pe picior şi se ridică brusc, energic.

— Aveţi mare dreptate!

Îl fixă din priviri pe ataşat.

— Lourenco, mergi şi spune personalului să servească prânzul, e timpul.

— Da, domnule ambasador, răspunse ataşatul, ieşind ca să îndeplinească ordinele.

— Haideţi cu mine, spuse consulul către Tomas, trăgându-l de braţ. Să mergem în salonul unde vom lua masa.

Intrară în salonul enorm, dominat de o lungă masă de lemn de *jacaranda*[5], cu picioare sculptate şi douăzeci de scaune pe ambele părţi, toate tapiţate cu material *bordeaux*; două lustre de cristal atârnau deasupra fiecărui capăt al mesei, frumoase şi impozante; tavanul bogat sculptat, cu luminatoare circulare şi un scut portughez în mijloc; podeaua din marmură alpină, era parţial acoperită de covoare de Beiriz; o tapiserie enormă care acoperea peretele din fund înfăţişa o scenă din secolul al XVII-lea într-o grădină englezească. Din partea dreaptă a salonului pornea un culoar susţinut de patru coloane înalte de marmură, care dădea spre o curte interioară unde ţâşnea o fântână

[5] Soi de magnoliu *(n. t.)*.

împodobită cu *azulejos*[6]; în stânga, ferestre înalte cu obloane se deschideau spre o grădină tropicală.

Trei farfurii de porţelan, cu tacâmuri din argint şi pahare de cristal erau aşezate la celălalt capăt al mesei, în faţa imensei tapiserii.

— Faceţi-mi onoarea, spuse consulul din capul mesei, arătând spre locul din dreapta sa.

Tomas se aşeză, iar ataşatul cultual, care între timp reapăruse, li se alătură la masă.

— Imediat soseşte şi mâncarea, anunţă Lourenco.

— Excelent, exclamă consulul în timp ce îşi aşeza şervetul în poală. Privi spre musafir: Aţi călătorit bine?

— Aă… aşa şi aşa… Am prins nişte turbulenţe.

Diplomatul zâmbi.

— Aşa e, turbulenţele sunt supărătoare. Ridică maliţios din sprânceană: Să nu-mi spuneţi că vă e frică să zburaţi cu avionul…

— Aă… mă rog… ezită Tomas. N-aş numi-o frică. Am o reţinere.

Râseră toţi.

— Ştiţi, ţine de obişnuinţă, explică diplomatul. Cu cât călătorim mai mult, cu atât ne e mai puţin teamă de zbor. Călătoriţi puţin, nu-i aşa?

— Da, călătoresc puţin. Din când în când sunt invitat la câte o conferinţă în Spania, în Italia sau în Grecia, sau merg să fac câte o expertiză sau o cercetare, dar, în general, stau în Lisabona, am şi aşa o viaţă destul de complicată ca să-mi permit să hoinăresc prea mult.

Un bărbat în uniformă albă cu nasturi aurii apăru cu o tavă şi servi supa. Tomas văzu legumele şi recunoscu supa.

— Sunteţi pentru prima oară la Rio? dori să afle consulul.

— Da, nu am mai fost niciodată aici.

Începură să mănânce.

— Cum vi se pare?

— E prea devreme ca să pot spune.

Luă o lingură de supă.

— Abia am sosit ieri după-amiază, târziu. Dar până acum îmi place, îmi dă senzaţia unei Portugalii tropicale.

— Da, e o definiţie bună. O Portugalie tropicală.

---

[6] Plăci de faianţă tipic portugheze, în culori vii, folosite în decoraţiuni interioare şi exterioare *(n. r.)*.

Tomas rămase o clipă cu lingura în aer.

— Domnule ambasador, scuzaţi-mă că vă întreb. Dumneavoastră fiind ambasador, de ce sunteţi consul? Nu trebuia să ocupaţi funcţia de ambasador?

— Da, în condiţii normale aşa s-ar întâmpla. Dar, ştiţi, Rio de Janeiro e un loc special. Coborî tonul vocii, în aparteu: Consulatul din Rio e mai bun decât ambasada din Brasilia, înţelegeţi?

Musafirul deschise gura şi începu să mănânce.

— Ah, înţeleg. Dar păstră aerul intrigat: De ce?

— Asta-i bună acum! Pentru că Rio de Janeiro e un loc mult mai plăcut decât Brasilia, care se află pe un podiş, pierdută în mijlocul pădurii.

— Ah, exclamă, înţelegând, în sfârşit. Dar dumneavoastră aţi fost deja în multe ambasade…

— Sigur. În Bagdad, în Luanda, în Beirut. Oriunde era un loc complicat, se afla şi al dumneavoastră umil şi sincer prieten, aici de faţă, la datorie în slujba patriei.

Terminară supa şi ospătarul strânse farfuriile. Se întoarse câteva clipe mai târziu cu un platou din care ieşeau aburi, era muşchi de porc la cuptor, pe care îl servi cu garnitură de orez, roşii şi mazăre, pe lângă cartofi la cuptor; umplu apoi paharele cu apă şi cu vin roşu alentejan[7].

— Domnule ambasador, daţi-mi voie să vă mulţumesc pentru amabilitatea de a mă invita.

— Asta-i bună, pentru numele lui Dumnezeu, nu aveţi de ce să-mi mulţumiţi. Mie îmi face o mare plăcere să vă ajut în misiunea dumneavoastră.

Începură să mănânce din carnea la cuptor.

— De altfel, după ce m-aţi sunat de la New York, am primit şi instrucţiuni de la ministerul de la Lisabona să vă acord tot sprijinul de care veţi avea nevoie. Ştiţi, investigaţiile privitoare la cei cinci sute de ani de la descoperirea Braziliei sunt considerate de interes strategic pentru dezvoltarea relaţiilor între cele două ţări, aşa că, înţelegeţi, nu vă fac nici o favoare, nu fac decât să-mi îndeplinesc obligaţiile.

— Oricum, vă mulţumesc. Ezită: Aţi reuşit să obţineţi informaţiile despre care v-am povestit la telefon?

— Îhâm, confirmă ambasadorul în timp ce înghiţea o bucată de carne. Moartea profesorului Toscano a dat peste cap toată activitatea consulatului. Nici nu vă imaginaţi complicaţiile pe

---

[7] Din Alentejo, provincie din sudul Portugaliei *(n. t.)*.

care le-am avut ca să trimitem corpul lui în Portugalia. Oftă: Am avut atâta bătaie de cap că nici n-o să vă vină să credeţi. Doamne fereşte! Erau hârtii încoace, formulare încolo, pe deasupra ancheta poliţiei, probleme la morgă şi încă un morman de autorizaţii, ştampile şi semnături. Apoi au urmat greutăţile cu compania aeriană… În fine, un film de groază incredibil.

Se uită spre ataşat.

— Lourenco a avut mult de furcă, nu-i aşa, Lourenco?

— Ah, domnule ambasador, nici nu-mi mai aduceţi aminte.

— Cât despre informaţia pe care mi-aţi cerut-o, am căutat prin hârtiile profesorului Toscano şi am descoperit că şi-a făcut majoritatea cercetărilor în Biblioteca Naţională, dar şi la *Real Gabinete Portugues de Leitura.*

— Unde e asta?

— În centrul oraşului.

Luă o înghiţitură de vin.

— Hm, vinul ăsta roşu e chiar divin, exclamă, ridicând paharul în lumină şi studiind nectarul întunecat. Se uită la Tomas: Să ştiţi că nu o să găsiţi mare lucru… Profesorul Toscano a stat aici doar trei săptămâni înainte să-şi dea duhul… ah, scuzaţi, înainte să moară.

— Aşa e, probabil că n-a văzut prea multe.

— A avut prea puţin timp, săracul.

Tomas îşi drese vocea.

— Domnule ambasador, aţi spus că aţi căutat prin hârtiile profesorului Toscano…

— Îhâm.

— Le-aţi trimis deja la Lisabona, bănuiesc.

— Sigur.

Ataşatul cultural tuşi, intervenind în discuţie.

— Nu e chiar aşa, întrerupse Lourenco de Mello.

— Cum adică nu e chiar aşa? se miră consulul.

— A fost o problemă cu valiza diplomatică şi hârtiile profesorului Toscano sunt încă aici. Vor pleca mâine.

— Ah, da? exclamă ambasadorul Alvaro Sampayo, apoi se uită la Tomas. Iată că până la urmă hârtiile sunt încă aici.

— Pot să le văd?

— Hârtiile? Sigur că da.

Îl fixă din priviri pe ataşat.

— Lourenco, mergi şi adu-le, te rog.

Ataşatul se ridică şi dispăru dincolo de uşă.

— Ce ziceţi de muşchiul de porc? întrebă consulul, arătând

spre farfuria musafirului.

— Minunat, îl lăudă Tomas. Şi ideea de a pune cartofi dulci în mijloc e formidabilă.

— Este, nu-i aşa?

Leonel de Mello se întoarse cu o mapă în mână. Se aşeză şi o deschise pe masă, scoţând teancuri de hârtie.

— Sunt în mare parte fotocopii şi însemnări, explică el.

Tomas puse mâna pe hârtii şi le studie. Era vorba de fotocopiile unor cărţi vechi, după modul de tipărire şi stilul textului, consideră că erau din secolul al XV-lea; unele erau texte în italiană, altele în portugheză veche şi alte câteva în latină, totul plin de ornamente şi de frumoase anluminuri, linii trasate cu penelul sau cu pana. Însemnările nu erau decât nişte mâzgălituri aproape ilizibile, făcute în grabă; recunoscu câteva cuvinte; aici „Cantino”, dincolo „Pinzon”, mai încolo „Cabral”, suficient cât să înţeleagă că erau însemnări legate de descoperirea Braziliei.

Printre acele mâzgălituri, Tomas găsi pe o foaie separată două linii drepte, trei cuvinte scrise cu mare grijă, cu litere mari, ce păreau să străpungă hârtia, caligrafia revelând contururi obscure, insinuante, ca şi cum ar fi ascuns o formulă magică arhaică, creată de vechii druizi şi uitată în negura timpului. Aproape pe negândite, fără să ştie prea bine de ce, ca şi când ar fi fost mânat de un vechi instinct de istoric, de acel al şaptelea simţ al unui şoarece de bibliotecă obişnuit cu mucegaiul prăfuit al vechilor manuscrise, se aplecă spre foaie şi o mirosi; simţi un miros misterios, o aromă secretă, un parfum transportat de un mesager al timpului. Cu o încântare ezoterică, care nu dezvăluie nimic, dar sugerează totul, acele cuvinte indescifrabile răspândeau enigmaticul parfum al misterului.

MOLOC
NINUNDIA OMASTOOS

— Ce lucruri stranii, nu-i aşa? comentă Lourenco intrigat. Foaia aceasta a fost găsită îndoită în portofelul profesorului Toscano. Nu se ştie ce este. Ce Dumnezeu o fi vrut să spună cu asta?

Tomas rămase tăcut analizând hârtia pe care o avea în mână.

— Hmm, se mulţumi să murmure, gânditor.

— Să mă ierte Dumnezeu! exclamă ambasadorul. Pare flamandă.

— Sau una dintre limbile acelea vechi… sugeră Lourenco.

Musafirul era în continuare concentrat asupra acelor cuvinte stranii.

— Poate, spuse, în cele din urmă, fără să-şi ia ochii de la text. Dar mi se pare mai degrabă un mesaj codificat.

Consulul se apleacă să inspecteze hârtia.

— Cum aşa? Nu înţeleg.

— La New York m-au avertizat că profesorul Toscano a cifrat sau codificat toată informaţia relevantă pe care a descoperit-o, explică Tomas. Din ce mi s-a spus, era un maniac în privinţa siguranţei şi avea mania secretelor. Oftă: Din câte se vede, chiar este adevărat.

— Ce încurcătură infernală, exclamă consulul. Dragă prietene, reuşeşti să înţelegi ceva?

— Da, sunt aici nişte piste, murmură Tomas. Pentru început, acest *moloc.* Este primul cuvânt al mesajului şi singurul al cărui sens mi se pare clar, deşi enigmatic.

— Ce înseamnă asta?

— Moloch este o zeitate antică. Îşi mângâie bărbia: Prima dată am întâlnit acest cuvânt când eram copil, într-o carte de benzi desenate cu eroul meu preferat, Bernard Prince. Albumul se numea *Le souffle de Moloch* şi dacă îmi aduc bine aminte, povestea se petrecea pe o insulă ameninţată de erupţia unui vulcan, cunoscut drept Moloch. Tot când eram mic am mai citit câteva poveşti cu Alix, ale cărui aventuri se desfăşurau în Antichitate şi îl includeau pe zeul Moloch. Îmi aduc aminte că am avut în faţa ochilor şi o carte a lui Henry Miller intitulată *Moloch.*

— Dar ceea ce se găseşte aici este Moloc, nu Moloch.

— Oricum s-ar spune, Moloc, Moloch sau Melech, e acelaşi lucru. Cuvântul originar e Melech, însemna „rege”, în limbile semitice. Evreii l-au distorsionat în mod intenţionat până la ebraicul Molech, pentru a asocia *melech*, rege, cu *bosbeth,* ruşine. Astfel s-a născut Moloch, deşi ortografia Moloc e mai întâlnită.

— Ce fel de rege era acesta?

— Un rege divin şi crud. Îşi muşcă buza de jos: Ştiţi, deşi Moloch înseamnă rege, era vorba de fapt despre un zeu adorat de triburile Moab, Tiro şi Cartago, iar în numele lui se făceau sacrificii teribile, mai exact arderea primului născut. Se uită în jur ca şi când ar fi căutat ceva: Aveţi pe aici o *Biblie*?

— O Biblie? se miră consulul. Da, am.

— Pot să văd ceva în ea?

— Mă duc să o aduc, se oferi Lourenco, ridicându-se din nou

de la masă şi ieşind din cameră.

— Pentru ce vă trebuie Biblia? dori să ştie consulul.

— Cred că există o referire la Moloch în *Vechiul Testament*, clarifică Tomas. Ştiţi, de-a lungul timpului, cultul lui Moloch a fost asociat cu mitul Minotaurului, un monstru care mânca în fiecare an şapte fecioare într-un labirint aproape de palatul regelui Minos, în Creta. S-au făcut de asemenea comparaţii cu mitul lui Cronos, care îşi înghiţea proprii copii, deşi Moloch este identificat cel mai des cu Melkart, din Tyr şi cu Milcom al amoniţilor. Dar astea sunt poveşti. Pentru mine este important acum să înţeleg în ce context este menţionat Moloch în *Biblie.*

— Vă înţeleg, exclamă consulul. Văd că acest domn Moloch era un personaj de temut.

Îşi întoarse din nou privirea spre mesajul enigmatic.

— Oare ce vrea profesorul Toscano să sugereze prin menţionarea unui cavaler atât de detestabil?

— Şi eu aş vrea să ştiu asta.

Lourenco se întoarse cu un tom gros în mână, pe care-l puse pe masă. Tomas răsfoi *Biblia*, studiind cu atenţie textul; câteodată trecea foarte repede peste mai multe pagini, alteori se oprea să citească un pasaj întreg cu atenţie. După câteva minute, ridică mâna.

— Atenţie, am găsit!

Cei doi diplomaţi se aplecară deasupra cărţii.

— Ce anume?

— Menţionarea lui Moloch. Le arătă un paragraf: Este o parte în care Dumnezeu, prin vocea lui Moise, interzice jertfirea copiilor lui Moloch. Făcu o pauză, apoi zise: Ascultaţi şi începu să citească. „Dacă cineva... va da din copiii săi lui Moloch, acela să fie dat morţii; poporul să-l ucidă cu pietre... Şi Eu îmi voi întoarce faţa Mea împotriva omului aceluia şi-l voi stârpi din poporul său, pe el şi pe toţi ce fac desfrânări asemeni lui...”

Se uită spre cei doi.

— Aţi văzut?

— Ah, exclamă consulul, fără să înţeleagă ceva. Şi ce înseamnă asta?

— Păi... nu ştiu, recunoscu Tomas. Legea mozaică a interzis sacrificarea copiilor pentru Moloch, prevăzând pedeapsa cu moartea pentru oricine ar fi permis sau poruncit oferirea unui copil spre sacrificare, deşi în *Vechiul Testament* sunt menţionate multe încălcări ale acestei interdicţii.

— Dar care este legătura cu mesajul straniu pe care ni l-a

lăsat profesorul Toscano?

— Va trebui să studiez asta cu atenţie. Tot ce v-am spus sunt elemente care ne-ar putea ajuta să descifrăm mesajul, atât. Când avem de-a face cu un mesaj cifrat, sau codificat, trebuie să ne agăţăm de orice amănunt pe care îl înţelegem pentru ca, plecând de la acesta, să spargem cifrul sau codul, după caz.

— Nu e acelaşi lucru?

— Ce anume?

— Cifru sau cod.

Tomas clătină din cap.

— Nu, deloc. Un cod constă în substituirea unor cuvinte cu altele, în timp ce cifrul implică schimbarea literelor. Altfel spus, dacă vreţi, codul este aristocratul familiei cifrurilor, dat fiind că este vorba de o formă complexă de cifru prin substituţie.

— Şi asta? întrebă consulul arătând spre foaia scrisă de profesorul Toscano. E cod sau cifru?

— Hmm... nu ştiu, replică Tomas cu o grimasă. Cuvântul *moloc* trimite fără îndoială spre un cod, dar restul...

Lăsă fraza în aer, insinuantă. După o cumpănire atentă, se hotărî.

— Nu şi restul trebuie să fie codat, zise el şi arătă cele două cuvinte care rămăseseră. Vedeţi cum se leagă vocalele şi consoanele, formând silabe care pot fi rostite? *Ninundia. Omastoos.* Acestea, domnule ambasador, sunt cuvinte. Un cifru arată altfel, rar apar silabe, arată mai degrabă haotic, dezordonat, impenetrabil. Vedem secvenţe de genul *HSDBJHWG.* Aici nu, aici avem silabe care formează cuvinte care pot fi articulate.

Continuă să privească fix la fraza misterioasă alte câteva secunde, insistent, în speranţa că i-ar fi sărit în ochi ceva ce nu observase până atunci, ceva care rămânea ascuns dincolo de acele cuvinte misterioase, dar sfârşi prin a clătina din cap abandonând.

— Problema e că nu înţeleg.

Închise pleoapele şi se frecă la ochi, prevăzând că îl aştepta multă muncă.

— Va trebui să studiez asta cu atenţie.

— Cuvintele acestea nu vă spun nimic?

— Bine... *ninundia* şi *omastoos,* sincer... ăă... nu ştiu ce sunt, recunoscu.

Atenţia i se concentră pe primul cuvânt; îl pronunţă încet şi îi veni o idee.

— Hmm, murmură. Acest *ninundia* pare numele unui loc, nu vi se pare?

Zâmbi, uşor încurajat de descoperirea a ceea ce putea fi o posibilă pistă.

— E posibil ca ultima silabă, *dia,* să fie o rămăşiţă din numele unui loc.

— Un loc?

— Da. De exemplu, Norman*dia*, Groenlan*d(i)a,* Finlan*d(i)a...*

— Şi atunci?

— Şi atunci am avea Ninun*dia*.

— Şi cum s-ar numi locuitorii? glumi consulul. Ninunzi?

— Aceasta este doar o supoziţie, nimic mai mult.

— Dar ce înseamnă toate astea, pentru numele lui Dumnezeu?

— Va trebui să studiez problema. Prin folosirea cuvântului *ninundia,* profesorul Toscano putea să arate că soluţia cifrului implică un loc.

Dădu din mâini neputincios.

— Cine ştie? Fapt este că apare menţionată aici o divinitate puternică a Antichităţii, groaznicul Moloch din Canaan şi doar sugerat un ţinut necunoscut, această Ninundia. Ce Dumnezeu o fi vrut să spună profesorul Toscano asociind acest zeu şi acest posibil pământ necunoscut în acelaşi mesaj rămâne să descopăr.

Se uită la consul şi arătă spre hârtie cu o mişcare a capului.

— Pot să păstrez foaia aceasta?

— Nu, spuse diplomatul. Îmi pare foarte rău, totul trebuie să ajungă la văduva lui.

Tomas plescăi dezamăgit.

— Fir-ar să fie… răbufni. Ce neplăcut…

— Dar se poate fotocopia, adăugă ambasadorul Sampayo.

— Se poate fotocopia foaia?

— Da. Şi orice altceva doriţi, cu excepţia lucrurilor private ale profesorului.

— Ah, ce bine, exclamă Tomas, răsuflând uşurat. Şi unde pot face asta?

— Vă ajută Lourenco cu tot, spuse consulul făcând semn ataşatului.

— Ce doriţi să fotocopiaţi? îl întrebă Lourenco pe Tomas.

— Totul. Voi avea nevoie de tot. Agită din nou foaia care conţinea enigmaticul mesaj: Dar asta e cea mai importantă.

— Staţi liniştit, îl asigură ataşatul cultural. Mă întorc imediat.

Luă toate foile şi ieşi.

— Vă mulţumesc încă o dată pentru ajutor, spuse Tomas,

uitându-se la consul. Este foarte important.

— Ah, n-aveţi pentru ce. Mai aveţi nevoie de ceva?

— Da, chiar ar mai fi ceva.

— Spuneţi.

— Aş avea nevoie să contactez responsabilii bibliotecilor unde a studiat profesorul Toscano.

— Biblioteca Naţională şi *Real Gabinete Portugues de Leitura!*

— Da.

— Se rezolvă.

Căldura era apăsătoare, soarele biciuia oraşul cu o neînduplecată violenţă, dar pentru Tomas după-amiaza se anunţa promiţătoare şi liberă; se întruneau cele trei elemente principale care îl conduseră pe Tomas la plajă. Fundaţia îl cazase în acelaşi hotel unde stătuse şi profesorul Toscano; odată întors în cameră, chemarea mării se dovedi irezistibilă. Tomas îşi puse costumul de baie, luă liftul până la subsol, ceru un prosop şi ieşi din hotel; parcurse strada Maria Quiteria până la magnificul bulevard Vieira Souto; aşteptă să se facă verde la o trecere de pietoni, o luă pe o stradă pietruită şi coborî până la plajă.

Nisipul fin, auriu îi ardea picioarele; merse în salturi până la cortul de lângă hotel şi ceru un şezlong şi o umbrelă. Doi angajaţi, amândoi de un negru intens, solizi, cu cămaşă albastră şi şapcă, întinseră un şezlong alb cât se putea de aproape de apă şi înfipseră în nisip o umbrelă alb-albastră cu sigla hotelului. Când terminară, Tomas le întinse un real[8] ca bacşiş. Plaja din Ipanema era înţesată de mii de oameni, nicăieri nu era mai mult de un metru pătrat de nisip liber. „Luaţi italiana! O bunătate!” strigă o voce în trecere. Tomas se aşeză pe marginea şezlongului, scoase crema de protecţie şi-o aplică pe tot corpul şi se întinse să se odihnească.

Se uită în jur. Un grup de băieţi italieni erau întinşi chiar în dreapta lui; în faţă stătea o sexagenară cu pălărie şi ochelari de soare, iar la stânga văzu trei mulatre brazilience expunându-şi sânii enormi şi îndrăzneţi; Tomas îi studie cu atenţie, i se păreau perfecţi, atât de perfecţi încât îşi dădu seama că era o mână de chirurg la mijloc. „Lămâie şi mate[9]! Matia! Limonadă Matia!” strigă o voce care trecu prin apropiere. Tomas îşi simţi pielea arsă de văpaia violentă a razelor şi se retrase sub umbrelă.

---

[8] Moneda Braziliei *(n. t.).*

[9] Mate rece cu lămâie, băutură foarte populară în Brazilia *(n. t.).*

— Ascultă-mă, draga mea, calmează-te, da? Calmează-te, puiule… spunea cineva în spatele lui.

Întoarse capul şi văzu un bărbat cu chelie, peste cincizeci de ani, întins la soare, cu telefonul mobil la ureche.

— Ascultă-mă, puiule, copiii tăi pleacă în vacanţă… sigur, spunea bărbatul.

Era imposibil să nu-l audă.

— Da… aşa e… ei pleacă în vacanţă… şi atunci, puiule, o să poţi face dragoste cu soţul tău, da, draga mea?

Încurcat, Tomas întoarse capul la loc şi făcu un efort să ignore conversaţia intimă pe care tatăl, un brazilian, o avea cu fiica lui pe acea plajă unde nu puteai să arunci nici un ac. Încercă să se concentreze la ceea ce se întâmpla în jurul lui, ceea ce nu era greu. O întreagă armată de vânzători luase cu asalt plaja; nu treceau nici cinci secunde fără ca unul dintre ei să nu treacă prin faţa lui, strigându-şi ofertele care mai de care mai variate. „Ia mate-ul! Ia mate-ul cu lămâie!” Un miros plăcut îi gâdilă nările, în timp ce în spatele lui bărbatul îi dădea sfaturi fiicei cum să-şi satisfacă sexual soţul. „Brânză pe jar avem! Brânză bună! Brânză proaspătă!” Mirosul acela plăcut era aroma de brânză încălzită pentru un client din stânga. „Portocale cu moooorcovi! Portocale cu moooorcovi!” Individul din spate îşi sfătuia fata să-i facă soţului sex oral, „bărbaţilor le place asta, puiule” şi tocmai în acest moment delicat, telefonul mobil, ce sunet salvator! Începu să sune. „Apă minerală şi Cola Light! Mate!” întinse mâna şi răspunse. „Vine italiana! Îngheţată bună! Italiană îngheţată bineee!”

— Alo?

— Profesorul Noronha?

— Da?

— Sunt Lourenco de Mello, de la consulat.

— Ah, da. De adineauri…

— Da. Am aranjat lucrurile pentru mâine. Puteţi să notaţi?

— Un moment.

Tomas se apleacă spre sac şi îşi scoase un stilou şi un carnet. Duse din nou telefonul la ureche.

— Da, spuneţi.

— La zece dimineaţa sunteţi aşteptat la *Real Gabinete Portugues de Leitura.*

— Da…

— Şi la trei după-amiază însuşi preşedintele Bibliotecii Naţionale vă va primi şi vă va ajuta cu ceea ce veţi avea nevoie.

A fost informat despre detaliile misiunii dumneavoastră şi şi-a declarat disponibilitatea să vă dea o mână de ajutor. Îl cheamă Paulo Ferreira da Lagoa.

— Îhâm…

— Aţi notat? Paulo Ferreira da Lagoa.

— … daaa La-go-a. Gata. La trei după-amiază.

— Aşa.

— Şi care este adresa bibliotecilor?

— *Real Gabinete* se află pe strada Luis de Camoes, e uşor de ţinut minte. E pe lângă Piaţa Tiradentes, în centrul oraşului. Biblioteca Naţională e tot acolo aproape, în piaţa unde începe bulevardul Rio Branco. Orice taxi vă poate duce până acolo fără nici o problemă.

— Foarte bine.

— Dacă mai aveţi nevoie de ceva, nu ezitaţi să mă contactaţi din nou.

— Perfect. Mulţumesc mult.

Bărbatul din spate închise şi el, aşa că sunetele plajei îi umplură din nou lui Tomas urechile*. „Agaiii*[10]*! Agai, aqaiii! Agai* concentrat cu *snacks*-uri.” Bună parte dintre cei de pe plajă erau întinşi pe scaune şi şezlonguri, alţii pe nisip, majoritatea sub protecţia umbrelelor, aproape unii peste alţii, Ipanema era o Caparica ceva mai dens populată. „Ia pateul! Uite, pateul!” Grupuri aşezate în cerc se jucau cu mingea aproape de apă, sărind în acrobaţii nebuneşti, lovind mingea încoace şi încolo. „Pentru turişti! Pentru localnici! Avem *sucole*[11] de la Claudinho! Cel mai bun *sucole* din Rio!” Câteva perechi se jucau cu mingea cu o violenţă teribilă, în timp ce mase întregi de oameni înfruntau valurile. „Caaartofi prăjiiiţi!” La dreapta, în spatele plajei, deasupra cartierului Leblon, se înălţau vârfurile gemene ale dealului „Doi fraţi”, pe coasta căruia, deasupra mării, se întindea controversatul centru al favelei[12] Vidigal. „Aici apă! Aici mate!” Micile insule Cagarras umpleau de verde orizontul albastru din faţa plajei. „Sendviş natural de la grăsanul cel

---

[10] Specie de palmier din Amazonia cu fruct oval sau rotund, de dimensiunea unei prune, aşezat în ciorchine, de culoare mov atunci când este copt; în text: băutură răcoritoare obţinută din acest fruct, foarte apreciată în Brazilia *(n. t.).*

[11] Suc de fructe, de obicei mango cu morcov, care se serveşte îngheţat *(n. t.).*

[12] Cartier rău famat *(n. t.).*

nebun!” La stânga, mult după piatra Arpoador, două cargouri se îndreptau încet spre acelaşi punct, intrarea strâmtă în golful Guanabara. „Ia plăcinta! Cu raci, creveţi, *palmito*[13], carne uscată, banană, pui, găină, grătar de pui, brânză, cod!” Vânzătorii erau un spectacol aparte, deplasându-se cu încărcături uriaşe, transpiraţi, tuciurii, cu şepci şi cămăşi colorate. „Cremă de bronzat! Ieftină! Cremă de bronzat!” Cei care vindeau mâncare şi băutură strigau trecând printre cei ieşiţi pe plajă, dar ceilalţi erau mai discreţi, majoritatea se plimbau în linişte, doar câţiva şopteau numele produselor. „Tatuaj?” Mergeau în zigzag prin nisip, expunând creme antisolare, cercei, brăţări, sandale, desene cu modele de tatuaje, şepci, pălării, cămăşi, saci şi săculeţi, costume de baie, articole de artizanat, ochelari, colaci şi găletuşe de plajă, mingi, dar erau şi clarvăzători şi ghicitori în cărţi. „Vine italiana! Îngheţată mică, dar gustoasă, din Italia!”

Tomas voia să reflecteze asupra enigmei mesajului lăsat de Toscano, dar căldura intensă şi animaţia de pe plajă îl împiedicau să se concentreze asupra problemei. Se ridică, merse în zigzag printre turişti şi coborî până la mare. Apa îi sărută picioarele şi o simţi rece, chiar prea rece pentru reputaţia plajelor tropicale; valuri de doi metri se abăteau cu zgomot asupra celor care făceau baie ceva mai în faţă şi câţiva profitau pentru a face o placă de surf din propriul corp, folosind în avantajul lor forţa apei, alunecând odată cu curentul. Soarele bătea puternic, arzându-l mai ales pe umeri, dar răcoarea apei alungă căldura şi Tomas se întoarse la problema care îl rodea.

Primul lucru care trebuia rezolvat era, fireşte, semnificaţia cuvântului *moloc,* luând întâi în considerare faptul că acest cuvânt apărea izolat de celelalte; oare de ce să fi recurs Toscano la numele crudului rege din Canaan, zeul sacrificiilor, tocmai la începutul enigmei? Să sugereze cumva că rezolvarea misterului ar include un sacrificiu? Pe de altă parte, trebuia luat în considerare că Toscano ar fi putut să amestece sistemul cifrării cu al codării în acelaşi mesaj; altfel spus, *moloc* putea sugera un cod, sau putea fi simbolul a ceva, dar Tomas admise că celelalte cuvinte puteau să aibă un altfel de cifrare. Dacă nu erau cifrate, atunci era vorba de un cod, ceea ce, de altfel, era cel mai logic şi mai verosimil, ţinând cont că semănau a cuvinte; dar în acest caz, rămânea de rezolvat problema lui *ninundia.* Cântări cele două posibilităţi şi se hotărî să abandoneze ipoteza că ar fi fost

[13] Miez de palmier, cu gust dulce şi plăcut *(n. t.).*

vorba de un cifru; alese să plece de la principiul că avea în faţă un cod. Dacă era un mesaj codificat, ce Dumnezeu însemna *ninundia*? Oare să fi fost vorba chiar de un loc necunoscut? Dar care era legătura între Ninundia şi Moloc? Dacă ar fi reuşit să înţeleagă mai bine relaţia între cele două părţi, se gândi, probabil că ar fi în stare să descifreze şi celălalt cuvânt codificat, *omastoos,* în acelaşi mod ca şi Champollion, cu mai mult de două sute de ani în urmă, care plecând de la doi de *s* şi un *ra,* a reuşit să descifreze misterul hieroglifelor.

Se sătură să încerce să rezolve problema pe malul apei şi se întoarse la şezlong; era ud până la brâu aşa că se întinse la soare să se usuce.

— Aaaaaaah! strigă cineva de pe lângă el, foarte tare.

Sări de pe şezlong, cu inima bătându-i foarte tare şi văzu un bărbat cu un cuţit întins în direcţia sexagenarei din faţa sa. Un jaf, se gândi îngrozit. Se uită mai bine şi observă că în vârful cuţitului atârna ceva galben. Iar omul era şi el ieşit din comun; mic de statură, brunet, cu mănuşi negre pe mâini şi cu un coş din nuiele enorm în echilibru pe cap, o atitudine bizară pe care nimeni nu se aşteaptă să o vadă la un atacator.

— Ananas? întrebă omul cu cuţitul.

Era un vânzător de ananas.

— Vai, ce m-am speriat, se plânse sexagenara.

Bărbatul afişă un zâmbet contagios.

— Care sperietură, doamnă? Eu sunt bărbat şi aşa e vocea mea.

Sexagenara râse şi refuză bucata de ananas pe care vânzătorul i-o întindea cu vârful cuţitului; omul mulţumi oricum, zâmbind şi îşi continuă drumul, cu ananasul în echilibru pe cap, ca o mare pălărie mexicană şi cu o bucată din fruct în vârful lamei cuţitului. Mai făcu câţiva paşi şi se opri lângă o fată relaxată, strigându-i în ureche.

— Aaaah! Ananas?

Fata sări în sus, îi puse mâinile în piept, apărându-se şi exclamă:

— Ce m-am speriat!

Lui Tomas nu-i trebui prea mult să descopere deliciile din Ipanema. Gustă sucul de mango şi sucul din trestie de zahăr în acele *sucarias* de la fiecare colţ din cartier, alături de pufoasele

pao de queijo[14] cumpărate cât încă erau calde şi moi. La căderea serii, urmând recomandarea unuia dintre băieţii de la hotel, străbătu Visconde de Piraja până când ajunse la strada Farme de Amoedo; o luă la stânga şi ajunse la Sindicato de Chopp, un restaurant ce dădea în stradă, fără ferestre şi foarte populat. Ceru *picanha*[15] cu orez alb şi fasole neagră, condimentate cu *farofa*[16] şi *caldo verde*[17], iar de băut consideră că se potrivea o *caipirinha* rece. Alături, o mulţime de bărbaţi se înghesuiau la barul Bofetada; Tomas se uită cu atenţie la ei şi pricepu că erau homosexuali.

În timp ce mesteca o bucată de carne fragedă, se întoarse la problema şaradei lui Toscano. Îşi concentră din nou toată atenţia asupra cuvântului *ninundia.* Dacă *ninundia* e numele unui ţinut necunoscut, se gândi, înseamnă că celălalt cuvânt de pe acelaşi rând, *omastoos,* este legat de acest ţinut; dar în ce fel legat, Dumnezeule mare? Îşi aduse aminte că unul dintre cele mai vechi texte literare se intitula *Aventurile lui Ninurta,* o operă sumeriană păstrată în limba akkadiană. Să fie Ninundia o referire la locul de unde era Ninurta? Dar, dacă îşi aducea bine aminte, Ninurta era din Nippur, în actualul Irak, aşadar nu putea exista nici o legătură cu Brazilia. Nu, concluzionă el, în ciuda asemănării între cele două cuvinte, Ninundia nu putea să facă trimitere la Ninurta. Simţind că nu ajunge nicăieri, Tomas încercă să descompună cele două cuvinte de pe rândul al doilea, dar încercările succesive, schiţate pe şerveţelul de la Sindicato de Chopp, nu-l duseră nicăieri.

Frustrat, începu să-şi pună întrebări despre legătura dintre mesajul găsit şi chestiunea de fond; mai exact, care era legătura între Moloch şi descoperirea Braziliei? Oare Brazilia era Ninundia? Şi mai important decât atât era să înţeleagă dacă mesajul avea vreo legătură cu marea descoperire pe care ar fi făcut-o, după spusele lui Moliarti, profesorul Toscano, o descoperire care ar fi putut să revoluţioneze tot ce se ştia despre perioada marilor descoperiri. Şi chiar aşa, ce legătură avea Moloch cu expansiunea maritimă? Oare Toscano să fi descoperit că oamenii

---

[14] Produs de patiserie făcut cu brânză locală, crocant în exterior şi moale în interior; un fel de chiflă cu brânză *(n. t.).*

[15] Cea mai bună parte din muşchiul de vită, foarte fragedă, preferată pentru grătare *(n. t.).*

[16] Făină de manioc (n. t.).

[17] Supă specific braziliană *(n. t.).*

din Antichitate ajunseseră deja în Brazilia? Ar fi fost interesant să descopere asta, fără îndoială, dar Tomas nu vedea în ce fel o asemenea informaţie ar fi revoluţionat cunoştinţele despre ce s-a întâmplat când Portugalia a pornit pe mare să descopere lumea. Nu, hotărî el; trebuie să fie altceva, ceva care să rezulte de aici. Să afle că oamenii din Canaan au fost în Brazilia, deşi important, n-ar schimba ceea ce se ştie despre marile descoperiri. Sau ar schimba? Tomas era chinuit de enigmă, căuta soluţii, făcea experimente, încerca să se pună în locul lui Toscano şi să-şi imagineze raţionamentul acestuia, dar nu reuşea să avanseze în rezolvarea enigmei lăsate de istoricul decedat, era ca şi cum s-ar fi lovit de un zid solid, impenetrabil, opac.

Sună telefonul.

— Alo?

— *Hej! Kan jag fa tala med* Tomas?

— Poftim?

Răspunsul fu un râset de femeie.

— *Jag hete?* Lena.

— Cum? Cu cine vorbesc?

— Eu sunt, domnule profesor, Lena.

— Lena?

— Da. Vă testam suedeza. Râse din nou: Aţi cam avea nevoie de nişte lecţii.

— Ah, Lena, o recunoscu Tomas. Cum ai făcut rost de numărul meu?

— Mi l-a dat secretara de la departament. Ezită: De ce? Nu voiaţi să vă sun?

— Ba da, se grăbi el să răspundă, temându-se că a fost greşit înţeles. Nu e nici o problemă. Sunt doar surprins. Nu mă aşteptam să mă suni.

— Sigur nu e nici o problemă?

— Nu, stai liniştită. Ia spune, ce s-a întâmplat?

— Înainte de toate, bună seara, domnule profesor.

— Bună, Lena. Ce mai faci? Povesteşte-mi.

— Sunt bine, mulţumesc. Schimbă uşor tonul: Domnule profesor, v-am sunat pentru că am nevoie de ajutorul dumneavoastră.

— Spune.

— După cum ştiţi, am început cursurile abia acum câteva zile, dat fiind că dosarul meu Erasmus a întârziat şi înscrierea mea la Lisabona s-a făcut târziu.

— Da.

— De aceea, domnule profesor, aş avea nevoie să recuperez materia pe care am pierdut-o.

— Aşa e. Cea mai simplă soluţie este să ceri notiţele colegilor.

— M-am gândit deja la asta. Problema e că o parte din această materie nu se învaţă doar citind notiţele, nu-i aşa? De exemplu, scrierea cuneiformă, pe care aţi predat-o într-unul dintre primele cursuri. Am văzut că sumerienii aveau obiceiul să combine două simboluri de cuvinte pentru a forma un simbol compus a cărui semnificaţie deriva din elementele sale. Mai rău e că aceste semne nu sunt întotdeauna compuse în aceeaşi secvenţă.

— Da, e cazul lui, ştiu şi eu... ăă... de exemplu, *geme şi ku. Geme* înseamnă sclavă şi se scrie punând simbolul *sal,* adică femeie, lângă *kur,* ţară străină. Dar în cazul lui *ku,* care înseamnă a mânca, simbolul lui *ninda*, sau pâine, este aşezat nu lângă *ka,* gura, ci în interiorul lui *ka.*

— Asta mi se pare complicat. În ce situaţii sunt aşezate simbolurile unul lângă altul şi în ce situaţii un simbol stă în interiorul celuilalt?

— Bine, asta depinde de...

— Domnule profesor, îl întrerupse Lena. Doar nu o să-mi predaţi un curs la telefon, nu-i aşa?

Tomas ezită.

— Ăă... da... nu...

— Ne-am putea întâlni ca să-mi explicaţi toate astea? Poate mâine, dacă doriţi, sau chiar şi azi, dacă puteţi.

— Azi? Nu se poate...

— Atunci mâine.

— Stai puţin. Nici azi, nici mâine. Eu sunt în Brazilia.

— În Brazilia? Sunteţi în Brazilia?

— Da. La Rio de Janeiro.

— Vai, ce norocos sunteţi! Şi aţi fost deja la plajă?

— Da, chiar am fost. Am fost azi.

— Ah, cât vă invidiez! E cald?

— Treizeci de grade.

— Şi eu pe-aici, săraca de mine, dârdâi de frig, spuse, simulând un plânset alintat. Brrr! Nu vă e milă de mine?

— Chiar îmi e, râse Tomas.

— Atunci trebuie să mă ajutaţi, spuse fata, debordând de veselie.

— Sigur. Cu ce te pot ajuta?

— Am nevoie de câteva lecţioare.

— Foarte bine. Nu ştiu exact când mă întorc la Lisabona, asta

depinde de ritmul investigaţiilor mele aici la Rio de Janeiro, dar cu siguranţă voi fi acolo luni, pentru că trebuie să ţin cursul. Sună-mă atunci, da?

— Da, domnule profesor. Vă mulţumesc mult.

— N-ai pentru ce.

— Ştiţi, încheie suedeza, pe un ton maliţios. Sunt sigură că va fi o plăcere să învăţ cu dumneavoastră.

Accentuă cuvântul *plăcere.*

Era agitaţie pe stradă în obişnuitul tumult matinal şi Tomas trase cu ochiul pe geamul taxiului la faţadele clădirilor şi ale magazinelor tradiţionale care îşi primeau clienţii cu uşile deschise. Clădirile erau pitoreşti, cu aspect învechit şi un pic degradat; îşi expuneau balcoanele înguste lucrate cu atenţie şi ferestrele înalte, pereţii pictaţi în cele mai variate culori; ici şi colo, faţade galbene şi roşii, sau verzi, mai în faţă albastre şi crem, Tomas recunoştea pe acea stradă influenţele arhitecturii tradiţionale portugheze. Trotuarele erau pietruite în stil portughez şi decorate cu figuri geometrice negre. Peste tot se vedeau magazine cu nume dintre cele mai diverse: Lornionul de Aur, Palatul Uneltelor, Casa Oliveira.

— Ce stradă e asta?

— Cum aţi spus, domnule? întrebă şoferul taxiului, uitându-se în oglinda retrovizoare.

— Cum se cheamă strada aceasta?

— Strada Carioca, domnule. Una dintre cele mai vechi din Rio, datează de prin secolul al XIX-lea. Arătă spre stânga: Vedeţi cafeneaua de colo?

Tomas se uită spre locul indicat; în interior se vedeau mese cu farfurii şi tacâmuri, pahare şi sticle.

— Restaurantul acela?

— Da. E Barul lui Luis.

Taxiul se opri în faţa restaurantului, frânat de traficul intens de dimineaţă şi cei doi rămaseră să privească localul.

— Este cea mai veche cafenea din Rio, domnule. A fost deschisă în 1887 şi are o poveste ciudată. Pe vremuri se chema barul Adolf şi aici se găsea cea mai bună mâncare nemţească din oraş, erau nişte cârnaţi tare buni aici. Toţi intelectualii vremii veneau să mănânce aici şi să bea o bericică.

Traficul se repuse în mişcare şi taxiul porni din nou.

— Apoi a venit al Doilea Război Mondial şi ştiţi ce-au făcut?

— L-au dărâmat?

Şoferul râse.

— I-au schimbat numele.

Traversară bulevardul Republica Paraguay; şoferul de taxi arătă din nou spre stânga, în direcţia unei clădiri cu arhitectură metalică.

— Acolo e cinematograful Iris, anunţă taximetristul, transformat aproape în ghid turistic. A fost cel mai elegant din Rio.

Strada Carioca dădea într-o piaţă mare. Tot spaţiul din centru era ocupat de o grădină, protejată cu garduri metalice; era delimitată de arbori pe toată lungimea, iar în mijloc se ridica statuia de bronz a unui cavaler ţinând în mâna dreaptă ceva ce semăna cu un document; pe piedestal se puteau recunoaşte alte figuri, inclusiv indieni înarmaţi şi aşezaţi pe crocodili.

— Ce este asta?

— E Piaţa Tiradentes, domnule.

— Acela este Tiradentes? întrebă Tomas arătând spre statuia ecvestră a monumentului care domina piaţa.

Şoferul de taxi râse.

— Nu, domnule, acela este împăratul don Pedro I.

— Şi atunci de ce se numeşte Piaţa Tiradentes?

— E o poveste lungă. La început piaţa asta s-a numit Câmpul Ţiganilor. Apoi au construit aici un stâlp pentru pedepsirea sclavilor şi a început să fie cunoscută ca Piaţa Pole[18]. Mai târziu, când a avut loc revolta lui Tiradentes, care a condus lupta pentru independenţă, au construit aici un eşafod şi l-au omorât.

— Pe cine au omorât?

— Păi, pe Tiradentes, domnule.

— Aha, exclamă Tomas, strângând din buze. Studie figura ecvestră: Şi ce are don Pedro I în mână?

— Declaraţia de independenţă a Braziliei. Şoferul de taxi pufăi din nas: Această statuie a fost realizată din ordinul fiului lui, împăratul don Pedro al II-lea. Se spune că în ziua inaugurării s-a uitat la statuie şi s-a înfuriat. Zâmbi: Bărbatul de pe cal nu semăna cu tăticul.

Taxiul dădu ocol pieţei şi intră pe o străduţă îngustă; apoi viră la dreapta şi se opri puţin mai în faţă, lângă un anticariat. Şoferul arătă spre o alee din stânga.

---

[18] *Pole,* instrument de tortură care acţionează prin dislocarea membrelor cu ajutorul unui mecanism alcătuit din frânghii, scripeţi şi greutăţi *(n. t.).*

— Aceasta e strada Camoes, domnule. *Real Gabinete* e chiar acolo.

Tomas plăti şi coborî. Străbătu străduţa îngustă pietruită, cu sens unic, care dădea într-o piaţetă discretă, Piaţa Sao Francisco; piaţeta era împodobită de un frumos monument alb în stil neomanuelin, ce semăna vag cu Turnul din Belem, chiar mai bogat parcă; patru statui în mărime naturală, încastrate în nişele faţadei, păreau că păzesc clădirea. Vizitatorul se dădu înapoi câţiva paşi când intră în piaţă şi admiră splendida arhitectură albă a clădirii; singura culoare vizibilă era roşul celor două cruci portugheze ale Ordinului Militar al lui Cristos, asemănătoare celor de pe vasele şi caravelele din secolul al XV-lea; în vârf, scris cu majuscule, se putea citi *Real Gabinete Portugues de Leitura.*

Admirând în continuare bogata faţadă, Tomas trecu de poarta mare arcuită şi intră în cea de a doua bibliotecă ca mărime din Rio de Janeiro, o frumoasă clădire din secolul al XIX-lea oferită de Portugalia Braziliei şi unde se concentra cel mai mare număr de opere ale autorilor portughezi din afara ţării. Vizitatorul străbătu din trei paşi mari holul şi aproape îşi ţinu respiraţia când spaţiul salonului central se deschise în faţa sa. Imaginea magnifică a sălii de lectură îi umplu ochii, stilul neomanuelin atingea aici apogeul gloriei sale. Pereţii erau plini de cărţi, opere adunate în rafturi grandioase din lemn sculptat care urcau până la tavan ca o iederă armonioasă; coloane magnifice susţineau primul şi cel de-al doilea etaj de rafturi, curbându-se în arcuri elegante şi culminând cu balustrade spectaculos de frumoase; pe jos lucea podeaua de granit de un cenuşiu deschis, întretăiat de geometrii negre, de linii paralele şi perpendiculare; toată suprafaţa tavanului era formată dintr-o frumoasă deschidere de vitralii albastre şi roşii care permitea luminii să se răspândească armonios în sală; în fiecare dintre cele patru colţuri ale tavanului era pictat un erou portughez, printre care Tomas recunoscu feţele lui Camoes şi a lui Pedro Alvares Cabral; din centrul tavanului atârna un candelabru enorm şi greu, din fier, rotund ca un glob terestru, decorat cu blazoanele Portugaliei.

Copleşit de monumentalitatea acelei biblioteci, Tomas traversă pătruns de respect salonul şi se îndreptă spre o doamnă aşezată într-un colţ, aplecată spre un calculator. Când nou-venitul ajunse în faţa sa, femeia ridică privirea de la ecran.

— Da, vă rog?

— Bună ziua. Lucraţi aici?

— Da, sunt bibliotecara. Cu ce vă pot ajuta?

— Numele meu este Tomas Noronha, sunt profesor la Universitatea Nova din Lisabona.
— Ah, da, exclamă bibliotecara, recunoscându-l. Domnul Rebelo mi-a povestit despre dumneavoastră. Veniţi din partea consulului, nu-i aşa?
— Da, aşa cred.
— M-au instruit să mă port bine cu dumneavoastră, spuse ea zâmbind. Cu ce pot să vă ajut?
— Aş vrea să aflu ce cărţi a consultat profesorul Toscano, care a fost aici în urmă cu vreo trei săptămâni.
Bibliotecara introduse numele în calculator.
— Vasconcelos Toscano, nu-i aşa? Staţi să văd… doar un moment, domnule.
Răspunsul apăru pe ecran în câteva secunde. Bibliotecara privi informaţiile apărute pe monitor şi făcu un efort de memorie.
— Acest profesor Toscano nu era un bătrânel cu barba albă?
— Ba da, aşa era.
— Ah, da. Îmi aduc aminte de el. Zâmbi: Era cam taciturn şi morocănos, destul de retras.
Se uită la Tomas şi, de teamă că ar putea vorbi cu un prieten sau vreo rudă, se grăbi să adauge:
— Dar era un om drăguţ, n-am nici un motiv să mă plâng.
— Fără îndoială.
— Ei! N-a mai venit deloc pe aici. S-a supărat pe noi?
— Nu. A murit acum două săptămâni şi jumătate.
Femeia făcu o grimasă de spaimă.
— Ah! exclamă şocată. Chiar aşa? Ce ţi-e şi cu viaţa asta, ce tragedie! Parcă ieri era aici şi acum… îşi făcu cruce: Sfântă Fecioară!
Tomas suspină, simulând compasiune; în acelaşi timp, ardea de nerăbdare să afle care era răspunsul dat de calculator.
— Asta e viaţa!
— Doamne Dumnezeule! Sunteţi rude?
— Nu, nu. Sunt un prieten. Am misiunea să reconstitui ultimele cercetări ale profesorului Toscano. Sunt pentru publicare. Făcu un semn din cap, arătând spre ecranul calculatorului: Aveţi răspunsul deja?
Bibliotecara tresări şi îşi îndreptă atenţia spre ecran.
— Da, spuse. Bine, ştiţi, acest bătrânel… ăă… profesorul Toscano a venit aici doar de trei ori şi de fiecare dată ca să citească aceeaşi carte.
Îşi fixă privirea pe titlul selectat de calculator.

— Voia doar *Istoria colonizării portugheze a Braziliei,* editată în 1921, în Porto. A fost singura carte pe care a consultat-o.

— Ah, da? se miră Tomas. Şi aveţi cartea disponibilă?

— Sigur. Ce volum doriţi?

— Ce volume a consultat el?

Femeia verifică pe ecran.

— A văzut doar primul volum.

— Atunci aduceţi-mi-l pe acesta, ceru Tomas.

Bibliotecara se ridică şi merse să caute cartea. În aşteptare, Tomas se aşeză vesel pe un scaun de lemn de la o masă de lectură şi continuă să admire frumosul salon. Inhală cu plăcere mirosul cald şi dulceag al hârtiei vechi, un miros cu care se obişnuise în biblioteci şi la care n-ar fi renunţat pentru nimic în lume; acesta era oxigenul lui; acel aer care venea din trecut, un călător invizibil şi misterios, care traversase timpul cu veşti despre ceea ce nu mai exista deja, constituia sursa inspiraţiei sale şi destinul său. Toţi avem, până la urmă, viciile noastre, îşi zicea Tomas. Sunt unii care nu pot trăi fără briza sărată a mării; alţii nu sunt în stare să meargă mai departe fără aerul proaspăt şi limpede al munţilor; mai sunt şi cei care se abandonează magiei verzi a parfumurilor purificatoare care plutesc în păduri şi desişuri; Tomas îşi găsea izvorul încântării şi energia care îl alimenta între vechile manuscrise, îngălbenite şi mucegăite, desfăcându-se în bucăţi, pierdute în cine ştie ce colţ uitat al unei biblioteci prăfuite. Aceasta, o ştia prea bine, era casa lui; acolo unde se găseau cărţile cele mai vechi, erau şi rădăcinile lui cele mai profunde.

— Am găsit, anunţă bibliotecara, aşezând pe masă un volum mare.

Tomas studie cartea şi putu să confirme că *Istoria colonizării portugheze a Braziliei* fusese condusă şi coordonată de către Malheiro Dias şi tipărită la Litografia Naţională, în Porto, în 1921. Începu să citească textul, mai întâi cu atenţie; după o oră, totuşi, confirmându-i-se bănuiala că lucrarea se limita la sistematizarea unei serii de informaţii pe care le stăpânea deja, trecu la o lectură transversală, răsfoind-o rapid. Când termină, frustrat că nu găsise nimic relevant care să-l ajute în investigaţie, merse la bibliotecară şi îi dădu volumul.

— L-am parcurs, anunţă. Profesorul Toscano n-a mai consultat nimic altceva?

— În calculator nu am înregistrată decât această lucrare.

Tomas rămase pe gânduri.

— Hmm, murmură. Deci n-a consultat decât cartea asta? Sigur?

Braziliancă se gândi.

— Bun, nu a consultat decât cartea asta, fără îndoială. Dar îmi aduc aminte că era interesat şi de relicvele noastre, a şi dat o raită pe acolo.

— Relicve?

— Da. Avem un exemplar din prima ediţie a *Lusiadelor,* din 1572 şi *Ordonanţele lui don Manuel*, din 1521. Mai sunt şi *Deciziile Adunării celor trei Stări*[19] *şi Legile pe care le-au făcut,* din 1539 şi *Adevărata informaţie despre ţara Preotului Ioan, aşa cum a văzut şi a scris părintele Francisco Alvarez,* din 1540.

— Le-a consultat pe toate?

— Nu, răspunse ea, clătinând energic din cap. S-a uitat doar la cărţi.

— Ah, înţelese Tomas. Curiozitate de istoric.

— Aşa e, zâmbi bibliotecara. Ştiţi, noi avem aici trei sute cincizeci de mii de volume, dar colecţia de cărţi rare e cea mai importantă, o arhivă importantă care include manuscrisele semnate ale operei lui Camilo Castelo Branco, *Amor de perdicao.* Acest lucru atrage multă lume, nu-i aşa? Ridică din sprâncene, ca pentru a face o invitaţie: Doriţi şi dumneavoastră să le vedeţi?

Portughezul se uită la ceas şi oftă.

— Poate altădată, spuse. Deja e târziu şi mi-e foame. Ştiţi dacă sunt ceva restaurante pe lângă Biblioteca Naţională?

— Sigur, chiar în faţă, pe partea cealaltă a pieţei.

— Pot să mă duc pe jos până acolo?

— Pe jos până la Biblioteca Naţională? Ah, nu! Nu puteţi. E mult de mers, vă ia cam o oră. Dacă vă grăbiţi, e mai bine să luaţi un taxi.

Comandă o friptură fragedă pe terasa restaurantului Cinelândia, numele sub care era cunoscută Piaţa Floriano, unde începea vastul bulevard Rio Branco. În timp ce mesteca la carne, rumega misterul şaradei pe care o avea de descifrat. Mintea îi fierbea de îndoieli, născute din sentimentul de neputinţă care pusese stăpânire pe el faţă de relaţia pe care o stabilise Toscano între Moloc, Ninundia şi descoperirea Braziliei; oricât ar fi întors problema pe toate părţile, nu reuşea să vadă soluţia. Incapabil să avanseze, se hotărî să reia ideea pe care o respinsese în

[19] Cele trei stări: clerul, nobilimea şi poporul *(n. t.).*

momentul în care văzuse enigma pentru prima dată, în palatul Sao Clemente. Dacă mesajul era totuşi cifrat? Ideea nu îl mulţumea, cu siguranţă; nimic din acele ciudate structuri verbale nu semăna cu aspectul haotic al mesajelor cifrate; aici vocalele erau legate de consoane, formau silabe, sugerau cuvinte. Impresia de cod era mult mai puternică. Şi dacă era, totuşi, un mesaj cifrat? Din lipsă de alte idei mai bune, Tomas hotărî să ia în calcul această ipoteză, ca pe o simplă explorare şi să o supună la o analiză a frecvenţelor. Prima problemă era determinarea limbii în care era scris mesajul cifrat, dacă era cifrat; Toscano fiind portughez, i se păru firesc ca mesajul ascuns să fi fost scris în portugheză.

Scoase fotocopia şaradei, îndoită în carnetul de însemnări şi o studie cu atenţie. Numără literele celor două cuvinte de pe al doilea rând şi descoperi că două litere, *o* şi *n,* apăreau de trei ori, în timp ce *a, s* şi *i* apăreau de două ori, iar *d, t, u şi* m, doar o dată. Ca şi criptanalist, Tomas ştia că literele cele mai întâlnite în limbile europene sunt *e* şi *a*, de aceea se hotărî să le pună în loc de *n* şi o, cele mai frecvente din mesaj. Alte litere foarte frecvente din alfabet sunt *s, i* şi r, ceea ce îl făcu să încerce să le înlocuiască, respectiv cu *a*, cu *s* şi cu *i* în şaradă. Scrise fraza pe o bucată de şerveţel de la restaurant şi purcese la înlocuirea literelor. Când termină, privi rezultatul experimentului.

N I N U N D I A   O M A S T O O S
E R E ? E ? R S   A ? S I ? A A I

Oare ce însemna primul cuvânt, *ere?e?rs,* din care lipseau doar două litere? Se gândi la litere mai rare pentru a completa acest prim cuvânt şi făcu fel de fel de încercări: mai întâi cu c, erececrs; apoi cu *m,* erememrs; în sfârşit, cu *d, eredédrs.* Clătină din cap. Nu avea sens. Încercă şi cu ultimul cuvânt, *a?şi?aai,* dar şi acesta rămase impenetrabil. Acsicaai? Amsiwaai? Adsiifaai? Nemulţumit, luă în calcul posibilitatea să fi ales secvenţa greşită şi, ca să clarifice lucrurile, schimbă d-urile şi e-urile între ele şi privi rezultatul.

ARA?A?RS E?ŞI?EEI

Şi mai rău. *Ara?a?rs* să fie Araraamrs? Araratrs? Nu avea sens. Disperat, trecu la al doilea cuvânt, *e?şi?eei,* dar nici acesta nu-şi dezvălui secretul. Emsimeei? Eisiieei? Nu. Considerând că

greşeala ar putea fi la celelalte litere, ceea ce era firesc, se hotărî să schimbe ordinea între s-uri, r-uri şi f-uri. Când încheie, se uită la noua distribuire, dar, încă o dată, nu reuşi să găsească acolo vreo semnificaţie inteligibilă. Clătină din cap şi renunţă, convins definitiv că nu era vorba de un mesaj cifrat. Era cu siguranţă un cod. Dar care? La *Real Gabinete* nu găsise nimic relevant şi speranţele sale erau acum îndreptate în întregime spre Biblioteca Naţională unde, după câte se părea, Toscano îşi petrecuse cea mai mare parte a timpului şi unde ar fi putut să facă marea descoperire de care pomenise Moliarti.

Oftă adânc.

Se uită pe fereastra restaurantului şi, dincolo de copacii care dădeau culoare pieţei, studie faţada clădirii. Tomas ştia că era o bibliotecă specială. Avea peste zece milioane de volume, ceea ce făcea din ea a opta bibliotecă din lume ca mărime şi cea mai mare de limbă portugheză, dar nu asta o făcea atât de specială; adevărata sa importanţă pentru cercetare nu se datora cantităţii de lucrări pe care o adăpostea, ci calităţii acestora, care se datora la rândul ei originii îndepărtate atribuite acelei instituţii. Biblioteca Naţională din Rio de Janeiro era moştenitoarea vechii Librării Regale portugheze, distrusă de un incendiu provocat de marele cutremur din 1755, la Lisabona; librăria fusese construită din ordinul regelui don Jose şi se numea Biblioteca Regală. Când armatele lui Napoleon au invadat Portugalia, în secolul al XIX-lea, familia regală portugheză s-a refugiat în Brazilia, transferând capitala imperiului la Rio de Janeiro, iar majoritatea cărţilor din bibliotecă au fost aduse aici din ordinul casei regale; şase sute de mii de cărţi, manuscrise, gravuri şi hărţi, incluzând peste două sute de tipărituri originale preţioase au traversat Atlanticul în cutii şi au fost depozitate pe malurile golfului Guanabara, urmând să fie păstrate la spitalul Mănăstirii Ordem Terceira de Carmo, în catacombe. Au fost depozitate acolo adevărate tezaure ale bibliografiei mondiale, printre care două exemplare ale *Bibliei* de la Mainz, din 1462, prima *Biblie* tipărită după cea a lui Guttenberg, prima ediţie a *Lusiadelor* lui Carnoes, datând din 1572 şi *Registrum huius operis libri cronicarum cu (m) figuris et ymagibus ab inici o mu (n) di,* cunoscută şi drept *Cronica de la Nurnberg,* celebra lucrare a lui Hartmann Schedel care este o cronică generală a lumii aşa cum era cunoscută în 1493, la data publicării sale şi care includea trei gravuri de Albrecht Durer. Când Brazilia şi-a declarat independenţa, Portugalia a cerut înapoierea acestui tezaur cultural, dar brazilienii nu au cedat şi

cele două părţi au convenit ca Lisabona să primească o despăgubire de opt sute de mii de reali pentru pierderea sa.

Animat de mari speranţe, cu cinci minute înainte de trei după-amiază, Tomas părăsi restaurantul şi traversă piaţa şi bulevardul Rio Branco îndreptându-se spre Biblioteca Naţională. Urcă scările mari de piatră şi la intrare fu oprit de un paznic care îi indică să meargă spre stânga, unde era recepţia. Patru fete cu aer plictisit aşteptau vizitatorii în spatele recepţiei.

— Bună ziua, salută Tomas.

Îşi consultă carnetul de însemnări, căutând numele responsabilului pe care i-l indicase consulul.

— Aş dori să vorbesc cu Paulo Ferreira da Lagoa.

— Aveţi programare? întrebă una dintre fete, oacheşă, dar cu ochii verzi cristalini.

— Da, sunt aşteptat.

— Numele dumneavoastră?

Vizitatorul se prezentă, iar recepţionera puse mâna pe telefon. După o pauză, fata îi dădu un ecuson şi îi explică să urce la etajul patru; îi indică direcţia spre lifturi şi vizitatorul porni într-acolo. Un paznic îi ceru să se prezinte din nou, de data aceasta era o femeie solidă care supraveghea accesul spre lifturi şi care îi inspecta ecusonul, ridicând o sprânceană când văzu carnetul de însemnări pe care îl avea în mână.

— Nu aveţi voie să folosiţi decât creion în sala de lectură, îl informă femeia.

— Dar nu am la mine decât un stilou…

— Nici o problemă. Împrumutaţi un creion de la sala de lectură, sau, dacă nu au, mergeţi să cumpăraţi de la cafenea, au acolo de vânzare.

Aşteptă câteva clipe la intrarea în lift; uşile se deschiseră şi intră într-un ascensor înţesat de lume care venea de la nivelul inferior; urcă până la ultimul etaj, la patru. Ieşi în holul dominat de scări de marmură, al căror parapet se prelungea pe coridor şi se apropie de balustrada de bronz care îl proteja; îşi trecu mâna peste balustradă, constatând că era acoperită de patină neagră; mângâie mânerul de bronz aurit, lucios şi admiră interiorul clădirii.

Se uită în jur şi constată că pe prima uşă din dreapta era scris *Preşedinte.* Se îndreptă într-acolo; deschise uşa şi prima impresie care îl izbi fu contrastul aerului rece şi totodată uscat al aparatelor de aer condiţionat; a doua senzaţie fu aceea de

surpriză. Se aştepta să vadă un birou, dar găsi un salon spaţios; biroul era de fapt o galerie care înconjura un salon central şi unde erau împrăştiate birouri, dulapuri şi oameni care lucrau. Tavanul era o largă deschidere circulară din sticlă, bogat decorată cu vitralii colorate, lăsându-se invadată de lumina zilei.

— Da, vă rog? întrebă un tânăr aşezat la biroul din apropierea intrării. Pot să vă ajut cu ceva?

— Aş vrea să vorbesc cu preşedintele.

Funcţionarul îl conduse la asistenta responsabilului Bibliotecii Naţionale, o fată brunetă, cu ochii negri şi bărbia ascuţită, aşezată la un birou vechi de lemn şi care vorbea la telefon. Asistenta îşi încheie convorbirea, puse receptorul jos şi se uită atent la nou-venit.

— Sunteţi profesorul Noronha?

— Da, eu sunt.

— Îl anunţ pe domnul Paulo, doreşte să vă salute.

Fata străbătu galeria ajungând la un bărbat cu părul şaten deschis cu un început de chelie în vârful capului, la vreo patruzeci şi cinci de ani, aşezat împreună cu mai multe persoane la o masă lungă – cu siguranţă acolo avea loc o şedinţă; bărbatul se ridică, era înalt, iar burta i se desena ca o uşoară curbă de bunăstare, nu foarte gravă încă; o urmă pe asistentă şi veni să-l salute pe Tomas.

— Domnule profesor Noronha, încântat, îl salută, întinzând mâna dreaptă. Sunt Paulo Ferreira da Lagoa.

— Şi eu mă bucur să vă cunosc.

Îşi strânseră mâinile.

— Consulul m-a sunat şi mi-a explicat misiunea dumneavoastră. Mi-am făcut temele şi am cerut un extras al tuturor cărţilor pe care le-a consultat profesorul Toscano.

Îi făcu semn asistentei.

— Celia, ai dosarul la îndemână?

— Da, domnule, răspunse fata, întinzându-i un dosar bej.

Preşedintele bibliotecii deschise dosarul, răsfoind documentele, apoi i-l întinse vizitatorului.

— Iată-le, domnule profesor.

Tomas luă dosarul şi examină documentele. Erau copii ale fişelor de împrumut completate de profesorul Toscano cu câteva săptămâni în urmă. Calitatea listei fu primul lucru care îi atrase atenţia. Prima pe listă era *Cosmographiae introductio cum quibvsdam geometriae ac astronomiae principiis as ean rem necessariis, Insuper quatuor Americi Vespucii navigationes,* de

Martin Waldseemuller, datând din 1507; venea apoi *Narrado regionum indicarum per hispanus quosdan devastatarum verissima,* textul din 1598 al lui Bartolome de las Casas; urma *Epistola de Insulis nuper invends,* publicată de Cristofor Columb în 1493; fişa următoare indica *De orbe nous decades,* de Pietro D'Anghiera, din 1516; penultima fişă semnala *Psalterium*-ul lui Bernardo Giustiniani, tot din 1516; ultima era *Paesi nouamente retrovati et novo mondo da A. Vesputio,* de Fracanzano da Motalboddo, datând din 1507.

— Asta căutaţi?

— Da, răspunse Tomas, gânditor.

Preşedintele Bibliotecii Naţionale braziliene simţi ezitarea portughezului.

— E totul în ordine?

— Ăă… da… adică e ceva aici ce mi se pare ciudat.

— Vă rog?

Tomas îi întinse copiile fişelor de împrumut.

— Spuneţi-mi, domnule Lagoa, câte din lucrările acestea au vreo legătură cu descoperirea Braziliei de către Pedro Alvares Cabral?

Brazilianul analiză titlurile cărţilor consultate.

— Bine, începu. În *Cosmographiae,* a lui Waldseemuller, apare una dintre primele hărţi care include şi Brazilia.

Se uită la o altă lucrare de pe listă.

— Şi *Paesi* a lui Motalboddo este prima carte unde s-a publicat cronica descoperirii Braziliei. Până în 1507, detaliile călătoriei lui Cabral le-au fost cunoscute doar portughezilor, aventura lor nu fusese încă demnă de o descriere detaliată în vreo carte. *Paesi* a fost prima lucrare care a făcut acest lucru.

— Hmm… murmură Tomas, cumpănind la cele auzite. Celelalte cărţi nu au legătură cu Brazilia?

— Nu, din câte ştiu eu, nu.

— Ciudat…

Urmă o clipă de linişte.

— Vreţi să consultaţi vreuna dintre aceste cărţi?

— Da, se hotărî Tomas. *Paesi.*

— O să dispun să fiţi condus la secţia de microfilme.

— Profesorul Toscano a citit *Paesi* pe microfilm?

Lagoa se uită la fişele de împrumut.

— Nu, a văzut originalul.

— Atunci, dacă nu vă deranjează, ar fi bine ca şi eu să văd tot originalul. Vreau să studiez exact aceleaşi exemplare pe care le-

a studiat şi el. E posibil să fie adnotări importante pe margini sau chiar tipul de hârtie să se dovedească relevant. Trebuie să consult ceea ce a consultat şi el, doar aşa voi avea certitudinea că nu-mi scapă nimic.

Brazilianul îi făcu semn asistentei.

— Celia, spune-le să aducă originalul lui *Paesi.* Se uită din nou la fişe: Este în seiful 1,3. Apoi condu-l pe domnul profesor la sala de cărţi rare să înceapă consultarea conform protocolului.

Se întoarse spre Tomas şi îi strânse mâna.

— Domnule profesor, mi-a făcut plăcere. Pentru orice mai aveţi nevoie, Celia poate să vă ajute.

Lagoa se întoarse la şedinţă, iar asistenta, după un telefon scurt, îi făcu semn vizitatorului să o urmeze. Ieşiră în holul mare şi coborâră un etaj pe scările de marmură; Celia îl conduse pe Tomas spre o uşă ce dădea chiar sub cabinetul preşedintelui, pe care scria *Cărţi rare;* intrară şi vizitatorul îşi dădu seama că se întorseseră la acelaşi salon al preşedintelui, deşi nu mai trecuseră prin galeria cea mare de sus, ci prin sala de jos; la stânga se găsea un dulap lung, din lemn, cu sertare mici şi mânere metalice, un carton aflat chiar lângă mânere indica literele de referinţă pentru autor şi titlu. Traversară salonul şi Tomas remarcă o masă aşezată în faţa birourilor bibliotecarelor; masa era acoperită cu catifea *bordeaux* şi deasupra era aşezată o carte mică maro, cu marginile coperţilor aurii, iar lângă ea o pereche de mănuşi albe şi subţiri. Celia i-o prezentă pe bibliotecară, o doamnă scundă şi plinuţă.

— Aceasta este cartea? întrebă Tomas, arătând spre exemplarul vechi aşezat pe catifeaua mesei.

— Da, confirmă bibliotecara. *Paesi* de Motalboddo.

— Hmm, Tomas se apropie, aplecându-se peste carte. Pot să mă uit?

— Sigur că da, aprobă doamna. Dar, scuzaţi-mă, va trebui să vă puneţi mănuşile. E o carte veche şi ne temem mereu de urmele de degete şi de…

— Ştiu cum e, o întrerupse Tomas, cu un zâmbet. Nu vă temeţi, sunt deja obişnuit.

— Şi nu puteţi folosi decât creion.

— Nu am, zise portughezul, pipăindu-şi buzunarele.

— Îl puteţi folosi pe acesta, interveni bibliotecara, punând un creion ascuţit pe masă.

Tomas îşi puse mănuşile albe, se aşeză şi luă cartea mică, maro, trecându-şi mâna cu blândeţe peste coperţile din piele.

Primele pagini anunţau titlul şi autorul, precum şi oraşul, Vicentia şi data publicării, 1507; o notă în creion menţiona, în portugheză modernă, că acolo se găsea prima relatare a călătoriei lui Pedro Alvares Cabral în Brazilia şi că era a doua lucrare dintre cele mai vechi colecţii de călătorie. Răsfoi cartea; paginile erau îngălbenite, pătate, emanând o aromă caldă şi dulceagă; i-ar fi plăcut să simtă textura foilor cu vârful degetelor, dar mănuşile anulau sensibilitatea contactului, de parcă ar fi fost anesteziat. Textul părea redactat în toscană şi era tipărit pe douăzeci şi nouă de rânduri, cu ornamente la fiecare început de capitol.

I-au trebuit două ore să citească lucrarea, făcând însemnări cu creionul în carnetul său. Când termină, lăsă cartea, se ridică de pe scaun, se întinse şi se duse la bibliotecară, care muncea din greu la nişte fişe.

— Scuzaţi-mă, spuse, încercând să o facă atentă. Am terminat.

— Ah, da, exclamă ea. Vreţi să mai consultaţi o altă carte?

Tomas se uită la ceas. Era cinci după-amiază.

— La ce oră se închide?

— La opt seara, domnule.

Portughezul oftă.

— Nu, cred că plec, sunt obosit. Mă întorc mâine ca să mă ocup de Waldseemuller. Cu o înclinare a capului, spuse: Vă mulţumesc mult. Pe mâine.

Celia se întoarse la sala de cărţi rare şi îl însoţi cu liftul. Coborâră până la etajul la care se afla intrarea principală şi îşi continuară drumul prin holul principal, înconjurând scările de marmură. Apropiindu-se de recepţie, pentru ca vizitatorul să înapoieze ecusonul de cititor, asistenta preşedintelui se opri brusc, deschise ochii larg şi îşi puse mâinile în cap.

— Vai, domnule profesor, acum mi-am adus aminte de ceva, gemu.

Tomas se uită la ea, mirat.

— Ce anume?

— Vedeţi, profesorul Toscano obişnuia să folosească seifurile pentru cititori şi acum, dacă a murit, al lui a rămas încuiat, fără să-l mai putem folosi. Luă un aer implorator: N-aţi putea să duceţi dumneavoastră la consulat lucrurile pe care le-a lăsat aici?

Portughezul ridică din umeri şi deschise mâinile în semn de indiferenţă.

— Sigur că da. Dar n-o să pierd prea mult timp, nu-i aşa?

— E chiar aici, îl linişti Celia.

Fata mări pasul îndreptându-se spre gardianul care se afla în partea stângă a holului, chiar în spatele recepţiei, iar Tomas o urmă; trecură printr-un detector de metale, asemănător celor din aeroporturi şi se treziră în faţa a două piese de mobilier negre, solide şi compacte. Celia verifică numerele de pe fiecare sertar până când se opri în faţa cutiei cu numărul şaizeci şi şapte; scoase un paspartu din buzunar şi o introduse în uşa cutiei; uşa se deschise, dezvăluind un mic seif cu mai multe documente; scoase documentele, i le înmână lui Tomas, care urmărea operaţiunea cu o curiozitate crescândă.

— Ce sunt astea? întrebă portughezul, uitându-se la foile pe care le avea în mână.

— Sunt lucrurile lăsate aici de profesorul Toscano. Nu vă deranjează să le duceţi, nu-i aşa?

Tomas răsfoi hârtiile; se vedeau copii ale documentelor de pe microfilm şi câteva însemnări. Încercă să citească însemnările şi remarcă ceva ciudat; era o foaie pe care apăreau două fraze cu câte trei cuvinte scrise cu majuscule şi secvenţe încrucişate din alfabet.

ANA
ASSA
ARARA

SONOS
MATAM
OTTO

```
A   D─E  H ─ I  M
|   |  |  |   |  |
B── C  F─ G  J─ L
```

Tomas închise ochii şi încercă să descopere semnificaţia acestor neobişnuite fraze. Reflectă un moment, luând în considerare mai multe posibilităţi, iar faţa i se lumină de un zâmbet; îi întinse foaia Celiei, mândru şi triumfător.

— Ce ziceţi de asta?

Braziliancă analiză cuvintele, ridică din sprâncene şi făcu ochii mari.

— Păi… nu ştiu, sunt lucruri ciudate, nu-i aşa? Îşi aplecă din nou capul spre foaie, citind cele două fraze: „Ana assa arara e sonos matam Otto.”

Tomas ridică din sprâncene.
— Nu observaţi nimic ciudat?
Fata se uită din nou; după o secundă de căutare în van, făcu o grimasă.
— Păi sunt nişte fraze puţin cam fără sens, nu-i aşa?
— Dar nu observaţi nimic mai mult?
Ea fixă din nou foaia cu atenţie.
— Nu, spuse ea, în cele din urmă. De ce?
Portughezul arătă spre cele două fraze.
— Aţi văzut că aceste cuvinte sunt simetrice?
— Simetrice? Cum aşa?
— Citindu-le de la stânga la dreapta sau de la dreapta la stânga, înseamnă acelaşi lucru. Se uită atent la litere: Uitaţi, primul cuvânt este *Ana*, care se citeşte la fel şi într-un sens şi în celălalt. Cu *Assa* se întâmplă acelaşi lucru. Şi cu *arara* la fel. Şi aşa mai departe.
— Vai, ce interesant! exclamă Celia, mirată. Imaginaţi-vă! Ce chestie!
— Interesant, nu-i aşa?
— Şi de ce a făcut asta?
— Profesorului îi plăceau şaradele, din câte se vede, se ocupa să facă jocuri de...
Tomas tăcu; deschise ochii larg, îi dădu peste cap, iar buzele desenară un o.
— Să vezi că tipul... tipul... se bâlbâi, vorbind ca pentru sine, deschizând şi închizând gura ca un peşte.
Băgă mâinile în buzunare, căutând grăbit; cum nu găsi ceea ce căuta, examină cu frenezie hârtiile îndoite din carnetul de însemnări, până găsi foaia pe care o căuta.
— Ah! Aici e!
Celia se uită la foaie, dar nu înţelegea nimic.

MOLOC
NINUNDIA OMASTOOS

Tomas îşi trecu privirea peste aceleaşi cuvinte, şoptindu-le într-un murmur imperceptibil. Schiţă apoi, frenetic, nişte mâzgălituri ininteligibile. Deodată, se lumină la faţă şi ridică braţele în aer, entuziasmat.
— Am găsit! strigă, iar vocea sa stârni ecoul în hol, atrăgând privirile.
Celia se uita la el speriată.

— Ce s-a întâmplat, domnule profesor?
— Am descifrat şarada, exclamă el, cu ochii mari de bucurie şi entuziasm. E de o simplitate teribilă.
Bătu cu arătătorul la tâmplă.
— Mi-am stors eu creierii ca un tont când, de fapt, pe primul rând era suficient să citesc de la dreapta la stânga. Se uită din nou la hârtie: Vreţi să vedeţi?
Luă stiloul şi mâzgăli soluţia sub mesajul cifrat. Pe rândul de sus scrise:

COLOM

Iar pe cel de jos, comparând cu structura alfabetică notată de Toscano, făcu o socoteală ciudată:

NINUNDIA
OMASTOOS

```
 N  I —N  U─N  D─ I   A
  |   |    |   |   |   |   |    |
O─M  A ─S  T─ O  O─ S
```

NOMINASUNTODIOSA

Analiză mai bine această frază, aşeză spaţiile în locurile potrivite şi o rescrise:

NOMINA SUNT ODIOSA

— Ce înseamnă asta? întrebă Celia.
— Hmm, murmură Tomas, făcând un efort de memorie. Ridică din sprâncene şi localiză citatul: Ovidiu.
— Ce anume?
— Ovidiu, repetă el. Este mesajul pe care ni l-a lăsat profesorul Toscano.
— Ovidiu? Dar ce înseamnă?
— Asta înseamnă, draga mea, că am să mă întorc acolo sus şi am să consult totul din nou, spuse, pornind grăbit spre lifturi.
Flutură foaia.
— Asta este pista spre marea descoperire.

IV

Nori mari ameninţau să acopere soarele, înaintând lent, ca o mantie îndepărtată, crescând de la linia orizontului spre apus; erau nori stratocumulus mari, ca nişte vălătuci uşor cenuşii, netezi şi întunecaţi la bază, zdrenţuiţi şi strălucitori pe creastă. Soarele iernatic lumina fâşia ca o pânză strălucitoare a Tagului şi rândurile de case din partea de jos a Lisabonei cu strălucirea sa limpede, rece, transparentă, înviorând în tonuri vii faţadele colorate şi acoperişurile de ţiglă care urcau şi coborau, ca nişte valuri, urmând curbele reliefului aproape feminin al dealului Lapa.

Tomas viră de mai multe ori pe străzile aproape pustii ale cartierului, ba întorcând la stânga, ba ocolind prin dreapta, nehotărât în privinţa drumului de urmat în acel strâmt labirint urban, până când, aproape din întâmplare, ieşi în discreta stradă Pau da Bandeira. Coborî strada înclinată şi, pe la mijloc, dădu peste o clădire frumoasă de culoarea somonului; intră cu micul Peugeot pe poarta mare care se deschise în stânga şi se opri în faţa a două Mercedesuri negre, strălucitoare, aflate în curtea din faţa intrării în micul, dar elegantul palat. Un portar cu o uniformă impecabilă, cu pălărie înaltă gri deschis, redingotă, vestă gri închis şi cravată argintie, se apropie de maşină, iar nou-venitul coborî geamul.

— Aici este hotelul Lapa?

— Da.

— Pot să las maşina aici în curte? Acolo pe stradă…

— Nici o problemă. Lăsaţi-mi cheia şi v-o parchez eu.

Tomas intră în holul primitor al hotelului, cu servieta în mână. Duşumeaua de marmură de nuanţa fildeşului părea o oglindă, cu suprafaţa netedă şi lucioasă, întretăiată doar de un desen geometric în centru; deasupra desenului era aşezată o masă delicată rotundă pe care trona o vază plină cu nalbe roşii, drepte, splendide şi radioase, deschise în evantai ca un păun; cunoştea bine aceste flori, apăreau uneori în mormintele oamenilor de Neanderthal sau în tumulii faraonilor. Constanca ar şti să interpreteze semnificaţia lor, se gândi el. Mobilierul care decora holul era stil Ludovic al XV-lea, sau o imitaţie bună, cu canapele crem şi scaune îmbrăcate în piele albă.

Zări un chip familiar în stânga sa; avea ochii mici şi bărbia încovoiată; omul lăsă ziarul roz pe canapea şi se îndreptă spre cel proaspăt sosit.

— Tom, văd că eşti un tip punctual, exclamă Nelson Moliarti zâmbind cu accentul său specific de brazilian americanizat.

Îşi strânseră mâinile.

— Bună, Nelson. Ce faci?

— Foarte bine, zise americanul, desfăcând braţele şi trăgând aer în piept. Ah, ce bine e la Lisabona.

— Ai sosit demult?

— Acum trei zile. M-am plimbat de m-am săturat.

— Ah, da? Şi pe unde ai fost?

— Ei, ici şi colo. Ştii cum e.

Îi făcu semn să meargă spre dreapta, în direcţia unei săli botezată, după cum scria pe o plăcuţă, *Rio Tejo Bar.*

— Hai încoace, să bem ceva. Ţi-e foame?

— Nu, mulţumesc, am mâncat deja de prânz.

— Dar e ora cinci după-amiază, Tom. *Tea Time.*

Un pian cu coadă, un Kawai negru lucios, străjuia intrarea în bar ca o santinelă singuratică şi tăcută, aşteptând răbdător ca degete îndemânatice să vină să-i anime clapele de fildeş. La dreapta se afla un bar de nuc lăcuit, unde un ospătar ştergea paharele cu un prosop, iar în faţă erau mesele şi scaunele, toate în stil Ludovic al XV-lea, îmbrăcate în material cu motive elaborate; cinci ferestre mari, decorate cu draperii roşu închis, se deschideau spre grădină, iar muzica suavă a unui balet de Ceaikovski plutea uşor în aer, umplând barul de o atmosferă liniştită, delicată, elevată. Moliarti alese o masă de lângă una dintre ferestre şi cu un gest îl invită pe Tomas să se aşeze.

— Ce doreşti să comanzi?

— Un ceai mic.

— *Waiter,* strigă americanul, făcând semn ospătarului.

Acesta părăsi barul şi veni să se ocupe de clienţi.

— Un ceai pentru prietenul meu.

Ospătarul îşi notă în carnet.

— Ce fel de ceai doriţi?

— Aveţi ceai verde? întrebă Tomas.

— Sigur. Ce fel de ceai verde?

— Ăă… nu ştiu… ceai verde, se bâlbâi Tomas, scărpinându-se în cap. E de mai multe feluri?

— Avem mai multe feluri de ceai verde.

— Atunci ce-mi recomandaţi?

— Depinde de gusturi. Dar, dacă îmi permiteţi, v-aş recomanda un *gabalong* japonez. E plăcut, nobil, uşor fructat, proaspăt, aromat, floral.

— M-aţi convins, râse Tomas. Aduceţi-mi din acesta.

— Şi de mâncat?

— Nişte prăjiturele. Aveţi ceva cu ciocolată?

— Avem nişte *cookies* lăudate de toţi clienţii.

— Atunci aduceţi-mi câteva.

— Foarte bine, aprobă ospătarul, notând comanda. Ridică ochii şi se uită la Moliarti: Şi dumneavoastră?

— Aduceţi-mi *snack*-ul pe care l-am mâncat aici ieri.

— *Foie gras* de raţă aromat cu Armagnac, cu dulceaţă de roşii verzi şi brioşe prăjite cu nuci şi smochine?

— *That's right,* spuse Moliarti, cu un gest vesel. Şi şampanie.

— Poate un *Louis Roeder,* de Reims?

— Exact. Foarte rece.

Ospătarul se îndepărtă şi Moliarti îi trase o palmă amicală pe spate lui Tomas.

— Ia spune, Tom? Cum a fost la Rio?

— Oraş de vis, zâmbi portughezul, citând un refren celebru. Plin de o mie de minuni.

— *I agree,* aprobă Moliarti. Când te-ai întors?

— Ieri-dimineaţă. Am făcut o noapte cu avionul.

— *Oh, shit.* E rău, nu-i aşa?

— Foarte rău. N-am dormit deloc.

— Ştiu cum e, spuse americanul, schiţând o grimasă. Te-ai îngrăşat?

— Ăă… n-aş spune. Ştii, chiar am fost surprins când m-am cântărit acasă şi am descoperit că mi-am păstrat aceeaşi greutate. Cum e posibil după toată *picanha* pe care am mâncat-o?

— Ai mâncat multe fructe?

— Tone. Sucuri de mango, de maracuja, de ananas, multă papaia la micul dejun…

— Atunci de-asta. Cum voiai să te îngraşi cu atâtea fructe?

— Aşa e.

Ospătarul se apropie aducând *cookies* şi sticla de şampanie, pe care o deschise cu un pocnet discret; turnă câteva picături aurii efervescente în paharul lui Moliarti şi se îndepărtă să se ocupe de restul gustării.

— Povesteşte-mi, deci, spuse americanul, devenind serios.

Îşi puse coatele pe masă şi îşi împreună mâinile în dreptul

nasului, unindu-şi degetele.

— Ce ai descoperit tu?

Tomas deschise servieta, pe care o ţinea la picioare şi scoase carnetul de însemnări şi câteva documente pe care le aşeză pe masă.

— Am descoperit ceva, spuse, în timp ce se apleca să închidă servieta goală.

Se ridică şi se uită la interlocutorul său.

— Am citit toate lucrările consultate de profesorul Toscano la Biblioteca Naţională din Rio şi la *Real Gabinete Portugues de Leitura* şi am avut acces la fotocopiile şi însemnările lui, atât la cele care se aflau la hotelul din Ipanema şi care au fost trimise apoi de către consulat văduvei, cât şi la cele pe care le-a lăsat în seifurile de la Biblioteca Naţională Portugheză, aici la Lisabona, ca să verific nişte lucruri. Astfel încât, deşi sunt departe de răspunsurile finale, aş spune că am făcut progrese. Îşi consultă carnetul de însemnări şi continuă. O să începem, dacă nu te deranjează, prin prezentarea a tot ceea ce a căutat profesorul Toscano despre descoperirea Braziliei, care făcea, până la urmă, obiectul studiului solicitat de fundaţie.

— *Okay.*

— După cum mi-ai spus, *briefing*-ul făcut profesorului Toscano se referea la o cercetare prin care să ajungă la nişte concluzii în privinţa vechilor suspiciuni ale istoricilor, mulţi dintre aceştia considerând că Pedro Alvares Cabral s-a limitat să oficializeze ceea ce alţi navigatori descoperiseră înaintea lui, în secret.

— *That's right.*

— S-o luăm pe rând. Prima chestiune importantă este să determinăm dacă a existat sau nu în Portugalia o politică a tăcerii în perioada marilor descoperiri geografice. Acesta este un element fundamental, din moment ce, în cazul în care n-a existat o astfel de politică a tăcerii, nu mai stă în picioare teoria conform căreia Cabral n-a făcut decât să oficializeze ceea ce descoperiseră alţii. Şi asta pentru că, evident, n-ar fi avut sens ca portughezii să ascundă această informaţie despre descoperirea Braziliei dacă nu exista o astfel de politică.

— Evident.

— Situaţia nu e chiar limpede, dat fiind că există istorici care susţin că politica tăcerii este o invenţie, un mit istoric.

— Şi este?

Tomas făcu o grimasă.

— Nu cred. Politica tăcerii a existat. Eu aşa cred, aşa credea şi

profesorul Toscano ca şi mulţi alţi istorici. Cu siguranţă au fost şi abuzuri din partea unor istorici care au recurs la argumentul politicii tăcerii pentru a acoperi lacunele din documentaţia disponibilă, dar adevărul este că multe dintre întreprinderile maritime portugheze au fost înconjurate de un mare mister, chiar şi cele mai importante dintre ele. De exemplu, cronicile oficiale portugheze ale epocii, au ţinut sub tăcere faptele lui Bartolomeu Diaz, care a traversat Capul Bunei Speranţe şi a descoperit trecerea din Oceanul Atlantic spre cel Indian şi Cristofor Columb a fost cel care, aflându-se întâmplător la Lisabona la întoarcerea lui Diaz, a dezvăluit extraordinara descoperire. Dacă n-ar fi fost prezenţa accidentală a lui Columb în Portugalia, cine ştie dacă Diaz n-ar fi rămas necunoscut, remarcabila sa călătorie fiind tăinuită datorită exigenţelor politicii tăcerii, iar azi am fi spus că Vasco da Gama a fost cel care a traversat primul prin dreptul acelui cap.

— Înţeleg, spuse Moliarti cu o mişcare de aprobare din cap. Până la urmă, ceea ce vrei să spui este că istoria expansiunii maritime portugheze este plină de alţi navigatori care, asemeni lui Bartolomeu Diaz, au rămas în anonimat pentru că nu au avut norocul să aibă un Columb care să sfideze politica tăcerii.

— Exact. Pe de altă parte, dacă ne gândim mai bine, această politică avea sens. Portughezii erau un popor mic, cu resurse limitate, nu erau capabili să concureze cu marile puteri europene de pe picior de egalitate dacă ar fi împărtăşit cu toţii aceeaşi informaţie. Ei au înţeles că informaţia înseamnă putere şi, conştiincioşi, au păstrat-o cu sfinţenie, păstrând astfel şi monopolul cunoaşterii acestui material, strategic pentru viitorul lor. Este sigur că tăcerea era totală, dar selectivă, ascunzând doar anumiţi factori sensibili. De remarcat că existau situaţii în care popularizarea descoperirii reprezenta un avantaj, în sensul că pionieratul în exploatarea unui teritoriu era primul criteriu pentru revendicarea suveranităţii.

Ospătarul se întoarse cu o tavă ţinută în echilibru pe vârfurile degetelor; aşeză pe masă un ceainic din care ieşeau aburi, o cană şi o zaharniţă; Tomas observă că era din porţelan de *Vista Alegre* cu decoraţiuni *familie verte,* porţelanul alb fiind decorat cu fluturaşi şi frunze de dud, care imitau porţelanul chinezesc din perioada K'ang Hsi. Ospătarul turnă ceaiul în cană şi schiţă o plecăciune.

— Ceai *gabalong* japonez, anunţă retrăgându-se imediat.

Tomas analiză lichidul care tremura în cană; ceaiul verde era

limpede, degajând un plăcut abur aromat. Puse două linguriţe de zahăr, amestecă atent, linguriţa clinchetind de porţelan şi gustă; era într-adevăr delicat, cu aromă de fructe.

— Mmm… e delicios, murmură, punând cana fierbinte pe masă. Unde am rămas?

— La *politica tăcerii.*

— Ah, da. Bun, toate astea pentru a spune că această politică a fost aplicată selectiv şi a avut drept consecinţă practică, legat de ceea ce ne interesează pe noi, păstrarea tăcerii asupra multora dintre cele mai importante descoperiri portugheze, din raţiuni superioare de stat. Prin urmare, aceste descoperiri au sfârşit prin a fi uitate. Ele s-au petrecut, dar, cum nu ştim nimic despre asta, este ca şi când nu s-ar fi întâmplat.

— Şi astfel ajungem la descoperirea Braziliei.

— Exact. Textele oficiale datează descoperirea Braziliei în ziua de 22 aprilie 1500, când flota lui Pedro Alvares Cabral, împinsă de o furtună din drumul ei spre India, a dat peste un deal înalt şi rotund, pe care portughezii l-au botezat Monte Pascoal. Era coasta Braziliei. Navele au rămas zece zile în acel loc, timp în care au făcut o incursiune în noul teritoriu pe care l-au numit Terra da Santa Cruz[20], au adus provizii şi au stabilit contacte cu populaţiile băştinaşe. Pe 2 mai, navele au plecat în direcţia Indiei, dar una dintre ele, o mică navă de provizii s-a întors la Lisabona sub comanda lui Gaspar de Lemos, având la bord în jur de douăzeci de scrisori către don Manuel în care se relata descoperirea şi includeau un text ale cronicarului Pero Vaz da Caminha. Tomas îşi mângâie bărbia: Primele dubii că descoperirea s-ar putea să nu fi fost întâmplătoare îşi au rădăcinile în tonul acestei cronici în care Caminha nu manifestă nici o surpriză că s-a găsit pământ în acele locuri de popas.

— Dar asta e subiectiv, contestă Moliarti. Poate că au fost surprinşi, dar nu au exprimat o asemenea surpriză în cronică. Sau poate că li s-a părut normal ca, necunoscând dinainte acea parte de lume, să găsească pământ acolo.

— E adevărat. Absenţa surprizei în cronica lui Pero Vaz da Caminha şi doar acolo, n-ar însemna nimic special dacă nu ar fi asociată cu alte indicii. Şi al doilea dintre aceste indicii este chiar prezenţa micii ambarcaţiuni în flota lui Cabral. O astfel de ambarcaţiune era prea fragilă pentru călătoria între Lisabona şi India. Oricine se pricepe la navigaţie ştie că mica navă nu era în

[20] Ţinutul Sfintei Cruci *(n. t.).*

stare să parcurgă tot drumul, mai ales luând în calcul trecerea tumultuoasă pe la Capul Bunei Speranţe, numit şi Capul Furtunilor de către marinari şi pe bună dreptate. Or, portughezii erau pe vremea aceea cei mai buni marinari din lume, aşadar n-ar fi trecut cu vederea ceva atât de evident. Atunci ce i-o fi apucat să adauge o navă atât de mică flotei de nave mari? Tomas lăsă întrebarea să plutească în aer, apoi continuă: O singură explicaţie este posibilă. Ei ştiau dinainte că ambarcaţiunea nu va face toată călătoria. Mai mult, erau dinainte conştienţi că ea va face doar o treime din traseul presupus la plecare şi că va fi forţată să se întoarcă la Lisabona, să aducă vestea descoperirii unui nou pământ. Altfel spus, ei ştiau deja că exista pământ în acele popasuri şi mica navă a fost inclusă intenţionat în flotă ca să se întoarcă cu vestea oficială.

— Este ciudat şi plauzibil, dar nu-i o concluzie definitivă.

— Sunt de acord. Deşi există un amănunt care trebuie subliniat. Când ambarcaţiunea a ajuns la Lisabona, marinarii au păstrat tăcerea asupra celor întâmplate, iar informaţia despre descoperirea Braziliei a fost ţinută în secret de către curte şi dezvăluită abia după întoarcerea lui Pedro Alvares Cabral. Or, asta nu era deloc normal şi denotă o premeditare a întregii operaţiuni.

— Hmm… interesant. Dar tot nu este o concluzie definitivă.

— Da. De aceea apare în scenă al treilea indiciu. Sau mai bine zis, indiciile cu numărul trei. Mă refer la două hărţi. Prima şi cea mai importantă, e o planisferă realizată de un cartograf portughez anonim şi comandată de Alberto Cantino în numele lui Ercole d'Este, duce de Ferrara, pentru un manuscris ilustrat pe pergament de un metru înălţime şi doi metri lăţime. Cum nu se ştie numele autorului portughez, această hartă enormă este cunoscută sub numele de *planisfera lui Cantino* şi se află acum într-o bibliotecă din Modena, în Italia. Într-o scrisoare datată 19 noiembrie 1502, Cantino dezvăluie că fusese copiată după prototipuri oficiale portugheze, în mod clandestin, cu siguranţă, din cauza politicii tăcerii în vigoare pe atunci. Ce este important, legat de această hartă, e faptul că ea conţine un desen amănunţit al părţii celei mai importante din coasta Braziliei. Acum să facem socoteala.

Tomas pregăti stiloul şi o foaie din carnetul de însemnări.

— Harta a ajuns în mâinile lui Cantino în noiembrie 1502, cel târziu, de unde rezultă un interval de ceva mai puţin de doi ani între descoperirea lui Cabral şi sosirea planisferei în Italia.

Trasă pe foaie o linie orizontală, puse în capătul din stânga cuvintele *Cabral, aprilie 1500 şi* la celălalt capăt *Cantino, noiembrie 1502.*

— Problema este următoarea: Cabral nu a făcut nici o hartă amănunţită a coastei Braziliei, aşa că informaţiile conţinute de planisferă puteau să se datoreze, în cel mai bun caz, călătoriilor ulterioare.

Ridică două degete.

— A doua călătorie oficială a portughezilor în Brazilia a fost efectuată, după câte se pare, de Joao da Nova, în aprilie 1501, cu ceva mai mult de un an înainte ca *Planisfera lui Cantino* să ajungă în mâinile ducelui de Ferrara. Dar, atenţie, Joao da Nova nu a făcut călătoria în mod special ca să studieze coasta Braziliei. Asemeni lui Cabral şi el mergea spre India, de aceea n-a avut suficient timp să cartografieze linia coastei şi pe lângă asta, s-a întors la Lisabona abia pe la mijlocul lui 1502.

Ridică şi al treilea deget.

— Astfel, mai firesc ar fi ca informaţia conţinută de *Planisfera lui Cantino* să fi rezultat dintr-o a treia călătorie. Or, a existat într-adevăr o a treia flotă care a ridicat ancora de la Lisabona cu misiunea de a explora coasta braziliană. E vorba de expediţia lui Goncalo Coelho, care a plecat de la Lisabona în mai 1501 cu un echipaj printre membrii căruia se număra şi florentinul Americo Vespucci, cel care, pe neaşteptate, va da numele continentului american. Flota a ajuns în Brazilia pe la mijlocul lui august, a explorat timp de mai bine de un an o parte importantă din coastă, a urmat-o înspre sud atât de mult încât a descoperit un golf pe care l-a botezat Rio de Janeiro, a continuat să coboare până la Cananeia şi, în sfârşit, s-a îndepărtat de coastă şi s-a întors în Portugalia. Cele trei caravele din această expediţie au intrat în portul din Lisabona pe 22 iulie 1502.

Mâzgăli *Goncalo Coelho, iulie 1502* pe ultimul sfert al liniei orizontale, aproape de punctul de referinţă *Cantino, noiembrie 1502*, notat anterior.

— Şi aici vine partea cea mai dificilă a problemei, spuse Tomas arătând spre cele trei date schiţate pe foaia de hârtie. Oare e posibil ca doar patru luni, din iulie şi până în noiembrie, să le fi fost de ajuns cartografilor oficiali de la Lisabona să realizeze hărţi detaliate pe baza informaţiilor lui Goncalo Coelho, iar cartografului portughez, anonimul trădător angajat de Cantino, ca să copieze aceste hărţi şi ca planisfera clandestină să facă tot drumul până în Italia?

Tomas sublinie cu stiloul intervalul scurt, vizibil pe linia orizontală a timpului, dintre *Goncalo Coelho* şi *Cantino*; schiţă o grimasă şi clătină din cap.

— Nu cred. Nu se poate face aşa ceva în doar patru luni. Ceea ce ne pune în faţa unei întrebări esenţiale. Cum naiba a putut Cantino să cumpere o planisferă portugheză care conţinea informaţii pentru care, dacă ne luăm după cronologia relatărilor oficiale, nu era timp suficient să fie incluse în detaliu pe o hartă? De unde au venit, până la urmă, aceste informaţii?

Ridică în sus palma mâinii stângi, ca şi când ar fi expus o evidenţă.

— Acest mister nu are decât o soluţie. *Planisfera lui Cantino* a fost desenată nu pe baza informaţiilor culese în timpul călătoriilor oficiale în Brazilia, ci cu ajutorul datelor obţinute anterior de Cabral, în timpul explorărilor clandestine, făcute pe ascuns şi ţinute în secret din cauza politicii tăcerii.

— Hmm, făcu Moliarti, căzând pe gânduri. Interesant. Crezi că asta e concluzia finală?

Tomas clătină din cap.

— Mi-e greu să cred că în doar patru luni au fost realizate hărţi oficiale detaliate ale coastei braziliene, care au fost copiate clandestin, iar copiile au ajuns în Italia. Mi-e greu să cred că toate acestea s-au întâmplat într-un timp atât de scurt. Istoricul portughez ridică din sprânceană: Atenţie. Mi-e greu să cred, dar nu e imposibil.

Americanul se arătă uşor dezamăgit.

— Da, murmură el. Ai pomenit şi de o a doua hartă…

— Nu e chiar o hartă. E doar o referire la o hartă.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Una dintre scrisorile pe care vasul lui Gaspar de Lemos le-a adus la Lisabona după descoperirea oficială a Braziliei a fost redactată de cărturarul Joao şi adresată regelui don Manuel şi este datată 1 mai 1500. Această scrisoare menţionează localizarea pământului Terra da Santa Cruz, Brazilia, pe o hartă deja pierdută, vechea *mapa-mundi* a portughezului Pero Vaz Bizagudo.

Îşi consultă carnetul de însemnări.

— Scrie cărturarul Joao: „de la locul acestui pământ, porunciţi, Maiestate, să vi se aducă un *mapa-mundi*, pe care îl are Pero Vaz Bizagudo şi acolo veţi putea vedea locul unde se află; dar acel *mapa-mundi* nu spune dacă acel pământ este locuit sau nu. Este un *mapa-mundi* vechi.”

Tomas se uită spre Moliarti şi îi atrase atenţia spre carnetul de însemnări.

— Aşadar, cum e posibil ca Bizagudo să localizeze pe harta lui un teritoriu care nu fusese încă descoperit?

Ospătarul reveni cu savurosul *snack* comandat de Moliarti. Tomas profită de această întrerupere ca să mai ia o înghiţitură din ceaiul său verde.

— Acestea sunt indicii solide, aprobă americanul, luând brioşa prăjită. Dar încă ne lipseşte… ăă… cum se spune… *smoking gun*?

— Ne lipseşte proba decisivă.

— Da.

— Răbdare, mai sunt şi alte lucruri de spus.

Se întoarse la carnetul de însemnări.

— Francezul Jean de Lery a fost în Brazilia între 1556 şi 1558 şi, vorbind cu cei mai vechi dintre colonişti, aceştia l-au informat despre „a patra parte din lume, cunoscută deja de portughezi de aproape optzeci de ani de când a fost descoperită prima dată.”

Schiţă nişte calcule.

— Aşadar, dacă din 1558 scădem optzeci rezultă… zero din opt face opt, opt din cinci dă şapte, unu din cinci face patru… 1478.

Se uită la Moliarti.

— Chiar admiţând că expresia „aproape optzeci de ani” ar putea însemna şaptezeci şi şase sau şaptezeci şi cinci, vorbim de o dată anterioară anului 1500.

— Hmm.

— Şi mai există o scrisoare scrisă de portughezul Estevao Frois, care a fost luat prizonier de către spanioli, se presupune că în zona Venezuelei, sub acuzaţia că s-a stabilit pe teritoriul Castiliei. Tomas se întoarse la însemnările sale: Scrisoarea datează din 1514 şi este adresată regelui don Manuel, în ea, Frois spune că s-a limitat să ocupe „pământul Alteţei Voastre, deja descoperit de Joao Coelho, din Porta da Luz, de lângă Lisabona, acum douăzeci şi unu de ani.” Aşadar, dacă scădem douăzeci din 1514 rezultă… trei, nouă şi scădem unu, patru… rezultă 1493. Îi zâmbi americanului: Iarăşi, avem o dată anterioară anului 1500.

— Aceste scrisori există?

— Sigur.

— Dar nu crezi că sursele astea sunt un pic îndoielnice? Adică un francez pe care nu-l ştie nimeni şi un prizonier portughez… în sfârşit…

— Dragă Nel, mai sunt încă patru mari navigatori care confirmă informaţia că Brazilia era deja cunoscută înainte de Cabral.

— Ah, da? Cine?

— Primul de care voi pomeni este spaniolul Alonso de Hojeda care, însoţit de prietenul nostru Americo Vespucci, a zărit litoralul sud-american în iunie 1499, probabil în zona Guianelor. Apoi, în ianuarie 1500, un alt spaniol, Vicente Pinzon, a ajuns la coasta braziliană, aşadar cu trei luni înainte de Cabral.

— Altfel spus, spaniolii au ajuns înaintea portughezilor.

— Nu neapărat. Al treilea nume este Duarte Pacheco Pereira, unul dintre cei mai mari navigatori din perioada marilor descoperiri, deşi este şi unul dintre cei mai puţin cunoscuţi de către publicul larg.

— Te referi la acel Pacheco Pereira care a fost subiectul lucrării de doctorat a profesorului Toscano?

— Chiar el, tocmai. Pe lângă faptul că era navigator, el era şi un important militar şi om de ştiinţă, fiind cel care a măsurat cel mai exact gradul terestru şi cel care evalua cel mai uşor longitudinea fără instrumentele specifice care s-au inventat mult mai târziu, odată cu dezvoltarea ceasurilor. Acest Duarte Pacheco Pereira a fost autorul unuia dintre cele mai enigmatice texte ale epocii, o lucrare intitulată *Esmeraldo de Situ Orbis.*

Tomas reveni la însemnările sale.

— La un moment dat, Pacheco Pereira a scris în *Esmeraldo* că don Manuel l-a trimis să „descopere partea occidentală” şi asta s-a întâmplat „în anul Domnului o mie patru sute nouăzeci şi opt, când e descoperit şi explorat un ţinut mare şi solid, cu multe insule pe lângă.”

Tomas îl aţinti cu privirea pe Moliarti.

— Adică în 1498, un navigator portughez a descoperit pământ la vest de Europa.

— Ah, exclamă americanul. Cu doi ani înaintea lui Cabral.

— Da.

Moliarti mai muşcă o dată din brioşa prăjită, pe care o dădu pe gât cu o înghiţitură de şampanie.

— Şi care e al patrulea mare navigator?

— Columb.

Americanul se opri din mestecat şi îşi privi interlocutorul surprins.

— Columb? Care Columb?

— Acel Columb.

— Cristofor Columb?

— Chiar el.

— Cum aşa, Cristofor Columb?

— Când Columb s-a întors din prima călătorie de descoperire a Americii, s-a oprit la Lisabona şi a avut o discuţie cu regele don Joao al II-lea. În această discuţie, regele portughez i-a dezvăluit că mai erau şi alte pământuri la sud de zona unde fusese Columb. Dacă ne uităm pe hartă, constatăm că în sudul Caraibelor este America de Sud. Această întâlnire între Columb şi don Joao al II-lea a avut loc în 1493, ceea ce înseamnă că portughezii ştiau deja despre existenţa pământului în acele zone.

— Dar unde este relatată discuţia?

— În opera unui istoric spaniol care, după cum se spune, l-ar fi cunoscut personal pe Columb.

Tomas îşi îndreptă din nou atenţia spre carnetul său de însemnări.

— Este vorba despre Bartolomeu de las Casas, care scrie, referitor la cea de-a treia călătorie a lui Columb în Lumea Nouă: „Amiralul spune din nou că vrea să meargă spre sud pentru că vrea să vadă planul regelui don Joao al Portugaliei, cu adevărat şi anume că între graniţele sale avea să găsească lucruri şi pământuri renumite.”

Moliarti îşi termină *snack*-ul şi se sprijini cu spatele de canapea savurând şampania şi bucurându-se de peisaj; dincolo de ferestrele largi ale barului, fremătau ramurile bogate ale smochinilor din grădină, mari şi protectoare, desenând umbre îmbietoare în iarba îngrijită.

— Ştii, Tom, e ceva ce nu înţeleg, exclamă, în sfârşit Moliarti. Oare de ce portughezii, din moment ce ştiau deja despre existenţa Americii de Sud, au aşteptat atât de mult până au făcut oficială descoperirea? Ce i-a determinat să facă anunţul abia în 1500? De ce nu înainte?

— Disimulare, răspunse Tomas. Nu uita că portughezii credeau în virtuţile politicii tăcerii, în avantajele păstrării secretului asupra tuturor informaţiilor strategice. Ei cunoşteau mult mai mult din lume decât i-au lăsat să creadă pe contemporani şi pe cei din generaţiile următoare. Coroana era conştientă că, imediat ce ar fi dezvăluit existenţa acestor pământuri, un asemenea anunţ ar fi atras o atenţie nedorită, ar fi trezit lăcomii inoportune şi interese ameninţătoare. Portughezii ştiau că nimeni nu-şi doreşte ceva despre a cărui existenţă nu ştie. Dacă ceilalţi europeni nu ştiau de existenţa acestor pământuri, era, deci, sigur

că nu intrau în competiţie cu portughezii pentru explorarea lor. Descoperitorii au avut aşadar toată libertatea să-şi facă explorările fără să mai fie îngrijoraţi de concurenţă.

— Asta e clar, Tom, spuse Moliarti. Dar atunci, dacă portughezii aveau avantaje păstrând tăcerea, ce i-a făcut să-şi schimbe atitudinea şi să oficializeze descoperirea Braziliei în 1500?

— Cred că pricina au fost castilienii. Politica tăcerii avea sens ca strategie pentru a nu atrage o atenţie nedorită asupra descoperirilor portugheze. Dar începând din momentul când Hojeda, în 1499 şi Pinzon, în ianuarie 1500, au început să-şi bage nasul pe coasta Americii de Sud, a devenit clar pentru coroana portugheză că păstrarea tăcerii nu era o soluţie înţeleaptă, din moment ce castilienii puteau revendica pentru ei acele teritorii pe care portughezii le descoperiseră. S-a impus, aşadar, oficializarea descoperirii Braziliei.

— Înţeleg.

— Şi aşa ajungem la ultimul indiciu.

— Care?

— Tratatul de la Tordesillas.

— Ah, da, exclamă Moliarti, amintindu-şi celebrul document care a împărţit lumea în două, o parte pentru Portugalia şi cealaltă pentru Spania. Vorbeşti acum despre certificatul de naştere al globalizării.

— Chiar despre asta e vorba.

Tomas zâmbi. Americanii foloseau mereu un stil plin de emfază ca să prezinte lucrurile, făcând comparaţii captivante cu elemente moderne.

— Tratatul de la Tordesillas a fost un acord ratificat de Vatican, care a dat jumătate de lume portughezilor şi cealaltă jumătate spaniolilor.

— Aroganţă supremă.

— Fără îndoială. Dar adevărul e că în acele vremuri, acestea erau cele mai puternice naţiuni ale lumii şi li s-a părut deci firesc să-şi împartă moştenirea planetei.

Tomas îşi termină ceaiul.

— Când s-a negociat tratatul, fiecare dintre ţări avea anumite avantaje în şahul politic. Avantajele portughezilor constau în faptul că erau mai avansaţi în ceea ce priveşte tehnica de navigaţie şi armamentul, precum şi în explorarea maritimă. Spaniolii, la rândul lor, deşi erau mai în urmă în aceste trei domenii, aveau un as în mânecă – papa din vremea aceea era

spaniol. E ca şi cum într-un joc de fotbal, noi am avea cei mai buni jucători, cel mai bun antrenor, cea mai bună echipă, dar jocul ar fi arbitrat de un arbitru subordonat adversarilor, dispus să anuleze oricâte goluri ale echipei noastre şi să inventeze *penalties* împotriva noastră. Într-un fel putem spune că asta şi s-a întâmplat. Navigatorii portughezi se plimbau după bunul plac pe coasta africană şi prin Atlantic, în timp ce castilienii controlau doar Insulele Canare. Această situaţie a fost clarificată în 1479 prin Tratatul de la Alcacovas, prin care Castilia a recunoscut autoritatea portughezilor pe coasta africană şi în insulele din Atlantic în schimbul acceptării de către portughezi a dominaţiei castiliene asupra Canarelor. Din tratatul confirmat în anul următor la Toledo era omisă situaţia vestului Atlanticului, chestiune care a intrat pe ordinea de zi după prima călătorie a lui Cristofor Columb. Cum nici o clauză din acest document nu reglementa direct această nouă situaţie, s-a ajuns la concluzia că era nevoie de un nou tratat.

— Tratatul de la Tordesillas.

— Exact. Prima propunere venită de la Lisabona a fost să se împartă lumea în funcţie de o paralelă care trecea prin Canare, castilienilor rămânându-le de explorat tot ce se afla la nordul acestei paralele, iar portughezilor restul. Dar papa Alexandru al VI-lea, care era spaniol, a emis două bule în 1493 prin care a stabilit o linie de diviziune conform meridianului localizat la o sută de leghe la vest de insulele Azore şi ale Capului Verde. După cum se vede, papa era de partea castilienilor. Portughezii n-au participat la discuţii şi, acceptând existenţa acestei linii, au cerut ca ea să fie deplasată la trei sute şaptezeci de leghe la vest de Capul Verde, ceea ce papa şi castilienii au acceptat, negăsind motive de a se împotrivi. Această negociere, totuşi, ne dă nişte indicii.

Tomas desenă o planisferă în carnetul de însemnări; trasate cu linii neregulate, se puteau totuşi recunoaşte contururile Africii, Europei şi ale întregului continent american. Cercetătorul trasă o linie verticală în oceanul Atlantic, la jumătatea distanţei între Africa şi America de Sud şi scrise dedesubt *100.*

— Asta este ceea ce propuneau papa şi castilienii, o linie la 100 de leghe distanţă spre vest de Capul Verde.

Apoi trasă o altă linie verticală mai la stânga, astfel încât să prindă o parte din America de Sud şi înscrise dedesubt numărul *370.*

— Aceasta este linia cerută de portughezi, situată la trei sute

şaptezeci de leghe la vest de Capul Verde. Se uită la Moliarti: Spune-mi, Nel, care e principala diferenţă între cele două linii?

Americanul se aplecă deasupra carnetului de însemnări şi analiză desenele.

— Una dintre ele traversează doar marea, cealaltă prinde şi o bucată de pământ.

— Şi ce pământ e acesta?

— Brazilia.

Tomas făcu semn din cap că da şi zâmbi.

— Brazilia. Acum spune-mi, de ce au insistat atâta portughezii pentru această a doua linie?

— Ca să le rămână Brazilia?

— Ceea ce mă duce la a treia întrebare. Cum naiba ştiau portughezii că această a doua linie prindea Brazilia, dacă Brazilia, în 1494, încă nu fusese descoperită? Tomas se aplecă spre interlocutor: Sau fusese?

Moliarti se sprijini cu spatele de canapea şi respiră adânc.

— *I see your point.*

Luă sticla de Louis Roeder, îşi mai turnă puţină şampanie în pahar şi îşi potoli setea; puse paharul înapoi pe masă şi se îndreptă, fixându-şi privirea în ochii lui Tomas.

— Sunt aici nişte lucruri care ne pun pe gânduri, spuse rar. Dar spune-mi, Tom, din tot ce mi-ai spus până acum, ce anume este cu totul nou?

Tomas îl înfruntă cu privirea pe Moliarti, aproape sfidător.

— Nimic, răspunse.

— Absolut nimic?

— Absolut nimic. Tot ceea ce ţi-am spus reprezintă ceea ce am găsit în însemnările profesorului Toscano despre misterul descoperirii Braziliei.

— Şi nu era nimic nou?

— Nimic. Profesorul Toscano s-a limitat să facă un inventar al tuturor descoperirilor şi concluziilor la care ajunseseră alţi istorici.

Americanul îl privea neîncrezător, ca şi cum n-ar fi crezut o iotă din ce i se spunea.

— Eşti sigur?

— Foarte.

Moliarti păru că se predă. Umerii îi căzură şi pieptul i se dezumflă; îşi desprinse privirea de la interlocutorul său şi se uită în gol. Nu după mult timp, ceva în el să mişcă, obrajii i se îmbujorară şi faţa i se întunecă de furie greu stăpânită, gata să

izbucnească.

— *Motherfucker, son of a bitch,* spuse printre dinţi, într-o răbufnire de furie.

Strânse pleoapele şi îşi sprijini fruntea de mâna stângă, cu cotul pe masa care susţinea braţul, într-o atitudine de consternare.

— *Damn it! I knew it. Shit!*

Portughezul rămase tăcut, aşteptând deznodământul acelui acces de furie controlată. Moliarti murmură alte câteva cuvinte imperceptibile pronunţate cu revoltă pătimaşă; în sfârşit suspină, deschise ochii şi îl privi drept în faţă pe Tomas.

— Tom, spuse cu voce spartă. Profesorul Toscano ne-a înşelat.

— În ce sens?

Americanul se frecă la ochi.

— Cum ţi-am spus şi eu şi John la New York, ideea noastră era să contribuim la sărbătorirea celor cinci sute de ani de la descoperirea Braziliei cu o cercetare prin care să se ajungă la nişte concluzii despre eventualele explorări anterioare ale lui Pedro Alvares Cabral. Pentru asta l-am angajat pe profesorul Toscano acum şapte ani. El a tot cheltuit din banii noştri în timpul acesta şi a ajuns să-mi spună că a făcut o descoperire revoluţionară care urma să schimbe tot ce ştim despre marile descoperiri geografice. Acum profesorul a murit, iar tu vii şi-mi spui că singurul lucru pe care profesorul Toscano l-a făcut în aceşti şapte ani a fost să inventarieze lucrările altor istorici fără să adauge nimic nou. După cum îţi dai seama, noi nu…

— Eu n-am spus asta, îl întrerupse Tomas.

Moliarti îşi întrerupse raţionamentul şi se uită la el fără să înţeleagă.

— Cum?

— Eu n-am spus că profesorul Toscano nu a adăugat nimic nou şi că s-a limitat la o inventariere a muncii altora.

— Scuză-mă, dar asta am înţeles din ceea ce ai spus.

— Şi ai înţeles bine în legătură cu partea de investigaţii ale profesorului Toscano pe care am parcurs-o. Dar, aşa cum ţi-am spus la începutul discuţiei noastre, în acest moment n-am răspunsuri finale şi mai sunt şi alte piste lăsate de profesor pe care trebuie să le urmez.

— Ah, bun aşa, exclamă Moliarti, cu atenţie sporită. Atunci mai sunt şi alte lucruri.

— Sigur că da, încuviinţă Tomas precaut. Atâta doar că nu sunt sigur dacă au sau nu de-a face în mod direct cu

descoperirea Braziliei.

— Ce vrei să spui cu asta?

Portughezul îşi plecă privirea şi clătină din cap.

— Nu ştiu nimic.

Îşi muşcă buza de jos.

— Îmi voi continua cercetările şi apoi, când voi avea ceva mai concret, mai vorbim.

— Te rog, Tom, nu mă lăsa aşa fără răspunsuri. Despre ce anume vorbeşti, concret?

— Vorbesc despre o pistă cifrată.

Moliarti zâmbi straniu, ca şi când i s-ar fi confirmat ceva ce ştia demult.

— Ah! Ştiam eu că mai era ceva. Ştiam eu. Spune-mi, Tom, despre ce pistă e vorba?

— Nelson, ai auzit de Ovidiu?

— Da, replică americanul, precaut, încercând să-şi dea seama care era legătura între acel nume şi investigaţiile profesorului Toscano. Era un roman, nu-i aşa?

— Ovidiu a fost un poet latin care a trăit în vremea lui Isus Cristos. S-a dovedit un mare virtuoz al scrisului, a scris poeme de o mare ironie şi senzualitate şi a sfârşit prin a influenţa decisiv poezia Renaşterii italiene. Printre operele sale se numără şi una intitulată *Heroidele.* Într-un pasaj al acestui text important, Ovidiu a scris o anumită frază.

Făcu o scurtă pauză cât să ia un *cookie.*

— Ce frază? spuse Moliarti, nerăbdător.

— *Nomina sunt odiosa.*

— Cum?

— *Nomina sunt odiosa.*

— Ce înseamnă asta?

— Evocarea numelor provoacă neplăceri.

Moliarti se uită lung la el fără să înţeleagă nimic. Deschise braţele cu un aer întrebător.

— *So what*? Ce relevanţă are pentru discuţia noastră?

— *Nomina sunt odiosa* a fost pista pe care profesorul Toscano ne-a lăsat-o spre marea sa descoperire.

— Ah, da? exclamă Moliarti cu o nerăbdare avidă. O pistă, aşa-i? Şi ce dezvăluie ea?

— Nu ştiu, răspunse Tomas nemulţumit, mestecând liniştit un *cookie.* Dar asta cercetez acum şi când voi avea răspunsul, Nelson, vom sta iar de vorbă.

V

Mica sală de aşteptare a clinicii avea un aspect curat, aproape aseptic, văruită în alb, singurele contraste de pe acea pată albă fiind canapelele portocalii şi gresia maro a duşumelei. În aer plutea un iz de chimicale şi dezinfectant, nu se putea spune că neplăcut, deşi avea ceva tulburător, amintea mirosul neliniştitor de spital. Ferestrele mari de la etajul al cincilea dădeau spre parcul de distracţii; dincolo de geamuri se vedeau vagoanele *montagne russe*-ului, goale, părăsite la ora aceea a după-amiezii, o structură albastră, fragilă, sinuoasă, sub un cer cenuşiu şi trist, deasupra coroanelor agitate ale arborilor şi a pânzelor colorate ale corturilor răspândite, unul lângă altul, prin tot parcul de distracţii.

Aşezat pe canapea, Tomas se aplecă, luă una dintre revistele îngrămădite sub măsuţă şi o răsfoi distrat. Fotografii enorme ale unor persoane bine îmbrăcate, umpleau paginile cu zâmbete trase la indigo, aproape stereotipe, anunţând lumii fericirea roz a căsniciilor lor sau animaţia frivolă a petrecerilor din Lisabona; erau reviste mondene, cu lume bună în poziţii studiate, regizate, care prezentau bărbaţi cu un aer prosper şi luxoase cămăşi de firmă, descheiate la guler, pozând lângă blonde oxigenate, cu pielea arsă de soare şi machiaj puternic; era evident că acele personaje declaraseră război trecerii anilor, într-un efort zadarnic, chiar grotesc, de a-şi păstra frumuseţea pe care vârsta le-o răpea inexorabil în fiecare clipă şi tinereţea care se pierdea cu fiecare respiraţie, în ritmul în care nisipul alunecă într-o clepsidră şi e împrăştiat de suflul timpului.

Plictisit de acel onctuos spectacol lumesc, puse revista la locul ei şi se sprijini cu spatele de canapea. Margarida rămăsese ţintuită în faţa ferestrelor, cu nasul lipit de geam desenând pete de aburi şi studia, visătoare, corturile goale din parcul de distracţii şi *looping*-urile solitare ale *montagne russe*-ului, cu gândul la gogoşi, vată de zahăr şi la emoţiile puternice din trenuleţul groazei. Constanca se odihnea lângă soţ, agitată, neliniştită, privindu-şi îndelung fiica cu o îngrijorare tăcută.

— Oare a venit timpul să o trimită la operaţie? şopti Tomas, suficient de încet cât să nu-l poată auzi Margarida.

Constanca oftă.

— Nu ştiu. Nu mai zic nimic.

Se frecă la ochi.

— Pe de o parte vreau să fie operată, e posibil să-i fie mai bine. Dar, pe de altă parte, mi-e o frică teribilă, povestea asta cu umblatul la inima ei mă nelinişteşte rău.

Margarida suferea de probleme cardiace, o altă consecinţă a stării ei. Când s-a născut fata şi i-a fost diagnosticat sindromul Down, diagnostic confirmat de către Institutul „Ricardo Jorge”, pediatrul a chemat familia la o consultaţie. Obiectivul consultaţiei nu era atât examinarea fetei, cât mai ales să li se explice câteva lucruri părinţilor îngroziţi. După cum le-a dezvăluit medicul, lucru pe care mai târziu au putut să-l aprofundeze consultând diverse publicaţii ştiinţifice, problema fetei îşi avea originea într-o eroare apărută în cromozomii care se găsesc în fiecare celulă şi care determină totul în individ, inclusiv culoarea ochilor şi forma inimii. Fiecare celulă are patruzeci şi trei de cromozomi, dispuşi în perechi; una dintre aceste perechi se numeşte perechea douăzeci şi unu şi aici a avut loc eroarea; în loc să aibă doi cromozomi douăzeci şi unu în fiecare celulă, cum are toată lumea, Margarida avea trei; de aici şi denumirea de trisomie 21.

Altfel spus, sindromul Down este provocat de trisomia douăzeci şi unu.

Pediatrul l-a numit „un accident genetic” de care nu se făcea nimeni vinovat, dar în adâncul inimii nici unul dintre părinţi nu crezuse această explicaţie, o consideraseră o simplă discuţie menită să le liniştească conştiinţele; ambii erau convinşi, poate din superstiţie, fără vreo bază logică pentru a o putea argumenta raţional, că nu era nimeni inocent în cazul acesta, că sigur făcuseră ceva să merite pedeapsa aceasta, că sigur erau responsabili pentru nenorocirea care le-a bătut la uşă; au trăit de atunci încolo cu un sentiment de vinovăţie faţă de fetiţă, unul prost ascuns, se simţeau într-un fel responsabili pentru starea ei, ea era, până la urmă, fiica lor, creaţia lor şi îşi asumară aşadar imposibila misiune de a face totul ca să îndrepte lucrurile, ca să-şi cucerească dreptul de a face dreptatea pe care natura le-o refuzase, ca să se spele de păcatul pentru care fuseseră pedepsiţi.

Acest sentiment latent de vinovăţie era agravat de tradiţionalele probleme asociate cu viaţa copiilor de felul acesta. Ca orice persoană cu trisomie 21, Margarida era predispusă la răceli şi infecţii respiratorii, la otite, la reflexul gastro-esofagian,

la probleme ortopedice legate de subluxaţia atlanto-axială şi, cel mai grav dintre toate, la probleme cardiace. De la prima consultaţie de după naştere, doctoriţa care asistase la naştere a depistat bătăile anormale de inimă şi a trimis copilul să fie văzut de cardiologul de gardă; după analize complementare, i s-a identificat o mică deschidere în septul care separă sângele arterial de cel venos, anomalie congenitală care trebuia corectată. O revistă ştiinţifică pe care o consultară în grabă chiar în acea zi, încă sub efectul copleşitor al teribilei veşti, folosea limbajul impenetrabil al medicinei, făcând referire la defectul septului atrio-ventricular incomplet asociat comunicării interatriale de tip *sinus venosus,* pentru a descrie ceea ce, până la urmă, medicul le explicase mult mai pe înţelesul lor.

La consultaţiile următoare, încă în stare de şoc după cascada de veşti rele, Constanca şi Tomas au fost informaţi că Margarida trebuia să fie operată la inimă în primele trei luni de viaţă, pentru a-i închide septul şi că orice intervenţie posterioară acestui termen constituia un risc. A fost o perioadă dificilă în viaţa lor; de la o zi la alta, totul devenea un coşmar de proporţii nemăsurate şi fiecare veste era mai rea decât cea de dinainte. Margarida fu internată în Spitalul „Santa Maria” la trei săptămâni după decizia de a o opera, dar în ultimul moment cardiologul, consultându-se cu chirurgul, avu îndoieli; ambii au analizat din nou imaginea rezultată în urma examenului cu rezonanţă magnetică al inimii şi au ajuns la concluzia că deschiderea septului era foarte mică şi că existau şanse ca pe măsura dezvoltării copilului, deschiderea să se închidă de la sine. A fost prima veste bună pe care o primiseră de la naşterea fetiţei. Cardiologul semnă o declaraţie pe propria răspundere şi Margarida se întoarse acasă cu părinţii mai liniştiţi. Problema era că, nouă ani mai târziu şi contrar tuturor aşteptărilor, septul nu se închisese, aducând iarăşi în discuţie posibila operaţie la inimă.

— Margarida Noronha, anunţă o fată plinuţă, în halat alb, privind din uşa sălii de aşteptare.

— Noi suntem, răspunse Constanca, ridicându-se.

— Puteţi intra.

Cei trei străbătură holul, urmând-o pe asistentă; ea se opri lângă o uşă din capăt şi îi lăsă să treacă. Intrară în cabinet şi simţiră imediat cum mirosul de dezinfectant deveni mai intens. La dreapta se afla un pat de consultaţii acoperit cu un cearşaf alb, uşor şifonat, ca şi când cineva tocmai se ridicase din el; alături se vedea o perdea din material galben, înconjurând

spaţiul unde pacienţii se retrăgeau ca să se dezbrace; iar în spate, în faţa unei ferestre mici care dădea spre clădirea din vecinătate, se afla medicul, scriind ceva la birou. Simţind că i-a fost invadat cabinetul, ridică privirea şi salută zâmbind.

— Bună.

— Bună ziua, domnule doctor Oliveira.

Îşi strânseră mâinile şi medicul, un cardiolog între două vârste, o mângâie pe Margarida pe cap.

— Ia spune, Margarida, cum merge treaba?

— Foa’te bine, dom’le docto’.

— Ai fost cuminte?

Margarida se uită la părinţi, căutând aprobare.

— Aşa şi aşa.

— Aşa şi aşa? Cum vine asta?

— Mămica zice că nu pot să fac cu’at tot timpu’.

— Să faci ce?

— Să fac cu’at.

— Să fac curat, traduse Constanca. E mania ei de a face ordine şi de a spăla totul.

— Ah, exclamă medicul fără să-şi ia ochii de la micuţă. Atunci eşti o gospodină compulsivă.

— Nu-mi place mize’ia. Mize’ie nu.

— Foarte bine faci. Afară cu mizeria!

Medicul râse şi, uitându-se în sfârşit la părinţi, arătă spre două scaune din faţa biroului lui.

— Luaţi loc, faceţi-vă comozi.

Se aşezară comod pe scaune, Margarida pe genunchiul stâng al lui Tomas. Cardiologul pregăti carnetul de însemnări, în timp ce Constanca scormonea prin poşetă, iar Tomas privea inima miniaturală demontabilă, din plastic, aşezată pe birou.

— Am aici rezultatul analizelor, domnule doctor, spuse Constanca, întinzându-i două plicuri mari, maro.

Cardiologul le luă şi studie sigla imprimată în stânga.

— Văd că aţi făcut ecocardiogramă şi radiografie la clinica de cardiologie pediatrică „Santa Maria”.

— Da, domnule doctor.

— Aţi fost la doamna doctor Conceicao?

— Da, domnule doctor. Chiar ea s-a ocupat de noi.

— Şi s-a purtat frumos?

— Foarte frumos.

— Asta e bine, pentru că altfel i-aş fi făcut observaţie. Câteodată e foarte aiurită.

— Noi chiar n-avem motive să ne plângem.

Medicul se aplecă peste plicuri; scoase mai întâi foaia plastifiată gri cu alb a radiografiei şi studie imaginea toracelui Margaridei.

— Hmm-hmm, făcu el încet, fără să arate bucurie sau nemulţumire.

Cei doi îl priveau cu atenţie, încercând să-i surprindă ceva în priviri care să arate dacă veştile erau bune sau rele, dar acel *hmm* se dovedi de o ambiguitate impenetrabilă, opacă. Neliniştiţi şi nerăbdători, părinţii Margaridei se agitau nervoşi pe scaune.

— Deci, domnule doctor? riscă Tomas.

— Daţi-mi voie să mai văd ceva întâi.

Medicul se ridică şi puse radiografia în cutia de sticlă fixată în perete; apăsă un întrerupător şi cutia se lumină, umplându-se de viaţă şi iluminând radiografia ca un *slide.* Cardiologul se apropie de foaia din plastic, îşi puse ochelarii şi o studie cu atenţie. Apoi, când se declară mulţumit, stinse lumina cutiei, scoase radiografia şi se întoarse la birou. Luă al doilea plic şi scoase ecocardiograma, rezultatul examenului cu ultrasunete făcut pentru a analiza comportamentul inimii fetiţei.

— Este totul în regulă, domnule doctor?

De data asta Constanca fu cea care îl întrebă pe doctor, sufocată de nelinişte. Oliveira mai prelungi câteva secunde examinarea analizei pe care o avea în mână.

— Vreau să văd o electrocardiogramă, spuse în sfârşit, punând ochelarii în buzunarul halatului.

Se ridică de la birou şi merse la uşă ca să o cheme pe asistentă: „Cristina!”

Apăru imediat o tânără slabă, cu părul scurt şi negru, în halat alb.

— Da, domnule doctor?

— Fă-i, te rog, o electrocardiogramă Margaridei, da?

Asistenta o duse pe Margarida la patul din cabinet. Copila se dezbrăcă şi se întinse, dreaptă. Cristina întinse gelul pe trunchiul gol al pacientei; apoi îi lipi ventuzele pe piept şi îi strânse curelele conectate la aparatul instalat pe masa de lângă pat.

— Acum să stai liniştită, da? ceru Cristina. Prefă-te că dormi.

— Şi că *vises*?

— Da.

— Vise plăcute?

— Aşa.

Asistenta îşi pierdu răbdarea o clipă.

— Gata, odihneşte-te.

Margarida închise ochii şi asistenta porni aparatul; acesta începu să vibreze uşor emiţând un bâzâit electric. Aşezat la birou, departe de patul unde avea loc analiza, Oliveira se hotărî să profite de absenţa Margaridei, pentru a pune câteva întrebări părinţilor.

— S-a plâns de lipsă de aer, oboseală, picioare umflate?

— Nu, domnule doctor.

Constanca fu cea care se angajă să răspundă.

— Nici palpitaţii sau leşinuri?

— Nu.

— Dar febră?

— Ah, febră a avut puţin.

Cardiologul ridică din sprâncene.

— Cât de mare?

— În jur de treizeci şi opt, nu mai mult.

— Cât timp?

— Cum?

— Cât a durat febra?

— Ah, vreo săptămână.

— Doar o săptămână?

— Da, doar una.

— Şi când a fost asta?

— Cam acum o lună.

— Imediat după Crăciun, specifică Tomas, care tăcuse până atunci.

— Şi aţi remarcat vreo schimbare de comportament?

— Nu, răspunse Constanca. Parcă a devenit un pic mai reţinută.

— Reţinută?

— Se joacă mai puţin, e mai calmă…

Medicul păru în cumpănă.

— Hmm… murmură. Bine.

Între timp electrocardiograma fu gata; în timp ce Margarida se îmbrăca, Cristina aduse cardiologului foaia lungă emisă de aparat. Oliveira îşi puse din nou ochelarii, analiză registrul de oscilaţii cardiace şi, în sfârşit, considerând că dispunea de toate datele necesare, se uită drept către părinţi.

— Analizele sunt asemănătoare celor anterioare, spuse. Situaţia septului nu s-a deteriorat, dar e adevărat că blocajul a rămas.

Constanca nu se arătă pe deplin satisfăcută de răspuns.

— Ce înseamnă asta, domnule doctor? Va trebui operată sau nu?

Medicul îşi scoase ochelarii, verifică dacă aveau lentilele curate şi îi puse pentru ultima oară în buzunarul halatului. Se aplecă în faţă, sprijinindu-se în coate şi o fixă cu privirea pe mama neliniştită.

— Eu cred că va trebui, oftă. Dar nu-i grabă.

Ora se terminase de zece minute şi Tomas, după obişnuita discuţie cu studenţii care îi puneau întrebări la încheierea cursului, urcă la cabinetul său de la etajul şase. Timp de o oră şi jumătate cât durase expunerea materiei, se uitase cu atenţie la Lena; suedeza stătuse pe acelaşi loc pe care îl alesese cu o săptămână în urmă, mereu atentă, ochii ei albaştri şi limpezi îl priviseră pătrunzător, intens, iar gura ei rămăsese întredeschisă, sorbindu-i cuvintele; purta un pulover mulat, roşu purpuriu, care îi accentua curbele voluminoase ale bustului şi contrasta cu fusta amplă, crem. Ispititoare, se gândi profesorul, găsind-o şi mai atrăgătoare decât imaginea care îi rămăsese în memorie. Când încheie lecţia, Tomas se simţi tulburat de faptul că ea nu îl căutase imediat, dar se stăpâni repede. Lena era studentă, iar el profesor, ea tânără şi necăsătorită, el avea treizeci şi cinci de ani şi era căsătorit; trebuia să fie chibzuit şi să stea la locul lui. Clătină din cap cu o mişcare rapidă, ca şi când ar fi încercat să şi-o alunge din minte şi scoase din sertar caietul cu conspecte.

Trei bătăi în uşă îl făcură să se uite spre intrare. Uşa se deschise şi frumosul cap blond se strecură înăuntru, zâmbitor.

— Pot, domnule profesor?

— Ah! Intră, intră, spuse el, poate un pic prea nerăbdător. Cu ce ocazie pe aici?

Suedeza traversă cabinetul cu paşi insinuanţi, unduindu-şi corpul ca o pisică în călduri; se vedea că-i o femeie sigură pe sine, conştientă de efectul pe care îl avea asupra bărbaţilor. Trase un scaun şi se lipi de biroul lui Tomas.

— Ora de azi a fost foarte interesantă, susură Lena.

— Ah, da? Foarte bine.

— Doar că n-am înţeles bine cum s-a făcut tranziţia între scrierea ideografică şi cea alfabetică…

Era un comentariu direct legat de lecţia din dimineaţa aceea: apariţia alfabetului.

— Aş spune că a fost un pas natural, necesar pentru a simplifica lucrurile, explică Tomas, mulţumit că îşi poate expune

cunoştinţele şi dornic să o impresioneze. Reţine, atât scrierea cuneiformă, cât şi hieroglifele şi caracterele chinezeşti presupun memorarea unui număr mare de semne. Vorbim de sute de imagini de ştiut pe de rost. Or, acest lucru a devenit un mare obstacol pentru învăţare. Alfabetul a rezolvat această problemă, dat fiind că, în loc să fim obligaţi să memorăm o mie de caractere, ca în cazul chinezilor, sau şase sute de hieroglife, cum făceau egiptenii, a fost suficient să învăţăm un maxim de treizeci de simboluri. Ridică din sprâncene: înţelegi? De asta spun eu că alfabetul a adus democratizarea scrisului.

— Şi totul a început cu fenicienii…

— Uite, adevărul adevărat e că se bănuieşte că primul alfabet a apărut în Siria.

— Dar la curs aţi amintit numai de fenicieni.

— Da, alfabetul fenician se numără printre cele despre care ştim sigur că sunt alfabete şi e cel mai vechi. Se presupune că ar fi o evoluţie a anumitor semne cuneiforme sau a scrierii demotice din vechiul Egipt. Fapt este că acest alfabet, compus exclusiv din consoane, s-a răspândit în bazinul mediteranean oriental datorită navigatorilor fenicieni, care erau mari negustori şi au călătorit peste tot. Astfel a ajuns alfabetul fenician în Grecia şi până la noi. Întrebarea este: a fost oare acesta primul alfabet? În Siria, într-un loc numit Ugarit, s-a descoperit o scriere cuneiformă din secolul al XIV-lea înainte de Cristos, deci anterioară celei feniciene, care folosea doar douăzeci şi două de semne. Şi aici e problema. O scriere cu atât de puţine semne cu greu ar putea fi ideografică. Cred că aceasta a fost prima scriere alfabetică, dar problema e că inventarea ei nu s-a răspândit, spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat cu alfabetul fenician, care a călătorit împreună cu inventatorii lui.

— Înţeleg, spuse Lena. Şi *Biblia* a fost scrisă în feniciană?

Tomas izbucni într-un hohot de râs, dar se opri imediat de teamă ca Lena să nu se simtă jignită.

— Nu, *Biblia* a fost scrisă în ebraică şi în aramaică, explică el.

Ridică din sprâncene.

— Dar întrebarea ta nu e chiar deplasată, dat fiind că există, într-adevăr, o legătură cu feniciană. În Siria, cunoscută pe atunci drept ţara lui Aaron, a fost găsit un alfabet aramaic asemănător celui folosit de fenicieni, ceea ce lasă loc supoziţiilor că cele două scrieri aveau legături între ele. Mulţi istorici cred că feniciană a evoluat în scrierile lor ebraice, aramaice şi arabe, deşi felul cum s-a întâmplat acest lucru rămâne necunoscut.

— Şi alfabetul nostru vine tot de la cel fenician?

— Indirect, da. Grecii au mers să ia diverse lucruri de la fenicieni şi au inventat vocalele pornind de la aramaică şi ebraică. De exemplu, primele litere ale alfabetului ebraic sunt *alef, bet, gimel, dalet,* cărora le corespund în greacă, *alfa, beta, gama, delta.* Evident că această asemănare între cele două alfabete nu este o coincidenţă, sunt legate între ele. Pe de altă parte, reţine că pe baza unirii primelor două litere ale alfabetului grec, *alfa* şi *beta,* grecii au creat cuvântul *alfabet.* Apoi alfabetul grec a stat la originea celui latin. *Alfa* s-a transformat în *a, beta* în *b, gama* în *c* şi *delta* în d. Şi noi vorbim acum portugheză, care e o limbă latină, după cum ştii.

— Dar suedeza nu e.

— E adevărat, suedeza e o limbă scandinavă, din familia limbilor germanice. Dar la fel de adevărat e că foloseşte alfabetul latin, nu-i aşa?

— Şi rusa?

— Rusa foloseşte alfabetul chirilic, care vine tot din greacă.

— Dar asta nu ne-aţi explicat azi la curs.

— Ai răbdare, zâmbi Tomas, ridicând palma mâinii stângi, ca şi când ar fi vrut să oprească traficul. Nu s-a terminat încă anul şcolar. Greaca va fi tema orei următoare. Să spunem că ţie ţi-am spus câteva lucruri în avans…

Lena suspină.

— Ah, domnule profesor, exclamă ea. Ceea ce mă interesează nu este să o iau înainte cu materia, ci să recuperez ce am pierdut în primele ore.

— Atunci spune-mi, ce vrei să ştii?

— Aşa cum v-am explicat la telefon, întârzierea dosarului meu Erasmus m-a făcut să pierd primele ore. Am văzut câteva notiţe de la colegi, legate de scrierea cuneiformă din Sumeria, dar mărturisesc că n-am înţeles nimic. Aş avea nevoie de ajutorul dumneavoastră.

— Foarte bine. Ce anume, mai exact, n-ai înţeles?

Suedeza se aplecă peste birou, apropiindu-şi capul de Tomas. Profesorul îi simţi aroma parfumului şi îi ghici sânii generoşi, plini, cu sfârcurile îndrăzneţe gata să-i străpungă puloverul. Făcu un efort ca să-şi stăpânească imaginaţia, repetându-şi că ea era o studentă, iar el profesorul, ea o tinerică, el un om de treizeci şi cinci de ani, ea liberă, el căsătorit.

— Aţi încercat mâncarea suedeză vreodată? întrebă Lena cu voce mieroasă.

— Mâncarea suedeză? Ăă... da, cred că am mâncat la Malmo, când am fost cu Inter-Rail.

— Şi v-a plăcut?

— Mult. Îmi aduc aminte că era bine preparată, dar scumpă. De ce?

— Ştiţi, domnule profesor, nu cred că veţi putea să-mi explicaţi totul în jumătate de oră. Nu vreţi mai degrabă să veniţi să luaţi prânzul la mine acasă şi să mă ajutaţi să înţeleg lucrurile în linişte, fără grabă?

— Să iau prânzul la tine acasă?

Propunerea era neaşteptată şi Tomas se simţea încurcat, neştiind cum să reacţioneze. Presimţea că aducea cu ea o mulţime de probleme, întrevedea mii de complicaţii; dar Lena era, fără nici o îndoială, o fată plăcută, se simţea bine în prezenţa ei şi tentaţia era mare.

— Da, vă pregătesc o mâncare suedeză de o să vă lase gura apă, o să vedeţi.

Tomas ezită. Se gândi că ar trebui să nu accepte. Să ia prânzul în casa unei studente şi mai ales a acelei studente, era un pas periculos, nu era în stare de asemenea aventuri. Dar, pe de altă parte, se întrebă care puteau fi consecinţele reale ale acelei invitaţii. Oare nu exagera un pic? Până la urmă, era doar un prânz şi nişte explicaţii, nimic mai mult. Ce era rău în asta? Care era problema dacă petrecea o oră sau două în casa fetei vorbindu-i despre scrierea cuneiformă? Din câte ştia el, nu era interzis să ofere consultaţii unei cursante la disciplina sa. Şi apoi de ce să fie greu? De fapt şi-ar fi ajutat o studentă, ar fi făcut un exerciţiu de pedagogie, nu era aceasta, până la urmă, misiunea profesorului? Pe de altă parte, dacă se gândea bine, ar fi fost chiar plăcut. Ce era rău în a petrece un pic de timp în compania unei fete atât de frumoase? Nu avea şi el dreptul la un pic de destindere? Şi pe lângă toate acestea, îi veni ideea, ar fi fost o excelentă ocazie de a face o experienţă gastronomică nouă: bucătăria scandinavă avea savoarea ei. De ce nu?

— Bine, spuse el. Hai să luăm prânzul.

Lena afişă un zâmbet încântător.

— Rămâne stabilit, exclamă ea. O să vă pregătesc o mâncare de-o să vă lingeţi pe degete. Se poate mâine?

Tomas îşi aminti că în ziua următoare trebuia să meargă cu Constanca la şcoala Margaridei. Ceruseră o audienţă la directoarea şcolii pentru a încerca să rezolve problema lipsei profesorului pentru copii cu nevoi speciale, era de neconceput să

nu se ducă.

— Nu se poate, clătină din cap. Trebuie să merg la… ăă… am ceva stabilit pentru mâine, nu pot veni.

— Dar poimâine?

— Poimâine? Vineri? Hmm… da, e bine.

— La ora unu?

— La unu. Unde stai?

Lena îi dădu adresa şi îşi luă la revedere aplicându-i două sărutări umede pe obraji. Când ieşi, lăsând să plutească în urmă-i în cabinet delicioasa aromă a parfumului ei ca o semnătură fantasmagorică, Tomas se uită în jos şi îşi dădu seama, surprins, excitat, că fluidele lui reacţionaseră, chimia se pusese în mişcare, corpul tânjea după ceea ce mintea respingea. O erecţie viguroasă îi umplea pantalonii.

Trecuseră de porţile şcolii „Sao Juliao de Barra” dimineaţă târziu. Merseră să o vadă pe Margarida la oră, trăgând cu ochiul prin uşa întredeschisă şi o descoperiră aşezată la locul ei, lângă fereastră, foarte cuminte. Părinţii ştiau că trecea drept o bună colegă; lua întotdeauna apărarea celor slabi, îi ajuta pe cei care se răneau în recreaţie, nu-i păsa dacă pierdea la jocurile de la şcoală şi se oferea să iasă din echipă când erau prea mulţi; până într-atât încât se prefăcea că nu aude ori de câte ori un coleg râdea pe seama condiţiei ei şi uita repede jignirile. Tomas şi Constanca se uitară îndelung la ea prin crăpătura uşii, admirativ, ca la o sfântă; dar venise ora stabilită pentru întâlnire şi se văzură obligaţi să abandoneze uşa sălii. Grăbiră pasul şi se prezentară la cabinetul directoarei; n-au avut mult de aşteptat până când au fost invitaţi să intre.

Responsabila şcolii era o femeie de patruzeci şi ceva de ani, osoasă şi înaltă, cu părul vopsit blond şi ochelari cu lentile rotunde; îi primi cordial, dar era vizibil presată de timp.

— Trebuie să ajung la un prânz programat pentru ora unu, le explică ea. Şi la o şedinţă a coordonării pedagogice la trei.

Tomas se uită la ceas, era douăsprezece şi zece, aveau cincizeci de minute la dispoziţie; nu vedea de ce nu i-ar fi ajuns timpul.

— Ce bine că aveţi această şedinţă a coordonării pedagogice, replică Constanca. Pentru că am venit tocmai în legătură cu chestiuni pedagogice.

— Ştiu prea bine, anticipă directoarea pentru care aceste probleme deveniseră un coşmar încă de la întâlnirea anterioară

cu cei doi, la începutul anului şcolar. Presupun că este vorba de problema profesorului pentru copiii cu nevoi speciale.

— Sigur că da.

— Ne dă mari bătăi de cap.

— Dumneavoastră nu mă îndoiesc că vă dă mari bătăi de cap, o întrerupse Constanca, pe un ton iritat. Dar vă rog să ne credeţi că pentru noi şi mai ales pentru fiica noastră, e o tragedie. Aveţi idee cât rău îi face Margaridei lipsa unui profesor pentru copiii cu nevoi speciale?

— Doamnă dragă, facem şi noi ce putem…

— Faceţi prea puţin.

— Nu-i adevărat.

— Ba da, insistă Constanca. Ştiţi că e.

— De ce nu-l rechemaţi pe domnul profesor Correia? întrebă Tomas, intervenind în discuţie pentru a evita ca aceasta să se transforme într-un meci de box verbal între cele două femei. Făcea o treabă extraordinară.

Tonul dur de la întâlnirea anterioară, de la începutul anului, când fuseseră anunţaţi că în acel an şcolar nu mai era nici profesorul Correia, nici nimeni altcineva pentru a-i da un ajutor de specialitate Margaridei, îl pusese în gardă; şi adevărul era că acel conflict creştea în intensitate pe măsură ce rezolvarea problemei se amâna, iar regresul şcolar al copilului devenea tot mai evident.

— Eu aş dori foarte mult să-l chem pe domnul profesor Correia, spuse directoarea. Problema e că, aşa cum v-am mai spus la întâlnirea anterioară, ministerul ne-a redus bugetul şi nu mai avem bani pentru a angaja colaboratori.

— Vorbe, exclamă Constanca. Aveţi bani pentru atâtea lucruri, dar nu aveţi bani pentru profesorul copiilor cu nevoi speciale?

— Nu, nu avem. Ni s-au redus fondurile.

— Dumneavoastră ştiţi că Margarida ştia să citească anul trecut, iar anul acesta nu mai reuşeşte să înţeleagă nici un cuvânt scris? întrebă Tomas.

— Ăă… asta nu ştiam.

— Anul trecut îl avea pe domnul profesor Correia care îi preda conform nevoilor ei, anul acesta nu mai are pe nimeni în afara profesorului de la clasă. Arătă spre uşă ca şi când fata ar fi aşteptat de cealaltă parte a acesteia: Rezultatul se poate vedea.

— Profesorul de la clasă nu ştie o iotă despre educaţia copiilor cu nevoi speciale, afirmă Constanca.

Directoarea deschise palmele mâinilor, întorcându-se spre cei

doi, ca şi când le cerea să aibă răbdare.

— Nu mă înţelegeţi, spuse ea. Din partea mea, îl chemam chiar acum pe domnul profesor Correia. Problema e că nu am bani. Guvernul a redus bugetul.

Constanca se aplecă peste birou.

— Doamnă directoare, spuse, încercând să rămână calmă. Existenţa profesorului pentru copiii cu nevoi speciale în şcoli este prevăzută de lege. Nu este un moft al nostru, nu este o cerere absurdă, nu e o favoare pe care ne-o faceţi. Este ceva prevăzut de lege. Singurul lucru pe care îl pretindem, eu şi soţul meu, este să respectaţi legea. Nici mai mult, nici mai puţin. Respectaţi legea.

Directoarea oftă şi clătină din cap.

— Ştiu ce spune legea. Problema e că în ţara asta se aprobă legi frumoase, dar nu se oferă şi condiţiile ca ele să fie aplicate. La ce-mi foloseşte o lege care mă obligă să am un profesor pentru educaţia copiilor cu nevoi speciale dacă nu am bani să-l plătesc? Din partea mea, domnii deputaţi pot hotărî şi că… nu ştiu… să trăim etern. Dar oamenii nu o vor duce la îndeplinire doar pentru că există o lege care spune să trăim etern. Ar fi o lege nerealistă. La fel se întâmplă şi în cazul acesta. S-a dat o lege foarte corectă, foarte frumoasă, foarte umană, dar, când vine timpul să o punem în practică, să vină efectiv şi cu banii, nu mai au nimic de dat nimănui. Altfel spus, legea a fost făcută de dragul de a fi făcută, pentru ca cineva să se laude că a fost aprobată. Nimic mai mult.

— Şi atunci ce ne sugeraţi? întrebă Tomas. Ca lucrurile să rămână aşa cum sunt? Ca Margarida noastră să fie abandonată în clasă fără un profesor special? Asta ne spuneţi?

— Chiar aşa, aprobă Constata. Ce intenţionaţi să faceţi?

Directoarea îşi scoase ochelarii, le umezi lentilele cu respiraţia caldă expirată din plămâni şi îi şterse cu o bucată de pânză portocalie.

— Am să vă fac o propunere.

— Spuneţi.

— Aşa cum v-am spus, nu avem bani ca să-l chem pe domnul profesor Correia. Ţinând cont de acest impediment, ideea mea este ca Margarida să fie ajutată de doamna profesoară Adelaide.

— Doamna profesoară Adelaide? se miră Constanca.

— Da.

— Dar are pregătirea necesară educaţiei copiilor cu nevoi speciale?

— Doamna mea, cine n-are câine, vânează cu pisica.

— Reformulez întrebarea. Ştie ceva despre educaţia acestor copii?

Directoarea se ridică de la birou.

— Cred că e mai bine să o chem, replică ea, îndreptându-se spre uşă şi evitând să răspundă direct la întrebarea care i se pusese, amănunt care nu trecu neobservat de părinţi.

Deschise uşa şi se uită afară.

— Marilia, cheam-o, te rog, pe doamna profesoară Adelaide.

Se aşeză din nou şi termină de şters lentilele, punându-şi ochelarii la ochi. Tomas şi Constanca se uitară unul la celălalt cu teamă; amândoi erau hotărâţi să lupte până la capăt pentru dreptul fiicei lor de a primi sprijin pedagogic adecvat din partea unui profesor specializat, care să-i înţeleagă limitele, dar să cunoască şi cea mai bună cale de a le depăşi. Cei doi erau convinşi că Margarida era în stare să progreseze, la fel ca şi ceilalţi copii, dar pentru că era mult mai lentă în învăţare, trebuia să fie ajutată.

— Pot să intru?

Era profesoara Adelaide, o femeie solidă, mare, cu aer matern, blajină; părea o mamă de la ţară, rumenă în obrajii ei laţi, protectoare, mereu cu copii după ea. Se salutară, iar nou-venita se aşeză lângă cei doi.

— Adelaide, începu directoarea. După cum ştii, nu avem bani să-l aducem şi anul acesta pe domnul profesor Correia, care o ajuta pe Margarida. Am vorbit cu tine despre asta zilele trecute şi îmi aduc aminte că te-ai oferit să faci orele de educaţie specială anul acesta.

Adelaide confirmă.

— Da. După cum v-am spus şi pe mine mă îngrijorează situaţia Margaridei şi a lui Hugo.

Hugo era un alt copil cu trisomie 21 care mergea la acea şcoală.

— Din moment ce domnul profesor Correia nu mai poate veni, sunt dornică să-i ajut pe aceşti copii.

— Dar, doamnă profesoară Adelaide, o întrerupse Constanca, aveţi vreo pregătire de specialitate?

— Nu.

— Aţi mai ajutat copii cu trisomie 21?

— Nu. Vă rog să înţelegeţi că mă ofer doar pentru a se găsi o soluţie.

— Credeţi că Margarida va progresa semnificativ cu

dumneavoastră?

— Cred că da. Voi face tot ce îmi stă în putinţă.

Tomas se foi pe scaun.

— Cu tot respectul cuvenit bunăvoinţei dumneavoastră, daţi-mi voie să vă spun un lucru. Margarida nu are nevoie de ore unde nu va progresa, doar de dragul de a face ore. Aceste ore nu sunt un scop în sine, sunt un mijloc de a ajunge la un scop. Obiectivul nu e ca ea să facă ore, ci să înveţe. La ce îi folosesc orele, dacă tot nu ştie nimic până la urmă?

— Bine, eu sper să înveţe ceva.

— Dar pe baza celor spuse până acum, nu aveţi nici cea mai mică idee despre ce e necesar să predaţi unui astfel de copil. Nu aţi făcut nici un curs de specializare în acest domeniu, nici nu aţi predat vreodată copiilor cu trisomie 21. Nu ştiu dacă vă este cunoscut faptul că un profesor de educaţie pentru copii cu nevoi speciale nu este un profesor în accepţiunea curentă a cuvântului. El e mai mult un amestec de antrenor şi fizioterapeut, e cineva care trage de copil, care îl antrenează, care îl duce până la limită. Cu cea mai mare bunăvoinţă, vă spun cu toată sinceritatea: nu văd la dumneavoastră caracteristicile unei persoane pregătite pentru această sarcină.

— Recunosc că poate nu am pregătirea, nici cunoştinţele necesare pentru…

— Haideţi să vedem, o întrerupse directoarea, căreia nu-i plăcea încotro se îndrepta discuţia. Situaţia e aşa cum e. Nu-l vom avea pe domnul profesor Correia. Doamna profesoară Adelaide este disponibilă. Suntem cu toţii de acord că doamna profesoară Adelaide nu e specializată în învăţământul special. Dar, vrem, nu vrem, e singura soluţie pe care o avem. Aşa că, o să profităm de această ocazie ca să rezolvăm problema. Nu e soluţia perfectă, dar e soluţia posibilă.

Tomas şi Constanca se uitară unul la altul, agasaţi.

— Doamnă directoare, spuse printre dinţi. Ceea ce ne prezentaţi nu e o soluţie pentru problema Margaridei. E o soluţie pentru problema dumneavoastră.

Sublinie cuvântul *dumneavoastră.*

— Dumneavoastră vreţi să scăpaţi de problemă, nu să o rezolvaţi într-adevăr. Dar haideţi să vedem. Fata noastră are nevoie de un profesor pentru copii cu nevoi speciale. Repet, un profesor pentru copii cu nevoi speciale. Aproape silabisi: Fata noastră nu are nevoie de ore, are nevoie să înveţe. Cu doamna profesoară Adelaide va face ore, dar nu va învăţa. Doamna

profesoară Adelaide nu e soluţia.

— Este soluţia pe care o avem.

— Este soluţia la problema dumneavoastră, nu şi la problema Margaridei.

— Nu există altă soluţie, încheie directoarea cu un gest categoric. Doamna profesoară Adelaide va preda orele de învăţământ special.

— Nu se poate.

— Va trebui.

— Scuzaţi-ne, dar noi nu acceptăm.

— Cum nu acceptaţi?

— Nu acceptăm. Vrem profesor specializat aşa cum prevede legea.

— Uitaţi de lege. Nu există bani pentru a-l plăti pe profesor.

— Faceţi rost.

— Ascultaţi bine ce vă spun: nu sunt bani. Trebuie să vă mulţumiţi cu doamna profesoară Adelaide.

— Nu acceptăm, am spus deja.

Directoarea îşi îngustă ochii şi îi privi pe cei doi părinţi. Făcu o pauză, oftă adânc, luând o hotărâre dificilă.

— Atunci va trebui să-mi daţi în scris că nu acceptaţi orele de învăţământ special.

— Nu vă dăm.

— Cum?

— Nu vă dăm în scris.

— De ce?

— Pentru că nu e adevărat. Noi vrem orele de învăţământ special, sigur că le vrem. Dar vrem să le ţină un profesor pregătit corespunzător. Ceea ce refuzăm şi asta suntem dispuşi să dăm în scris, este o profesoară care, în ciuda celor mai bune intenţii, nu este pregătită pentru a ajuta copii cu nevoi speciale.

Întâlnirea se termină fără o concluzie clară. Directoarea îşi luă la revedere sec, frustrată de impas, iar cei doi părăsiră şcoala cu impresia că nu vor ajunge nicăieri. Pentru Tomas şi Constanca deveni clar că nu se mai puteau baza pe şcoala publică; era nevoie să-l contacteze direct pe profesorul specializat în educaţia copiilor cu nevoi speciale, dar problema era, ca în multe alte cazuri, că nu aveau bani pentru asta.

Tomas se uită spre clădirea menţionată în carnetul său de notiţe. Era o clădire veche, care cerşea o restaurare urgentă, în susul străzii Latino Coelho. Se duse la intrare şi constată că uşa

era întredeschisă. Tomas o împinse şi se trezi într-un *hali* decorat cu *azulejos* învechite, câteva bucăţi deja sparte, altele decolorate de timp; lumina de pe stradă era unica sursă de lumină şi se revărsa prin uşă invadând micul hol cu strălucire, desenând pe podea forme geometrice de lumină, dincolo de care domnea penumbra. Tomas făcu trei paşi, se cufundă în întuneric şi urcă scările de lemn şi fiecare treaptă scârţâia sub greutatea sa în semn de protest, parcă, împotriva intrusului care le tulbura pacea apatică. Edificiul emana mirosul caracteristic al materialelor vechi, acel iz de mucegai şi umezeală, ce ieşea din podea şi pereţi şi care devenise amprenta caselor vechi din Lisabona. Ajunse la etajul al doilea şi verifică numărul de pe uşă; căuta apartamentul al doilea, pe dreapta şi aceea se dovedi uşa potrivită. Apăsă pe un buton negru din perete şi un *ding-dong* calm sună înăuntrul apartamentului. Auzi paşi, zgomotul metalic al încuietorii care se descuie şi uşa se deschise.

— *Hej!* salută Helena, urându-i bun venit. *Valkommen.*

Tomas rămase o clipă în întuneric, ţintuit în uşă, uimit la vederea amfitrioanei. Suedeza apăruse într-o cămaşă bleu de mătase, foarte strâmtă, de vară. Decolteul era foarte adânc, dezvelindu-i sânii până la limită, mari şi voluptuoşi, fără sutien, despărţiţi de un şanţ adânc; doar sfârcurile le rămâneau ascunse, dar chiar şi aşa, se puteau ghici după relieful pe care îl dădeau mătăsii vârfurile lor proeminente ca nişte nasturi ascunşi. O fustă scurtă, albă, cu o fundă laterală în loc de centură îi dezvelea picioarele lungi şi bine făcute, iar pantofii eleganţi cu toc îi accentuau curbele senzuale ale corpului.

— Bună, spuse el, în sfârşit. Eşti foarte… frumoasă azi.

— Da? zâmbi fata. Mulţumesc, sunteţi foarte amabil. Îi făcu semn să intre: Ştiţi, în comparaţie cu iarna din Suedia, aici în Portugalia mi se pare vară. Aşa că mereu mi-e cald şi m-am hotărât să mă îmbrac mai subţire. Sper că nu vă deranjează.

Tomas trecu dincolo de uşă şi intră în apartament.

— Deloc, spuse, încercând să ascundă roşeaţa care îi colora pomeţii obrajilor. Ai făcut bine. Ai făcut foarte bine.

În apartament era cald, într-un contrast izbitor cu temperatura de afară. Podeaua era din lemn vechi, cu scânduri mari lăcuite, bătute în cuie, iar pe pereţi atârnau tablouri vechi, austere şi prost pictate, agăţate tot în cuie; aici nu mirosea a mucegai, dimpotrivă, plutea o plăcută aromă de mâncare pe foc.

— Pot să vă iau haina? întrebă ea, întinzând mâna spre el.

Profesorul îşi scoase haina şi i-o dădu. Lena o atârnă pe un

umeraş lângă uşa de la intrare şi îşi conduse musafirul pe holul lung din apartament. Se vedeau două uşi închise pe stânga şi o bucătărie în fund. Lângă bucătărie se deschidea o altă uşă; era intrarea în sufragerie, unde era pusă masa pentru două persoane.

— Cum ai făcut rost de apartamentul ăsta? vru el să ştie, uitându-se prin uşă.

Mobilier vechi, din stejar şi nuc, decora camera cu simplitate. Erau două canapele maro, uzate şi modeste, un televizor aşezat pe o măsuţă şi o vitrină cu obiecte vechi din porţelan. Lumina zilei, difuză şi rece, năvălea prin ferestrele înalte ce dădeau spre o curte interioară înconjurată de intrările de serviciu ale apartamentelor.

— L-am închiriat.

— Da, dar cum ai aflat de el?

— De la CIRE.

— CIRE? Ce-i asta?

— Cabinetul de Informaţii şi Relaţii Externe al facultăţii. Ei sunt cei care ne oferă sprijin logistic. Când am venit, am mers să văd ce găsesc de închiriat şi am descoperit apartamentul acesta. E pitoresc, nu-i aşa?

— Da, pitoresc, comentă Tomas. Şi cine este proprietarul?

— O doamnă în vârstă care locuieşte la etajul întâi. Apartamentul aparţinea unui frate de-al ei, care a murit anul trecut. Ea s-a hotărât să-l închirieze străinilor, spunea că sunt singurii chiriaşi de care e sigură că pleacă după ceva vreme.

— E deşteaptă bătrâna.

Lena intră în bucătărie, se uită în cratiţa de pe foc, mestecă în mâncare cu o lingură de lemn, adulmecă aburul care ieşea din oală şi-i zâmbi profesorului.

— O să iasă bună.

Ieşi din bucătărie şi îl conduse pe Tomas în sufragerie.

— Simţiţi-vă ca acasă, spuse arătând spre canapele. Masa e gata în curând.

Tomas luă loc pe una din canapele, iar fata se aşeză lângă el, cu picioarele îndoite comod sub ea. Încercând să-şi găsească ceva de făcut şi îngrijorat să nu se instaleze o tăcere stânjenitoare, profesorul deschise servieta pe care o adusese cu el şi scoase câteva documente.

— Am adus aici câteva notiţe despre scrierea cuneiformă sumeriană şi akkadiană, îi spuse el. O să vezi cât de interesantă este folosirea determinanţilor.

— Determinanţi?

— Da, spuse Tomas. Se mai cheamă şi indicatori semantici.

Arătă câteva linii cuneiforme schiţate în notiţe.

— Vezi? Este un exemplu de cuvânt care poate fi folosit ca indicator semantic. În acest caz este vorba de cuvântul *gis,* care înseamnă *lemn* şi e folosit cu nume de arbori şi de obiecte din lemn. Funcţia indicatorilor semantici este aceea de a reduce ambiguitatea simbolurilor. În acest exemplu, determinantul *gis,* atunci când e folosit înainte de…

— Oh, domnule profesor, îl întrerupse Lena, cu un aer implorator. N-am putea să lăsăm asta după masă?

— Ăă… da, desigur, se miră Tomas. Credeam că vrei să profiţi de timp ca să recuperezi materia.

— Niciodată pe stomacul gol, zâmbi suedeza. Hrăneşte-ţi bine sluga şi vaca o să dea mai mult lapte.

— Cum?

— E un proverb suedez. În cazul de faţă, înseamnă că atunci când voi avea stomacul plin, capul va da mai mult randament.

— Aha, înţelese profesorul. Am observat că îţi plac mult proverbele.

— Le ador. Proverbele conţin lecţii de mare înţelepciune, nu credeţi?

— Da, poate.

— Eu aşa cred, exclamă ea pe un ton categoric. În Suedia obişnuim să spunem că proverbele arată ce gândeşte poporul. Ridică din sprâncene: Portughezii au multe proverbe?

— Câteva.

— Mă învăţaţi?

Tomas izbucni într-un hohot de râs.

— Până la urmă ce vrei să te învăţ? întrebă. Scrierea cuneiformă sau proverbe portugheze?

— De ce nu şi una şi alta?

— Dar asta o să ne ia mult timp…

— Nu-i nimic. Avem toată după-amiaza la dispoziţie, nu-i aşa?

— Văd că ai răspuns la toate.

— Sabia femeilor este în gura lor, rosti Lena. Un alt proverb suedez.

Îi aruncă o privire maliţioasă.

— Şi iată că în cazul meu, acest proverb are dublu sens.

Tomas se fâstâci şi, neştiind ce să spună, ridică mâinile.

— Mă predau.

— Foarte bine, spuse ea, aşezându-se mai bine pe canapea.

Spuneţi-mi, domnule profesor, sunteţi din Lisabona?
— Nu, m-am născut în Castelo Branco.
— Şi când aţi venit la Lisabona?
— Când eram mai tânăr. Am venit să studiez istorie la facultate.
— Care facultate?
— A noastră.
— Ah, făcu ea.
Îl fixă cu ochii albaştri, observându-l cu atenţie.
— Şi nu v-aţi căsătorit?
Tomas rămase câteva momente fără să răspundă. Ezită o fracţiune de secundă, împărţit între minciună, care putea fi uşor demascată şi adevăr, care îl putea îndepărta iremediabil de fată; sfârşi prin a lăsa privirea în pământ şi se trezi spunând:
— Da, sunt căsătorit.
Se temu de reacţia suedezei. Dar Lena, spre marea sa surprindere, nu păru deranjată.
— Nu mă mir, exclamă suedeza. Frumos cum sunteţi…
Tomas se înroşi.
— Bine… ăă…
— O iubiţi?
— Pe cine?
— Pe soţia dumneavoastră, bineînţeles. O iubiţi?
Aici avea ocazia să mai dreagă situaţia.
— Când ne-am căsătorit, o iubeam, fără îndoială. Dar ştii, ne-am îndepărtat cu timpul. Acum suntem prieteni, bineînţeles, deşi, ca să spun drept, nu cred că mai e vorba de iubire.
O studie din priviri, încercând să-i cântărească reacţia; părea satisfăcută de răspuns, aşa că răsuflă uşurat.
— În Suedia obişnuim să spunem că o viaţă fără iubire e ca un an fără vară, comentă fata. Nu sunteţi de acord?
— Ba da, desigur.
Lena făcu deodată ochii mari şi-şi duse mâna la gură. Sări de pe canapea, alarmată, cu o expresie de urgenţă pe faţă.
— Ah! strigă. Am uitat! Mâncarea!
Dispăru val-vârtej în bucătărie. Tomas auzi îndepărtat zgomotul oalei de pe maşina de gătit şi al mestecatului în cratiţă şi exclamaţiile înăbuşite ale gazdei.
— Este totul în regulă? întrebă, întinzând gâtul în direcţia uşii.
— Da, răspunse suedeza, strigând din bucătărie. E gata. Puteţi să vă aşezaţi la masă.
Tomas nu o ascultă. În loc de asta, se duse la uşa bucătăriei. O

văzu pe Lena ţinând vasul fierbinte cu un prosop şi turnând supă într-un castron mare, de porţelan vechi, identic cu farfuriile aşezate pe masă.

— Ai nevoie de ajutor?

— Nu, este în regulă. Mergeţi la masă.

Profesorul se uită la ea, ezitând, întrebându-se dacă trebuia să meargă să se aşeze sau dacă era mai bine să insiste. Dar expresia hotărâtă a suedezei îl convinse şi o ascultă. Se întoarse în sufragerie şi luă loc la masă. Câteva clipe mai târziu, Lena intră cu supiera din care ieşeau aburi. Aşeză castronul cu greutate pe masă şi oftă obosită.

— Pff! Gata! exclamă ea, uşurată. Să mâncăm.

Scoase capacul castronului şi îl servi pe Tomas cu un polonic de supă. Apoi fu rândul ei. Profesorul inspectă farfuria neîncrezător; era o supă albă, cu bucăţi solide în mijloc şi cu o aromă plăcută, gustoasă.

— Ce este asta?

— Supă de peşte.

— Supă de peşte?

— Gustaţi. E bună.

— Pare diferită de-a noastră. Este o mâncare suedeză?

— Întâmplător, nu este. E norvegiană.

Tomas gustă puţin. Supa era lăptoasă şi cremoasă, cu un intens iz marin.

— Hmm, e bună, recunoscu, savurând nectarul marin al supei. Făcu o uşoară reverenţă din cap înspre amfitrioană: Felicitări, eşti o bucătăreasă foarte bună.

— Mulţumesc.

— Ce peşte ai pus?

— Oh, mai multe feluri. Dar nu ştiu cum se numesc în portugheză.

— Şi felul principal o să fie tot cu peşte?

— Acesta este felul principal.

— Cum aşa? Asta e supa…

— Supa de peşte norvegiană e foarte consistentă. Când veţi termina de mâncat o să vedeţi cât de sătul o să vă simţiţi.

Tomas luă o bucată de peşte, i se păru că este merlucius, condimentat de lichidul alb din supă.

— De ce e albă supa? se miră el. Nu e făcută cu apă?

— Se pune apă, dar se pune şi lapte.

— Lapte?

— Da, confirmă ea.

Se opri din mâncat şi îl fixă cu o privire insinuantă.

— Ştiţi care e cea mai mare fantezie a mea legată de bucătărie?

— Hm?

— Când mă voi căsători şi voi avea un copil, voi face supă cu lapte de la sân.

Tomas aproape se înecă cu supă.

— Cum?

— Vreau să fac o supă de peşte cu lapte din sânii mei, repetă ea, ca şi când ar fi spus lucrul cel mai natural din lume.

Îşi puse mâna pe sânul stâng şi îl strânse astfel că sfârcul ieşi la iveală peste marginea decolteului.

— V-ar plăcea să gustaţi?

Tomas simţi o erecţie enormă crescând în pantaloni. Incapabil să articuleze vreun cuvânt, cu gâtul deodată uscat, făcu semn din cap că da. Lena îşi scoase sânul stâng din decolteul de mătase albastră; era lăptos ca supa, cu o areolă mare, roz deschis şi sfârcul erect şi tare ca o suzetă. Suedeza se ridică şi se apropie de profesor; în picioare, lângă el, îşi aşeză sânul pe gura lui.

Tomas nu rezistă.

O prinse pe după mijloc şi îi cuprinse cu gura sânul gol; sânul era cald şi moale, atât de mare încât îşi cufundă faţa în el. Îi cuprinse sânii cu ambele mâini şi îi apropie ca pe două pernuţe, într-un impuls pasional, voia să-i simtă, pufoşi şi apetisanţi. În timp ce el se ocupa de sâni, Lena îi descheie cureaua şi nasturele de la pantaloni; împinse de la talie în jos şi, cu o mişcare rapidă, îi scoase pantalonii. Îl lipsi de sâni, dar imediat îl răsplăti altfel; îngenunche lângă scaun, se aplecă înspre pântecul lui şi îşi umplu gura. Tomas îşi pierdu şi puţinul control pe care îl mai avea asupra sa.

VI

Poarta de sud a mănăstirii Ieronimilor, formată de fapt din două uşi grele din lemn, era închisă vizitatorilor. Portalul de la intrare, cu spectaculoasa dantelărie din piatră calcaroasă, în stil gotic, îmbogăţit cu elemente de stil plateresc şi renascentist, constituia una dintre cele mai frumoase părţi ale faţadei magnifice a mănăstirii din secolul al XVI-lea; scene religioase şi laice, sculptate în piatră, cu detalii bogate, decorau cele două arcade de deasupra uşilor, dominate de statuia infantelui don Henrique pe coloana centrală şi împodobite cu nenumărate coloane subţiri care, abundând de statui şi basoreliefuri înlănţuite, se ridicau spre cerul cenuşiu de dimineaţă.

Tomas parcurse toată lungimea faţadei de sud a mănăstirii din piatră albă, acoperită, pe alocuri, de pete maronii sau cenuşii de mizerie şi unde se distingea cupola cu mitră, de inspiraţie bizantină, deasupra clopotniţei. Trecu de colţ şi se strecură pe poarta centrală, dinspre apus; aceasta era intrarea principală, dar încadrarea ei într-o galerie scurtă, sub o boltă joasă care îi umbrea dantelăria bogată în stil renascentist, îi diminua importanţa. Străbătu portalul şi intră în impunătoarea biserică Sfânta Maria, iar ochii îi fură atraşi imediat de firmamentul sanctuarului, bolta monumentală sprijinită pe coloane octogonale lungi şi zvelte din piatră cu sculptură bogată, care se deschideau în partea de sus în frunze de palmier gigantice, frunze ce susţineau cupola şi se împleteau într-o reţea geometrică de nervuri.

Nelson Moliarti, care se destinsese admirând vitraliile bisericii, îl zări pe noul-venit şi se întâlniră sub balconul corului, ecoul paşilor lor răsunând în sanctuarul aproape pustiu.

— Bună, Tom, salută Moliarti.

Tomas îi strânse mâna.

— Bună, Nelson.

— Este un monument spectaculos, nu-i aşa? întrebă americanul, făcând cu mâna un gest larg de parcă ar fi vrut să cuprindă tot ce era în jur. De fiecare dată când ajung la Lisabona, vin aici. Nu există operă mai grandioasă care să celebreze marile descoperiri şi începutul globalizării.

Îl împinse spre unul dintre stâlpii octogonali şi arătă spre

câteva reliefuri în piatră.

— Vezi asta? E o parâmă. Strămoşii tăi au sculptat o parâmă într-o biserică! Arătă în cealaltă parte: Şi acolo sunt peşti, frunze de anghinare, plante tropicale, chiar şi frunze de ceai.

Tomas zâmbi văzând entuziasmul americanului.

— Nelson, eu cunosc bine mănăstirea Ieronimilor. Temele maritime sculptate în piatră fac acest stil, numit manuelin, unic în arhitectura din toată lumea.

— Exact, aprobă Moliarti. Un unicat.

— Şi ştii cum a fost finanţată construirea mănăstirii? Cu un impozit pe mirodeniile, pe pietrele preţioase şi pe aurul adus de caravele din toată lumea.

— Ah, da?

— I se zicea banii de piper.

— Ia te uită, comentă americanul uitându-se în jur. Şi cine a comandat construcţia? Henrique Navigatorul?

— Nu. Mănăstirea Ieronimilor e posterioară domniei lui. Corespunde apogeului epocii marilor descoperiri.

— Dar apogeul n-a fost în perioada lui Henrique?

— Sigur că nu, Nelson. Henrique a fost cel care a plănuit totul în secolul al XV-lea. Dar marile descoperiri au atins apogeul abia la trecerea dintr-un secol în altul, în timpul domniei lui don Joao al II-lea şi a lui don Manuel. Mănăstirea Ieronimilor a fost construită de don Manuel la sfârşitul secolului al XV-lea. Făcu un gest larg: Ştii, biserica unde ne aflăm noi acum, era pe vremuri un schit controlat de templierii din Ordinul Militar al lui Cristos, iar Vasco da Gama a venit să se roage aici înainte să plece spre India, în 1497. Don Manuel nutrea pe atunci dorinţa de a deveni regele întregii peninsule Iberice, instalând capitala la Lisabona şi a făcut tot ce-a putut ca să moştenească coroana Castiliei şi Aragonului. Pentru a-şi atinge acest obiectiv, avea un plan care se baza pe seducerea Regilor Catolici. S-a căsătorit cu două fiice ale suveranilor Castiliei şi Aragonului şi, ca să le facă pe plac, i-a expulzat pe evrei din Portugalia, a ordonat construirea acestei mănăstiri, atribuind-o nu Ordinului lui Cristos, cum era firesc, ci Ordinului Ieronimilor, călugări care erau duhovnicii Isabelei Catolica. Ambiţia lui don Manuel aproape s-a împlinit când, în 1498, a fost numit moştenitor al Regilor Catolici, dar proiectul, după cum se poate vedea, nu a avut nici un rezultat.

Se plimbară pe sub balconul corului şi apoi se îndreptară spre mormântul lui Vasco da Gama, la stânga. O statuie de marmură trandafirie de dimensiuni regale, întinsă, cu mâinile unite în

rugăciune, printre decoraţiuni ce redau parâme, globul pământesc, caravele, o cruce a Ordinului lui Cristos şi simboluri maritime, indica sarcofagul marelui navigator, în partea dreaptă a zonei de sub balconul corului se afla mausoleul lui Luis de Camoes; marele poet epic al epocii marilor descoperiri era şi el reprezentat de un gisant, cu mâinile unite în rugăciune şi cu o coroană de lauri pe capul ce i se odihnea pe o pernă din piatră.

— Ei, chiar se află aici? întrebă Moliarti, privind captivat sicriul sculptat al lui Vasco da Gama.

— Cine?

— Vasco da Gama şi Carnoes.

Tomas râse.

— Aşa le spunem turiştilor.

— Dar sunt sau nu sunt?

— Dă-mi voie să-ţi spun aşa, spuse Tomas, punând mâna pe mormântul marelui navigator. Rămăşiţele pământeşti care se găsesc în acest sarcofag sunt aproape sigur ale lui Vasco da Gama. Arătă spre cealaltă parte de sub balcon: Rămăşiţele pământeşti care sunt depozitate în acel sarcofag, aproape sigur nu sunt ale lui Carnoes. Dar ghizii le tot spun turiştilor despre Carnoes că s-ar afla chiar acolo. Se pare că acestora le place şi sunt mulţi care profită şi cumpără imediat *Lusiada.*

Moliarti clătină din cap.

— Asta nu-i cinstit.

— Oh, Nelson, hai să nu fim naivi. Cum putem avea certitudinea că rămăşiţele unui om care a murit acum cinci sute de ani chiar aparţin acelei persoane? Din câte ştiu, acum cinci sute de ani nu existau teste ADN, astfel încât nu putem avea nici o garanţie.

— Dar chiar şi aşa…

— Ai fost la Sevilla să vezi mormântul lui Columb?

— Da.

— Şi eşti sigur că era chiar Columb acolo?

— Bine, asta spun ei, nu-i aşa?

— Şi dacă eu ţi-aş spune că s-ar putea să fie o mare păcăleală, că rămăşiţele pământeşti care se află la Sevilla s-ar putea să nu fie ale lui Columb?

Americanul îl privi întrebător.

— Nu sunt?

Tomas îl privi drept în faţă şi clătină din cap.

— Se spune că nu.

Moliarti ridică din umeri.

— *Who cares?*

— Exact. Care-i problema? Importantă este valoarea simbolică. N-o fi el Columb acolo, dar adevărul e că acel trup îl reprezintă pe Columb. Este ca şi mormântul Soldatului Necunoscut care, putând fi oricine, chiar şi un dezertor sau un trădător, îi reprezintă pe toţi soldaţii.

O mulţime de oameni începu să curgă prin uşa centrală, într-o avalanşă crescândă, pălăvrăgind într-un zumzet nervos şi agitat; erau turişti spanioli revărsaţi dintr-un autocar care tocmai sosise la Mănăstirea Ieronimilor şi care se împrăştiau prin sanctuar ca nişte furnici înfometate, cu aparatele de fotografiat atârnate la gât şi *pasteis de natas*[21] în mână. Invazia spaniolilor, cu gălăgia lor dezordonată, haotică, deşi respectuoasă, îi nelinişti pe cei doi istorici, astfel că-şi căutară un colţ mai îndepărtat şi liniştit ca să stea de vorbă.

— Vino încoace, spuse Moliarti, făcându-i semn cu mâna lui Tomas. Hai să vorbim înăuntru.

Ieşiră din biserică pe uşa principală, ferindu-se de turişti; o luară la dreapta, cumpărară două bilete de la intrare, pătrunseră pe scurtele culoare interioare şi văzură Claustrul Regal deschizându-se în faţa lor. O mică grădină peisagistică franceză dădea culoare interiorului simplu, fără flori, al claustrului, doar cu iarbă mică, tăiată în forme geometrice în jurul unui mic iaz circular; toată curtea centrală, doar iaz şi iarbă, era înconjurată de arcadele şi coloanele celor două etaje boltite ale culoarelor mănăstirii, se vedeau cele patru osaturi ale arcurilor frânte cu vârfurile îmbinate. Vizitatorii o luară la stânga în galeria inferioară, mergând la umbră; îşi trecură privirea peste dantelăria de piatră a faţadelor şi admirară bogăţia detaliilor sculptate; simbolurile religioase erau omniprezente, cruci ale Ordinului Militar al lui Cristos, sfera armilară, scuturi şi embleme, frânghii sculptate, diverse forme îmbinate, plante, ştiuleţi de porumb, păsări, animale fantastice, şopârle, dragoni de mare; printre flora şi fauna exotică apăreau medalioane cu busturi în stil roman ale lui Vasco da Gama sau Pedro Alvares Cabral.

— Acest claustru este extraordinar, comentă Moliarti.

— Fastuos, aprobă Tomas. Unul dintre cele mai frumoase din lume.

---

[21] *Pastel de natas,* prăjitură specific portugheză, ca o tartă, umplută cu cremă de vanilie şi acoperită cu zahăr pudră şi/sau scorţişoară, care se găseşte în toate cafenelele din Portugalia *(n. t.).*

Priviră îndelung arcele de la etajul de jos, pe unde hoinăreau aparent fără ţintă. Arcele erau împărţite în două, cu coloane mici răsucite şi netede; cele exterioare aveau ornamente delicate şi netede, iar cele interioare se distingeau prin ornamentele manueline, dantelate şi sofisticat. Străbătură galeria relaxaţi, până când americanul îşi pierdu interesul pentru simbolurile sculptate în piatră şi se întoarse spre Tomas.

— Deci, Tomas, ai vreun răspuns pentru mine?

Portughezul ridică din umeri.

— Nu ştiu dacă am răspunsuri sau am mai multe întrebări.

Moliarti plescăi, nemulţumit.

— Tom, timpul trece, nu ne putem permite să-l irosim. Se fac două săptămâni de când ai fost la New York şi una de când te-ai întors la Lisabona. Avem nevoie de răspunsuri rapid.

Tomas se apropie de fântâna din curtea interioară, care avea sculptat un leu, animalul heraldic al Sfântului Ieronim, aşezat, cu labele din faţă în aer şi din gura căruia ţâşnea un fir de apă care şopotea lin, continuu şi odihnitor. Îşi scufundă mâna în apa cristalină, dar nu se uită la statuie; avea alte lucruri mai importante în minte.

— Ascultă, Nelson, nu ştiu cât o să-ţi placă ceea ce am să-ţi spun, dar asta-i tot ce-a ieşit din enigma pe care ne-a lăsat-o profesorul Toscano.

— Ai descifrat deja mesajul acela? întrebă Moliarti.

Tomas se aşează pe banca de piatră din galerie, sub arcade, cu spatele spre curte, în faţa blocului masiv din marmură al mormântului lui Fernando Pessoa. Deschise servieta.

— Da, spuse.

Scoase documentele şi căută o foaie anume. O găsi şi i-o arătă lui Moliarti, care se aşează lângă el.

— Vezi asta?

Îi arătă nişte cuvinte scrise cu majuscule.

— *Moloc,* citi Moliarti pe primul rând, apoi pe al doilea rând: *Ninundia omastoos.*

— Aceasta este o copie a mesajului cifrat lăsat de Toscano, explică Tomas. M-am chinuit câteva zile cu babilonia asta, gândindu-mă că era un mesaj codat sau unul cifrat prin substituţie, cu toate că a doua variantă mi se părea mai puţin probabilă. Dar, într-adevăr, era vorba de o cifrare prin inversiune. Se uită la Moliarti. O anagramă. Ştii ce e o anagramă?

Americanul schiţă o grimasă.

— Nu.

— O anagramă e o frază formată prin rearanjarea literelor unui alt cuvânt sau ale unei alte fraze. De exemplu, *santos*[22] este o anagramă de la *tansos*[23]. Ambele cuvinte folosesc aceleaşi litere, dar într-o altă ordine, înţelegi?

— Ah, pricepu Moliarti. Şi există şi în engleză aşa ceva?

— Sigur, în toate limbile cu scriere alfabetică, îl lămuri Tomas. Principiul e acelaşi.

— Nu ştiu nici un caz.

— Ba ştii. Există anagrame celebre în engleză. De exemplu, *Elvis* e o anagramă a cuvântului *lives. Funeral* e o anagramă de la *real fun.*

— Foarte drăguţ, comentă Moliarti, fără să zâmbească. Dar care e legătura cu investigaţia profesorului Toscano?

— Tocmai faptul că ne-a lăsat o anagramă, mai întâi una foarte simplă, pe primul rând, dintre cele în care prima literă devine ultima, a doua devine penultima şi aşa mai departe, ca în oglindă. Îi arătă din nou foaia cu mesajul cifrat: Vezi? *Moloc* se citeşte *Colom.* Dar *ninundia omastoos* e o anagramă mai complexă, a cărei descifrare implică încrucişarea alfabetică. Se citeşte *nomina sunt odiosa.*

— Fraza din latină.

— Ovidiu.

— Şi ce înseamnă?

— Aşa cum ţi-am explicat, *nomina sunt odiosa* înseamnă *evocarea numelor provoacă neplăceri.*

— Şi Colom?

— Este un nume.

— A cărui evocare provoacă neplăceri?

— Da.

— Şi cine e tipul?

— Cristofor Columb.

Moliarti rămase o clipă cu ochii aţintiţi la Tomas.

— Explică-mi, să văd dacă înţeleg, spuse americanul, scărpinându-şi bărbia. Ce a vrut să spună profesorul Toscano cu acest mesaj cifrat?

— Că evocarea numelui lui Columb putea provoca neplăceri.

— Da, dar ce înseamnă fraza asta?

— Aceasta a fost partea cea mai greu de descifrat, deoarece fraza e ambiguă, recunoscu Tomas.

---

[22] Sfinţi, în portugheză *(n. t.).*

[23] Prostănaci, în portugheză *(n. t.).*

Scoase o altă foaie din servietă şi i-o arătă americanului. Era fotocopia unui text redactat în latină.

— Am căutat textul original din *Heroidele* lui Ovidiu pentru a înţelege sensul acestui citat. După câte se pare, Ovidiu a vrut să spună că nu trebuie menţionate cu uşurinţă numele oamenilor atunci când sunt la mijloc fapte ruşinoase sau de o mare gravitate.

Moliarti luă foaia şi se uită la ea.

— Numele lui Columb era legat de fapte ruşinoase sau de o mare gravitate?

— Columb nu. Dar Colom, da.

— *Gee, man,* exclamă americanul, clătinând din cap. Nu înţeleg nimic. Nu mi-ai spus tu că de fapt Colom este Columb?

— Ba da, dar dintr-un anumit motiv, profesorul Toscano a vrut să atragă atenţia asupra numelui Colom. Dacă numele era irelevant, ar fi scris pur şi simplu Columb. Dar el a scris Colom. Şi asta numai pentru că înseamnă ceva.

— Ce?

— Acesta este numele care provoacă neplăceri.

— Dar, Tom, ce fel de neplăceri poate provoca acest nume? Nu înţeleg.

— Tocmai asta m-am întrebat şi eu. Ce are numele acesta atât de special încât profesorul Toscano să ne atragă atenţia asupra lui, considerând că poate provoca neplăceri?

Rămaseră amândoi uitându-se unul la altul, întrebarea plutind deasupra lor ca un nor din care aşteptau să cadă ploaia.

— Sper că ai găsit şi un răspuns la întrebarea asta, murmură Moliarti în cele din urmă.

— Am găsit un răspuns şi nenumărate alte întrebări. Îşi răsfoi însemnările: în ultimele zile, m-am tot străduit să pricep originea numelui lui Cristofor Columb. După cum ştii, descoperitorul Americii a trăit vreo zece ani în Portugalia, unde a învăţat tot ceea ce se putea despre navigarea în Oceanul Atlantic. A stat în Madeira şi s-a căsătorit cu Filipa Moniz Perestrelo, fiica navigatorului Bartolomeu Perestrelo, primul căpitan donatar[24] al insulei Porto Santo, în Madeira. Portugalia era, în acea perioadă, naţiunea cea mai avansată din lume, cu cele mai bune nave, cele mai perfecţionate instrumente de navigaţie, armele cele mai sofisticate şi unde se concentrau toate cunoştinţele în domeniu.

---

[24] Cel care primea, în perioada Descoperirilor, o bucată de pământ pentru a-1 popula, explora şi administra *(n. t.).*

Planul coroanei, conturat în timpul lui Henrique Navigatorul, era de a găsi un drum maritim către India care să ocolească monopolul Veneţiei în comerţul cu mirodenii din Orient. Veneţienii aveau un acord de exclusivitate cu Imperiul Otoman, astfel încât celelalte oraşe-state italiene şi anume Genova şi Florenţa, prejudiciate de acest acord, i-au sprijinit pe portughezi. În acest context, în 1483, genovezul Columb i-a propus lui don Joao al II-lea să meargă spre vest până ce avea să ajungă în India, din moment ce Pământul e rotund, în loc să meargă spre sud şi să încerce să ocolească Africa. Monarhul portughez ştia foarte bine că Pământul e rotund, dar mai ştia şi că Pământul e mai mare decât credea Columb, iar drumul prin vest ar fi fost prea lung. Astăzi ştim că don Joao avea dreptate şi nu Columb. Atunci, navigatorul genovez, căruia, între timp, îi murise soţia portugheză, s-a dus în Spania şi şi-a oferit serviciile Regilor Catolici.

— Tom, îl întrerupse Moliarti. De ce-mi povesteşti toate astea? Ştiu şi eu foarte bine povestea lui Columb…

— Ai răbdare, îl sfătui Tomas. Lasă-mă să-ţi pun în context ceea ce am să-ţi dezvălui. E important să facem o sinteză a poveştii lui Columb pentru că e ceva ciudat legat de numele lui, ceva pertinent în contextul poveştii vieţii lui şi al şaradei pe care ne-a lăsat-o profesorul Toscano.

— *All right, go on.*

— Foarte bine, spuse Tomas.

Făcu o pauză ca să reia istorisirea din locul în care fusese întrerupt.

— După cum spuneam, Columb a mers în Spania. E important să ştim că Spania era guvernată în acel moment de regina Isabel a Castiliei şi de regele Fernando al Aragonului, aşa numiţii Regi Catolici, care se căsătoriseră, unind cele două coroane şi cele două regate. Ţara era implicată pe atunci într-o campanie militară de expulzare a arabilor din sudul peninsulei Iberice, dar regina s-a arătat interesată să-l asculte pe Columb. Navigatorul şi-a supus proiectul unei comisii de învăţaţi din Colegiul Dominican. Problema a fost că spaniolii erau mult mai înapoiaţi în materie de cunoaştere decât portughezii, astfel încât, după patru ani de studiere a chestiunii, aşa-zişii învăţaţi spanioli au ajuns la concluzia că ideea de a naviga spre occident în căutarea Indiei era irealizabilă, din moment ce lumea era, după părerea lor, plată. În 1488, Columb s-a întors în Portugalia unde a fost primit de mult mai luminatul don Joao al II-lea, în faţa căruia şi-a

reînnoit propunerile. Atâta doar că, în perioada cât s-a aflat la Lisabona, Columb a asistat la sosirea lui Bartolomeu Diaz care adusese vestea că înconjurase Africa şi descoperise trecerea din Atlantic spre Indian, deschizând astfel mult doritul drum direct către India. Proiectul lui Columb nu a mai stat în picioare. De ce ar fi investit regele portughez în lunga şi incerta călătorie spre occident din moment ce descoperise scurtătura prin sud? Dezamăgit, Columb s-a întors în Spania, unde, între timp, se căsătorise cu Beatriz de Arana. Apoi, în 1492, arabii din Granada s-au predat, iar creştinii au preluat controlul asupra întregii peninsule. În euforia victoriei, regina i-a dat undă verde lui Columb, iar navigatorul a plecat în călătoria care a culminat cu descoperirea Americii.

— Povesteşte-mi ceva nou, Tom, insistă americanul.

— Ţi-am povestit toate astea pentru a stabili clar relaţia lui Cristofor Columb cu regii iberici, nu numai ai Castilei, ci şi ai Portugaliei. N-a fost ceva trecător, ci după cum vezi, o relaţie profundă.

— Am înţeles.

Tomas încetă să-şi mai consulte însemnările şi documentele pe care le adusese şi îl fixă cu privirea pe Moliarti.

— Atunci, dacă spui că ai înţeles, explică-mi ceva, îi ceru Tomas. Oare de ce atât portughezii, cât şi castilienii, dacă tot aveau o relaţie atât de bună cu Columb, nu i-au spus niciodată Columb?

— Pardon?

— În secolul al XV-lea, pe când marele navigator s-a aflat în Portugalia şi în Castilia, nimeni niciodată nu i-a spus Columb lui Columb. Primul text în portugheză în care apare menţionat „Colunb”, cu *n,* este *Cronica lui don Joao al II-lea* de Ruy de Pina, scrisă la începutul secolului al XVI-lea. Până atunci, niciodată vreun portughez nu i-a spus Columb.

— Şi cum îi spuneau atunci?

— Colom sau Colon.

Moliarti rămase tăcut câteva clipe.

— Ce înseamnă asta?

— Ajungem şi acolo, spuse Tomas, răsfoindu-şi din nou însemnările. Am studiat documentele epocii şi am descoperit că numele lui Columb era scris Christovam Colom, sau Colon, prenumele fiindu-i prescurtat uneori ca Xpovam. Când navigatorul a mers în Spania, spaniolii i-au spus la început Colomo, dar curând au evoluat spre Cristobal Colon, Cristobal

prescurtat ca Xpoval. Dar niciodată Columb. Niciodată, nicăieri.

Căută în teancul de documente.

— Stai să-ţi arăt.

Scoase foaia pe care o căuta.

— Aceasta este fotocopia unei scrisori din partea ducelui de Medinaceli către cardinalul de Mendoza, datată 19 martie 1493 şi păstrată ca document original la numărul paisprezece în arhiva din Simanacas. Fii atent ce scrie aici. Îi arătă o frază scrisă pe foaie: „Am avut în casa mea mult timp pe Cristobal Colomo, care venea din Portugalia şi voia să meargă la regele Franţei.”

Ridică privirea.

— Vezi? Aici apare Colomo. Dar şi mai ciudat este că mai târziu, în aceeaşi scrisoare, ducele îl numeşte altfel, zise Tomas şi arătă spre un al doilea fragment. Aici. Cristobal Guerra[25].

Îl privi din nou întrebător pe Moliarti.

— Guerra? Până la urmă era Columb, Colom, Colon, Colomo sau Guerra?

— Acest Guerra nu putea să fie altcineva, un oarecare pe care îl chema Cristobal?

— Nu, scrisoarea ducelui este foarte clară, acest Guerra este Columb al nostru. Stai să vezi.

Potrivi fotocopia în aşa fel încât să fie mai uşor de citit.

— Ducele a scris: „în vremea aceea, Cristobal Guerra şi Pedro Alonso Nino au mers în descoperiri cu flota lui Hojeda şi Juan de la Cosa şi această mărturie vine tocmai ca să confirme acest lucru.”

Tomas îl fixă cu privirea pe Moliarti.

— Or, acel Cristobal care a făcut descoperiri cu Nino, Hojeda şi de la Costa a fost, după cum ştii, Columb.

— Poate fi o inadvertenţă, o eroare.

— Inadvertenţă este cu siguranţă, dar nu cred să fie o greşeală. Şi ştii de ce?

Căută din nou în teancul de hârtii şi găsi două fotocopii. I-o arătă americanului pe prima.

— Acesta este un extras din prima ediţie a *Legatio Babylonica,* a lui Pietro Martire d’Anghiera, publicată în 1515. În acest text, d’Anghiera îl identifică pe Columb astfel: *„Colonus vero Guiarra”.* Şi cum *vero* înseamnă *cu adevărat,* d’Anghiera spune că acest Columb, alias Colom, alias Colomo, alias Colon, alias Colonus, alias Guerra, se numea de fapt Guiarra.

---

[25] *Guerra*, în portugheză, război *(n. t.).*

Îi arătă a doua fotocopie.

— Şi acesta este un extras din a doua ediţie a aceleiaşi *Legatio Babylonica* a lui d'Anghiera, de data aceasta intitulată *Psalterium* şi datată în 1530. Aici, aceeaşi identitate înregistrează o uşoară modificare. Apare *„Colonus vero Guerra".*

Căută febril o altă foaie.

— Şi acesta este documentul treizeci şi şase din arhiva din Simanacas, din 28 iunie 1500. Acest document este un ordin adresat unui anume Afonso Alvares, căruia „alteţele lor îi poruncesc să meargă cu Xpoval Guerra la pământul recent descoperit."

Îl privi pe Moliarti.

— Din nou numele de familie Guerra.

— Sunt trei documente în care este numit Guerra, observă americanul.

— Patru, îl corectă Tomas, îndreptându-şi din nou atenţia spre notele sale. După moartea lui Columb, fiul său portughez, Diogo Colom, a deschis un proces la tribunal împotriva coroanei Castiliei, numit *Pleyto con la Corona*, în efortul său de a apăra drepturile tatălui. Audierile au început în 1512 în insula Santo Domingo, în Caraibe şi s-au terminat în 1515 la Sevilla. Toţi marinarii şi căpitanii care au participat la descoperirea Americii au fost audiaţi în acest proces, depunând mărturie sub jurământ cu mâna pe *Biblie.*

Scoase o altă foaie din teanc.

— Aceasta este o copie a mărturiei căpitanului Nicolas Perez. El a spus în tribunal, cu mâna pe *Biblie*, că „adevăratul nume al lui Colon era Guerra".

— Aşadar, ceea ce îmi spui tu este că, pe timpul lui, Columb nu era cunoscut drept Columb, ci drept Guerra.

— Nu, nu am spus chiar asta. Vreau să spun că, dintr-un anumit motiv, avea multe nume, dar Columb nu se număra printre ele. Schiţă un gest vag în aer. Ştii, nu există documente ale trecerii lui Columb prin Portugalia, fapt destul de misterios, dar, din câte am reuşit să înţeleg, el a fost cunoscut în această ţară drept Colom şi drept Colon. A mers în Spania în 1484 şi lumea a început să-i spună Colomo. Abia opt ani mai târziu, castilienii au început să-i spună Colon.

— Opt ani mai târziu?

— Da. Primul document spaniol unde apare scris numele Colon, fără accent pe o, este *Provision*, din 30 aprilie 1492. Şi abia după moartea navigatorului, în 1506, au adăugat accentul

pe al doilea o din Colon, devenind Colon.

— Cristobal Colon.

— Da. Dar atenţie, până şi prenumele lui Columb are o istorie. Portughezii îi spuneau cu precădere Cristofom sau Cristovam, în timp ce italienii preferau Cristoforo. Dar curios este că Pietro d'Anghiera, în cele douăzeci şi două de scrisori pe care le-a scris despre Columb, l-a numit mereu Cristophom Colonus, dar niciodată Cristoforo. Însuşi papa Alexandru al VI-lea, în perioada tratatului de la Tordesillas, a emis două bule al căror titlu începea la fel, *Inter caetera,* în care putem urmări evoluţia numelui în castiliană. În prima bulă, din data de 3 mai 1493, l-a numit pe navigator Christofom Colon, iar în cea de-a doua, din 28 iunie, Christoforu Colon. Această evoluţie este interesantă deoarece Christofom este, evident, Cristofom, sau Cristovam din portugheză. Deja Christoforu este numele latin din care s-au derivat antroponimele Cristovam, în portugheză şi Cristobal, în castiliană.

— Şi atunci Guerra?

— Să ne înţelegem. Columb era cunoscut peste tot drept Cristofom sau Cristovam. Numele de familie era Colom sau Colon, sau chiar Collon, cu doi *l.* A ajuns în Spania şi a trecut la Colomo. Începând cu 1492, spaniolii au început să-i spună mai ales Cristobal Colon, deşi ici-colo mai apare câteodată Colom. De exemplu, spuse Tomas şi scoase o altă fotocopie, în această ediţie în latină a uneia dintre scrisorile despre descoperirea Lumii Noi, din 1493, reapare Colom. Mai sunt şi alte asemenea exemple, dar merită să-l mai trecem în revistă şi pe acesta.

Prezentă americanului o altă fotocopie.

— Acesta este un extras al publicării unei petiţii făcute de către amiral în Santo Domingo şi prezentată în 1498. Şi aici apare Colom.

Puse la loc cele două copii.

— Şi există, aşa cum ţi-am spus, patru documente care menţionează, implicit sau explicit, că numele adevărat al navigatorului nu era Colom. Numele corect ar fi fost Guerra. Astfel, avem Guiarra, Guerra, Colonus, Colom, Colomo, Colon şi Colon.

— Dar de ce atâtea nume?

Tomas îşi răsfoi carnetul de notiţe.

— Se pare că era vorba de un secret, remarcă Tomas. Fiul său castilian, Hernando, a făcut câteva referiri foarte misterioase la numele tatălui.

Se opri la o pagină adnotată.

— Într-un fragment din cartea lui, Hernando a scris: *„el sobrenome de Colon, que el volvio a renovar”.* Iar în altă parte a scris această frază enigmatică pe care am să mă străduiesc să o traduc: „am putea să amintim multe nume, de exemplu, care, nu fără o cauză ascunsă, i-au fost puse drept indicii ale consecinţelor care aveau să urmeze, precum ceea ce ajunge să se întâmple aşa cum a fost prezis”. Vezi? În primul rând, *„volvio a renovar*” sugerează că Columb şi-a schimbat de mai multe ori numele. Şi în al doilea rând, ce am putea spune despre fraza „am putea să amintim multe nume care, nu fără o cauză ascunsă”? Multe nume? Cauză ascunsă? Dar ce afurisit de mister mai este şi acesta? Care nume şi care cauză ascunsă? Şi ce înseamnă toată povestea asta despre numele care au fost puse „drept indicii ale consecinţelor care aveau să urmeze, precum ceea ce ajunge să se întâmple aşa cum a fost prezis”? Oare insinuează el că tatăl lui a adoptat succesiv mai multe nume false pentru a-l pune în legătură cu profeţii? Care era până la urmă numele lui adevărat?

— Hmm, murmură Moliarti. Şi cum apare numele Columb în toate astea?

Tomas se cufundă din nou în notiţe.

— Prima referire într-un text la numele Columb a fost făcută în 1494. Totul a început cu scrisoarea pe care navigatorul a scris-o de la Lisabona, cu un an înainte, pentru a anunţa descoperirea Americii. Această scrisoare a fost publicată în mai multe locuri. Pe ultima pagină a ediţiei din *Basileia,* care a apărut în 1494, un episcop italian a adăugat o epigramă unde se poate citi *„merito referencia Columbo Gratia”,* latinizând astfel numele lui Columb. Această nouă versiune va fi reluată de veneţianul Marcantonio Coccio, cunoscut drept Sabellico, în *Sabellici Enneades,* din 1498. Sabellico l-a identificat drept *„Christophorus cognomento Columbus”*. Dar Sabellico nu-l cunoştea personal, aşa că s-a inspirat probabil din acea faimoasă epigramă. Mai este apoi o scrisoare trimisă de veneţianul Angelo Trevisano lui Domenico Malipero, din august 1501, în care, citând prima ediţie a lucrării *Decades* a lui Pietro d'Anghiera, din anul 1500, menţionează că autorul era legat de o strânsă prietenie „cu navigatorul, căruia îi spunea Christophoro Colombo zenoveze”. Problema este că, în alte scrisori, d'Anghiera lasă impresia că nu-l cunoaşte personal pe Columb, descriindu-l ca „un oarecare Cristovam Colon”. Aceasta ne creează convingerea că Trevisano a plagiat textul lui

d'Anghiera pentru a-l adapta gusturilor cititorilor italieni, dând o formă italiană numelui. Există şi o referire la o carte a lui Trevisano, intitulată *Libretto di tutte le Navigationi di Re de Spagna* şi publicată în 1504 care se bazează pe copii ale scrisorilor vicarului capelei regale. Nici un exemplar al acestei cărţi nu a supravieţuit, dar contemporanul său, Francesco de Motalboddo a confirmat că Trevisano l-a prezentat pe Columb drept Christophoro Colombo Zenoveze. Problema este că textul lui Trevisano nu a ajuns până la noi în versiunea originală. Cea mai veche cronică pe care o deţinem cu numele de Columb asociat descoperitorului Americii este *Paesi nuovamente retrovati*, publicată în 1507 de către Motalboddo şi pe care am consultat-o la Biblioteca Naţională din Rio de Janeiro. A fost o carte foarte populară la vremea ei, fiind ceea ce azi am fi numit un *bestseller.* A inclus chiar prima descriere a descoperirii Braziliei de către Pedro Alvares Cabral şi a ajutat la răspândirea celui de-al doilea neadevăr şi anume că descoperitorul Lumii Noi era Americo Vespucci.

— Al doilea neadevăr? Şi atunci care a fost primul?

Tomas se uită la Moliarti cu uimire.

— Nu ţi se pare evident? Primul neadevăr este că Colom se numea Colombo.

— Cum poţi să afirmi asta?

— Prin simplul recurs la bunul-simţ. Adică omului i s-au dat toată viaţa diverse nume, dar mai ales Colom şi Colon şi apar mai târziu nişte italieni, care nu îl cunoşteau personal, iar unul dintre ei, citând copii obscure ale scrisorilor vicarului general şi o traducere suspectă a deja dispărutei prime ediţii a *Decadelor* lui d'Anghiera, vine să spună că el, până la urmă, nu se numea Colom, ci Colombo? Şi cum putem noi să-i spunem Columb, când el însuşi şi-a spus, în toate documentele oficiale pe care le-a semnat, Colom sau Colon?

— Cum?!

— Nu ştiai? Descoperitorul Americii niciodată nu s-a referit la el însuşi, în toate documentele cunoscute, drept Colombo şi nici măcar n-a menţionat versiunea sa latină, Columbus. Niciodată. Nu există nici măcar un document din toată istoria maritimă a Genovei care să menţioneze existenţa unui marinar cu numele acesta. Absolut nici unul. Primul document cunoscut în care Columb se prezintă este scrisoarea pe care a trimis-o în 1493, imediat ce s-a întors după descoperirea Americii, unui anume Rafael Sanchez, ca să fie înmânată Regilor Catolici. În această

scrisoare, el se prezintă drept „Christofori Colom”. Colom, cu *m* la sfârşit. Iar mai târziu, în testamentul său, a explicat că făcea parte din familia Colonilor, pe care a prezentat-o ca fiind *„mi linage verdadero”.* Reţine că el a spus că se trăgea cu adevărat din familia Colom şi nu Columb, spuse Tomas zâmbind. Deci e limpede ca bună ziua că numele Columb a căzut din cer ca un trăsnet?

— Dacă e aşa, cum de şi astăzi îi spunem Columb?

— La fel cum numim America pământul pe care Americo Vespucci nu l-a descoperit. Prin simpla repetare a unei greşeli iniţiale. Hai să ne gândim. Colom s-a prezentat pe el însuşi în toate documentele drept Colon sau Colom. Contemporanii lui, inclusiv oameni care îl cunoşteau personal, au făcut acelaşi lucru sau dacă nu, i-au dat altfel de nume, precum Colomo, Colonus, Guiarra şi Guerra. Dar a venit un episcop italian care a considerat că traducerea în latină a lui Colom este Columbo şi apoi a apărut şi Sabellico, care nu-l ştia deloc pe Colom, nici nu-l văzuse, nici nu vorbise cu el vreodată şi care, pornind de la această traducere greşită, a menţinut numele Columbo. Nu mult după aceea, un alt veneţian, Trevisano, a făcut acelaşi lucru. Şi un alt italian, Motalboddo, care de asemenea nu-l cunoştea personal pe Colom, a luat textul lui Trevisano şi l-a popularizat în *Paesi nuovamente retrovati*, publicată în 1507, la un an după moartea navigatorului. *Paesi* a fost un succes editorial, toată lumea a citit Montalboddo şi, deodată, Colom a început să fie cunoscut drept Columb. Povestea a prins atât de mult încât până şi cronicarul portughez Ruy de Pina, în *Cronica regelui don Joao II,* l-a rebotezat cu acest nume.

— Dar de unde ştii că episcopul italian nu spunea adevărul?

— Pentru că pe aceeaşi pagină din *Basileia* unde el a scris Colombo, este scris şi numele Colom. Or, Colom înseamnă *porumbel* în catalană. Îl privi întrebător pe Moliarti: Ia zi cum se spune porumbel în italiană…

— *Colombo.*

— Şi în latină?

— *Columbus.*

— Vezi? Episcopul, care ştia catalană, s-a gândit că traducerea pentru Colom era *porumbel.* Şi cum a vrut să latinizeze numele, a scris Columbo.

— Tocmai, argumentă americanul. Dacă Colom înseamnă *porumbel,* numele lui corect în italiană este Colombo.

— Ar fi, dacă nu s-ar întâmpla ca numele de Colon să nu

însemne *porumbel.*

— Ah, nu? Şi ce înseamnă atunci?

Tomas îşi răsfoi carnetul de notiţe.

— Încă o dată, cel care ne lămureşte este chiar fiul lui Columb, Hernando Colon. *„Por conseguinte, le vino a proposito el sobrenome de Colon”,* a scris el, explicând cum a apărut acest nume, *„porque en griego quiere decir miembro”.*

— Nu înţeleg.

— Nelson, cum se spune *membru* în greceşte?

— Nu ştiu…

— *Kolon.*

— *Colon*?

— *Kolon,* cu *k.* Adică, Colom nu se referă la Colombo, porumbel, ci la Kolon, membru.

Îşi îndreptă din nou privirea spre notiţe.

— De altfel, chiar Hernando Colon, cu aceeaşi ocazie cu care ne dezvăluie că numele de Colon vine din cuvântul grecesc *kolon,* membru, explică şi că *„şi queremos reducir su nombre a la pronunciacion latina, que es Christophorus Colonus”.*

Îi zâmbi lui Moliarti.

— Înţelegi? Hernando a explicat că latinizarea lui Colon nu este Columbo sau Columbus, aşa cum ar fi normal dacă însemna *porumbel*, ci este Colonus. Ceea ce, la urma urmei, înseamnă că oricare era adevăratul său nume, nu era Columb cu siguranţă.

— Ar fi Colonus, nu?

Istoricul portughez lăsă capul în jos şi făcu o grimasă sceptică.

— Poate. Dar Colonus poate să nu fie decât un pseudonim. Ai remarcat că Hernando a scris că „am putea să amintim multe nume, de exemplu, care, nu fără o cauză ascunsă, i-au fost puse drept indicii ale consecinţelor care aveau să urmeze, precum ceea ce ajunge să se întâmple aşa cum a fost prezis”. Adică navigatorul a ales nume care profetizau ceva.

— Şi ce profeţie ar putea să implice numele de Colonus?

— La această întrebare răspunde chiar Hernando: „cerându-i lui Cristos să-l ajute şi să-l protejeze de pericolele acelei călătorii, merse el şi tovarăşii săi să transforme populaţiile de origine indiană în colonişti şi locuitori ai Bisericii biruitoare a Cerurilor; fiindcă adevărat este că multe suflete urmau să ajungă coloniştii Cerurilor şi locuitorii gloriei eterne a paradisului”. Adică numele Colonus a fost ales deoarece profetiza colonizarea Indiei de către credinţa creştină.

— Hmm, murmură Moliarti contrariat. Şi crezi că asta a

descoperit profesorul Toscano?

— Nu am nici cea mai mică îndoială când afirm că prin mesajul pe care l-a lăsat, *Colom, nomina sunt odiosa,* Toscano spunea că numele de Colom putea provoca neplăceri. Adică menţionarea lui a devenit nepotrivită.

— Doar atât?

— Cred că mai e de descoperit. Aşa cum am mai vorbit, când a scris fraza *nomina sunt odiosa,* Ovidius a inserat-o în contextul în care numele oamenilor nu trebuie citate cu uşurinţă atunci când este vorba de lucruri ruşinoase sau foarte grave. Mi se pare evident că Toscano sugerează legătura între Columb şi un fapt de mare importanţă.

— Descoperirea Americii.

— Dar această legătură o cunoaştem prea bine, Nelson. Eu presupun că Toscano s-a referit la altceva, care nu e încă de notorietate.

— Ce?

— Dacă aş fi ştiut, dragul meu, ţi-aş fi spus, nu-i aşa?

Americanul se foi pe banca de piatră, incomodat şi neliniştit.

— Ştii, Tom, nimic din toate astea n-are vreo legătură cu descoperirea Braziliei?

— Evident că nu.

— Atunci de ce şi-a mai pierdut timpul profesorul Toscano cu Columb?

— Colom.

— *Whatever.* De ce ne-a cheltuit el banii cu cercetarea asta?

— Nu ştiu. Tomas duse palma mâinii stângi la piept: Dar un lucru îmi este clar. Nu există, din câte văd, nici o legătură între aceste investigaţii ale profesorului Toscano şi descoperirea Braziliei. Ceea ce nouă ne pune o problemă foarte gravă. Merită ca eu să mai continuu cercetarea? Adică indiferent ce a descoperit Toscano, totul ne arată că nu va trebui publicat pe 22 aprilie, din moment ce nu are legătură cu cei cinci sute de ani de la călătoria lui Pedro Alvares Cabral.

Îl privi drept în faţă pe Moliarti.

— Vrei să continuu cercetarea?

Americanul ezită.

— Sigur că da, afirmă. Fundaţia va dori să ştie pe ce a cheltuit banii în tot acest timp.

— Astfel ajungem la cea de-a doua problemă. Nu mai am cum să-mi continuu investigaţia.

— Cum aşa? Cum rămâne cu documentele şi adnotările

profesorului Toscano?

— Care documente şi adnotări? Am consultat tot ce avea în Brazilia.

— Dar el a făcut mult mai multe cercetări în Europa.

— Ah, asta e altceva. Pe unde a fost?

— A fost la Biblioteca Naţională şi la Torre de Tombo[26], aici, în Lisabona. Apoi a mers în Spania şi în Italia.

— Căutând ce?

— Nu ne-a spus niciodată.

Tomas căzu pe gânduri, cu privirea pierdută printre arcadele dantelate ale claustrului.

— Hmm, murmură. Şi unde se află adnotările sale?

— Bănuiesc că se află acasă la el, la soţie.

— Şi aţi fost deja acolo să-i cereţi aceste documente? Sunt cruciale pentru investigaţie.

Moliarti clătină din cap, privind în pământ, abătut.

— Nu.

— Nu? se miră Tomas. De ce?

Americanul avu o tresărire nervoasă a muşchilor feţei.

— Ştii, divagaţiile profesorului Toscano au provocat o mare tensiune între noi. Ne-am certat mult cu el, pentru că voiam rapoarte periodice ale muncii sale, iar el refuza să le facă. Normal că această animozitate s-a transmis şi la soţia sa, cu care relaţia a devenit de asemenea dificilă.

Tomas râse.

— Adică nu vrea să vă vadă în faţa ochilor.

Moliarti oftă, iritat.

— Exact.

— Şi atunci ce facem?

— Mergi tu.

— Eu?

— Sigur că da. Pe tine nu te cunoaşte. Nu ştie că lucrezi pentru fundaţie.

— Scuză-mă, Nelson, dar aşa nu se poate. Merg în casa răposatului ca s-o păcălesc pe văduvă?

— Care e alternativa?

— Nu ştiu. Vorbiţi cu ea, lămuriţi lucrurile, împăcaţi-vă.

— Nu e chiar aşa de uşor, situaţia dintre noi a ajuns într-un punct fără întoarcere. Va trebui să mergi chiar tu acolo.

— Oh, Nelson, nu se poate. N-o s-o păcălesc pe bătrână…

---

[26] Clădire care adăposteşte arhivele statului *(n .t.).*

Moliarti îl privi dur, cu ochii transfiguraţi, implacabili; nu mai era americanul simpatic şi relaxat, binevoitor şi entuziast, ci omul de afaceri nemilos.

— Tomas, te plătim cu două mii de dolari pe săptămână şi îţi oferim şi o primă de jumătate de milion de dolari dacă reuşeşti să recuperezi cercetările secrete ale profesorului Toscano. Vrei sau nu aceşti bani?

Tomas ezită, impresionat de tonul rece al discursului interlocutorului său.

— Ăă… sigur că îi vreau.

— Atunci du-te la *fucking* casa *fucking* profesorului Toscano şi smulge de la *fucking* văduvă tot ce are, răbufni Moliarti, pe un ton agresiv, fulminant. Ai înţeles?

După un prim moment de surpriză iscat de brusca schimbare de atitudine a interlocutorului său, Tomas simţi febra revoltei fierbându-i în stomac, urcând năvalnic. Îi veni să se ridice şi să plece, nu îngăduia să i se vorbească pe acel ton. Faţa i se înroşi de furie greu stăpânită. Se ridică de pe banca de piatră, jignit, fără să ştie încotro să o ia; zări blocul de marmură al mormântului lui Fernando Pessoa impunător înaintea sa şi, căutând o scăpare, o ieşire, ceva, se apropie de monument. Sculptat în piatră, striga un poem al lui Ricardo Reis:

Ca să fii mare, fii integru: nimic
Din ce-i al tău să nu exagerezi, să nu elimini.
Fii totul în orice. Pune cât eşti
În cel mai mic lucru
Aşa cum luna toată-n orice lac
Străluceşte, pentru că e sus.

În secunda aceea, Tomas vru să fie mare, ca Fernando Pessoa, să se arate integru faţă de Moliarti, fără să excludă nimic, punând tot ceea ce era şi simţea în cuvintele care i se înecau în gât. Dar câteva clipe mai târziu, odată depăşită răbufnirea iniţială, mai calm, mai raţional, se gândi mai bine. A fi mare, a fi atât de mare, era un lux pe care nu şi-l putea permite; nu cineva cu o fată care avea nevoie de o operaţie la inimă şi de un profesor pe care şcoala nu-l putea plăti; nu cineva care îşi vedea căsnicia prăbuşindu-se într-o mare de griji legate de viitorul sumbru al fetiţei, printre avansurile irezistibile ale unei scandinave îndrăzneţe. Două mii de dolari pe săptămână erau mulţi bani; şi mai era şi premiul de jumătate de milion de dolari

dacă reuşea să dezgroape toate investigaţiile lui Toscano. Şi Tomas ştia că va reuşi.

Se controlă. Se întoarse pe jumătate şi, învins, resemnat, îl privi pe american.

— Bine.

VII

Stropi mici de apă alunecau pe suprafaţa verde şi netedă a frunzelor, strângându-se în vârf unde formau o singură picătură mare; picătura se mărea şi se tot mărea; până când apleca vârful frunzei şi apoi, după un moment de scurtă nehotărâre, atârnând aproape suspendată în aer, se prăbuşea greoaie pe pământul fertil şi umed. Şi după ea venea alta şi alta şi multe altele, peste tot; de pe frunzele lobate şi strălucitoare ale smochinului picura apă, picura aşa de multă încât păreau că plâng sub cerul sumbru şi greu de iarnă.

Aşezat la masă, la micul dejun, Tomas se uita pe fereastră, cu ochii aţintiţi la smochinul plângător; se uita la el însă nu-l vedea, era absorbit de problemele lui, cufundat în dilemele vieţii. Constanca ieşise de zece minute, era rândul ei s-o ducă pe Margarida la şcoală. Tomas se gândea la ele două, dar se gândea şi la Lena; se întreba acum, cu oarecare seriozitate, despre drumul pe care apucase, despre destinul care îl purta pe cărări necunoscute. Pentru prima dată era infidel în căsnicie şi trăia sentimente contradictorii cu privire la comportamentul său. Pe de altă parte, îl apăsa un profund sentiment de vinovăţie, de ruşine, avea un copil care avea nevoie de atenţie şi o soţie care avea nevoie de ajutor, iar el era încurcat cu o studentă cu aproape cincisprezece ani mai tânără decât el; dar pe de altă parte, trebuia să recunoască faptul că nu era doar o studentă oarecare, era vorba de o femeie frumoasă, disponibilă, care îl sedusese fără ca el să fi fost capabil să-i reziste. Ce putea oare să facă, se întreba. Doar era bărbat; şi cum poate un bărbat să refuze o asemenea femeie? Oftă. Da, argumentă pentru sine, asumându-şi timid responsabilitatea, într-adevăr era bărbat. Dar asta nu însemna să fie lipsit de voinţă: să fie o simplă marionetă în mâinile unei femei, oricât de frumoasă ar fi ea, oricât de ispititoare ar părea; să se comporte în asemenea hal, cedând celor mai primare instincte, unui capriciu pasager, unei aventuri uşuratice, chiar iresponsabile.

Închise ochii şi îşi trecu mâna prin păr, ca şi cum cu acest simplu gest ar fi putut să şteargă murdăria care îi pătase conştiinţa şi îi pervertise inima. Într-adevăr, motivaţiile lui îl tulburau, dar era mai mult decât atât, mult mai mult; conştiinţa îl

supunea unui supliciu, neiertătoare, nemiloasă, biciuindu-l cu întrebări, cu nelămuriri, cu dileme, chinuindu-l cu deciziile pe care trebuia să le ia şi cu realităţile pe care trebuia să le înfrunte, torturându-l cu imaginea actelor sale, a relaţiei adultere în care se implicase, a trădării pe care o comitea contra alor săi şi, în ultima instanţă, împotriva lui însuşi. Dar de fapt ce îl ţinea legat de Lena? Să fi fost oare tentaţia fructului interzis? Să fi fost oare chemarea tinereţii pe care o pierdea cu fiecare clipă? Să fi fost vorba doar de sex şi nimic altceva? Clătină din cap, continuând dialogul cu sine însuşi, examinându-şi cele mai profunde, mai ascunse şi mai tainice impulsuri.

Nu.

Nu era. Nu era doar sexul, nu avea cum să fie doar asta. I-ar fi plăcut să fie aşa, dar nu era. Ar fi fost vorba doar de sex dacă s-ar fi mulţumit cu acea primă dată, când a mers la Lena să ia prânzul şi au sfârşit unul în braţele celuilalt, devorându-se unul pe altul, eliberând senzualitatea care îi poseda, savurându-şi carnea dulce a trupurilor; ar fi fost sex dacă amândoi s-ar fi oprit la cele câteva escapade incoerente, extatice, dar scurte; ar fi fost sex, doar sex, dacă s-ar fi simţit golit după ce a posedat-o, după ce şi-a descărcat dorinţa incontrolabilă pe care i-o aprindea ea şi îl făcea să fiarbă. În realitate, Tomas devenise oaspetele frecvent al suedezei, se obişnuise să treacă pe la apartamentul ei la prânz, adulterul transformându-se într-o rutină, ceva obişnuit, un interludiu plăcut al unei zile de lucru.

Avea ea ceva care îi trezea dorinţele cele mai senzuale. Auzise deseori că femeile cu sâni mari nu erau aşa de bune la pat; dar, dacă ar fi fost adevărat, însemna că Lena era cu siguranţă marea excepţie. Suedeza se dovedise o femeie fără inhibiţii, lacomă, imaginativă, preocupată să îi ofere plăcere şi zgomotoasă când îi desfăta corpul. Pe lângă asta, nu îi cerea prea mult în viaţa de zi cu zi; îi punea nenumărate întrebări despre cercetarea pe care o făcea pentru proiectul profesorului Toscano, dar nu îl întreba niciodată despre viaţa lui de familie, se mulţumea cu simplul fapt de a-l avea alături aproape în fiecare după-amiază. Adevărul era că, într-un mod detaşat, menţinându-şi o independenţă liniştitoare, Lena devenise o parte din viaţa lui, îi oferea o supapă, o evadare din problemele zilnice, o relaxare ludică.

Bău cu înghiţituri mici paharul cu lapte călduţ şi repetă pentru sine expresia găsită. O relaxare ludică. Da, chiar asta era. Lena devenise o jucărie; ea era o jucărie care îl făcea să zboare, păpuşa care, chiar şi pentru numai două ore, îi ştergea din minte

eternele probleme de sănătate ale Margaridei şi obligaţiile lui faţă de Constanca. Grijile cotidiene ale lui Tomas erau apa, iar Lena era buretele care le absorbea; amanta devenise o plăcută distragere de la viaţa sa, avea nevoie de ea pentru a se detaşa, pentru a-i absorbi sursele de nelinişte care se acumulau în fiecare zi. Cu ea îşi reorganiza Tomas experienţele şi devenea capabil să le vadă în perspectivă; Lena îl ajuta să îşi exploreze sentimentele, să încerce comportamente diferite, să evadeze din dificultăţile vieţii lui, într-un anumit fel îl ajuta să relativizeze contradicţiile, să se distanţeze pentru a le putea înţelege mai bine. Prin intermediul amantei, Tomas simţea că se elibera de neliniştile care îl acaparau, relaţia lor devenise un fel de supapă de siguranţă care îl proteja de presiunea zilnică a problemelor cotidiene.

Descoperi că, într-un fel ciudat, misterios, de când era cu Lena, devenise mai atent cu fiica sa şi mai tandru cu soţia sa; era ca şi cum o relaţie o ajuta pe cealaltă. Ştia că era un paradox complex, greu de înţeles şi imposibil de explicat; dar, cu toate astea, foarte real, palpabil, viu. Relaţia cu amanta se născuse în arena în care el, prin intermediul unei opriri temporare a timpului, îşi găsea spaţiu pentru rezolvarea dificultăţilor personale. Îşi relaxa mintea şi procesele cognitive erau activate într-un mod diferit, modificându-i viziunea asupra problemelor vieţii, obligându-l să le privească într-un alt mod, mai deschis, mai relativizat. Adevărul, straniul adevăr, era că, datorită Lenei, simţea o revigorare a legăturii lui cu familia, existenţa Margaridei şi a Constancei îi deveniseră mai preţioase.

Bău dintr-o înghiţitură laptele care îi rămăsese în pahar. Se uită la ceas, era nouă şi zece dimineaţa, oră la care trebuia să se pregătească de plecare. Se ridică de la masă şi îşi puse haina. Avea de făcut o vizită la Lisabona.

Strada îngustă unde îl condusese adresa mâzgălită în carnetul de notiţe avea un aer liniştit, de un calm aproape provincial, aproape stupid, în ciuda faptului că se afla în centrul oraşului, chiar în spatele pieţei Marques de Pombal, perpendiculară pe strada care urca spre Armoreiras. Era singurul bloc vechi printre celelalte clădiri mai moderne; era o clădire cu o curte în spate, aşa cum se pot întâlni doar în Portugalia profundă, cu un aspect rural, grosolan, cu o grădină plină de frunze de salată, foi de varză, straturi de cartofi, găini cotcodăcind, cu o cocină de porci lângă coteţul găinilor şi un măr crescut ca un turn lângă perete,

santinelă silenţioasă, dar exuberantă, furnizând desertul meselor pe care grădina cu siguranţă le aproviziona.

Tomas verifica numărul de pe uşă. Era cel pe care-l căuta. Se uită în jur, ezitând, aproape că nu-i venea să creadă că tocmai aceea era casa profesorului Toscano. Însă mâzgăleala din carnetul de notiţe nu lăsa nici o urmă de îndoială, era chiar adresa care îi fusese dată de la Universitatea Classica. Fără prea multă convingere, împinse poarta şi o apucă pe drumul ce ducea spre grădină. Se opri, atent la sunetele din jurul lui; aştepta ca din clipă în clipă, să apară un câine lătrând, deoarece casa părea una dintre cele patrulate de dulăi feroce, cu dinţii rânjiţi; dar nu auzi decât cotcodăcitul paşnic, liniştit şi familiar al găinilor. Prinzând un pic de curaj, mai înaintă câţiva paşi şi îşi dădu seama că nu era nici urmă de vreun rotweiller feroce şi nici de vreun ciobănesc-german vigilent.

Uşa de la intrare era întredeschisă. Intră în clădire, cufundându-se în întuneric; căută pe pipăite întrerupătorul, pe care îl şi găsi până la urmă; îl apăsă, dar lumina nu se aprinse, mai apăsă o dată, dar întunericul persistă.

— Fir-ar a naibii de treabă! murmură frustrat.

Aşteptă până ce ochii i se obişnuiră cu întunericul din clădire. Lumina zilei intra prin uşă, difuză şi suavă, dar cum era înnorat în acea dimineaţă, lumina era slabă, dispersată, iar întunericul aproape opac. Dar chiar şi aşa, începuse treptat să distingă formele. La dreapta, peretele dădea într-o scară veche de lemn, putrezită. Lângă scări, o cabină protejată de bare metalice, ca o colivie de păsări, susţinea un vechi lift, ruginit; după aspectul său, părea că nu mai funcţiona de ceva vreme. Un aer fetid umplea *lobby*-ul clădirii, un miros putred, de lucru vechi, părăsit. Lui Tomas îi veni imediat în minte comparaţia cu blocul unde locuia Lena; cel al suedezei era vechi, dar locuibil; acesta însă se transformase într-o ruină, o dărăpănătură, care în curând avea să devină o fantomă.

Căută mai multe referinţe în carnetul de note, însă întunericul îşi lăsa mantia impenetrabilă pe foaia de hârtie. Fără să reuşească să citească adresa scrisă în grabă, făcu un pas înapoi spre intrare, unde lumina era suficient de puternică pentru a verifica ceea ce îşi notase; îşi aduse aminte, totuşi, că i se spusese că profesorul Toscano locuia la parter. Caută pe hol şi găsi două uşi. Pipăi pe perete în căutarea soneriei, însă nu găsi nimic. Îşi apropie urechea de lemnul rece al primei uşi şi ascultă; nu auzi nimic. La a doua uşă, totuşi, simţi ceva mişcare. Bătu la

uşă. Se auzi un târşâit de paşi, era cineva care se apropia. Uşa se întredeschise, dezvăluind un lanţ metalic întins, prins de o încuietoare; o femeie în vârstă, în halat de casă albastru tras peste o pijama bej, cu părul grizonat şi ciufulit, se uită prin deschizătură cu o expresie întrebătoare:

— Spuneţi, vă rog.

Avea o voce fragilă, tremurândă, temătoare.

— Bună dimineaţa. Sunteţi doamna Toscano?

— Da, eu sunt. Ce doriţi?

— Eu sunt… ăă… vin de la universitate, Universitatea Nova…

Făcu o pauză, sperând că aceste argumente erau suficiente. Însă ochii negri ai femeii rămaseră la fel de întrebători, se părea că Tomas nu pronunţase nici un „Sesam, deschide-te!”

— Da?

— Sunt aici în legătură cu cercetarea soţului dumneavoastră.

— Soţul meu a murit.

— Ştiu, doamnă. Condoleanţele mele. Tomas ezită, încurcat: Eu… ăă… eu am venit tocmai pentru a termina cercetarea soţului dumneavoastră.

Femeia se încruntă, privindu-l neîncrezătoare.

— Dar cine sunteţi dumneavoastră?

— Sunt profesorul Tomas Noronha, de la departamentul de istorie al Universităţii Nova din Lisabona. Mi s-a cerut să termin cercetarea profesorului Toscano. Am fost la Universitatea Classica şi mi-au dat adresa dumneavoastră.

— Dar de ce vreţi să terminaţi cercetarea?

— Pentru că este foarte importantă. Este ultima operă din viaţa soţului dumneavoastră.

Simţi că găsise un argument puternic şi deveni mai încrezător, mai ferm.

— Vedeţi dumneavoastră, viaţa unei persoane stă în însăşi munca sa. Soţul dumneavoastră a murit, iar nouă ne revine misiunea să dăm viaţă ultimei sale descoperiri. Nu credeţi că ar fi păcat să nu o scoatem la lumină?

Femeia încruntă din sprâncene, ca şi cum s-ar fi gândit la ceva.

— Şi cum anume intenţionaţi să scoateţi la lumină această operă?

— Publicând-o, bineînţeles. Acesta ar fi un omagiu binemeritat. Care însă va fi posibil, evident, doar dacă eu reuşesc să reconstitui cercetarea soţului dumneavoastră.

Bătrâna rămase în continuare pe gânduri.

— Dumneavoastră nu sunteţi de la Fundaţie, nu-i aşa?

Tomas înghiţi în sec şi simţi cum un fior rece îi trece prin creştetul capului.

— Care fundaţie? se bâlbâi.

— A americanilor.

— Eu sunt de la Universitatea Nova din Lisabona, doamnă, spuse el, ocolind întrebarea. Sunt portughez, după cum vedeţi.

Femeia păru mulţumită de răspuns. Trase lanţul din încuietoare şi deschise uşa, invitându-l în casă.

— Doriţi un ceai? îl întrebă în drum spre camera de zi.

— Nu, mulţumesc, doar ce-am luat micul dejun.

Camera avea un aspect decrepit. Un tapet cu motive florale şi frize din lemn decorau pereţii pe care erau atârnate picturi de proastă calitate, în care erau surprinse scene câmpeneşti, bărci vechi şi bărbaţi cu înfăţişare austeră; canapele găurite şi murdare înconjurau un mic televizor; în celălalt capăt al camerei, într-un scrin de pin cu ornamente de bronz erau aşezate la vedere fotografii alb-negru ale unui cuplu şi ale mai multor copii zâmbitori. În casă mirosea a mucegai. Particule strălucitoare, luminate de razele soarelui, pluteau pe lângă ferestre; păreau nişte licurici minusculi, punctuleţe de lumină care dansau încet, delicate şi fluorescente, era praful care plana în aerul închis din cameră.

Tomas se aşeză pe canapea şi gazda făcu la fel.

— Nu luaţi în seama dezordinea, vă rog.

— Staţi liniştită, doamnă.

Se uită în jur. Într-adevăr, totul avea un aspect neglijent, curăţenia lăsa de dorit, se vedeau pete pe ţesăturile perdelelor şi pe canapele şi un strat subţire de praf pe mobilă.

— Totul arată bine, foarte bine. Nu vă faceţi griji.

— Ah, de când a murit Martinho m-am simţit prea slăbită să pot face curăţenie. Sunt foarte singură.

Tomas îşi aminti întreg numele profesorului: Martinho Vasconcelos Toscano.

— Aşa-i viaţa, doamnă. Ce putem face?

— Aşa e, aprobă bătrâna resemnată.

Părea o femeie educată, însă foarte tristă.

— Dar e greu, uite că e greu!

— Viaţa trece cât ai clipi. Nici nu apuci să-ţi dai seama, că… gata!

— Chiar aşa e. Trece cât ai clipi… schiţă un gest larg, cuprinzând toată camera. Această clădire a fost construită de

bunicul soţului meu la începutul secolului, vă vine să credeţi?

— Ah, da?!

— Era printre cele mai frumoase clădiri din Lisabona, în acea perioadă nu era nici urmă de blocuri cum au apărut acum, construcţiile astea oribile care s-au ridicat pe aici. Nu, pe vremea aceea era totul mult mai îngrijit, mai distins. În jurul pieţei erau nişte case frumoase, era foarte plăcut.

— Îmi imaginez.

— Însă timpul nu iartă. Uitaţi-vă aici. Totul e vechi, stricat, totul stă să cadă de putred ce e. Încă vreo câţiva ani şi or să demoleze clădirea, nu mai e mult.

— Da, mai devreme sau mai târziu, este inevitabil.

Femeia suspină. Îşi potrivi halatul şi îşi aranja o şuviţă de păr.

— Spuneţi deci, de ce anume aveţi nevoie?

— Bun. Trebuie să verific documentele şi toate notiţele luate de soţul dumneavoastră în ultimii şase, şapte ani.

— Adică cercetarea pe care o făcea pentru americani?

— Şi asta… ăă… nu ştiu prea bine. Ce vreau de fapt este să văd materialul pe care îl aduna.

— Da, deci cercetarea pentru americani. Tuşi, apoi spuse: Ştiţi, Martinho fusese angajat de o fundaţie oarecare din America. Îl plăteau foarte bine. El s-a apucat de citit manuscrise în biblioteci şi la arhiva naţională de la Torre de Tombo. A citit până s-a săturat, răsfoia aşa de multă hârtie veche încât venea acasă cu mâinile atât de negre de praf, că-şi lăsa amprentele peste tot. Câteodată, nu se curăţa decât cu clor, vă daţi seama. Apoi, într-o zi a descoperit ceva care l-a bucurat atât de mult, încât era ca un copil când a ajuns acasă. Eu stăteam aici şi citeam şi el mi-a zis doar atât: „Oh, Madalena, am descoperit ceva extraordinar, de-a dreptul nemaipomenit!”

— Ce anume? vru să ştie Tomas, nerăbdător, aplecându-se pe canapea, apropiindu-se de gazdă.

— Nu mi-a zis niciodată. Ştiţi, Martinho era o persoană specială, îi plăceau mult codurile şi enigmele, îşi petrecea zile întregi completând cuvinte încrucişate din ziare. Dar nu-mi povestea niciodată nimic. Mi-a zis doar atât: „Madalena, ăsta este, deocamdată, un secret, dar când vei citi ce am aici o să rămâi cu gura căscată, o să vezi”. Şi eu îl lăsam în pace, atâta timp cât era prins cu ale lui, era fericit, nu-i aşa? A început să călătorească, a fost în Italia şi în Spania, pe ici, pe colo, în interesul cercetării. Tuşi încă o dată şi continuă. La un moment dat, americanii au început să îl cicălească, voiau să afle tot ce

făcea, ce descoperise, lucruri de genul acesta. Numai că Martinho era greu de descusut, le zicea tot timpul ce îmi zicea şi mie: „Aveţi răbdare, când o să fie totul gata, o să vă arăt”. Însă ei nu se potoleau şi totul s-a terminat urât până la urmă. Într-o zi, americanii au venit aici şi au făcut un scandal monstru, voiau cu tot dinadinsul ca Martinho să le arate ce descoperise. Femeia îşi acoperi faţa cu mâinile: Ştiţi, scandalul a fost aşa de mare că am crezut că n-o să-i mai dea banii, însă i-au dat.

— Şi nu credeţi că asta este ciudat?

— Ce anume?

— Că ţineau cu tot dinadinsul să afle totul şi profesorul Toscano nu le arăta nimic, dar, cu toate astea, au continuat să-l plătească, nu credeţi că este puţin ciudat?

— Ba da. Însă Martinho mi-a zis că lor le era foarte frică.

— Ah, da?

— Da, erau îngroziţi.

— Îngroziţi de ce?

— Ah, asta nu mai ştiu, Martinho nu mi-a explicat de ce. Erau treburi de-ale lor, iar eu stăteam departe de ele. Însă cred că americanilor le era teamă ca nu cumva Martinho să ţină numai pentru el descoperirea, să nu o mai dezvăluie nimănui. Zâmbi: Asta înseamnă că nu-l cunoşteau deloc pe soţul meu, nu-i aşa? S-a întâmplat vreodată ca soţul meu să ţină în sertar vreo cercetare după ce o termina? Nici vorba de aşa ceva!

— Dar după ce a murit soţul dumneavoastră, de ce nu aţi trimis americanilor toate materialele? La urma urmei, era un mod de a reuşi publicarea ei.

— N-am făcut asta pentru că Martinho se certase cu ei.

Văduva râse şi schimbă tonul, ca şi cum ar fi deschis o paranteză.

— Ştiţi, el era profesor universitar, dar când îşi ieşea din fire folosea nişte expresii mai triviale. Îşi drese vocea: Aşadar, odată, soţul meu mi-a zis aşa: „Madalena, ei nu or să vadă nimic înainte de a fi totul gata. Nici măcar o iotă. Şi dacă apar pe aici cu vorbe mieroase, să îi fugăreşti cu mătura. Cu mătura, auzi?” îl cunosc foarte bine pe Martinho şi dacă el îmi zicea asta înseamnă că era ceva putred la mijloc. Şi eu i-am făcut pe plac. Americanilor chiar le e frică să pună piciorul pe aici. Odată, a venit aici unul care chiar vorbea portugheza, cu accent pe jumătate brazilian şi s-a plantat în faţa uşii, ca un vultur hulpav. Zicea că nu pleacă până nu îl primesc în casă. Asta se întâmpla în perioada când a fost plecat Martinho în Brazilia. Aşadar, bărbatul a stat în faţa uşii ore

în şir, de parcă ar fi prins rădăcini. Aşa că a trebuit să chem poliţia, nu-i aşa? Au venit şi l-au alungat.

Tomas râse, imaginându-şi scena, Moliarti târât de nişte poliţişti burtoşi şi dat afară din bloc.

— Şi a mai venit de atunci?

— După ce a murit Martinho, bărbatul a mai dat târcoale pe aici, ca un maidanez în călduri. Dar după aceea a dispărut şi n-am mai dat cu ochii cu el.

Tomas îşi trecu mâna prin păr, căutând o formă de a duce discuţia spre problema care îl interesa.

— Ştiţi, cercetarea aceasta a soţului dumneavoastră mi-a stârnit o mare curiozitate, începu el. Ştiţi cumva unde a pus materialul adunat?

— Ah, trebuie să fie în birou. Vreţi să vedeţi?

— Da, desigur.

Femeia îl conduse pe holul casei, târâind halatul pe duşumeaua de stejar; unele scânduri erau desprinse din cuie, iar altele aveau crăpături imense. Parcurseră tot holul, cufundându-se într-un întuneric fetid şi intrară în birou. Locul era plin de teancuri de cărţi, era o dezordine generală; se vedeau volume pe rafturi şi pe podea, aşa de multe încât era greu să treci pe acolo.

— Nu luaţi în seamă dezordinea, spuse gazda, strecurându-se printre operele împrăştiate prin cameră. N-am avut încă timpul şi dispoziţia necesare să fac curăţenie în biroul soţului meu.

Madalena Toscano deschise un prim sertar şi îl examina fugitiv; trecu la un doilea sertar şi, după o analiză sumară, îl închise la loc. Căută într-un dulap şi se auzi, în sfârşit, o exclamaţie de mulţumire: găsise ceea ce căuta. Scoase o cutie de carton maro deschis, care avea imprimat pe margini numele unui fabricant japonez de electrocasnice; cutia conţinea un număr mare de documente, deasupra cărora se afla un dosar verde pe coperta căruia era scris *Colom.*

— Asta este, zise femeia, scoţând dosarul din dulap. Aceasta este cutia în care el ţinea tot ce a adunat.

Tomas luă cutia ca şi cum înăuntru ar fi fost o comoară. Era grea. O duse într-un colţ mai îndepărtat al biroului, unde găsi un pic de loc, o puse jos şi se aşeză pe podea, cu picioarele încrucişate, aplecat deasupra documentelor.

— Puteţi să aprindeţi lumina? ceru el.

Madalena apăsă pe întrerupător şi o lumină gălbuie, slabă şi obosită, ilumină difuz biroul, proiectând umbre fantasmagorice pe podea şi pe dulapuri. Tomas se cufundă în documente,

pierzând noţiunea timpului şi a spaţiului, uitând complet unde era, surd la comentariile doamnei, transportat parcă într-o realitate îndepărtată, pierdut într-o lume doar a lui; a lui şi a profesorului Toscano. Fotocopiile şi notiţele îi zburau prin faţa ochilor, aşezându-le în partea dreaptă pe cele pe care le considera relevante, lăsând în partea stângă tot ce credea că nu este important. Descoperi copii ale unor opere precum *Historia de los Reys Catolicos*, a lui Bernalidez, *Historia General y Natural de las Indias,* a lui Oviedo, *Psalterium,* a lui Giustiniani, *Historia del Almirante,* a călugărului Hernando Colon; dar şi ale documentelor lui Muratori, *Minuta de Mayorazgo, Raccolta, Anotacion* şi *Documento Assertto.* Erau chiar şi fotocopii ale unei scrisori a lui Toscanelli şi ale mai multor misive semnate de Columb însuşi. Din acea listă de documente lipsea *Paesi nuovamenti retrovati,* de Francesco de Montalboddo, însă Tomas ştia deja că profesorul Toscano o găsise în Rio de Janeiro.

Când musafirul reveni în prezent, mantia grea a nopţii se lăsase deja peste oraş. Îşi dădu seama că uitase să mănânce şi că era singur în birou, aşezat pe podea, cu documentele împrăştiate de jur împrejurul său. Strânse lucrurile în cutie şi se ridică. Muşchii spatelui şi ai picioarelor reacţionară cu întârziere, amorţiţi şi dureroşi, îngreunându-i mişcările. Străbătu aproape şchiopătând holul, îndreptându-se spre camera de zi. Madalena era întinsă pe canapea, aţipise cu o carte despre arta renascentistă în poală. Tomas tuşi, încercând s-o trezească.

— Doamnă, şopti el. Doamnă.

Femeia deschise ochii şi se ridică în şezut, clătinând din cap ca să se trezească.

— Îmi cer scuze, îngăimă, trezită brusc din somn. Aţipisem.

— Aţi făcut foarte bine.

— Aţi găsit ce căutaţi?

— Da.

— Sărmanul de dumneavoastră, trebuie să fiţi obosit. Eu chiar am venit în birou să vă ofer ceva de mâncare, dar dumneavoastră nici nu m-aţi auzit, păreaţi hipnotizat în mijlocul acelei dezordini totale.

— Îmi cer scuze, nu mi-am dat seama când aţi venit. Ştiţi, când sunt absorbit de ceva, nici nu observ ce se petrece în jurul meu. Poate să vină şi sfârşitul lumii, că eu nu văd, nu aud.

— Şi soţul meu era la fel, nu vă faceţi griji. Când era prins cu ale lui, parcă era rupt de realitate. Arătă spre bucătărie: Dar uitaţi, eu v-am pregătit o friptură, un deliciu.

— Ah, mulţumesc. Nu trebuia să vă deranjaţi.

— Nu-i nici un deranj. Doriţi să mâncaţi? A mai rămas…

— Nu, nu, mulţumesc. Voiam doar să vă rog ceva.

— Spuneţi.

— Aş putea lua cu mine cutia ca să fotocopiez documentele? Vi le înapoiez mâine, negreşit.

— Vreţi să luaţi cutia? întrebă femeia ezitând. Ah, asta nu mai ştiu…

— Nu vă faceţi griji, mâine vă aduc totul înapoi, nu o să lipsească nimic.

— Nu ştiu ce să zic…

Tomas băgă mâna în buzunar şi scoase portofelul. Îl deschise şi scoase două documente personale pe care le întinse Madalenei.

— Uitaţi, vă rog să luaţi buletinul meu şi cartea mea de credit. Vi le las drept garanţie că mâine mă voi întoarce cu toate documentele.

Stăpâna casei luă documentele şi le studie cu atenţie. Le privi insistent şi se hotărî.

— Bine, spuse în sfârşit, punând actele în buzunarul halatului. Dar mâine să-mi aduceţi tot, neapărat.

— În privinţa asta puteţi fi liniştită, încheie Tomas, întorcându-se spre birou.

La mijlocul holului auzi în spatele lui, din camera de zi, vocea Madalenei, slabă, dar suficient de inteligibilă.

— Şi vreţi şi ce este în seif?

Tomas se opri şi privi înapoi.

— Cum?!

— Vreţi şi ce este în seif?

Tomas se întoarse în camera de zi şi se opri în pragul uşii.

— Mă scuzaţi, cum aţi spus?

— Martinho avea documente şi în seif. Vreţi să le vedeţi?

— Sunt documente de cercetare?

— Da.

— Sigur că vreau să le văd, spuse Tomas, intrigat. Ce documente sunt acelea?

Madalena traversă încăperea şi îl conduse spre dormitor. Patul era nefăcut, pe podea era o oală de noapte, rufe împrăştiate pe un scaun de nuiele, iar în aer se simţea un neplăcut miros acid.

— Nu ştiu, spuse ea. Dar Martinho mi-a spus că sunt dovada finală.

— Dovada finală? Dovada a ce?

— Asta nu mai ştiu. Presupun că e dovada a ceea ce căuta el, nu-i aşa?

Cu o nerăbdare crescândă, Tomas o urmări cum deschide uşa şifonierului, scoţând astfel la iveală o cutie grea din metal. Era un seif.

— El a pus documentele în seif?

— Doar pe cele mai importante. Mi-a zis odată: „Madalena, am aici dovada finală a ceea ce am descoperit. Când vor vedea asta, vor rămâne toţi cu gurile căscate”. Martinho considera că aceasta era atât de importantă, încât a schimbat cifrul încuietorii.

Tomas se apropie şi analiză seiful. Era fixat în perete şi avea zece cifre pe încuietoare.

— Şi care e codul? întrebă, stăpânindu-şi cu greu nerăbdarea.

Madalena scoase o hârtie din noptieră şi i-o dădu:

— E aici.

Tomas desfăcu hârtia, era o foaie A4 albă cu zece grupe de litere şi numere scrise pe două coloane.

QUO	ELE
LAE	FTA
DOC	OP5
UAC	UE4
TNE	DN5

— Ăsta e codul seifului? se miră Tomas. Dar aici sunt numai litere, iar seiful are numere…

— Da, recunoscu Madalena. Însă fiecărei litere îi corespunde o cifră. De exemplu, *a* este *1, b* este 2, *c* este *3* şi tot aşa. Vedeţi?

— De văzut, văd.

Arătă spre numerele din coloana din dreapta din josul paginii.

— Dar aceste numere, se transformă în litere, nu-i aşa?

Femeia analiză foaia mai bine.

— Asta nu mai ştiu, recunoscu ea. Soţul meu nu mi-a explicat.

Tomas copie în grabă codul seifului, în carnetul de notiţe. Apoi, experimentând, transformă literele în cifre, neuitând să păstreze cele trei cifre deja date ale codului. Termină calculele şi privi îndelung rezultatul:

17	21	15	5	12	5
12	1	5	6	20	1

4	15	3	15	16	5
21	1	3	21	5	4
20	14	5	4	14	5

Tastă numerele, proces care se dovedi anevoios. Când termină, aşteptă o clipă. Uşa rămase închisă. Nu era nimic surprinzător, codul trebuia să fie mult mai complex decât o simplă operaţie de transpunere a literelor în cifre. Se uită la Madalena şi ridică din umeri.

— E mai dificil decât pare, concluzionă el. O să iau acasă documentele, să le fotocopiez şi mâine le aduc pe toate înapoi, bine? Arătă spre foaia A4: Mă voi întoarce când voi înţelege ce vrea să zică această enigmă şi, dacă nu vă deranjează, o să vedem atunci ce este înăuntrul seifului, se poate?

Se îndreptă direct spre centrul de fotocopiere Apolo 70, lângă facultate şi lăsă acolo cutia de carton cu documentele profesorului Toscano. I s-a spus să meargă liniştit şi să revină în dimineaţa următoare, când totul urma să fie gata la timp.

În noaptea aceea, Tomas se purtă mai atent cu fiica şi cu soţia lui. Le acoperi cu sărutări, cu mângâieri, cu declaraţii de dragoste şi gesturi protectoare, le arătă o afecţiune exuberantă care le surprinse; mai mult încă, această afecţiune îl surprinse şi pe el, nu se recunoştea aşa de tandru. Bănui că era din cauza sentimentului de vinovăţie, a dorinţei de a le oferi o compensaţie pentru trădarea pe care o comitea cu Lena; fapt e că se confirma din nou că relaţia cu amanta îl făcea un soţ şi un tată mai bun.

Constanca schimbase florile din vaze. Acum alesese zambile care colorau micul apartament cu albul lor angelic, pur; petalele ca de fildeş, curbate, întoarse, dense se înălţau iscoditoare din vazele de sticlă. După cină, în timp ce soţia lui o culca pe Margarida, Tomas se duse în camera de zi să studieze notiţele pe care le luase din casa profesorului Toscano. Constanca se întoarse curând după aceea şi se aşeză lângă soţul ei. Tomas ridică ochii, îi mângâie obrajii pistruiaţi şi surâse.

— Doarme?

— Ca un îngeraş.

— Cum ţi-a fost ziua de azi?

— Ca de obicei. Am predat, apoi am fost s-o iau pe Margarida de la şcoală şi am fost să ne plimbăm puţin împreună.

— Unde aţi fost?

— În parcul Poeţilor, lângă centrul comercial. Am încercat s-o

învăţ să meargă cu bicicleta.

— Şi?

Constanca râse.

— Şi a fost o catastrofă. Mergea puţin şi cădea imediat, nu reuşea şi gata. La un moment dat s-a supărat şi a spus: „La naiba cu po'că'ia asta!” şi a luat tricicleta unui copil de patru ani.

— Aşa a făcut?

— Păi da.

— Şi nu i-a fost ruşine să meargă cu jucăria unui copil mai mic decât ea?

— Oh, de parcă n-ai şti cum e. Nu îi e ruşine de nimic.

Tomas clătină din cap, amuzat. În realitate, dacă era ceva care ar fi putut s-o caracterizeze pe fiica lui era lipsa ruşinii. Puteau să râdă de ea, să comenteze felul în care arăta sau să încerce să o facă de râs, că ea nici nu-i băga în seamă şi se prefăcea că nu despre ea era vorba. La înot insista să folosească mici colaci gonflabili la braţe, ceea ce copiilor de vârsta ei li s-ar fi părut o ruşine, dar pe ea n-o deranja deloc. Din acest punct de vedere, era o persoană fără ruşine.

Tomas se ridică, se întinse şi căscă.

— Bun, trebuie să mă apuc de treabă.

Se întoarse pe canapea şi, preocupat să rezolve enigma cu care se confrunta, îşi aruncă ochii pe noua şaradă lăsată de Toscano.

— Ce este asta? întrebă soţia lui, privind mirată la cele două coloane de litere, aparent fără nici un înţeles.

— Cred că e un mesaj cifrat, replică Tomas fără să ridice capul. Mă scoate din minţi.

— Are legătură cu lucrarea pentru americani?

— Da.

Tomas se rupse momentan de realitate, cufundându-se în misterele mesajului cuprins de cifrul seifului. Luă în calcul multiplele posibilităţi prin care putea să atace cifrul, însă ştia că pentru a reuşi trebuia mai întâi să ştie ce fel de cifru era acela. Şi aceasta nu era o problemă uşor de rezolvat, după informaţiile de care dispunea în acel moment. Se apucă să examineze mai multe opţiuni, dar lanţul raţionamentului i-a fost întrerupt de o mână care îi luă carnetul de notiţe din faţă.

— Tomas, se auzi o voce. Tomas.

Era Constanca.

— Da? întrebă dezorientat, întorcându-se în prezent. Ce e?

— Scuză-mă că te întrerup, ştiu cum eşti când te afunzi în

lumea ta. Dar voiam să îţi povestesc ceva.

— Ce e? Ce s-a întâmplat?

— Nimic special, ni s-a întâmplat ceva urât când am fost să o iau pe Margarida de la şcoală.

— Ce s-a întâmplat?

— Aşa cum ţi-am spus, când am terminat orele am fost s-o iau şi după aceea am mers să ne plimbăm. Am dus-o în parcul Poeţilor să înveţe să meargă cu bicicleta. Ştii, a tot stat închisă în casă, îi face bine să ia puţin aer.

— Da.

— Bun, după ce s-a plimbat cu bicicleta şi cu tricicleta, am lăsat-o să se joace cu nişte fetiţe şi m-am aşezat pe o bancă. Şi ştii ce s-a întâmplat?

— Ce?

— Mamele fetelor au venit într-un suflet şi le-au luat de lângă ea, nu voiau să le lase să se joace cu Margarida noastră.

Tomas se uită şocat la soţia sa. Constancei îi luceau ochii, făcea eforturi să-şi stăpânească lacrimile. Tomas desfăcu braţele şi o îmbrăţişă.

— Oh, nu-ţi face griji, nu lua în seamă.

— O tratează de parcă ar avea o boală contagioasă…

— Oamenii sunt doar ignoranţi, atât. Nu-i lua în seamă, nu le da atenţie.

Se sărutară şi el îi şterse faţa udă de lacrimile care îi alunecau pe obrajii lăptoşi, picături fierbinţi care şerpuiau din cauza suspinelor şi se adunau pe bărbia tremurândă. O ajută să se ridice de pe canapea şi o duse în pat. O înveli cu pătura şi promise că se va întoarce. Se duse în camera de alături, sărută în întuneric obrajii fini ai fiicei sale, îi mângâie părul drept împrăştiat pe pernă, se întoarse în dormitor, se dezbrăcă, îşi puse pijamaua, stinse lumina şi se lipi de trupul Constancei, în poziţia fetală pe care femeia o adoptase înainte să adoarmă.

Îşi petrecu dimineaţa la Biblioteca Naţională consultând referinţele care i se păreau utile, din perspectiva informaţiilor găsite cu o zi în urmă în casa profesorului Toscano; în pauze făcea eforturi să-şi exerseze mintea şi realiza experienţe succesive încercând să descifreze cifrul secret al seifului. Aproape de prânz trecu pe la centrul de fotocopiere Apolo 70 şi luă materialul comandat cu o zi în urmă. Luă cutia cu originalele şi se urcă în maşină. Se duse acasă la Madalena Toscano, îi dădu cutia şi îşi recuperă buletinul de identitate şi cartea de credit pe

care i le lăsase drept gaj. Îşi luă rămas-bun de la văduvă cu promisiunea că se va întoarce imediat ce va descifra enigma seifului. Când ieşi în stradă, era deja ora unu după-amiază, luă telefonul şi o sună pe Lena, care îi promisese somon la masa de prânz.

Conduse până la Latinho Coelho şi urcă scările blocului într-o goană nebună care se termină în braţele suedezei, începând să se dezbrace frenetic când uşa apartamentului nici nu se închisese măcar. Tremurau de nerăbdare, de dorinţă carnală, care îi făcu să-şi smulgă hainele, în graba lor de a-şi simţi trupurile fierbinţi şi flămânde, înlănţuite unul de celălalt, umede şi avide de fluide, înflăcărate, arzând de dorinţă, trepidante şi lacome; se încolăciră unul de altul, rostogolindu-se pe podeaua din camera de zi, când ea deasupra, când el peste ea, gâfâind şi gemând, strângându-i sânii voluminoşi cu voluptate, cu poftă nestăpânită, umplându-şi mâinile fără astâmpăr, afundându-se în moliciunea pieptului plin, senzual, frământându-i sfârcurile ca într-o mulgere; se contopiră şi explodară, în sfârşit, într-un urlet eliberator al cărnii în flăcări, printre strigăte nestăpânite şi gemete sacadate.

Luară prânzul în halat, cu corpurile extenuate, relaxate, cu carnea satisfăcută, dar cu stomacul gol. În general, lui Tomas nu-i prea plăcea somonul, însă suedeza îl gătea într-un mod special, îndulcindu-l cu un condiment scandinav, care îl făcea să-şi piardă gustul puternic de peşte.

— Cum se numeşte acest fel de mâncare? vru el să ştie, adulmecând somonul.

— *Gravad lax,* veni răspunsul ei.

— Şi cum îl faci aşa de dulceag?

— Ah, e o veche reţetă suedeză, zâmbi ea. Am lăsat peştele la marinat timp de două zile, în zahăr, sare şi… ăăă… încă ceva care nu ştiu cum se cheamă în portugheză.

— Şi legumele?

— Asta e *gubbrora.*

— Gu… ce?

— *Gubbrora.* Este un fel de mâncare din *smorgisbord,* făcut din anşoa, sfeclă, ceapă, capere şi gălbenuş de ou. Iar sosul pentru *gravad lax* se face cu muştar dulce-acrişor şi pătrunjel. Îţi place?

— Da, confirmă el, dând din cap apreciativ. E bun.

Tăcură şi se dedicară ospăţului. Somonul era într-adevăr gustos, nu mai mâncase niciodată peşte condimentat astfel. La

masă se auzea doar zgomotul lingurilor şi al maxilarelor care mestecau mâncarea. Linştea deveni grea, apăsătoare, ca şi cum sexul ar fi epuizat tot combustibilul care îi punea în mişcare unul către celălalt, ca şi cum n-ar mai fi rămas nimic de zis, iar masa era doar un pretext convenabil pentru a păstra tăcerea.

— Tu mă iubeşti? îl întrebă în sfârşit suedeza, privindu-l printre şuviţele strălucitoare de păr blond care îi cădeau pe faţă.

— Bineînţeles, vikinguţa mea. Te iubesc mult.

Tomas deja nu mai ştia dacă era adevărat sau nu. Ea îl întrebase şi el răspunsese ceea ce credea că ar vrea să audă amanta. Cum ştia că importantă era convingerea cu care pronunţa cuvintele, se convinsese că o iubea cu adevărat; hotărârea sa făcea ca vorbele sale să sune mai convingător.

Însă, în adâncul sufletului său, nu era sigur de asta. Ştia că o iubea pe Constanca, nici nu se punea problema să-şi părăsească familia. E adevărat însă că, din când în când, în momentele de maxim extaz petrecute cu Lena, accepta şi această posibilitate, se vedea părăsindu-şi nevasta şi înlocuind-o cu amanta; imediat ce revenea la starea normală, totuşi, această posibilitate se estompa, devenea o simplă fantezie, un capriciu al pasiunii, al exaltării voluptuoase, intense, dar trecătoare. Pe Lena poate că mai mult o dorea, decât o iubea; nu dorea doar corpul, deşi corpul era o parte importantă a ecuaţiei, ci dorea compania ei, evadarea pe care i-o oferea, energia pe care în mod paradoxal i-o transmitea pentru revigorarea căsniciei sale. O iubea pe Constanca şi poate că o iubea şi pe Lena, însă într-un mod diferit, disimulând destul de bine; probabil confunda dragostea cu dorinţa de a o avea aproape, de a-şi umple mâinile cu trupul ei opulent, de a se lăsa transportat într-o realitate alternativă, una în care nu exista trisomia 21, nici probleme cardiace, nici acea prea puţină atenţie de care soţia oricum îl priva pentru a i-o oferi fiicei lor care avea nevoie de ea.

— Şi cum merge cercetarea ta? îl întrebă suedeza, agitând furculiţa în care era înfiptă o bucată de somon. Ai avansat vreun pic?

Interesul ei faţă de cercetare era sincer, Tomas observase asta deja. La început rămăsese surprins, nu-şi putea imagina că ceva atât de laborios i-ar putea trezi curiozitatea, dar îl măgulea atenţia pe care ea o acorda muncii lui; şi chiar mai important decât atât era că asta le menţinea vii conversaţiile, o temă de interes comună care întărea legătura dintre ei.

— Închipuie-ţi că ieri am fost acasă la profesorul Toscano şi

văduva m-a lăsat să fotocopiez toate documentele şi notiţele pe care el le-a adunat în ultimii ani.

— *Bra,* exclamă ea, mulţumită. Era bun materialul?

— Excelent.

Se aplecă şi luă dosarul. Îl deschise şi scoase carnetul de notiţe pe care îl răsfoi imediat.

— Dar se pare că lucrurile cele mai importante se află într-un seif.

Găsi mesajul cifrat şi i-l arătă amantei.

— Problema e că trebuie să descifrez codul acesta încurcat, asta ca să deschid seiful.

Lena se aplecă şi analiză cifrul.

— Nu pricep nimic. O să fii în stare să înţelegi toată nebunia asta?

— N-am de ales, spuse Tomas, aplecându-se din nou spre servietă. Nu văd decât o singură cale. Scoase din servietă o carte albastră: Folosind un tabel de frecvenţe.

Aşeză cartea pe masă; era în engleză şi se numea *Cryptanalysis.*

— Acesta este un tabel de frecvenţe? întrebă Lena privind coperta, unde se vedeau nişte pătrate care păreau mai degrabă careuri de cuvinte încrucişate.

— Aceasta este o carte care conţine mai multe tabele de frecvenţă.

Deschise cartea şi căută o pagină. Când o găsi, i-o arătă amantei.

— Vezi? Are tabele de frecvenţă în engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă şi portugheză.

— Şi cu tabelele acestea poţi să descifrezi orice mesaj?

Tomas râse.

— Nu, zeiţa mea. Sunt cifrurile de substituire.

— Cum adică?

— Sunt trei tipuri de cifruri. Cele de ocultare, cele de transpunere şi cele de substituire. Un cifru de ocultare este acela în care mesajul secret este ascuns în aşa fel încât nimeni să nu-şi dea seama că el există. Cel mai vechi sistem de ocultare care se cunoaşte a fost folosit în Antichitate, când se scria mesajul pe capul ras al unui mesager, de obicei al unui sclav. Autorii mesajului aşteptau să îi crească părul şi abia după aceea trimiteau solul la destinatar. Mesagerul trecea cu uşurinţă de duşmani, care nu aveau de unde să ştie că acesta avea un mesaj scris sub păr, nu-i aşa? Astfel că destinatarul nu trebuia decât să-

l radă în cap şi să citească mesajul primit.

— La mine n-ar fi mers, zâmbi Lena, trecându-şi mâna prin părul blond, lung şi ondulat. Şi celelalte tipuri?

— Cifrul de transpunere implică o schimbare a ordinii literelor. Este vorba de fapt de o anagramă, ca aceea pe care am descifrat-o la Rio de Janeiro. *Moloc* este *Colom* citit de la dreapta la stânga. O anagramă simplă. Este evident că pentru mesaje foarte scurte, mai ales pentru cele care au doar un singur cuvânt, aceste cifruri nu sunt foarte sigure, din moment ce există un număr foarte limitat de posibilităţi de a reordona literele. Însă, dacă eu măresc numărul de litere, numărul de combinaţii posibile se multiplică exponenţial. De exemplu, o frază cu doar treizeci şi şase de litere poate să fie combinată în trilioane şi trilioane de forme diferite.

Schiţă în carnetul de notiţe un lung 50 000 000 000 000 000 000 000 000 000 000.

— Vezi? Ăsta este numărul de combinaţii posibile cu doar treizeci şi şase de litere.

O lăsă să digere acel cinci cu treizeci şi unu de zerouri.

— Or, asta implică existenţa unui anumit sistem de ordonare a literelor, altfel mesajul riscă să devină indescifrabil chiar şi pentru destinatar. Ca şi în cazul anagramei pe care am descifrat-o, *Moloc, ninundia omastoos.* Fraza are douăzeci şi una de litere, ceea ce înseamnă că numărul de combinaţii posibile este de ordinul milioanelor. Am ajuns să înţeleg că acest mesaj cifrat avea, pe primul rând, unde era scris *Moloc,* un sistem de ordonare bazat pe simetrie simplă, în care prima literă era ultima, a doua era penultima şi aşa mai departe, până a rezultat *Colom.* Deja de la al doilea rând am dat peste o încrucişare simetrică conform unui traseu prestabilit, fiind nevoit să aşez cele două cuvinte unul peste altul şi să le încrucişez alfabetic urmând acest traseu.

— Eşti un geniu, comentă Lena, trecându-şi mâna peste faţa lui, într-o mângâiere.

Arătă spre enigma notată de Tomas în casa profesorului Toscano.

— Şi ăsta? E un cifru de transpunere?

— Mă îndoiesc. Presupun că este unul de substituire.

— De ce spui asta?

— Din cauza aspectului general al mesajului. Uită-te la prima coloană. Este formată din grupuri de trei litere care par asociate în mod aleatoriu. Vezi? Arătă spre prima coloană: *Quo, lae, doc.*

E ca şi cum literele adevărate ar fi fost înlocuite cu altele.

Lena îşi muşcă buza de jos.

— Dar ce este substituirea, mai exact?

— Un sistem în care literele adevărate sunt înlocuite cu altele într-o ordine imperceptibilă pentru cine nu cunoaşte alfabetul cifrului folosit. De exemplu, să luăm cuvântul *pai.* Dacă stabilim că *p* este *t,* că *a* este *x* şi că *i* este *r, pai* devine mesajul cifrat *txr.* Problema este să înţelegi că *t* este un *p*, că *x* este un *a* şi că *r* este un *i.* De îndată ce ai înţeles care este alfabetul cifrului, restul este uşor, oricine reuşeşte să descifreze mesajul.

— Deci, dacă am înţeles bine, problema este să înţelegi care este alfabetul cifrului.

— Exact.

Terminară somonul şi Lena se duse în bucătărie să aducă desertul. Apăru după câteva clipe, cu un fel de piure de mere, ceva mai gros şi mai consistent.

— Pentru că acum câteva zile ai vorbit despre *appelkaka,* m-am hotărât să-ţi fac una, spuse ea, punând desertul de mere pe masă.

Puse câte o porţie în două castronaşe şi îi întinse unul lui Tomas.

— Poftim.

— Hmm, murmură. Acest *appel* nu e deloc *kaka.*

— Ce drăguţ, zâmbi ea şi arătă spre carte. Revenind la discuţia noastră, acest sistem de substituire este des folosit?

— Foarte. Primul cifru de substituire care se cunoaşte este cel descris de Iulius Cezar în cartea sa *De bello gallico.* Ideea acestuia se baza pe un alfabet de cifru care avansa cu trei locuri, spre exemplu, faţă de alfabetul normal. Astfel, *a* din alfabetul normal se transforma în litera care se afla cu trei locuri după ea, adică în *d, b* se transforma în *e* şi aşa mai departe. Acest sistem a rămas cunoscut drept cifrul lui Cezar. Până şi eruditul brahman Vatsyayana a recomandat în *Kamasutra,* în secolul al IV-lea î.Cr., ca femeile să înveţe arta scrisului secret, astfel încât să poată comunica în siguranţă cu amanţii lor. Una dintre tehnicile pe care el le propunea era chiar acest cifru de substituire. Astăzi, acest sistem este foarte dezvoltat şi aceste mesaje, în cazul în care sunt foarte complexe, pot fi descifrate doar recurgând la computere capabile să testeze milioane de combinaţii pe secundă.

Tomas mai luă din prăjitura *appelkaka.*

— Hmm, făcu din nou, încântat. Chiar este foarte bună.

Lena nici nu remarcă lauda, atâta era de absorbită de enigma lui Toscano.

— Dacă tu crezi că este vorba de un cifru de substituire, cum vei descifra mesajul? Ai alfabetul cifrului?

— Nu.

— Atunci cum o să faci?

Tomas arătă spre cartea pe care o scosese din servietă.

— Cu ajutorul tabelelor de frecvenţă.

Lena îl privi fix, fără să înţeleagă.

— Tabelele de frecvenţă conţin alfabetul cifrului?

— Nu, spuse el, clătinând din cap. Dar conţin o scurtătură.

Mâncă şi restul de prăjitură.

— Ideea tabelelor provine de la erudiţii arabi care au studiat revelaţiile lui Mahomed din *Coran.* Teologii musulmani, în dorinţa lor de a stabili cronologia revelaţiilor profetului, au început să numere frecvenţa cu care apărea fiecare cuvânt, fiecare literă. Au descoperit că anumite litere erau mult mai comune decât altele. De exemplu, *a* şi *l*, care apar în articolul definit *al,* au fost identificate ca fiind cele mai des folosite litere ale alfabetului arab, de zece ori mai frecvente decât litera;, de exemplu. Or, de fapt, arabii n-au făcut decât să creeze primul tabel de frecvenţe, unde se identifica frecvenţa cu care fiecare literă apărea în limba lor. Pornind de la această descoperire, marele om de ştiinţă arab din secolul al XIX-lea, Abu Al-Kindi, a scris un tratat despre criptografie, în care susţinea că cea mai bună modalitate de a descifra un mesaj cifrat este să identifici litera cea mai frecvent folosită în limba acelui mesaj şi să vezi care este litera cea mai frecventă a mesajului. Cu o mare probabilitate, ar fi cam aceeaşi.

— Nu înţeleg.

— Să zicem că mesajul cifrat este scris în limba arabă. Dacă ştim că *a* şi *l* sunt cele mai comune litere arabe, nu ne rămâne decât să identificăm cele mai comune două litere ale mesajului cifrat. Să presupunem că sunt *t* şi *d.* Atunci, cu o probabilitate mare, dacă punem *a* şi *l* în locul lui *t* şi al lui *d,* vom începe să descifrăm mesajul. Aceasta este descifrarea folosind tabelul de frecvenţe. Ştiind care este procentajul de frecvenţă al fiecărei litere într-o anumită limbă, putem, cu o anumită marjă de siguranţă şi analizând rata frecvenţei fiecărei litere din mesajul cifrat, să determinăm care sunt literele mesajului original.

— Ah, am înţeles acum. Pare uşor.

— Nu neapărat. Acest sistem nu este infailibil. Tabelul de frecvenţe stabileşte o listă-etalon a mediei cu care fiecare literă

apare într-o anumită limbă. Fireşte că textele cifrate pot conţine litere care, dintr-un motiv sau altul, nu apar cu frecvenţa exactă înregistrată în tabel. Aceasta se întâmplă mai ales în textele foarte scurte. De exemplu, să presupunem că mesajul original este *Rică nu ştia să zică râu, răţuşcă, rămurică*[27]*.* Aşa cum se vede, într-un astfel de mesaj r-ul apare de mai multe ori decât ar fi normal în limbă provocând o abatere de la tabelul de frecvenţă-etalon al acestei litere. Or, acesta este tipul de limitare care apare când se recurge la tabelul de frecvenţă pentru a analiza texte cu mai puţin de o sută de litere. Deja textele mai lungi au tendinţa de a respecta frecvenţa-etalon. Din păcate însă, nu este cazul enigmei pe care o am de descifrat.

— Câte litere are?

— Enigma?

Tomas îşi consultă notiţele.

— Le-am numărat aseară. Sunt doar treizeci. Sau, mai bine spus, douăzeci şi şapte şi trei cifre. E puţin.

Suedeza se ridică de la masă şi începu să strângă farfuriile.

— Vrei cafea?

— Da, vreau.

Tomas o ajută să ducă farfuriile la bucătărie, trecându-le puţin prin apă şi punându-le apoi în maşina de spălat vase. Apoi se duse să strângă faţa de masă, lăsând-o pe Lena să se ocupe de cafea; suedeza porni cafetiera cu presor, una veche, marca Melior, din sticlă, care părea să aparţină dotărilor iniţiale ale casei şi în timp ce se făcea cafeaua, se duse la el. Se aşezară în camera de zi, cu hârtiile cercetării împrăştiate pe canapea.

— Şi acum? întrebă ea. Ce o să faci?

— Trebuie să caut un nou mod de abordare.

— Păi nu vei aplica metoda tabelului frecvenţelor?

— Am făcut-o deja aseară şi azi-dimineaţă, când eram la Biblioteca Naţională, oftă el.

— Şi?

Tomas strâmbă din nas.

— N-a dus la nimic concret.

— Ah, nu? Ia arată-mi.

El deschise cartea despre criptanaliză şi consultă tabelele de frecvenţe.

— Vezi? îi arătă el câteva pagini.

— Sunt aici mai multe tabele.

---

[27] În original: *O rato roen a rolha da garrafa do rei da Russia (n. t.).*

Tomas luă şi carnetul de însemnări şi localiză pagina unde notase în grabă enigma, lăsându-şi carnetul deschis în poală.

— Prima problemă este să determini în ce limbă este scris mesajul.

— Nu e în portugheză?

— E posibil să fie, consimţi el. Dar să nu uităm că prima enigmă era în latină. Era un citat din Ovidiu. Nimic nu ne garantează că profesorul Toscano nu a ales latina sau orice altă limbă moartă pentru acest mesaj.

— Nu ai nici un tabel de frecvenţe în latină?

— Nu, aici nu. Însă pot să fac rost, dacă este cazul.

Îşi îndreptă din nou atenţia către cartea cu tabele.

— În orice caz, am încercat deja tabelul din portugheză.

— Şi?

— Primul lucru care se poate spune este că portugheza are câteva caracteristici specifice. De exemplu, în timp ce în engleză, franceză, germană, spaniolă şi italiană litera cea mai frecventă este *e,* în portugheză prioritatea o are litera *a.*

— Ah, da?

— *A* reprezintă treisprezece virgulă cinci la sută din literele folosite în medie într-un text portughez, iar *e* treisprezece la sută. Este adevărat că în celelalte limbi latine există un echilibru între cele două litere, dar întotdeauna cu un uşor avantaj în favoarea lui *e.* În limbile germanice, întâietatea lui *e* este foarte evidentă. În engleză, *e* reprezintă treisprezece la sută din toate literele, în timp ce *a* apare doar cu şapte virgulă opt la sută, fiind chiar depăşită de *t,* care atinge nouă la sută. Iar, în germană, diferenţa este şi mai semnificativă. E-ul atinge optsprezece virgulă cinci la sută ca frecvenţă, iar *a* doar cinci la sută, fiind depăşită de *n, i, r* şi *s.*

— Deci e imposibil să găseşti texte fără litera *e,* aşa-i?

— Este foarte puţin probabil. Însă n-aş spune imposibil. Scriitorul francez Georges Perec a scris în 1969 un roman de două sute de pagini, intitulat *La disparition,* în care a reuşit performanţa de a folosi doar cuvintele care nu aveau litera *e.*

— Ia te uită!

— Şi mai incredibil este că acest roman a fost tradus în engleză cu titlul *A Void,* iar traducătorul a reuşit să elimine de asemenea litera *e* din textul englezesc.

Se auzi ţiuitul cafetierei şi Lena se duse în bucătărie după cafea. Se întoarse un minut mai târziu, aducând o tavă cu cafetiera şi două ceşti de porţelan alb, vechi şi uzate. Aşeză tava

pe măsuţa de lângă canapea, luă cafetiera şi umplu cele două ceşti; amândoi puseră câte două linguriţe de zahăr şi mestecară, cu clinchet de metal pe porţelan. Tomas sorbi din ceaşcă; din cafeaua tare, densă, cremoasă, de culoarea unei nuci uşor roşiatice, ieşea un abur fierbinte, foarte aromat.

— E bună? întrebă ea.

— Minunată. Dar o tărie nu ai?

— Poftim?

— O tărie. Nu ştii ce e aia?

— Nu.

— Ai nişte ţuică?

Lena se ridică şi se duse la dulap. Deschise o uşă şi scoase de acolo o sticlă de alcool, un recipient incolor cu o etichetă albă pe care era un drum pe un câmp, cu arbori fără frunze de-o parte şi de alta şi pe care scria *Skane Akvavit,* jos. Se întoarse lângă Tomas cu sticla în mână.

— Aşa ceva?

— Ce este?

— Ţuică suedeză, explică ea, arătând sticla.

— De obicei se foloseşte *grappa,* ţuica din borhot italiană, sau o ţuică portugheză, însă presupun că şi cea suedeză merge.

— O să pui ţuică în cafea, aşa-i?

— Doar puţină, zise şi turnă câteva picături în fiecare ceaşcă. Italienii numesc asta *caffe corretto.* Ia încearcă.

Lena bău puţin şi simţi exalaţia fierbinte a alcoolului amestecat cu lichidul aromat şi cremos.

— Nu e rău.

— Eu îţi fac numai lucruri bune, zâmbi el.

Suedeza arătă spre carnetul cu notiţe, readucând discuţia la problema mesajului cifrat.

— Şi când intenţionezi să aplici tabelul pentru descifrarea enigmei?

Tomas aşeză ceaşca de cafea fierbinte, cu un aer resemnat.

— Deja am aplicat-o.

— Şi?

— Bun, am analizat literele din enigmă şi am descoperit că cea mai frecventă este *e,* care apare de cinci ori. Urmează apoi *a, o* şi *u,* toate cu trei apariţii. Dat fiind faptul că litera *e* este cea mai frecventă, am înlocuit-o cu *a.* Apoi am făcut acelaşi lucru cu *a, o* şi *u,* înlocuindu-le pe rând cu e, cu *o,* cu *r,* cu *s,* cele mai frecvente litere din textele portugheze după *a.*

— Şi n-a ieşit nimic?

— Nimic.

Lena consultă tabelul.

— Atunci, dacă n-a ieşit nimic şi litera cea mai frecventă este *e,* de ce nu putem presupune că textul ar fi scris într-o altă limbă decât portugheza?

— Bun, pentru că asta ar însemna că acesta nu este un cifru de substituire, ci unul…

Tăcu, pe jumătate surprins de ceea ce spusese.

— Dar ce? întrebă Lena cerându-i să completeze raţionamentul.

Tomas rămase tăcut o clipă, gândindu-se la neaşteptatele perspective pe care i le deschisese concluzia la care ajunsese fără să vrea. Duse mâna la gură, cu ochii pierduţi în gândurile care se învârteau în jurul opţiunii pe care o avea acum în faţă.

— Dar ce e? insistă Lena, nerăbdătoare.

Tomas o privi într-un final.

— Hmm… poate că asta este.

— Ce anume?

Îşi îndreptă atenţia spre enigma notată în carnet.

— Poate că acesta chiar nu este un cifru de substituire.

— Ah, nu? Atunci ce este?

Tomas se apucă să numere literele enigmei.

— Unu-doi-trei-patru-cinci-şase-şapte… murmura cu voce joasă, cu degetul sărind de la literă la literă, aproape la întâmplare. Paisprezece, spuse în sfârşit.

Notă paisprezece în carnetul de notiţe şi se apucă să mai numere o dată.

— Unu-doi-trei-patru-cinci…

Numărătoarea continuă până când ajunse la treisprezece.

— Treisprezece, concluzionă.

Notă treisprezece în carnet, sub paisprezece. Apoi luă cartea şi verifică tabelul de frecvenţe.

— Asta e! exclamă, strângând pumnul în semn de victorie.

— Asta e ce? repeta Lena, fără să înţeleagă nimic.

Tomas îi arătă o valoare înregistrată în tabelul de frecvenţe.

— Vezi asta?

Valoarea arătată cu degetul era patruzeci şi opt la sută.

— Da, confirmă Lena. Patruzeci şi opt la sută. Ce este asta?

Tomas zâmbi.

— Este procentajul vocalelor în textele portugheze.

— Ce?!

— O medie de patruzeci şi opt la sută din literele dintr-un text

portughez sunt vocale, explică el, bucuros.

Arătă către valoarea de lângă.

— Vezi? Numai italienii mai folosesc atâtea vocale ca portughezii. Spaniolii au patruzeci şi şapte la sută, francezii patruzeci şi cinci, în timp ce englezii şi germanii doar patruzeci şi unu.

— Şi atunci?

— Ştii câte vocale are enigma profesorului Toscano?

— Câte?

— Paisprezece. Şi treisprezece consoane. Sau, mai bine spus, mai mult de jumătate din douăzeci şi şapte de litere sunt vocale.

Îşi aţinti privirea asupra ei.

— Ştii ce înseamnă asta?

— Că mesajul este scris în portugheză?

— Poate, acceptă Tomas. Însă adevăratul sens este altul. Un procentaj atât de mare de vocale, care se aplică unui mesaj cifrat a cărui limbă de origine se presupune a fi europeană şi mai ales portugheza, nu ne poate duce decât la concluzia că cifrul utilizat nu este de substituire, ci unul de transpunere.

— De transpunere?

— Da. Sau altfel spus, suntem în faţa unei noi anagrame.

— Scuză-mă, dar nu pricep raţionamentul.

— E simplu. Dacă cifrul ar fi de substituire, literele cele mai frecvente din text, vocalele, ar fi transformate în consoane. De exemplu, să spunem că e-ul ar fi înlocuit cu x. În cazul acesta, după analiza frecvenţelor, am descoperi că ar fi un procentaj anormal de crescut al lui x în text. Însă nu se întâmplă asta, nu-i aşa? În această enigmă, vocalele apar într-un procentaj foarte ridicat. Concluzia pe care o putem trage este că vocalele rămân la fel de frecvente pentru că nu au fost înlocuite. Sau altfel spus, au fost transpuse şi-au schimbat numai locul. Suntem în faţa unei anagrame.

— Ca aceea cu Moloc?

— Exact. Numai că, de data asta, avem de-a face cu mai multe litere şi cu un grad de complexitate mai ridicat.

Studie enigma.

— Şi se foloseşte o metodă care dă impresia vizuală că ar fi vorba de un cifru de substituire.

Luară câte o înghiţitură de cafea.

— Tabelul de frecvenţe te poate ajuta să descifrezi mesajul?

— Nu, tabelul de frecvenţe este util doar în cazul cifrurilor de substituire. În ce priveşte aceste anagrame, el ajută doar la

identificarea unui cifru de transpunere, nu ajută însă la descifrarea lui.

— Şi atunci ce vei face?

— Trebuie să testez legăturile vocalelor cu consoanele ca să încerc să văd dacă vreuna dintre ele are sens. Dacă reuşesc să mă agăţ de ceva, aş putea să deduc ce fel de metodă a folosit profesorul Toscano. De exemplu, în cazul lui Moloc el a recurs la o metodă simetrică, în oglindă, în care trebuia să citeşti de la dreapta la stânga.

Îi arătă enigma.

— Dar aceasta pare să nu funcţioneze simetric. Uite.

Citi primul rând din prima coloană de la dreapta la stânga.

— *Ouq.* Ridică din umeri: Nu are nici o noimă.

Citi prima linie din a doua coloană.

— *Ele.* Bun, *ele* deja înseamnă ceva. Dar dacă trecem pe rândul al doilea şi folosim aceeaşi metodă, obţinem *atf,* ceea ce nu înseamnă nimic.

— Şi putem să încercăm şi de jos în sus?

— Poate fi orice direcţie. De la stânga la dreapta, de jos în sus sau de sus în jos, în diagonală, pe sărite, în zigzag, în fine…

— *Qldut,* murmură Lena, citind primele litere din prima coloană de sus în jos, apoi încercă în sens invers: *Tudlq.*

Tomas analiză enigma şi, după ce reflectă mai bine, luă un creion.

— Hai să încercam să unim cele două coloane.

Rescrise enigma pe pagina de alături; nu în grupe de trei, ci de câte şase, pe acelaşi rând orizontal. Rezultatul rămase însă confuz:

QUOELE
LAEFTA
DOCOP5
UACUE4
TNEDN5

— *Quoele,* continuă suedeza, în şoaptă, cuprinzând acum tot spectrul orizontal, în acest caz primul rând.

Cum nu suna familiar, citi acelaşi rând, însă de data aceasta de la dreapta la stânga: *Eleouq.*

— Nu are nici un sens, murmură Tomas, clătinând din cap.

— *Laefta,* insistă ea, încercând cu al doilea rând. *Atfeal.*

În timp ce Lena continua să citească rândurile în diverse

direcţii, Tomas se concentră la ordinea diagramelor şi a trigramelor. În portugheză, cele mai comune diagrame sunt *es, os, de, as* şi *ro.* Căută în enigmă locurile unde aceste litere erau alăturate, în perechi. Nu găsi nici urmă de *es, os, as* şi *ro,* ci doar un *de,* întors în *ed* la mijlocul ultimului rând orizontal. Citit de la dreapta la stânga, acest ultim rând se pronunţa *5ndent,* ceea ce nu părea să aibă vreun sens. Descurajat, se întoarse la trigrame. În textele portugheze, cele mai comune grupe de trei litere alăturate sunt *que, ent, des* şi *est.* Le căută în enigmă şi nu găsi decât un *ent,* pe acelaşi ultim rând, citit de la dreapta la stânga. *5ndent.*

— *Ole,* murmură aproape imperceptibil. Din nou ultimul rând.

Coincidenţa îi atrase atenţia. Una dintre cele mai folosite diagrame din limba portugheză, *de,* se găsea pe acelaşi rând unde se găsea şi una dintre cele mai folosite trigrame, *ent.* Tomas începu să se gândească la cuvinte din portugheză care se terminau în *dent.* Erau multe. *Independent. Corespondent. Intendent.*

— *Dut*, continua Lena, lângă el, concentrându-se la ultimele trei rânduri verticale. *Tud.*

Bineînţeles, era problema numărului 5 şi cu *n* legat de *dent. 5ndent.* Cinciul nu avea nici un sens, cu toate că *n* avea. În loc de *dent, ndent* era o secvenţă frecventă în mai multe limbi europene. Nu avea nici un dubiu că acel *ndent,* asociind o diagramă şi o trigramă foarte frecvente în portugheză, nu putea fi o coincidenţă. Problema era că rândurile imediat de deasupra, citite în aceeaşi secvenţă, nu păreau să aibă vreun sens. Penultimul rând orizontal, citit de la dreapta la stânga, dădea *eucau,* iar antepenultimul se citea *pocod.* Nu rezolvase nimic cu asta.

Mâna Lenei care îl mângâia între picioare îi întrerupse raţionamentul.

— Partea asta mă excită, spuse ea cu voce suavă.

— Care anume?

— Aici.

Îi arătă cu degetul ultimele trei litere de pe penultimul rând vertical, citit de sus în jos.

— *Pen.* Zâmbi languros: Să fie oare începutul de la *penis*?

Tomas zâmbi.

— Răutate mică.

Se aplecă spre enigmă, în căutarea unui eventual *is* căruia să-i poate asocia *pen.* Citi de sus în jos şi de aici o luă spre stânga. Pe

chipul lui apăru un zâmbet, iar gura i se deschise de uimire. *Pendent,* citi. Asociind *pen* lui *ndent* pe care îl identificase deja, aproape completa un cuvânt. *Pendent.* Căută un *e* pe care să-l poată lega de *t* final şi îl găsi la sfârşitul primului rând. Schiţă din nou toată enigma, subliniind cuvântul pe care tocmai îl descifrase:

QUOELE
LAEFTA
DOCOP5
UACUE4
*TNEDN*5

— Asta e! exclamă el, aproape ţipând. Am găsit!

— Ce? Ce?

— Enigma. Am descoperit o breşă în cifru.

Arătă spre literele subliniate.

— Vezi? *Pendente.* Aici este scris *pendente.*

Lena citi, urmărind literele subliniate.

— Chiar aşa e. Ce amuzant, de fapt chiar se citeşte *pendente.* Încruntă sprâncenele, uimită de forma ciudată a secvenţei: însă e-ul final este separat de restul cuvântului...

— Din cauza traseului, replică Tomas, bucuros. Traseul este pe verticală, de sus în jos şi în acelaşi timp pe orizontală, de la dreapta la stânga, lărgindu-se pe măsură ce înaintează de la stânga la dreapta.

Luă creionul şi verifică enigma.

— Stai să văd. În continuarea lui *pendente,* urmând ultima coloană de sus în jos, este *a545.* Asta, dacă nu mă înşel, trebuie să *fie pendente a 545.*

Se întoarse la liniile anterioare.

— Şi aici, în urmă, iese *efoucault.* Se gândi: Hmm şi apoi îşi scărpină nasul.

— Poate că trebuie citit *e foucault pendente a 545.*

Se întoarse la primul rând şi urmă tot firul de litere de la început, desfăşurându-se după mecanismul pe care tocmai îl descoperise. În jos şi spre stânga, în jos şi spre stânga, ca un ghem care se desface. Scrise textul descifrat desfăşurat.

QUALOECODEFOUCAULTPENDENTEA545

Analiză rândul şi îl rescrise, căutând acum să lase spaţii logice

între cuvinte. Când termină, îşi privi munca, se uită la Lena cu un surâs triumfal pe buze.

— *Voila!* spuse, ca un magician care a încheiat un număr de iluzionism.

Lena se uită la fraza notată şi se miră de felul în care acea amestecătură ilizibilă, complicată, se transformase, cine ştie dacă nu chiar prin magie, într-o frază lizibilă, simplă şi clară.

QUAL O ECO DE FOUCAULT PENDENTE A 545?[28]

[28] În portugheză: Care e ecoul lui Foucault pendinte la 545? *(n. t.)*

VIII

Pescăruşii zburau aproape de apă, iar ţipetele lor neliniştite se suprapuneau peste zbuciumul continuu al valurilor care îşi întindeau limbile peste plajă într-un constant du-te vino, ciclic, ritmat, lăsând dâre subţiri de spumă pe marginile pedepsite de mare. Plaja din Carcavelos avea un aspect melancolic sub cerul cenuşiu de iarnă, aproape pustie, amorţită, rece şi bătută de vânt, abandonată în voia câtorva surferi, a două, trei cupluri de îndrăgostiţi şi a unui vârstnic care îşi plimba câinele la marginea apei; aerul mohorât şi monocrom contrasta cu exuberanţa colorată pe care plaja o căpătă în timpul verii, atunci plină de viaţă şi de energie, acum atât de solitară şi posomorâtă.

Ospătarul de la terasă se îndepărtă, lăsând cafeaua aburindă pe măsuţa la care clientul se aşezase de zece minute. Tomas bău o gură de cafea şi se uită la ceas; era trei şi patruzeci de minute, după-amiaza, interlocutorul său întârziase; stabiliseră să se întâlnească la trei şi jumătate. Oftă resemnat. La urma urmelor, el era cel interesat de întâlnire. Sunase cu o zi înainte la colegul său de la Departamentul de Filosofie, profesorul Alberto Saraiva şi îi ceruse să se întâlnească urgent; Saraiva locuia în Carcavelos, la doi paşi de Oeiras, aşa că plaja a fost în mod firesc aleasă ca loc de întâlnire; în mod firesc pentru că, deşi era iarnă, plaja era un loc mult mai plăcut decât micile cabinete de la facultate.

— *Mon cher*, scuzaţi întârzierea, spuse o voce din spatele său.

Tomas se ridică şi îi strânse mâna nou-venitului. Saraiva era un bărbat la vreo cincizeci de ani, cu părul grizonat şi rar, buze subţiri şi privire saşie, à *la* Jean-Paul Sartre; avea un aer extravagant, aproape distrat, poate de geniu nebun, un aer *neglige charmant* pe care el, în mod sigur, îl cultiva, la urma urmelor aspectul boem era foarte potrivit specializării sale în filosofie, în domeniul deconstrucţioniştilor francezi pe care îi studiase atât de asiduu în timpul doctoratului la Sorbona.

— Buna ziua, profesore, îl salută Tomas. Vă rog.

Făcu un semn cu mâna, arătând spre scaunul de lângă el.

— Doriţi ceva de băut?

Saraiva se aşeză, uitându-se la ceaşca de cafea de pe masă.

— Parcă aş vrea şi eu o cafea.

Tomas ridică mâna şi făcu un semn ospătarului care se apropie.

— Încă o cafea, vă rog.

Proaspătul sosit respiră adânc, umplându-şi plămânii cu mireasma mării care plutea în aer şi se uită împrejur, rotindu-şi privirea de parcă ar fi vrut să cuprindă marea de la un capăt la altul.

— Ador să vin aici iarna, spuse el.

Se exprima cu emfază, pronunţa silabele apăsat, pe un ton grav, ca şi cum ar fi recitat un poem, ca şi cum cuvintele ar fi fost esenţiale pentru a exprima spiritul paşnic care se instalase acolo.

— Liniştea aceasta inefabilă mă inspiră, îmi dă energie, îmi lărgeşte orizonturile, îmi umple sufletul.

— Obişnuiţi să veniţi des aici?

— Numai toamna şi iarna. Când nu umblă pe aici turiştii.

Schiţă o grimasă scârbită, ca şi cum ar fi trecut pe acolo unul dintre acele lamentabile exemplare ale speciei umane.

Se cutremură, părea că vrea să alunge un asemenea gând neplăcut. Posibilitatea ca acest lucru să se întâmple era, probabil, mică, deoarece imediat muşchii feţei începură să i se destindă şi îşi reluă, în cele din urmă, aerul placid, uşor *blase* care era poza lui tipică.

— Ador această serenitate, contrastul puternic dintre liniştea pământului şi furia mării, eternul duel al pescăruşilor liniştiţi cu valurile colerice, perena luptă care opune timidul soare norilor invidioşi. Închise pleoapele şi inspiră adânc. Toate astea, *mon cher,* îmi dau energie.

Ospătarul aşeză a doua ceaşcă de cafea pe masă; zdrăngănitul sticlei întrerupse divagaţia lui Saraiva, care deschise ochii şi văzu cafeaua în faţa lui.

— Mai doriţi ceva? întrebă ospătarul.

— Nu, mulţumesc, răspunse Tomas.

— Aici este locul în care mă cufund cel mai bine în gândirea lui Jacques Lacan, a lui Jacques Derrida, Jean Baudrillard, Gilles Deleuze, Jean-Francois Lyotard, Maurice Merleau-Ponty, Michel Foucault, Paul…

Tomas tuşi intenţionat, profitând de ocazie pentru a-şi face loc în discuţie.

— Într-adevăr, profesore, îl întrerupse timid. Chiar despre Foucault voiam să vorbesc cu dumneavoastră.

Profesorul Saraiva îl privi cu sprâncenele ridicate, ca şi cum

Tomas ar fi comis o blasfemie, luând în deşert numele lui Dumnezeu alături de Cristos.

— Michel Foucault?

Saraiva accentuă prenumele Michel, indicându-i subtil că, de fiecare dată când pomenea numele lui Foucault, prenumele era indispensabil, *noblesse oblige.*

— Da, Michel Foucault, spuse Tomas, diplomat, acceptând tacit constrângerea. Ştiţi, în acest moment conduc o cercetare istorică şi am dat de numele lui Michel Foucault, nu mă întrebaţi cum. Nu ştiu prea bine ce caut, dar există ceva legat de acest filosof care este relevant pentru cercetarea mea. Ce aţi putea să îmi spuneţi despre el?

Profesorul de filosofie făcu un gest vag cu mâna, ca şi cum ar fi arătat că erau aşa de multe de spus că nu ştia de unde să înceapă.

— Oh, Michel Foucault! se uită la marea învolburată cu o privire nostalgică, contempla vastul ocean, dar vedea îndepărtata Sorbonă din tinereţea sa. Respiră adânc şi zise: Michel Foucault a fost cel mai mare filosof după Immanuel Kant. Aţi citit vreodată *Critica raţiunii pure*?

— Ăă... nu.

Saraiva oftă adânc, ca şi cum ar fi vorbit cu un ignorant.

— Este cel mai important dintre toate textele de filosofie, *mon cher,* declară el solemn, privindu-l fix pe Tomas. În *Critica raţiunii pure,* Immanuel Kant afirmă că omul nu are acces la realitatea în sine, la realitatea ontologică a lucrurilor, ci doar la reprezentările realităţii. Noi nu cunoaştem natura obiectelor în sine, ci doar modul în care le percepem şi acest mod ne este specific. De exemplu, oamenii percep lumea altfel decât liliecii. Oamenii captează imagini, liliecii înregistrează ecoul sunetelor. Oamenii văd culori, câinii văd doar în alb şi negru. Oamenii captează imagini, şerpii simt temperatura. Nici una dintre aceste forme nu este mai adevărată decât alta. Sunt toate diferite. Nici una nu surprinde realitatea în sine, toate surprind diferite reprezentări ale realităţii. Dacă ar fi să reluăm celebra alegorie a lui Platon, ceea ce spune Immanuel Kant este că toţi trăim într-o grotă, înlănţuiţi de limitele percepţiei noastre. Din realitate noi vedem doar umbrele, niciodată însă adevărata realitate. Se întoarse spre Tomas: Aţi înţeles?

Tomas privea gânditor spuma albă a unui val care se întindea pe nisipul alb al plajei. Fără să-şi ia ochii de la învolburarea spumei groase, clătină afirmativ din cap.

— Da.

Saraiva îşi privi unghiile câteva clipe şi îşi reluă raţionamentul.

— De aici au pornit deconstrucţioniştii francezi când au spus că nu există nimic în afara textului. Dacă realitatea este intangibilă datorită limitelor percepţiei noastre, înseamnă că noi înşine ne construim imaginea realităţii. Această imagine nu emană exclusiv din realitatea însăşi, ci şi din propriile noastre mecanisme cognitive.

— Asta susţine Foucault?

— Într-adevăr, Michel Foucault a fost foarte mult influenţat de această descoperire, confirmă, accentuând din nou prenumele *Michel*, cu o subtilă insistenţă asupra necesităţii de a cita numele complet de fiecare dată când este menţionat unul dintre filosofii lui preferaţi. El şi-a dat seama că nu există un singur adevăr, ci mai multe adevăruri.

Tomas făcu o grimasă.

— Nu credeţi că-i puţin cam prea elaborat? Cum se poate spune că nu există un singur adevăr?

— *Mon cher,* aceasta este consecinţa logică a descoperirii lui Immanuel Kant. Deoarece, dacă noi nu putem să accedem la realitate, pentru că ea este intangibilă prin simţurile noastre, fiind reconstruită prin intermediul mecanismelor noastre cognitive limitate, atunci nu putem accede la adevăr, înţelegeţi asta? Realitatea este adevărul. Dacă nu reuşim să ajungem la realitate, nu ajungem la adevăr. Făcu un gest cu mâna: Logic.

— Deci nu există adevăr, aşa-i?

Bătu în scaunul de fag.

— Dacă eu spun că acest scaun este din lemn, nu spun adevărul? Arătă spre ocean: Dacă spun că marea este albastră, nu spun adevărul?

Saraiva zâmbi, discuţia ajunsese pe terenul lui.

— Aceasta este o problemă pe care şcoala de fenomenologie a trebuit să o rezolve, în urma apariţiei *Criticii raţiunii pure.* Aşa a apărut necesitatea redefinirii cuvântul *adevăr.* Edmund Husserl, unul dintre părinţii fenomenologiei şi-a concentrat atenţia asupra acestei probleme şi a constatat că judecăţile nu au nici o logică obiectivă, ci doar un adevăr subiectiv şi a stabilit o separare între conexiunea lucrurilor, sau numenul şi conexiunea adevărurilor, adică fenomenele. Altfel spus, adevărul nu este lucrul obiectiv, ci reprezentarea subiectivă a lucrului în sine. Martin Heidegger a reluat această idee şi a observat că adevărul este asemănarea lucrului cu cunoaşterea, dar şi asemănarea cunoaşterii cu lucrul,

din moment ce esenţa adevărului este adevărul esenţei.

— Hmm, nu ştiu... ezită Tomas. Îmi pare mai degrabă un joc de cuvinte.

— Nu, nu este un joc de cuvinte, negă Saraiva energic. Uitaţi-vă, spre exemplu, la domeniul dumneavoastră, istoria. Textele istorice vorbesc despre rezistenţa lusitanului Viriato împotriva invaziilor romane. Or, cum am eu certitudinea că Viriato chiar a existat? Doar recurgând la textele care vorbesc despre el, evident. Dacă însă aceste texte sunt nişte fabulaţii? Ştiţi mai bine decât mine că într-un text istoric nu avem de-a face cu realitatea în sine, ci cu relatarea realului şi această relatare poate fi incorectă, dacă nu chiar inventată. Şi pentru că aşa stau lucrurile, în discursul istoric nu există adevăr obiectiv, ci un adevăr subiectiv. După cum observă Karl Popper, nu există nimic în totalitate adevărat, ci lucruri false definitiv şi altele adevărate provizoriu.

— Asta este general valabil, acceptă Tomas. Recunosc că este în egală măsură adevărat în ceea ce priveşte discursul istoric. De altfel, este de ajuns să-i citeşti pe Marrou, Ricoeur, Veyne, Collingwood sau Gaille ca să înţelegi că nu există adevăruri definitive în discursul istoric, că istoria este relatarea a ceea ce s-a întâmplat în trecut în funcţie de ce spun mărturiile şi documentele, toate supuse greşelilor şi în funcţie de munca istoricului, care, la rândul său, este supus greşelii. Însă, ca să fiu sincer, asta nu răspunde întrebării mele.

Arătă din nou orizontul.

— Eu văd acolo marea şi constat că este albastră. Cum se poate spune că acesta este un adevăr subiectiv? Schiţă o grimasă: Din câte ştiu eu, faptul că marea este albastră este un adevăr obiectiv.

— Din întâmplare, nu este, replică Saraiva, clătinând din cap. Dacă aţi studia fenomenul culorilor, aţi putea vedea că ele, într-un fel, sunt o iluzie. Marea şi cerul par albastre datorită modului în care lumina solară cade pe Pământ. Când lumina soarelui provine dintr-un punct aproape de orizont, cerul poate deveni roşiatic, datorită unei schimbări în distribuţia benzii de culori a razelor solare. Cerul este acelaşi, banda de culori a spectrului luminii s-a schimbat din cauza noii poziţii a soarelui. Fapt care demonstrează că marea nu este albastră, ci ochii noştri, datorită caracteristicilor cognitive şi în funcţie de distribuţia luminii, o receptează în acest fel. De fapt, aceasta este problema adevărului. Cum ştiu că simţurile mele mă pot înşela, că

raţionamentul meu mă poate conduce la concluzii false, că memoria îmi poate juca feste, nu am acces la realitatea în sine, niciodată nu voi fi stăpânul adevărului obiectiv, adevărului definitiv, final. Dumneavoastră vă uitaţi la mare şi o vedeţi albastră, un câine se uită la mare şi, cum este daltonist, o vede cenuşie. Nici omul, nici câinele nu au acces la realitatea în sine, ci doar la o viziune a realităţii. Nici unul nu este stăpânul adevărului obiectiv, ci doar a ceva mai puţin categoric.

Deschise palmele, ca şi cum ar fi păstrat acolo ceva preţios pe care doar acum îl dezvăluia.

— Adevărul subiectiv.

Tomas se frecă la ochi cu mâna dreaptă.

— Înţeleg, spuse. Şi aici intervine Foucault?

— Michel Foucault urmează după aceste descoperiri, spuse Saraiva, accentuând din nou prenumele pe care Tomas îl ignorase. El a demonstrat că adevărurile depind de presupunerile perioadei în care sunt enunţate. Lucrând aproape ca un istoric, a ajuns la concluzia că *a şti* şi *a putea* sunt legate intrinsec până într-atât încât se transformă în articulaţia *a şti/putea,* sunt precum cele două feţe ale aceleiaşi monede. De fapt, toată opera lui s-a dezvoltat în jurul acestei axe fundamentale.

Făcu un gest spre Tomas.

— Aţi citit vreodată Michel Foucault?

— Păi… ezită Tomas, temându-se să nu-l ofenseze pe interlocutor. Nu.

Saraiva clătină din cap, în semn de dezaprobare părintească.

— Trebuie să citiţi, îi recomandă el.

— Dar vorbiţi-mi despre el.

— Ce vreţi să vă spun, *mon cher*? Michel Foucault s-a născut în 1926 şi era homosexual. După ce l-a descoperit pe Martin Heidegger, a dat peste Friedrich Nietzsche şi peste mesajul lui despre rolul puterii în orice activitate umană. A fost o revelaţie care l-a marcat profund. Michel Foucault a ajuns la concluzia că puterea este mai presus de toate, s-a dedicat misiunii de a analiza modul în care puterea se exercită prin intermediul cunoaşterii, folosind ştiinţa pentru a stabili controlul social. Acea alianţă *a putea/a şti.*

— Dar unde este scris acest lucru?

— Oh, în mai multe cărţi. În *Les mots et les choses*[29]*,* de

[29] În fr. în text: *Cuvintele şi lucrurile,* titlu disponibil şi în româneşte *(n.r.).*

exemplu, a analizat presupunerile şi prejudecăţile care organizează gândirea într-o anumită epocă.

Pronunţă numele cărţii într-o franceză foarte *parisienne,* cu un accent *chic.* Tomas lua notiţe.

— Aşteptaţi puţin, spuse el în timp ce nota în grabă. *Les mots et les choses,* aşa aţi spus?

— Da. Este cel mai kantian text al lui Michel Foucault, acela în care cuvintele sunt o manifestare a realităţii, iar lucrurile sunt însăşi realitatea. Într-o oarecare măsură, această carte a contribuit la distrugerea noţiunii de adevăr absolut.

Deoarece, dacă modul nostru de a gândi este întotdeauna determinat de presupunerile şi prejudecăţile din epoca noastră atunci este imposibil să ajungem la adevărul obiectiv. Adevărul devine relativ, depinzând de modul în care sunt privite lucrurile.

— Asta este ceea ce spunea Kant.

— Bineînţeles. Şi de aceea mulţi îl consideră pe Michel Foucault un nou Immanuel Kant.

— N-ar fi, mai degrabă, un succesor? La urma urmelor, el doar a reluat ideile lui Kant…

— Michel Foucault a aşezat aceste idei într-un context nou, reformulă Saraiva, preocupat să se asigure ca nu cumva filosoful său preferat să fie considerat un plagiator. O să vă povestesc ceva, *mon cher.* Când a fost invitat să predea la College de France, l-au întrebat care e titlul disciplinei sale. Ştiţi ce a răspuns?

Tomas ridică din umeri.

— Nu.

— Istoria sistemelor de gândire.

Saraiva izbucni într-un hohot de râs.

— Cred că au rămas cu gura căscată, uitându-se la el.

Râsul i se transformă într-un oftat bine-dispus.

— De fapt, el asta şi era, nu? Un istoric al sistemelor de gândire. De altfel, el s-a dovedit astfel chiar în opera sa următoare, *l'Archeologie du savoir*[30]*.* Michel Foucault a definit aici adevărul ca fiind o construcţie, un produs al cunoaşterii din fiecare epocă şi a extins această viziune asupra altor concepte. De exemplu, conceptul de autor al unei opere literare. Pentru el, un autor nu este neapărat cineva care scrie o carte, ci o construcţie ridicată pe baza mai multor factori, incluzând limbajul, curentele literare ale momentului şi diverse alte

[30] *Arheologia cunoaşterii,* în fr. în original *(n .r.).*

elemente sociale şi istorice. Altfel spus, autorul nu este altceva decât produsul materialului său şi al circumstanţelor în care se manifestă.

Tomas făcu o grimasă, nu foarte convins.

— Acesta este un lucru evident, nu credeţi? întrebă el. Toţi suntem rezultatul a ceea ce facem şi al circumstanţelor în care acţionăm. Care este noutatea?

— Încă o dată, este vorba despre context, *mon cher.* Disecând astfel conceptul, el îl deconstruieşte.

— Aha! exclamă Tomas ca şi cum ar fi înţeles în sfârşit.

Totuşi, în realitate, nu vedea în asta nimic extraordinar sau inovator, însă nu voia să îl contrazică pe Saraiva şi nici să îi domolească entuziasmul.

— Şi altceva?

Cu un ochi la Tomas şi cu celălalt privind orizontul, profesorul de filosofie făcu un lung rezumat al operei lui Foucault, descriind amănunţit conţinutul lucrărilor *Histoire de la folie a l'age classique, Naissance de la clinique, Surveiller et punir* şi al celor trei volume din *Histoire de la sexualite*[31]*.* Fu o expunere entuziastă, pe care istoricul o urmări cu un amestec de atenţie şi circumspecţie, atenţie ca să încerce să surprindă elementele relevante pentru enigmă, circumspecţie deoarece considera că deconstrucţioniştii încercau să supraevalueze importanţa lui Foucault.

— Asta e tot, spuse Saraiva, încheind lunga expunere. La două săptămâni după ce a predat manuscrisul celui de-al treilea volum din *Histoire de la sexualite,* Michel Foucault a suferit un colaps şi a fost internat în spital. Avea SIDA. A murit în vara lui 1984.

Tomas îşi verifică notiţele, răsfoindu-le înainte şi înapoi.

— Hmm, murmură gânditor, cu ochii aţintiţi asupra notiţelor. Nu găsesc aici nici o pistă.

— Pistă pentru ce?

— Pentru o enigmă pe care o cercetez.

— Enigmă despre Michel Foucault?

Tomas îşi frecă faţa, cu gândul aiurea.

— Da, spuse el.

Îşi ridică privirea spre întinsul oceanului din faţa lui; apele străluceau într-o nuanţă aurie, scânteietoare, sclipind ca un

---

[31] În ordine, traducerea titlurilor, disponibile şi în limba română, este: *Istoria nebuniei în epoca clasică, Naşterea clinicii, A supraveghea şi a pedepsi* şi *Istoria sexualităţii (n. r.).*

covor lucios de diamante plutind la suprafaţă, unduitoare şi neliniştite, în voia valurilor. După-amiaza era târzie şi o minge galben-roşiatică cobora spre dreapta; era soarele care se elibera de tunica cenuşie pe care o îmbrăcase cerul şi se cufunda dincolo de îndepărtata linie a orizontului, proiectând peste mare acea luminoasă sclipire de foc.

— Ce enigmă este asta?

Tomas se uită la Saraiva, ezitând. Merita să îi arate enigma? De fapt, ce ar fi avut de pierdut? Se putea întâmpla chiar ca profesorul de filosofie să aibă vreo idee. Răsfoi din nou carnetul de notiţe şi găsi fraza, îl ridică şi i-o arătă lui Saraiva.

— Vedeţi?

Saraiva se aplecă şi fixă rândul cu ochiul drept, în timp ce cu stângul se uita pierdut undeva spre mare. În faţa sa se repeta ciudata întrebare:

QUAL O ECO DE FOUCAULT PENDENTE A 545?

— Dar ce naiba? se întrebă Saraiva. Care este ecoul lui Foucault? Se uită la Tomas: Dar despre ce ecou e vorba?

— Nu ştiu. Spuneţi-mi dumneavoastră.

Profesorul de filosofie se uită din nou la fraza scrisă în carnetul de notiţe.

— *Mon cher,* nu am nici cea mai vagă idee. Să fie oare cineva care s-a făcut ecoul lui Michel Foucault?

— Asta chiar că-i o idee interesantă, adăugă Tomas gânditor.

Se uita nerăbdător la Saraiva.

— Ştiţi dacă a existat cineva care să fi repetat ideile lui Foucault?

— Doar Immanuel Kant. Deşi, în realitate, ar trebui spus că Michel Foucault a fost cel care s-a făcut ecoul lui Immanuel Kant şi nu invers.

— Dar nu a fost nimeni care să-l urmeze pe Foucault?

— Michel Foucault a avut mulţi succesori, *mon cher.*

— Şi cumva vreunul dintre aceştia aşteaptă la 545?

— Nu ştiu ce să vă răspund pentru că nu înţeleg ce înseamnă asta. Cum adică să aştepte la 545? Ce este acest 545?

Tomas nu-şi lua ochii de la interlocutorul său.

— Nimic din toate astea nu vă sună familiar?

Saraiva îşi muşcă buza de jos.

— Nimic, *mon cher,* spuse, clătind din cap. Absolut nimic.

Tomas închise ostentativ carnetul de notiţe şi oftă.

— Ce dezamăgire! exclamă lovind frustrat cu palma în masă. Speram să găsesc ceva.

Se uită în jur şi îi făcu semn cu mâna ospătarului.

— Nota, vă rog.

Saraiva îşi notă fraza enigmatică şi puse hârtia în buzunarul sacoului.

— Voi consulta cărţile cu atenţie, promise el. Poate voi descoperi ceva.

— Vă mulţumesc.

Ospătarul se apropie şi spuse suma. Tomas plăti şi cei doi clienţi se ridicară. Era timpul să plece.

— Ce veţi face acum? vru Saraiva să ştie.

— Mă duc acasă.

— Nu. Mă refer la enigma dvs.

— Ah, da. Voi trece pe la o librărie şi voi cumpăra câteva cărţi de-ale lui Foucault, să văd poate găsesc vreo pistă. Cheia enigmei ar putea fi în vreun detaliu.

Ieşiră amândoi din restaurant şi îşi luară rămas-bun în parcare.

— Michel Foucault era un personaj ciudat, zise Saraiva înainte să se îndepărteze.

— Şi?

— Era un mare filosof şi un istoric destul de bun. Un bărbat care a afirmat că adevărul obiectiv este intangibil, că avem acces doar la adevărul subiectiv, că adevărul este relativ şi depinde de modul în care vedem lucrurile. Ştiţi ce a spus o dată despre întreaga sa operă de căutare a adevărului?

— Ce anume?

— Că de-a lungul vieţii sale n-a făcut altceva decât să scrie ficţiuni.

IX

Fiorul lasciv al trepidantului secret îşi pierdu încet-încet din intensitate, ca o interdicţie care, încălcată adesea, se transformă într-o obişnuinţă discretă, cu siguranţă reprobabilă, dar un viciu tolerabil. După aproape două luni, relaţia lui Tomas cu Lena intrase definitiv pe făgaşul rutinei. Furtuna dorinţei care îi biciuise cu valuri incontrolabile de senzualitate şi voluptate, care îi purtase pe cele mai înalte vârfuri ale extazului neînfrânat, consumă atât de multă energie şi atât de repede încât sfârşi prin a se consuma pe sine; vijelia încetă să mai sufle atât de tare, se transformă într-o adiere şi se linişti cu o rapiditate surprinzătoare, ajungând doar o boare de vânt, caldă şi dulce, pe câmpia monotonă a cotidianului.

Astfel urcă Tomas scările blocului de pe strada Latino Coelho, apărând în faţa uşii amantei sale fără acel fior mistuitor al aşteptării care îl însufleţise la primele întâlniri. Lena îl primi cu căldură, însă fără acel entuziasm pe care ţi-l oferă noutatea, la urma urmelor vizitele profesorului se instituţionalizaseră, deveniseră un obicei plăcut al după-amiezelor din Lisabona. La primele întâlniri, revederea îi grăbea imediat spre fuziunea corpurilor; copleşiţi amândoi de dorinţa mistuitoare, tânjeau atât de tare după eliberarea acelei energii scăpărătoare strânsă în carne, încât cu greu se puteau abţine la fiecare atingere şi îşi consumau pe loc focul într-o explozie ameţitoare a simţurilor. Totuşi, după ce făceau dragoste, Tomas începea să fie cuprins de o senzaţie neplăcută, searbădă, de golire, ca şi cum ar fi fost deposedat de voinţa care cu câteva minute înainte îl orbea; corpul teribil de excitant al suedezei îi devenea în mod neaşteptat indiferent, chiar nu înţelegea cum de cu numai câteva clipe în urmă putuse fi atât de lacom, astfel că începuse să se instaleze între ei o oarecare barieră. De aceea, începură curând să-şi controleze acea neastâmpărată dorinţă iniţială şi să facă mici experienţe cu obişnuinţa; în loc să-şi satisfacă imediat instinctul animalic greu de stăpânit în trup, ca o fiară neliniştită însetată de sânge, dar închisă într-o cuşcă mult prea mică, începură să amâne, menţinând vie tensiunea sexuală, amplificând-o, dilatând-o, împingând inevitabilul până la limită, până când eliberarea dorinţei nu mai putea fi stăpânită.

De data aceasta, Lena îi apăru îmbrăcată într-o rochie albă de mătase, destul de transparentă pe piept, lăsând să i se întrezărească, aşa cum făcea de obicei, areolele rozalii dimprejurul sfârcurilor ţuguiate şi curbele voluptuoase ale sânilor, atât de mari încât dădeau impresia că stăteau să plesnească de lapte. Cu o reacţie animalică, Tomas simţi cum brusc dorinţa îi pune stăpânire pe voinţă şi îi pipăi pieptul plin aşa cum a-i stoarce un fruct zemos aşteptând să ţâşnească sucul lăptos, însă suedeza îl îndepărtă cu un zâmbet provocator.

— Nu acum, lacomule, îl certă ea. Dacă eşti cuminte, mămica îţi dă să papi mai târziu.

Îi puse vârful degetului arătător pe nas, ca un avertisment.

— Dar numai dacă eşti cuminte…

— Oh, lasă-mă doar să gust puţin…

— Nu.

Păşi pe hol, legănându-şi şoldurile ca să-l întărâte. Se uită înapoi maliţioasă şi zâmbi.

— Nu poţi avea totul dintr-odată. Cum obişnuim să spunem în Suedia, ne amintim de sărutul promis, uităm de săruturile primite.

Se aşezară pe canapea, aproape de caloriferul din camera de zi. Lena făcuse un ceai de tei care aburea în ceainic şi aşezase un platou cu biscuiţi tradiţionali suedezi cu ghimbir lângă ceştile de ceai, pe o tavă; Tomas sorbi din ceai şi gustă unul dintre biscuiţii maronii.

— E bun, comentă aprobator, savurând aroma dulce şi un pic iute a biscuitelui cu ghimbir.

Lena se uită spre punga lui de plastic.

— Tot Foucault ai acolo?

Profesorul se aplecă şi scoase o carte.

— Tot, confirmă el. Doar că nu mai e *Les mots et les choses.*

Îi arătă coperta noii cărţi, intitulate *A supraveghea şi a pedepsi.*

— Aceasta este traducerea braziliană a cărţii *Surveiller et punir.* Şi uită-te tu că în Portugalia încă nu s-a tradus cartea asta.

— Dar este acelaşi lucru, nu-i aşa?

— Bineînţeles.

— Şi cealaltă? Ai terminat-o deja?

— Da.

— Şi?

Tomas ridică din umeri, resemnat.

— N-am găsit nimic.

Puse cartea în poală şi o deschise la prima pagină, în timp ce mesteca biscuitul.

— Să vedem ce iese de aici.

Tomas îşi dădu seama că aici era punctul lor comun. Pe lângă sex, bineînţeles. Puteau să nu fie interesaţi de acelea şi lucruri, dar în ceea ce priveşte cercetarea profesorului Toscano, împărtăşeau amândoi acelaşi interes şi suedeza se dovedise foarte utilă; punea întrebări, se implica, îl ajuta să cerceteze, îşi întreba colegii care studiau filosofie, încerca să găsească piste care să-l ajute la descifrarea enigmei, ajunsese chiar să aducă eseuri despre Michel Foucault în speranţa de a da peste vreun indiciu neglijat. Astfel ajunseseră să treacă prin mâinile ei volume precum *The Cambridge Companion to Foucault* de Gutting, *The Foucault Reader* de Rainbow şi *The Lives of Michel Foucault* de Macey. Amanta sa se dedică într-atât încât se hotărî chiar să citească *Istoria nebuniei*, traducerea portugheză a operei *Histoire de la folie a l'age classique,* căutând mereu cifrele 545 sau celelalte cuvinte ale enigmei care îl chinuia pe Tomas.

— Toţi nebunii sunt fraţi, comentă ea lângă Tomas, deschizând volumul.

— Poftim? întrebă el ridicând ochii din *A supraveghea şi a pedepsi.*

— Un alt proverb suedez, spuse Lena. Ridică volumul *Istoria nebuniei* şi repetă dictonul: Toţi nebunii sunt fraţi.

Jucându-se cu creionul între degete, Tomas îşi îndreptă din nou atenţia asupra cărţii şi se retrase în lumea lui. Dar concentrarea nu durâ mult. Se cutremură încă de la primele pagini, ajungând chiar, palid, să-şi întrerupă lectura printre grimase de greaţă; nu mai citise niciodată ceva atât de violent, de o gratuitate atât de brutală.

— Ce s-a întâmplat? vru Lena să ştie, intrigată de reacţia lui.

— Este ceva teribil, spuse el, dând ochii peste cap.

— Ce este?

— Această istorisire de la începutul cărţii.

— Ce istorisire? Lena se ridică şi se uită la carte. Povesteşte-mi.

Tomas râse şi clătină din cap.

— Nu ştiu dacă ai vrea să auzi...

— Bineînţeles că vreau, insistă suedeza, categorică. Haide, povesteşte-mi.

— Crede-mă că n-o să-ţi placă.

— Haide, lasă discuţiile şi povesteşte-mi.

El redeschise cartea fără să-şi ia ochii de la Lena.

— Eu te-am avertizat, să nu plângi după aceea.

Îşi plecă privirea spre primele rânduri ale textului.

— Acesta este un document care descrie execuţia publică a lui Robert Damiens la Paris, un fanatic care a încercat să-l asasineze pe Ludovic al XV-lea, la Versailles, în 1757. Execuţia a fost dusă la capăt de un grup de călăi conduşi de un anume Samson, iar condamnatului urma să-i fie smulsă cu un cleşte înroşit în foc carnea de pe piept, braţe, coapse şi pulpele gambelor. Mâna dreaptă, în care ţinea cuţitul cu care a comis crima, trebuia să-i fie arsă în foc de pucioasă, iar în locurile de unde i se va fi smuls carnea, urma să i se toarne plumb topit, ulei încins, smoală arzând, ceară şi sulf amestecate, după care corpul trebuia să-i fie dezmembrat de patru cai. Acesta era planul. Executarea lui sfârşi prin a fi relatată în detaliu de Bouton, comisarul poliţiei, care a asistat la tot supliciul. O privi din nou: Eşti sigură că vrei să auzi?

— Nu, replică Lena, luându-i cartea din mână.

— Ce faci?! Trebuie s-o citesc…

— O citeşti după.

Fata se aplecă spre combina muzicală şi introduse un CD; vocea lui Bono inundă apartamentul cu armoniile melodiilor de pe albumul *Joshtia Tree,* creând o atmosferă senzuală. Începură prin a schimba zâmbete complice, din ce în ce mai provocatoare, care se transformară în priviri lascive, avide, senzuale. După ce terminară ceaiul şi biscuiţii, Lena strânse tava şi, deschizându-şi nasturii de la guleraş, îl anunţă că urma desertul. Dezbrăcă rochia albă de mătase şi se aplecă, goală, peste Tomas cu pielea lăptoasă fremătând de nerăbdare, arzând de dorinţă, cu carnea avidă. Profesorul puse stăpânire pe ea şi se posedară acolo, pe canapea, lângă calorifer, cu Michel Foucault aruncat pe podea, dezvăluind poate secretul pe care Toscano se străduise să-l ascundă. Au făcut sex cu frenezie, aşa cum făceau de obicei, fără cuvinte, lăsându-se purtaţi doar de senzaţii, strigând şi gemând până la explozia eliberatoare a fluidelor; iar când uraganul se epuiză în vârtejul vorace al trupurilor flămânde, rămaseră amândoi prăbuşiţi pe canapea, frânţi, epuizaţi, abandonaţi suflului întretăiat al simţurilor satisfăcute, extaziaţi, ameţiţi de dulcea toropeală a plăcerii. Lena îşi întinse leneş braţele, se sprijini în cot şi se aplecă spre Tomas, lipindu-şi sfârcurile rozalii ale sânilor mari de pieptul gâfâind al bărbatului.

— Tu nu faci dragoste cu soţia ta, nu-i aşa?

Trezit din letargia în care îl aruncaseră impetuoasele valuri ale

extazului, Tomas o privi perplex.

— Nu, răspunse, clătinând din cap.

Nu se aşteptase să audă o asemenea întrebare.

— Bineînţeles că nu.

Fata oftă, resemnată şi se prăbuşi din nou pe canapea, întinsă, cu părul blond răsfirat pe pernă şi ochii albaştri aţintiţi în tavan.

— Va trebui să te cred pe cuvânt.

Florile mari se îngrămădeau în vazele de lut, ridicându-se deasupra frunzelor de parcă ar fi stat pe vârfurile picioarelor, dornice de aer proaspăt; petalele erau fine, uşoare ca penele, strălucind în diferite nuanţe de roz şi desfăcându-se în mijloc ca nişte scoici zdrenţuite. Erau flori frumoase, voluptoase, senzuale.

— Ce sunt? Trandafiri? întrebă Tomas, cu paharul de whisky în mână.

— Par trandafiri, răspunse Constanca. Dar sunt bujori.

Terminaseră cina şi acum se relaxau în sala de zi, profitând de o pauză, timp în care Margarida îşi punea pijamaua în camera ei.

— Nu ştiu nimic despre ele, murmură el. Ce flori sunt?

— Peon era doctorul zeilor greci. Legenda spune că el l-a vindecat pe Pluton cu seminţele unor flori speciale. În semn de omagiu adus lui Peon, acele flori au fost botezate *Paeonia.* Pliniu cel Bătrân susţinea că bujorii puteau vindeca douăzeci de boli, însă acest lucru n-a fost niciodată demonstrat. De altfel, rădăcinile bujorilor au fost folosite în secolul al XVIII-lea pentru protejarea copiilor de epilepsie şi de coşmaruri, ceea ce a determinat asocierea acestor flori cu copilăria.

Tomas rămase cu privirea aţintită asupra florilor.

— Puteam să jur că sunt trandafiri.

— Într-un fel, sunt. Însă fără spini. Ştii, lipsa spinilor i-a determinat pe creştini să compare bujorii cu Fecioara Maria. Ei spuneau că şi ea şi ei erau flori fără spini.

— Şi ce reprezintă?

— Timiditatea. Poeţii chinezi au recurs întotdeauna la bujori ca să descrie roşeaţa din obrajii fetelor ruşinoase, asociind această floare inocenţei virginale.

Vocea Margaridei răsună în sufragerie venind dinspre camera ei, cu o rugăminte.

— Mami, vino şi spune-mi o povestioa’ă.

Constanca se uită la soţul ei cu un aer obosit.

— De data asta te duci tu. Eu am închis taraba pe ziua de azi.

Tomas se duse în camera fiicei şi o găsi uitându-se în oglindă.

O aşeză în pat şi o înveli cu pătura şi se aplecă deasupra ei; îi sărută obrajii rozalii şi îi mângâie părul fin, torcând amândoi de plăcere.

— Ce poveste vrei azi?

— Cenuşă'easa.

— Încă o dată aceeaşi poveste? Nu vrei alta nouă?

— V'eau Cenuşă'easa.

Tomas stinse lumina din plafon şi lăsă aprinsă doar veioza de pe noptieră; lumina gălbuie, difuză, îmbia la somn, ideală pentru efectul pe care voia el să-l obţină. Se aşeză pe marginea patului, o luă de mână pe cea mică şi, într-un murmur hipnotic, începu să povestească istoria Cenuşăresei, fata care îşi pierduse mama, apoi tatăl astfel că, în cele din urmă, ajunsese să trăiască împreună cu maştera cea rea şi cu cele două fiice răzgâiate ale acesteia. Margarida îşi ţinu ochii deschişi până la scena balului, când Cenuşăreasa îl cunoscu pe prinţ, moment în care, liniştită de întâlnirea sortită, îşi simţi ochii grei şi renunţă la luptă, se abandonă ritmului cadenţat al cuvintelor şoptite de tatăl ei şi dulcii moliciuni care îi cuprinsese corpul. Pleoapele i se închiseră şi respiraţia ei deveni în sfârşit regulată, profundă. Tomas îşi mai sărută o dată fiica şi stinse veioza. În vârful picioarelor, aproape ţinându-şi respiraţia, ieşi din cameră, închise încet uşa şi se întoarse în camera de zi.

Constanca dormea pe canapea, cu capul căzut pe un umăr, cu televizorul pe un canal ce difuza un concurs pe care nici măcar nu-l urmăreau. O luă şi o duse în braţe până în cameră; îi scoase bluza, o descălţă şi o întinse între aşternuturi, învelind-o cu pătura până la bărbie. Ea murmură ceva imperceptibil şi se întoarse, strângând în braţe perna; căldura păturii îi înroşea obrajii pistruiaţi – cu pielea ca laptele, părea un copil. Tomas stinse lumina şi era gata să se întoarcă în camera de zi, dar ezită. Se opri în pragul uşii, se întoarse pe jumătate şi îşi aţinti privirea la soţia sa, care acum dormea profund. Se apropie încet, cu grijă să nu facă zgomot, o privi şi se aşeză pe marginea patului; o privi îndelung, în linişte, urmărind cum pătura urca şi cobora, delicat, în ritmul respiraţiei.

Întrebarea Lenei îi răsuna încă în minte, acum mai tare ca niciodată. *Tu nu faci dragoste cu soţia ta, nu-i aşa?* îl întrebase ea cu o uşoară nelinişte. Într-adevăr, nu mai făcea dragoste cu soţia sa de ceva vreme; iar de când începuse relaţia extraconjugală nu făcuse deloc. Însă cum putea el să garanteze că nu avea să facă într-o bună zi? Cum să promită aşa ceva?

Acea întrebare, formulată astfel după intensa luptă amoroasă, îl smulsese din visul ireal în care plutise şi trezindu-l cu brutalitate, ca un duş cu apă rece, îl aruncă în dura confruntare cu realitatea. Era ca şi cum se declanşase un întrerupător înăuntrul lui. Sau cine ştie, poate se oprise. Ce îl aştepta acum? Avea să facă dragoste cu ambele femei, înşelând-o nu doar pe una, ci pe amândouă în acelaşi timp? Ce fel de viitor voia, la urma urmelor, pentru el, pentru soţia lui, pentru fiica sa şi pentru amantă? Ce destin îi aştepta? Nu cumva se juca cu focul? Era el oare stăpânul destinului său sau erau împrejurările cele care îl controlau acum? Voia oare să trăiască în adevăr? Însă ce fel de adevăr? Nu îi spusese Saraiva că adevărul obiectiv este inaccesibil? Poate. Şi totuşi, ca fiinţă umană, avea întotdeauna dreptul să acceadă la un alt adevăr, cel subiectiv. Adevărul moral. Onestitatea.

Dar, de fapt, el nu trăia în adevărul moral, trăia într-o iluzie, în duplicitate, în minciună. O minţea pe soţie şi cât de curând, avea să o mintă şi pe amantă. Acesta era viitorul pe care şi-l dorea pentru el şi pentru cele trei femei de care era legat? Întrebarea Lenei, aparent atât de inofensivă şi de întâmplătoare, pusese în mişcare un lanţ complex de gânduri, dezlănţuise o furtună în mintea lui Tomas, îl pusese faţă în faţă cu sine însuşi, privindu-se parcă pentru prima dată în ochi, dezorientat de ameţeala ce-l cuprindea în faţa abisului care era oglinda sa, văzându-se exact aşa cum era în realitate, vrând să afle ce anume voia să fie şi întrebându-se despre calea nesigură pe care apucase.

Cântărind mai bine cum stăteau lucrurile, oare ce poveste stranie îi dezvăluia aventura în care era prins? Poate că era vorba de o parte întunecată a lui, din umbră, ascunsă în cel mai îndepărtat colţ al minţii, de care era atât de nesigur şi care îi alimenta cele mai mari temeri. Ce era de fapt Lena pentru el? O simplă fantezie sexuală? O căutare a ceva inexplicabil? O evadare iresponsabilă? Un joc de noroc în care pericolul nu era altceva decât un afrodiziac? Poate că ea reprezenta, totuşi, ceva diferit. O rătăcire, un subterfugiu, o nevoie.

O evadare.

Dădea din cap, afirmativ, găsise cuvântul potrivit, acela care definea cel mai bine lupta care îl sfâşia. O evadare. Cine ştie, poate că Lena, pe lângă chimia sexului, îi oferea şi chimia evadării, a fugii de sine, de oboseala soţiei, de dificultăţile Margaridei, de problemele cauzate de lipsa banilor, de deziluziile vieţii. Lena era o scăpare, o ieşire, o evadare. O fantezie. Însă o fantezie care, pe zi ce trecea, îşi pierdea misterul, o himeră care

deja începea să-şi piardă strălucirea, un capriciu care îşi consumase aproape toată splendoarea. Şi atunci ce-i mai rămânea, de fapt?

Se abandonase farmecelor suedezei ca să scape de plasa complicată a nenumăratelor sale greutăţi. Şi iluzia funcţionase, cel puţin pentru câtva timp. Dar acum vedea că în realitate problemele nu dispăruseră deloc, fuseseră doar camuflate de flacăra orbitoare a ameţitoarei relaţii cu Lena. Se simţea precum un iepure ţintuit de farurile unui automobil; stătea imobilizat în mijlocul străzii, fascinat de acea strălucire orbitoare, vrăjit de focarele de lumină care tăiau perdeaua cenuşie a nopţii, uitând că în spatele acestei băi de lumină, răsărind pe neaşteptate din adâncul întunericului, se apropia un chip invizibil, enorm şi înşelător, cumplit şi ameninţător, care avea să sară din umbră ca o felină şi avea să-l zdrobească de asfalt. Aceasta era, la urma urmelor, teribila alegere pe care o avea în faţa sa. Voia să se lase strivit de acest chip ascuns? Era oare capabil să vadă dincolo de strălucirea orbitoare a farurilor? Ar reuşi el oare să destrame acea vrajă periculoasă care îl ţintuia hipnotizat în mijlocul străzii?

Se uită la Constanca. Femeia dormea strângând perna în braţe, cu o expresie inocentă, fragilă, cu părul desenând inele pe pernă şi pe cearşaf. Oftă. Poate că, se gândi el, adulterul avea mai puţin de a face cu Lena şi mai mult cu el însuşi; probabil că era ceva legat de felul lui de a fi, de temerile care puseseră stăpânire pe el, de aşteptările pe care le alimenta, de modul în care controla conflictele şi de felul în care făcea faţă problemelor vieţii. Constanca era izvorul neliniştilor, chipul problemelor de care încerca să scape; Lena reprezenta o scoică protectoare, râvnitul bilet care îi promitea să-l smulgă din acea mare învolburată de dificultăţi şi să-l ducă pe vastele câmpii ale libertăţii. Dar acum devenea conştient că, la urma urmelor, acest bilet nu-l ducea nicăieri, nu-l transporta acolo unde credea el că este acea destinaţie, deoarece, în realitate acea destinaţie nu exista, cel puţin nu pentru el; dacă s-ar fi îmbarcat pentru acea călătorie, s-ar fi regăsit pe un alt peron, probabil într-o situaţie şi mai complicată, cu vechile probleme şi cu alte necazuri pe deasupra.

Îşi trecu degetele prin inelele părului Constancei, jucându-se distrat cu ele. Îi simţi respiraţia delicată şi admiră spiritul cu care femeia înfrunta dificultăţile în faţa cărora el abdicase. Îi mângâie liniile feţei, simţindu-i pielea fină şi fierbinte, îşi imagină că avea în mână două bilete, unul pentru a rămâne şi altul pentru a pleca

şi că trebuia să ia o decizie. Se uită în jur, ca şi cum ar fi vrut să păstreze în memorie umbrele din cameră, respiraţia uşoară şi armonioasă a femeii, mirosul discret de Channel no. 5 care plutea în aer. Respiră adânc şi acolo, în acel moment, în timp ce mângâia cu blândeţe chipul imperturbabil al Constancei, şirul cugetărilor sale ajunse la capăt.

Luă o decizie.

Ce-l deranja cel mai mult de fiecare dată când trebuia să meargă în Chiado era furnicarul nervos al mulţimii grăbite. După ce se învârti de câteva ori pe strada Alecrim în căutarea unui loc de parcare, lăsă maşina în parcarea subterană de la Camoes şi coborî prin piaţă până la intrarea pe strada Garrett, uitându-se la trecătorii care treceau încoace şi încolo; unii urcau spre Bairro Alto, alţii coborau spre Baixa, cu privirea pierdută în depărtare, se gândeau la bani, suspinau după iubită, îşi urau patronul, îşi vedeau de viaţa lor.

Traversă strada pietruită şi o apucă pe spaţiul pietonal larg al străzii Garrett. Strada era largă, într-adevăr, însă părea înghesuită din cauza tuturor acelor măsuţe şi scaune înţesate de clienţi lenevind, dintre care cel mai faimos era Fernando Pessoa, sculptat în piatră, cu pălăria şi ochelarii lui cu rame rotunde, stând picior peste picior. Tomas se uită atent de jur împrejur, încercând să întrezărească auriul părului Lenei, dar ea nu era acolo încă. O apucă la stânga, spre uşa mare şi arcuită a cafenelei, deasupra căreia stătea scris *A Brasileira,* locul preferat al vechii Lisabone literare şi boeme.

Un singur pas făcut pe uşa cafenelei era un salt în timp, o întoarcere în perioada anilor ’20. *A Brasileira* era o cafenea îngustă şi lungă, bogat decorată în stil *art nouveau,* cu tavanul şi partea de sus a pereţilor acoperite cu lemn sculptat, decorate cu cornuri ale abundenţei, linii şi tablouri de epocă. Podeaua era ca o tablă de şah, în alb şi negru, iar din decoraţiunile în relief ale tavanului atârnau mai multe candelabre cu aspect învechit, ca nişte păianjeni cu tentaculele arcuite în jos şi în sus, susţinând mici lumânări la capete. Din partea stângă venea o senzaţie de amplitudine; tot peretele se deschidea către cafenea, o iluzie creată de frumoasele oglinzi aurite care se întindeau până în partea din spate a localului, încât păreau că dublează lăţimea sa reală. Măsuţele din interior erau aranjate de-a lungul enormei oglinzi, în timp ce partea dreaptă era ocupată de un bar enorm cu bare din fier subţiri curbate în stilul *art nouveau*; o întreagă

colecţie de sticle de vin, coniac, tărie, *whisky*, *brandy* şi lichior, aşezate unele peste altele, decora peretele din spatele barului, în fund se afla un ceas vechi, cu cifre romane, arătând ora unsprezece.

Tomas găsi un loc liber la o masă parţial ocupată şi se aşeză, sprijinindu-şi umărul drept de oglindă cu privirea aţintită spre intrare. Ceru *pastel de natas* şi un ceai de iasomie. În timp ce aştepta, trase cu ochiul la ştirile din ziarul pe care îl citea bărbatul de lângă el. Era *A Boia* şi prezenta un interviu de două pagini cu temutul preşedinte al Benficăi, plin de acuzaţii împotriva seriei de anunţuri despre nişte false contracte, pe care nu intenţiona să le plătească, pentru „coloana vertebrală” a echipei; îşi observă vecinul de la distanţă, era un bărbat aproape chel, cu doar câteva smocuri de păr grizonat la spate, probabil pensionar şi, fără îndoială, suporter al echipei Benfica. Ospătarul reapăru cu aerul lui ocupat şi cu gesturi nervoase, ca şi cum ar fi avut prea multe lucruri de făcut şi prea puţine mâini; venea aducând o tavă în echilibru pe vârfurile degetelor, de pe care luă un ceainic mic de metal, o ceaşcă, o farfurioară cu *pastel de natas*, două pliculeţe de zahăr şi unul de scorţişoară, împreună cu nota de plată, punând totul pe masă cu o îndemânare de profesionist. Tomas plăti, iar ospătarul, cu o scurtă plecăciune a capului, dispăru.

În timp ce aştepta, scoase telefonul mobil din buzunar şi formă numărul lui Nelson Moliarti. Americanul răspunse cu o voce somnoroasă, cu siguranţă acel telefon îi dăduse deşteptarea. După obişnuitele politeţuri de început, Tomas îi spuse că trebuia să facă nişte călătorii pentru cercetarea sa, investigaţiile duceau într-o direcţie în care era necesară o verificare amănunţită. Nelson vru să ştie care era direcţia în care se îndreptau investigaţiile, însă Tomas fu reţinut în a oferi amănunte, adăugând că i-ar fi plăcut să vorbească atunci când avea să aibă certitudini, ori în acel moment nu dispunea decât de nişte bănuieli. Deşi reticent la început, americanul sfârşi prin a-şi da acordul şi prin a-i pune la dispoziţie fondurile necesare pentru misiune, la urma urmelor era vorba despre o cercetare pe care fundaţia se baza foarte mult. Cum primi undă verde pentru a continua, Tomas sună la agenţia de turism şi îşi făcu rezervări la zborurile şi hotelurile necesare.

Îşi dădu seama că Lena tocmai intrase în cafenea când simţi cum toţi clienţii întorc capetele în acelaşi timp spre uşă, ca nişte

soldaţi care se supun aceluiaşi ordin tacit. Era îmbrăcată cu o rochie neagră de *lycra,* foarte strâmtă, deasupra genunchilor, cu o exuberantă fundă galbenă legată în talie; picioarele lungi îi erau acoperite de ciorapi din nylon gri-închis, foarte fini, iar liniile rotunjite ale corpului sculptat îi erau puse în evidenţă de pantofii cu toc înalt de un negru lucios. Avea în mână multe sacoşe, de la diverse magazine, pe care le aruncă la picioarele scaunului când se aplecă peste masă să-l sărute pe Tomas.

— *Hej,* salută. Scuză-mă pentru întârziere, am fost la cumpărături.

— Nu-i nimic.

Tomas ştia că Chiado era o tentaţie pentru multe femei, cu toate magazinele firmelor renumite şi buticurile de modă deschise în cartier, atrăgând clientela şi aducând bucuria pe străzile pietruite şi înclinate din acea zonă veche a oraşului.

— Pff! exclamă ea, dându-şi pe spate părul lung şi blond. Sunt frântă şi ziua abia a început.

— Ai cumpărat multe lucruri?

Se aplecă şi luă o sacoşă rezemată de scaun.

— Am cumpărat destule, confirmă ea.

Deschise sacoşa şi îi arătă un colţ dintr-un obiect roşu din dantelă.

— Îţi place?

— Ce e asta?

— E un *soutien,* prostuţule, explică ea, mişcându-şi sprâncenele cu aer poznaş. Ca să te înnebunesc.

Pensionarul benfichist îşi ridică privirea din ziar, studiind-o ostentativ pe suedeză. Lena îi întoarse privirea, punându-l la respect, îndemnându-l parcă să-şi vadă de treaba lui, iar bărbatul îşi lăsă capul în jos şi se ascunse în spatele ziarului.

— Deci ţi-ai petrecut dimineaţa la cumpărături?

— Da. Şi am fost şi la ascensorul acela vechi de pe strada Ouro.

— Ascensorul Santa Justa?

— Da, exact. Ai fost vreodată acolo?

— Nu, niciodată.

— Bănuiam, surâse ea. Privirea străinului vede mai multe într-o ţară decât privirea locuitorilor ei.

— Cum?!

— Este un proverb suedez. Înseamnă că străinii vizitează mai multe locuri decât persoanele care trăiesc în acele locuri.

— Foarte adevărat, aprobă Tomas.

Ospătarul în cămaşă albă se apropie, cu acelaşi aer preocupat şi se uită întrebător la cei doi clienţi.

— Vrei ceva? o întrebă Tomas.

— Nu, am mâncat deja.

Profesorul făcu un semn negativ ospătarului care dispăru imediat pe culoarul înţesat de lume acum, avea prea multă treabă şi prea puţin timp de pierdut. Tomas luă ceaşca şi sorbi puţin ceai.

— Ceaiul ăsta este minunat.

Lena se aplecă peste masă şi îi caută privirea.

— Ce se întâmplă? întrebă ea, cu o expresie intrigată în ochii albaştri. Nu te-am văzut de două zile şi ai un aer misterios, parcă eşti plecat pe Lună. Ce ai?

— Nimic.

— Te nelinişteşte enigma?

— Nu.

— Atunci?

El îşi trecu mâna prin păr, puţin încurcat. Întoarse capul cu un gest nervos, observând în treacăt întreaga cafenea şi sfârşi prin a o privi în ochi pe Lena.

— Ştii, cred că n-am fost corect faţă de tine.

Lena ridică din sprâncene, uimită.

— Ah, nu? Cum aşa?

— Zilele trecute m-ai întrebat dacă mai fac dragoste cu soţia mea…

— Şi faci?

— Nu, încă n-am făcut de când te-am cunoscut. Dar, ca să fiu sincer, nu pot să-ţi garantez că nu voi face.

Ea se uită fix în ochii lui, cu o expresie severă.

— Ah.

— Înţelegi? Trăim în aceeaşi casă, suntem căsătoriţi, mai devreme sau mai târziu se va întâmpla.

— Aşa, şi?

— Bun şi atunci eu vă voi înşela pe amândouă, nu-i aşa?

Suedeza aruncă o privire prin cafenea, părând interesată de nişte tablouri, însă, după cele câteva clipe de evadare împrejur, îşi aţinti privirea asupra lui Tomas.

— Nu mă deranjează.

Profesorul rămase cu gura întredeschisă, surprins.

— Nu te deranjează?

— Nu, nu mă deranjează. Poţi să umbli cu amândouă în acelaşi timp, din partea mea nu-i nici o problemă.

— Dar… ezită el confuz. Nu te-ar deranja ca eu să fac dragoste cu tine şi cu soţia mea în acelaşi timp?

— Nu, repetă ea, clătinând din cap pentru a-şi întări poziţia. Nu am nici cea mai mică problemă.

Tomas se sprijini de spătarul scaunului, surprins, stupefiat. Chiar nu ştia ce să mai zică, totul era mult prea neaşteptat şi prea puţin convenţional, nu-şi imaginase vreodată să audă o femeie şi mai ales o femeie ca Lena, care să spună că n-are nici o problemă să facă parte din ceea ce părea a fi un harem.

— Bine… ăăă… nu ştiu însă dacă soţiei mele îi va plăcea.

— Soţiei tale?

— Da, soţiei mele.

Suedeza ridică din umeri.

— Evident că nu va fi niciodată de acord.

— Tocmai asta e.

— Tocmai de aceea nu trebuie să-i zici nimic, nu?

Profesorul îşi trecu din nou mâna prin păr, nervos.

— Păi… ăă… şi asta este o problemă. Eu nu pot să trăiesc aşa…

— Nu reuşeşti să trăieşti în ce fel? De mai bine de două luni trăieşti cu două femei şi niciodată nu te-am văzut câtuşi de puţin îngrijorat în legătură cu situaţia asta. Ce te-a apucat acum?

— Exact. Am nişte îndoieli în legătură cu ceea ce facem.

De data asta era rândul Lenei să rămână cu gura căscată de uimire.

— Îndoieli? Ce fel de îndoieli? Te-ai prostit sau ce? Ai acasă o familie care nu ştie nimic despre asta. Ai o amantă pe care, lăsând la o parte modestia, orice bărbat şi-ar dori-o şi care nu-ţi creează nici o problemă. Pe deasupra, o amantă care n-are nici o problemă ca tu să îţi menţii această viaţă liniştit. Care este de fapt problema ta? În ce constă îndoiala?

— Lena, problema este că nu ştiu dacă vreau această viaţă.

Suedeza făcu ochii mari şi deschise gura şi mai mult.

— Nu ştii dacă…

Se încruntă, încercând să îl analizeze.

— Tomas, ce se întâmplă de fapt?

— Se întâmplă că nu mai vreau să continuu aşa.

— Şi atunci ce vrei de fapt?

— Vreau să terminăm.

Umerii Lenei se înmuiară, iar ea se sprijini pe spătarul scaunului, siderată. Gura îi era încă deschisă, iar în ochi avea o expresie de neîncredere; se uita la Tomas de parcă avea în faţa

ei mai degrabă un nebun.

— Vrei să terminăm? întrebă, în sfârşit, răspicat.

Profesorul a dat din cap afirmativ.

— Da. Iartă-mă.

— Dar tu eşti nebun? Deci, eu îţi spun că nu-mi pasă deloc să faci ce vrei cu soţia ta, că nu vei avea nici o problemă şi tu vrei să terminăm? De ce?

— Pentru că nu mă simt bine în situaţia asta.

— Dar de ce?

— Pentru că trăiesc în minciună şi eu vreau adevărul.

— Ascultă! exclamă ea. Haina adevărului este adesea găurită de minciuni.

— Nu-mi veni iar cu proverbe.

Lena se aplecă peste masă şi îi strânse mâinile cu putere.

— Spune-mi ce pot să fac ca tu să te simţi mai bine? Vrei mai mult spaţiu? Vrei mai mult sex? Ce vrei?

Tomas era uluit de modul în care suedeza se agăţa de acea relaţie. Îşi imaginase că, simţindu-se respinsă, avea să plece din cafenea furioasă, iar subiectul avea să rămână închis. Însă nu era nici pe departe ceea ce se întâmpla.

— Ştii, Lena, eu nu pot să fiu cu două femei în acelaşi timp. Nu pot şi gata. Mă simt necinstit. Îmi plac situaţiile clare, transparente, inechivoce, iar ceea ce facem noi este orice, mai puţin asta. Îmi placi foarte mult, eşti o fată formidabilă, dar îmi iubesc familia. Soţia şi fetiţa mea sunt foarte importante pentru mine. Când m-ai întrebat acum câteva zile dacă fac dragoste cu soţia mea, s-a rupt ceva în mine, nu pot să explic. Mă simţeam atât de bine cu tine şi deodată, după ce ai pus întrebarea asta, am căzut pe gânduri şi am început să-mi pun întrebări legate de relaţia noastră. A fost ca şi cum ai fi apăsat pe neaşteptate pe un întrerupător şi s-a aprins lumina, iar eu am început să văd ceea ce înainte pipăiam orbeşte. Acea lumină m-a trezit la realitate, mi-a ridicat o serie de întrebări pe care am început să mi le pun mie însumi. De fapt, am început să-mi interoghez conştiinţa în legătură cu lucrurile cu adevărat fundamentale.

— Şi care sunt aceste lucruri?

— Nu ştiu.

Se uită împrejur, ca şi cum de undeva, de prin cafenea, i-ar fi putut veni vreun răspuns.

— Spre exemplu, eu mă întreb care sunt motivele care mă determină să-mi pun viaţa de familie în pericol. În numele a ce? De ce fac asta? Chiar merită efortul? La urma urmelor, am

probleme care trebuie înfruntate, nu pot să tot fug de ele. Şi de aceea cred că e mai bine ca mai întâi să-mi rezolv aceste probleme, să-mi rezolv viaţa. Trebuie să dau căsniciei mele încă o şansă, le datorez asta soţiei şi fiicei mele. Dacă lucrurile vor merge bine, voi fi încântat. Dacă vor merge prost va trebui să o iau de la capăt altfel. Acum, ceea ce nu este corect, ceea ce nu este cinstit este ca eu să vă înşel pe amândouă. Asta nu.

— Cu alte cuvinte, mă părăseşti. Asta e?

— Nu trebuie să dramatizăm. Eu sunt un bărbat căsătorit şi trebuie să am grijă de familia mea. Tu eşti o fată tânără, singură şi foarte frumoasă. După cum ai zis tu însăţi, e de ajuns să ridici un deget şi deja ai orice bărbat vrei. De aceea, hai să nu complicăm lucrurile. Fiecare merge pe drumul său şi rămânem prieteni.

Fata clatină din cap, descurajată.

— Nu pot să cred ceea ce aud.

Tomas o privi şi crezu că de acum înainte nu făcea altceva decât să se repete. Luase deja o decizie şi spusese ceea ce avusese de spus.

După câteva clipe de aşteptare, se ridică de la masă şi îi întinse mâna Lenei. Suedeza se uită la mâna întinsă, încă sub efectul uimirii şi al tristeţii şi nu-i răspunse la salut. El şi-o retrase stângaci şi se întoarse spre ieşire.

— Ne vedem la facultate, spuse el, în semn de la revedere.

Lena îl urmări cu privirea.

— Cocoşul care cântă de dimineaţă, îi spuse printre dinţi, seara va ajunge în ghearele uliului.

Dar Tomas părăsise *A Brasileira* şi urca pe strada Garrett, cu pas grăbit, spre Piaţa Luis de Camoes.

X

Apele liniştite ale Mediteranei străluceau, cristaline, dezmierdate de razele soarelui matinal. Vechiul far din Porto Antico răsărea între oglinda albăstrie a micului golf şi velele albe ale bărcilor ancorate pe chei. Faimoasa Lanterna stătea neclintită la intrarea în golf, ca o santinelă a timpului cu misiunea de a veghea acel colţ fermecător de la marea Ligurică. Povârnişurile abrupte ale munţilor Apenini înconjurau coasta, adăpostind casele liniştite care coborau până la poale.

Taxiul viră la dreapta şi se cufundă în labirintul interior al oraşului vechi, rătăcind în zigzag prin păienjenişul de străduţe înguste şi aglomerate ale Genovei.

— *La Piazza Acquaverde,* anunţă taximetristul guraliv, când intrară în piaţă.

Arătă cu mâna, cu un gest amplu, spre o statuie enormă situată în centru, care înfăţişa o figură umană.

— *Questo e Cristoforo Colombo.*

Aglomeraţia din trafic obligă maşina să se oprească pentru câteva momente. Tomas se uită pe fereastră şi îl văzu pe Columb acolo sus, cu părul lung, fluturând, îmbrăcat cu tabarul scurt spaniol şi cu o mantie lungă, deschisă; mâna stângă era sprijinită de o ancoră, iar cea dreaptă mângâia umărul unei indience în genunchi. Alte patru figuri erau aşezate mai jos, în colţuri, pe mici piedestaluri; între ele erau încadrate basoreliefuri care păreau a fi scene din viaţa navigatorului. La baza monumentului, printre nenumăratele coroane de flori, se găsea dedicaţia *A Cristoforo Colombo, La Patria.*

Traficul se reluă şi taxiul îşi urmă traseul, purtat de curentul zgomotos al automobilelor. Taximetristul, un bărbat jovial care spusese că se numea Mateo şi încă ceva cu *-ini* şi că era din Calabria, începuse să povestească detalii din viaţa lui necăjită, într-o italiană nervoasă şi precipitată. Sub tirul de cuvinte aruncate de-a valma, printre stropi de salivă şi gesturi ample, Tomas reuşi să înţeleagă că şoferul era *„divorziato”,* că avea *„due bambini”* şi că era în căutarea unei companii pentru *„îl letto matrimoniale”,* asta pentru că îi plăcea mult să *„avere la colazione în camera”.* De aici sări direct la ceea ce îi plăcea cel mai mult din *„la cena”.* Preferatele sale erau, din câte se

înţelegea, *„zuppa di lenticchie”* şi mai ales *„spaghetti alia puttanesca”*, fel de mâncare al cărui nume îl făcu pe client să ridice sprânceana şi să se întrebe dacă nu cumva aveau un dublu sens cuvintele acelea.

— *Il Palazzo Ducale,* anunţă Mateo solemn, câteva minute mai târziu, în mijlocul unei fraze despre calităţile terapeutice ale *„vino rosso”,* în timp ce arăta spre o frumoasă clădire veche din Piazza Matteotti, cu faţada plină de coloane ionice şi ferestre înalte. *Le piace?*

— *Si,* încuviinţă Tomas, privind indiferent, aprobând numai ca să îi facă şoferului pe plac.

Taximetristul se dedică în continuare, fără să se oprească, expunerii miraculoaselor calităţi ale *„vino bianco secco”* şi ale avantajelor *„meniu fisso”,* al unei *trattoria* pe placul său, pe undeva în Piazza Campetto, puţin mai în spate, ridiculizându-i, în acelaşi timp, pe cei care mâncau doar *„piatti vegetariani”.* Taxiul o luă pe strada Salita Pollaiuoli şi viră la stânga pe Vico Tre Re Magi, moment în care Mateo mărturisi, foarte consternat, că *„sono allergico alle noci”.* Pe măsură ce micul Fiat parcurgea Via Ravecca, şoferul se lansa în amănunte despre efectele alergiei pe care nucile i-o provocau pe piele, incluzând petele *„rossi”* pe care, se pare, le trata cu *„carta igienica”* înmuiată în *„acqua calda”,* până când, spre marea uşurare a lui Tomas, ajunseră în sfârşit în Piazza Dante.

— *Ecco-ti qua!* proclamă solemn Mateo, oprind în faţa semaforului care arăta culoarea verde.

Grăbit de un cor de claxoane al automobilelor care voiau să înainteze, Tomas plăti repede, iar taximetristul, nepăsător la protestele din spatele său, îşi luă rămas-bun printr-un *„a piu tardi”,* salut care îl făcu pe client să simtă un fior rece pe şira spinării, era o promisiune care suna mai degrabă a ameninţare. Planul original al plimbării consta într-o simplă trecere prin Piazza Dante cu scopul de a vedea loc istoric, însă neîntrerupta hemoragie verbală a italianului îl făcu pe portughez să-şi schimbe în grabă planul şi să renunţe la plimbare în schimbul unui popas, un pretext bun de a scăpa din taxiul infernal; admirase întotdeauna volubilitatea expansivă a italienilor, însă adevărul era că acel şofer depăşea orice limită.

Două turnuri semicirculare din piatră în stil gotic, unite printr-un pod, dominau, impunătoare, piaţa. Era Porta Soprana, intrarea orientală din partea veche a oraşului. În vârful turnurilor medievale, printre creneluri, fluturau două steaguri albe cu o

cruce roşie, ale Sfântului Gheorghe, patronul oraşului. *Insignia cruxata comunis Janue* era martorul vremurilor glorioase când Genova stăpânea peste Mediterană şi simpla ei prezenţa era de ajuns pentru a-i face pe inamici să dea înapoi; se spunea că până şi englezii au adoptat steagul oraşului pentru a putea naviga sub protecţia lui. În Evul Mediu, impunătoarea Porta Soprana făcea parte din zidurile de apărare ale Genovei; în timpul Revoluţiei Franceze acolo era instalată ghilotina şi unul dintre călăi locuia într-unul din cele două turnuri transformate în închisoare; cel mai faimos deţinut a fost veneţianul Marco Polo, aruncat acolo după bătălia de la Korcula. La bază, sub podul dintre cele două turnuri, marea poartă ovală făcea trecerea spre un parc a cărui atracţie principală erau ruinele curţilor interioare ale vechii mănăstiri Sant Andrea, însă atenţia vizitatorului nu se opri asupra acestor ruine, ci asupra unui alt loc, chiar de lângă ele.

Aproape de Porta Soprana, printre arbuştii bogaţi, se găseau nişte ruine mizerabile din piatră, acoperite de iederă; păreau rămăşiţele unei case rustice din Tras-os-Montes, simplă şi îngrijită, cu o uşă mare la parter şi două ferestre mici la primul etaj. Tomas se apropie şi examină locul. O plăcuţă indica faptul că ruinele erau închise publicului; pe o placă mai mare era scris:

Nessuna casa ha nome piu degno qui questa.
Qui nell'abitazione paterna,
Cristoforo Colombo trascorse l'infanzia
e la prima giovinezza.

Acesta era numărul treizeci şi şapte de pe vechea Vico Diritto di Ponticello, locul unde, conform unui vechi registru de facturi şi unui alt document arhivat la Biblioteca Apostolică de la Vatican, între 1455 şi 1470 a trăit Dominicus Columbus şi familia sa, incluzându-i pe fiii acestuia Bartholomeus, Jacobus şi Christofforus. Sau, altfel spus, în acea casa îşi petrecuse tinereţea Cristofor Columb.

Un autocar opri lângă trotuar şi din el se revărsă o mulţime de turişti japonezi. Vizitatorii se împrăştiară printre ruine cu un întreg arsenal de aparate foto şi camere video, mişunând în faţa porţii. Un alt japonez striga instrucţiuni şi informaţii; acela era, în mod evident, ghidul turistic.

— *Non mi piace questo,* comentă un italian către Tomas, cu un aer complice, privind mulţimea de turişti frenetici care se luptau pentru o palmă de teren ca să poată face poze.

— *Mi scusi,* se scuză Tomas. *Non parlo italiano. Parla lei inglese?*

— Ah, mă scuzaţi, spuse italianul în engleză de această dată. Sunteţi american?

— Nu, portughez.

Italianul păru surprins.

— Portughez?

— Da. Ce spuneaţi?

— Ah… nimic, nimic.

— Dar spuneţi, vă rog.

Bărbatul ezita.

— Spuneam că… ăă… nu-mi place deloc că îi înşelăm pe turişti în felul acesta.

— Cum adică îi înşelaţi?

Italianul se uită în jur, coborî vocea şi adoptă un ton confidenţial.

— Ştiţi, această casă este foarte fascinantă, foarte frumoasă. Însă Columb, probabil că nu a trăit niciodată aici.

— Ah, da?

— Este doar o atracţie turistică şi nimic mai mult, mărturisi el. Casa este fără îndoială din vremea lui Columb, însă nimic nu garantează că această clădire ar fi chiar cea menţionată în documente. Se ştie că Dominico Columb, tatăl lui Cristofor, închiriase de la călugări o casă aproape de Porta Soprana. Or, în acea vreme, în aceste locuri erau foarte multe case şi nu se poate şti cu exactitate care dintre ele este cea adevărată. Au ales-o pe asta, dar la fel de bine ar fi putut alege orice altă casă din această zonă.

— Sau, altfel spus, nu este decât o păcăleală.

Bărbatul schiţă un gest vag în aer şi strâmbă din buze.

— Să spunem că au simplificat puţin lucrurile, înţelegeţi? Totul de dragul turismului şi de asemenea pentru a întări convingerea că Cristofor Columb era originar din Genova.

Ridică degetul arătător şi adoptă o expresie gravă, în semn de avertisment.

— Ceea ce este adevărat, de fapt. Cristofor Columb era genovez, acest lucru este dovedit ştiinţific şi este mai presus de orice îndoială.

Tomas zâmbi. Ar fi fost foarte surprins dacă ar fi văzut vreodată vreun genovez care să susţină contrariul.

— Da, încuviinţă. Dar casa?

Italianul înclină capul ca şi cum ar fi făcut o concesie.

— Foarte puţin probabil ca aceasta să fie adevărata casă locuită de Columb…

Traficul era infernal şi Tomas vru să ia un alt taxi, însă nu găsi nici unul disponibil. Hotărî să meargă pe jos până în Piazza Matteotti, în speranţa că va găsi pe drum vreun mijloc de transport spre arhivele pe care intenţiona să le viziteze şi porni pe Via di Porta Soprana. La mijlocul drumului i se făcu foame şi fără să caute mult, intră să ia prânzul la un restaurant cu nume potrivit, La Cantina di Colombo. Şi pentru că masa era pe banii fundaţiei, nu se abţinu de la nimic. Începu cu *pappardelle al ragu di coniglio alia ligure,* un aperitiv din macaroane şi sos de iepure; trecu apoi la un *filleto all'aceto balsamico di Modena,* constând din bucăţi de carne de vacă la grătar cu sos de salată în oţet balsamic şi culmină cu un desert de vis, o *degustazioni di cioccolatini Domori e bicchiere di Rum.* Toată mâncarea fu scăldată în vin roşu de Liguria, un minunat Rossese de Dolceacqua 1999 Giuncheo, acompaniat de un *misto fromaggi con confetture,* o delicioasă selecţie de brânzeturi cu gem de gutui.

Îşi petrecu după-amiaza închis în cabinetul de lectură din Sala Colombiana de la Archivio di Stato di Genova, instalată într-o minunată clădire albă, palatul renascentist Sant Ignazio, situat în centrul pieţei Santa Maria în Via Lata. Acolo se găsea *Archivio dei Banco di San Giorgio* şi *Archivio Notariale*, pe care Tomas le consultă cu răbdare. Petrecu ore în şir uitându-se la microfilme şi răsfoind o sută optzeci şi opt de documente din Genova şi Savona, datând din 1429 până în 1494 şi altele posterioare, luând tot timpul notiţe. La cinci şi jumătate după-amiaza, funcţionarii arhivelor îl anunţară că vor închide şi vizitatorul se văzu silit să-şi întrerupă lucrul.

În seara aceea se plimbă prin Piazza delle Erbe, unde vizită o frumoasă librărie cu manuscrise vechi şi bău o *birra* la Berto Bar. Apoi se duse la magazinaşele aflate în apropiere de Porto Antico, luând la rând bodegile pentru a culege arome din toată lumea, inclusiv orez thailandez parfumat, *ouzo* grecesc şi *couscous* marocan. Noaptea, ajuns în camera din hotelul Bristol Palace, o sună pe Constanca. Soţia sa era în continuare îngrijorată de problema profesorului pentru copii cu nevoi speciale, însă cuplul nu vedea nici o soluţie de a o rezolva. Margarida luă telefonul şi smulse de la tatăl ei promisiunea că îi va aduce cadou „o păpuşă p'ângăcioasă”.

În dimineaţa zilei următoare, Tomas se aşeză din nou în Sala

Colombiana de la Archivio di Stato di Genova. De această dată îşi concentră atenţia asupra a două volume colosale, ambele intitulate *Colombo* şi publicate în 1932. Cărţile, una în italiană, cealaltă cu acelaşi text scris în engleză şi germană, reproduceau documente în facsimil şi erau considerate drept ultimul cuvânt al Scuola Genovese, surse ale documentelor, sinteza lucrării începute în 1614 de Gerolamo Bordoni şi culminând în 1904 cu divulgarea documentului Assereto. Tomas luă notiţe consistente şi obţinu copii ale textelor mai importante. Îşi trecu apoi privirea peste *Nuova Raccolta Colombiana*, până când, pe la ora patru după-amiază se declară mulţumit şi restitui cele două volume. Încheiase ceea ce avea de făcut şi acum îl aştepta o altă călătorie, o altă destinaţie şi alte arhive.

Enormul turn maur, abrupt ca o stâncă ce zgâria cerul albastru, îşi proiecta umbra protectoare asupra trăsurilor cu cai staţionate pe promenada din marea Plaza Virgen de los Reyes. Tomas se rezemase de un portocal din Calle Mateos Gago şi admira figurina din bronz cocoţată în vârful turnului Giralda, care se înălţa deasupra catedralei şi a întregului Barrio din Santa Cruz, vechiul cartier evreiesc de lângă El Arenal, pe malul stâng al Guadalquivirului. Era o zona pitorească a oraşului, plină de străduţe cu case văruite în alb şi curţi colorate, ferestre cu zăbrele şi grădini vesele, vibrând de cascade şi canale, iasomii şi flori de bughenvilia, alături de monumentele impunătoare care atestau măreţia timpurilor trecute, când acolo se adunau toate bogăţiile de pe întreg continentul american.

Călătorul doar ce sosise în Sevilla şi îi era foame. Îşi luă bagajul de mână şi intră într-un restaurant aflat în apropiere, care se chema Bar Giralda. Înăuntru avu impresia că pătrunsese într-un *souq* arab; restaurantul era înfrumuseţat de arce cu arabescuri şi bolti în stil maur. Se aşeză la o masă şi ceru un meniu.

— Aici, pe vremuri, erau *unos banos* maure, *senor,* îi explică ospătarul, un bărbat slab şi cu faţa unsuroasă, cu mustaţă groasă şi nebărbierit, străduindu-se să vorbească portuniol[32]. Îşi îndreptă privirea spre meniu şi se predă castilianei materne.

— *Que quiere comer usted?*

Tomas închise meniul. Nu-i plăcea nimic.

— Ce îmi recomandaţi?

---

[32] Amestec de portugheză cu spaniolă *(n. t.).*

— *Le gusta las tapas?*

— Nu-i o idee rea. Adu-mi câteva.

— *Bueno. Con xerez?*

— Xerez? N-ar merge mai bine cu vin roşu?

— *Xerez es mejor con las tapas, senor.*

— Atunci aşa să fie.

În zece minute masa se umplu de farfurioare alături de un pahar de *xerez amontillado,* un *fino* alb, sec, rece, cu o strălucire aurie. Ospătarul îi explică cum că la originea acelui fel de mâncare andaluz stătea tocmai relaţia dintre farfurioare şi pahar. După câte se pare, totul începuse cu vechiul obicei de a aşeza o farfurioară peste paharul de *xerez,* pentru a-l acoperi. Pe parcurs, începură să aşeze măsline sau brânză în farfurioară, obicei care s-a extins mai târziu la alte gustări. Când au început andaluzii să-şi dea seama de acest obicei, *tapas* cuprindeau o gamă variată de culori şi arome, după cum se putea vedea, de altfel, pe masa călătorului portughez.

În următoarea jumătate de oră Tomas luă puţin câte puţin din farfurii, până ce le goli rând pe rând. Nu încape îndoială, se gândi privind bunătăţile răspândite pe masă şi gustând câte puţin de ici şi de colo, a călători este unul dintre cele mai bune lucruri de pe lume, mai ales când o faci pe banii altcuiva. Ieşea din rutină, se plimba, vedea lucruri noi, se umplea cu cele mai bune arome ale vieţii. Putea fi ceva mai plăcut decât asta? Aşezat confortabil în Bar Giralda, se delectă mai ales cu *mejillones a la marineira,* scoici în sos sărat de ceapă şi usturoi, cu vin alb, ulei de măsline, suc de lămâie şi pătrunjel; însă nici *salpicon de mariscos,* amestecul de langustă, raci şi creveţi în sos vinegretă, cu ceapă şi ardei roşii, nu era mai prejos şi nici amestecul de peşte, legume marinate, ouă fierte, creveţi şi măsline *banderillas;* restul farfurioarelor conţineau *jamon serrano, albondigas, patatas bravas, ensalada de pimentos rojos y fritura de pescado,* pe care le devoră cu bine cunoscuta *queso manchego* şi pâine, încheie masa cu nişte *churros* acoperite cu zahăr şi, gândindu-se că încă mai avea de lucrat, o cafea columbiană foarte tare.

După masa de prânz se plimbă prin impunătoarea Plaza Virgen de los Reyes, preocupat să-şi facă digestia. Aici viaţa părea oprită în loc şi oamenii indolenţi, nu exista grabă, nici alergătură. Trecu prin faţa abaţiei Encarnacion şi, contemplând Palacio Arzobispal, de cealaltă parte a pieţei, dădu ocol catedralei, luând-o spre Plaza del Triunfo, unde o coloană barocă cu figura Fecioarei Maria celebra supravieţuirea Sevillei după

cutremurul care a distrus Lisabona în 1755. Ajunse în colţul clădirii compacte a Arhivei Generale a Indiilor, construită din cărămida brun-roşcată care le plăcea atât de mult spaniolilor, dar pe care Tomas o detesta aşa de tare; era un tip de material care îi dădea fiori, probabil pentru că îi amintea de fabrici, sau de abatoare şi de arenele cu tauri.

Traversă strada şi pătrunse în marea catedrală pe poarta din sud, o intrare magnifică tăiată în piatră. Era cea mai mare catedrală gotică din Europa. Prima senzaţie pe care Tomas o simţi păşind în sanctuarul monumental era că intrase într-un loc impunător, dar sumbru, chiar lugubru, ca şi cum ar fi fost târât în măruntaiele unei peşteri imense şi tenebroase. Trecând de podul unde transeptul drept se încrucişează cu naosul, aproape de Puerta de San Cristobal, dădu peste un cadru care i se păru sinistru şi măreţ în acelaşi timp.

Pe un piedestal, în mijlocul curţii, patru statuete din bronz policrom, cu feţele din alabastru, cu veşminte din secolul al XVI-lea solemne şi somptuoase, purtau pe umeri un sarcofag. Micul sicriu din bronz, decorat cu plăci din metal smălţuit, era acoperit cu un giulgiu şi avea desenat pe flancul drept un blazon pe care Tomas îl recunoscu. Erau însemnele lui Columb. Se uită în josul sarcofagului şi văzu însemnele heraldice ale Spaniei gravate la bază şi înconjurate de cuvinte în caligrafie gotică. Roti capul, privind de jos în sus şi citi inscripţia:

Aqui jacen los restos de Cristobal Colon desde 1796
los guardo la Habana y este sepulcro por R. D. to
de 26 de febrero de 1891.

Mormântul lui Columb.

Sau mai bine zis, locul în care se găseau osemintele marelui navigator. Însă Tomas ştia că, chiar şi în privinţa morţii sale, descoperitorul Americii se dovedise un maestru în arta misterului, un iluzionist neîntrecut. Totul începuse când Cristofor Columb s-a mutat la Sevilla după cele patru călătorii în Lumea Nouă. Odată cu moartea protectoarei sale, regina Isabela, în 1504, a căzut în dizgraţia Curţii. Încercând să reintre în graţiile regelui Fernando, în anul următor, amiralul oceanului a mers la Valladolid. Misiunea s-a dovedit un eşec, iar Columb şi-a găsit sfârşitul în acel oraş pe 20 mai 1506. După ce corpul lui a stat aproape un an într-o mănăstire franciscană din Valladolid, a fost transferat la mănăstirea Caratuja din Las Cuevas, în Sevilla,

prima dintr-o serie complicată de călătorii. Treizeci de ani mai târziu, s-a hotărât ca osemintele lui Cristofor şi ale fiului său portughez, Diogo, care între timp murise şi el, să fie îngropate în insula Hispaniola şi astfel cele două corpuri au fost transferate la Catedrala din Santo Domingo. Două sute de ani mai târziu, în 1795, Tratatul de la Basileia stipula ca partea spaniolă a insulei să fie cedată Franţei, astfel că osemintele descoperitorului Americii au fost mutate în Catedrala din Havana, cu mare fast. Însă independenţa Cubei din 1898 a făcut necesară o nouă transferare, însă de data aceasta făcută către locul de pornire, în Sevilla. Problema era că, în mijlocul atâtor mutări, s-ar fi putut comite o greşeală pe undeva, probabil în Santo Domingo, iar osemintele care se găseau atât de grandios şi de solemn păstrate în Catedrala din Sevilla, puteau fi ale primului fiu al lui Cristofor Columb, portughezul Diogo Colom, sau ale altor descendenţi.

Tomas rămase minute în şir în faţa mormântului, indiferent faţă de dubiul istoric. La urma urmelor, omagiul său nu era în van; dacă acela nu era marele navigator, măcar era fiul acestuia Diogo, un compatriot şi asta îi era de ajuns. Sfârşi prin a întoarce spatele mormântului, îndreptându-se spre naosul sanctuarului. Zăbovi prin catedrală, admirând bolta şi Capilla Mayor, protejată de nişte grilaje imense şi merse până la poarta de vest, numită Puerta de la Asuncion.

La jumătatea drumului dădu peste un alt mormânt, de această dată ceva mai discret; era piatra funerară a lui Hernando Colon, fiul spaniol al lui Cristofor, autorul uneia dintre cele mai importante lucrări despre viaţa marelui descoperitor al Americii. Ocoli piatra funerară şi se îndreptă spre aripa stângă a naosului, unde se deschidea o altă uşă. Trecu dincolo de ea şi simţi lumina slabă a soarelui de iarnă care licărea stins, pe cerul deschis. Era Patio de los Naranjos, o curte interioară pătrată, plină de portocali plantaţi geometric; în mijlocul ei se zărea o fântâniţă rotundă, iar împrejur, galerii lungi, ca şi când ar fi fost un claustru. Împreună cu turnul Giralda, care nu era decât un minaret deghizat, curtea interioară era tot ce mai rămăsese din vechea moschee a sarazinilor, demolată pentru a face loc catedralei gotice.

Însă adevăratul obiectiv al lui Tomas se găsea deasupra galeriilor. Profesorul urcă scările clădirii şi ajunse în Biblioteca Colombina. După ce se prezentă şi se înregistră, i se permise accesul în clădire. Biblioteca Colombina fusese fondată în secolul

al XVI-lea de către Hernando Colon, cel care se afla îngropat în catedrală, în faţa porţii numite de la Asuncion. Fiul spaniol al descoperitorului Americii adună un total de douăsprezece mii de volume, incluzând cărţi şi documente care aparţinuseră tatălui său. La moartea sa, Hernando a lăsat moştenire preţioasa colecţie dominicanilor din mănăstirea din San Pablo, în Sevilla, astfel că manuscrisele au ajuns în clădirea care înconjoară Patio de los Naranjos, în partea stângă a catedralei.

Operele din Biblioteca Colombina erau aşezate în rafturi cu uşi de sticlă, de-a lungul mai multor săli. În vitrinele centrale erau expuse bijuteriile coroanei, cărţi şi documente care îi aparţinuseră chiar lui Cristofor Columb. Înarmat cu o autorizaţie specială, eliberată datorită naturii studiului şi a acreditărilor date de Universitatea Nova din Lisabona şi de American History Foundation, pe care Tomas le prezentase de îndată, reuşi să-i convingă pe angajaţi să-i deschidă vitrinele şi să-l lase să consulte documentele.

Istoriograful îşi petrecu după-amiaza analizând exemplare care fuseseră în posesia amiralului şi pe care acesta le citise cu cinci sute de ani în urmă, începând cu *Livro das Profetas,* documentul pe care Columb îl cita deseori în jurnalul şi în scrisorile sale; din câte se părea, descoperitorul Americii îl admira mai ales pe profetul Isaia, cel mai citat dintre toţi. Îşi mai aruncă privirea şi asupra *Imago Mundi* a cardinalului Petrus d'Ailly, un text despre lume cu note pe margine scrise chiar de mâna lui Columb; şi *Istoria Naturală,* a lui Pliniu şi ea cu foarte multe notiţe grăitoare. Ce coincidenţă, gândi investigatorul, acel Pliniu era probabil acelaşi cu cel pe care Constanca îl menţionase când îi vorbise de bujori. Tomas studie cu atenţie notiţele, cea mai mare parte dintre ele fiind scrise în castiliană şi în portugheză şi doar una scrisă într-o limbă ce părea a fi italiană. Îşi concentră apoi atenţia asupra bizarelor notiţe găsite în *Historia rerum ubique gestarum* a papei Pius al II-lea, înainte de a-şi îndrepta atenţia către celelalte volume. Examină un exemplar din *De consultidinibus et conditionibus orientalem regionum* a lui Marco Polo, încă o lucrare de Plutarh, mai multe opere ale lui Seneca şi un volum avându-l ca autor pe evreul portughez Abraao Zacuto, influentul consilier al regelui don Joao al II-lea.

Ieşi de la Biblioteca Colombină pe înserat, cu cercetarea terminată şi câteva fotocopii în servietă. Porni spre stânga, o luă pe Avenida de la Constitucion până la Puerta de Jerez, unde coti

spre râu; tot pe jos traversă Guadalquivirul pe Puente de San Telmo, ajunse în Piaza de Cuba şi o apucă pe Calle del Betis, pitoreasca stradă lăturalnică unde se afla hotelul său, El Puerto. Îşi lăsă lucrurile în cameră şi, după ce rămase câteva clipe lângă fereastră, ca să contempleze cartierul istoric pe unde venise, cu Torre del Oro la dreapta, Plaza de Toros de la Maestranza în alb şi galben la stânga şi zveltul turn Giralda în spate, se aşeză pe marginea patului şi apucă telefonul mobil. O sună pe Constanca, însă soţia sa avea telefonul închis. Îi lăsă un mesaj în căsuţa vocală şi coborî în stradă.

Parcurse relaxat vesela Calle del Betis, aşezându-se pe o terasă de pe marginea râului cu o *cerveza* în mână, cu privirea pierdută în contemplarea mişcării lente a bărcilor pe oglinda întunecată a Guadalquivirului. De cealaltă parte a râului, pe Paseo de Cristobal Colon, se putea vedea aceeaşi agitaţie a oraşului care pulsa de viaţă. Îşi petrecu o parte din noapte pe acea stradă colorată, făcând *tapear,* acea artă andaluză de a sări din bar în bar, gustând diferite *tapas,* însoţite de *manzanilla,* tot pe banii fundaţiei, desigur. Se aşeză la o altă terasă, ca să citească încă un capitol din *A supraveghea şi a pedepsi,* în căutarea unei piste pentru rezistenţa încăpăţânată a enigmei profesorului Toscano, dar foarte curând, strălucirea luminilor ce se oglindeau în râu, dansând în voia curentului şi freamătul neobosit al oraşului îl convinseră să uite de muncă şi să se cufunde în vesela viaţă nocturnă a Sevillei.

Sub cerul înstelat, capitala andaluză palpita în ritmuri vibrante de *flamenco* şi de *sevillanas.* Acela era oraşul lui Carmen şi al lui don Juan, al dansului şi al coridei, al boemilor şi al chefliilor, lucru nicăieri mai evident decât aici, în Ţarina, cartierul unde dominau *tapas* şi *tablaos,* dansurile senzuale şi nopţile fierbinţi. Se îndepărtă de marginea râului şi o porni pe Calle de la Pureza, fascinat de faţadele viu colorate ale clădirilor. Cumpără dintr-un magazin de suveniruri o păpuşă cu rochie roşie, plină de paiete sclipitoare – cadoul pentru Margarida; soţiei sale îi cumpără un album cu reproduceri ale tablourilor lui El Greco. Cu cadourile împachetate şi vârâte într-o pungă de plastic, alături de cartea lui Foucault, parcurse Ţarina până când îl atrase larma dintr-un băruleţ animat. Era un *tablao* agitat şi plin de fum, unde aerul trepida în acordurile viguroase de chitară, în vocea răguşită a cântăreţului în cămaşa cu mâneci largi, în bătăile rapide şi profunde ale pantofilor de dans şi ale castanietelor prezentate de *bailaoras,* rotindu-se înverşunate pe podea, cu braţele întinse, cu

gesturi graţioase şi cu o poză mândră, dansând în ritmul frenetic de *flamenco,* al bătăilor din palme şi al strigătelor de *ole!* ale mulţimii. Se întoarse epuizat la El Puerto şi adormi la câteva secunde după ce se întinse în pat, aproape îmbrăcat, cu punga de plastic în care erau cadourile şi cartea lui Foucault uitată pe podea.

Dimineaţă se întoarse în Bairro de Santa Cruz şi se îndreptă direct către Arhiva Generală a Indiilor. Clădirea cărămizie, cu balustradă şi terasă, avea aproape o jumătate de mileniu vechime şi fusese la începuturi o *lonja,* bursa unde negustorii îşi desfăşurau afacerile. Însă din secolul al XVIII-lea, aproape toate documentele legate de Lumea Nouă au ajuns acolo. Se concentrau în acel loc mai mult de optzeci de milioane de pagini scrise de mână şi opt mii de hărţi şi de desene, alături de corespondenţa lui Cortes, Cervantes, Filip II şi alţii. Tomas era interesat tocmai de unul dintre acei „alţii”.

Investigatorul portughez îşi petrecu toată dimineaţa consultând scrisorile lui Cristofor Columb arhivate acolo. Câteva erau inaccesibile deoarece erau protejate de un sistem rotativ, instalat pentru a minimaliza pagubele cauzate de expunerea la lumină. Tomas încercă să îi convingă pe responsabili să îl lase să consulte direct scrisorile originale, însă nu cedară, nici măcar în faţa acreditărilor Universităţii Nova din Lisabona şi ale American History Foundation, sub pretextul că nu puteau scoate în acel moment hârtiile din vitrină; trebuia să facă o cerere oficială şi să aştepte un răspuns câteva zile. Investigatorul trebui să se mulţumească doar cu microfilmele şi cu facsimilele acelor scrisori expuse, pe care le fotocopie. Însă atenţia sa nu se limită numai la corespondenţa lui Columb, ci se îndreptă şi asupra copiei notariale a minutei pentru *Institucion de Mayorazgo,* un document testamentar crucial care se afla şi el depus acolo.

Termină cercetarea de la Arhiva Generală a Indiilor în mare grabă, aproape contra cronometru; avea avion la ora trei după-amiaza şi voia să mai şi mănânce ceva. Înghiţi în grabă o delicioasă supă *cachorrenas,* cu mult peşte, scoici şi coajă de portocală amară şi nişte *fideos a la malaguena,* udaţi cu *Montilla,* într-o cârciumioară de pe Calle Romero Murube, apoi luă taxiul şi merse într-un suflet la hotel să-şi ia lucrurile; plăti factura şi porni în sfârşit spre aeroport. Instalat pe bancheta din spate a taxiului şi uşurat că reuşise să ducă la bun sfârşit maratonul matinal, încercă din nou să o sune pe Constanca, însă îi răspunse din nou căsuţa vocală.

Când introduse cheia în încuietoare era zece noaptea. Era obosit şi nu voia decât să facă o baie, să ia cina şi să se pună în pat. Răsuci cheia spre stânga, încuietoarea cedă, uşa se deschise şi Tomas intră în casă, aşezând încet valiza lângă servantă.

— Fetelor, am sosit! exclamă, cu păpuşa în rochie roşie cu paiete într-o mână şi cu albumul lui El Greco în cealaltă, pregătit să le ofere cadourile.

Apartamentul rămase întunecat, ceea ce i se păru foarte ciudat. Aprinse lumina şi observă că totul era curat şi la locul lui, însă nu era nimeni.

— Fetelor! strigă din nou intrigat. Unde sunteţi?

Se uită la ceas gândindu-se că probabil se culcaseră deja; era încă devreme însă, câteodată, munca se dovedea grea, oboseala învingea rezistenţa şi somnul putea să îşi facă apariţia pe la ora aceea. Parcurse din şase paşi micul apartament, evitând să facă zgomot, însă, când întredeschise cele două uşi, găsi atât dormitorul lor, cât şi cel al fetei goale. Lăsă valiza pe patul din dormitorul lor şi se uită în jur, dezorientat. Unde naiba puteau să fie? Se scărpină în cap, intrigat. Să fi intervenit vreo problemă? Stătu câteva momente să analizeze opţiunile pe care le avea. Ar fi putut să o sune iar pe mobil, însă trecuseră cincizeci de minute de când o sunase din aeroport şi îi răspunsese încă o dată căsuţa vocală. Ce ar fi trebuit să facă acum?

Ieşi din cameră şi se îndreptă spre bucătărie; era lihnit, pentru că nu suporta meniurile din plastic din avion. Se gândea că dacă mănâncă putea fi în stare să evalueze mai bine ce avea de făcut în continuare. Se gândea că cel mai bine era, probabil, să aştepte, până la urmă aveau să apară ele. Trecând din nou pe holul de la intrare, în drum spre bucătărie, băgă de seamă că pe servantă era o vază plină cu flori tubulare, galbene şi de culoarea somonului, care erau prinse în mai multe buchete lungi şi curbate, amestecate cu alte flori galbene care păreau în mod evident a fi trandafiri, cu petalele colorate însumând un ciorchine verde de frunze. Privi florile pentru o clipă, gânditor; se apropie şi le mirosi, păreau proaspete. Ezită o clipă, mângâindu-şi bărbia, rumegând o ipoteză care îi trecuse prin minte. Cu cât se gândea mai mult la ea cu atât mai mult credea că trebuie verificată. Se hotărî să schimbe direcţia; în loc să se ducă la bucătărie se duse în sufragerie.

Vazele care împodobeau mobila erau pline cu aceleaşi flori. Văzu o hârtie pe masă. O luă şi o analiză; era factura florarului,

unde se specifica achiziţionarea trandafirilor şi a degeţelelor. Rămase gânditor pentru mai mult timp. După aceea, cu factura în mână, se întoarse spre dulap, consultă titlurile şi sfârşi prin a scoate o carte mare, de pe raftul cel mai de sus. Era *Limbajul florilor,* cartea preferată a Constancei. Deschise volumul la ultimele pagini şi consultă glosarul, căutând la litera D, degeţelele. Le găsi. Cartea indica faptul că degeţelele reprezentau nesinceritate şi egoism. Ridică speriat capul. Era oare acela vreun mesaj? Într-o mişcare frenetică, urgentă şi necontrolată, cuprins deja de panică, răsfoi din nou paginile şi ajunse la litera R. Nerăbdător, căută cu degetul referinţa despre rozele galbene. Degetul îi rămase imobil când văzu ce simbolizau.

Infidelitate.

XI

Telefonul se însufleţi şi sună ca la o urgenţă, nerăbdător. Ridicând capul de pe pernă, pe jumătate confuz, Tomas simţi lumina zilei pătrunzând prin fereastră şi lovindu-l în ochi, orbindu-l. Ridică mâna şi se uită la ceas; era nouă şi cinci, dimineaţa. Telefonul mobil îi ţipa în urechi. Încă adormit, întinse braţul şi, pipăind pe noptieră, găsi aparatul, îl simţi vibrând în mână, apoi se uită pe ecran şi recunoscu numărul.

— Constanca, pe unde umblaţi? fu prima întrebare care îi ieşi din gură, imediat ce apăsă pe butonul verde.

— Suntem acasă la părinţii mei, îi răspunse soţia sa, pe un ton rece şi distant, ca şi când nu era obligată să-i dea socoteală despre locul unde se afla.

— Eşti bine?

— Excelent.

— Dar ce faci acolo?

— Ce ţi se pare că fac? răspunse ea, pe ton provocator în glas. Îmi văd de viaţa mea, bineînţeles.

— Cum adică îţi vezi de viaţa ta? insistă Tomas, prefăcându-se că nu pricepe nimic, că el era victima.

Nutrea în secret speranţa că, dacă ignora situaţia, dacă se prefăcea că florile acelea nu se aflau în vaze şi că nu însemnau ceea ce păreau să însemne, problema s-ar fi evaporat de la sine.

— Din câte ştiu eu, viaţa ta e aici.

— Ah, da? Şi a ta unde e?

— A mea? întrebă el, simulând uimirea. Viaţa mea e aici, clar, unde ai vrea să fie?

— Ah, da? Ai văzut cumva florile pe care ţi le-am lăsat acolo?

— Care flori?

Ea făcu o pauză, ezitând. Tomas crezu că a câştigat un punct şi se simţi mai încrezător.

— Nu face pe prostul, exclamă Constanca, după câteva clipe.

Înţelesese că soţul făcea pe neştiutorul pentru a nu înfrunta situaţia; îl cunoştea prea bine ca să-i facă jocul.

— Ai văzut trandafirii galbeni şi degeţeii şi ştii foarte bine ce semnificaţie au.

În acel moment, Tomas pricepu că eschivele lui nu aveau să dea rezultate, dar, din motive de coerenţă, continuă s-o ţină pe-a

lui.

— Nu le-am văzut, repetă. Ce semnificaţie au?

— Numele Lena nu-ţi spune nimic?

Fraza fu rostită cu un calm glacial şi Tomas simţi un fior străbătându-i corpul. Era evident, nu mai încăpea nici o îndoială că într-adevăr Constanca ştia tot.

— Este o studenta de-a mea.

— Bună studentă! exclamă Constanca ironic. Şi cam ce materie îi predai tu ei, pot să ştiu?

Fu rândul lui Tomas să facă o pauză. Cum Dumnezeu ştia ea toate astea? Încercă să-şi pună gândurile în ordine şi imediat ajunse la concluzia că subterfugiile nu duceau nicăieri, trebuia să-şi asume situaţia şi să încerce să controleze daunele. Dacă încă mai era posibil.

— S-a creat într-adevăr, o situaţie cu studenta aceasta, admise încet, supus. A durat puţin şi deja nu mai e nimic, aşa că…

— O situaţie?! întrebă Constanca, pe ton ridicat, ferm, plin de indignare. O situaţie?! Aşa numeşti tu faptul că te culci cu o studentă?

Urma un atac susţinut, presimţi Tomas, plecând capul, la celălalt capăt al firului, într-un gest reflex.

— Deci eu alergam ca o sclavă dintr-o parte în alta ca să o ajut pe fata noastră, mă luptam pentru profesorul pentru copii cu nevoi speciale, mergeam toată ziua, bună ziua la Ministerul Educaţiei să fac cereri şi reclamaţii, o învăţam să scrie şi să citească, o duceam la consultaţiile care par să nu se mai termine odată, epuizându-mă de tot şi dragul de el îşi petrecea după-amiezele într-un apartament din Lisabona, trăgându-i nişte situaţii puternice unei curve suedeze? Cum îndrăzneşti tu, după ce te-ai încurcat cu ordinara asta, să-mi vii acasă de parcă nimic nu s-ar fi întâmplat, ha? Cum îndrăzneşti să-mi faci mie una ca asta, tocmai mie, care alerg ca o nebună, făcând tot posibilul şi imposibilul pentru ca barca să plutească? Cum îndrăzneşti…

Strigătele de revoltă, zvârlite într-o învălmăşeală plină de suferinţă, se înecară într-un val de suspine. Constanca plângea acum.

— Gata, iubito. Gata.

— Nenorocitule, îngăimă ea cu un geamăt de durere. Ticălosule.

— Iartă-mă, iartă-mă. Îmi pare enorm de rău.

— Cum ai putut să-mi faci asta…?

— Constanca, ascultă-mă. Regret ce-am făcut, dar s-a terminat. Nu pot să desfac ce-am făcut, dar pot să-ţi promit că n-o să mai fac niciodată şi să-ţi spun că te iubesc mult.

Plânsetul se opri şi ea păru că şi-a revenit.

— Du-te dracului! Ai auzit? Du-te dracului, ticălosule.

Tomas simţi că-şi pierde curajul; situaţia lua o întorsătură gravă, întâmplările se precipitau şi ameninţau să-i scape de sub control.

— Of, draga mea. Ştiu că am făcut rău, n-o să mi-o iert niciodată.

— Nici tu, nici eu, nenorocitule!

— Gata, calmează-te.

— Sunt calmă, auzi? strigă ea, iarăşi nervoasă. Sunt chiar foarte calmă!

— Gata, gata.

— Te-am sunat doar să-ţi spun că poţi să vii acasă la părinţii mei sâmbăta viitoare, la trei după-amiază, să o iei pe Margarida. Şi trebuie să fie înapoi duminică până în ora cinci. Ai înţeles? O să ţi-o aducă mama mea, pentru că nu vreau să-ţi văd moaca în faţa ochilor. Ai înţeles, nemernicule ce eşti?

Tomas se agita în pat, răvăşindu-şi părul cu mâna liberă, alarmat de întorsătura pe care o luaseră lucrurile.

— Dar, iubito…

Trei semnale sonore anunţară întreruperea legăturii; soţia sa închisese. Stupefiat, Tomas rămase pe pat privind la telefon, cu mintea cuprinsă de un vârtej de idei, temeri, nelinişti. Şi în tot acel haos care îi apăsa sufletul, în acea vijelie care ameninţa să-i transforme viaţa, îşi puse întrebări din nou despre un lucru pe care nu reuşise să şi-l lămurească.

Cum naiba reuşise Constanca să afle totul?

Îşi petrecu zilele următoare încercând să vorbească din nou cu soţia sa, dar soacra îl lămuri că ea nu voia nici în ruptul capului să-l vadă. Când veni ziua de sâmbătă, merse la Sao Joao de Estoril şi se prezentă acasă la socrii săi pe la trei fără zece. Doamna Teresa, mama Constancei, îl întâmpină cu o răceală deloc surprinzătoare; îl lăsă singur la poartă, trebuind să suporte burniţa care începuse spre prânz, aşteptând ca Margarida să se pregătească. Copila fu încântată să-l vadă, bucurându-se şi mai tare când primi păpuşa cu paiete.

Luară prânzul într-o pizzerie din Cascaishopping şi se hotărâră să petreacă după-amiaza la un film. Margarida se hotărî pentru

Toy Story 2 şi Tomas nu mai avu de ales, trebuind să suporte cu stoicism două ore de Woody şi Buzz Lightyear. Abia seara, întinşi pe canapeaua din camera de zi şi cu o carte cu Anita[33] în mână, reuşi să smulgă noutăţi de la fată.

— Mami e foa'te supă'ată pe tine, tati, îi confirmă Margarida. A tot p'âns, a p'âns, spune că eşti un neme'nic. Tati, ce e un neme'nic?

— E cineva care se poartă urât.

— Tu te-ai pu'tat u'ât, nu-i aşa?

Tomas oftă abătut.

— Da, draga mea.

— Ce ai făcut?

— Păi n-am păpat tot.

— Ah, exclamă micuţa, meditând la gravitatea unei asemenea greşeli. Eşti pedepsit, nu-i aşa?

— Aşa e. Sunt pedepsit.

— Să'ăcuţul de tine. T'ebuie să papi tot.

— Aşa e. Şi ce mai spune mama ta?

— Că eşti un ticăios.

— Un tăios?

— Da, un ticăios.

— Ah, un ticălos.

— Păi da, un foa'te ma'e ticăios. Şi bunica i-a spus să mea'gă să vo'bească cu un p'ieten de-al ei avocat.

Tomas se ridică brusc, se îndreptă şi se uită la fată, alarmat.

— Avocat?

— Da, bunica spune că e foa'te bun, o să-ţi vină de hac.

— Ah, da?

— Da. Ce înseamnă hac?

— Nu înseamnă nimic. Şi ce spune mama?

— Că o să se gândească.

Nu mai scoase nimic altceva de la Margarida. O duse înapoi în după-amiaza următoare, lăsând-o la poarta casei din Sao Joao de Estoril; o sărută pe un obraz, ea nu mai vru şi pe celălalt, apoi o privi dispărând în spatele uşii casei socrilor. Mai multe zile la rând, în ciuda speranţelor pe care le nutrea, nu primi veşti de la soţie.

În compensaţie, o reîntâlni pe Lena la cursuri. Tema din acea dimineaţă se învârtea în jurul problemelor legate de arta celor

---

[33] Anita (Martine în limba franceză) este personajul cărţilor pentru copii scrise de autorii belgieni Marcel Marlier şi Gilbert Delahaye *(n. t.).*

care scriau pe pergamente şi de activitatea copiştilor în *scriptorium*-uri, cu o amplă analiză a câtorva caligrafii predominante şi anume Carolina şi unciala, precum şi diferite tipuri de scriere gotică, începând cu cel primitiv şi trecând prin *fraktur, textura*, *rotunda*, *cursivo* şi prin *batarde.* Suedeza se aşeză, ca de obicei, în fundul sălii, dar era mai provocatoare ca niciodată. Rochia, foarte strâmtă pe corp şi de un roşu ţipător, avea un decolteu amplu peste sânii voluminoşi, adunaţi unul în altul şi formând astfel un şanţ adânc; era greu să te uiţi la ea fără ca privirea să nu coboare spre acel piept opulent. Nu schimbară nici un cuvânt, dar, la un moment dat, Tomas se simţi tentat să reia discuţia din punctul de unde o întrerupsese; până la urmă, datele problemei se schimbaseră radical de când se văzuseră ultima dată, în Chiado; el era singur acum, iar tânăra suedeză, apetisantă ca întotdeauna, rămânea disponibilă. Profesorul îşi controlă instinctele în acel moment, îşi stăpâni tentaţia care îl asalta în acel moment de slăbiciune şi lăsă lucrurile aşa cum erau.

Tomas îşi petrecu nopţile de singurătate citind Michel Foucault, perseverând în încercarea exasperată de a găsi o pistă pentru enervanta şaradă a lui Toscano. Dar mintea sa abandona cu uşurinţă temele din *A supraveghea şi a pedepsi* şi rătăcea prin nebunia în care se transformase viaţa lui de când Constanca plecase de acasă cu fata. Orele de izolare în casă, petrecute ca un sihastru retras din lume, îl conduseră la o reconsiderare profundă a relaţiei cu soţia sa şi a escapadei cu amanta. Consideră că, mai mult decât o simplă aventură sexuală, adulterul a fost un simptom al modului în care se izolase de Constanca, o izolare care era posibil să fi rezultat din năruirea înaltelor aşteptări pentru viitorul lor comun. Ca fruct al acestei deziluzii, pe care, deşi o înţelesese raţional, nu reuşise să o rezolve emoţional, purta în piept un inexplicabil resentiment, o revoltă tăcută, poate chiar acea deznădejde a celui care se vede ajuns într-o fundătură.

Culcat în pat sau întins pe canapea, mereu în aşteptarea unui telefon pe care Constanca se încăpăţâna să nu-l dea, Tomas se întoarse de nenumărate ori la acelaşi gând, într-un efort de titanică introspecţie pentru a reconstitui paşii care lent, dar inexorabil, îl conduseseră la acel deznodământ. I se părea acum că aventura cu Lena nu fusese altceva decât un mesaj ascuns, un text scris într-un cod invizibil despre acea răzvrătire tăcută care îi apăsa sufletul. Într-o călătorie autoexploratorie, descoperi

într-un colţ al existenţei sale continente care rămâneau de dezvirginat, încercând să audă vocile mute care strigau din străfundurile lui viscerale, undeva în adâncul inconştientului. Înţelese că adulterul a fost unicul sunet pe care ele au reuşit să-l emită, iar acum încerca să înţeleagă acest sunet, ascultându-l ca pe cea mai importantă poveste emoţională scrisă vreodată despre el. Şi ce îi spunea strigătul acela care îi răsuna în minte cu forţa unei lovituri de ciocan şi îi tortura conştiinţa?

Confruntat cu această întrebare, se ridică şi se învârti prin apartament de nenumărate ori, nebărbierit, în pijama, vorbind singur cu voce tare. Cum să interpreteze acest adulter? Răspunsul, îşi spuse sieşi, îşi avea originea în profunda decepţie care a urmat după naşterea Margaridei. Proiectase asupra fetei toate visele şi aspiraţiile pe care nu le împlinise pentru sine, iar revelaţia limitărilor ei fusese o lovitură prea grea, o palmă pe care, în ciuda aparenţelor, nu reuşise niciodată să o accepte. Constanca înfruntase dezamăgirea cu curaj, abordase situaţia frontal, sfidând-o. Dar el reacţionase cu totul altfel. După nouă ani de rezistenţă, a fugit. Lena a fost evadarea sa, supapa şi refugiul, evitând astfel lumea cu problemele ei şi trăind în paradis. Crezuse, subconştient, că astfel problemele aveau să dispară, dar acum ştia că nu e aşa, că ele erau mereu prezente, mai vii ca niciodată, palpabile, inevitabile. Ajunse la concluzia că, până la urmă, aventura cu studenta nu avea de-a face realmente cu ea, cu corpul ei formidabil, cu sexul ameţitor, ci avea de-a face cu el însuşi, cu problemele care îl doborau, cu aşteptările de care viaţa îl frustrase, cu temerile pe care nu reuşise să le înfrunte. În căutarea confortului, rătăcise de unul singur pe calea iluziilor, ca un beţiv, pierdut în plasa anesteziantă a adulterului.

Ştia acum că tocmai frica îl împiedicase să înfrunte problemele vieţii. Nu o frică de ceva anume, ci teama de a simţi ceea ce se refugiase înăuntrul său, teama de suferinţa şi neliniştea provocate de confruntarea cu propriile sentimente. Teama de durerea creşterii, teama de dezaprobare, teama de a alege şi de a-şi asuma responsabilităţi, teama de a nu fi asfixiat de dificultăţile şi grijile căsniciei sale. Judecând bine lucrurile, Lena fusese evadarea din cotidian, scurtătura pe care a crezut că poate să o ia ca să ocolească toate acele temeri care îl înconjurau; a fost drogul pe care l-a înghiţit pentru a se elibera de neliniştea care îl apăsa, ca şi când mişcările i-ar fi fost blocate de o cămaşă de forţă şi ar fi avut nevoie de o poţiune magică care să-i dea puterea să rupă lanţurile care îl imobilizau.

Adulterul nu fusese altceva decât o carapace în care se refugiase, cu iluzia că astfel se proteja de lume, ca şi când viaţa ar fi fost un ocean, iar Lena o scoică.

Tomas se trezi vorbind singur în faţa oglinzii din baie, căutând metafore despre el şi căsnicia lui. Preferata lui era cea în care el era un iceberg, iar relaţia cu Constanca ameninţa să se transforme într-un *Titanic.* La fel ca şi icebergul din celebra tragedie din Atlantic, cea mai mare parte din el însuşi, acel amalgam tenebros şi necunoscut din care era făcut inconştientul, rămânea ascunsă sub apă, departe de priviri sau de puterea de pătrundere a atenţiei sale. Era o parte neştiută, care îi controla emoţiile şi comportamentul, care căuta soluţii la probleme despre existenţa cărora nici măcar n-avea habar. Pentru a evita această lume subterană a inconştientului, a frustrărilor reprimate şi a aşteptărilor înşelate, a căutat refugiu în alt alcov, lăsând ca acest gigant ascuns sub mantia îngheţată a apei să sfâşie, pe neaşteptate, puntea căsniciei lui. Nava se scufunda acum, rănită de moarte de un asemenea monstru invizibil, iar el, asemeni căpitanului din tragica poveste, se lăsa scufundat, târât pe fundul mării de curentul incontrolabil al destinului.

Freud a spus odată că iubirea este o redescoperire. Prin iubire încercăm să recuperăm inocenţa pierdută a fericirii pe care am simţit-o odată, pe vremea când eram copii şi trăiam în pace cu lumea. Iubirea, judecând bine lucrurile, este strâns legată de o voinţă imposibil de definit, eterică şi imperceptibilă, de a ne întoarce la copilărie şi la afecţiunea maternă şi se hrăneşte din vaga speranţă de a putea regăsi această fericire dispărută la începuturile existenţei. Concluzia lui Tomas era că exact asta a găsit în chipul lăptos şi pistruiat al Constantei când a cunoscut-o la Facultatea de Arte şi s-a plimbat cu ea pe plaja din Carcavelos. Căsătoria nu a fost nimic mai mult decât dorinţa de a regăsi un paradis care, până la urmă, nu exista decât într-un colţ binecuvântat al memoriei. Nu pe Constanca o văzuse în faţa ochilor, ci mai degrabă o idealizare, un vis, o figură imaginară zămislită de nostalgia copilăriei, un miraj construit de rememorarea inconştientă a vremurilor fericite. Tocmai această idealizare fusese distrusă pe neaşteptate de Margarida, cu toate limitările ce decurgeau din condiţia ei. Pe tăcute, fără ca vreodată să formuleze ideea în mod clar, fără ca vreodată să fie conştient de drama care îl consuma, Tomas se preda în faţa iluziei, incapabil să-şi revină din trauma pe care i-o provocase anihilarea visului său. Odată ce o iluzie fusese distrusă, a căutat

alinare în alta.

Fiecare zi aducea un progres în meditaţia lui Tomas, înverşunat în a scotoci tot ce era mai profund în fiinţa sa ca să găsească răspunsurile pe care le căuta. Confruntat cu consecinţele acţiunilor sale şi cu singurătatea care îl înconjura, înţelegea acum mult mai clar ceea ce nu mersese bine. Proiectase asupra lumii ceea ce lumea nu era; sau, altfel spus, nu trăia cu Constanca şi cu Margarida, ci cu o imagine a lor dinainte construită, trăia cu o fantezie imposibil de realizat. Fragmentarea acestei imagini fanteziste provocată de întâmplările vieţii, a reprezentat o lovitură prea grea pentru universul său de aşteptări; în loc să le accepte aşa cum erau până la urmă, a fugit şi a căutat refugiu în altă iluzie, eliberându-se acolo de tensiunea negativă pe care o acumulase în tăcerea tumultuoasă a inconştientului. În această fază, problema cu care se confrunta nu mai era atât aceea de a înţelege ce mersese rău, ci mai degrabă să determine ce putea să facă acum pentru a îndrepta situaţia. Şi aici a fost nevoie să mai facă un pas în introspecţia în care se angajase.

Răspunsul stătea, voia el să creadă, în crearea intimităţii. Când se căsătoriseră, entuziasmaţi de vântul năvalnic al speranţei şi strălucind sub lumina divină degajată de visurile lor, nu făceau, nu ştiau decât să împartă totul. Relaţia lor, aşa cum se dezvoltase în primii ani, îi aminti lui Tomas de mitul lui Aristofan, relatat de Platon în *Symposium.* Conform acestui mit, omul primordial avea patru mâini şi patru picioare; lucrurile au început să nu mai meargă aşa cum trebuie când această fiinţă fondatoare a vrut să-i înfrunte pe zei. Zeus, pentru a o pedepsi, a tăiat-o în două, împărţind omul într-o parte masculină şi una feminină, ambele condamnate să trăiască cu iluzia că într-o zi urmau să restabilească unitatea primordială pierdută. Aceasta era, până la urmă starea sufletească în care se aflau când s-au căsătorit; amândoi doreau să fie uniţi pentru totdeauna, căutau să se contopească într-unul singur, iar intimitatea lor se încadra în această încercare zadarnică.

Acest vis de contopire a fost spulberat de Margarida, cu panoplia ei interminabilă de probleme, transformându-i în nişte străini pe cei care fuseseră odată atât de intimi. Copila veni pe lume şi realitatea înlocui dulcea iluzie. Apărea o altă prioritate în viaţa lor: să o ajute să se dezvolte cât mai normal posibil. Deja nu mai era vorba de a o transforma în acea figură extraordinară la care visau pe vremuri, ci doar să o ajute să ajungă o persoană

normală; trebuiau să se mulţumească acum cu mult mai puţin decât se ambiţionaseră înainte. Şocul îi lăsă descumpăniţi şi, în dureroasa convalescenţă a brutalei căderi în realitate, în mijlocul cioburilor visului distrus, nu le mai rămase loc să se întoarcă la reconstituirea fiinţei primordiale divizate de Zeus. Îşi asumară sarcina de a avea grijă de fată cu o perseverenţă resemnată, evitând să verbalizeze între ei dezamăgirea care îi rodea, de parcă simplul act de a pune în cuvinte ceea ce simţeau ar fi avut puterea să agraveze situaţia. De aceea îşi reprimară revolta mută care mocnea în adâncul fiinţei lor, deveniră actori într-o piesă de disimulări, sângerau pe dinăuntru şi zâmbeau pe dinafară. El, mai mult decât ea, îşi văzu lumea prăbuşindu-se; era ca şi cum visele sale ar fi fost un castel de nisip, iar realitatea un val mai îndrăzneţ. Pe parcurs, intimitatea lor se pierdu, scufundată în marea de greutăţi cotidiene, sufocată de tăierea subită a căilor de comunicare, sugrumată de lovitura pe care frustrarea o dăduse aşteptărilor lor când înţeleseseră că fata lor nu va fi niciodată ca şi ceilalţi copii.

Închis în casă, confruntat cu amintirile căsniciei sale sfărâmate, Tomas era acum ferm convins că trebuia să recupereze acea intimitate şi să accepte această realitate, dacă voia să aibă vreo şansă, chiar şi foarte îndepărtată, de a-şi reconstrui viaţa cu Constanca.

Când sună telefonul, Tomas apăsă imediat pe butonul verde, mânat de speranţa că avea să fie telefonul după care tânjea atât de mult. Se împlinea o săptămână de când aştepta un apel, oricum ar fi fost, dar urmă o nouă dezamăgire.

— *Hi, Tom,* îl salută Moliarti.

— Ola, Nelson, îi răspunse Tomas cu voce groasă, reuşind cu greu să-şi ascundă dezamăgirea.

— De multă vreme nu ne-ai mai dat nici o veste, prietene. Ce se întâmplă?

Portughezul plescăi resemnat.

— Nu e uşor, se scuză. Profesorul Toscano a făcut o şaradă pe care nu reuşesc să o lămuresc.

— Dar fundaţia ţi-a plătit drumul la Genova şi la Sevilla. Sigur ai avansat cumva, nu-i aşa?

— Da, fără îndoială, recunoscu Tomas.

Americanul avea dreptate să protesteze pentru lipsa noutăţilor legate de cercetare şi Tomas se blestemă pentru că trecuse munca pe planul al doilea, dacă nu o abandonase chiar de tot.

— Am consultat documente valoroase şi am adus copii ale tuturor celor care mi s-au părut relevante. Dar problema mea în acest moment este că nu reuşesc să intru în seiful profesorului Toscano. Or, ca să fac asta, trebuie să rezolv şarada complicată pe care a lăsat-o şi care presupun că ar trebui să-mi dea cheia codului.

— Şi nu poţi să faci un… cum se cheamă? Ăă… un *break in*?

— Să sparg seiful? râse Tomas, amuzat de mentalitatea practică a americanilor. Nu se poate, nu mă lasă văduva.

— *Fuck her!* exclamă Moliarti. De ce nu organizezi un *break in* pe ascuns?

— Oh, Nelson, eşti nebun. Sunt profesor universitar, nu tâlhar. Dacă vrei să spargi seiful fără acordul văduvei, du-te în Caisde Sodre şi angajează un profesionist să rezolve treaba asta. Eu nu fac una ca asta.

Moliarti suspină la celălalt capăt.

— *Okay, okay.* Uită că am vorbit despre asta. Dar eu am nevoie de un *briefing* de la tine.

— Sigur că da, aprobă Tomas.

Privi de la distanţă documentele împrăştiate pe măsuţa din living.

— Ne vedem mâine?

— Foarte bine.

— Unde? Vin acolo la hotel, nu-i aşa?

— Nu, nu la hotel. M-am gândit să merg să mănânc la prânz la restaurantul Casa da Aguia. Ştii unde e?

— Casa da Aguia? Nu-i în Castelul Sao Jorge?

— Exact. Ne vedem acolo la ora unu, *sharp. Okay!*

Cu toate problemele care se adunaseră în viaţa lui în ultima vreme, abătându-i atenţia de la muncă, Tomas neglijase lectura lui Michel Foucault. Telefonul lui Moliarti avu darul să-l facă să pună din nou în capul listei de priorităţi rezolvarea şaradei lui Toscano, aşa că se întoarse la lectura cărţii *A supraveghea şi a pedepsi.* Ajunsese deja la ultimele pagini, aşa că reuşi să o termine în seara aceea. Închise volumul şi rămase uitându-se la el. Era abătut pentru că, încă o dată şi în ciuda efortului făcut de a se concentra asupra detaliilor, nu reuşise să găsească nici o pistă care să-l conducă spre răspunsul la enigmatica întrebare formulată de defunctul istoric. Ştiind că renunţarea nu era o opţiune şi că exista un premiu substanţial dacă reuşea să ducă investigaţia la bun sfârşit, îşi luă haina şi ieşi din casă; mai avea multe cărţi de consultat şi îl aştepta încă multă muncă.

Trecu pe la un centru comercial şi merse la librărie, căutând alte titluri de Michel Foucault. Găsi un exemplar din *Cuvintele şi Lucrurile* şi îl cumpără, nădăjduind să descopere acolo cheia enigmei. Înainte să meargă la casă, totuşi, hotărî să profite că era acolo ca să se plimbe prin librărie: era mereu un mod de a-şi relaxa corpul şi de a-şi destinde mintea, evadând, chiar şi numai pentru câteva momente, din tensiunea nervoasă acumulată în ultima săptămână. Vizită secţiunea de istorie şi se reîndrăgosti de clasicul Samuel Noah Kramer, *Istoria începe în Sumerian o* citise încă de pe când era în facultate, dar i-ar fi plăcut să o aibă la vedere pe raftul din living, lângă ediţia Gulbenkian a volumului lui Douglas McMurtrie, *Cartea şi* a volumelor din *Istoria vieţii private,* alte câteva dintre preferatele sale.

Trecu apoi la secţiunea de literatură, care nu era una dintre pasiunile sale, cu excepţia romanelor istorice, singurul lucru legat de ficţiune pe care îl considera interesant – doar era istoric. Găsi două romane ale lui Amin Maalouf pe care le răsfoi cu atenţie; unul era *Stânca lui Tanios,* celălalt *Samarkand.* Îl descoperise pe Maalouf citind *Grădinile luminii, o* remarcabilă reconstituire ficţională a vieţii lui Mani, bărbatul din Mesopotamia care a inventat maniheismul. Simţi tentaţia de a cumpăra cele două romane ale autorului libanez, dar îşi controlă impulsul – viaţa sa era prea complicată ca să-şi piardă acum timpul cu literatura. Cu toate acestea, rămase în acea secţiune, prins de consultarea altor titluri. Îşi trecu degetele peste cărţi atât de diferite ca *Naţiunea creolă* a lui Jose Eduardo Agualusa şi *Pantaleone şi vizitatoarele* a lui Mario Vargas Llosa. Scriitorul peruan îl conduse spre Isabel Allende, scriitoare chiliană, a cărei carte, *Hija de la Fortuna,* se pomeni răsfoind-o. Pe raftul următor, privirea îi fu atrasă de titlul enigmatic de pe o copertă frumoasă, *Dumnezeul lucrurilor mici,* a lui Arundhati Roy, dar surâsul îi reveni abia când zări *Numele Trandafirului,* a lui Umberto Eco. Mare carte, gândi; dificilă, dar interesantă. Până la urmă, nimeni nu mai pătrunsese vreodată în acel mod în mentalitatea medievală.

Lângă opera clasică se afla ultima apariţie a aceluiaşi autor, *Pendulul lui Foucault.* Tomas schiţă o grimasă; avea acolo un alt nefericit încercând să-i dea de cap lui Foucault. Norocul lui Eco, aprecie Tomas, schiţând un surâs complice; nu a trebuit să aibă de-a face cu filosoful Michel Foucault, ci cu fizicianul Leon Foucault, cu siguranţă mai accesibil. Dacă îşi aducea bine aminte, Leon a fost cel care, în secolul al XIX-lea, a demonstrat

mişcarea de rotaţie a Pământului cu ajutorul unui pendul, care se află acum expus la Observatorul Artelor şi Meşteşugurilor din Paris. Uitându-se pe coperta cărţii, trei cuvinte îi săriră în ochi lui Tomas. Eco, pendul, Foucault. Ridică din sprâncene şi rămase paralizat un lung moment, fixând intens aceste cuvinte gravate pe copertă.

Eco, pendul, Foucault.

Îşi duse mâna la buzunarul interior al hainei, scoase portofelul cu un gest precipitat, febril, aţâţat şi scoase dintre bancnotele de cinci sute şi o mie de *escudos,* bucata de hârtie unde mâzgălise şarada lui Toscano. Întrebarea istoricului era acolo, interogându-l în toată splendoarea enigmei pe care se temea că nu avea să o rezolve vreodată:

CARE E ECOUL LUI FOUCAULT PENDINTE LA 545?

Ochii lui treceau de la coperta cărţii la întrebarea adnotată pe foaia de hârtie. Eco, pendul, Foucault. Eco, pendul, Foucault. Cartea se numea *Pendulul lui Foucault* şi fusese scrisă de Umberto Eco. Profesorul Toscano îl întreba „care e Eco-ul lui Foucault pendinte la 545?” Ca trăsnit de un fulger divin, Tomas se simţi luminat.

Fiat lux!

Nu în cărţile lui Michel Foucault se găsea dezlegarea şaradei, ci în acel roman al lui Umberto Eco despre pendulul celuilalt Foucault, Leon. Cum a putut să fie atât de prost? Se blamă. Răspunsul la enigmă fusese mereu sub nasul lui, atât de simplă şi de evidentă, atât de uşoară, atât de logică şi numai obstinaţia lui absurdă pentru Michel Foucault îl ţinuse departe de răspunsul corect. Oricine ar fi înţeles imediat că era vorba de o referire explicită la pendulul lui Foucault, numai el nu, profesorul cu doctorat, iubitorul de filosofie. Idiotul.

Privi din nou cartea şi hârtia, ochii sărindu-i mereu de la una la alta, până când îşi concentra atenţia asupra ultimului element al întrebării, cele trei cifre dinainte de semnul întrebării.

545.

Cu o mişcare precipitată, executată de parcă era lihnit de foame şi i se oferea o masă regească, răsfoi grăbit cartea, cu o dorinţă aprigă de a descoperi în sfârşit soluţia şi se opri doar când ajunse la pagina 545.

XII

Cartierul Alfama strălucea în toată gloria sa pitorească, cu faţadele degradate ale caselor vechi acoperite aproape complet de mulţimea de ghivece debordând de flori şi de rufele atârnate la uscat în faţa ferestrelor mari; se vedeau cămăşi, chiloţi, pantaloni şi ciorapi atârnând pe frânghii întinse între balcoanele din fier. Departe de spectacolul cartierului pulsând de viaţă, Tomas îşi ţinea capul aplecat şi ochii fixaţi în piatra cubică de pe drum, răsuflând greu în timp ce urca străduţele abrupte şi înguste şi nenumăratele scări de pe dealul castelului, cărând la deal servieta grea de documente în mâna dreaptă; ignoră chiar şi plăcutele terase şi animatele birturi şi băcănii care se vedeau pe la răscruci, precum şi pe anticarii liniştiţi şi magazinele de artizanat pline de culoare, toate înghesuite în acea încâlceală de străzi înguste. Simţi o mare uşurare când ajunse la Rua de Chao da Freire şi trecu de Porta de Sao Jorge, intrând în sfârşit în vastul perimetru al castelului Sao Jorge.

Extenuat, cu respiraţia întretăiată, poposi la umbra a doi pini din piaţa Armelor, lângă statuia ameninţătoare a lui don Afonso Henriques, îşi lăsă jos servieta câteva clipe şi privi în jur, admirând zidurile medievale care apărau acea piaţă cu tunuri enorme din secolul al XVII-lea. Toţi regii portughezi au trăit în castelul Sao Jorge, de când don Afonso Henriques a recucerit Lisabona de la mauri, în 1147. Până şi don Joao al II-lea şi Manuel I, marii monarhi din epoca descoperirilor geografice, au locuit în acel castel ridicat pe dealul care domina centrul oraşului. Traversă piaţa cu arbori şi se sprijini de zidul de piatră, contemplând Lisabona care se întindea la picioarele sale, casele cu acoperişurile roşiatice care se întindeau până la linia orizontului, oglinda liniştită a râului Tejo lucind în faţă, subjugat doar de enorma structură roşie din fier care îl traversa, podul 25 Aprilie, acolo, în depărtare.

Urmă drumul de-a lungul zidurilor, admirând Lisabona, până când ajunse la o terasă instalată în curtea vechii reşedinţe regale, la umbra imensului turn al palatului. Lei mici de piatră păzeau intrarea în curte, supraveghind mesele rotunde aşezate lângă zid, cu oraşul desfăşurându-se alături. Nelson Moliarti îi făcu semn de la una dintre mese, aflată între un măslin bătrân cu

trunchiul masiv şi un tun gigantic din secolul al XVII-lea, iar Tomas i se alătură. Se instalară pe terasă, deşi istoricului i se părea evident că vremea mohorâtă şi răcoroasă nu era dintre cele mai potrivite pentru a lua prânzul acolo; cu toate acestea, americanul nu părea deloc deranjat de atmosfera hibernală, acea terasă îi părea chiar simpatică. Se salutară reciproc şi schimbară obişnuitele replici de circumstanţă; au făcut comanda şi, odată depăşite formalităţile pe care acel tip de întâlnire le cerea, Tomas expuse ceea ce descoperise despre munca lui Toscano.

— Pe baza fotocopiilor pe care le-am găsit în casa văduvei şi a registrelor de împrumuturi de la bibliotecile din Lisabona, Rio de Janeiro, Genova şi Sevilla este posibil să stabilim, fără nici cea mai mică îndoială, că profesorul Toscano şi-a dedicat cea mai mare parte a investigaţiei încercării de a afla originile lui Cristofor Columb, anunţă Tomas. Părea interesat mai ales să analizeze toate documentele care îl leagă pe descoperitorul Americii de Genova şi, în special, dorea să dovedească autenticitatea lor. Ceea ce o să prezint în continuare sunt, prin urmare datele, pe care profesorul le-a adunat şi concluziile la care cred că a ajuns.

— Lasă-mă să lămuresc aspectul acesta, ceru Moliarti. Eşti în stare să-mi garantezi că în tot acest timp profesorul Toscano nu s-a ocupat aproape deloc de studierea procesului de descoperire a Braziliei?

— El s-a dedicat temei pentru care a fost angajat în faza iniţială a proiectului, asta mi se pare sigur. Dar în mijlocul investigaţiei trebuie să fi dat pe neaşteptate de vreun document care l-a abătut de la parcursul iniţial.

— Ce document?

— Ah, asta nu ştiu.

Moliarti clătină din cap.

— *Son of a bitch!* înjură încet. Ne-a păcălit în tot timpul acesta.

Se lăsă tăcerea. Tomas rămase tăcut, aşteptând ca interlocutorul său să se calmeze. Cu un mare simţ al oportunităţii, ospătarul se întoarse cu antreurile: un *foie gras saute* simplu cu pară macerată în alcool şi frunze de cicoare pentru american şi o terină cu brânză de capră cu roşii *cherry* confiate, măr caramelizat, miere şi oregano pentru invitatul lui. Aspectul rafinat al acelui *hors d'œuvre* contribui la înseninarea lui Moliarti.

— Să continuu? întrebă Tomas, imediat ce ospătarul se îndepărtă.

— Da. *Go on,* zise şi luă furculiţa înmuind para în *foie gras saute.* Poftă bună.

— Mulţumesc, spuse portughezul, gustând mărul caramelizat în brânză de capră.

— Să vedem atunci care sunt documentele care îl leagă pe Columb de Genova.

Se aplecă şi-şi luă servieta, care era sprijinită de unul dintre picioarele mesei; scoase o foaie din servietă.

— Aceasta este o fotocopie a scrisorii 130 trimisă de priorul arhiepiscopiei din Granada, milanezul Pietro Martire d'Anghiera, contelui Giovanni Borromeo, pe 14 mai 1493.

Îi înmână foaia americanului.

— Şi acum citeşte.

Moliarti luă foaia, o studie de la distanţă şi i-o dădu înapoi.

— Tom, scuză-mă, dar nu ştiu latină.

— Ah, iartă-mă. Portughezul luă fotocopia şi îi arătă o frază: Aici spune aşa: *„redita ab Antipodibus ocidinis Christophorus Colonus, quidam vir ligitur".*

— Şi ce înseamnă asta?

— Înseamnă că a venit de la antipozii occidentali un anume Christophorus Colonus, bărbat ligur.

Scoase o a doua foaie din servietă.

— Şi într-o altă misivă adresată cardinalului italian Ascanio, scrisoarea 142, îl menţionează pe Columb ca fiind *„Colonus ille novi orbis repertor" şi* anume Colonus, acel descoperitor al Lumii Noi. Ridică un deget: Atenţie, Anghiera l-a numit Colonus, nu Columb.

— Unde se află aceste scrisori?

— Au fost publicate în 1511 de germanul Jacob Corumberger cu titlul *Legatio Babilonica* şi republicate în 1516 de milanezul Arnaldi Guillelmi în lucrarea *De orbe novo decades,* o istorie a Castiliei, plină de erori.

— Dar tu ai văzut scrisorile originale?

— Nu, nu cred că au supravieţuit.

— Atunci, cei care le-au compilat ar fi putut să se înşele asupra referirilor la numele de Columb.

Tomas dădu afirmativ din cap în timp ce devora restul terinei cu brânză de capră.

— Evident că nemaiavând textele originale, aceasta este o problemă serioasă. De altfel, a devenit chiar recurentă în documentele referitoare la originile lui Columb. Nu ştim până la ce punct copiştii au fost riguroşi şi unde au avut loc tentative de

apropriere a naţionalităţii navigatorului, în anumite cazuri inventând documente, în altele, probabil cele mai multe, schimbând doar puncte-cheie din respectivele conţinuturi. După cum ştii, uneori e suficient să muţi o virgulă pentru a schimba complet sensul unui text. Şi pentru că nu am văzut scrisorile originale ale lui Anghiera, ci doar reproducerile din 1511 şi 1516, e posibil să fi avut loc falsificarea numelui. E important de subliniat, totuşi, că ceea ce e valabil pentru nume, este la fel de valabil şi pentru referirile la originea lui Columb. Anghiera a sugerat că el era din Liguria, dar oare o fi fost corect transcrisă originea descoperitorului Americii?

— Acest Anghiera îl cunoştea personal pe Columb?

— Unii istorici cred că da, dar adevărul este că, în scrisoarea 138, el se referă la navigator ca fiind un anume Christophorus Colonus. Or, atunci când cineva spune „un anume” pentru a se referi la o altă persoană, se înţelege implicit că, cel puţin în acel moment, nu o cunoaşte personal pe aceasta din urmă, nu-i aşa?

— De acord, aprobă Moliarti, în timp ce termina porţia de *foie gras saute.* Să admitem că sunt probleme de autenticitate în textul acestui Anghiera. Dar presupun că există alte documente care îl leagă pe Columb de Genova, sau nu?

— Sunt şi altele, sigur că sunt, zâmbi Tomas. Un alt italian, veneţianul Angelo Trevisano a trimis în 1501 unui concetăţean o traducere în italiană a unei prime versiuni a lucrării *De orbe novo decades,* a lui Anghiera, unde a menţionat prietenia dintre Anghiera şi *„Christophoro Colombo zenoveze”,* stabilind astfel, pentru prima dată într-o formă clară, legătura dintre navigator şi Genova.

— Vezi?

— Problema e că profesorul Toscano se îndoia de veridicitatea elementelor din această ediţie, citând pentru asta, în notele sale, suspiciunile cercetătorului Bayerri Bertomeu. Am citit Bertomeu şi am avut confirmarea faptului că acesta se îndoia de autenticitatea textului lui Anghiera pentru că prea i se părea totul adus din condei ca să fie pe gustul publicului italian. Este ca şi cum *De orbe novo decades* ar fi fost un text de senzaţie, în genul celor pe care le-a publicat în acea perioadă Americo Vespucci despre Lumea Nouă. Nu spunea neapărat adevărul, ci mai degrabă ceea ce voia publicul să audă. Iar italienii voiau să audă că tocmai un italian a realizat *la grande scoperta* a Americii.

— Hmm, murmură Moliarti, scărpinându-se în barbă. Mi se

pare o speculaţie.

— Este o speculaţie, aprobă Tomas. Dar până la urmă ce nu e speculaţie în privinţa lui Columb? Zâmbi: Ajungem şi acolo. Dă-mi voie să-ţi spun numai că Trevisano a publicat în 1504 *Libretto di tutte le navigationi di Re di Spagna,* în care face referire din nou la *„Christophoro Colombo Zenoveze".*

Moliarti arătă spre servieta din poala istoricului.

— Ai fotocopia acestui text?

— Nu, răspunse Tomas, clătinând din cap. Nu a supravieţuit nici un exemplar din *Libretto.*

— Atunci de unde ştii ce scria acolo?

— Este citat de Francesco de Montalboddo în *Paesi nuovamente retrovati,* publicată în 1507.

— Şi asta e de ajuns, nu?

— Da, dacă acceptăm principiul surselor secundare. Dar problema este că, încă o dată, nu avem acces la textul original, ci doar la o copie la mâna a doua, cu toate consecinţele care pot decurge de aici. Pe de altă parte, e de subliniat că Trevisano nu l-a cunoscut pe Columb personal, limitându-se astfel şi el la a cita la mâna a doua, în acest caz pe Anghiera. Altfel spus, Montalboddo îl citează pe Trevisano, care îl citează pe Anghiera. Tomas căută o însemnare în caietul său: Pe lângă asta, Montalboddo însuşi a ajuns să afirme că „după romani, doar italienii au mai descoperit pământuri noi", o declaraţie extraordinară, dar atât de absurdă încât ne indică faptul că el a avut intenţia de a demonstra că toţi descoperitorii erau italieni, chiar şi cei care nu erau. Îşi fixă interlocutorul cu privirea: După cum poţi să-ţi dai seama, veridicitatea informaţiei vehiculate în aceste condiţii şi cu aceste motivaţii nu e foarte mare.

— Să-l eliminăm atunci pe Trevisano. Ce mai rămâne?

— Multe, foarte multe lucruri. Scoase un teanc de fotocopii din servietă: în 1516, după moartea lui Columb, un călugăr genovez, episcop de Nebbio, pe nume Agostino Giustiniani, a publicat un text în mai multe limbi, intitulat *Psalterium hebraeum, graecum, arabicum et chaldeum, etc.,* care s-a dovedit o sursă extraordinară de informaţii până atunci necunoscute. Giustiniani a dezvăluit lumii că descoperitorul Americii este un anume Christophorus Columbus din *„patria Genuensis",* din *„Vilibus ortus parentibus"* adică din părinţi plebei modeşti, tatăl fiind un *„carminatore",* dărăcitor de lână, pe care nu l-a numit. Tot potrivit lui Giustiniani, Columb a fost şi el dărăcitor de lână, primind o educaţie rudimentară. Înainte de a muri, ar fi lăsat o

zecime din veniturile sale pentru Ufficio di San Giorgio, banca Sfântul Gheorghe, din Genova. Aceste informaţii au fost reiterate de Giustiniani într-o a doua lucrare, *Castigatissimi Anuali,* publicată postum în 1537, unde a corectat numai profesia lui Columb. Aici nu mai era dărăcitor de lână, ci ţesător de mătase.

— Asta se potriveşte cu ce ştim azi despre Columb.

— Fără îndoială, recunoscu Tomas. Cu toate acestea, în notiţele pe care le-a lăsat, profesorul Toscano a enumerat câteva probleme pe care le-a identificat în toată informaţia oferită de Giustiniani în *Psalterium* şi în *Castigatissimi Annali.* În primul rând, Columb nu putea lăsa băncii din Genova o zecime din averea sa pentru că a murit în mizerie. Or, o zecime din nimic e nimic. Zâmbi: Dar acesta e doar un detaliu ridicol. Mult mai serioasă este informaţia conform căreia Columb era un ţesător de mătase fără educaţie, pentru că ridică mai multe semne de întrebare. Dacă el ţesea mătăsuri şi era un simplu ignorant, de unde naiba a avut cunoştinţele avansate de cosmografie şi navigaţie care i-au permis să navigheze în mări necunoscute? Cum e posibil ca în aceste condiţii să i se încredinţeze nu o singură corabie, ci o întreagă flotă? Cum a putut ajunge amiral? E oare posibil ca un asemenea om de rând să se fi însurat cu Filipa Moniz Perestrelo, o portugheză de origine nobilă, descendentă din Egas Moniz şi rudă cu conetabilul don Nuno Alvares Pereira, într-o epocă de mari prejudecăţi legate de clasele sociale, în care căsătoriile dintre bărbaţi din popor şi femei aparţinând nobilimii nu existau? În ce fel oare un individ atât de ignorant şi-a făcut intrarea la curtea marelui don Joao al II-lea, la vremea aceea cel mai puternic şi informat monarh din lume? Arătă spre copiile notiţelor lui Toscano: Mi se pare clar că pentru profesorul Toscano nimic din toate acestea nu avea sens. Şi una peste alta, Giustiniani nu l-a cunoscut personal pe navigator, limitându-se la citarea unor informaţii străine. Însuşi fiul spaniol al lui Columb, Hernando Colon, l-a acuzat pe Giustiniani că este un fals istoric şi i-a arătat câteva erori factuale uşor de verificat pentru a sugera în secret că autorul genovez dăduse de asemenea informaţii false despre *„en este caso que es oculto*”, expresie enigmatică din cartea lui Hernando despre care se bănuieşte că este legată de originile tatălui.

— *I see,* murmură Moliarti, îngândurat. Şi mai ce?

— În ceea ce priveşte lista revendicărilor italiene din secolul al XVI-lea, rămânem aici.

Ospătarul întrerupse conversaţia căci adusese prânzul.

Strânse farfuriile goale de la antreuri şi aşeză nişte medalioane de *tamboril*[34] cu lămâie în faţa lui Moliarti şi o porţie de crevete şi langustine la cuptor cu sos de roşii, lămâie, capere şi *xarem*[35] cu scoici în faţa lui Tomas; în pahare turnă un Casai Garcia alb, foarte rece.

— În Portugalia, cel mai mult îmi place peştele, comentă reprezentantul fundaţiei, pe măsură ce storcea lămâia peste peşte. Peşte la grătar şi vin verde rece.

— Nu e rău deloc, aprobă Tomas cu o crevetă înfiptă în furculiţă.

— Hmm, delicios! exclamă Moliarti muşcând din peşte.

Făcu un gest cu furculiţa în direcţia invitatului său.

— Nu mai sunt?

— Ce să mai fie?

— *Ăă... c*ronicari din secolul al XVI-lea care fac referiri la Columb.

— Mai sunt autorii iberici. Tomas luă o înghiţitură de vin. Să începem cu portughezii. Ruy de Pina, la începutul secolului al XVI-lea, a vorbit despre „Cristovam Colonbo, italianul". Garcia de Resende a făcut acelaşi lucru în 1533 şi Antonio Galvao în 1550, în timp ce Damiao de Gois în 1536 şi Joao de Barros şi Gaspar Frutuoso în 1552 au specificat originea genoveză a navigatorului, căruia cei mai mulţi îi spuneau Colom.

— Sunt mulţi care spun acelaşi lucru…

— Într-adevăr, confirmă Tomas. Dar lui Ruy de Pina trebuie să-i dăm crezare în special pentru că a fost contemporan evenimentelor şi e probabil să-l fi cunoscut personal pe Columb. Ceilalţi cronicari portughezi s-au limitat la a-l imita, atât pe el, cât şi pe autorii italieni pe care i-am menţionat. Unii au scris despre Columb că era italian pentru că aşa a spus Ruy de Pina, alţii susţineau originea genoveză pentru că aceasta era informaţia pusă în circulaţie de Trevisano, Montalboddo şi Giustiniani.

— Crezi că afirmaţia lui Pina este reală?

— Absolut.

— Ah, zâmbi Moliarti, frecându-şi mâinile de satisfacţie. Foarte bine.

— Dar trebuie să precizez că, analizând notiţele profesorului Toscano, am constatat cu surprindere că el avea îndoieli.

---

[34] Specie de peşte numit şi peşte-broască sau porcuşor *(n. t.).*

[35] Un fel de mămăligă *(n. t.).*

— Îndoieli?

— Da, confirmă Tomas cu o grimasă. Cu toate aceasta, nu a menţionat motivele îndoielilor sale. A notat doar cu creionul pe marginea copiei pe microfilm a lucrării *Cronica regelui don Joao al II-lea,* care se află la Torre de Tombo, o observaţie ciudată. Consultă fotocopia în cauză: Era bine să fie aşa, a scris el, adăugând şi „şmecheri”.

Moliarti îşi contractă muşchii feţei, încruntându-se intrigat.

— Ce naiba înseamnă asta?

— N-am nici cea mai mică idee, Nelson. Va trebui să studiez asta.

Americanul clătină din cap, binevoitor.

— Bun şi ceilalţi autori iberici?

— I-am menţionat deja pe portughezi, mai rămân acum spaniolii. Să începem cu vicarul Andres Bernaldez, care a publicat în 1518 *Historia de los Reyes Catolicos.* Şi prietenul nostru Bernaldez a spus despre Columb că s-a născut în două oraşe în acelaşi timp, Milano şi Genova.

— Cum aşa, în două oraşe? Ori s-a născut în unul, ori în celălalt.

— Nu, dacă îl credem pe Bernaldez. În ediţia din 1556 a lucrării sale, Columb apare născut în Milano, iar în cea din 1570, de la Madrid, locul natal este plasat în Genova.

— Dar nu ai spus că a publicat cartea în 1518?

— De publicat, a publicat-o. Dar nici un exemplar din primele ediţii nu a supravieţuit. Cele mai vechi sunt cele din Granada şi Madrid, în care există diferenţe în privinţa acestei informaţii cruciale.

Americanul dădu ochii peste cap, nerăbdător.

— *Next.*

— Clientul următor este un alt spaniol.

Arătă un teanc de fotocopii.

— Se numea Gonzalo Fernandez de Oviedo şi a început să-şi publice *Historia General y Natura de las Indias* în 1535. Şi Oviedo citează italieni care se contrazic în privinţa originii lui Columb. Conform celor scrise de el, unii spun că navigatorul era din Savona, alţii din Nervi şi sunt unii care spun că era din Cugureo. Oviedo nu l-a cunoscut personal pe Columb şi toată informaţia de care dispunea era din ceea ce auzise de pe la italieni. Puse teancul de fotocopii în servietă: Adică Oviedo nu este decât o altă sursă la mâna a doua.

Americanul oftă abătut.

— *What else!*

— Ne rămân documentele publicate în secolele posterioare secolului al XVI-lea şi trei texte foarte importante, dacă luăm în considerare identitatea autorilor.

Făcu o pauză teatrală, care îi trezi curiozitatea lui Moliarti.

— Cine sunt ei?

— Istoricul spaniol Bartolome de las Casas, fiul spaniol al lui Columb, Hernando Colon şi însuşi Cristofor Columb.

— Foarte bine.

— Despre Bartolome de las Casas ştim că, alături de Hernando Colon, a fost cronicarul contemporan lui Columb care a scris cel mai mult despre descoperitorul Americii. Las Casas a redactat *Historia de las Indias* între 1525 şi 1559. A spus că l-a cunoscut pe Columb când acesta a venit în Spania şi că a avut acces la documentele sale depozitate la Convento de las Cuevas, în Sevilla. Acest istoric i-a atribuit originea genoveză.

— Ah! exclamă Moliarti, aplecându-se deasupra mesei, atingând cu şervetul resturile de peşte. Asta este o sursă sigură.

— Fără îndoială, aprobă Tomas, mestecând o langustină. Din păcate şi aici ne lovim de câteva probleme. În primul rând, *Historia de las Indias* a fost publicată abia în 1876, la mai mult de trei secole după ce a fost scrisă. Nu se ştie prin ce mâini a trecut între timp. Fapt este că profesorul Toscano a identificat ştersături şi adăugiri în manuscrisul original. O a doua problemă este legată de credibilitatea textului lui Las Casas. Cercetătorul spaniol Menendez Pidal a descoperit exagerări şi inexactităţi, aşa cum reiese din declaraţia în care spune că l-a cunoscut pe Columb când acesta a ajuns în Spania.

— Nu l-a cunoscut?

— Hai să vedem, spuse Tomas, luând un creion. Cristofor Columb a ajuns în Spania în 1484, venind din Portugalia.

Scrise 1484 pe spatele unei fotocopii.

— Las Casas s-a născut în 1474.

Scrise 1474 sub data scrisă anterior şi semnul scăderii.

— Asta înseamnă că Las Casas l-a cunoscut pe amiral când el avea doar zece ani şi când Columb era un necunoscut.

Notă 1484 – 1474 = 10.

— Ţi se pare verosimil ca un copil de zece ani să fixeze în memorie întâlnirea cu un om căruia nimeni nu îi acorda vreo importanţă pe vremea aceea, cu opt ani înainte de descoperirea Americii? Ţi se pare normal?

Moliarti oftă din nou şi plecă privirea.

— Într-adevăr…

— Să trecem acum la mărturia cea mai importantă, pe lângă cea a lui Columb însuşi. Puse stiloul în buzunarul interior al hainei şi scoase o carte din servietă: Hernando Colon, cel de-al doilea fiu al amiralului, născut din relaţia sa cu spaniola Beatriz de Arana şi autor al cărţii *Historia del Almirante.*

Îi arătă cartea cu titlul în spaniolă, pe care o cumpărase la Sevilla.

— Am aici ceea ce ar trebui să fie, fără nici cea mai mică umbră de îndoială, o adevărată mină de aur în ceea ce priveşte informaţiile. Hernando Colon era fiul amiralului şi nimeni nu ar îndrăzni să conteste faptul că fiul îşi cunoştea tatăl. Avea, astfel, acces la informaţii privilegiate. Or, Hernandito al nostru a spus limpede că a scris acea bibliografie pentru că mai încercaseră şi alţii fără să cunoască faptele reale. Dintre falsificatori l-a numit în special pe Agostino Giustiniani, acel călugăr genovez care spusese lumii despre Columb că ar fi fost un ţesător de mătase genovez.

— Dar Hernando a confirmat că tatăl era din Genova?

— Aici e problema. Fiul lui Columb nu a afirmat foarte clar că era din Genova. Ba dimpotrivă. Hernando a dezvăluit că s-a deplasat de trei ori în Italia, în 1516, în 1529 şi în 1530, pentru a stabili dacă informaţiile răspândite în acea vreme aveau vreun fundament. A căutat rude, a întrebat mai multe persoane cu numele de Columb şi a mers să cerceteze arhivele notariale. Nimic. În nici una dintre cele trei ocazii în care a fost acolo, nu a găsit nici o urmă de rudă. Cu toate acestea, a localizat originile tatălui în Italia, mai concret în regiunea Piacenza, în cimitirul căreia, după spusele lui, existau morminte cu blazonul şi epitaful lui Columb. Hernando a dezvăluit că strămoşii lui erau de sânge nobil, deşi bunicii ajunseseră într-o situaţie de mare sărăcie şi a negat faptul că tatăl său ar fi fost lipsit de educaţie, atrăgând atenţia asupra detaliului că doar cineva cu o educaţie solidă putea să deseneze hărţi şi să realizeze fapte mari. *Historia del Almirante* ne dă şi detalii despre sosirea tatălui în Portugalia, care s-a întâmplat, probabil, din cauza unui „bărbat nobil prin numele său şi prin familie, numit Columb” pe care Hernando îl identifică apoi drept Columb cel Tânăr. În timpul unei bătălii pe mare, undeva între Lisabona şi capul Sao Vicente, în Algarve, Cristofor ar fi căzut în apă şi ar fi înotat două leghe până la pământ, agăţat de o vâslă. Ar fi mers apoi la Lisabona, unde, conform spuselor lui Hernando, „se aflau mulţi din naţia sa

genoveză”.

— Asta este! exclamă Moliarti cu un zâmbet triumfal. Dovada, adusă chiar de fiul lui Columb.

— Eu aş fi de acord cu tine, îl întrerupse Tomas, dacă am putea avea certitudinea că însuşi Hernando Colon a scris asta.

Americanul scutură capul uimit.

— Şi nu a fost aşa?

Istoricul consultă fotocopiile notiţelor lui Toscano.

— Din ce se vede, profesorul Toscano avea îndoieli.

— Ce îndoieli?

— Îndoieli legate de credibilitatea textului şi de contradicţiile şi inadvertenţele stranii care apar în el, îl lămuri Tomas. Să începem cu manuscrisul. Hernando Colon a terminat lucrarea, dar nu a publicat-o. A murit fără să lase descendenţi, astfel încât manuscrisul a ajuns la nepotul său, Luis de Colon, fiul cel mare al fratelui său portughez, Diogo Colom. Luis a fost contactat în 1569 de un genovez pe nume Baliano Fornari, care i-a propus să publice *Historia del Almirante* în trei limbi, latină, castiliană şi italiană. Nepotul lui Hernando a fost de acord şi i-a înmânat manuscrisul acestui genovez. Fornari a dus lucrarea la Genova, a tradus-o şi în 1576 a publicat la Veneţia versiunea italiană, spunând că făcea asta pentru „a putea fi cunoscută peste tot această poveste, a cărei glorie supremă trebuia să revină statului Genova, patria marelui navigator”. A lăsat deoparte celelalte două versiuni, inclusiv cea originală în castiliană, făcând apoi dispărut manuscrisul.

Îi arătă din nou exemplarul în spaniolă al cărţii lui Hernando Colon.

— Altfel spus, ceea ce avem aici nu este textul original în castiliană, e o traducere din italiană, care este, la rândul ei, o traducere din castiliană, comandată de un genovez care se declara hotărât să atragă glorie Genovei.

Aşeză volumul pe masă.

— În concluzie, este vorba, într-un fel, de încă o sursă la mâna a doua.

Moliarti se frecă la ochi, agasat de încurcătură.

— Şi care sunt inadvertenţele?

— În primul rând, referinţa la mormintele cu însemnele şi epitafurile lui Columb în Piacenza. Vizitând cimitirul oraşului se poate constata că mormintele există, într-adevăr, dar nu cu numele lui Columb. Ci mai degrabă al familiei Colonna. Zâmbi: Dacă ar fi să dăm crezare notiţelor profesorului Toscano, se pare

că aici e mânuţa traducătorului genovez, care a schimbat Colonna în Columb. De altfel, în alt fragment, traducătorul a lăsat latinizarea lui Colon în Colonnus, nu Columb, contrazicând astfel versiunea în care mormintele erau ale familiei Columb.

— Dar nu a spus Hernando că tatăl lui s-a apucat de marinărie din cauza acelui Băiatul Columb, care era din aceeaşi familie?

Tomas râse.

— Columb cel Tânăr, Nelson. Cel Tânăr.

Răsfoi exemplarul din *Historia del Almirante.*

— Cartea povesteşte asta, într-adevăr. Dar atenţie, aceasta este o altă contradicţie. Columb cel Tânăr era un corsar pe care nici măcar nu-l chema Columb. E vorba de George Bissipat, pe care italienii l-au poreclit Columb cel Tânăr, ca să-l deosebească de Columb cel Bătrân, aşa cum era numit normandul Guillaume de Caseneuve Coullon, numit Columb prin analogie cu expresia din franceză *coup-long,* lovitură lungă, adaptată la Columb.

— Ce zăpăceală.

— Aşa este. Dar întrebarea este următoarea. Cum ar fi putut ajunge numele lui Columb cel Tânăr numele de familie al tatălui lui Hernando dacă, în cazul lui, Columb nu era nume, ci poreclă? Singura explicaţie posibilă ar fi mâna unui traducător care s-a amestecat în ceea ce nu cunoştea, stabilind din *motu proprio*, din proprie iniţiativă, o relaţie de familie între Cristofor şi Columb cel Tânăr, care în mod evident nu putea exista.

Moliarti se foi pe scaun, încurcat. Terminase peştele şi îndepărtă farfuria.

— Bine, dar oricum ar fi, Colonna sau Columb, din Piacenza sau din Genova, fapt este că Hernando a stabilit originea tatălui său în Italia.

— Numai că profesorul Toscano pare să se fi îndoit de asta, replică Tomas, scufundat în continuare în notiţe. În însemnările sale, alături de menţionările din *Historia del Almirante* care plasau la Piacenza adevărata origine a lui Cristofor, a scris cu creionul că persoana care provenea din acest oraş italian nu era navigatorul, ci dona Felipa Perestrelo, soţia portugheză a lui Columb şi mama lui Diogo Colom, care, din câte se pare, avea strămoşi din Piacenza. Toscano pare să creadă că Hernando menţionase Piacenza în textul original ca fiind locul de origine îndepărtată al donei Filipa şi că traducătorul italian a umblat la acest fragment transformând-o pe dona Filipa în Cristofor. De altfel, Toscano a notat aici dictonul italian *„traduttori, traditori”,* care spune, pe bună dreptate, că traducătorii sunt trădători.

— Asta e o speculaţie.

— E adevărat. Dar îţi atrag din nou atenţia asupra faptului că aproape totul e speculaţie în ceea ce îl priveşte pe Columb, atât sunt de mari misterele şi contradicţiile în jurul descoperitorului Americii.

Îşi întoarse din nou privirea către la *Historia del Almirante.*

— Dă-mi voie să-ţi arăt aici alte neconcordanţe observate de profesorul Toscano şi care întăresc ipoteza că nu a fost Hernando Colon autorul tuturor afirmaţiilor scrise aici. De exemplu, ideea că tatăl lui, după ce a înotat până la ţărm, s-a dus la Lisabona, unde „se aflau mulţi dintre conaţionalii săi genovezi”.

— Acela este un indiciu foarte clar.

— Dar, Nelson, fii atent. Nu spusese Hernando cu câteva pagini mai înainte că a umblat prin Genova şi că nu a văzut niciodată vreo rudă pe acolo? Nu a arătat acelaşi Hernando că se presupunea că locul de origine al tatălui lui era la Piacenza? Şi atunci cum e posibil ca, după ce a scris asta, să ne dea de înţeles că tatăl lui era, până la urmă, de origine genoveză? Acum nu e din Genova, o secundă mai târziu este? Ce confuzie mai e şi asta?

Se întoarse la fotocopiile însemnărilor.

— Încă o dată profesorul Toscano părea să suspecteze că la mijloc era vorba de mâna traducătorului genovez, scriind din nou aici *„traduttori, truditori”.* De altfel, sunt şi alte contradicţii în *Historia del Almirante*, atât de multe încât părintele Alejandro de la Torre y Velez, vicar al Catedralei din Salamanca şi cercetător al operei lui Hernando, a ajuns la aceeaşi concluzie că „au fost introduse interpolări şi modificări de către o mână străină”.

— Adică totul e fals?

— Nu. *Historia del Almirante* a fost scrisă de Hernando Colon, fără nici cea mai mică îndoială şi este un fapt pe care nimeni nu-l contestă. Dar există în textul publicat anumite contradicţii şi inadvertenţe pe care le putem explica doar în două feluri. Ori Hernando era complet nebun, ceea ce nu pare probabil, ori cineva s-a amestecat în amănuntele esenţiale ale manuscrisului său, adaptându-l la gusturile publicului din Italia, unde a fost editată opera pentru prima dată.

— Cine?

— Răspunsul la această întrebare mi se pare evident. Nu putea fi decât Baliano Fornari, genovezul care a obţinut manuscrisul din mâinile lui Luis Colon şi care nu a publicat decât traducerea în italiană, mărturisind în mod deschis că voia ca

„gloria supremă” a descoperirii Americii să revină „statului Genova, patria marelui navigator”.

Moliarti schiţă un gest de nerăbdare.

— Mai departe.

— Foarte bine, spuse Tomas. Să mergem la ultima mărturie, în mod cert cea mai importantă dintre toate.

— Columb.

— Exact. Mărturia lui Cristofor Columb însuşi, *El Almirante.*

Ospătarul se întoarse cu tava, strânse farfuriile goale şi aşeză în loc marmelada şi platoul cu brânzeturi portugheze pe masă. Cei doi meseni se serviră cu brânza tradiţională, grasă, puternic aromată, o înmuiară în marmeladă şi înghiţiră cu poftă.

— Ce a spus Columb? întrebă Moliarti, lingând o bucăţică de brânză lipită de degetul mare.

Istoricul portughez trase aer în piept, punându-şi în ordine fotocopiile din mapă.

— Azi ştim despre Columb că şi-a petrecut toată viaţa ascunzându-şi trecutul. Îi spunem Columb, dar nu există nici măcar un document în care el să se refere la sine însuşi cu acest nume. Nici unul. În ceea ce îl priveşte pe Columb, el s-a prezentat întotdeauna, în manuscrisele care au ajuns până la noi, drept Colom sau Colon. Este un fapt pe care nimeni nu-l contestă şi care i-a încurcat mult pe cei care susţin teza genoveză. Dacă descoperitorul Americii şi ţesătorul din Genova sunt una şi aceeaşi persoană, cum se explică faptul că navigatorul nu a folosit niciodată numele ţesătorului? Susţinătorii tezei genoveze care îi acuză pe opozanţii lor că sunt prea speculativi în formularea tezelor lor, recurg ei înşişi la mari ipoteze speculative pentru a justifica această anomalie profundă. Omul pe care azi îl numim Cristofor Columb nu numai că nu a folosit niciodată, din câte se ştie, acest nume pentru a se prezenta, dar pe deasupra a menţinut în mod deliberat un văl de mister cu privire la originile sale.

— Adică nu a spus niciodată unde s-a născut?

— Lucrurile stau cam aşa. Columb a avut întotdeauna grijă să-şi ascundă originile, cu o singură excepţie.

Îi arătă câteva fotocopii pe care le pusese deoparte.

— *Mayorazgo.*

— *Mayor* ce?

— *Mayorazgo* sau majorat, acel drept de proprietate inalienabil rezervat primului născut al unei familii nobile. E vorba de un testament, datat pe 22 februarie 1498, care stabilea

drepturile fiului său portughez, Diogo Colom, în ajunul plecării amiralului în cea de-a treia călătorie către Lumea Nouă.

Tomas îşi trecu ochii peste text.

— În acest document, Columb aminteşte coroanei contribuţia sa pentru naţiune şi face un apel către Regii Catolici şi către întâiul lor născut, principele Juan, să-i protejeze drepturile şi *„mis oficios de Almirante del Mar Oceano, que es de la parte del Poniente de una raya que mando assentar imaginaria, su Alteza sobre a cien leguas sobre las islas de las Aqores, y otros tanto sobre las de Cabo Verde".* Prin acest testament, Columb a lăsat moştenire drepturi identice fiului său Diogo, arătând că primul născut moştenea numele legitim al tatălui şi al înaintaşilor lui, *„llamados de los Colon".*

— Am înţeles, îngăimă americanul, posomorât. Şi cum rămâne cu problema originii?

— Ajungem şi acolo, spuse istoricul, îndemnându-şi interlocutorul să aibă răbdare. *Mayorazgo* a stabilit şi că o parte din renta la care amiralul avea dreptul urma să meargă către Ufficio di San Giorgio şi a dat instrucţiuni riguroase despre modul în care moştenitorii săi trebuiau să semneze toate documentele. Columb dorea ca ei să nu folosească numele de familie, ci doar titlul *El Almirante,* sub o piramidă ciudată de iniţiale şi puncte.

Tomas îi arătă americanului o foaie.

— Şi aici vine partea care te interesează, Nelson. Pe tine şi, din câte se pare şi pe Toscano. Într-un anumit pasaj din testament, Columb a făcut un lucru fără precedent. Amiralul le-a amintit suveranilor că i-a servit în Castilia, *„siendo yo nascido en Genova".*

— Aha! exclamă Moliarti, sărind aproape de pe scaun. Iată dovada!

— Linişteşte-te! îi ceru Tomas, amuzat de entuziasmul americanului. Tot în *Mayorazgo*, Columb le cere moştenitorilor să aibă mereu la Genova pe cineva din familia lor, *„pues que della Saliy en ella nasci".*

— Vezi? De unde atâtea îndoieli? De unde?

— Totul e foarte clar, consimţi Tomas cu un zâmbet maliţios. Numai dacă ar fi şi adevărat.

Entuziasmul lui Moliarti dispăru instantaneu la auzul acestor cuvinte. Zâmbetul îi pieri, dar rămase în continuare cu gura deschisă şi ochii mari, neîncrezători, care se micşorară apoi brusc de revoltă.

— Cum?! Cum?! îşi pierdu cumpătul. *Fuck you!* Să nu-mi spui

că nu este nimic adevărat! Nu-mi veni acum cu asta, omule! Nu accept o asemenea obrăznicie!

— Linişteşte-te, Nelson, linişteşte-te! îi ceru Tomas, surprins de acea ieşire neaşteptată, ridicând mâinile în semn că se predă. Hai să vedem dacă ne înţelegem. Eu n-am venit să spun ce e adevărat şi ce e fals. Eu m-am limitat la studierea documentelor şi a dovezilor, la consultarea însemnărilor profesorului Toscano şi reconstituirea raţionamentului său. Până la urmă, pentru asta m-aţi angajat, nu? Şi am constatat că profesorul Toscano avea mari semne de întrebare referitor la anumite aspecte din viaţa lui Cristofor Columb considerate ca fiind adevărate. Urmând această pistă, eu îţi prezint problemele pe care le ridică fiecare document sau dovadă din punctul de vedere al credibilităţii. Dacă luăm de bune toate documentele şi dovezile care există, povestea amiralului nu are logică. S-ar fi născut în mai multe locuri, ar avea vârste diferite sau nume diverse. Nu se poate aşa ceva. În final, trebuie să hotărăşti care dintre documente şi dovezi sunt cele adevărate şi care sunt false. Pentru asta trebuie să analizezi şi să cântăreşti contradicţiile şi inadvertenţele din fiecare. Doar având toate datele la îndemână, poţi să iei o decizie. Dacă vrei ca el să fie genovez, e suficient să ignori contradicţiile şi inadvertenţele din documentele şi dovezile care susţin această teză, încadrându-le la categoria pură speculaţie. Şi contrariul e la fel de adevărat. Dar reţine că eu nu vin să distrug ipoteza genoveză. De fapt, originea lui Columb mi se pare irelevantă. Nici nu mă interesează. Chiar nu-mi pasă şi nu mă afectează cu nimic… Făcu o pauză pentru a-şi sublinia poziţia: Eu nu fac decât să reconstitui investigaţia profesorului Toscano, pentru care am fost angajat şi să analizez problemele care există în fiecare document. Nimic altceva.

— Ai dreptate, acceptă Moliarti, mai calm acum. Scuză-mă, mi-am pierdut rău cumpătul, fără nici un rost. Continuă, te rog.

— Bine, reluă Tomas. După cum ţi-am spus, în *Mayorazgo*, Columb a făcut două referiri directe şi explicite la Genova ca fiind oraşul unde s-a născut. Dar nu numai atât. Există şi o a treia referire, căci spunea că: „Nu numai datorită mării este Genova un oraş renumit şi puternic”, iar câteva pagini după aceea apărea o a patra referire, cerându-le urmaşilor săi să încerce „să apere şi să muncească pentru onoarea, pentru binele şi pentru mărirea oraşului Genova, neprecupeţind nici un efort şi nici un fel de resurse în slujba propăşirii sale”.

— Aşadar, Columb a făcut patru referiri la Genova şi în două

dintre ele a afirmat explicit că s-a născut acolo.

— Corect, aprobă Tomas. Ceea ce înseamnă că totul depinde acum de evaluarea credibilităţii acestui document. Există o confirmare reală a *Mayorazgo,* datată în 1501 şi descoperită abia în 1925, care se află la Arhiva Generală din Simancas. Şi am adus cu mine fotocopii după copia minutei documentului *Mayorazgo*, care se află la Arhiva Generală a Indiilor, în Sevilla.

Arătă spre nişte fotocopii pe care le făcuse în Sevilla.

— Mi s-a spus că originalul minutei a dispărut încă din secolul al XVI-lea, dar nu ştiu dacă e adevărat. Singurul lucru pe care îl pot garanta este că la Arhiva Generală a Indiilor se află doar copia. Presupun că tocmai această copie s-a aflat în centrul acelui *Pleyto Sucessorio,* un important proces juridic derulat în 1578 pentru a determina succesorul legitim al amiralului, după moartea lui *dom* Diogo, nepotul lui Diogo Colom şi strănepotul lui Cristofor Columb. Merită să amintim că *Mayorazgo* stabilea că doar urmaşii de sex masculin puteau purta numele de Colon. Or, contrazicând complet şi direct dispoziţia dată de amiral, tribunalul a hotărât să accepte şi numele de Columb, informaţie care s-a răspândit în toată Italia. Şi cum Cristofor Columb avea dreptul la o parte din toate bogăţiile Indiei, aşa cum fusese înţelegerea cu Regii Catolici în 1492, vestea că oricine purta numele de Columb putea să candideze la drepturile succesorale a trezit un enorm interes tuturor italienilor care purtau acest nume. Problema a fost că s-a descoperit că acest nume era destul de des întâlnit în Italia, de aceea tribunalul a cerut candidaţilor să prezinte în arborele genealogic un frate pe nume Bartolomeu, un altul pe nume Iacob şi un tată pe nume Dominic. Trei candidaţi îndeplineau această condiţie. Din cei trei italieni, a rămas până la urmă unul. Era vorba de un anume Baldassare Columb, din Cuccaro Monferrato, o mică aşezare piemonteză. Baldassare a trebuit să-i înfrunte pe ceilalţi descendenţi spanioli şi în urma acestui proces, un avocat spaniol, pe nume Verastegui, a adus copia minutei, arătând că ea a fost confirmată de către principele Juan pe 22 februarie 1498, data înregistrării testamentului.

— Cine e acest principe Juan?

— Era primul născut al Regilor Catolici.

— Şi având copia minutei confirmate de către principele Juan, încă te mai îndoieşti de credibilitatea testamentului?

— Nelson, spuse Tomas cu voce joasă. Principele Juan a murit pe 4 octombrie 1497.

— Şi ce-i cu asta?

— Calculează. Dacă a murit în 1497, cum putea să confirme copia minutei în 1498? Făcu cu ochiul: Deci?

Moliarti rămase nemişcat, cu ochii înţepeniţi la interlocutorul său, analizând nepotrivirea.

— Păi… ăă…

— Aceasta, dragă Nelson, este o problemă tehnică foarte gravă. Aruncă în aer credibilitatea copiei documentului *Mayorazgo.* Şi cel mai rău e că nu e singura neconcordanţă întâlnită în acest document.

— Mai sunt şi altele?

— Sigur că da. Uită-te numai la această frază a lui Columb.

Luă o fotocopie a textului.

— *„Lo suplico al Rey e ala Reina, Nuestros Senores, y al Principe Juan, su primogenito, Nuestro Senor.”*

Ridică privirea şi îl privi pe american.

— Aceeaşi problemă. Columb îl imploră pe principele Juan ca şi când era încă viu, când el murise cu un an în urmă, la doar nouăsprezece ani. Întâmplarea a fost foarte cunoscută în perioada respectivă, curtea s-a îmbrăcat în doliu, instituţiile publice şi private au rămas închise timp de patruzeci de zile şi au fost puse însemnele doliului pe toate zidurile şi la intrările principale din toate oraşele spaniole. În aceste condiţii şi fiind o persoană apropiată de curte, în special de regină, cum e posibil ca amiralul să nu fi ştiut că principele don Juan murise? Surâse şi clătină din cap: Stai să mai vezi ceva.

Îşi aplecă din nou privirea înspre fotocopii.

— *„Habera el dicho don Diego”,* se opri şi lămuri: Diego este Diogo în castiliană, apoi reluă lectura: *„o qualquier outro que heredare este Mayorazgo mis oficios de Almirante del Mar Oceano, que es de la parte del Poniente de una raya que mando asentar imaginaria, su Alteza sobre a cien leguas sobre las islas de las Acores, y otros tanto sobre las de Cabo Verde*”.

Îl fixă cu privirea pe Moliarti.

— Fraza asta scurtă are o listă incredibilă de neconcordanţe. În primul rând, cum e posibil ca tocmai marele Cristofor Columb să afirme că meridianul Capului Verde e acelaşi cu cel din Azore? Cum să nu ştie el ceea ce toţi oamenii de pe mare ştiau deja la vremea aceea şi anume faptul că insulele Azore se află mai la vest decât Capul Verde? Ar putea cineva să creadă că descoperitorul Americii, care a ajuns inclusiv să viziteze cele două arhipelaguri portugheze, era în stare să susţină o astfel de

imbecilitate? În al doilea rând, e de remarcat faptul că menţionarea celor o sută de leghe derivă din bula papală *Inter caetera,* din 1493 şi este legată de Tratatul de la Alcacovas-Toledo. Problema este că în 1498, când a fost semnat *Mayorazgo,* deja intrase în vigoare Tratatul de la Tordesillas, fapt arhicunoscut de către Columb, din moment ce a fost el însuşi la originea acestei împărţiri a lumii între Portugalia şi Spania. Cum e posibil, deci, ca amiralul să folosească expresii papale referitoare la un tratat care nu mai era valabil? A luat-o razna? În al treilea rând, spunând că aceea era *„de una raya que mando asentar imaginaria, su Alteza",* anticipa moartea reginei Isabel, care s-a stins în 1504, şase ani mai târziu. Cum a fost posibil ca el să se adreseze la singular celor doi regi catolici? În mod normal, aşa cum apare de altfel în orice document al epocii, formula de adresare era Alteţele Voastre. Voastre, la plural. Ar fi insultat Columb pe vreunul dintre monarhi, sugerând inexistenţa sa? Sau poate documentul a fost scris după 1504, când a rămas un singur monarh, de către un falsificator care a neglijat un asemenea amănunt şi care a modificat şi data din 1498?

— *I see,* comentă Moliarti, cu capul plecat. Asta e tot?

— Nu, Nelson. Mai avem. E important să analizăm de câte ori face Cristofor Columb referire la Genova în *Mayorazgo:* nici mai mult, nici mai puţin de patru ori. Ridică patru degete: Patru. Păstră doar două ridicate: Şi două dintre aceste referinţe menţionează explicit că acela era oraşul unde s-a născut.

Se sprijini de spătarul scaunului şi aşeză fotocopiile în ordine.

— Cristofor Columb a fost preocupat să-şi ascundă originea pe parcursul întregii lui vieţi. Devenise atât de mult o obsesie încât Cesare Lombroso, unul dintre cei mai mari criminalişti ai secolului al XX-lea, l-a catalogat drept paranoic. Datorită fiului său, Hernando, ştim că amiralul a devenit şi mai secretos după descoperirea Americii, în 1492. Ascultă cu atenţie această frază din *Historia del Almirante.* Deschise cartea şi căută un fragment subliniat: *„Quando fue su persona a proposito y adornaba de todo aquello, que convenia para tan grand hecho, tanto menos conocido y cierto quiso que fuese su origen y patria."*

Îşi fixă interlocutorul cu privirea.

— Adică, cu cât devenea Columb mai cunoscut, cu atât mai puţin dorea să-i fie cunoscută originea şi patria. Aşadar, atâta se chinuie acest om să păstreze secretul asupra locului unde s-a născut, să acopere totul sub o mantie grea de tăcere, când, deodată, îl cuprinde o nebunie subită şi izbucneşte, nici mai

mult, nici mai puţin decât într-o orgie de referiri la Genova în testamentul său, anulând dintr-un condei toate eforturile sale anterioare? Are lucrul acesta vreun sens?

Moliarti oftă.

— Lămureşte-mă, Tom. Asta înseamnă că testamentul e fals, nu-i aşa?

— Aceasta a fost concluzia la care a ajuns tribunalul spaniol. Astfel că moştenirea a fost până la urmă atribuită lui don Nuno din Portugalia, un alt nepot al lui Diogo Colom.

— Şi atunci acea confirmare regală din 1501, care se află la Arhiva Generală din Simanacas? E tot falsă?

— Da.

— Of, păi nu mai înţeleg. Cum e posibil ca o confirmare cu timbru regal să fie falsă?

— Ceea ce există la Arhiva Generală din Simanacas este un caiet de înregistrări ale Timbrului Regal al Curţii din luna septembrie 1500. Dar această confirmare este anacronică, din moment ce şi ea se referă la principele Juan ca fiind viu. Îşi lovi tâmpla cu arătătorul: Ţine bine minte. Curtea nu ar înregistra niciodată un document adresat unui prinţ moştenitor care a murit, ar fi inacceptabil. Făcu o pauză: Fii atent, Nelson, la ceea ce am să-ţi spun acum. A existat un testament autentic, dar a dispărut. Anumiţi istorici, precum spaniolul Salvador de Madariaga, consideră probabilă ipoteza falsificării, deşi consideră că multe lucruri din testamentul modificat se bazează pe documentul original pierdut. Madariaga scrie: „cele mai multe clauze executorii sunt probabil, dar numai probabil, exacte". Printre ele, cea referitoare la acea semnătură ciudată, cu iniţiale în formă de piramidă. Aceasta este şi părerea istoricului Luis Ulloa, care a descoperit că acea copie falsificată a *Mayorazgo,* prezentată de avocatul Verastegui, a trecut prin mâinile Luisei de Carvajal, care a fost căsătorită cu un anume Luis Buzon, un om cunoscut pentru mutilarea şi alterarea documentelor.

— Dar profesorul Toscano ce credea?

— Profesorul era în mod clar de acord şi cu Tribunalul şi cu Madariaga şi cu Ulloa şi credea în ipoteza unui testament contrafăcut după unul autentic care se pierduse. De altfel, doar falsificarea explică aceste neconcordanţe din text. Aşa cum ţi-am spus, mulţi voiau să devină moştenitorii lui Columb şi e normal ca în aceste circumstanţe, fiind atât de mulţi bani în joc, să apară falsificatori. Mergând puţin mai departe, devine plauzibilă şi posibilitatea ca un falsificator abil, precum Luis Buzon, să fi

contrafăcut testamentul, o operaţiune foarte reuşită din punct de vedere tehnic şi să fi copiat corect părţile cele mai inofensive din documente, incluzând esenţialul din clauzele executorii, fără să-şi dea seama de anacronismele şi nepotrivirile din textul produs de el, din lipsă de cunoştinţe specifice, mă refer la rugăminţile lui Columb către un principe mort, la referirile geografice absurde, inspirate fără îndoială dintr-o consultare incorectă a bulei papale, folosirea anacronică a Tratatului de Alcacovas-Toledo şi eliminarea inacceptabilă a unuia dintre monarhi în formula de adresare „Sua Alteza”, la singular, detaliu care, scris în perioada Regilor Catolici, ar fi fost o mare insultă, dar redactat după moartea unuia dintre ei, nu mai era o problemă.

Făcu un gest în semn că voia să mai adauge ceva.

— De altfel, am fost de acord că nu e normal ca moartea lui Columb să fi survenit în 1506, iar testamentul să nu fi apărut imediat după aceea. Oamenii îşi fac testamentul pentru a fi cunoscut şi respectat imediat după moarte, nu-i aşa? Dar din câte putem vedea, *Mayorazgo* nu a apărut la momentul la care ar fi fost normal să apară, adică imediat după moartea autorului, ci mult mai târziu. Columb a murit în 1578, iar testamentul şi-a făcut apariţia după mai bine de şaptezeci de ani. Şi a apărut într-o perioadă în care era foarte convenabil ca una dintre părţile lui să fie cunoscută, cu mari anacronisme şi nepotriviri. În aceste condiţii, ce încredere putem avea în ceea ce e scris aici? Schiţă o expresie de nemulţumire: Nici una.

Americanul ridică din umeri, resemnat.

— Să lăsăm atunci *Mayorazgo.* Nu mai sunt şi alte documente?

— Acestea sunt toate documentele care au fost difuzate în acea perioadă, adică în secolul al XVI-lea.

— Şi dintre toate astea, cronica portughezului Pina este singura care nu prezintă probleme de credibilitate?

— Din câte am putut eu să văd, într-adevăr, nu prezintă, deşi trebuie să-ţi amintesc că observaţiile notate pe margine de profesorul Toscano sugerează că el ar fi găsit ceva.

Ospătarul se întoarse cu cafeaua, pe care o aşeză în faţa celor doi.

— În termeni de documente, nu mai e nimic? întrebă Moliarti, amestecând în cafea ca să se dizolve zahărul.

— Sunt câteva despre care se presupune că ar fi din acea perioadă, dar au fost cunoscute abia mai târziu, în secolul al XIX-lea.

— Şi ce spun aceste documente?

— Stai să caut conţinutul lor.

Puse la loc câteva fotocopii şi scoase altele din servietă.

— În 1733, un preot din Modena, Ludovico Antonio Muratori, a publicat un volum intitulat *Rerum Italicarum Scriptores,* care conţinea două texte inedite. Unul era *De Navigatione Columbi...* redactat probabil în 1499 de către cancelarul de la Ufficio di San Giorgio, Antonio Gallo, iar celălalt a fost o lucrare a lui Bartolomeo Senarega, aparent inspirată din textul lui Gallo şi unde spunea despre Columb că era un *„scarzadore”*, o expresie considerată prea puţin simpatică. Textul lui Gallo era în mod clar mai important. Fostul cancelar de la Ufficio di San Giorgio spunea acolo că Cristofor era cel mai mare dintre trei fraţi, urma Bartolomeu, iar Iacob era cel de-al treilea. Când a ajuns la pubertate, *„el pubere deinde facti”*, Gallo spune că Bartolomeu s-a dus la Lisabona, iar Cristofor i-a urmat exemplul. Mai târziu, în 1799 s-au publicat *Annali della Republica di Genova* ale genovezului Filippo Casoni, care includea o genealogie a familiei lui Cristofor Columb, ţesător de mătase. Cum, totuşi, rămânea problema încă nerezolvată a numelui descoperitorului Americii care se chema Colom sau Colon, dar nu Columb, Casoni s-a hotărât să meargă mai departe, considerând că numele de Columb ar fi fost o declinare a lui Colom. După părerea lui, Columb însemna de fapt «din familia lui Colom». Acesta a fost un salt îndrăzneţ şi a deschis zăgazurile documentare, ducând la apariţia unei adevărate inundaţii de texte oficiale. Au început să apară hârtii prin toată Liguria, în special la Savona, la Cogoleto, la Nervi şi aşa mai departe. Peste tot apăreau dovezi legate de familia Columb, inclusiv de afacerile lor. Multe dintre aceste documente au fost reunite în 1823 în *Codice Colombo-Americano,* în timp ce altele, în special actele notariale, au fost incluse în *Raccolta di Documenti e Studi...* publicată în 1892, cu ocazia celui de-al patrulea centenar de la călătoria din 1492. Ultima descoperire a fost anunţată în 1904 de către ziarul academic *Giornale Storico e Letterario della Liguria,* care a anunţat descoperirea colonelului genovez Ugo Assereto, un act notarial, datat pe 25 august 1479 care înregistra plecarea lui Christophorus Columbus *„die crestino demane pro Ulisbonna”,* adică în ziua următoare, la Lisabona. Documentul Assereto, aşa cum este cunoscut azi, dezvăluie şi declaraţia lui Columb că avea *„etatis annorum viginti septem vel circa”,* adică în jur de douăzeci şi şapte de ani, ceea înseamnă că s-a născut în 1451.

— N-o să-mi spui că şi acesta este un fals, nu-i aşa? întrebă

Moliarti, cu teamă.

— Nelson, zâmbi Tomas. Chiar mă crezi în stare de o asemenea răutate faţă de tine?

— Da, te cred în stare.

— Te înşeli, Nelson. Nu ţi-aş face niciodată una ca asta.

Chipul omului de la fundaţie se lumină de o expresie de uşurare.

— *Good.*

— Dar…

— *Please…*

— … trebuie să evaluăm întotdeauna credibilitatea fiecărui document, să-l privim critic, să încercăm să înţelegem intenţia lui şi să putem garanta că nu există inadvertenţe.

— Să nu-mi spui că există nepotriviri şi în aceste documente…

— Din păcate, sunt.

Americanul îşi dădu capul pe spate, într-un gest de deznădejde.

— *Fuck*!

— Primul element de luat în considerare este faptul că aceste documente nu au apărut în perioada în care ar fi trebuit să apară, ci mult mai târziu. Profesorul Toscano a scris într-una din însemnările sale dictonul francez *„le temps qui passe c'est l'evidence qu'efface".* Cu alte cuvinte, cu cât trece mai mult timp, cu atât mai multe dovezi dispar. Aici, după câte se vede, se întâmplă exact contrariul. Cu cât trece mai mult timp, cu atât mai multe dovezi apar. Aceasta este prima problemă a textului lui Antonio Gallo. Dacă a fost într-adevăr scris în 1499, cum de a fost publicat abia în secolul al XVIII-lea? Toscano pare că suspecta o falsificare, având în vedere că datele lui Gallo sunt asemănătoare cu cele ale lui Giustiniani, pe care Hernando Colon îl denunţase ca fiind un mincinos, cineva care, conform spuselor fiului lui Columb, nu cunoştea adevărata poveste a descoperitorului Americii.

— Asta e tot o speculaţie.

— E adevărat. Dar la fel de adevărat este şi că povestea lui Gallo este aidoma poveştii lui Giustiniani şi că Hernando a spus că versiunea lui Giustiniani este falsă. În acest caz, nu văd decât două posibilităţi. Fie Hernando minte şi atunci povestea lui Giustiniani este adevărată. Prin urmare şi cea a lui Gallo este la fel de adevărată. Fie Hernando, fiul descoperitorului Americii, ştia mai multe despre tatăl lui decât cei doi italieni, de unde rezultă că cele două poveşti sunt false. Oricare dintre cele două

ipoteze e speculativă, dar numai una singură poate fi adevărată. Până la urmă, toate acestea înseamnă că nu putem avea încredere absolută în textul lui Gallo.

— Nici în actele notariale? Acelea sunt documente oficiale…

— Aşa este. Dar ele nu fac decât să ateste că a existat un Cristofor Columb în Genova care era ţesător de mătase şi că avea un frate Bartolomeu şi un altul Iacob şi că tatăl lor era dărăcitorul de lână Domenico Columb. Acestea sunt probabil adevărate, nimeni nu contestă. Dar respectivele acte nu dovedesc, totuşi, că acest ţesător de mătase care a trăit în Genova este unul şi acelaşi cu descoperitorul Americii. Există un singur act care face această legătură în mod clar. Este vorba de Documentul Assereto. Înainte de acesta au fost câteva texte din Savona, publicate în 1602 de Salinero în ale sale *Adnotationes… ad Cornelium Taciturn,* care sugerau această legătură, dar nu erau foarte clare şi aveau câteva discrepanţe. Şi atunci Documentul Assereto vine să stabilească într-o formă inechivocă relaţia dintre Columb genovezul şi Columb ibericul, înregistrând ziua plecării ţesătorului de mătase în Portugalia.

— Dă-mi voie să ghicesc, comentă Moliarti cu o undă de sarcasm. Există probleme de credibilitate în acest document.

— Păi sunt, răspunse Tomas, ignorând tonul ironic al americanului. Să facem un efort de a reconstitui imaginea completă a problemei. Pentru asta trebuie să ne amintim că documentele despre Columb în Genova au început să apară ca ciupercile în perioada secolului al XIX-lea. Până atunci existase numai câte o mărturie ici şi colo, mai mult sau mai puţin vagă şi cu anumite discrepanţe. Dar adevărul e că în Genova nimeni nu părea să-l cunoască pe Columb. Ambasadorii genovezi care se aflau la Barcelona în 1493, Francesco Marchesi şi Giovanni Grimaldi, la întoarcerea navigatorului din prima sa călătorie spre Lumea Nouă, au povestit întâmplarea la Genova, dar au uitat să precizeze un mic amănunt, un lucru fără importanţă după cum reiese: faptul că amiralul era compatriotul lor. Şi nimeni din Genova nu le-a atras atenţia asupra acestei scăpări. Are asta vreun sens? Şi mai e ceva. După cum am văzut, fiul spaniol al lui Columb, Hernando, a mers de trei ori la Genova în căutarea confirmării afirmaţiilor ce susţineau că tatăl lui era de acolo şi nu a fost în stare să găsească nici măcar o rudă. Nici una. Pe de altă parte, actele notariale dezvăluie că în 1492, la momentul descoperirii Americii, tatăl ţesătorului Cristofor Columb încă trăia. Şi nu există nici o mărturie care să arate că el, sau oricine

altcineva din familie, vreun vecin, prieten sau cunoscut ar fi sărbătorit sau măcar ar fi remarcat marea realizare a băiatului originar de acolo. Pe lângă asta, documentele oficiale din Genova arată că Domenico a murit sărac în 1499, cu toate bunurile ipotecate. Pare de necrezut, dar descoperitorul Americii şi-a ignorat tatăl până când acesta a ajuns să moară de sărăcie. Pe de altă parte nici nenumăraţilor creditori ai lui Domenico nu le-a trecut prin cap să ceară celebrului său fiu să plătească datoriile tatălui. Încă şi mai de necrezut, cronicarii şi istoricii genovezi din secolele al XVI-lea şi al XVII-lea au ignorat cu desăvârşire că descoperitorul Americii era concetăţeanul lor. În lucrarea *Di Uberto Foglietta, della Republica di Genova*, a lui Umberto Foglietta, au fost înregistraţi toţi cetăţenii faimoşi din Genova. Atât prima ediţie, publicată la Roma în 1559, cât şi cea de-a doua, editată la Milano, în 1575, nu pomenesc nici unul dintre numele de Cristoforo Colombo, Cristovam Colom, sau Cristobal Colon pe lista de celebrităţi ale oraşului, deşi menţionează alţi marinari genovezi mai puţin importanţi, precum Biagio d'Assereto, Lazaro Doria, Simone Vignoso şi Ludovico di Ripalo. Şi istoricul genovez Federico Federici, care a trăit în secolul al XVII-lea, l-a ignorat complet pe descoperitorul Americii, tot aşa s-a întâmplat şi cu Gianbattista Richeri, un al istoric genovez din secolul următor. Richeri a publicat în 1724 o *Foliatum Notariorum Genuensium,* al cărei original se păstrează la Biblioteca Comunale Berio di Genova. În această lucrare apar optsprezece Columb în oraş între 1299 şi 1502, dar nici unul dintre ei nu se numea Domenico sau Cristofor. Amândoi au existat cu certitudine, aşa cum dovedesc actele notariale din *Raccolta,* dar erau, din câte se pare, consideraţi de către istoricii din Genova prea puţin importanţi. Atât de puţin importanţi încât, pe listele cu elevi de la şcolile din Genova din vremea aceea, liste care există şi astăzi, nu apare numele de Cristofor, deşi marele navigator ştia latină, citise autori clasici, stăpânea matematica şi cunoştea cosmografie. Dacă nu a mers la şcolile din Genova, atunci la ce şcoli a mers? În sfârşit, cu ocazia acelui *Pleyto Sucessorio,* procesul din 1578 pentru stabilirea succesorului legitim al amiralului după moartea strănepotului său, au apărut în Spania numeroşi candidaţi din toată Liguria, toţi afirmând că sunt rude cu Columb. Tomas privi la Moliarti: Ştii câţi dintre ei erau din Genova?

Americanul clătină din cap.

— Nu.

Tomas uni degetul mare şi arătătorul, desenând un 0 cu cele două degete.

— Zero, Nelson.

Lăsă răspunsul să plutească în aer, precum puternica reverberaţie a ecoului unui gong.

— Nici măcar unul nu era din Genova.

Făcu încă o pauză pentru a accentua efectul dramatic al acestei dezvăluiri.

— Până când, în secolul al XIX-lea, au început să apară documente peste tot. Trebuie să înţelegem, aşadar, că, în această perioadă, investigaţia istorică s-a amestecat în mod periculos cu interesele politice. Italienii se aflau în plin proces de unificare şi afirmare naţională, conduşi de genovezul Giuseppe Garibaldi. Au apărut în perioada aceea primele teze că, până la urmă, Columb nu putea fi italian, ceea ce s-a dovedit inacceptabil pentru noul stat. Columb genovezul apărea ca un simbol al uniunii interne şi al mândriei naţionale pentru milioanele de italieni care se adunaseră în statul nou creat, cât şi pentru numărul mare de italieni care începuseră să emigreze în Statele Unite, în Brazilia şi în Argentina. Dezbaterea a devenit şovină. Şi în acest context politic şi social, teza genoveză s-a trezit, deodată, într-o mare încurcătură. Pe de o parte, a reuşit să reunească multe documente care să dovedească existenţa în oraş a unui Cristoforo, a unui Domenico, a unui Bartolomeo şi a unui Jacopo, dar nu avea cum să demonstreze fără urmă de îndoială că exista vreo relaţie între aceste persoane şi descoperitorul Americii. Şi mai mult decât atât, o asemenea relaţie părea absurdă, din moment ce-l considera pe Columb genovezul un ţesător needucat, iar Columb ibericul era un amiral versat în cosmografie, navigaţie şi litere. Ţinând cont de ceea ce era în joc, mai ales pe plan politic, pe fundalul afirmării naţionale italiene, acest lucru era inacceptabil. Aşa că apare Documentul Assereto care vine, exact la momentul potrivit, să aducă dovada care lipsea. Şi faptul că documentul acesta a apărut chiar atunci când era mai mare nevoie de el, constituie, fără îndoială, motiv de suspiciune. Iar suspiciunea este cu atât mai mare cu cât este cert că după ce a expus mult râvnita dovadă, colonelul Assereto a fost decorat de statul italian pentru înalte servicii aduse naţiunii şi a fost avansat la gradul de general.

— Tom, toate acestea pot fi adevărate, dar, scuză-mă, îţi spun încă o dată, sunt doar speculaţii. Există vreun element în actul notarial descoperit de Assereto care să poată fi considerat

suspect?

— Da, există.

Cei doi se priviră o secundă.

— Care? întrebă Moliarti, într-un târziu, înghiţind în sec.

— Data naşterii lui Columb.

— Ce nu se potriveşte?

— Are două nepotriviri. Prima este legată, încă o dată, de *timing*-ul descoperirii Documentului Assereto. În 1900 a avut loc Congresul americaniştilor, unde s-a stabilit ca anul naşterii lui Columb să fie 1451. Era doar o supoziţie, bazată numai pe un act notarial din 1470 în care apare scris… – consultă copia actului de care făcuse rost la Genova – *„Cristoforo Colombom figlio di Domenico, maggiori di diciannove anni.”*

— Făcu nişte socoteli în caietul de notiţe.

— Dacă scazi nouăsprezece din 1471 dă 1451. Aşadar, participanţii la congres, bazându-se doar pe acest act notarial şi fără nici o dovadă că acel Cristoforo Columb era Cristofor Columb, au stabilit că acesta a fost anul naşterii descoperitorului Americii. Să vedem ce a remarcat istoricul portughez Armando Cortesao despre Documentul Assereto.

Scoase o carte voluminoasă din servietă, intitulată *Cartografie şi cartografi portughezi din secolele al XV-lea şi al XVI-lea,* găsi pagina pe care o căuta şi citi câteva rânduri subliniate cu creionul.

— „Este extraordinar cum un document atât de important, care se potriveşte atât de bine cu testamentul lui Columb şi alte documente cunoscute şi care confirmă cu atâta precizie vârsta dedusă la Congresul americaniştilor, în 1900, se găseşte în mult prea cercetatele arhive din Genova, explorate de sute de cercetători pasionaţi de perioada lui Columb, fără ca cineva să dea peste el până în acel moment şi să descopere o declaraţie de o asemenea importanţa. Ce coincidenţă nefastă! În 1900, Congresul americaniştilor fixează naşterea lui Columb în anul 1451 şi imediat în 1904 apare un document din 1479 în care chiar el afirmă că avea 27 de ani, iar toate celelalte coincid cu alte date considerate de mulţi ca nu foarte certe, cum ar fi şederea în Portugalia în 1478”, coincidenţă atât de stranie încât l-a făcut pe faimosul istoric portughez să afirme, în legătură cu documentul Assereto, că „industria falsificării documentelor «vechi» a atins o asemenea perfecţiune încât la capitolul acesta nu ne mai surprinde nimic.”

Tomas privi spre interlocutor.

— Cât despre *timing,* Nelson, am mai vorbit.

Puse volumul lui Armando Cortesao la loc în servietă.

— Să trecem acum la data în sine. Documentul Assereto confirmă cu admirabilă repeziciune şi solicitudine data stabilită aproape arbitrar cu patru ani mai devreme de către Congresul americaniştilor. Dar afirmaţia că 1451 a fost anul în care s-a născut Columb este contrazisă de către o mărturie cu greutate.

Tomas rămase o clipă cu privirea aţintită spre Moliarti, provocator.

— Ghici cine a fost cel care a pus la îndoială data oferită de Documento Assereto.

— N-am nici cea mai mică idee.

— Însuşi Cristofor Columb. Ştim astăzi că descoperitorul Americii a avut grijă, la fel ca în multe alte privinţe, să-şi ascundă data naşterii. Fiul lui, Hernando, a dezvăluit numai că tatăl său şi-a început viaţa de marinar la paisprezece ani. Cu toate acestea, navigatorul a păstrat tăcerea în privinţa vârstei, cu două excepţii. În jurnalul de bord, continuă Tomas după ce-şi consultă însemnările, din prima sa călătorie a notat, pe 21 decembrie 1492, că *„yo he andado veinte y tres anos en el mar, sin salir della tiempo que se haya de contar*”. Nu ne rămâne decât să facem socoteala pe baza acestei afirmaţii.

Luă stiloul şi schiţă nişte cifre pe o foaie goală din caiet.

— Dacă adunăm douăzeci şi trei de ani pe mare cu opt ani în Castilia, cei la care se referă prin *„tiempo que se haya de contar*”, perioada în care a aşteptat autorizaţia de a naviga şi cu paisprezece ani de copilărie până când a început viaţa de marinar, suma este de patruzeci şi cinci de ani.

Scrise 3 + 8 + 14 = 45.

— Altfel spus, Columb avea patruzeci şi cinci de ani atunci când a descoperit America, în 1492. Dacă scădem patruzeci şi cinci din 1492, dă 1447.

Pe hârtie socoteala arăta 1492 – 45 = 1447.

— Anul în care s-a născut marele navigator.

Se uită iarăşi la însemnări.

— Mai târziu, într-o scrisoare datată în 1501 şi transcrisă de fiul lui, Hernando, Columb le-a comunicat Regilor Catolici că *„ya pasan de quarenta anos que yo voyen este uso”* al navigaţiei.

Se întoarse la foaia cu socoteli.

— Dacă adăugăm patruzeci la cei paisprezece de copilărie, dă cincizeci şi patru.

Scrise 40 + 14 = 54.

— Aşadar, el a scris această scrisoare în 1501, când avea cincizeci şi patru de ani. Dacă scădem cincizeci şi patru din 1501, dă 1447.

Scăderea arăta acum 1501 – 54 = 1447.

— În concluzie, Columb a dat de înţeles, în cele două referiri, că s-ar fi născut în 1447, cu patru ani înainte de 1451, anul care apare în Documentul Assereto ca an al naşterii lui.

Bătu cu degetul în cele două calcule pe care tocmai le făcuse.

— Aceasta, dragă Nelson, e o nepotrivire inacceptabilă din Documentul Assereto şi afectează fundamental credibilitatea acestuia. Şi până la urmă, acest act notarial nu este altceva decât o minută fără semnătura declarantului şi a notarului şi fără să menţioneze paternitatea lui Cristofor, ceea ce este anormal în comparaţie cu alte documente asemănătoare ale epocii.

Moliarti suspină adânc. Se sprijini de spătar şi rămase cu privirea aţintită spre zidurile din faţa terasei şi la oraşul care se întindea dincolo de aceasta, cu piaţa Figueira şi statuia sa ecvestră care se vedea bine acolo jos, cu pata verde a parcului Monsanto care se zărea la orizont, pe deasupra caselor. Ospătarul se apropie, lăsă farfurioara cu nota de plată şi, când se îndepărtă, o pereche de privighetori veni să ciugulească resturile de pâine împrăştiate de vânt pe aleea paralelă cu zidul; păsărelele îşi luară apoi zborul spre ramurile golaşe ale unui măslin bătrân şi se aşezară acolo, improvizând în duet o melodie nervoasă purtată de vânt.

— Spune-mi un lucru, Tom, murmură americanul, rupând tăcerea care se instalase între cei doi. După părerea ta, Columb era sau nu era genovez?

Istoricul luă o scobitoare şi începu să se joace cu ea, trecând-o printre degete dintr-o parte în alta, rotind-o şi învârtind-o ca şi când scobitoarea ar fi fost un mic acrobat.

— Mi se pare clar că, după părerea profesorului Toscano, el nu era de fapt genovez.

— Asta am înţeles, spuse Moliarti. Arătă cu degetul spre Tomas: Dar aş vrea să ştiu care e părerea ta.

Portughezul zâmbi.

— Vrei să ştii părerea mea, nu-i aşa? râse încet şi continuă: Eu cred că nu se poate afirma despre Columb cu toată certitudinea că nu era genovez. Există prea multe dovezi în acest sens. Anghiera, Trevisano, Gallo, Giustiniani, Oviedo, Las Casas, Ruy de Pina, Hernando Colon şi însuşi Cristofor Columb. Sigur că unii dintre cei pomeniţi mai sus se limitează la a se cita unii pe alţii,

dar o minciună nu devine adevărată doar pentru că a fost spusă de mii de ori. E sigur de asemenea că documentele unde sunt menţionate toate aceste surse nu sunt pe deplin credibile din motivele pe care ţi le-am prezentat pe larg. Dar adevărul este că prea arată toate în acelaşi sens, de aceea trebuie să fim prudenţi. Eu aş spune că originea genoveză a lui Columb rămâne informaţia de bază, dar trebuie să ţinem cont de faptul că există nenumărate indicii puternice care contrazic această ipoteză. Aşa cum ţi-am explicat adineauri, e imposibil să înţelegem viaţa lui Columb dacă luăm de bune toate relatările şi documentele care au ajuns până la noi, din moment ce sunt contradictorii. Pentru ca unele să fie adevărate, altele ar trebui neapărat să fie false. Nu este posibil ca toate să fie adevărate. Şi astfel, zise Tomas ridicând două degete, suntem puşi în faţa a două direcţii. Fie considerăm adevărate documentele şi relatările genoveze, în ciuda nepotrivirilor care apar în ele şi în acest caz Columb era genovez, fie validăm numeroasele obiecţii care contrazic această teză şi atunci el nu era genovez. Dar, continuă el ridicând şi-al treilea deget, mai este şi o a treia ipoteză, poate mai plauzibilă, care permite un compromis între cele două versiuni, dar ne obligă la un salt al raţiunii. Această a treia posibilitate ar fi să considerăm indiciile şi dovezile din ambele părţi ca adevărate la modul general, deşi ambele conţin anumite date false şi neclare.

— Îmi place asta.

— Îţi place, dragul meu, dar încă nu ai înţeles consecinţele unei asemenea ipoteze, râse Tomas.

— Consecinţe?

— Da, Nelson, zise Tomas şi-i arătă din nou cele două degete. Această a treia ipoteză implică faptul că suntem puşi în faţa a doi Columb.

Făcu o pauză pentru a lăsa ideea să se fixeze.

— Doi, zise şi strânse primul deget. Unul genovez, fără educaţie, ţesător de mătase, născut probabil în 1451, apoi strânse şi al doilea deget. Celălalt, Cristofor Colom, sau Cristobal Colon, de naţionalitate neclară, foarte bun cunoscător al cosmografiei şi al ştiinţelor nautice, priceput la latină, amiral şi descoperitor al Americii, născut în 1447.

Moliarti îl privea pe Tomas, şocat.

— Nu se poate.

— Şi cu toate acestea, dragă Nelson, este o ipoteză de luat în calcul. Această a treia ipoteză are şi ea punctele ei slabe, în special faptul că au existat persoane care l-au cunoscut pe

descoperitorul Americii şi care, dacă ne luăm după documente care nu sunt sută la sută credibile, l-au situat ca originar din Genova. Pentru ca această ipoteză să fie adevărată trebuie să acceptăm că acele informaţii sunt false. Dar adevărul e că, în mijlocul acestei încurcături, ceva trebuie să fie fals, nu-i aşa? Nu poate fi totul adevărat, din moment ce, aşa cum spuneam adineauri, informaţiile se contrazic.

— Crezi că este posibil?

— Ideea de a fi existat doi Columb, sau un Colom şi un Columb, e o posibilitate de luat în calcul. Cu toate acestea, punctul cel mai slab al argumentelor antigenoveze este incapacitatea lor de a prezenta documente care să permită identificarea originii lui Cristofor Columb, descoperitorul Americii. Aceasta este o problemă pe care teza genoveză, în ciuda tuturor contradicţiilor şi lipsurilor sale, probabil şi a falsificărilor sale, nu o are şi de aceea ea rămâne informaţia de bază. Cât timp nu apare un document credibil care să atribuie o altă identitate lui Columb, versiunea ţesătorului de mătase, oricât de nebunească ar părea, este unica existentă şi trebuie să ne împăcăm cu ea.

— Sunt sigur că asta-i cea adevărată, comentă Moliarti.

— Eşti un om credincios, observă Tomas zâmbind. Dacă după tot ce ţi-am spus încă mai crezi că teza genoveză nu are grave puncte slabe, atunci, dragul meu, deja nu te mai învârţi în sfera raţiunii, ci a credinţei pure.

— Se poate, acceptă americanul. Există, totuşi, ceva care mă intrigă. Nu ţi se pare ciudat că profesorul Toscano consideră falsă ipoteza genoveză, fără să aibă date noi?

— Da, este ciudat.

— Până la urmă, după cum ai spus şi tu mai devreme, dacă el a abandonat aproape de tot investigaţia despre descoperirea Braziliei şi a pornit pe această pistă, înseamnă că trebuie să fi găsit ceva.

— Da, e posibil.

Reprezentantul fundaţiei îngustă ochii studiindu-l pe portughez, vrând parcă să îi analizeze sinceritatea răspunsului la întrebarea care avea să urmeze.

— Eşti sigur că ai descoperit tot ceea ce a investigat el?

Tomas evită să-şi privească interlocutorul drept în ochi.

— Ăă… păi tocmai, Nelson, bâigui Tomas. Nu am reuşit încă să descifrez enigma profesorului.

Moliarti zâmbi.

— Aşa mi s-a părut şi mie. Ce îţi lipseşte?

— Îmi lipseşte răspunsul la întrebarea asta.

Scoase o hârtie şifonată din portofel şi i-o arătă.

CARE E ECO-UL LUI FOUCAULT PENDINTE LA 545?

Moliarti îşi puse ochelarii şi se aplecă spre hârtie.

— „Care e Eco-ul lui Foucault pendinte la 545?” Dumnezeule! Nu înţeleg nimic, spuse privind spre Tomas. Ce înseamnă asta?

Portughezul scoase din servietă romanul al cărui titlu, *Pendulul lui Foucault*, se vedea bine pe copertă.

— Din câte se pare, profesorul Toscano se referea la această carte a lui Umberto Eco.

Moliarti luă volumul, îl analiză şi se uită încă o dată la hârtia cu ciudata întrebare.

— Da! exclamă. Soluţia e simplă, omule. Trebuie să te uiţi la pagina 545.

Tomas râse.

— Nu crezi că am făcut asta deja?

— Ah, da? Şi?

Istoricul luă romanul, îl deschise la pagina 545 şi i-o arătă americanului.

— Este o scenă care se desfăşoară într-un cimitir. Descrie o înmormântare de *partisans* din timpul ocupaţiei germane de la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Am citit-o şi recitit-o de zeci de ori în căutarea unei piste pentru dezlegarea enigmei. Nu am găsit nimic.

— Lasă-mă să vad şi eu, ceru Moliarti, întinzând mâna.

Luă cartea, îşi puse din nou ochelarii şi citi pagina 545 cu multă atenţie. Îi luă mai mult de două minute, timp de care Tomas profită ca să privească peisajul liniştit care îi înconjura între zidurile castelului.

— Asta e... într-adevăr... banal, spuse, într-un final, reprezentantul fundaţiei.

— Mi-am tot bătut capul cu această pagină şi nu ştiu ce să mai zic.

— Aşa e, murmură Moliarti, analizând coperta.

Se întoarse la primele pagini şi observă diagrama cu Arborele Vieţii, unde se distingeau cele zece *sephirot* ebraice, înainte de începutul textului. Citi primul *motto* şi ezită. Îl prinse pe Tomas de braţ.

— Tom, tu ai văzut citatul ăsta?

— Care?

— Ăsta de aici. Ascultă! Începu să citească cu voce tare: „Numai pentru voi, fii ai doctrinei şi ai învăţăturii, am scris această operă. Cercetaţi atent cartea, concentraţi-vă asupra acelei intenţii pe care am presărat-o şi am strecurat-o în mai multe locuri; ceea ce am lăsat să rămână ascuns într-un loc, am arătat în alt loc, ca să poată fi înţeles de înţelepciunea voastră."[36] Este un citat din *De oculta philosophia,* a lui Heinrich von Nettesheim.

Se uită la portughez.

— Crezi că poate fi o pistă?

— Se poate.

Luă cartea şi studie *motto*-ul.

— „Ceea ce am lăsat să rămână ascuns într-un loc, am arătat în alt loc"? Aici pare să se strecoare o aluzie. Dă-mi voie să văd mai bine.

Răsfoi romanul cu grijă. După *motto,* urma o pagină albă, pe care nu apărea decât cifra *1* şi cuvântul *Keter.*

— Keter.

— Ce e asta?

— Prima *sephirah.*

— Ce este o *sephirah?*

— Se spune *sephirah* la singular şi *sephirot* la plural. Sunt structuri ale Cabalei iudaice.

Trecu la pagina următoare şi studie prima pagină a textului. Era acolo un al doilea *motto,* de data asta scris în ebraică, cu o altă cifră 1, mai mică, în stânga. Citi prima frază din roman, cu voce joasă.

— „Atunci am văzut Pendulul".

Răsfoi cartea şi după şase pagini începea un al doilea subcapitol cu un alt *motto,* de data asta un citat din Francis Bacon şi cifra 2, mică, la stânga. După ce răsfoi încă opt pagini şi o nouă pagină goală, doar cu un 2 şi cuvântul *Hokmah,* pe care îl identifică drept a doua *sephirah,* merse la sfârşitul volumului şi căută cuprinsul. Erau acolo cele zece *sephirot,* fiecare cu diverse subcapitole, unele aveau mai puţine, altele mai multe. Acele *sephirot* cu mai multe subcapitole erau la 5, *Gehurah şi* la 6, *Tiferet.* Îşi trecu privirea peste subcapitolele de la 5. Erau numerotate de la 34 la 63. Atenţia îi fugi pentru o secundă de la carte şi se îndreptă către hârtiuţa mototolită care conţinea acea

[36] *Cf.* Umberto Eco, *Pendulul lui Foucault,* Polirom, 2005, trad. rom. Ştefania Mincu *(n. t.).*

întrebare neliniştitoare:

CARE E ECO-UL LUI FOUCAULT PENDINTE LA 545?

Reluă analiza subcapitolelor din *Gehurah,* la *sephirah* 5, trecând de la lista de numere la hârtia cu enigma. Deodată, ceea ce nu fusese decât o licărire în bezna ignoranţei se transformă într-o lumină orbitoare, aşa cum cerul se limpezeşte la răsăritul soarelui.

— Dumnezeule! exclamă Tomas, sărind de pe scaun.

— Cee?!

— Dumnezeule mare!

— Ce este, Tom? Ce s-a întâmplat?

Tomas îi arătă cuprinsul.

— Vezi asta?

— Ce anume?

Îi arătă cu degetul cifra 5, cu *Geburah* în faţă.

— Asta.

— Da, e un cinci. Ce-i cu el?

— Care e prima cifră din întrebarea lui Toscano?

— Vorbeşti de 545?

— Da. Care e prima cifră?

— Păi e un cinci. Şi?

— Şi care sunt celelalte două cifre din întrebarea lui Toscano?

— Din 545?

— Da, omule, spuse Tomas nerăbdător. Care sunt celelalte două cifre?

— Sunt patru şi cinci.

— Patru şi cinci, nu-i aşa? Există în capitolul 5 vreun subtitlu 45?

Moliarti se uită la cuprinsul cărţii.

— Da, este.

— Deci, după cum vezi, în capitolul 5, numit *Geburah,* există un subcapitol 45. Adevărat?

— Adevărat.

— Ceea ce a vrut să spună Toscano nu era 545, ci 5:45. Capitolul 5, subcapitolul 45. Ai înţeles?

— Am înţeles.

— Acum uită-te, îi ceru Tomas din nou, întinzându-i cuprinsul. Care e titlul subcapitolului 45?

Americanul găsi rândul şi citi.

— „De aici rezultă o întrebare extraordinară.”

— Ai înţeles? râse Tomas. „De aici rezultă o întrebare extraordinară.” Care o fi aceea?

Arătă încă o dată spre hârtiuţa mototolită.

— „Care e Eco-ul lui Foucault pendinte la 545?” ridică sprânceana dreaptă.

— Ia te uită! exclamă Moliarti. Am descoperit! Se aplecă încă o dată spre cuprins: La ce pagină e acest subcapitol?

Se uitară la cuprins şi identificară pagina subcapitolului 45.

— Pagina 236.

Moliarti râse, agitat.

— Îţi mai aduci aminte ce scria în *moto?* comentă. „Ceea ce am lăsat să rămână ascuns într-un loc, am arătat în alt loc.” Clipi nervos: Adică ceea ce a rămas ascuns la 545, se arată la 236.

Tomas răsfoi cartea, agitat şi entuziasmat, căutând în goană pagina 236. O găsi în câteva secunde şi fixă cartea studiind textul cu atenţie. La stânga sus se vedeau cifrele *45* scrise mic, iar la dreapta un *motto* reprezentând un citat din *Terra senza tempo* a lui Peter Kolosimo.

— „De aici rezultă o întrebare extraordinară”, citi Tomas. „Egiptenii cunoşteau deja electricitatea?”

— Ce înseamnă asta?

— Nu ştiu.

Tomas parcurse pagina neliniştit. Părea un text mistic, cu nenumărate referiri la miticele continente dispărute, Atlantida şi Mu, la legendara insulă Avalon şi la complexul maiaş de la Chichen Itza, toate populate de celţi, de nibelungi şi de civilizaţiile dispărute ale Caucazului şi ale Indului. Dar când ajunse la ultimul paragraf, Tomas simţi că îi explodează inima şi ochii i se măriră până aproape să-i iasă din orbite.

— Dumnezeule! murmură, acoperindu-şi gura cu mâna.

— Ce s-a întâmplat?

Îi întinse cartea lui Moliarti, arătându-i ultimul paragraf de pe pagină.

— Uite ce a scris Umberto Eco aici, spuse Tomas.

Americanul îşi potrivi ochelarii şi citi frazele indicate:

— Doar un text ciudat despre Cristofor Columb: analizează semnătură şi descoperă în ea inclusiv o trimitere la piramide. Intenţia sa era de a reconstrui Templul din Ierusalim, dat fiind că era mare maestru al Templierilor în exil. Fiind cunoscut faptul că era evreu portughez şi astfel specialist în Cabala, a reuşit să calmeze furtunile şi să vindece scorbutul cu evocări talismanice.

— *Fuck!* înjură Moliarti.

XIII

Ciocănitul în uşă era atipic. Madalena Toscano se obişnuise să recunoască bătăile de rutină precum loviturile nerăbdătoare ale fiului ei cel mare, un bărbat în vârstă de patruzeci de ani care făcuse doctoratul în psihologie; loviturile cadenţate ale mezinului, iubitor de artă, care îşi câştiga existenţa făcând critică de film pentru un săptămânal; sau ciocănitul domol al domnului Ferreira, omul de la magazinul de produse alimentare care îi aproviziona periodic vechiul frigider micuţ. Însă ciocănitul acesta era diferit; fusese rapid şi puternic. Deşi se auzise doar o dată, autorul încercând să dea astfel impresia de calm, el ascundea în realitate o urgenţă cu greu stăpânită.

— Cine este? întrebă bătrâna cu glasul ei tremurat, înfăşurată în halat, cu capul aplecat spre uşă. Cine-i acolo?

— Eu sunt, răspunse un bărbat de partea cealaltă a uşii. Profesorul Tomas Noronha.

— Cine? insistă ea, neîncrezătoare. Care profesor?

— Cel care reconstituie cercetarea soţului dumneavoastră, doamnă. Am mai fost aici, nu vă aduceţi aminte?

Madalena crăpă puţin uşa lăsând lanţul de siguranţă agăţat şi se holbă prin deschizătură, după cum îi era obiceiul. Lisabona nu mai era sătucul de altădată, obişnuia ea să spună, ci era plină de hoţi şi de oameni violenţi, de exemplare dintre cele mai josnice ale speciei umane, după cum puteai să-ţi dai seama numai privind ştirile de la televizor.

Paralizată de frică faţă de tot ceea ce venea din exterior, oricât de multă grijă ar fi avut, tot i se părea insuficientă. De cealaltă parte a uşii, totuşi, nu întrezări nici o ameninţare; din hol o privea un bărbat cu părul castaniu închis şi cu ochi verzi cristalini, un chip zâmbitor pe care îl recunoscu imediat.

— Ah, dumneavoastră sunteţi, exclamă ea cu blândeţe.

Îndepărtă zgomotos lanţul de siguranţă, deschizând uşa.

— Intraţi, intraţi.

Tomas pătrunse în apartamentul vechi. Fu întâmpinat de acelaşi aer închis cu miros de mucegai, de aceeaşi lumină sumbră, razele de soare răzbind cu greu prin draperiile compacte, incapabile să învingă penumbra adâncă de prin colţuri. Îi înmână gazdei pachetul alb, ambalat şi legat frumos cu

o fundă.

— Pentru dumneavoastră.

Madalena Toscano privi micul pachet.

— Ce este?

— Câteva prăjituri de la patiserie. Sunt pentru dumneavoastră.

— Doamne fereşte. Nu trebuia să vă deranjaţi…

— Nu-i nici un deranj. Plăcerea este de partea mea.

Doamna îl conduse în sufragerie şi deschise pachetul. În cutia de carton se zăreau o prăjitură cu cremă de ciocolată, o *duchaise* cu caramel şi frişcă, *fios de ovos*[37] şi o prăjitură palmier.

— Ce bunătăţi! exclamă Madalena.

Luă o farfurioară din dulapul din sufragerie pe care aşeză cele trei prăjituri.

— Pe care o preferaţi?

— Sunt pentru dumneavoastră.

— A, e prea mult, nu le mănânc pe toate. Şi în plus, doctorul nici nu m-ar mai primi dacă ar afla că mă îndop cu bunătăţile astea pline de colesterol. Întinse farfuria: Haideţi, luaţi una.

Tomas luă o *duchaise* care era foarte îmbietoare şi în plus, trecuse ceva vreme de când nu mai gustase o asemenea bunătate pufoasă şi dulce. Madalena alese palmierul crocant.

— Nu vreau să mă laud, dar am făcut o alegere foarte bună, nu credeţi? întrebă el, mai să-şi lângă degetele.

— Bineînţeles. E o bunătate. Doriţi puţin ceai?

— Nu, mulţumesc.

— E deja făcut, insistă ea.

— Bine, dacă-i pe…

Doamna se duse până în bucătărie şi într-o clipă se şi întoarse cu o tavă pe care se afla un ceainic verde, două ceşti de porţelan vechi şi o zaharniţă de metal. Aşeză tava pe masă şi se serviră. Era ceai negru, care nu îi prea plăcea lui Tomas, prefera infuziile mai delicate, cu toate acestea bău şi făcu semn că este foarte bun.

— Chiar într-una dintre zilele trecute m-am gândit la dumneavoastră, comentă Madalena când termină de mâncat palmierul.

— A, da?

— Da. Vorbeam cu fiul meu cel mare: Vai Manei, mi-ar plăcea tare mult să văd lucrarea tatălui tău publicată în volum. I-am povestit că a venit pe aici un băieţaş de la facultate să caute

[37] Prăjitură tipic portugheză, pe bază de gălbenuş de ou *(n. t.).*

nişte documente, dar care nu mi-a mai dat nici o veste.

— Iată că am venit să vă dau veşti.

— Aşa e. Aţi găsit ce căutaţi?

— Aproape tot. Mai rămâne să văd ce se află în seiful dumneavoastră.

— Ah, da, seiful. Dar v-am spus deja că nu ştiu parola.

— E un cod compus din cifre, nu-i aşa?

— Da.

— Şi mi-aţi spus data trecută când am fost aici că dacă descopăr cuvintele cheie trebuie doar să transform fiecare literă într-o cifră, în ordine alfabetică.

— Da, aşa obişnuia să procedeze soţul meu.

— Unu e *a,* doi e *b,* trei e *c* şi aşa mai departe.

— Exact.

— Din alfabetul portughez?

— Alfabetul portughez?

— Da, alfabetul fără *k, y* şi *w.*

— Ah, da. Martinho al meu folosea doar alfabetul nostru, nu punea literele acelea străine, aşa cum se folosesc azi în ziare.

Tomas zâmbi.

— Atunci ştiu deja care sunt cuvintele-cheie.

— Ştiţi? întrebă uimită Madalena. Cum aşa?

— Vă amintiţi de acel cifru pe care mi l-aţi dat?

— Literele acelea amestecate?

— Da.

— Da, îmi aduc aminte. Îl am dincolo.

— L-am descifrat şi am găsit răspunsul.

— Ah, da?

— Putem merge să vedem?

Madalena Toscano îl conduse pe oaspete până în cameră. La fel ca şi data trecută, totul era în dezordine. Patul era nefăcut, se vedeau haine împrăştiate pe podea şi pe scaun, iar în aer plutea acelaşi miros înţepător, poate ceva mai puţin intens ca data trecută, dar la fel de neplăcut. Se aşezară pe vine în faţa seifului, iar Tomas scoase carnetul de notiţe din mapă; îl răsfoi până când dădu peste însemnările pe care le căuta. Cuvintele-cheie erau notate pe hârtie, iar sub fiecare literă apărea cifra corespunzătoare:

J U D E U P O R T U G U E S
10 20 4 5 20 15 14 17 19 20 7 20 5 18

Profesorul se aplecă spre seif şi tastă numerele. Nu se întâmplă nimic. Vizitatorul şi gazda schimbară o privire scurtă, dezamăgiţi, însă Tomas nu renunţă. Tastă şi a două serie de numere care corespundea cuvântului *portughez,* însă din nou uşa seifului refuză să se mişte.

— Sunteţi sigur că aceea e soluţia codului? întrebă Madalena.

— Sigur nu poţi fi niciodată, nu-i aşa? Însă eram convins că asta era.

— Cum de aţi ajuns la soluţia asta?

— Am descoperit că cifrul era o întrebare.

— Ah, da? O întrebare? Ce întrebare?

— Întrebarea din cifru era: Care e Eco-ul lui Foucault pendinte la 545? După multe cercetări, mi s-a părut că răspunsul ar fi *evreu portughez.*

Ridică din umeri, încercând să-şi reprime enervarea provocată de frustrare.

— Dar din câte se pare nu e asta.

— Nu există nici un sinonim? Câteodată Martinho jongla cu sinonimele…

— Ah, da? se minună Tomas.

Îşi mângâie gânditor bărbia.

— Ei, bine, începând cu secolul al XVI-lea aceşti evrei convertiţi la creştinism au fost numiţi *creştini noi…*

Scoase stiloul din buzunarul sacoului, luă caietul de notiţe şi scrise cele două cuvinte. Apoi, numărând pe degete, indică mai jos corespondentele lor numerice:

C R I S T A O N O V O
3 17 9 18 19 1 14 13 14 21 14

Tastă cele două secvenţe numerice în codul seifului şi aşteptă un moment. Nici de data asta nu se întâmplă nimic, uşa rămânând în continuare blocată. Oftă şi îşi trecu mâna prin păr, dezamăgit şi deja în pană de idei.

— Nu, exclamă el, clătinând din cap. Nu e nici asta.

Palatul se înălţa peste valul de ceaţă ca şi cum ar fi fost suspendat deasupra norilor, plutind parcă melancolic pe coasta întunecată a muntelui din Sintra. Faţada din piatră de Anca[38]

[38] Piatra de Anca este o rocă calcaroasă de culoare deschisă, între gălbui şi alb-albăstriu, foarte moale, originară din regiunea Anca *(n. t.).*

deschisă la culoare, bogat decorată cu sfincşi, figuri înaripate şi animale supranaturale, toate încadrate de noduri manueline sau înconjurate de frunze de acantă, amintea de un monument din secolul al XVI-lea în toată splendoarea goticului manuelin, dar care aici părea să aibă o tentă tenebroasă, chiar sinistră, de fortăreaţă blestemată, un monstru uriaş care pândea din aburii cenuşii ai ceţii. Plutind deasupra particulelor compacte de abur care se uneau cu verdeaţa muntelui, micul palat strălucea intens în lumina cenuşie reflectată de după-amiaza neguroasă, părea un castel fantastic, o locuinţă sumbră, un conac plin de mister, cu dantelăria sa de metereze, merloane, turnuri şi turnuleţe, un loc ireal şi pierdut în timp.

Cu ochii aţintiţi asupra micului palat suspendat deasupra ceţii, Tomas încă nu ştia ce să creadă despre acel loc plin de mister. Erau momente în care Quinta da Regaleira i se părea un loc frumos, transcendent, sublim; dar sub acea mantie întunecată de brumă, frumuseţea care iradia din acel spaţiu mistic se transforma în ceva înspăimântător, lugubru, într-un sălaş al umbrelor şi într-un labirint al tenebrelor. Simţi un fior care îi străbătu corpul şi îşi consultă ceasul. Era ora trei şi cinci după-amiază, iar Moliarti deja întârziase. Proprietatea era pustie, era în cursul săptămânii, pe la jumătatea lunii martie şi bineînţeles că în acea perioadă a anului şi a săptămânii nu se putea aştepta să vadă vizitatori care să cutreiere curtea. Îşi dori arzător ca americanul să se grăbească, nu voia să mai stea prea multă vreme singur în acel loc care altădată îi plăcuse atât de mult, iar acum i se părea înspăimântător.

Aşezat pe o bancă din faţa grădinii, lângă loggia centrală care lega curtea de stradă, îşi dezlipi ochii de la palatul sinistru şi privi pentru câteva momente statuia din faţa sa. Îl înfăţişa pe Hermes, mesagerul Olimpului, zeul elocvenţei şi al artei oratoriei, cunoscut şi ca divinitate înşelătoare şi lipsită de scrupule care ducea în infern sufletele morţilor, al cărui nume stătea la temelia ermetismului, simbolul cultivării inaccesibilului. Tomas privi în jur şi se gândi că aceea era fără îndoială una dintre zeităţile cele mai potrivite să păzească Quinta da Regaleira, un loc în care până şi pietrele păstrau secrete, unde aerul însuşi era plin de enigme.

— *Hi,* Tom, îl salută Moliarti, în timp ce trupul său se ivea treptat pe scările grădinii. Scuză-mă că am întârziat, dar am găsit cu greu locul acesta.

Tomas se ridică de pe bancă şi îl salută pe noul venit, uşurat

că are, în sfârşit, companie.

— Nu-i nimic. Am profitat de peisaj şi de aerul proaspăt de munte.

Americanul privi în jur.

— Ce loc e ăsta? îmi provoacă... *creeps.* Cum se spune în portugheză?

— Fiori.

— Exact. Îmi dă fiori.

— Asta e Quinta da Regaleira, probabil unul dintre cele mai ezoterice locuri din Portugalia.

— *Really!* se miră Moliarti, privind către palatul pustiu. De ce?

— La trecerea din secolul al XIX-lea către secolul al XX-lea, încă în timpul monarhiei, această proprietate a fost achiziţionată de un bărbat pe nume Carvalho Monteiro. Acesta era cunoscut drept Milionarul Monteiro pentru că, datorită afacerilor sale din Brazilia, era unul dintre cei mai bogaţi oameni din ţară. Carvalho Monteiro era printre altele şi unul dintre cei mai culţi oameni ai timpului său, care s-a hotărât să transforme proprietatea într-un loc ezoteric, alchimic, unde putea înfiinţa un fantastic proiect de reînviere a măreţiei Portugaliei având ca bază tradiţia mitică naţionalistă şi gloria marilor Descoperiri, mergând până la rădăcinile celui de-al Cincilea Imperiu.

Arătă spre dreapta, spre palatul care pândea din ceaţă, tăcut, impunător, aproape ameninţător.

— Priveşte arhitectura lui. De ce-ţi aminteşte?

Moliarti examină structura argintie şi dantelată a clădirii.

— Hmm, şopti acesta. Poate de Turnul din Belem...

— Cu siguranţă. Stilul manuelin. Ştii, proprietatea a fost construită în timpul unei epoci de renaştere, de recuperare a vechilor valori. În întreaga Europă domnea atunci neogoticul. Aşadar, goticul portughez se identifică cu stilul manuelin, în timp ce neogoticul se putea înrudi doar cu neomanuelinul. Însă în locul acesta s-a mers mai departe de atât şi s-a încercat şi recuperarea valorilor care au stat la baza marilor Descoperiri. De aceea întâlnim nenumărate referiri la Ordinul Militar al lui Cristos care în Portugalia a urmat Ordinului Templierilor şi a fost esenţial pentru expansiunea maritimă. Potrivit unei formule alchimice, simbolurile magice împrăştiate aici izvorăsc din creştinismul templier şi din tradiţia clasică renascentistă, cu rădăcini profunde în Roma, în Grecia şi în Egipt. Făcu un gest larg spre stânga: Vezi acele statui?

Americanul examină şirul de figuri tăcute sculptate în piatră

de Anca care alcătuiau structura ce delimita grădina în stil francez geometric, cu linii drepte şi unghiuri.

— Da.

— Ţi-l prezint pe Hermes, zeul de la care vine cuvântul ermetism, spuse el, arătând spre cea mai apropiată dintre statui.

Îşi mută apoi degetul tot mai spre stânga pe măsură ce numea fiecare statuie.

— Acesta este Vulcan, fiul diform al lui Jupiter şi al Iunonei, acela este Dyonisos, celălalt este Pan, un satir reprezentat de obicei cu picioare de ţap şi coarne, ca un diavol, însă aici din fericire este mult mai umanizat. Urmează Demetra, Persefona, Venus, Afrodita, Orfeu şi ultima, acolo în spate, este zeiţa Fortuna. Toţi sunt paznici ai secretelor ezoterice ale acestui loc, santinele vigilente ce protejează misterele închise aici la Quinta da Regaleira.

Schiţă un gest.

— Mergem?

Cei doi porniră pe aleea din faţa statuilor îndreptându-se spre loggia din fundul grădinii.

— Ia spune-mi. Ce-ai găsit în seiful bătrânei?

Tomas clătină din cap.

— N-am reuşit să-l deschid.

— Aşadar cheia nu era aceea?

— Din câte se pare, nu.

— Ciudat.

— Dar sunt sigur că suntem aproape. Întrebarea profesorului Toscano ne trimite fără îndoială la acel fragment din *Pendulul lui Foucault.*

— Eşti sigur?

— Absolut. Fii atent, profesorul Toscano a căutat să descopere originile lui Cristofor Columb, lansând îndoieli cu privire la originea genoveză a acestuia, iar fragmentul în discuţie menţionează că navigatorul era chiar evreu portughez. E suficient să punem lucrurile cap la cap, nu-i aşa?

Îşi trecu mâna prin păr.

— Ce cred eu, totuşi, este că am făcut o greşeală oarecare când am formulat cuvântul-cheie.

Trecură prin faţa lui Orfeu şi a zeiţei Fortuna, iar lângă umbrarul dantelat al loggiei, cotiră la dreapta şi urcară panta. Grădina geometrică lasă locul unei grădini romantice, în care iarba, pietrele, arbuştii, copacii se amestecau într-un tot continuu şi armonios. Se vedeau magnolii, camelii, ferigi, palmieri,

sequoia, plante exotice aduse din lumea întreagă. În mijlocul vegetaţiei luxuriante se ivi un lac ciudat, a cărui suprafaţă era acoperită de o mantie densă de un verde-smarald ce semăna cu o supă de muşchi şi pe care alunecau două raţe care, delectându-se cu măcăneli melancolice, tăiau brazde întunecate pe faţa lacului ce se închideau imediat în urma lor din cauza păturii dense de vegetaţie.

— Lacul Dorului, explică Tomas.

Arătă spre o serie de bolţi enorme întunecate aflate pe malurile lacului, săpate în pământ, păreau cavităţile întunecate ale unei peşteri peste care atârnau iedera şi feriga.

— Grota Catharilor, pe unde se întinde lacul.

— Extraordinar, spuse Moliarti.

Străbătură drumul care şerpuia pe marginea lacului, mărginit de pietre înverzite de muşchi. Traversară un podeţ peste ape umbrit de un magnoliu uriaş şi dădură peste o căsuţă acoperită de cuarţ şi alte pietre încastrate în perete. În centru era o scoică uriaşă în care se găsea o cupă de apă limpede.

— Aceasta este Fântâna Egipteană, spuse Tomas, făcând semn spre scoica răsturnată care semăna cu o cupă. Vezi desenele acestea? Arătă spre două păsări conturate pe perete de pietrele încastrate în el. Sunt ibişi. În mitologia egipteană, ibisul îl personifică pe Thot, zeul cuvântului creator şi al cunoaşterii oculte, cel care a dat naştere hieroglifelor. Ştii cum se numea Thot din Olimpul grecesc?

Moliarti clătină din cap.

— Habar n-am.

— Hermes. Din asocierea dintre Thot şi Hermes au luat naştere misterioasele tratate ezoterice şi alchimice ale lui Hermes Trismegistul, arătă spre ibisul din stânga care părea să ţină în cioc o râmă gigantică. Această pasăre ţine în cioc un şarpe, simbolul gnozei, al cunoaşterii.

Schiţă apoi un gest larg.

— Intenţia mea este să-ţi arăt aceste lucruri ca să-ţi demonstrez că aici nimic nu a fost făcut la voia întâmplării. Totul conţine o semnificaţie, o intenţie, un mesaj ascuns, o enigmă care ne trimite la începuturile civilizaţiei.

— Dar ibisul nu are nimic de-a face cu marile descoperiri.

— Aici totul, dragul meu Nelson, are de-a face cu descoperirile. Ibisul reprezintă, aşa cum ţi-am mai spus, cunoaşterea ocultă. În *Cartea lui Iov,* unde această pasăre întruchipează puterea de previziune, se pune întrebarea: „Cine i-

a dat ibisului înţelepciunea?” Ei bine, ce era până la urmă lumea secolelor al XV-lea şi al XVI-lea dacă nu un loc ocult, un oracol pregătit pentru a fi citit, un mister de dezvăluit?

Privi pereţii palatului care parcă pluteau în negura din depărtare.

— Marile descoperiri geografice sunt legate de templierii care şi-au găsit refugiu în Portugalia în urma persecuţiilor dorite de regele Franţei şi aprobate de către papă. Într-adevăr, templierii au adus în Portugalia cunoaşterea necesară pentru marea aventură maritimă a secolelor al XV-lea şi al XVI-lea. Tocmai din acest motiv există o cultură mistică în jurul marilor descoperiri, un misticism care îşi are originile în epoca clasică şi în ideea renaşterii omului, zise Tomas şi ridică patru degete. Există patru texte fundamentale referitoare la arhitectura acestui loc misterios. *Eneida* lui Virgiliu. Corespondentul ei portughez, *Lusiada* lui Luis de Camoes. *Divina Comedie* a lui Dante Alighieri. Şi încă un text ezoteric din timpul Renaşterii, la fel de plin de enigme şi alegorii, intitulat *Hypnerotomachia Poliphili* al lui Francesco Colonna. Toţi aceştia au fost într-un fel sau altul imortalizaţi în pietrele de la Quinta da Regaleira.

— *I see.*

Profesorul portughez indică o bancă din faţa lacului, în apropiere de Fântâna Egipteană.

— Ne aşezăm?

— Desigur.

Se apropiară de banca sculptată în marmură, având la fiecare dintre capete reprezentările a doi ogari stând de pază, iar în centru o statuie care înfăţişa o femeie cu o torţă în mână.

— Aceasta este banca 515, explică Tomas, oprindu-se brusc în faţa structurii. Ştii ce reprezintă 515?

— Nu.

— Este codul *Divinei Comedii* a lui Dante. 515 este corespondentul numeric al mesagerului lui Dumnezeu care va veni să răzbune soarta templierilor şi să anunţe a treia epocă a creştinismului, epoca Duhului Sfânt care va aduce pacea universală pe Pământ. Tomas continuă citând din memorie: în care un cinci sute zece cinci, mesagerul lui Dumnezeu va omorî concubina cu uriaşul care păcătuieşte cu ea, apoi zâmbi. Acesta este un fragment din *Purgatoriu,* a doua parte a *Divinei Comedii.*

Făcu un semn în direcţia băncii de piatră.

— După cum vezi, la fel ca orice altceva de la Quinta da Regaleira şi banca aceasta reprezintă o alegorie.

Se aşezară pe suprafaţa rece de marmură, americanul studiind ogarul aflat lângă el şi femeia din centru, cu torţa în mână.

— Ea cine este?

— Beatrice, cea care l-a condus pe Dante în Rai.

— La naiba! Aici chiar totul e istorie.

Tomas îşi deschise nelipsita servietă şi scoase din ea carnetul de notiţe.

— Exact cum îţi spuneam, murmură. Dar ţi-am adus aici o altă poveste.

— Da?

Tomas răsfoi carnetul şi apoi se sprijini de speteaza rigidă a băncii.

— Informaţia pe care am găsit-o la Umberto Eco cu privire la originea portugheză a lui Columb a avut meritul de a-mi redirecţiona cercetările. Am căutat diverse elemente, în special consultând nenumăratele fotocopii pe care le-am făcut după documentele redactate de el însuşi şi din care am descoperit anumite lucruri pe care cu siguranţă le vei considera interesante.

Îşi trecu privirea peste notiţe.

— Primul lucru care se poate spune este că dezbaterea privind naţionalitatea lui Columb nu se poate face conform tiparelor din ziua de astăzi, pentru că în epoca în care a trăit navigatorul nu existau practic ţări în concepţia modernă de acum. Spania, de exemplu, cuprindea întreaga peninsulă Iberică. Portughezii se considerau spanioli şi chiar au protestat faţă de castilieni când aceştia şi-au însuşit abuziv acest nume. De asemenea nu existau ca în zilele noastre navigatori portughezi, ci navigatori aflaţi în serviciul regelui Portugaliei sau al reginei din Castilia. Fernando Magelan, de exemplu, era un navigator portughez experimentat, care a făcut înconjurul lumii cu o flotă castiliană. În momentul în care făcea acest lucru, el era castilian.

— Ca şi Von Braun?

— Pardon, ce spui?

— Von Braun era neamţ, dar şi-a plănuit plecarea pe Lună ca american.

— Da, exact, aprobă Tomas. Al doilea lucru care merită menţionat este că marea dezbatere privind adevărata naţionalitate a lui Columb a avut loc în jurul anului 1892, pe fundalul centenarului descoperirii Americii, dar şi al unei epoci de naţionalism exacerbat. Istoricii spanioli au început să descopere anumite neconcordanţe în argumentele tezei genoveze şi au

avansat, prin urmare, o nouă ipoteză: cea conform căreia Columb ar fi fost galician sau catalan. Italienii, în plin avânt naţionalist şi de afirmare politică şi culturală a statului lor nou creat, s-au împotrivit vehement în faţa unei astfel de posibilităţi. Din acea perioadă datează apariţia unor documente inventate de ambele părţi.

— Nu se poate. Pe italieni nu-i interesa decât adevărul.

— Crezi?

Tomas scoase o carte mică din servietă, intitulată *Sails of Hope şi* căută un pasaj subliniat.

— Acesta este un studiu realizat de către faimosul vânător de nazişti, evreul Simon Wiesenthal, cu privire la adevărata identitate a lui Columb. Wiesenthal povesteşte că a vorbit despre investigaţia la care lucra cu un istoric italian, de la care a primit următorul răspuns – Tomas traduse direct din carte cuvintele italianului către Wiesenthal „contează mai puţin ce vei descoperi. Important este ca el, Cristofor Columb, să nu devină spaniol."

Îl privi insistent pe Moliarti.

— Adică pentru acel italian nu se punea problema descoperirii adevărului, ci a necesităţii naţionaliste de a păstra cu orice preţ identitatea italiană a lui Columb.

— Alo, alo! râse americanul. Dar tu nu faci acelaşi lucru, doar că în sens contrar?

— Te înşeli, Nelson. Aşa cum ţi-am mai explicat, ceea ce vreau să fac este să reiau investigaţia profesorului Toscano, că doar pentru asta m-aţi angajat. Dar dacă vrei să mă opresc, spune-mi, nu ezita.

— Hmm, bombăni Moliarti. Nu e cazul să dramatizăm.

Îşi trecu mâna prin păr, ca şi cum ar fi vrut să-şi ordoneze gândurile.

— Spune-mi, Tom, crezi că se susţine teza originii spaniole a navigatorului?

— Nu, nu cred. Este însă cert că papa Alexandru al VI-lea, într-o scrisoare adresată Regilor Catolici, l-a descris pe Columb ca fiind „fiul preferat al Spaniei", dar adevărul este că în acea perioadă Spania nu cuprindea doar Castilia şi Aragonul, ci, aşa cum ţi-am spus, întreaga peninsulă Iberică, inclusiv Portugalia. Pe de altă parte, aceasta nu implică în mod necesar că el se născuse acolo, deşi acest lucru se subînţelege într-o oarecare măsură. Se poate, cu toate acestea, să se fi referit la un fel de fiu adoptiv al Spaniei.

— Aşa cum şi Von Braun este un fiu adoptiv al Americii.

— Chiar este?

— Ei bine, într-o oarecare măsură, este.

— Cu puţină bunăvoinţă, acesta ar putea fi înţelesul acestei referiri. Dar numai cu puţină bunăvoinţă… făcu cu ochiul, provocator. Să trecem peste asta. Pentru moment, ceea ce ne interesează este că există indicii solide conform cărora Columb nu s-a născut în Castilia sau în Aragon. Primul document care atestă prezenţa lui Columb în Spania datează din 5 mai 1487 şi se referă la o plată către *„Cristobal Colomo, extrangero”*. În rest, originea străină a navigatorului chiar a fost certificată într-un tribunal spaniol când fiul acestuia, Diogo Colom, a dat în judecată coroana pentru nerespectarea clauzelor prevăzute în contractul semnat între Regii Catolici şi Columb, în anul 1492. În cadrul acelui proces, mai multe mărturii, date sub jurământ, au indicat faptul că navigatorul vorbea castiliană cu accent străin. În cele din urmă, tribunalul a respins cererea printr-un argument potrivit căruia, deşi monarhii acordau astfel de privilegii cetăţenilor spanioli, acestea nu erau valabile în cazul unui străin care nu a locuit timp de 18 ani în ţară. Tomas îşi consultă notiţele: Sentinţa procesului se găseşte în condica V.II.17, în biblioteca El Escorial şi prevede următoarele: *„el dicho don Cristobal era extrangero, no natural ni vecino del Reino, ni morador en el”.* Prin urmare Columb era de origine străină.

— Genoveză, preciză americanul.

— Eşti perseverent, râse Tomas. Cine ştie, poate o fi fost într-adevăr genovez. Dar mai trebuie luată în calcul şi varianta portugheză susţinută, din câte se pare, de profesorul Toscano şi îmbrăţişată de Umberto Eco.

Făcu o pauză şi verifică notiţele de pe următoarea pagină a caietului.

— Primul indiciu important a fost dat de unul dintre cei mai mari cosmografi şi geografi ai secolului al XV-lea, Paolo Toscanelli, originar din Florenţa. Acest mare om de ştiinţă a corespondat cu clericul portughez Fernam Martins şi cu Columb. Foarte interesantă pare a fi însă o scrisoare trimisă la Lisabona, scrisă în latină şi datată în 1474. În acel bilet adresat navigatorului, Toscanelli începe prin a spune că „am primit scrisorile tale”, la plural, dând astfel de înţeles că navigatorul avusese iniţiativa de a-i scrie mai multe scrisori, din câte se pare, cu privire la ruta occidentală către India. Scrisoarea lui Toscanelli explorează în detaliu ipoteza acelui voiaj, însă relevantă pentru discuţia noastră este concluzia. Toscanelli a afirmat următoarele

– Tomas îşi drese glasul „Nu mă surprinde, de aceea şi pentru multe alte lucruri care s-ar putea spune despre acest subiect, că tu, care eşti dotat cu un suflet aşa de mare şi nobila Naţiune Portugheză, care dintotdeauna a fost înnobilată de faptele eroice ale atâtor oameni iluştri, să fiţi atât de interesaţi ca această călătorie să se realizeze.”

— Şi ce-i cu asta? întrebă Moliarti cu aroganţă.

— Şi ce-i cu asta? râse Tomas. Ei bine, această scrisoare dezvăluie multe! Priveşte, conţine cel puţin patru elemente bizare. Primul demonstrează corespondenţa lui Columb cu unul dintre cei mai mari oameni de ştiinţă ai timpului.

— Nu văd de ce acest lucru ar fi aşa de bizar…

— Păi Nelson, nu spune teza genoveză că navigatorul nu era altceva decât un ţesător de mătase fără educaţie? Cum e posibil ca un astfel de personaj să corespondeze cu Toscanelli? Tomas făcu o pauză ca să dea mai multă greutate întrebării sale: Ei bine?

Îşi îndreptă din nou atenţia spre carnetul cu notiţe.

— A doua problemă este că Toscanelli a lăsat să se subînţeleagă că interlocutorul său era portughez când a scris „tu, care ai un suflet aşa de mare şi nobila Naţiune Portugheză”. Prin urmare italianul Toscanelli nu ştia că şi Columb era italian? Îşi înclină capul: Sau nu o fi fost? zâmbi. A treia problemă este că scrisoarea, trimisă la Lisabona, este datată în 1474.

— Şi?

— Păi nu vezi ce consecinţă importantă are acest lucru? Agită copia în mână: Dragă Nelson, aminteşte-ţi că documentele notariale atestă că ţesătorul de mătase Cristofor Columb a ajuns în Portugalia abia în 1476. Cum este posibil ca Toscanelli să fi corespondat cu Columb la Lisabona, primind şi trimiţând scrisori, dacă acesta avea să sosească în oraş abia doi ani mai târziu?

— Nu o fi vreo greşeală la mijloc?

— Nu e vorba de nici o greşeală. Prezenţa navigatorului la Lisabona în anul 1474 a fost confirmată, de altfel şi dintr-o altă sursă. Istoricul Bartolome de las Casas, redând o întâlnire dintre Columb şi regele Fernando în Segovia, în mai 1501, l-a citat pe amiral care spunea că i-au trebuit 14 ani să convingă coroana portugheză să-i sprijine proiectul. Aşadar, considerând că acesta a părăsit Portugalia în 1484 şi scăzând 14 ani, rămânem cu… Ne dă 1470. Îl privi pe american: Prin urmare, dacă Las Casas a fost corect în privinţa acestui detaliu, Columb ar fi fost obligatoriu la Lisabona în 1470. Patru ani mai târziu, în 1474, a primit în

capitală scrisoarea lui Toscanelli. Dar cum este posibil aşa ceva dacă, potrivit actelor notariale genoveze, acesta nu ajunsese încă în Portugalia, lucru care avea să se întâmple abia în 1476?

— Ăă… Ei bine… e un detaliu…

— Nelson, contrar aparenţelor, acesta nu e un detaliu minor, un lucru fără importanţă, ci o foarte, foarte mare problemă. Atât de mare încât istoricii şi-au petrecut tot secolul al XIX-lea dezbătând aceste ciudate nepotriviri, incapabili să ajungă la un acord în ceea ce priveşte o problemă în aparenţă simplă, ca aceea de a determina data la care Cristofor Columb a sosit în Portugalia. Şi asta pentru că, timp de câţiva ani, au coexistat doi Columbi. Un Columb în Genova, care ţesea mătase şi altul în Lisabona, care încerca să-l convingă pe regele portughez să pornească spre India prin vest şi care a corespondat cu Toscanelli, cel care îl considera pe Columb portughez.

Moliarti se foi pe banca de piatră, nemulţumit.

— Continuă. Care e cea de-a patra problemă?

— Scrisoarea lui Toscanelli este scrisă în latină.

— Da? Şi?

— Nelson, Tomas îi vorbi americanului, ca şi cum i-ar fi explicat unui copil. Toscanelli era italian şi acelaşi lucru se presupune şi despre Columb. Fiind amândoi italieni nu crezi că era normal să corespondeze în toscană, limba vorbită de italienii din oraşe diferite şi nu într-o limbă moartă?

— Categoric. Totuşi, ca doi italieni să corespondeze în latină în vremea aceea nu era imposibil, dat fiind faptul că proveneau din oraşe diferite şi, fiind erudiţi, latina constituia un mod de a-şi arăta erudiţia.

— Columb era erudit? zise Tomas şi începu să râdă. Şi eu care credeam că nu era decât un simplu ţesător de mătase, fără educaţie.

— Ei bine, se bâlbâi Moliarti. Trebuie să fi învăţat pe undeva.

— Este posibil Nelson, este posibil. Dar adu-ţi aminte că în vremea aceea clasele de jos nu aveau acces uşor la educaţie. Dacă şi astăzi lucrul acesta este dificil, imaginează-ţi în secolul al XV-lea…

— Poate avea un protector.

— Un protector?

— Da, cineva care să-i fi plătit studiile.

— Dar cum e posibil aşa ceva dacă numele lui nu figurează în lista elevilor din şcolile din Genova din acea perioadă?

— Ei bine, poate a fost la alte şcoli… sau a avut un tutore…

— Alte şcoli? Un tutore? Tomas izbucni iar în râs. Poate, cine ştie? Lasă-mă, între timp, să-ţi atrag atenţia asupra faptului că Toscanelli nu a fost singurul cu care Columb nu a corespondat într-o limbă italică vie. Adevărul este că el nu a scris niciodată nimic în italiană.

— Ce vrei să spui cu asta?

— Ceea ce vreau să spun este că, din câte se pare, Columb era un italian care nu scria în italiană. Întreaga sa corespondenţă era redactată fie în castiliană, fie în latină.

— Bine… presupun că lucrul acesta este normal. Cu siguranţă că interlocutorii săi spanioli, precum Regii Catolici, nu înţelegeau italiană…

— Nelson, îl întrerupse Tomas calm, dar ferm. Italianul Cristofor Columb nu a scris nici măcar o dată în italiană în toată corespondenţa sa cu italienii. Nici măcar o singură dată.

Americanul adoptă o expresie întrebătoare.

— Nu pot să cred.

— Ai face bine să crezi.

Profesorul scoase nişte fotocopii ale unor scrisori scrise de mână.

— Vezi? îi arătă o foaie. Aceasta este fotocopia unei scrisori a lui Columb către Nicolo Oderigo, ambasadorul Genovei în Spania, datată pe 21 martie 1502. Se găseşte în arhiva Palatului Municipal din Genova. Este scrisoarea unui presupus genovez adresată unui alt genovez. Dar, uită-te cu atenţie, este scrisă în cas-ti-li-a-nă.

Rosti cuvântul silabă cu silabă ca celălalt să-i priceapă importanţa. Luă apoi altă fotocopie.

— În această scrisoare, destinată aceluiaşi Oderigo şi scrisă tot în castiliană, Columb îi cere interlocutorului său genovez să traducă scrisoarea pentru un alt genovez, un anume Giovanni Luigi.

Moliarti privi surprins.

— Suntem de acord că acest lucru e ciudat, nu-i aşa? Columb nu numai că îi scrie unui genovez în castiliană ci, fiind conştient că un al doilea destinatar genovez nu ştie castiliană, în loc să redacteze scrisoarea în italiană sau în dialectul genovez pentru a putea fi înţeleasă de cel de-al doilea interlocutor, îi cere lui Oderigo să i-o traducă. Uimitor, nu-i aşa? Mai ales dacă ţinem cont de faptul că, după cum se presupune, Columb era genovez. Aceasta este una dintre scrisorile adresate unui alt destinatar genovez, în acest caz o instituţie bancară şi anume Ufficio di San

Giorgio. Misiva este redactată tot în castiliană. Zâmbi: Adică avem aici un genovez care a trăit în Genova până la vârsta de douăzeci şi patru de ani, dar care, în scrisorile trimise interlocutorilor săi genovezi, n-a scris un singur rând în italiană sau în dialectul genovez.

Tomas scoase la iveală o ultimă fotocopie.

— Iar aceasta este scrisoarea adresată unui alt italian, părintele Gaspar Gorricio. Surpriză, surpriză, este scrisă tot în castiliană. Şi să nu uităm de scrisoarea pe care i-ar fi trimis-o lui Toscanelli. Acea scrisoare a dispărut, dar, judecând după răspunsul lui Toscanelli, ne putem da seama că navigatorul Columb i-a scris în portugheză sau în latină. Dacă stăm să judecăm, avem corespondenţa scrisă către cinci interlocutori italieni, dintre care trei genovezi, de fiecare dată în alte limbi decât italiană sau dialectul genovez. E uimitor, nu-i aşa?

— Nu înţeleg, Tom. Până la urmă chiar tu mi-ai spus că nu crezi că ar fi fost spaniol…

— Nu credeam atunci şi nici acum nu cred.

— Şi cu toate acestea, vii să-mi spui că el scria doar în castiliană sau în latină?

— Aşa am spus şi e adevărat.

— Şi atunci, dacă vorbea castiliană şi nu era spaniol, unde vrei să ajungi? Din câte ştiu eu în Portugalia nu se vorbea castiliană…

— Aşa e.

— Atunci cum rămâne?

— Încă nu am terminat de povestit.

— Ah, bine.

— Dă-mi voie să fac o mică paranteză, spuse Tomas. Documentele personale ale lui Cristofor Columb s-au pierdut de-a lungul timpului. Când fiul său de origine portugheză, Diogo Colom, a murit, corespondenţa amiralului i-a rămas soţiei acestuia, Maria şi fiului acesteia, Luis, care au luat totul cu ei în insulele Antile. După moartea acestora, corespondenţa a fost trimisă în Spania şi a fost înmânată călugărilor din Las Cuevas. Apoi, o neînţelegere juridică le-a împărţit între Muno Colon şi familia ducelui de Alba. O parte din documente au fost lăsate ulterior celui de-al doilea duce de Veragua, descendent al amiralului. În acel moment nu mai rămăseseră decât câteva scrisori ale lui Columb către Diogo. Îşi ridică braţul drept: Fii atent la ce urmează să-ţi spun acum, Nelson, pentru că este foarte important. După tot acest proces au dispărut aproape toate documentele. Nici măcar jurnalul lui Columb nu s-a păstrat,

rămânându-ne doar o copie manuscriptă, descoperită în secolul al XIX-lea, despre care se presupune că ar fi fost făcută de către Bartolome de las Casas, Tomas accentuă cuvântul *se presupune.* Sigur că, în mijlocul întregii confuzii au apărut multe falsuri, în unele cazuri, falsificatorii s-au limitat să modifice mici detalii legate de text, pentru a-şi susţine tezele şi să distrugă originalele care altfel le-ar fi contrazis. În alte cazuri au inventat în totalitate alte documente. În anumite situaţii au făcut acest lucru pentru a-şi însuşi naţionalitatea lui Columb. În altele au vrut să facă bani. Am vorbit cu experţi în texte autentice, care obişnuiesc să cumpere scrisori rare la licitaţie şi care mi-au spus că, dacă ar apărea din întâmplare vreo scrisoare redactată de mâna lui Columb şi s-ar dovedi a fi autentică, aceasta ar valora în jur de jumătate de milion de dolari. Ei, acei profesionişti mi-au mărturisit, mai în glumă, mai în serios, că mai scump de atât nici că se poate, doar dacă ar apărea o scrisoare semnată de însuşi Isus Cristos. Aşa că, după cum îţi poţi imagina, aceste sume astronomice au încurajat mult falsificările.

— Prin urmare, spui că totul este inventat?

— Ceea ce spun este că probabil multe dintre scrisorile atribuite lui Columb sunt falsificate, fie parţial, fie în totalitate.

— Chiar şi acele scrisori adresate genovezilor?

— Da.

Moliarti zâmbi.

— Atunci asta rezolvă problema pe care mi-ai prezentat-o mai devreme, nu-i aşa? Dacă aceste scrisori sunt contrafăcute, faptul că sunt scrise în castiliană nu demonstrează nimic. Sunt contrafăcute…

— Nelson, acele scrisori demonstrează foarte multe lucruri. Demonstrează că nici măcar falsificatorii nu au avut curajul să redacteze în italiană scrisorile pe care Columb le-a trimis genovezilor, tocmai pentru că acest lucru i-ar fi discreditat. Demonstrează că originalele pe care se bazau ei, când au existat originale, erau şi acestea scrise tot în castiliană. Şi, în sfârşit, demonstrează că a existat de fapt o conspiraţie care să facă din descoperitorul Americii un genovez.

— Prostii.

— Nu sunt prostii, Nelson. Au existat multe documente falsificate unde în mod intenţionat s-a introdus numele de Genova.

— Vrei să spui că actele notariale aflate în arhivele din Savona şi Genova sunt inventate?

— Nu, acelea sunt probabil autentice. Ţesătorul de mătase Cristofor Columb chiar a existat, fără nici o îndoială. Falsurile se referă doar la anumite documente aparţinând navigatorului Cristobal Colon şi la toate documentele care au încercat să-l lege pe Columb de Colon, cum ar fi Documentul Assereto şi aceste scrisori ale amiralului trimise genovezilor. Nu uita, Nelson, că tot ceea ce ştim despre Columb a fost scris de italieni şi de spanioli, în unele cazuri într-o formă naivă, în altele nu tocmai.

— Bine, continuă, exclamă Moliarti nerăbdător, arătând spre carnetul cu notiţe al interlocutorului său. Nu există nimic concret care să fi fost scris de mâna lui Columb?

— Există doar două lucruri asupra cărora suntem absolut siguri. În primul rând, sunt scrisorile către fiul său Diogo, odată ce acestea au fost păstrate de persoane sau de instituţii care au fost identificate cu certitudine de-a lungul timpului şi al căror traseu îl putem reconstitui cu exactitate.

— Traseul pe care l-ai menţionat mai devreme?

— Da, acela. În al doilea rând sunt însemnările făcute pe marginea cărţilor care au aparţinut lui Cristofor Columb şi care, donate de Hernando, fiul său spaniol, sunt păstrate în Biblioteca Colombina din Sevilla. Cu toate acestea, e posibil ca unele dintre aceste însemnări să fi fost făcute de fratele lui Cristofor, Bartolomeu. Oricum, există anumite scrisori despre care suntem siguri că au fost redactate de amiralul însuşi.

— Şi în ce limbă sunt redactate acele scrisori şi însemnări?

— Cele mai multe sunt în castiliană. Există câteva în latină şi două în italiană, dar cu siguranţă numai una singură din cele două scrise în italiană îi aparţine lui Cristofor Columb.

— Vezi? La urma urmei, el a scris întotdeauna în italiană, iar restul în castiliană şi latină. Din câte se pare nu există nimic în portugheză, nu-i aşa? Şi, din moment ce Columb nu era spaniol şi nu scria în portugheză, putea fi doar italian.

Tomas îl fixă cu privirea pe Moliarti, cu buzele strânse, încercând să schiţeze un zâmbet.

— Nelson.

Muşchii feţei americanului se contractară într-un rictus nervos. După tonul vocii lui Tomas şi după figura acestuia, înţelese imediat că există un detaliu ascuns, gata să-i schimbe întreaga perspectivă.

— Nu-i aşa?

— Nelson.

— Spune-mi…

— Toate textele redactate de Columb, fie în castiliană, latină sau italiană, sunt pline de expresii portugheze.

— Poftim?

— Textele scrise de Columb abundă de cuvinte portugheze. În realitate, Columb nu scria în spaniolă, ci în portuniol, scria aşa cum o fac portughezii care vor să se exprime în castiliană. Ai înţeles?

Moliarti se sprijini de bancă cu ochii aţintiţi asupra covorului verde ce acoperea lacul Dorului.

— Nu se poate! exclamă el, pronunţând rar cuvintele.

Privi către Tomas, întrebător.

— Ce vrei să spui cu aceste expresii portugheze?

— Expresiile portugheze sunt expresii tipice limbii portugheze, dar folosite într-o altă limbă. Dacă eu aş ajunge în Madrid şi aş spune, chiar imitând accentul castilian, *„olha, hombre, quiero apanar un carro para ir a el palacio”,* orice locuitor al Madridului ar înţelege imediat că sunt portughez pentru că în castiliană nu se spune „olha” şi nici „carro”, acestea fiind expresii portugheze. Spaniolii obişnuiesc să spună „mira” şi „coche”.

— Aha, am înţeles. Şi ce expresii portugheze a folosit Columb?

Tomas izbucni într-un hohot de râs foarte vesel.

— Cred că nu ai pus bine întrebarea, Nelson. Întrebarea corectă nu este ce expresii portugheze a folosit Columb, pentru că sunt nenumărate... întrebarea este următoarea: care dintre expresiile pe care le-a folosit Columb nu sunt portugheze?

Făcu cu ochiul, jucăuş.

— Problema e că expresiile care nu sunt portugheze sunt mai rare, înţelegi?

Moliarti deveni serios.

— Bine, dar dă-mi exemple de astfel de cuvinte folosite de el.

Profesorul îşi răsfoi notiţele.

— Să începem cu singura însemnare în italiană despre care se ştie sigur că a fost redactată de mâna amiralului. Este vorba de o însemnare făcută pe marginea unei pagini din *Cartea Profeţiilor,* la începutul psalmului 2.2. Sunt în total douăzeci şi şase de cuvinte, din care şase sunt de origine portugheză sau spaniolă din secolul al XV-lea. De exemplu, a scris *el* în loc de *îl, delii* în loc de *degli* (ale lui), *en* în loc de *in* (în), *simiglianca* în loc de *somiglianza* (asemănare) şi *como* în loc de *come.* În *Istoria Naturală* a lui Pliniu se găsesc douăzeci şi trei de însemnări. Douăzeci sunt scrise în castiliană, două în latină şi ultima în italiană. Există dubii dacă această ultimă însemnare în italiană

aparţine lui Cristofor sau unei alte persoane, cel mai probabil lui Bartolomeu, fratele lui, dar este esenţial să remarcăm că este vorba de o nouă tentativă hilară de a scrie în italiană, odată ce autorul a umplut textul cu cuvinte de origine castiliană sau portugheză din secolul al XV-lea, cuvinte precum *cierto, tierra, piega, como, el, y, parda* şi *negra,* după cum poţi remarca, toate acestea fiind expresii influenţate puternic de portugheză.

— Şi restul însemnărilor?

— Restul sunt scrise în principal în castiliană cu influenţe portugheze. Tomas reveni la însemnările sale: Astfel încât cercetătorul spaniol Altolaguirre y Duval a afirmat că „dialectul folosit de Columb este cu siguranţă portughez”, iar un alt spaniol, cunoscutul istoric şi filolog Menendez Pidal, deşi refuzând să accepte originea portugheză a lui Columb, a ajuns la aceeaşi concluzie, recunoscând că „sistemul vocalic al acestuia tinde spre portugheză” şi că „amiralul va păstra acest caracter lusitan original până la sfârşitul vieţii sale”.

— Dă-mi exemple.

— Uite, începem cu un lucru specific portughez şi anume acela de a pune diftongul *ie* în cuvinte spaniole. Nu ştiu dacă ştii, dar există multe cuvinte portugheze şi castiliene care sunt aproape identice, cu diferenţa că în portugheză se scriu cu *ie,* iar în spaniolă doar cu *e.* Aşadar, în cazul lui Columb s-au întâmplat două lucruri pe care doar portughezii le fac atunci când vor să vorbească în castiliană. Primul este renunţarea la *ie.* De exemplu, amiralul a scris *se entende* în loc de *se entiende* şi *quero* în loc de *quiero.* Al doilea lucru constă în a pune *ie* în castiliană, acolo unde nu există. Aici este cazul cuvântului spaniol *depende,* pe care Columb l-a scris *depiende.* Toţi spaniolii ştiu că doar portughezii, în graba lor de a vorbi castiliană, pun câteodată *ie* acolo unde nu e cazul.

— Dar ce se întâmplă cu vocabularul, în general?

— Acelaşi lucru. Spre exemplu, Columb scria *algun,* pe când în castiliană este *alguno,* iar în italiană *alcuno.* Obişnuia să spună *ameacaban,* pe când spaniolii spun *ameazaban,* iar italienii *minacciavano.* Un alt cuvânt este *arriscada* care în castiliană se pronunţă *arriesgada,* iar în italiană *rischiosa.* Mai sunt cuvintele *boa* şi *bon,* care la spanioli sunt *buena* şi *bueno,* iar la italieni *buona* şi *buono.* Columb folosea de asemenea cuvântul portughez *crime,* care în castiliană e *crimen,* iar în italiană *crimine.* Folosea cuvântul *despois,* pe care spaniolii îl pronunţă *despues,* iar italienii *dopo* sau *poi.* Columb obişnuia să spună

dizer, ori spaniolii folosesc verbul *decir,* iar italienii *dire.* Amiralul scria *falar,* care în castiliană e *bablar,* iar în italiană *parlare.* Mai este şi cuvântul *perigo,* care în castiliană e *peligro,* iar în italiană *periculo.* Recurgea la cuvântul portughez *aberto,* pe care spaniolii îl pronunţă *abierto,* iar...

— Ok, ok. *Enough.* Ajunge. Am înţeles.

— Lista cu expresii portugheze este interminabilă, Nelson. Interminabilă.

— Asta nu demonstrează nimic.

— Nu demonstrează nimic?

— Pot fi invocate nenumărate motive pentru care n-a scris în italiană. De exemplu, florentina *volgare* din care derivă toscana era, în acea vreme, noua limbă italiană neolatină folosită doar de *dotti,* adică de cei docţi. Iar Columb nu era un învăţat.

— Nu? Atunci cum de ştia latina şi cosmografia?

— *A...* a învăţat pe parcurs.

Tomas începu să râdă.

— Trebuie să fi făcut un curs la distanţă. Sau poate a navigat pe internet...

— Nu are importanţă, îl întrerupse Moliarti.

— ... şi, în loc să descopere America, a dat peste un site şi a început să recite declinările.

— Ajunge! insistă americanul, agasat de sarcasmul profesorului. Ajunge!

Inspiră adânc.

— Să reluăm problema limbii, care mi se pare importantă. Îşi drese glasul: Trebuie să existe o explicaţie logică cu privire la aceste neregularităţi, pentru ca el să fi scris în acea... acea castiliană... ăă... cu expresii portugheze.

— O explicaţie logică? Ce explicaţie?

Tomas se aplecă deasupra mesei.

— Ştii ce mi-au spus cei de la Arhiva Statului Genova?

— Nu...

— Mi-au spus că, pe vremea aceea, italienii care locuiau peste hotare foloseau în special toscana ca *lingua franca* ca să comunice între ei.

— E adevărat, confirmă Moliarti.

— Atunci de ce nu a scris el acele scrisori în toscană, pentru ceilalţi italieni?

— Poate nu ştia...

— Dar tu însuţi şi chiar şi Arhiva Statului Genova tocmai aţi recunoscut că toscana era o *lingua franca* folosită în acea

perioadă de către italienii care trăiau peste hotare…

— Aşa e, dar poate el a reprezentat o excepţie, nu ştiu… Este posibil ca el să fi vorbit doar genoveza vulgară. Şi cum acel dialect nu era scris, nu îl putea folosi pentru a comunica cu alţi genovezi, nu-i aşa?

— Trebuie să-ţi spun că această explicaţie mi se pare foarte artificială şi extrem de fantezistă. Prin urmare, afirmaţia conform căreia dialectul genovez nu a fost redactat este falsă. Am verificat împreună cu un lingvist genovez şi acesta mi-a garantat că dialectul *volgare* din Genova era deja folosit în Evul Mediu. Există anumite registre de genoveză *volgare* care apar de exemplu la poeţii provensali şi în multe poeme ale epocii, inclusiv rime şi versuri inspirate din *Divina Comedie* a lui Dante. Tomas ridică arătătorul şi degetul mijlociu: Şi acest lucru generează două întrebări. Prin urmare, Columb nu ştia toscana pentru că nu avea pregătire, dar ştia latina, pe care doar învăţaţii o cunoşteau? Iar Columb nu scria în genoveză vulgară, vorbită de toţi genovezii şi scrisă de către cei mai educaţi, dar producea texte fără număr în castiliană cu expresii portugheze?

Strâmbă din nas.

— Hmm… e ceva putred aici, dragul meu.

— Dar mai e ceva ce n-ai luat în calcul, strecură Moliarti.

— Ce anume?

— Asemănările dintre dialectul genovez şi cel portughez. Multe dintre cuvintele scrise de Columb, pe care tu le consideri de origine portugheză, sunt cel mai probabil genoveze.

— Crezi?

— Sunt aproape sigur.

— Atunci ai ghinion, zâmbi maliţios Tomas. Am mai auzit deja acest argument din gura unui apărător al tezei genoveze şi am verificat împreună cu lingvistul genovez pe care l-am consultat. I-am cerut să-mi arate corespondenţa dintre cuvintele portugheze pe care i le-am citat şi care au fost folosite de Columb şi traducerea respectivă în genoveză. Se întoarse la notiţele sale: Fii atent. Pentru cuvântul *algun* se foloseşte *quarche,* pentru *arriscada* se foloseşte *reiszegdsa, boa* şi *bon* sunt *bonn-a* şi *bon, crime* devine *corpa, depois* e *doppo* şi *dizer* este *dî.* După cum vezi, cu excepţia lui *bon,* care e asemănător cu portugheza, nici una din expresiile folosite de Columb nu trimite la genoveză, ci exclusiv la portugheză, îşi ridică indicatorul. Şi astfel ajungem la chestiunea esenţială. Ştii, experienţa mea de criptanalist îmi spune că, în momentul în care suntem în faţa unei explicaţii

dificile şi a unei explicaţii simple privind o anumită enigmă, explicaţia simplă are şanse mai mari să fie cea adevărată. De ce să nu încheiem simplu şi să spunem că motivul pentru care Columb nu scria în oricare dintre limbile italice, nici măcar în genoveză, care era deja folosită în vremea aceea, se datorează faptului că acesta, în realitate, nu ştia să le vorbească? Şi, de vreme ce nu ştia limbile italice, este uşor să tragem concluzia că, probabil, el nu era italian.

— Era italian, nu există nici un dubiu în privinţa asta. Era genovez. Trebuie să existe o explicaţie oarecare pentru faptul că el nu a scris niciodată într-o limbă italică. Probabil nici nu ştia toscana…

— Eşti încăpăţânat, nu-i aşa? Faptul că el nu ştia toscana, *lingua franca* a italienilor de peste hotare, mi se pare o explicaţie un pic improvizată…

— OK, recunosc, poate ştia toscană, gata. Însă, de vreme ce Columb a plecat de tânăr din Genova, poate că a uitat-o.

— Să uite toscana? portughezul izbucni într-un hohot de râs. Haide, Nelson! Nici tu nu crezi aşa ceva, clătină din cap, amuzat. Ascultă-mă, îţi aminteşti ce ţi-am spus mai devreme că istoricul şi filologul de origine spaniolă Menendez Pidal a observat că „amiralul va păstra acest caracter lusitan original până la sfârşitul vieţii sale”?

— Da.

— Ei bine, ne aflăm în faţa unei situaţii neobişnuite. Columb a trăit 24 de ani în Italia şi, cât ai clipi, a uitat toscana şi genoveza natală. Acelaşi Columb a trăit aproape 10 ani în Portugalia şi pac! – nu a mai uitat niciodată portugheza, a folosit-o până la sfârşitul vieţii. E uimitor, nu-i aşa?

Profesorul îl privi fix pe american.

— Chiar vrei să mă convingi că el avea o memorie proastă în ceea ce priveşte limbile italice, care probabil îi erau materne, însă avea o memorie fantastică pentru limba portugheză, care se presupune că îi era străină? Aşa e?

— Ăă… bine… da.

— Nelson, sincer, ceea ce spui tu acolo nu are nici un sens, exclamă Tomas, clătinând din nou din cap, cu o undă de nelinişte. Toată explicaţia asta nu are nici o logică, este o invenţie disperată, fără cap şi coadă. Hai să vedem dacă ajungem să ne punem de acord. Dacă dăm crezare actelor notariale genoveze, omul a părăsit Genova la doar douăzeci şi patru de ani. La douăzeci şi patru. În vremea aceea, un bărbat de

douăzeci şi patru de ani, pentru cultura ta generală, nu era deloc tânăr. Astăzi, vârsta aceea ar fi echivalentă cu vreo treizeci şi cinci de ani sau mai mult. Acum, din câte ştiu eu, nimeni nu îşi uită limba la vârsta de douăzeci şi patru de ani. Nimeni. Pe deasupra, el locuia cu fratele său Bartolomeu, care se presupune că era şi el genovez, prin urmare, avea posibilitatea de a-şi exersa cu el limba maternă. Pe de altă parte, după cum ai recunoscut şi tu, este foarte probabil să fi ştiut toscana, de vreme ce aceasta era *lingua franca* folosită de italienii care locuiau peste hotare. Însă singura tentativă despre care se ştie sigur că a fost făcută de Columb şi anume aceea de a scrie în italiană, este de o absurditate tristă. Şi problema e că, atunci când scria în castiliană şi îi lipsea un cuvânt nu recurgea la italienisme, cum ar fi fost de aşteptat şi, de altfel, logic pentru un italian, ci la expresii portugheze. De altfel, singurele texte ale lui Columb lipsite de expresii portugheze sunt acelea care au fost copiate pentru că, în acele situaţii, copiştii au înlocuit expresiile portugheze cu echivalentul lor castilian.

— Dar, Tomas, nu au apărut deloc italienisme în textele sale castiliene?

— Nu, deloc. Când nu-i ieşea o expresie în castiliană, îi veneau în minte doar cuvinte în portugheză, din câte se pare.

— Hmm…

— Şi asta nu-i tot, Nelson. Nu-i tot.

— Ce mai e?

— Nu am avut ocazia să citesc tot ce au spus martorii care îl cunoşteau pe Columb, mai ales în procesele juridice *Pleyto con la Corona* şi *Pleyto de la Prioridad*, în urma căruia s-a determinat că el era de origine străină. Însă doi cercetători pe care i-am consultat şi anume evreul Simon Wiesenthal şi spaniolul Salvador de Madariaga, au descoperit nişte mărturii extraordinare.

Îşi mai examină o dată notiţele.

— Wiesenthal a scris următoarele: „conform martorilor, Cristofor Columb vorbea castiliana cu accent portughez”. Iar Madariaga, la rândul lui, a notat de asemenea că acesta „vorbea întotdeauna în castiliană cu accent portughez”.

Îl privi fix pe Moliarti şi zâmbi triumfător, cu ochii verzi strălucindu-i ca unui jucător de şah care doar ce-a făcut mişcarea de şah şi mai şi care examinează expresia confuză a adversarului învins.

— Ai înţeles?

Americanul rămăsese mut pentru câteva clipe, cu privirea

pierdută.

— *Holy shit!* exclamă el în cele din urmă, într-un murmur, vorbind ca pentru sine. Eşti sigur?

— Asta e ceea ce au scris ei.

Se ridică de pe bancă şi se întinse ca să-şi dezmorţească muşchii.

— S-au spus multe lucruri despre Columb care nu se potrivesc, Nelson. Uite, când amiralul a ajuns în Spania, în 1484, după cum se presupune, ştii care a fost prima persoană pe care a contactat-o?

Moliarti se ridică şi el şi îşi răsuci trunchiul, încercând să-şi relaxeze corpul care îl durea deja de atâta stat pe banca de piatră; banca 515 era frumoasă, dar incomodă.

— Nu am idee, Tom.

— Un călugăr pe nume Marchena. Ştii de ce naţionalitate era acesta?

— Portughez?

— Bineînţeles, zâmbi el. Ai observat că, atunci când mergem în străinătate, avem tendinţa să căutăm persoane de naţionalitatea noastră? El ar fi putut să întâlnească genovezi sau alţi italieni, erau destui în Sevilla, inclusiv la mănăstirea unde stătea Marchena. Dar nu, el a ales să se întâlnească cu un portughez.

— Ei! Asta nu demonstrează nimic.

— Sigur că nu, dar e foarte ciudat, nu crezi?

Tomas porni pe un drum de pământ, plimbându-se printre copaci, cu Moliarti alături.

— Sunt multe întrebări la care nu s-a răspuns. De exemplu, din ce motiv Columb făcea un mister privind originea sa, de vreme ce el era genovez? La urma urmelor, castilienii erau în acea epocă în bune relaţii cu Genova şi nu se întrevedea nici un motiv pentru care nu ar fi avut încredere într-un genovez. Din contră, dacă legai prietenii cu un genovez câştigai faimă, până şi englezii au navigat în Mediterană sub protecţia steagului genovez al Sfântului Gheorghe, acel stindard alb cu o cruce roşie, pe care ulterior l-au adoptat ca steag al Marii Britanii. Pe de altă parte, ţinând cont de rivalitatea dintre portughezi şi castilieni, prezenţa unui portughez în fruntea unui echipaj castilian ar putea fi deja o problemă, în aceeaşi măsură în care şi contrariul era valabil. De altfel, este de ajuns să vedem cât a suferit portughezul Fernando Magelan atunci când a comandat flota castiliană care a făcut primul înconjur al lumii. Fiind

genovez, Columb nu ar fi avut nici un motiv să-şi ascundă adevărata origine, însă fiind portughez…

— Astea sunt speculaţii.

— Aşa e. Cu toate acestea însă nu este prea clar de ce a creat Columb atâta mister în jurul originii lui, nu-i aşa? Şi crede-mă că mai sunt încă multe întrebări de pus. De exemplu, de ce nu scria el în italiană, toscană sau *volgare* când coresponda cu italieni, în special cu Toscanelli? De ce vorbea castiliana cu accent portughez? Unde a învăţat el latina şi cosmografia dacă era doar un simplu ţesător de mătase fără educaţie? Ce se poate spune despre ciudatele nepotriviri de date? Cum să explicăm că în 1474 scrisoarea lui Toscanelli îl localizează în Lisabona, iar actele notariale genoveze îl situează, în aceeaşi perioadă, foarte departe de Portugalia? În sfârşit, sunt atâtea întrebări de pus, atât de multe încât aş putea foarte bine să-mi petrec aici toată după-amiaza înşirându-le şi adevărul e că pentru a răspunde la toate e nevoie de un imens efort de imaginaţie şi de speculaţie.

Moliarti rămase tăcut; mergea cu ochii aţintiţi în pământ, cu capul aplecat, umerii căzuţi, împovărat. Au urcat panta drumului de pământ cu un aer meditativ, cufundaţi în misterele pe care Toscano le găsise în vechile manuscrise, secrete ascunse în timp sub un strat gros de praf, de tăceri misterioase, de contradicţii şi de lacune. Drumul înverzit era colorat de magnolii roşii şi galbene care se vedeau printre trunchiuri de fagi, palmieri, pini şi stejari; aerul era proaspăt, plăcut, parfumat de romanticele parcele de trandafiri şi lalele, a căror gingăşie feminină contrasta cu frumuseţea carnală a senzualelor orhidee. După-amiaza se prelungi apatic în ritmul lent, de vals al naturii; pădurea era vie şi pulsa de viaţă, coroanele copacilor foşneau şi murmurau uşor sub briza care cobora blând peste munte, trimisă parcă de perdeaua cenuşie de nori; din ramurile pline de vegetaţie se auzeau sunetele ascuţite şi vesele ale sticleţilor care cântau cu multă înflăcărare, în plin duel de ciripituri cu trilurile discrete al păsării colibri sau cu cântecul armonios al privighetorilor.

Drumul îngust prin vegetaţie se deschise dintr-odată spre ceea ce părea a fi un fel de platou înalt, ce avea într-o parte un perete din care ţâşnea un izvor şi o arcadă de piatră sculptată în faţă.

— Fântâna Abundenţei, îl informă Tomas pe Moliarti. Dar în realitate, în ciuda numelui, un alt lucru este mult mai impresionant. Încearcă să ghiceşti…

Americanul analiză structura deschisă în pădure. Arcada avea

câte un vas la fiecare capăt al semicercului şi fiecare din ele avea sculptat câte un cap de satir şi unul de berbec.

— Sunt demoni?

— Nu. Satirul este cel care invadează Insula Iubirilor şi reprezintă haosul. Berbecul este simbolul echinocţiului de primăvară, el e ordinea. Punând alături câte un satir şi un berbec, fiecare din aceste vase semnifică *ordo ab chao,* ordinea de după haos.

În mijlocul arcadei era aşezat un scaun imens de piatră, iar în faţa acestuia o masă mare. De partea opusă, fântâna etala o scoică în care era încastrată o balanţă.

— Nu pricep ce-ar putea fi asta.

— Un tribunal, Nelson.

— Un tribunal?

— Acela este scaunul judecătorului, arătă spre marele scaun sculptat în piatră. Aceea este balanţa dreptăţii, indică desenul încrustat pe suprafaţa fântânii. În simbolistica templieră şi masonă, în timpul echinocţiului de primăvară, lumina şi întunericul, care reprezintă justiţia şi dreptatea, devin egale şi de aceea noul Mare Maestru preia puterea aşezându-se pe tron chiar în această zi. Arătă cu un gest peretele cu izvorul, unde se puteau observa şi alte desene: Acest zid reproduce imagini din Templul lui Solomon, din Ierusalim. Ai auzit de dreptatea lui Solomon?

Îşi aţinti privirea spre două obeliscuri în formă de piramidă fixate deasupra peretelui cu fântâna.

— Obeliscurile leagă pământul de cer precum cele două coloane de la intrarea în Templul lui Solomon, reprezentând adevăraţi stâlpi ai dreptăţii.

Cotiră pe o altă cărare deschisă printre copaci, unde dădură peste un alt platou, mai mare decât cel de la Fântâna Abundenţei. Acolo era Portalul Protectorilor, apărat de doi tritoni. Tomas îşi conduse oaspetele pe un drum care înconjura această nouă structură şi şerpuia prin pădure urmând coasta muntelui; au urcat panta până au dat peste ceva care semăna cu un dolmen, un ansamblu megalitic alcătuit din pietre gigantice acoperite de muşchi. Profesorul îl conduse pe american până la dolmen şi trecură pe sub nişte arcuri formate din pietre dispuse unele peste celelalte, ca la Stonehenge. Tomas împinse de o piatră mare. Spre surprinderea lui Moliarti piatra se roti, învârtindu-se în jurul propriului ax şi dezvălui o structură interioară. Traversară pasajul secret şi în faţa lor se văzu un puţ;

se aplecară peste parapetul acestuia şi priviră în jos spre scările în spirală, cu balustrada săpată în piatră, deschizându-se sub arcuri susţinute de coloane, cu zone de umbră săpate în perete, de sus pătrunzând lumina naturală.

— Ce e asta? întrebă Moliarti.

— Un puţ iniţiatic, explică Tomas, iar vocea lui stârni ecouri în pereţii circulari. Suntem în interiorul unui dolmen, reproducere a unui monument funerar megalitic. Acest loc reprezintă moartea condiţiei primare a omului. Trebuie să coborâm în puţ în căutarea spiritualităţii, a naşterii noului om, a fiinţei iluminate. Coborâm în puţ ca şi cum am coborî în noi înşine, în căutarea străfundurilor sufletului. Făcu un gest cu capul îndemnându-l pe american să-l urmeze: Hai, vino.

Porniră în jos pe scările înguste, coborau în spirală pe lângă pereţii puţului, în sensul acelor de ceasornic. Podeaua era umedă, iar paşii răsunau pe treptele de piatră cu un sunet metalic, strident şi răsunător care se amesteca cu ciripitul păsărilor ce năvălea în acel abis prin deschizătura spre cer şi care răsuna de-a lungul prăpastiei întunecate şi răsucite. Pereţii erau umezi şi acoperiţi de muşchi, la fel ca şi balustradele. Se aplecară peste balustradă şi priviră spre fund, puţul li se părea acum asemenea unui turn răsturnat – Tomas se gândi la Turnul din Pisa săpat în pământ.

— Câţi metri are puţul ăsta?

— Nouă, spuse profesorul. Iar numărul nu e o coincidenţă. Nouă este o cifră încărcată de simbolism, în numeroase limbi europene prezentând similitudini cu cuvântul *nou.* În portugheză există *nove* şi *novo.* În spaniolă *nueve* şi *nuevo.* În franceză *neuf* şi *neuve.* În engleză, *nine* şi *new.* În italiană, *novo* şi *nuovo.* În germană *neun* şi *neu.* Din acest motiv, nouă reprezintă trecerea de la vechi la nou. Nouă au fost primii cavaleri care au înfiinţat Ordinul Templului, care stă la originea Ordinului portughez al lui Cristos. Tot nouă au fost şi învăţaţii pe care Solomon i-a trimis în căutarea lui Hiram Abbif, arhitectul Templului. Demetra a străbătut lumea în nouă zile căutând-o pe fiica sa Persefona. Din Zeus s-au născut nouă muze după nouă nopţi de dragoste. Sunt necesare nouă luni pentru ca o fiinţă umană să se nască. Pentru că este ultimul dintre numerele unitare, nouă anunţă simultan şi în această ordine, sfârşitul şi începutul, vechiul şi noul, moartea şi renaşterea, finalul unui ciclu şi începutul altuia, acesta fiind numărul care închide cercul.

— Ciudat...

Ajunseră în cele din urmă la fund şi studiară centrul puţului iniţiatic. Acolo era un cerc din marmură albă, galbenă şi roşie acoperit de mici băltoace noroioase. În interiorul cercului de marmură se vedea o stea octogonală cu o cruce rotundă înscrisă în interior; era crucea templierilor creştini din Occident. Unul din vârfurile galbene ale crucii indica o groapă întunecată săpată pe fundul puţului.

— Această stea este şi o roză a vânturilor, explică Tomas. Extremitatea rozetei indică Orientul, adică locul de unde răsare Soarele, iar pe direcţia acestuia se construiesc bisericile. Profetul Ezechiel a spus cândva: „Gloria Domnului vine din Orient”. Să urmăm, deci, drumul prin această grotă.

Profesorul se cufundă în întunericul deschis în peretele de piatră, iar Moliarti, după o scurtă ezitare îl urmă. Mergeau cu grijă, pipăind pereţii, mişcându-se ca orbii în măruntaiele sumbre ale tunelului sinuos. Un şir de lumini galbene se iviră la stânga din podea după o curbă şi îi ajută să înainteze. Avansau acum cu mai mare încredere, prin tunelul şerpuit nesfârşit săpat în granit. Un alt spaţiu întunecat se deschidea spre dreapta, un nou drum prin grotă, dovedind că, mai mult decât o cale de legătură subterană, acela era un adevărat labirint. Cunoscând deja drumul, Tomas făcu abstracţie de această nouă rută şi merse tot înainte, urmând drumul principal până când un licăr de lumină anunţă întoarcerea la lumea exterioară. Se îndreptară în direcţia luminii şi văzură un arc de piatră deasupra unui lac cu apă cristalină, cu un firicel de apă ţâşnind la suprafaţa acestuia într-o cascadă, clipocind. Se opriră brusc sub arc pentru că poteca se bifurca de-o parte şi de alta a lacului şi trebuiau să ia o decizie.

— Stânga sau dreapta? întrebă Tomas vrând să ştie ce cale ar trebui să urmeze.

— Stânga? îndrăzni Moliarti, nesigur.

— Dreapta, se împotrivi portughezul, indicând drumul corect. Ştii, Nelson, capătul tunelului reconstituie un episod din *Eneida* lui Virgiliu. Aceasta ar trebui să fie scena în care Enea coboară în infern în căutarea tatălui său şi este pus să aleagă calea corectă la o răscruce. Cei care vor merge spre stânga sunt condamnaţii, cei sortiţi focului veşnic. Doar drumul spre dreapta duce la salvare. Enea l-a ales pe cel din dreapta şi a traversat râul Lethe care i-a permis să ajungă în Câmpiile Elizee, unde l-a găsit pe tatăl său. Prin urmare trebuie să-i urmăm paşii.

O luară spre dreapta şi tunelul deveni din ce în ce mai întunecat, îngust şi înclinat. La un moment dat, umbrele îi

învăluiră în totalitate pe amândoi şi se văzură obligaţi să avanseze încet, pipăind pereţii umezi, nesiguri, ezitanţi. Tunelul se deschise în cele din urmă, fiind inundat de o lumină ce dezvăluia un drum peste lac din pietre înşiruite la suprafaţa apei. Săriră din piatră în piatră până pe celălalt mal şi se treziră din nou în pădure, înconjuraţi de lumină, respirând aerul parfumat al după-amiezii şi ascultând ciripitul suav al măcăleandrilor care zburau din creangă în creangă.

— Ce loc ciudat, comentă Moliarti care experimenta în acel moment un sentiment de irealitate. Dar este foarte frumos.

— Ştii Nelson, această grădină este un text.

— Un text? Ce vrei să spui cu asta?

Coborâră pe potecile înguste printre copaci. Ajunseră din nou la Portalul Protectorilor, iar Tomas îşi conduse invitatul pe o scară îngustă, în spirală, din interiorul unui turn medieval cu creneluri în vârf.

— În trecut, pe vremea Inchiziţiei şi a obscurantismului, pe când societatea era dominată de o Biserică intolerantă, au existat scrieri şi opere de artă care au fost interzise. Artiştii erau persecutaţi, noile idei reduse la tăcere, cărţile arse, picturile distruse. De aici a părut ideea de a sculpta o carte în piatră. La urma urmelor asta reprezintă Quinta da Regaleira. O carte sculptată în piatră. Este uşor să arzi o carte sau să distrugi o pictură pe pânză, dar nu este la fel de uşor să demolezi o proprietate întreagă. Această grădină reprezintă un spaţiu unde se întâlnesc construcţii abstracte care reflectă gândirea esoterică şi care sunt inspirate din labirintul de idei imaginat de Francesco Colonna în lucrarea sa ermetică *Hypnerotomachia Poliphili* şi fundamentate pe conceptele care stau la baza proiectului de expansiune maritimă a Portugaliei şi pe marile legende clasice. Putem spune, într-un fel, că datorită miturilor vehiculate în *Eneida*, în *Divina Comedie* şi în *Lusiada,* acesta este un monument dedicat Marilor Descoperiri portugheze şi rolului pe care l-au avut templierii, rebotezaţi Cavalerii Militari ai lui Cristos.

Ajunseră la baza turnului medieval şi intrară pe un drum mai lat, trecură de Grota Ledei şi se îndreptară spre capelă. Mergeau acum în linişte, atenţi la sunetul paşilor şi la foşnetul delicat al pădurii.

— Şi acum? întrebă Moliarti.

— Să mergem la capelă.

— Nu, nu asta te întrebam. Vreau să ştiu ce lipseşte pentru a

încheia investigaţia?

— Ah, exclamă Tomas. Voi studia cu atenţie acel paragraf al lui Umberto Eco ca să văd dacă descopăr cifrul care să deschidă seiful profesorului Toscano. Trebuie de asemenea să clarific unele lucruri în legătură cu originea lui Columb. Prin urmare va trebui să fac o ultimă călătorie.

— Foarte bine. Avem fonduri pentru asta, după cum ştii.

Tomas se opri lângă un copac imens, la câţiva paşi de capelă. Deschise servieta şi scoase o foaie de hârtie.

— Acesta e un alt mister legat de Columb, spuse el arătând foaia.

— Despre ce e vorba?

— Aceasta este copia unei scrisori care a fost găsită în arhiva de la Veragua.

Americanul întinse mâna şi luă fotocopia.

— Ce scrisoare mai e şi asta?

Studie textul şi clătină din cap, înapoindu-i foaia lui Tomas.

— Nu înţeleg nimic, din portugheza secolului al XV-lea.

— Îţi citesc eu, se oferi Tomas. Aceasta este o scrisoare descoperită printre hârtiile lui Cristofor Columb, după moartea acestuia. Imaginează-ţi că este semnată de marele Joao al II-lea, cunoscut şi sub numele de Principele Perfect, regele portughez care a semnat Tratatul de la Tordesillas, cel care i-a spus lui Columb şi pe bună dreptate, că drumul spre Indii era mai scurt dacă ocoleau Africa decât dacă navigau spre occident, monarhul care…

— Ştiu foarte bine cine a fost regele Joao al II-lea, îl întrerupse Moliarti nerăbdător. Şi spui că i-a scris lui Columb?

— Da.

Tomas îşi concentră acum atenţia asupra versoului foii şi indică nişte linii orizontale şi verticale.

— Vezi aceste linii? Sunt cutele scrisorii.

Începu să o împăturească.

— Dacă o împăturim după cute, aceasta formează un plic pe care se observă adresa destinatarului.

Îi arătă foaia împăturită corespunzător.

— Scrisoarea este adresată „lui xpovam collon, prietenul nostru special, în Sevilla”.

Despături apoi foaia, ca să citească textul de pe verso.

— Şi spune următoarele: „Xpoval Colon. Noi, Dom Joham, cu voia lui Dumnezeu Rege al Portugaliei şi al Algarvesului, al teritoriilor de aici şi de peste mare, în Africa, Domn al Guineei, vă

transmitem multă sănătate. Am văzut scrisoarea pe care ne-ai trimis-o şi bunăvoinţa şi afecţiunea pe care ne-ai arătat-o în ea şi ni le-ai oferit în slujba noastră. Vă mulţumim foarte mult. În ceea ce priveşte venirea dumneavoastră aici, aşa cum aţi arătat şi din alte motive, tot ceea ce aţi întreprins şi măiestria voastră ne vor fi necesare, de aceea ne dorim şi ne va face mare plăcere să veniţi deoarece, în ceea ce vă priveşte, situaţia se va prezenta în aşa fel încât veţi fi mulţumit. Şi dacă totuşi vă e teamă în vreun fel de judecată, din cauza unor lucruri pe care sunteţi obligat să le faceţi, noi, prin această scrisoare, vă garantăm venirea, şederea şi întoarcerea şi vă asigurăm că nu veţi fi închis, reţinut, acuzat, citat sau interogat pentru nici o cauză civilă sau penală, în nici un fel de calitate. Prin prezenta poruncim justiţiei noastre să îndeplinească acest ordin. Şi de aceea vă rugăm şi vă cerem ca venirea voastră să fie pentru un lung răstimp şi să nu aveţi nici o reţinere. Pentru aceasta vă vom mulţumi şi vă vom păstra în slujba noastră. Scrisă în Avis, pe douăzeci martie, 1488, Regele.”

— Ce scrisoare ciudată, nu-i aşa? comentă Moliarti intrigat.

— Mă bucur că eşti de acord cu mine.

— Deci regele portughez l-a invitat pe Columb să se întoarcă în Portugalia în 1488?

— Nu e chiar aşa cum scrie aici.

— Nu?

— Ceea ce scrie aici e că Columb a trimis o scrisoare către regele Joao al II-lea oferindu-i din nou serviciile sale. În acea scrisoare Columb ar fi manifestat oarecare temeri în ceea ce priveşte posibilitatea de a înfrunta justiţia regelui portughez.

— Dar de ce?

— Trebuie să fi făcut ceva în Portugalia. Nu uita că a plecat de aici în grabă, prin 1484, cu patru ani înainte de acest schimb de scrisori. Ceva s-a întâmplat de i-a obligat pe Columb şi pe Diogo, fiul acestuia, să fugă în Spania, însă nu-mi imaginez ce ar fi putut fi. Unul dintre misterele care au legătură cu amiralul este chiar lipsa de documente despre viaţa pe care a dus-o în Portugalia. S-au întâmplat aici lucruri foarte importante şi între timp nu a mai rămas nimic care să ne lămurească, parcă ar fi o gaură neagră în acea perioadă. Dar din această scrisoare se înţelege că, de fapt, s-a întâmplat ceva ce l-a determinat să fugă.

— Unde este acea scrisoare a lui Columb adresată regelui Joao al II-lea?

— Nu a fost niciodată găsită în arhivele portugheze.

— Păcat.
— Şi mai e un detaliu care mă intrigă.
— Ce anume?
— Modul aproape intim cu care Joao al II-lea i se adresează lui Columb înainte ca acesta să devină faimos: „prietenul nostru special din Sevilla”. Nu este o scrisoare formală între un suveran puternic şi un ţesător străin fără educaţie, ci între persoane care se cunoşteau foarte bine.
Moliarti ridică sprânceana dreaptă.
— Această scrisoare pare să nu aibă însă nici o relevanţă în ceea ce priveşte originea lui Columb.
Tomas zâmbi.
— Recunosc, poate că nu. Sau poate că are. În acest caz demonstrează cel puţin că cei doi se cunoşteau mult mai bine decât credeam noi şi că navigatorul frecventase curtea regelui portughez, ceea ce lansează ipoteza că este vorba de o persoană nobilă, o posibilitate care se potriveşte cu alte două lucruri. Primul, după cum am văzut, este căsătoria cu nobila Filipa Moniz, ceea ce în acea perioadă nu intra în discuţie pentru un om simplu. Dar fiind şi el nobil, capătă sens.
— Eşti sigur că era imposibil pentru un om simplu să se căsătorească cu o nobilă?
— Absolut, confirmă Tomas, dând categoric din cap. Am vorbit cu un coleg de facultate, specialist în istoria Marilor Descoperiri, care mi-a spus că nu cunoaşte absolut nici un caz în secolul al XV-lea, de căsătorie între un om simplu şi o nobilă. Cunoştea două cazuri din secolul al XVI-lea, în care erau implicaţi burghezi bogaţi care s-au căsătorit cu două nobile, dar nicidecum în secolul al XV-lea. În acea perioadă era imposibil.
— Hmm, bombăni americanul. Şi care e celălalt lucru care se potriveşte cu ipoteza conform căreia Columb era un nobil?
Istoricul scoase din mapă încă o foaie.
— Cel de-al doilea îl reprezintă acest document, despre care nu ţi-am vorbit până acum. Este vorba de ordinul dat de regina Isabela Catolica, datată pe 20 mai 1493, prin care îi acordă blazonul lui Colon şi care spune următoarele – indică fragmentul de pe foaia pe care o avea în mână *„Y en outro cuadro bajo a la mano izquierda las armas vuestras que sabiades tener.*”
Se uită la Moliarti întrebător.
— *Las armas vuestras que sabiades tener*? Deci Columb avea deja un blazon? Dar credeam că nu era decât un simplu ţesător de mătase, umil şi lipsit de educaţie. Cum se poate ca un ţesător

de mătase să aibă blazon?

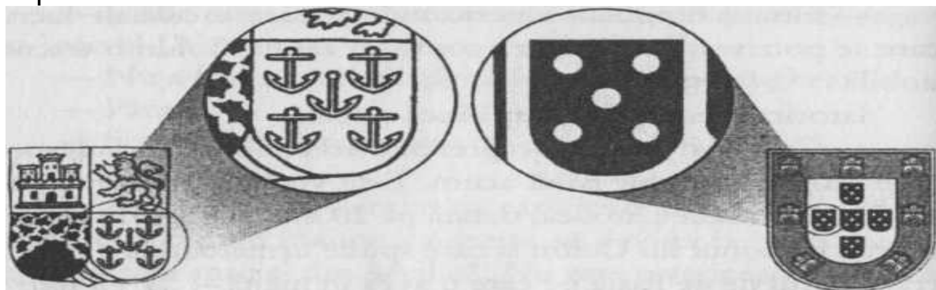
Mai scoase o foaie din servietă şi-i arătă o imagine heraldică în partea stângă.

— Acum uită-te cu atenţie, acesta este scutul lui Columb. După cum vezi, este alcătuit din patru imagini. În partea superioară sunt înfăţişate un castel şi un leu care reprezintă regatele Castiliei şi Leonului, în stânga jos, nişte insule pe mare care reprezintă descoperirile lui Colon.

Puse degetul pe ultima parte a scutului.

— Şi aceasta este imaginea despre care Isabel Catolica a spus că ar corespunde cu *„armas vuestras que sabiades tener”.* Şi ce avem aici? Făcu o pauză înainte de a răspunde la propria-i întrebare: Cinci ancore de aur dispuse sub forma crucii sfântului Andrei, pe fond albastru. Acum priveşte aici.

Tomas îi arătă lui Nelson o imagine a stemei portugheze, în dreapta.

— După cum se vede, imaginea celor cinci ancore de aur din ultima pătrime a blazonului lui Columb, aici aşezată la stânga, este extrem de asemănătoare cu stema regală a Portugaliei, unde cele cinci scuturi sunt alcătuite din cinci piese dispuse la fel în forma crucii sfântului Andrei, un desen care se poate vedea şi astăzi pe steagul portughez.

— Mai să fie!

— Adică blazonul lui Columb trimite direct la simbolurile Leonului, Castiliei şi Portugaliei.

— Incredibil…

— Ceea ce se potriveşte şi cu declaraţia lui Joan Lorosano.

— Ăsta cine mai e?

— Joan Lorosano a fost un specialist în ştiinţe juridice spaniol, contemporan al lui Columb. Lorosano s-a referit la amiral ca fiind „unul despre care se spune că este lusitan”.

— Hmm, murmură Moliari gânditor. Despre care se spune, zice

Lorosano. Dar nici el nu e sigur…

— Nelson, Nelson, nu te preface că nu înţelegi! Ceea ce este relevant în această afirmaţie reprezintă faptul că originea portugheză a lui Columb, din câte se pare, dădea naştere unor comentarii.

— Dar există cineva din perioada aceea care să fi afirmat clar că acesta era portughez?

Tomas începu să râdă.

— Din întâmplare, chiar există. În *Pleyto de la Prioridad,* doi martori, Hernan Camacho şi Alonso Belas s-au referit la Columb numindu-l „infantele Portugaliei”.

— Ah! se lamenta americanul, de parcă i-ar fi înfipt cineva un cuţit în piept.

— Şi mai există un lucru despre care vreau să-ţi povestesc, adăugă Tomas, verificându-şi încă o dată carnetul cu notiţe. La apogeul confruntării între istoricii spanioli şi italieni privind adevărata origine a lui Columb, unul dintre spanioli, Ricardo Beltran y Rozpide, preşedintele Societăţii Regale de Geografie, a scris un text care se încheie cu o frază criptică. El afirmă următoarele: *„el descobridor de America no nacio en Genova y fue oriundo de algun lugar de la tierra hispana situado en la banda occidental de la Peninsula entre los cabos Ortegal y San Vicente.”*

Îl privi fix pe Moliarti.

— Aceasta este o afirmaţie extraordinară dacă luăm în considerare faptul că a fost făcută de un prestigios academician spaniol, într-o perioadă de mare dezbatere naţionalistă spaniolă în legătură cu amiralul.

— Iartă-mă, spuse americanul, dar nu văd ce ar avea asta aşa de extraordinar…

— Nelson, capul Ortegal se afla în Galiţia…

— Exact. Este normal ca în acea perioadă un spaniol să susţină o persoană de aceeaşi origine.

— … iar capul Sfântul Vicenţiu se află în partea de sud a Portugaliei.

Moliarti se holbă la el.

— Ah…

— După cum ai văzut, este absolut firesc ca, într-o atmosferă de dezbatere naţionalistă, un istoric spaniol să susţină originea galiciană lui Columb. Dar ca el să menţioneze clar toată coasta portugheză ca reprezentând locul natal al amiralului, nu mai pare la fel de normal în acel context. Ridică degetul arătător: Doar

dacă nu ştia ceva ce nu ne-a dezvăluit.

— Şi ştia?

Tomas zâmbi şi dădu afirmativ din cap.

— Din câte se pare, ştia. Rozpide avea un prieten portughez pe nume Afonso de Dornelas, care era la rândul lui prieten cu celebrul istoric Armando Cortesao. Pe patul de moarte, cercetătorul spaniol i-a mărturisit prietenului său portughez că printre documentele lui Joao da Nova, care se aflau într-o arhivă privată din Portugalia, se găseau unul sau mai multe documente care clarificau în totalitate originea lui Cristofor Columb. Dornelas îl întrebase în mai multe rânduri unde se află acea arhivă privată. Rozpide i-a spus că, având în vedere că această problemă se dezbătea într-un mod atât de dramatic în Spania, ar fi fost o lipsă de respect din partea lui să-i spună unde putea să găsească un astfel de document. La scurt timp după aceea istoricul spaniol a murit, luând secretul cu el în mormânt.

Se întoarse şi începu să meargă din nou, îndreptându-se spre o capelă mică, încă un loc plin de mister pe care Quinta da Regaleira îl închidea între zidurile sale, un nou capitol din acea extraordinară carte sculptată în piatră.

Cu inima plină de speranţă Tomas se prezentă sâmbăta următoare la uşa casei de pe strada Sao Joao din Estoril. Ducea în braţe un elegant buchet de cârciumărese, unele albe, altele stacojii, cu petalele larg deschise în lumină, ca şi cum ar fi îmbrăţişat lumea întreagă, dezvăluind în centru mici tije alburii. Citise în cartea Constantei că aceste flori reprezentau gândul la cineva absent, exprimând mesaje dramatice, precum „sunt în doliu fără tine”, sau pur şi simplu „mi-e dor de tine”, sentimente pe care el le considera naturale în acea situaţie. Însă soacra, care îi deschise uşa, privi florile cu dispreţ şi clătină din cap când acesta o întrebă dacă putea să vorbească cu soţia sa.

— Constanca nu e acasă, îl informă ea sec.

— Ah, răspunse Tomas decepţionat. Nu pot măcar să vorbesc cu ea?

— Ţi-am spus deja că nu e acasă, repetă soacra cu bruscheţe, aproape silabisind cuvintele, ca şi cum ar fi vorbit unui copil.

— Şi Margarida?

— E înăuntru. Mă duc să o chem.

Înainte ca doamna Teresa să plece în căutarea nepoatei, Tomas îi înmână buchetul.

— Puteţi măcar să-i daţi aceste flori?

Soacra ezită, îl privi de sus, ca pe cineva care deja abuza de bunăvoinţa ei şi clătină din nou din cap, mulţumită în sinea ei că-l mai refuza o dată.

— Nu meriţi să primească flori de la tine.

Margarida mâncase deja de prânz, fapt pentru care au plecat direct spre locul pe care voiau să-l viziteze: Grădina zoologică. Îşi petrecură după-amiaza umblând prin parc şi mâncând popcorn şi vată de zahăr. Cobrele şi celelalte reptile o făcură pe fetiţă să se agaţe de tatăl ei şi acelaşi lucru se întâmplă şi la cuşca animalelor sălbatice, însă la spectacolul cu delfini fu cu totul altceva, micuţa nu se mai oprea din ţopăit şi din aplaudat acrobaţiile din bazin. Tomas a realizat cât de diferită era grădina zoologică în comparaţie cu Quinta da Regaleira, plină de agitaţie, într-o atmosferă veselă şi colorată, iar cealaltă învăluită într-o atmosferă lugubră şi tăcută. Atât de diferite şi totuşi atât de asemănătoare şi una şi alta fiind construite de acelaşi om, Carvalho Monteiro, milionarul care, pe la începutul secolului al XX-lea, adunase animale sălbatice în Lisabona şi mistere ezoterice în Sintra.

Cerul capătă tonuri de roşu aprins şi de auriu datorită soarelui care cobora să sărute orizontul. Simţi frigul pătrunzându-i prin haine, aşa că ieşiră din grădina zoologică şi se refugiară în maşină la căldură. În drum spre casă, trecură pe la centrul comercial Oeiras şi făcură cumpărături cât să umple frigiderul. Margarida vru o casetă cu desene animate şi umplu căruciorul cu ciocolată.

— Şi pent'u p'ietenii mei, explică ea.

Tomas renunţase deja să se mai opună acestor ieşiri de generozitate, pentru că fetei îi plăcea să cumpere cadouri şi să le ofere tuturor, ajungând să-şi dea şi propriul cadou, în cazul în care cuiva i-ar fi plăcut foarte mult. Ieşiră din supermarket şi se îndreptară spre *fast food* unde comandară două porţii de hamburgeri cu cartofi prăjiţi şi băuturi răcoritoare.

— Cum te cheamă? întrebă Margarida, privindu-l cu atenţie peste tejghea pe băiatul care împacheta mâncarea.

— Cum? făcu el surprins, ridicând capul s-o privească pe acea fetiţă ciudată care îi vorbea chiar de lângă casa de marcat.

— Cum te cheamă?

— Pedro, răspunse el, grăbit să livreze comanda.

— Eşti căsăto'it?

Băiatul izbucni într-un hohot de râs, amuzat de indiscreţia neaşteptată a micuţei.

— Eu? Nu.
— Ai o iubită?
— Ăă… da.
— E d'ăguţă?
— Margarida, interveni Tomas, care văzuse că interogatoriul mersese prea departe şi că băiatul se înroşise. Lasă-l pe domnul în pace să-şi facă treaba.
Micuţa tăcu un moment. Dar numai un moment.
— O să'uţi pe gu'ă, aşa-i?
— Margarida!
Duseră mâncarea acasă. Luară cina la televizor şi îşi murdăriră degetele de ketchup şi de grăsime. Pe la unsprezece noaptea merseră să se culce, dar Tomas se văzu obligat să-i citească pentru a nu ştiu câta oară povestea Cenuşăresei, un obicei la care ea nu voia să renunţe.
— Şi ce ai făcut săptămâna asta? întrebă tatăl în timp ce închidea cartea, lăsând-o pe Cenuşăreasă să trăiască fericită cu prinţul ei, în palat.
— Am fost la şcoală şi la docto'ul Olivei'a.
— Da? Şi ce-a spus?
— A spus că mai t'ebuie să fac analize.
— Pentru ce?
— La sânge.
— La sânge? Asta nu ştiam. De ce?
— Pent'u că sunt foa'te palidă.
Tomas o privi. Avea într-adevăr pielea foarte albă, de o paloare nesănătoasă.
— Hmm, murmură el în timp ce o studia. Şi ce-a mai spus?
— Că t'ebuie să ţin dietă.
— Dar tu nu eşti grasă.
Margarida ridică din umeri.
— Aşa a spus.
Tomas se întoarse spre noptieră şi stinse veioza. Se aplecă peste copilă şi o înveli mai bine.
— Şi mama? întrebă el din întuneric. Ea ce mai face?
— E bine.
— Mai plânge?
— Nu.
— Nu mai plânge?
— Nu.
Tomas tăcu pentru câteva clipe, decepţionat.
— Crezi că nu-i mai place de tati? întrebă el încercând să

tatoneze situaţia.

— Nu.

— Nu-i mai place?

— Nu.

— Şi de ce spui asta, draga mea?

— Pent'u că ea a'e acum un p'ieten nou.

Tomas se ridică, surprins.

— Ce spui?

— Mama a'e un p'ieten nou.

— Un prieten? Ce prieten?

— Îl cheamă Ca'los şi buni spune că e special. Şi că e mult mai bun decât tine.

XIV

Delicate.

Ca paşii unei balerine care pluteşte graţios pe scenă, ca gânguritul unui bebeluş legănat la sânul blând şi primitor al mamei, aşa începură mişcările delicate ale frunzelor ce se înălţau de la pământ, zburând de colo-colo în salturi intermitente, rotindu-se, învârtindu-se în jurul unui ax invizibil, animate de un vânt cald ce devenea din ce în ce mai furios, acea briză se transformă gradual, aproape imperceptibil, într-o coloană de pulbere, într-un vârtej ce suflă frunzele îngălbenite şi ruginii pe trotuar, rostogolindu-se într-un mistic dans al vieţii, cu o traiectorie atât de incertă, încât în scurt timp vârtejul abandonă drumul şi invadă strada animată ce se întindea de-a lungul zidurilor groase ale Oraşului Vechi. Tomas evită vârtejul care înainta cu mişcări circulare pe asfalt şi încetini pasul, traversă Sultan Suleyman de lângă Kikar Shaar Shkhem, amestecându-se în mulţime. Pietre antice, milenare se iveau pe la colţuri, păstrând în ele amintiri care, în acel oraş, erau numai sânge şi durere şi speranţă şi credinţă şi suferinţă. Pietre tari ca metalul şi netede ca fildeşul.

Delicate.

Ziua începuse proaspătă şi uscată, chiar dacă soarele se arăta necruţător şi de nesuportat celor care îndrăzneau să i se expună fără a-şi acoperi capul. O masă de oameni care veneau parcă din toate părţile, coborau vastele scări, îndreptându-se spre imensa poartă într-o grabă crescândă, ca nişte furnici lacome care se îmbulzesc la o picătură de miere, din ce în ce mai multe, concentrate, sub privirea atentă şi vigilentă a oamenilor în uniformă măslinie şi cască: erau soldaţii lui Tsahal, care mai opreau câte un trecător şi mai interpelau un altul, ici şi colo, cerând de fiecare dată documentele şi verificând bagajele, cu mitraliere M-16 agăţate neglijent de gât, dar toată lumea ştia că neglijenţa asta era doar de faţadă. În jurul monumentalei Porţi a Damascului domnea o agitaţie nervoasă, compactă, furnicarul de oameni îndreptându-se în direcţia marii intrări, ocolind tarabele cu fructe şi legume şi pâine dulce, murmurând cuvinte de neînţeles, ocărând, îmbrâncindu-se unii pe alţii, iar Tomas era prins în mijlocul lor, înghesuit din toate părţile de arabii cu

mirosul tipic de transpiraţie a celor care vin de departe ca să-şi facă cumpărăturile la *souk* sau ca să se închine lui Allah la marea Moschee Al Aqsa. Prins în mulţimea de oameni care îl târau înspre marea intrare din nord a Oraşului Vechi al Ierusalimului, ridică privirea şi văzu acolo, sus, doi soldaţi israeliţi instalaţi în vârful Porţii Damascului, spionând mulţimea printre crenelurile zidului, scrutând fiecare figură umană, una câte una, în căutarea semnelor care ar fi putut declanşa alarma.

Valul de oameni îl transportă prin marea poartă, dar lungul drum începu iar să se îngusteze, pierzându-se printre căsuţele scunde din Cartierul Musulman. Tomas se simţea parcă târât de ape, incapabil să reziste incredibilei forţe, urmând abandonat fluxul, lăsându-se condus pe străzile strâmte şi gălăgioase; se distingea colo un magazin de artizanat, alături, tarabe cu fructe, recunoscu portocale, banane, curmale şi de asemenea vase cu migdale şi măsline negre.

Trei drumuri se deschideau înaintea sa, împărţind mulţimea şi făcând mai puţin dens fluxul de oameni care se revărsa fără încetare pe Poarta Damascului. Căută din priviri numele străzilor; cea din dreapta era Souk Khan El-Zeit, unde se întrezăreau mici brutării, patiserii şi băcănii, iar la stânga era o plăcuţă care indica Azilul Indian şi Poarta Morilor. Consultă harta şi se hotărî; strada din mijloc era cea care îl interesa şi pe aceea o urmă, drept înainte, înspre sud. Trecu pe sub un edificiu arcuit deasupra străzii şi, într-o pantă uşoară, dădu peste încă o bifurcaţie. La stânga se înălţa complexul Azilului Austriac şi străduţa ce se deschidea la stânga etala pe un perete, în ebraică, arabă şi latină, un nume care-l făcu deodată să se oprească.

Via Dolorosa.

Tomas nu era un om religios, dar nu putea să-şi scoată din cap, în acel moment, figura chinuită a lui Isus, târându-se pe acea stradă îngustă cu crucea în spate, condamnatul escortat de legionarii romani, firişoare de sânge scurgându-i-se de pe faţă şi picurând pe piatră. Imaginea aceasta era, în acel loc, un reflex condiţionat, aproape un clişeu, văzuse de atâtea ori reproduceri ale acelui drum fatidic încât, aflat în faţa numelui Via Dolorosa înscris pe un perete, ochii săi fură inundaţi de secvenţe imaginate ale evenimentelor petrecute acolo cu mii de ani în urmă.

Harta îi arătă că era nevoit să traverseze tot Oraşul Vechi pe lunga stradă din faţa sa. O luă pe El-Wad, pe unde momentan continua în zigzag Via Dolorosa, trecu pe lângă Yeshivat Torat

Chaim şi merse înainte, lăsând în urmă strada parcursă de Cristos în ultimele sale ore de viaţă. La prima bifurcaţie la stânga, soldaţi ai lui Tsahal, armata israeliană, instalaseră un post de control pentru accesul în Bar Kuk, strada strâmtă care ducea la complexul sacru în care se aflau Haram El Sharif şi Moscheea Al Aqsa, interzicând trecerea tuturor celor care nu erau musulmani; probabil avea loc o ceremonie religioasă islamică pe care nimeni nu dorea s-o perturbe. Îngustată de edificiile care o delimitau şi trecând prin numeroase tuneluri şi arcuri, El-Wad era protejată de soare; era străbătută de o briză răcoroasă care-l făcu pe Tomas să se înfioare în timp ce mergea cu paşi grăbiţi pe la umbră, ignorând magazinele de tot felul, cu toate că mai lansa câte o privire fugară spre vasele din cupru şi bronz înghesuite pe la intrarea acestora. După ce trecu prin Hammam El-Ain, o luă pe Rechov Hashalshelet în direcţia Cartierului Armenesc, la vest, dar la colţul clădirii Tashatamuriyya o luă la stânga, intrând în Cartierul Evreiesc.

Zumzetul străduţelor arăbeşti fu astfel înlocuit de ceva foarte diferit; spaţiile erau mai deschise şi liniştite, aproape bucolice şi nu se vedea ţipenie, se putea auzi doar ciripitul vesel al păsărilor şi foşnetul liniştit al copacilor ce-şi legănau coroanele încet în vânt. Vizitatorul identifică strada Shonei Halakhot şi căută numărul porţii. Lângă sonerie strălucea o placă aurită, inscripţionată în ebraică şi dedesubt în engleză, cu litere mai mici: *The Kabbalah Jewish Quarter Center.* Apăsă pe butonul negru şi auzi un zumzăit electric în interior; un tânăr cu ochelari rotunzi şi barbă rară, foarte fină, îl privi întrebător.

— *Boker tov,* salută tânărul, dând bună dimineaţa în ebraică şi dorind să ştie cu ce îl putea ajuta. *Ma unchal laasot lemaancha?*

— *Shalom,* răspunse Tomas.

Căută în carneţel fraza notată la hotel prin care să spună că nu ştia să vorbească ebraică.

— *Uh… eineniyode'a ivrit.*

Se uită la tânărul evreu, încercând să vadă dacă a fost înţeles.

— *De you speak English*?

— *Ani lo mevin anglit,* răspunse băiatul, clătinând din cap.

Era evident că nu înţelegea engleză. Portughezul îl privi insistent, căutând o cale de a rezolva problema.

— Ăă… Solomon… ăă… se bâlbâi el, încercând să întrebe de rabinul cu care stabilise întâlnirea. Rabi Solomon Ben-Porat?

— Ah, *ken,* consimţi israelitul, deschizând poarta şi invitându-l să intre. *Be'vakasba!*

Tânărul amfitrion îl conduse într-o sală micuţă, decorată sobru, rosti un scurt *„slach li”,* făcându-i semn să aştepte, se aplecă într-o scurtă reverenţă şi dispăru pe hol. Tomas se aşeză pe o sofa de culoare închisă şi examină încăperea. Mobila era din lemn închis la culoare în contrast cu pereţii plini de tablouri cu caractere ebraice, sigur erau citate din *Vechiul Testament,* plutea în aer un miros de camfor şi hârtie veche, amestecat cu alt miros acid, de ceară şi vopsea. O ferestruică dădea înspre stradă, dar draperiile abia dacă lăsau să treacă un pic de lumină difuză, suficient cât să facă să strălucească particulele de praf care pluteau prin sală.

Câteva minute mai târziu auzi voci apropiindu-se şi un om corpolent, robust, în ciuda faptului că părea de şaptezeci de ani, apăru în uşa săliţei. Venea îmbrăcat într-un *talit* din bumbac alb cu linii purpurii şi franjuri albi şi bleu, atârnând de-o parte şi de alta, pe care se pare că nu-l scosese de la *shacharit*-ul matinal; avea o barbă deasă, sură, talmudică, parcă era Moş Crăciun sau vreun rege asirian şi o tichie neagră în vârful capului chel.

— *Shalom aleichem,* salută nou-venitul, întinzând mâna cu blândeţe. Sunt rabinul Solomon Ben-Porat, spuse într-o engleză chinuită, pronunţată cu accent ebraic. Cu cine am plăcerea?

— Sunt profesorul Tomas Noronha, din Lisabona.

— A, profesorul Noronha! exclamă încântat.

Îşi strânseră mâinile cu putere. Tomas observă că rabinul avea o mână mare, dar fermă, aproape o strivea pe a sa.

— *Na’im le’hakir otcha!*

— Poftim?

— Încântat de cunoştinţă, repetă el, acum în engleză. Aţi călătorit bine?

— Da, foarte bine.

Rabinul îi făcu semn să-l urmeze şi îl conduse pe hol către o altă sală, pălăvrăgind despre minunile numite avioanele din zilele noastre, invenţii fantastice care îţi permit să călătoreşti mai repede decât porumbelul lui Noe. Mergea cu o oarecare dificultate, legănându-şi corpul într-o parte şi-n alta şi înaintarea se dovedi a fi atât de lentă încât drumul deveni lung. În capătul culoarului intră în ceea ce părea a fi o bibliotecă cu o masă mare de stejar în centru; îl invită pe Tomas să se aşeze pe unul dintre scaunele de la masă şi se făcu şi el comod pe un altul, în partea opusă.

— Aceasta este sala noastră de întâlniri, preciză cu voce

răguşită şi răsunătoare, cu un accent gutural, graseind engleza sa ebraizată, astfel că expresia *meeting room* îi ieşi *meeting rrroom.* Doriţi ceva de băut?

— Nu, mulţumesc.

— Nici măcar apă?

— Da. Apă aş vrea.

Rabinul îşi îndreptă privirea spre intrare.

— Chaim, strigă. *Ma'im.*

În câteva momente apăru la intrare un alt bărbat cu o carafă de apă şi două pahare pe o tavă. Părea de vreo treizeci şi ceva de ani. Era slab şi purta o barbă lungă şi întunecată şi un păr castaniu creţ, iar pe cap avea o tichie tricotată. Intră în sală şi aşeză carafa şi paharele pe masă.

— Acesta este Chaim Nassi, spuse rabinul, prezentându-l pe bărbat, apoi râse. Regele evreilor.

Tomas şi Chaim schimbară câte un *shalom* şi îşi strânseră mâinile.

— Dumneavoastră sunteţi profesorul din Lisabona? întrebă Chaim în engleză.

— Da.

— A... exclamă.

Se vedea că mai dorea să spună ceva, dar se abţinu.

— Foarte bine.

— Chaim este de origine portugheză, explică rabinul. Nu-i aşa, Chaim?

— Da, spuse, plecând capul cu modestie.

— A, da? se miră Tomas. Evreu portughez?

— Da, confirmă Chaim. Familia mea este sefardă.

— Ştiţi ce este un sefard? întrebă rabinul.

— Nu.

— Este un evreu din peninsula Iberică.

— Ah, sefardit.

— Da. Sefard sau sefardit, e acelaşi lucru.

Ridică din umeri.

— Sefarzii au fost expulzaţi din peninsula Iberică în jurul anului 5250.

— 5250? întrebă Tomas, fără să înţeleagă.

— Da, 5250, un an în plus sau în minus.

Făcu o pauză şi ochii i se măriră în semn că a înţeles, iluminat brusc, uimirea portughezului.

— Anul iudaic, bineînţeles.

— A, aşa da. Pentru că după calendarul creştin ei au plecat la

sfârşitul secolului al XV-lea.

— Probabil, dar noi întotdeauna calculăm după calendarul nostru.

Luă o înghiţitură de apă.

— Dacă nu mă înşel sefarzii expulzaţi însumau în total aproximativ un sfert de milion de persoane. Au abandonat peninsula Iberică şi s-au împrăştiat prin nordul Africii, prin Imperiul Otoman, prin America de Sud, Italia, Olanda.

— Iată un exemplu, interveni Tomas. Spinoza era un iudeu portughez, familia sa a fugit în Olanda.

— Da, consimţi rabinul. Sefarzii erau foarte culţi, probabil dintre evreii cu cele mai multe cunoştinţe în acele vremuri. Au fost printre primii care au plecat să trăiască în Statele Unite şi încă şi azi sunt consideraţi cei mai de seamă fii ai iudaismului.

Istoricul portughez îşi aşeză cotul pe masă pentru a-şi sprijini capul.

— Ştiţi, expulzarea evreilor a fost o mare prostie, probabil una dintre cele mai mari grozăvii comise vreodată de portughezi, exclamă, cu un aer meditativ. Şi nu numai din motive umanitare. Plecarea lor este direct legată de declinul ţării.

Solomon Ben-Porat păru interesat de subiect.

— A, da? În ce sens?

Tomas îl privi cu atenţie.

— Spuneţi-mi un lucru. În opinia dumneavoastră ce face un om sau o ţară bogată?

— Ăă… banii, presupun. Cine are bani este bogat.

— Pare logic, consimţi portughezul. Dar acum câţiva ani a fost publicată în Portugalia o carte scrisă de un profesor de la Harvard, intitulată *Bogăţia şi Sărăcia Naţiunilor*, care definea altfel bogăţia. De exemplu, este Arabia Saudită o ţară bogată? Luându-ne după concepţia dumneavoastră, da, deoarece are foarte mulţi bani. Dar când saudiţii trebuie să construiască ceva, ce fac? Cheamă ingineri germani. Când doresc să cumpere o maşină, unde o caută? La Detroit, în Statele Unite. Când vor să folosească un telefon mobil, îl importă din Finlanda. Şi aşa mai departe.

Făcu un gest în direcţia rabinului, interpelându-l.

— Acum spuneţi-mi, ce se va întâmpla în ziua în care se va termina petrolul?

— În ziua în care se va termina petrolul?

— Da. Ce se va întâmpla cu Arabia Saudită când se va termina petrolul?

— Nu ştiu, râse rabinul. Vor deveni iar săraci, presupun.

Tomas făcu un gest rapid cu degetul arătător.

— Exact. Devin iar săraci.

Făcu un gest cu mâinile, subliniind evidenţa celor afirmate.

— Deci, ceea ce face o ţară bogată nu sunt banii. Pot să nu am petrol, dar, dacă mă pricep la construit poduri şi automobile sau telefoane mobile, sunt în stare să-mi generez această bogăţie pe altă cale, mai durabilă. Şi acest lucru este ceea ce face într-adevăr un om sau o ţară bogată.

— Înţeleg.

— Iată ce s-a întâmplat cu Portugalia în timpul Descoperirilor. Ţara a deschis porţile cunoaşterii. Infantele don Henrique a adunat minţi luminate ale timpului său, portughezi şi străini, care puteau inventa noi instrumente pentru navigaţie, a creat un nou tip de ambarcaţiuni, a produs noi arme, a dezvoltat cartografia, în fine, a fost o perioadă de mare bogăţie intelectuală. Mulţi dintre acei portughezi şi străini erau creştini, dar nu toţi.

— Unii erau evrei…

— Exact. Existau evrei printre minţile luminate care au realizat Descoperirile şi unii din ei au fost foarte importanţi. Au adus ţării noi cunoştinţe, au deschis porţi, au stabilit contacte, au găsit banii necesari, au arătat noi direcţii. În timp ce spaniolii îi persecutau pe evrei, portughezii îi protejau. Dar la sfârşitul secolului al XV-lea, lucrurile au început să se schimbe. Regii Catolici i-au expulzat pe evrei din Spania în 1492, iar mulţi din ei au căutat refugiu în Portugalia, fiind protejaţi de regele don Joao al II-lea. Problema e că succesorul său, regele don Manuel I, la un moment dat, a dorit să-şi realizeze visul de deveni rege al întregii peninsule Iberice, cu capitala la Lisabona şi a iniţiat un plan de a-i seduce pe Regii Catolici, pentru a facilita eventuala uniune dinastică, dar propria mireasă, catolică fanatică, a impus o condiţie pentru a face posibilă căsătoria!

— Dorea expulzarea evreilor, ghici rabinul.

— Nimic altceva. Nu voia evrei în Portugalia. În alte condiţii, don Manuel i-ar fi trimis la plimbare, pe nevastă şi pe Regii Catolici. Dar acelea nu erau circumstanţe normale. Regele portughez dorea să fie rege peste întreaga peninsulă Iberică, astfel că, strâns cu uşa de condiţia impusă de mireasă şi de asemenea sub presiunea exercitată de Biserica portugheză, prostănacul de don Manuel a cedat. A încercat, totuşi, un subterfugiu. În loc să gonească evreii, s-a gândit să-i convertească forţat. Într-o operaţiune de mari proporţii

declanşată în 1497, regele i-a botezat împotriva voinţei lor. Astfel au fost creştinaţi şaptezeci de mii de evrei portughezi, care de atunci s-au numit creştini noi. Dar majoritatea au continuat să profeseze religia iudaică în secret. În consecinţă, în 1506 a avut loc primul val de execuţii ale evreilor, un *pogrom* condus de popor care a făcut două mii de morţi. Acele acţiuni erau comune în Spania, unde intoleranţa devenise un lucru normal, dar nu şi în Portugalia. Rezultatul a fost catastrofal. Evreii au început să fugă din ţară, luând cu ei o preţioasă comoară: cunoştinţele lor, curiozitatea lor, spiritul lor inventiv. Acest prim pas a fost urmat în decada de după 1540 de instalarea Inchiziţiei în Portugalia, iar dezastrul a devenit total patruzeci de ani mai târziu când uniunea dinastică cu Spania, mult visată de don Manuel, s-a concretizat în sfârşit, dar sub dominaţia spaniolilor. Spania a adus cu sine metode obscurantiste, încă şi mai radicale. Portugalia s-a închis faţă de orice influenţe străine şi faţă de cunoaştere. Textele ştiinţifice au fost interzise, educaţia a început să fie controlată exclusiv de Biserică, ţara s-a cufundat într-o ignoranţă fanatică. Odată cu interzicerea iudaismului, Portugalia a intrat într-o perioadă de declin, care doar pe alocuri a putut fi remediată.

— Ăsta chiar că este un mod interesant de a cunoaşte istoria unei ţări, comentă rabinul surâzând. Observând deciziile proaste.

— Cauze mici, efecte mari, observă Tomas.

Rabinul puse o mână pe umărul lui Chaim, într-un gest afectuos, dar îşi menţinu privirea asupra portughezului.

— Regele evreilor aici de faţă este descendentul unia din cele mai importante familii sefarde din Portugalia.

Întoarse privirea către protejatul său.

— Nu-i aşa Chaim?

Chaim dădu din cap, cu umilinţă.

— Da, maestre.

— Cum se numeau strămoşii dumneavoastră? dori să ştie Tomas.

— Vreţi numele portughez sau pe cel evreiesc?

— Ăă... pe amândouă, cred.

— Familia mea a adoptat numele de Mendes, dar în realitate se numeau Nassi. Ani mai târziu, după ce au început persecuţiile în Lisabona, strămoşii mei au fugit mai întâi în Olanda, iar apoi în Turcia. Matriarha familiei era Gracia Nassi, ea s-a folosit de influenţa pe care o avea pe lângă sultanul turc şi de multele sale contacte cu negustori pentru a-i ajuta pe creştinii noi să fugă din

Portugalia. A fost pe punctul de a organiza un boicot comercial în ţările care îi persecutau pe evrei.

— Doamna Gracia Nassi este renumită în rândul evreilor, adăugă rabinul. Poetul Samuel Usque i-a dedicat o carte în portugheză, *Consolacam as Tribulacoens de Ysrael şi* a consacrat-o sub numele de „inima evreilor”.

— Nepotul Graciei, Jose Nassi, a fugit de asemenea din Portugalia în Istanbul, spuse Chaim reluând povestea. Jose a devenit un bun bancher şi om de stat, devenind bun prieten al monarhilor europeni şi consilier al sultanului, care l-a numit duce. Gracia şi Jose Nassi au fost cei care şi-au însuşit controlul asupra Tiberiadei, aici în Israel, stimulând alţi evrei să vină să se stabilească aici.

Tomas zâmbi.

— Vreţi să spuneţi că au fost doi evrei portughezi, strămoşii dumneavoastră, cei care au iniţiat conflictul din Orientul Mijlociu?

Cei doi israeliţi schiţară câte un zâmbet.

— Este şi acesta un punct de vedere, răspunse Chaim, mângâindu-şi barba creaţă. Eu prefer să cred că ei au fost instrumentele prin care Dumnezeu ne-a înapoiat Pământul Promis.

— Dar dumneavoastră nu ştiţi ce e mai important, indică rabinul. Faptul că Jose Nassi a devenit atât de bogat, încât chiar şi azi este cunoscut sub numele de regele evreilor.

Ridică un deget.

— E rege şi pentru că *nassi* înseamnă *rege* în ebraică.

Mângâie părul lui Chaim.

— Şi pentru că este descendent al familiei lui Jose şi poartă numele de Nassi, îl numesc pe Chaim regele evreilor.

— Asta da pierdere pentru ţara mea, observă Tomas. Vă imaginaţi ce am fi făcut noi dacă familia lui Chaim ar fi rămas în Portugalia?

Solomon se uită la marele orologiu de pe peretele bibliotecii.

— Aceasta şi multe alte familii, comentă pe un ton meditativ.

Oftă adânc.

— Vorbim de ceva timp, dar nu am atins deloc adevăratul motiv al întâlnirii noastre, nu-i aşa?

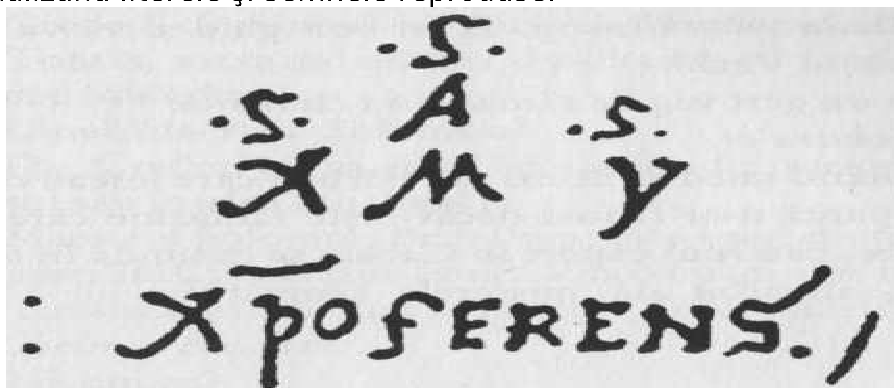
Era momentul ca Tomas să-şi ia vechea servietă şi să scoată un morman de fotocopii.

— Foarte bine, exclamă. După cum v-am spus la telefon, am nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru a analiza aceste documente.

Puse teancul pe masă şi îl împinse în direcţia rabinului, scoţând o foaie mai importantă.

— Cea care mă intrigă cel mai mult este aceasta.

Solomon îşi puse ochelarii pe nas şi se aplecă peste fotocopie, analizând literele şi semnele reproduse.

— Ce este asta? întrebă rabinul fără a-şi dezlipi ochii de la foaie.

— Semnătura lui Cristofor Columb.

Bătrânul evreu îşi mângâie gânditor barba albă şi mare; îşi scoase ochelarii de pe nas şi îl fixă cu privirea pe Tomas.

— Semnătura asta are multe de spus, comentă el.

Portughezul dădu din cap.

— Şi eu cred la fel, spuse. Credeţi că este cabalistică?

Solomon îşi puse iarăşi ochelarii şi studie încă o dată foaia.

— E posibil, e posibil, consimţi într-un final.

Aşeză fotocopia pe masă, îşi atinse cu degetele buzele fine, cântărind în tăcere posibilităţile cuprinse în acea structură de litere şi semne şi oftă.

— Am nevoie de câteva ore ca să consult nişte cărţi, să discut cu câţiva prieteni şi să studiez mai bine semnătura.

Se uită la ceasul de pe perete.

— Este unsprezece… ăă… lăsaţi-mă să văd… Nu vreţi să vă plimbaţi puţin până pe la… ăă… cinci după-amiază, se poate?

— Sigur.

Tomas se ridică, iar rabinul îi făcu semn lui Chaim.

— Chaim vă va însoţi. E un bun ghid şi vă va duce să vedeţi Oraşul Vechi.

Făcu un gest vag de rămas-bun cu mâna.

— *Lehitra'ot.*

Şi, uitând imediat de cei doi bărbaţi care ieşeau din încăpere, de parcă n-ar fi fost decât nişte fantasme care se evaporă în aer, bătrânul expert în Cabala se cufundă în textul de pe foaie, absorbit de misterele semnăturii lui Cristofor Columb.

Aerul pe stradă era încă răcoros şi uscat, în ciuda soarelui puternic care inunda casele şi piaţetele din Cartierul Evreiesc. Ieşind din clădire, Tomas îşi închise fermoarul de la haină şi îl urmă pe Chaim.

— Ce v-ar plăcea să vizitaţi? întrebă israelitul.

— Ce se vizitează de obicei pe aici, cred. Sfântul Mormânt şi Zidul Plângerii.

— La care vreţi să mergeţi mai întâi?

— Care e mai aproape?

— Zidul Occidental, zise Chaim arătând în dreapta. E la cinci minute de aici.

Se hotărâră să înceapă cu zidul sfânt al iudaismului. O luară spre sud, mergând pe Yeshivat Et Chaim până la piaţa Hurva. Acesta era primul spaţiu amplu pe care-l găsea Tomas în Oraşul Vechi; acolo erau de văzut cafenele, terase, magazine de suveniruri şi câţiva copaci, într-o piaţă dominată de patru sinagogi sefarde, construite de evreii spanioli şi portughezi în secolul al XVI-lea, de ruinele sinagogii Hurva şi de minaretul zvelt al moscheii dispărute Sidna Omar. Cei doi se îndreptară spre est, prin pasajele în arcadă ale animatei Tiferet Yisrael, mergând în zigzag prin labirintul de străduţe cu nenumărate magazine de suveniruri.

— Credeţi că rabinul va reuşi să descifreze semnătura? întrebă Tomas, mergând alături de Chaim, cu privirea lăsată în jos, spre caldarâm.

— Cine? Maestrul Solomon?

— Da. Credeţi că va reuşi să scoată din acel document adevăratul său înţeles cabalistic?

— Maestrul Solomon Ben-Porat este unul dintre cei mai buni experţi în Cabala din lume. Vin oameni din toate părţile să-l consulte în privinţa secretelor Torei. Să ştiţi că nu e nici un *Chelmer chochem.*

— Nici un ce?

— *Chelmer chochem.*

— Ce-nseamnă asta?

— *Chelmer chochem?* Înseamnă om înţelept din Chelm.

Tomas se uită întrebător la companionul său.

— Rabinul Solomon nu e un om înţelept?

— Ba da, zise Chaim râzând. Dar nu este un înţelept din Chelm.

Portughezul nu pricepu hazul.

— Nu e un înţelept din Chelm? Ce înseamnă asta?

— Mă scuzaţi, e o zicală de-a noastră, explică evreul amuzat. Chelm e un oraş din Polonia ai cărui locuitori sunt obiectul satirei evreilor. Englezii nu fac bancuri pe seama irlandezilor, iar francezii nu se amuză din pricina belgienilor? Ei, noi spunem anecdote despre înţelepţii din Chelm. Spunem că o persoană e un înţelept din Chelm atunci când are idei stupide.

— A, da? Ca de exemplu?

— De exemplu, un rabin din Chelm a promis odată că va termina cu sărăcia în oraş. De acum înainte, a promis, săracii se vor ghiftui cu carne şi bogaţii vor trebui să se mulţumească cu pâine. Cum? Au întrebat credincioşii, uimiţi de asemenea planuri. Cum va realiza maestrul asemenea miracol? Şi rabinul a răspuns: „Simplu”, zise el. „De acum înainte vom numi carnea pâine şi pâinea carne.”

Începură să râdă amândoi.

— În Portugalia asemenea glume se fac la periferia Lisabonei, comentă Tomas. Mai ştiţi şi alte exemple?

— O, poveştile despre Chelm sunt infinite, observă Chaim. Odată, înţelepţii evrei s-au reunit pentru a discuta care dintre astre este mai important, Soarele sau Luna? Rabinul din Chelm nu a avut nici cea mai mică îndoială. „Luna”, spuse el. „Ah, da?”, s-au mirat ceilalţi rabini. „De ce?” Rabinul din Chelm a fost foarte categoric: „Cine are nevoie de soare la lumina zilei?” întrebă el. „Avem nevoie de lumina Lunii noaptea, când este întuneric.”

Noi râsete.

— Voi povestiţi multe anecdote?

— Da, multe.

— Despre înţelepţii din Chelm?

— Ă… da, dar, dacă mă gândesc mai bine, spunem anecdote despre noi înşine. Ne place să râdem de evrei şi de caracteristicile lor, de mentalitatea lor.

Ridică mâna ca pentru a face un anunţ.

— Dar, atenţie, nu ne place când o fac alţii.

— Ca şi portughezii, râse Tomas. Dacă un portughez vorbeşte de rău alt portughez e bine, dar e urât dacă un străin vorbeşte de rău un portughez.

— Cu siguranţă aţi moştenit asta de la noi, comentă Chaim.

Ştiţi, e un lucru de care ne place să râdem cel mai mult. Acesta este *chutspah*-ul evreilor.

— Ce înseamnă asta?

— *Chutspah*? Este… ăă… cum să vă explic, un fel de neruşinare, insolenţă, tupeul, de care doar evreii sunt în stare. De exemplu, un evreu a ajuns la tribunal deoarece şi-a ucis tatăl şi mama. Fiind evreu, prin urmare avea foarte mult *chutspah,* s-a decis să ceară clemenţă judecătorului, pe motiv că este orfan de mamă şi de tată.

Alte râsete.

Trecură pe lângă sinagoga Yeshivah şi o vastă piaţă se deschise în faţa lor. În fundul acesteia se ridica un zid înalt, din blocuri enorme de calcar, la baza căruia se vedeau şiruri de evrei, cu *kipah* pe cap, balansându-şi trupul în faţă şi în spate. Peretele gigantic avea un aspect grosolan şi vechi. Zona rugăciunilor era protejată de o împrejmuire ornamentală, din blocuri de piatră şi cu o *menoră* din fier forjat deasupra şi cu toate structurile metalice legate una de alta de un lanţ negru, separând spaţiul dedicat rugăciunii de restul pieţei.

— *Kotel Hamaaravi,* anunţă Chaim. Zidul Occidental.

Tomas rămase pe loc un moment pentru a contempla priveliştea, îl văzuse de atâtea ori la televizor sau în fotografii din reviste.

— Care e motivul pentru care acesta este locul cel mai sfânt al iudaismului? întrebă portughezul.

Chaim arătă către cupola aurie, strălucind pe munte, în spatele zidului.

— Totul a început acolo, sub acea cupolă aurită. Cupola adăposteşte piatra cu care patriarhul Avraam, ascultând porunca lui Dumnezeu, se pregătea să-şi ucidă fiul, pe Isaac. Dar în ultima clipă a apărut un înger care i-a oprit braţul. Acea piatră se numeşte *even hashetiah şi* e piatra de temelie a lumii, piatra primordială, ea a susţinut apoi Chivotul Legământului. Tot dealul acela, unde se află piatra lui Avraam, este muntele Moriah, muntele Templului, pentru că aici a înălţat Solomon primul Templu. Dar, după moartea lui Solomon, mai multe conflicte au dus la divizarea naţiunii iudaice care, înfrântă întâi de asirieni, a fost subjugată apoi de babilonieni care au distrus Templul. Babilonienii au fost înfrânţi apoi de perşi, iar evreilor li s-a permis să se întoarcă pe pământurile lor. Atunci a fost construit al doilea Templu. Trecerea lui Alexandru cel Mare pe aici a lăsat amprentele dominaţiei greceşti în Orientul Mijlociu, mai târziu

înlocuită de dominaţia romană. Chiar dacă ei controlau situaţia, romanii le-au permis evreilor să fie conduşi de propriii lor regi. Astfel, cu puţin înainte de naşterea lui Cristos, regele Irod a mărit Templul, construind un mare zid exterior, din care făcea parte şi actualul Zid Occidental, singurul care a supravieţuit. Dar în anul 66, era voastră creştină, evreii s-au revoltat împotriva prezenţei romane, iniţiind aşa-zisele războaie evreieşti. Ca răspuns, romanii au ocupat Ierusalimul, iar în anul 68 au distrus Templul, un eveniment care s-a dovedit a fi foarte dramatic pentru poporul nostru.

Chaim făcu un gest în direcţia marelui zid.

— Din cauza aceasta Zidul Occidental este cunoscut de asemenea sub numele de Zidul Plângerii. Evreii vin aici pentru a comemora distrugerea Templului.

Intrară în marea piaţă şi merseră în direcţia zidului. Tomas observă suprafaţa neregulată a acestuia, din care răsăreau ici şi colo tufe verzi de măselariţă, iar în vârf, printre crăpături, tufe de gura-leului. Pietrele de la bază erau enorme, aparţinând cu siguranţă zidului original, dar cele de deasupra acestora, mult mai mici, dezvăluiau adăugiri posterioare. În crăpăturile dintre pietre, Tomas văzu chiar şi două cuiburi, probabil ale rândunelelor sau vrăbiilor care zburau pe deasupra pieţei umplând-o cu deliciosul duel de ciripituri şi piuituri divine.

— Dar de ce este Templul atât de important pentru voi? întrebă vizitatorul, oprindu-se în mijlocul pieţei ca să vadă mai bine zidul.

— Templul e sacru.

— Da, dar de ce?

— Templul era centrul universului spiritual, locul pe unde intra binele în lume. În acest loc exista respect faţă de Dumnezeu şi de *Tora* sa. Aici e locul unde Avraam aproape l-a sacrificat pe Isaac şi unde Iacob a visat o scară care ajungea la ceruri. Atunci când romanii au distrus Templul, îngerii au coborât pe Pământ şi au acoperit o parte din zid cu aripile pentru a-l proteja, spunând că acesta nu va fi distrus niciodată. Din cauza aceasta profeţii spun că prezenţa divină nu va abandona niciodată cele din urmă vestigii ale Templului, Zidul Occidental. Niciodată. După spusele lor, zidul nu va fi distrus niciodată, el este în întregime sacru.

Arătă spre enormele pietre de la baza zidului.

— Vedeţi aceste pietre? Cea mai mare din ele cântăreşte patru sute de tone. Patru sute. Este cea mai mare piatră cărată vreodată de om. Nu există pietre de mărimea asta în

monumentele antice din Grecia, sau în piramidele Egiptului, nici măcar în clădirile moderne din New York sau Chicago. Nu există nici o macara care să aibă forţa necesară pentru a ridica această piatră. Oftă adânc: Talmudul spune că, atunci când Templul a fost distrus, Dumnezeu a închis toate porţile cerului. În afară de una. Poarta Lacrimilor. Zidul Occidental este locul în care evreii vin să plângă şi aici e Poarta Lacrimilor, locul plângerilor. Rugăciunile evreilor din toată lumea se adună aici la Zidul Occidental şi prin acest punct, prin Poarta Lacrimilor se ridică la ceruri şi ajung la Dumnezeu. *Midrash* dezvăluie că Dumnezeu nu se depărtează niciodată de acest zid. *Cântarea Cântărilor* atestă prezenţa Sa: „Iată-L acolo, după zidul nostru."

— Dar dacă Templul e atât de important de ce nu-l reconstruiţi?

— Reconstrucţia va începe atunci când va veni Mesia. Al treilea Templu va fi edificat exact pe locul în care a fost ridicat primul şi al doilea Templu. *Midrash* spune că al treilea templu a fost deja construit în ceruri şi nu aşteaptă decât pregătirile de pe Pământ. Totul arată că momentul acela se apropie. Un semn foarte important a fost întoarcerea poporului evreu pe Pământul Promis. Mesia va construi Templul pe muntele Moriah, muntele Templului.

— Dar acolo se află moscheea Al-Aqsa şi Cupola de Piatră, spuse Tomas, arătând cupolele islamice din spatele zidului. Ca să construiţi voi al treilea templu, ar trebui să dărâmaţi moscheile, care sunt cele mai sfinte trei moschei din lumea islamică şi tot ce se află aici. Or, Haram el-Sharif e un loc venerat de musulmani. Cum credeţi că vor reacţiona la aşa ceva?

— Problema va fi rezolvată de Dumnezeu prin emisarul său, Mesia.

Portughezul afişă o expresie de scepticism.

— Asta chiar aş vrea să văd, comentă.

Privi muntele Moriah şi se mişcă în direcţia sa.

— Chaim, explică-mi cum se face că, din atâţia munţi care se află acolo, evreii şi musulmanii au ales exact acelaşi munte să le fie loc sacru?

— Răspunsul îl găsim în istorie bineînţeles. Romanii i-au gonit pe evrei din Ierusalim şi i-au persecutat şi pe creştini. Asta până când, în secolul IV, era voastră creştină, împăratul roman Constantin s-a convertit la creştinism. Mama lui Constantin, Elena, a venit la Ierusalim şi a poruncit să se construiască primele biserici creştine pe locurile legate de viaţa lui Cristos.

Ierusalimul şi-a recăpătat importanţa. În 614, armata persană a invadat regiunea şi, cu ajutorul evreilor, a masacrat creştinii. Romanii, care erau acum bizantini, au recucerit Palestina în 628, acelaşi an în care armata condusă de profetul Mahomed a luat Mecca şi a făcut să apară în lume o nouă forţă religioasă, islamul. Zece ani mai târziu, după moartea lui Mahomed, succesorul său, califul Omar, i-a învins pe bizantini şi a cucerit Palestina. Cum islamul îl recunoaşte pe Avraam şi *Vechiul Testament*, adepţii lui au considerat că Ierusalimul este un loc sfânt. Şi pe deasupra, musulmanii credeau că Mahomed ar fi urcat la ceruri, cu ani înainte, din *even hashetiah,* piatra unde Avraam a fost pe punctul de a-şi sacrifica fiul şi deasupra căreia evreii au construit cele două temple ale lor. Rămăşiţele de pe muntele Moriah lăsate de romani, au fost date la o parte şi musulmanii au construit aici cele două sanctuare, Cupola de Piatră în 691 şi moscheea Al-Aqsa în 705, integrate în incinta sacră din Haram El-Sharif.

Făcu un gest cu mâna, cuprinzând întreaga colină din spatele Zidului Plângerii, incluzând cupola aurită care strălucea sub soare, la stânga, ca o coroană regală a Oraşului Vechi.

— Creştinilor şi evreilor le-a fost interzisă intrarea în această incintă construită aici pe muntele Moriah, dar au continuat să trăiască în Ierusalim. A urmat o perioadă de convieţuire relativ tolerantă, până când, în secolul al XI-lea, musulmanii au schimbat politica şi au interzis accesul creştinilor şi evreilor în Ierusalim. Atunci au început problemele. Europa creştină a reacţionat negativ şi aşa au început cruciadele. Creştinii au recucerit Ierusalimul şi au constituit ordinul religios al Templului.

— Ordinul Cavalerilor Săraci ai lui Cristos şi ai Templului lui Solomon.

— Exact. Cavalerii Ordinului Templului, cunoscuţi şi sub numele de templieri. Ei au rămas aici în Haram El-Sharif şi au început să facă excavări. Se vorbeşte că ar fi descoperit Chivotul Legământului şi Sfântul Pocal din care Cristos a băut vinul la cina cea de taină şi în care a fost strâns sângele Său în timp ce agoniza pe cruce.

— Sfântul Graal.

— Exact. Se spune că până şi Sfântul Giulgiu, pânza cu care se presupune că a fost acoperit trupul lui Cristos după ce a fost crucificat, a fost găsit aici de templieri. Sunt încă mistere care aşteaptă să fie descoperite şi care au contribuit la transformarea muntelui Moriah într-un loc mitic şi pentru creştini.

Cei doi bărbaţi se apropiară de zona pentru rugăciuni. Se opriră să vadă credincioşii spălându-şi mâinile într-un bazin, concentraţi asupra abluţiunilor menite să înlăture toate impurităţile înainte de a merge să se roage lângă zid şi tot acolo observară *mechitzah*, care separa partea masculină de cea feminină. Înaintea zidului, bărbaţii într-o parte şi femeile în alta, îşi legănau capul şi trupul într-o rugă ritmată, unii din ei ţinând o cărticică în mâini.

Se întoarseră apoi şi ieşiră din piaţă prin partea de nord a acesteia, mergând pe Hashalshelet în stânga bibliotecii Khalidi, unde fusese îngropat brutalul emir tătar Barka Khan şi continuându-şi drumul până pe strada David. Era trecut de ora două şi li se făcu foame. Chaim îl duse pe invitatul său la un restaurant din liniştitul Cartier Evreiesc. La aperitiv mâncară *houmous,* făcut din carne tocată amestecată cu pastă de năut şi ulei de măsline, usturoi şi lămâie şi *tabuleh,* un amestec de grâu cu frunze de mentă, pătrunjel, ceapă, roşii şi castraveţi în ulei şi lămâie; la felul principal comandară doi *kebab* în *pita* cu sos picant *harif,* pe care israelitul îl stinse cu vin roşu local, un *Kibbutz Tsora* nu prea greu, în timp ce Tomas dori să încerce berea evreiască locală, *Maccabee.* Chaim îl lămuri că, spre deosebire de musulmani, evreii erau încurajaţi să bea vin; de exemplu la sărbătoarea de Purim, era recomandat ca evreii să bea alcool până se îmbătau, stare care se considera atinsă în momentul în care nu mai puteau face diferenţa între eroii şi bandiţii din povestea lui Esther. La desert, portughezul încercă o *baklawa,* o prăjitură fină umplută cu nuci şi fistic îmbibate în miere, în timp ce Chaim preferă o *balvah,* un desert făcut cu seminţe de susan. Masa fu completată de un *katzar, o* cafea tare servită în ceşti de cupru.

Îşi făcură siesta plimbându-se liniştiţi pe strada David care separa Cartierul Armenesc de Cartierul Creştin, admirând atmosfera de bazar vesel plin cu magazine de haine, covoare, mărunţişuri, statuete religioase sculptate în lemn de măslin, tot ce ar fi putut atrage atenţia turistului şi devotamentul pelerinilor. Puţin înainte de animata Poartă Jaffa şi de Citadelă, o cotiră la dreapta pe strada Muristan, plină de magazine cu articole din piele şi intrară în cele din urmă în Cartierul Creştin; trecură pe lângă structura neo-romanică a bisericii Mântuitorului şi ieşiră în Souk El-Dabbagha, unde o luară iar la stânga până ce dădură de structura întunecată şi sinistră a bisericii Sfântului Mormânt. Un arab se oferi să le fie ghid, dar Tomas, bănuindu-i intenţiile,

refuză. Trecură de treptele de la intrare şi o luară pe sub porţile arcuite, susţinute de stâlpi din marmură, o cotiră la dreapta şi urcară spre Golgota, piatră pe care romanii l-au crucificat pe Isus. Structura celor două capele cuprindea piatra Golgotei. Capela latină, în dreapta, marca a zecea şi a unsprezecea oprire a lui Isus pe drumul calvarului, locul unde călăii săi i-au bătut lui Isus mâinile în cuie pe cruce; pe un arc din stânga era indicat Stabat Mater, locul unde Maria a plâns la picioarele crucii; capela ortodoxă, de cealaltă parte, marca locul unde a fost înălţată crucea; două vitrine de sticlă, aşezate lângă altarul ortodox, lăsau să se vadă suprafaţa neregulată a pietrei de pe Golgota ieşind din pardoseală.

— Impresionant! exclamă Tomas aproape în şoaptă, aplecându-se să vadă mai bine piatra răstignirii lui Isus. Acesta este locul exact în care a murit Isus.

— Nu se ştie dacă acesta este locul exact, replică Chaim deloc impresionat de acel loc de cult al creştinilor.

— Nu?

— Vă amintiţi că am vorbit de Constantin, împăratul Imperiului Roman din Orient care s-a convertit la creştinism?

— Da.

— Constantin a convocat în 325, un conciliu ecumenic care a discutat natura Sfintei Treimi. A fost prezent la acel conciliu şi patriarhul Ierusalimului, episcopul Macarius, cel care o convinsese pe mama lui Constantin, Elena, să vină pe Pământul Sfânt ca să identifice locurile pe unde trecuse Isus. Elena a venit aici şi a localizat cu aproximaţie peştera în care s-a născut Isus, în Betleem şi peştera de pe muntele Măslinilor, unde a prezis distrugerea Ierusalimului. Mama lui Constantin a ajuns la concluzia că Golgota, marea stâncă pe care a fost crucificat Isus, se afla sub templele păgâne construite de împăratul roman Adrian, cu două sute de ani înainte, la nord-vest de Oraşul Vechi. Golgota e numele ebraic al pietrei, înseamnă locul căpăţânii. În latină i se spune *Calvario, e*zită. Unde rămăsesem?

— Elena a descoperit că Golgota se afla sub templele romane.

— Aşa că ea a dărâmat acele temple, a distrus o parte din stânca ce se afla dedesubt şi a ridicat o biserică în acel loc. Elena a determinat arbitrar locurile unde Isus a fost pregătit pentru execuţie, unde a fost răstignit pe cruce şi unde a fost ridicată crucea, adică a zecea, a unsprezecea şi a douăsprezecea oprire. Dar nu erau decât supoziţii de care nimeni nu este sigur, nimeni nu are certitudinea că stânca aceasta care se află sub biserică

este într-adevăr Golgota, chiar dacă totul arată că este. Se ştie din *Evanghelii* că Isus a fost răstignit pe o stâncă localizată în afara vechilor ziduri ale cetăţii, la baza unui mic munte cu peşteri folosite pe post de catacombe şi tot ce se poate spune e că investigaţiile arheologice arată că acest loc corespunde cu descrierea.

Aveau încă timp să stea la coadă ca să viziteze Mormântul Sacru, partea catacombei în care se presupunea că fusese dus trupul lui Isus după moarte şi care acum adăpostea un sanctuar construit în centrul Rotondei, un salon impunător, circular, realizat în stil roman, exact sub marea cupolă albă şi aurită a bisericii, cu cele două pasaje arcuite ale sale, în curte şi la primul etaj, încercuind mica structură funerară. Chaim, ca un bun evreu, nu vru să intre, preferând să rămână să studieze Catholikonul, cupola vecină care acoperea naosul bisericii cruciaţilor şi care era considerată centrul lumii de către Biserica Ortodoxă; când îi veni rândul, Tomas lăsă capul în jos, înaintă prin micul pasaj şi studie încăperea caldă şi umedă a Sfântului Mormânt, privi cu un respect neaşteptat lespedea de marmură care acoperea locul în care se spune că ar fi fost aşezat Isus şi contemplă basoreliefurile care decorau cripta dătătoare de fiori de claustrofobie, basoreliefuri ce reprezentau o scenă a învierii. Nu rămase acolo mai mult de câteva secunde, atât de mare era graba de a elibera locul, pentru a-i lăsa să intre pe cei care stăteau în urmă la rând; la ieşire, israelitul îl aştepta cu braţul ridicat, arătându-i ceasul.

— Este patru şi jumate, zise. Trebuie să ne întoarcem.

Trupul voluminos a lui Solomon Ben-Porat era cu spatele la uşă, tichia vizibilă pe ceafa chealǎ, discutând cu un bărbat slab şi osos, cu ochii mici, barba neagră, lungă şi ascuţită, îmbrăcat cu un *bekeshe,* un sobru costum hasidic. Rabinul simţi prezenţa celor doi şi se răsuci în scaun, barba deasă şi sură lăsa să i se întrezărească un surâs de satisfacţie.

— A! exclamă. *Ma shlomeha*?

— *Tov,* răspunse Chaim.

— Intraţi, intraţi, zise Solomon în engleză, făcându-le semn cu degetele de la mâna stângă. Profesore Noronha, strigă, pronunţând, ca de obicei r-ul apăsat, astfel încât sună *Prrrrofesorrre Norrronba.*

Se întoarse către bărbatul aşezat în dreapta sa.

— Să vi-l prezint pe prietenul meu, rabinul Abraham Hurewitz.

Bărbatul slab se ridică şi îi salută pe Tomas şi Chaim.

— *Yom tov,* zise, dând bună ziua.

— Rabinul Hurewitz a venit să-mi dea o mână de ajutor, explică Solomon mângâindu-şi reflex barba albă. Ştiţi, am studiat documentele pe care mi le-aţi dat şi am dat câteva telefoane unor prieteni de-ai mei. Am descoperit că rabinul Hurewitz a studiat cu ceva timp în urmă texte de-ale lui Cristofor Columb, în special *Cartea Profeţiilor* şi jurnalul său şi după ce l-am contactat, acesta s-a arătat dispus să-mi dea clarificările necesare.

— A, foarte bine, afirmă Tomas pe un ton apreciativ, fără a-şi lua ochii de la Hurewitz.

— Dar, întâi de toate, sunt de părere că este necesară o scurtă introducere.

Solomon Ben-Porat îl studie curios pe Tomas.

— Profesore Noronha, scuzaţi-mi întrebarea, dar ce ştiţi dumneavoastră despre Cabala?

— Ă… foarte puţin, zic eu, se bâlbâi Tomas în timp ce-şi pregătea vechea sa agendă ca să noteze tot ce urma să se spună. Am doar câteva noţiuni generale, dar nimic concret, este pentru prima dată când dau de Cabala în studiile mele.

— *Right,* consimţi Solomon pronunţând *rrright* cu obişnuitul său rârâit gutural. Ştiţi profesore Noronha, Cabala păstrează codificarea simbolică a misterelor universului în centrul căruia este Dumnezeu. Cuvântul Cabala derivă din verbul *lecabel,* adică *a primi.* Ne aflăm în prezenţa unui sistem de transmisie şi recepţie, o metodă de interpretare, un instrument pentru descifrarea misterelor lumii, cheia care permite accesul la intenţiile Aceluia fără de nume.

Solomon vorbea cu nespusă elocvenţă, cu vocea gravă şi profundă, ca şi cum ar fi fost Moise însuşi enunţând cele Zece Porunci.

— Se spune despre Cabala că vine de la primul bărbat, Adam. Alţii văd originile sale la patriarhul Avraam, deşi sunt mulţi care îl indică pe Moise, posibilul autor al *Torat Mosheh*-ului, al *Pentateuch*-ului, ca fiind primul cabalist, Dar, după câte ştim, această cunoaştere mistică, a început să fie sistematizată abia mai târziu.

Coborî vocea şi luă o postură confidenţială, ca şi cum n-ar fi vrut ca Dumnezeu să asculte fraza următoare.

— Pentru a fi mai pe înţelesul dumneavoastră, profesore, voi face toate referinţele cronologice în era voastră creştină.

Se îndreptă.

— Primele mărturii sistematizate ale Cabalei au apărut în secolului I î.Cr., acest sistem cunoscând de-a lungul timpului un total de şapte faze. Prima a fost cea mai lungă şi s-a prelungit până în secolul al X-lea. Această etapă se concentrează pe meditaţie ca mijloc de a atinge extazul spiritual, care permite accesul la misterele lui Dumnezeu. Operele cabalistice din această perioadă descriu planurile superioare ale existenţei. A doua fază a avut loc între 1150 şi 1250 în Germania, iar accentul trece asupra practicării ascetismului absolut, în care înţeleptul renunţa la lucrurile lumeşti şi practica altruismul extrem. Etapa următoare s-a prelungit până la începutul secolului al XIV-lea şi a marcat naşterea Cabalei profetice, mai ales datorită efortului depus de Abraham Abulafia. Acum s-au dezvoltat toate metodele lecturii şi interpretării mistice a tuturor textelor sacre, odată cu introducerea combinării literelor ebraice şi a numelor lui Dumnezeu. A patra fază a avut loc în timpul secolului al XIV-lea şi a stat la originea celei mai importante opere mistice a cabalismului, *Sefer HaZohar,* sau *Cartea Splendorii.* Acest text foarte bogat a apărut în peninsula Iberică la sfârşitul secolului al XIII-lea, iar autorul se presupune c-ar fi Moise din Leon.

— Despre ce vorbiţi?

— *Sefer HaZohar*? Este o vastă operă despre Creaţie şi despre înţelegerea ocultă a misterelor universului şi a lui Dumnezeu, răspunse rabinul şi îşi drese glasul, pregătindu-se să reia povestirea. A cincea fază a început tot în peninsula Iberică, odată cu interzicerea iudaismului în Spania, în 1492 şi în Portugalia, în 1496. Cel mai de seamă învăţat al acestei etape a fost Isaac Luria, care, într-un efort de a găsi explicaţia mistică pentru persecutări, a elaborat o teorie a exilului, apropiind Cabala de mesianism, în speranţa mântuirii colective. De aceea, a şasea fază, între secolele al XVII-lea şi al XVIII-lea, a fost marcată de un pseudomesianism, care a provocat multe erori şi a deschis drumul celei de-a şaptea etape şi ultima, cea a hasidismului, originară din Europa orientală şi care a apărut ca reacţie a mesianismului. Mişcarea hasidică în frunte cu Israel Baal Shem-Tov a permis popularizarea Cabalei, făcând-o mai puţin ermetică şi elitistă, concepţiile sale devenind mai accesibile şi mai pe înţelesul tuturor.

— Şi calcularea literelor sau Arborele Vieţii? întrebă Tomas, în timp ce scria în grabă în agenda sa. În ce fază se înscriu?

— Profesore Noronha, vorbiţi de două lucruri cu totul diferite, replică Solomon. Ceea ce dumneavoastră numiţi calculul literelor

este, presupun, gematria. Această tehnică constă în obţinerea valorii numerice a cuvintelor după ce se face corespondenţa între literele alfabetului ebraic şi numere după anumite algoritme. În gematrie, primele nouă litere sunt asociate celor nouă cifre, următoarele nouă litere sunt legate de cele nouă zeci şi cele patru rămase reprezintă primele patru sute.

Făcu o mişcare amplă cu mâinile ca şi cum prin acest gest ar fi reuşit să cuprindă toată Creaţia.

— Dumnezeu a creat universul prin numere şi fiecare număr deţine un mister şi o revelaţie. Tot ce există în univers este înscris într-un sistem de cauze şi efecte şi formează o unitate care se multiplică la infinit. Matematicienii, în zilele noastre, folosesc teoria haosului pentru a înţelege felul complex în care lucrurile funcţionează, în timp ce fizicienii optează pentru principiul incertitudinii pentru a justifica ciudatul comportament al particulelor în stadiul cuantic. Noi, cabaliştii, preferăm gematria. Acum două mii de ani, cândva între secolele al II-lea şi al VI-lea, era creştină, a apărut o mică operă enigmatică şi metafizică intitulată *Sefer Yetzirah,* sau *Cartea Creaţiei,* care descria felul în care Dumnezeu a creat lumea folosind numere şi cuvinte. Ca şi matematicienii sau fizicienii din zilele noastre, *Sefer Yetzirah* relata că este posibil să ajungi la divina putere creatoare prin înţelegerea numerelor. Aceasta este de fapt gematria. Acest sistem atribuie putere creatoare cuvântului şi numerelor şi porneşte de la principiul că ebraica a fost limba folosită de Dumnezeu în actul Creaţiei. Numerele şi ebraica sunt de natură divină. Prin intermediul gematriei, este posibil să transformi literele în numere şi să faci descoperiri foarte interesante.

Pronunţă *verrry interrresting discoverrries,* ceea ce dădu un ton misterios frazei.

— De exemplu, cuvântul ebraic *shanah,* însemnând an, însumează 355, exact numărul de zile ale anului lunar. Şi cuvântul *heraryon,* sarcină, însumează 271, adică, echivalentul în zile a nouă luni, timpul cât durează o sarcină.

— Ca şi cum ar fi o anagramă.

— Exact, o anagramă divină de numere şi cuvinte. Să vedem alte exemple. În gematrie, *av,* tată, e egal cu 3 şi *em,* mamă, face 41. Iar 3 plus 41 este egal cu 44, adică exact numărul lui *ieled,* fiu. Unul din numele lui Dumnezeu, *Elohim,* dă suma 86, iar cuvântul natură, *hateva,* tot 86. Adică, Dumnezeu este echivalentul naturii.

— Interesant.

— Şi mai interesant, domnule profesor Noronha, este ceea ce aflăm din aplicarea gematriei asupra *Sfintei Scripturi.* Un alt nume al lui Dumnezeu, *Yhvh elohei Israel*, însumează 613, iar *Mosheh rabeinu,* maestrul nostru Moise, însumează de asemenea 613. Şi tot 613 este şi numărul preceptelor Torei. Asta înseamnă că Dumnezeu i-a transmis lui Moise cele 613 legi ale Torei, zise Solomon şi făcu un gest circular cu mâinile. *Sfintele Scripturi* au o complexitate holografică, în textele lor se multiplică mai multe înţelesuri. Un alt exemplu. *Geneza* spune că Avraam a luat cu el într-o bătălie 318 servitori. Dar cabaliştii, studiind valoarea numerică a numelui servitorului său *Eliezer,* au descoperit că acesta era 318. Astfel, se presupune că Avraam, în realitate, a luat cu el un singur servitor.

— Vreţi să spuneţi că *Biblia* conţine mesaje subliminale?

— Dacă vreţi să le numiţi aşa, zâmbi Solomon. Ştiţi care este primul cuvânt din *Sfânta Scriptură*?

— Nu.

— *Bereshith.* Care înseamnă, *la început.* Dacă împărţim *bereshith* în două cuvinte, rezultă, *bere,* sau *a crea* şi *shith,* care înseamnă *şase.* Creaţia a durat şase zile şi El s-a odihnit în a şaptea. Tot mesajul Creaţiei este astfel cuprins într-un singur cuvânt, exact primul cuvânt al Sfintei Scripturi. *Bereshith.* La început. *Bere* şi *shith. A creat* şi *şase.* Cifra şase corespunde hexagramei, dublul triunghi al sigiliului lui Solomon, care acum se numeşte steaua lui David şi pe care o putem vedea pe steag.

Arătă spre pânza albă cu dungi albastre a drapelului Israelului, aşezat într-un colţ al biroului.

— Dar putem întâlni şi anagrame în Sfânta Scriptură. De exemplu, Dumnezeu spune în *Exod:* „Vă voi trimite îngerul meu”. Expresia „îngerul meu” este în ebraică *melakhi,* o anagramă a lui *Mikhael,* îngerul protector al evreilor. Adică, Dumnezeu l-a trimis pe *îngerul Mikhael.*

— Acest sistem de interpretare se aplică de asemenea Arborelui Vieţii?

— Arborele vieţii este cu totul altceva, îl corectă cabalistul. Mult timp două întrebări au concentrat relaţia dintre om şi Dumnezeu. Dacă Dumnezeu a făcut lumea, ce e lumea dacă nu Dumnezeu? Şi a doua întrebare, care decurge din prima, este să ştim din ce cauză lumea e atât de imperfectă dacă lumea este Dumnezeu. Din această cauză şi din multe altele a apărut *Sefer Yetzirah,* despre care am spus mai devreme că este textul mistic

care descrie felul în care Dumnezeu a creat universul folosind numere şi cuvinte. Această operă a fost iniţial atribuită lui Avraam, chiar dacă s-ar putea să fi fost scrisă de rabinul Akiva. *Sefer Yetzirah* dezvăluie natura divină a numerelor şi le leagă de cele treizeci şi două de căi ale înţelepciunii parcurse de Dumnezeu pentru a crea universul. Cele treizeci şi două de căi sunt suma celor zece numere primordiale, *sephirot,* cu cele douăzeci şi două de litere ale alfabetului ebraic. Fiecare literă şi fiecare *sephirah* simbolizează ceva. De exemplu, prima *sephirah* reprezintă spiritul viu al lui Dumnezeu, exprimându-se prin voce, prin suflu şi vorbire. A doua *sephirah* denotă aerul emanat de spirit, a treia *sephirah* exprimă apa emanată din aer şi aşa mai departe. Cele zece *sephirot* sunt emanaţii manifestate de Dumnezeu în actul Creaţiei şi sunt structurate în Arborele Vieţii, acesta fiind unitatea elementară a Creaţiei, cea mai mică particulă indivizibilă care conţine toate elementele. Sigur că acest concept a evoluat şi *Sefer HaZohar,* marea carte cabalistică apărută în Peninsula Iberică la sfârşitul secolului al XIII-lea, definea *sephirot*-urile ca fiind cele zece atribute divine. Prima *sephirah* este *keter,* coroana. A doua este *chochmah,* înţelepciunea. A treia este *hinah,* înţelegerea. A patra este *chesed,* mila. A cincea este *guevurah,* curajul. A şasea este *tiferet,* frumuseţea. A şaptea *netzah,* eternitatea. A opta *hod,* gloria. A noua este *iesod,* fundamentul. Şi a zecea *sephirah* este *malchut,* regatul.

— Mai rar, imploră portughezul, scriind cu frenezie, într-un efort de a înregistra în agenda sa toate aceste informaţii. Mai rar.

În momentul acesta Tomas deja pierduse firul discuţiei, pierzându-se în intrigile acelei succesiuni de cuvinte ebraice, dar Solomon rămase imperturbabil în expunerea principiilor de bază ale Cabalei. Făcu o scurtă pauză, lăsându-l pe istoric să-şi structureze Arborele vieţii pe hârtie şi reluă discuţia.

— *Sefer HaZohar* a stabilit numeroase posibilităţi de interpretare a Arborelui Vieţii lecturând *sephirot-urile* pe orizontală, pe verticală, descrescător şi crescător. De exemplu, sensul descrescător constituie traiectoria actului Creaţiei, în care lumina umple prima *sephirah*, *keter şi* ţâşneşte în jos până la ultima, *malchut.* Iar sensul crescător constituie actul evolutiv care a condus creaţia la Creator, plecând de la materie pentru a atinge spiritualitatea. Fiecare *sephirah* completează unul din cele zece nume ale lui Dumnezeu. *Keter*, de exemplu, este *Ehieh şi*

malchut este *Adonai.* Fiecare *sephirah* este guvernată de câte un arhanghel. *Keter* este guvernată de arhanghelul Metatron. Arborele Vieţii se aplică la orice. Astrelor, vibraţiilor, corpului uman.

De îndată ce Solomon renunţă la ermeticele expresii ebraice, Tomas păru că se trezeşte în faţa raţionamentului cabalistului.

— Corpul uman?

— Da, Cabala sugerează că fiinţa umană este un microcosmos, o simulare în miniatură a universului şi a integrat-o în Arborele Vieţii. *Keter* este capul, *chochma, chesed* şi *netzah* sunt partea dreaptă a corpului, *binah, guevurah* şi *hod* sunt partea stângă, *tiferet* este inima, *iesod,* organele genitale, iar *malchut,* picioarele.

Rabinul oftă şi ridică mâinile, făcând un gest larg.

— Mult mai multe s-ar putea spune despre Cabala. Credeţi-mă, studiul dumneavoastră ar putea dura o viaţă întreagă şi nu este posibil, în această scurtă expunere, să explicăm toate misterele pe care Cabala le deţine, toate enigmele mistice pe care le ascunde. Sunt, deci, de părere că, deocamdată, e mai bine să ne oprim aici, deja v-am dat detalii suficiente care să vă ajute să înţelegeţi felul în care am interpretat documentele şi semnătura pe care mi le-aţi dat de dimineaţă.

Tomas se opri momentan din scris şi se aplecă peste masă, discuţia părea să fi ajuns la punctul culminant.

— Da, să trecem la interpretarea semnăturii lui Cristofor Columb. În opinia dumneavoastră, este cabalistică?

Solomon zâmbi.

— Aveţi răbdare, zise. Răbdarea este o virtute a înţelepţilor, profesore Noronha. Înainte de a ne spune părerea despre problema specifică a semnăturii, cred că există câteva lucruri despre Columb pe care ar trebui să le ştiţi.

— Vedeţi, eu ştiu deja câteva ceva despre Columb.

— Poate, admise bătrânul cabalist. Dar cred că vă va interesa şi ce are de spus rabinul Abraham Hurewitz.

Ben Porat se întoarse în dreapta, făcându-i semn lui Hurewitz să vorbească. Cabalistul slab aşteptă un moment, plimbându-şi ochii negri când la unul, când la altul din cei trei bărbaţi care îl priveau şi inspiră adânc înainte de a lua cuvântul.

— Domnule profesor Noronha, începu Hurewitz, pe un ton aproape susurat, docil, în contrast absolut cu vocea răsunătoare şi guturală a lui Solomon. Aţi spus că ştiţi câteva lucruri despre domnul Cristofor Columb. Aţi avea amabilitatea de a mă lămuri

cu privire la data plecării lui Columb în prima sa călătorie către America?

— Ă… prima călătorie? Cea care a dus la descoperirea Lumii Noi?

— Da, domnule profesor. În ce zi a plecat domnul Columb în acea călătorie?

— Păi… cred că a ieşit din portul Palos, din Cadiz, pe 3 august 1492.

Tomas zâmbi ca şi cum ar fi dat un răspuns strălucit în faţa unui examinator. Dar cabalistul îşi păstră aerul impasibil, de parcă ar fi prevăzut răspunsul.

— Şi acum aţi putea să-mi spuneţi care este data limită stabilită prin decretul Regilor Catolici pentru ca evreii să părăsească Spania?

— Ă… se încurcă portughezul. Asta… asta nu mai ştiu. A fost în jurul anului 1492.

— Da, domnule profesor, dar care a fost ziua exactă?

— Nu ştiu.

Rabinul făcu o pauză teatrală. Îşi păstră privirea fixată la Tomas, evaluându-i reacţia la ce avea să spună.

— Şi dacă vă spun că decretul regal ordona ca sefarzii să plece din Spania până pe data de 3 august 1492?

Portughezul făcu ochii mari.

— Cum? Ziua de 3 august? Vreţi să spuneţi… vreţi să spuneţi, ziua în care Columb a plecat în primul său voiaj?

— Exact.

Tomas clătină din cap, surprins.

— Nu aveam nici cea mai mică idee, exclamă. Este… este o coincidenţă foarte interesantă.

Buzele fine ale rabinului Hurewitz se curbară într-un surâs deloc amuzat.

— Credeţi? întrebă rabinul pe un ton aproape dispreţuitor faţă de cuvântul ales de Tomas pentru a defini identitatea datelor. Rabinul Shimon Bar Iochay a scris că toate bogăţiile Regelui Suprem sunt păstrate sub o singură cheie. Asta înseamnă, domnule profesor, că nu există coincidenţe. Coincidenţele sunt forme subtile alese de Creator pentru a-şi transmite mesajele. Este o coincidenţă că numele lui Dumnezeu şi cel al lui Moise aveau acelaşi număr cu legile *Toreii* Este coincidenţă că plecarea lui Cristofor Columb din Spania a avut loc exact în aceeaşi zi în care evreii au fost expulzaţi din acea ţară? Atunci, dacă vi se pare o coincidenţă, domnule profesor, explicaţi-mi încă un lucru

ciudat.

Consultă cartea mică aşezată pe masă, cu portretul lui Columb pe copertă şi titlu în ebraică.

— Acestea sunt jurnalele descoperirii Americii, scrise de domnul Columb însuşi. Ia ascultaţi ce spune de la început în primele însemnări din jurnal.

Hurewitz citi textul încet în ebraică traducând apoi în engleză.

— „Aşa că, după ce au fost expulzaţi toţi evreii din regatele şi domeniile voastre, în aceeaşi lună ianuarie au poruncit Alteţele Voastre ca eu să plec cu suficientă flotă spre amintitele regiuni ale Indiei.”

Ridică privirea şi îl fixă din nou pe Tomas.

— Ce credeţi despre acest fragment al jurnalului domnului Columb?

Portughezul, care între timp lua iar notiţe, îşi muşcă buza inferioară.

— Am citit deja jurnalul, dar trebuie să mărturisesc că nu am fost prea atent la această frază.

— Se află exact la începutul jurnalului, preciză rabinul, în realitate, domnule profesor, această frază ne poate spune mai multe lucruri. În primul rând, că decizia de a-l trimite pe domnul Columb către India a fost luată în ianuarie 1492. În al doilea rând, că decizia de a-i expulza pe evrei, făcută publică în decretul din 30 martie, a fost luată tot în luna ianuarie a anului 1492.

Înclină capul.

— Credeţi că este o coincidenţă, domnule profesor?

— Nu ştiu, replică Tomas, clătinând capul fără a-şi lua ochii de la agenda în care scria. Sincer, nu ştiu, nu am observat deloc că aceste evenimente au loc simultan.

— Nimic din toate acestea nu este o coincidenţă, afirmă cabalistul, foarte sigur pe el. Şi mai e ceva de observat în această frază pe care v-am citit-o. Are de-a face cu intenţiile domnului Columb. După cum a scris rabinul Shimon Bar Iochay, nu acţiunea este cea care generează recompensa oamenilor, ci intenţia care o determină. Care era intenţia domnului Columb prin menţionarea expulzării evreilor la începutul jurnalului său? Să fi fost doar un simplu capriciu? Un lucru spus la întâmplare? O referire vulgară, mondenă la o temă de actualitate?

Ridică o sprânceană, ca şi cum ar fi dezaprobat o asemenea interpretare.

— Sau a spus asta intenţionat?

Ridică cele două degete arătătoare şi le uni.

— Nu e clară intenţia sa de a relaţiona cele două evenimente?

— Credeţi că sunt legate unul de altul?

— Fără nici o îndoială. Domnule profesor, ştiaţi că în ajunul plecării sale, domnul Columb a cerut ca toţi membrii echipajului să fie la bordul navelor până în orele 23?

— Şi ce-i cu asta?

— Acest lucru era foarte rar, nu se potrivea obiceiurilor marinăreşti ale acelor vremuri. Dar domnul Columb a impus ca toţi să se întoarcă pe nave până la ora douăzeci şi trei. Şi o oră mai târziu, ştiţi ce s-a întâmplat?

— Nu.

— A intrat în vigoare edictul care poruncea expulzarea evreilor, zâmbi Hurewitz. Adică evenimentele sunt legate. Existau evrei în flotă.

— Columb însuşi, vreţi să spuneţi.

— Exact.

Cabalistul frunzări din nou jurnalul.

— Observaţi ce a scris domnul Columb în însemnările zilei de 23 septembrie, în legătură cu apariţia unui vânt prielnic, care a pus capăt unei acalmii periculoase. Începu să traducă: „În aşa fel încât mi-au fost prielnice vânturile puternice, care nu mai apăruseră decât în vremea în care evreii au fugit din Egipt, conduşi de Moise, care i-a scăpat de sclavie.”

Se uită la Tomas.

— Nu credeţi că e ciudat ca un catolic să citeze astfel *Pentateucul* şi mai ales să recurgă la descrierea *Exodului,* un eveniment de minim interes pentru creştini, dar de mare importanţă pentru evrei? în afară de asta, domnule profesor, obiceiul acesta de a descrie o situaţie din viaţă asemănând-o cu un eveniment biblic, este fără nici o îndoială evreiesc. Acest lucru îl facem noi evreii în fiecare zi şi se pare că domnul Columb făcea la fel.

Consultă un caiet mare, plin cu notiţe în ebraică.

— În investigaţia făcută acum câţiva ani despre domnul Columb am mai dat peste câteva lucruri interesante. Primul este că el a primit din Lisabona, cu două zile înaintea plecării în primul voiaj, tabelele cu mişcarea soarelui, un instrument de navigaţie realizat de domnul Samuel Zacuto pentru regele Portugaliei.

— Don Joao al II-lea.

— Acel instrument, numit şi *Ghid calendaristic,* se află la

Muzeul Evreilor din New York. Am fost atunci la New York şi am mers să-l văd. Ştiţi ce-am descoperit?

— N-am idee.

— Am descoperit că tabelele cu mişcarea soarelui sunt scrise în ebraică, spuse zâmbind Hurewitz. Aţi înţeles? În ebraică. Ceea ce dă naştere unei alte întrebări. De unde a învăţat domnul Columb să citească în ebraică?

— Bună întrebare, comentă Tomas.

Reduse tonul vocii şi nu se abţinu să nu adauge o replică pentru sine.

— Mai ales dacă luăm în considerare faptul că era un ţesător de mătase.

— Poftim?

— Nu mă luaţi în seamă. Vorbesc de unul singur, se scuză portughezul, notând în agenda sa informaţiile primite. Dar mai e o întrebare pe care această poveste ne obligă s-o formulăm. Cum este posibil ca un instrument al lui don Joao al II-lea să fie trimis lui Columb cu două zile înaintea plecării într-o călătorie care, se presupune, era împotriva intereselor Portugaliei?

— La asta nu ştiu să vă răspund, se încurcă cabalistul.

— Nici nu trebuie, domnule rabin. Nici nu trebuie. Este doar un mister adiţional, care indică o relaţie apropiată între amiral şi regele portughez.

Rabinul Hurewitz se concentră din nou asupra caietului său.

— Mai este ceva ce-mi atrage atenţia, spuse, consultând notiţele scrise în ebraică. Există o scrisoare trimisă reginei Isabela Catolica, de către confesorul ei, domnul Hernando de Talavera, destul de suspectă. Scrisoarea este datată în 1492 şi în ea domnul Talavera pune la îndoială autorizaţia dată de Regii Catolici pentru expediţia domnului Columb. Într-un fragment al acestui document, domnul Talavera întreabă „Cum ar putea o călătorie ilegală a lui Colon să înapoieze Pământul Sfânt evreilor?”

Ridică privirea şi adoptă o expresie intrigată.

— „Să înapoieze Pământul Sfânt evreilor?” De ce îl leagă confesorul reginei pe Columb în mod explicit de evrei?

Lăsă întrebarea să plutească în aer pentru un timp.

— Dar asta nu e totul. În a sa *Carte a Profeţiilor,* domnul Columb s-a bazat aproape exclusiv pe profeţii *Pentateucului,* făcând referiri profunde la Isaia, Ezechiel, Ieremia şi mulţi alţii, comportament foarte asemănător cu cel al evreilor. Şi fiul său, Hernando Colon, în cartea despre tatăl său, a ajuns să afirme că

domnul Columb era din familie „cu sânge nobil din Ierusalim”?

Hurewitz chicoti, aproape ascunzându-şi gura.

— Nici c-ar fi putut fi mai direct de atât.

Rabinul Hurewitz închise caietul, dând de înţeles că şi-a terminat expunerea. Solomon Ben-Porat luă teancul de foi pe care Tomas i le dăduse de dimineaţă, îşi drese glasul şi luă cuvântul.

— Profesore Noronha, strigă, engleza sa guturală răsunând în sală în contrast brutal cu vorba domoală a lui Hurewitz. Am studiat cu mult interes fotocopiile pe care mi le-aţi dat şi am găsit câteva lucruri foarte interesante.

Scoase o foaie şi i-o arătă lui Tomas.

— Ce este asta?

Portughezul se opri din scris, se aplecă asupra mesei şi luă fotocopia.

— Aceasta... aceasta este o pagină din *Historia rerum ubique gestarum,* a papei Pius al II-lea, una din cărţile ce i-a aparţinut lui Cristofor Columb şi care poate fi găsită la Biblioteca Colombina din Sevilla.

Solomon indică o notă scrisă pe marginea textului.

— Şi cine a scris asta?

— Columb însuşi.

— Foarte bine, exclamă rabinul. Aţi remarcat că a notat data creştină pentru anul iudaic 5241? Spuneţi-mi, profesore Noronha, creştinii obişnuiesc să transforme datele creştine în date iudaice?

— Nu.

— Ceea ce ne duce la a doua întrebare. Câţi catolici sunt în stare să facă această transformare?

Tomas râse.

— Nici unul din câte ştiu eu. Şi cu atât mai puţin ţesători de mătase.

— Cum?

— Nimic, zise Tomas în timp ce scria febril în agendă. Nu mă luaţi în seamă.

Solomon arătă cu degetul o altă notă marginală în *Historia Rerum.*

— Observaţi acest detaliu. Referindu-se la distrugerea celui de-al doilea Templu al lui Solomon, Columb vorbeşte aici despre *„la destruccion de la segunda Casa*[39]*”* şi, printr-o aluzie implicită, stabileşte că această întâmplare a avut loc în anul 68 după

[39] Distrugerea celei de-a doua case, în spaniolă în original *(n. t.).*

Cristos.

Rabinul îl privi în ochi pe Tomas şi acesta, fără să priceapă unde voia să ajungă interlocutorul său, ridică din umeri.

— Şi?

— Însemnarea aceasta este foarte grăitoare, spuse ferm Solomon. În primul rând, un singur popor se referă la Templul lui Solomon ca fiind o Casă. Ştiţi care popor?

— Cel iudeu?

— Exact. Pe de altă parte în acele vremuri creştinii făceau mereu referinţe la distrugerea Ierusalimului, niciodată a Templului şi cu atât mai puţin a Casei, lucru pe care doar evreii îl făceau. Şi, în afară de asta, există o discrepanţă istorică referitor la distrugerea Templului. Evreii spun mereu că s-a întâmplat în 68, dar creştinii indică anul 70, în aparenţă mai multă rigoare.

Ridică sprânceana.

— Acum spuneţi-mi, profesore: ce identitate ne revelă Columb când se referă la Templu ca la o casă, când vorbeşte de distrugerea Casei în loc de a vorbi despre distrugerea Ierusalimului şi stabilind anul 68 ca dată a acestei întâmplări?

Tomas zâmbi.

— Acum înţeleg.

Bătrânul cabalist mai scoase încă o foaie.

— Iar în fotocopia asta mai întâlnim o notă marginală.

Portughezul studie foaia.

— Această notă a fost scrisă tot de Columb, confirmă Tomas. Ce scrie?

— *Gog Magog.*

— Hmm?

— Gog *Magog.* Sau, mai bine zis, *Gog uMagog.*

— Nu înţeleg.

Solomon se uită rapid la cei doi evrei. Chaim şi Hurewitz priveau uimiţi foaia, ca şi cum ar fi fost o relicvă, un lucru care ar provoca spaimă.

— Rege al evreilor, zise rabinul lui Chaim. Tu, care eşti sefard de origine portugheză, explică-i prietenului nostru din Lisabona ce înseamnă *Gog uMagog.*

— *Gog uMagog* se referă la una din profeţiile lui Ezechiel despre *Gog,* ţinutul lui Magog, spuse Chaim, vorbind pentru prima dată de la începutul întâlnirii. Această profeţie arăta că, cu foarte puţin timp înaintea venirii lui Mesia, va avea loc un mare război a lui *Gog* şi *Magog* contra Israelului care va provoca o mare distrugere.

Îl privi pe Tomas.

— Ceea ce este interesant este că, în momentul expulzării evreilor din Peninsula Iberică, aceştia au văzut acel act ca pe un semn că profeţia lui Ezechiel se va îndeplini la acel moment. Regii Catolici asumau rolul lui *Gog* şi *Magog,* iar evreii erau, desigur, Israelul.

Tomas scria înfocat în agenda sa, ceea ce-l făcu pe Solomon să ia o pauză, timp în care căută o altă fotocopie. Portughezul termină în cele din urmă şi se uită la rabin.

— Şi ce-aţi mai aflat?

— M-am uitat la scrisorile lui Cristofor Columb către fiul său şi am descoperit ceva foarte interesant.

Îi arătă o foaie atrăgându-i atenţia către ce era scris în susul paginii.

— *Muy caro fijo*? rase Tomas. Asta este o expresie portugheză. Spaniolii spun *hijo* şi portughezii spun *filho.* Columb voia să scrie în spaniolă, dar folosea în mod frecvent expresii portugheze de agest gen. În loc de *hijo* a scris *fijo.* Ridică din umeri: Noi îi spunem portuniol acestui dialect.

— Profesore Noronha, mormăi Solomon. Pentru mine, relevantă nu este expresia *muy caro fijo,* asta nu-mi spune nimic. Ce mă surprinde este semnul de deasupra.

— Semnul? se miră Tomas. Care semn?

— Acesta de aici, zise rabinul, arătându-i mâzgălitura de deasupra expresiei *muy caro fijo.*

— Ce este asta?

— O monogramă iudaică.

— O monogramă iudaică?

— Da, deşi este scrisă într-o formă ciudată, această mâzgălitură alătură două litere ebraice, *bei* şi *beth. Beth hei* e o referinţă tradiţională iudaică, corespunde salutului *Baruch hashem*, care înseamnă „Lăudat fie Domnul”. Este aşezată deasupra primului cuvânt al textului, după cum era obiceiul evreilor pioşi. În cazul evreilor sefarzi convertiţi cu forţa la

creştinism, era un apel secret care spunea: nu uita de originile tale. Interesant este faptul că am găsit această monogramă numai în fotocopiile scrisorilor lui Cristofor Columb către fiul său, Diogo. În alte scrisori, Columb nu a mai pus monograma *beth hei.* Doar în cele către fiul său. Asta înseamnă că tatăl îi cerea lui Diogo să nu-şi uite originile, recurgând la această monogramă ebraică. Nu e greu să-ţi dai seama care sunt aceste origini, nu?

Tomas scria frenetic în agendă.

— Mai e ceva? întrebă când se opri din scris.

— Să ajungem şi la ceea ce v-a trezit interesul, anunţă. Semnătura lui Columb.

— A, da! exclamă profesorul. În sfârşit. Ce-mi puteţi spune despre acea semnătură?

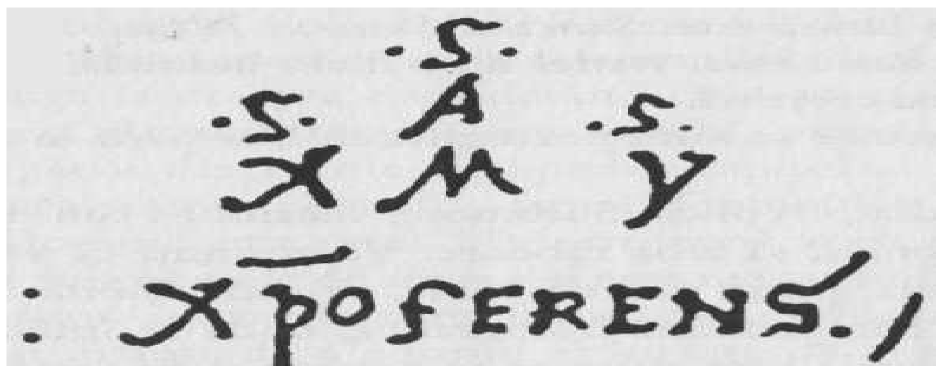
— În primul rând, da, este cabalistică.

Pe chipul lui Tomas apăru un zâmbet triumfător.

— Ştiam eu.

— Dar, profesore Noronha, trebuie să ştiţi despre Cabala că este un sistem deschis de interpretare. Cifrurile şi codurile tradiţionale când sunt descifrate, dezvăluie un text precis. Dar Cabala nu funcţionează astfel, ea duce la cel puţin două înţelesuri, la înţelesuri subliminale, mesaje ascunse subtil.

Ridică fotocopia cu semnătura lui Cristofor Columb şi o puse pe masă înaintea tuturor.

Tomas indica literele.

— Ce sunt aceste iniţiale?

— Ca orice bun mesaj cabalistic, această semnătură poate avea mai multe interpretări, începu Solomon. În acest caz, par să coexiste mai multe interpretări în acelaşi spaţiu, combinând tradiţia ebraică cu inovaţiile introduse de templierii creştini.

Portughezul îl privi surprins.

— Templierii?

— Da. Puţini ştiu, dar au fost o mulţime de mistici, magicieni şi filosofi creştini care s-au dedicat studiului Cabalei. Printre ei se numără şi învăţaţi din Ordinul Templierilor, care a derulat aici, în Ierusalim, analize cabalistice, încorporate mai târziu în curentele tradiţionale iudaice. După cum se vede, Columb era familiarizat cu aceste inovaţii.

Indică s-ul din vârf.

— Lectura creştină, sau templieră, trebuie făcută în latină. Aceste S-uri dispuse în triunghi reprezintă trinitatea sfântă. *Sanctus, Sanctus, Sanctus. A*-ul este *Altissimus* şi face posibilă lectura ascendentă, plecând de la al treilea rând, acela care porneşte de la materie şi urcă la spirit. Astfel, x-ul, m-ul şi; y-ul ar trebui citite în sus. X-ul se leagă de s, *m* de *a* şi de s-ul de sus, iar *y* de s-ul din dreapta. Adică, XS este *Xristus,* MAS e *Messias* şi YS este *Yesus.* Astfel, interpretarea templieră în latină este: *Sanctus. Sanctus Altissimus Sanctus. Xristus Messias Yesus.* Astfel nu e nici o îndoială, semnătura este sigur una creştină.

— Creştină? se miră portughezul. Dar până la urmă, nu era evreu?

— Imediat, replică Solomon, făcându-i un semn cu mâna lui Tomas, să aibă răbdare. Vă amintiţi că v-am spus despre Cabala, puţin mai devreme, că vede *Sfânta Scriptură* ca având o complexitate holografică, unde se întâlnesc mai multe înţelesuri? Este exact ce se petrece şi cu semnătura lui Columb. Problema e că sub semnătura creştină templieră, în latină, apare de fapt un mesaj subliminal, conceput în ebraică. Unul din cei mai mari cabalişti din toate timpurile, rabinul Elazar, a observat că în unele cazuri există două lumi, una ascunsă şi alta revelată, dar ambele formează o singură realitate.

Bătu cu arătătorul pe fotocopie.

— Este cazul acestei semnături, care are un înţeles revelat, cel creştin şi unul ascuns, iudaic. Interpretarea cabalistică începe exact cu constatarea că aceste iniţiale corespund unor cuvinte ebraice. Dacă o să considerăm că litera *a* corespunde lui *alefe* ebraic din *Adonai,* unul din numele lui Dumnezeu şi că s este *shin* ebraic de la *Shaday,* un alt nume al lui Dumnezeu, sau Domnul, citim astfel *Shaday. Shaday Adonai Shaday.* Ceea ce se traduce: „Domnul. Domnul Dumnezeu Domnul.” Şi ce se va întâmpla dacă iau ultimul rând, XMY şi îl citesc de la dreapta la stânga, aşa cum se face în ebraică? Devine YMX. Y de la

Yehovah, m de la *maleh* şi *x* de la *xessed. Yehovah maleh xessed.* Dumnezeu cel plin de milă. Adică avem o rugăciune creştină care ascunde o rugăciune iudaică scrisă în ebraică. Cele două lumi, cea ascunsă şi cea revelată, se unesc într-una singură.

— Ingenios.

— Nici nu vă daţi seama în ce măsură, profesore Noronha, observă Solomon. Nici nu vă daţi seama în ce măsură. Vreau să spun că totul se complică, dacă citim XMY de la stânga la dreapta considerând că *y* corespunde literei ebraice *ain.* Rezultă *shema,* sau *ascultă*, primul cuvânt din versetul patru din cel de-al şaptelea capitol al *Deuteronomului,* care spune: „Ascultă, Israel, Domnul e Dumnezeul nostru, Domnul este unul.” Printre evrei acest precept este cunoscut sub numele de *shema* şi este recitat în fiecare dimineaţă şi după-amiază în timpul rugăciunii *shacharit* şi *avrit şi* chiar şi înainte de a adormi şi înainte de a muri. *Shema* este rugăciunea care afirmă monoteismul, existenţa unui singur Dumnezeu. Se crede că acest vers a fost scris ca stindard în lupta celor zece triburi pierdute. Recitându-l, fiecare iudeu acceptă Regatul Cerului şi Poruncile. Chiar acesta este cuvântul ebraic scris în semnătura lui Columb. Ridică degetul: Dar fiţi atent acum la dublul sens, căci, dacă *y* corespunde ebraicului *yud,* XMY va fi citit *xmi,* sau *shmi,* care înseamnă: numele meu. Se presupune că numele autorului semnăturii, Columb.

Bătrânul cabalist se apleca asupra foii ca şi cum aceasta i-ar fi făcut o mare dezvăluire.

— Fiţi atent, profesore Noronha, pentru că este foarte important. Şi iarăşi vom citi acum XMY de la dreapta la stânga, în manieră ebraică. După cum am văzut devine YMX. Considerând că Y este *yud,* apare aici un nou cuvânt. *Ymx. Ymach.* Împreună cu lectura de la stânga la dreapta, ne dă *ymach shmo.* Ştiţi *ce* înseamnă asta?

— Nu ştiu.

— Înseamnă: „numele meu să fie şters”.

Tomas căscă gura stupefiat.

— Cum?

— „Numele meu să fie şters.”

— Dumnezeule, exclamă, făcând ochii mari, puzzle-ul se completa în minte. *Colom, nomina sunt odiosa.*

— Poftim?

— *Nomina sunt odiosa.* Numele sunt inoportune sau, mai exact, evocarea numelor provoacă neplăceri. E o frază din

Ovidiu. Adaptată acestei situaţii, înseamnă că numele celui care a descoperit America este inoportun, evocarea lui putea provoca neplăceri. Iar bazându-ne pe ceea ce îmi spuneţi, plecând de la interpretarea dumneavoastră cabalistică a semnăturii, devine clar că nu doar contemporanii săi au dorit să creeze confuzie în ceea ce priveşte identitatea sa, ci Columb însuşi, dintr-un motiv anume, a vrut să şteargă numele său original. Tomas îşi scărpină bărbia gânditor: Acum înţeleg, Colom nu era adevăratul său nume, ci doar un nume adoptat, un fel de... deghizare. Numele său original l-a şters chiar el.

— De ce?

— Nu ştiu. Dar se pare că l-a şters. *Nomina sunt odiosa.* Numele sunt inoportune.

— *Ymach Shmo.* Numele meu să fie şters. Sună corect.

— Numele lui era inoportun şi de aceea trebuia să fie şters, recapitulă Tomas, sintetizând expresia latină şi expresia ebraică. Dar care o fi adevăratul nume?

— Asta nu ştiu să vă spun, răspunse rabinul. Dar aş putea să vă pun pe o altă pistă. Columb şi-a şters numele, dar nu s-a oprit aici. El şi-a renegat de asemenea şi prenumele.

— Care dintre ele? Cristovao sau Cristofor?

— Ambele.

— Cum, ambele?

Solomon Ben-Porat luă o fotocopie cu semnătura lui Columb şi indică triunghiul de s-uri.

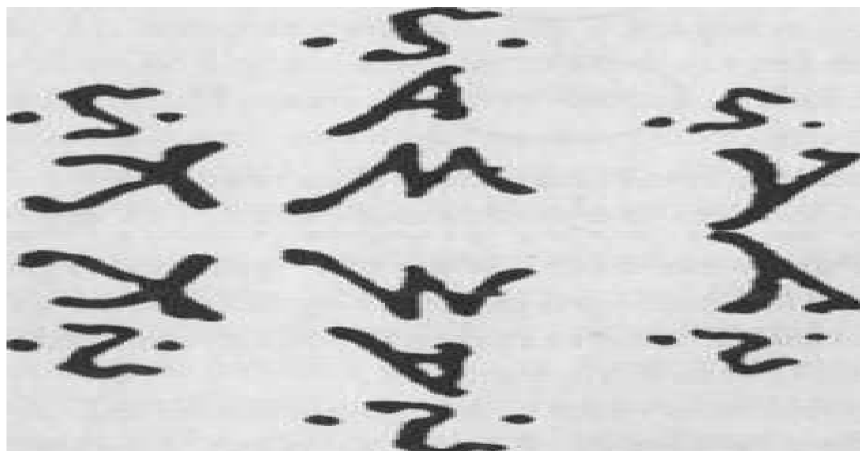
— Vedeţi punctuleţele dintre s-uri?

— Da.

— Ele nu au fost puse acolo din întâmplare, declară cabalistul. În ebraică, punctele alături de litere pot însemna ceva. Pot fi un semn că litera este o iniţială sau că acea literă cere o vocală. Am văzut deja că punctele indică faptul că literele reprezintă iniţiale. *Shin* de la *Shadai* şi *alefe* de la *Adonai.* Dar în limbile antice serveau de asemenea pentru a arăta direcţia lecturii şi, mai important, puteau fi un semn al lecturii de sus în jos. Cabala stabileşte că universul este unit de un lanţ magic şi că lucrurile inferioare poartă sigiliile celor superioare. Rabinul Shimon Bar Iochay, care era un mare cabalist, a spus că: lumea inferioară a fost făcută după imaginea lumii superioare, lumea inferioară nefiind decât o reflexie a celei superioare. Rabinul Yossef, un alt mare cabalist, a scris că pentru a se produce acţiuni sus e necesar să începi mişcarea de aici, de jos. *Cartea Misterelor Cabalistice* spune că lumea în care trăim este întoarsă faţă de

lumea în care sufletul se înalţă. Iar axioma înscrisă pe tăblia de smarald a lui Hermes dezvăluia că cele de sus sunt la fel cu cele de jos. Adevărul e că termenii *reflex* şi *inversat*, sus şi jos, ne duc cu gândul la noţiunea oglinzii, foarte dragă Cabalei. Iar cum punctele indică necesitatea de a se citi de sus în jos, am reuşit să le inversez, uitându-mă la ele ca şi cum ar fi fost reflectate într-o oglindă.

Scrise ceva pe o hârtie, apoi i-o arătă lui Tomas.

— Rezultatul a fost surprinzător.

Portughezul privi îndelung semnele ce se aflau în partea de jos a oglinzii.

— Ce este asta? întrebă.

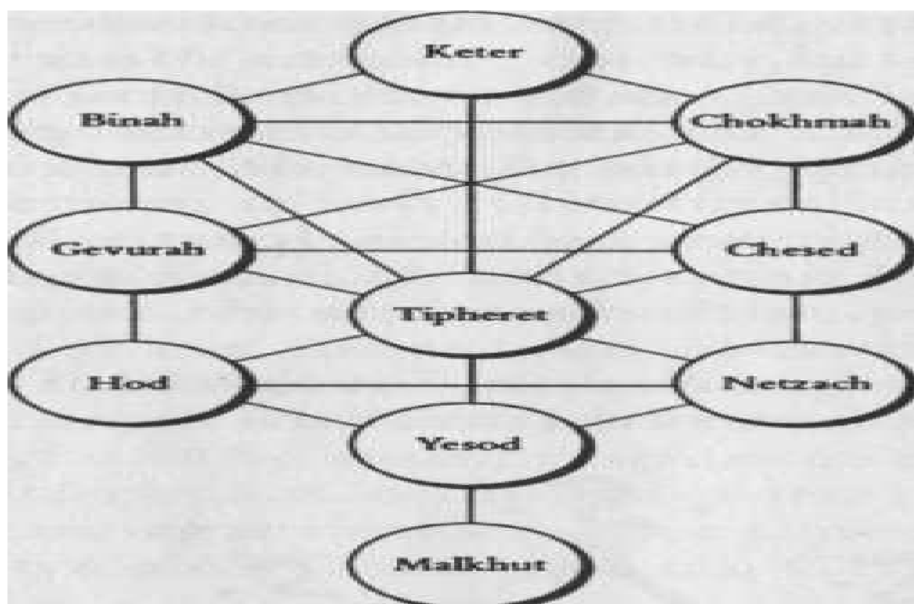
— Este Arborele Vieţii fără cap.

— Acesta este Arborele Vieţii?

— Da. Uitaţi-vă.

Deschise cartea şi îi arătă figura structurată în cercuri.

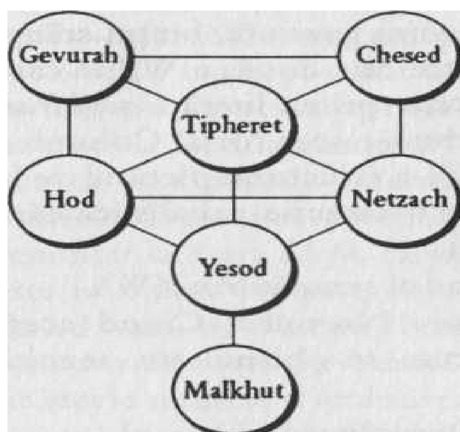
— Acesta este Arborele Vieţii.

— Are zece cercuri, remarcă Tomas.

— Da, sunt cele zece *sephirot*-uri. Reprezentarea tradiţională a Arborelui Vieţii are, după cum vedeţi, zece *sephirot*-uri. Acesta este Arborele Vieţii principal. Dar al doilea ca importanţă este cel cu şapte *sephirot*-uri. În acest caz, eliminând partea de sus a semnăturii, rămâne Arborele Vieţii fără Cap, denumit şi Omul Aşezat.

Tăie cele trei *sephirot-uri* superioare, *keter, chochma* şi *bina şi* arătă Arborele Vieţii fără Cap, lângă reflexia semnăturii lui Columb.

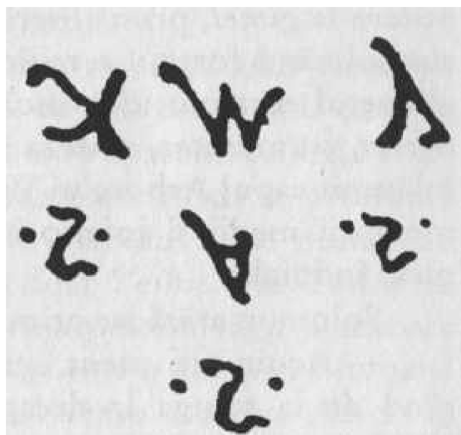

— A! exclamă portughezul, studiind cele două structuri, uimit. Sunt… sunt asemănătoare.

— Da, afirmă cabalistul. Semnătura cabalistică a lui Cristofor Columb reproduce Arborele Vieţii fără Cap. Fiecare literă din semnătură este o *sepbirah.* Avem şapte litere asta înseamnă că avem şapte *sephirot*-uri.

— Dar dacă-l reducem la şapte *sephirot*-uri, nu înseamnă că Arborele Vieţii este incomplet?

— Nu. Există Arbori ai Vieţii chiar şi cu cinci sau cu patru *sephirot*-uri. Dar cel cu şapte este în mod particular semnificativ, este cel mai revelator după cel cu zece *sephirot*-uri. Şapte este un număr cabalistic foarte important, este algoritmul ce reprezintă natura în stadiul său original, neatins. Lui Dumnezeu i-a luat şase zile să creeze lumea, iar în a şaptea s-a odihnit, zise Solomon Ben-Porat, apoi arătând reflexia semnăturii în oglindă continuă: Uitându-mă la imaginea reflectată în oglindă, mi-a fost limpede figura pe care a folosit-o Columb pentru a-şi destăinui adevărata sa identitate. Rândul de sus, după cum vedeţi, este ocupat de XWX. Or, X face trimitere la *chet* de la *chessed*, *sephirah* care înseamnă braţul drept şi simbolizează bunătatea. X face trimitere la *gimel,* prima literă a *sephira guevura,* braţul stâng,

simbolizând forţa. La mijloc, între cele două, e W, pe care alfabetul ebraic o identifică cu *tete,* prima literă a *sephirah tiferet,* frumuseţea, sinteza între bunătate şi forţă. Columb a înlăturat capul Arborelui Vieţii şi l-a structurat plecând de la membrii medii şi inferiori. Este o intenţie cabalistică fără nici o îndoială.

Solomon arătă iar primul rând al semnăturii: XWX.

— Acum fiţi atent, profesore Noronha. Citind acest rând de la stânga la dreapta, cum se obişnuieşte, rezultă XWX. Se citeşte *Yeshu.*

Îl privi pe Tomas şi ridică din sprâncene.

— Acest lucru e teribil.

— Teribil? întrebă Tomas. În ce sens? Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Ca să vă traduc cuvântul *Yeshu,* trebuie mai întâi să vă întreb ceva, dacă nu vă deranjează.

— Da?

— Ştiţi cum îl văd evreii pe Isus Cristos?

— Sincer, nu ştiu prea multe, zise Tomas râzând. Chiar nimic.

— Atunci lăsaţi-mă să vă lămuresc, spuse Solomon. Evreii îl văd pe Cristos cu totul altfel decât creştinii.

Făcu un gest cu mâinile, încercând să dea greutate cuvintelor sale.

— Chiar foarte diferit. Legendele iudaice îl reprezintă pe Isus ca *mamzer,* copil rezultat în urma adulterului dintre o evreică şi un legionar roman. Isus a fost excomunicat de rabin din cauza unei neînţelegeri şi s-a hotărât să realizeze un cult de idoli, îndepărtându-se de adevărata religie. A studiat magia în Egipt, dar a sfârşit prin a fi prins de rabini. A fost condamnat la moarte ca vrăjitor şi spânzurat. Felul cum îl văd creştinii pe Isus este considerat idolatrie.

— Aceasta este perspectiva evreilor faţă de Isus?

— Da, asta spun legendele iudaice.

— Măi să fie! exclamă portughezul.

— Eu v-am povestit acest lucru ca să vă arăt percepţia pe care o au evreii asupra lui Isus, explică cabalistul. Ceea ce ne duce la lectura rândului AWX, care apare în reflexia semnăturii lui Columb. În ebraică, numele lui Isus se pronunţă *Yeshua.* Dar cum evreilor nu le plăceau acest nume, au renunţat la litera *alefe,* rămânând doar *Yeshu.* Dar *Yeshu* nu este un nume inocent. Este o formă peiorativă şi jignitoare de a-l numi pe *Yeshua,* Isus. *Yeshu* este o abreviere folosită frecvent de evrei. Înseamnă

Ymach shmo vezicho. Adică: să fie şterse numele şi amintirea sa.

— Incredibil! comentă Tomas. Asta e tare.

— Profesore Noronha, zise Solomon. Ce încerc eu să vă spun este că creştinul şi catolicul Cristofor Columb a aşezat în semnătura sa cabalistică numele ebraic *Yeshu,* cerând astfel să fie şters numele şi amintirea lui Isus.

Portughezul rămase tăcut un moment. Era înmărmurit.

— Dar… de ce? bâigui în cele din urmă. Cum e posibil să facă aşa ceva?

— Nu uitaţi că a trăit la sfârşitul secolului al XV-lea, în peninsula Iberică. Dacă era evreu, după cum ne indică toate probele, viaţa sa în acele părţi ale Europei nu putea fi uşoară. Orice evreu sefard ar fi avut destule motive să-i urască pe creştini, în general şi pe Isus în particular. Columb n-a fost nici el o excepţie. Ceea ce ne duce la prenumele lui.

Luă foaia cu semnătura amiralului.

— La baza semnăturii cabalistice se află numele său, Xpoferens.

— Ştiţi să-mi spuneţi ce înseamnă numele acesta?

— *Xpoferens? Xpo,* în greacă, înseamnă Cristos, în timp ce *ferens* este o formă a verbului latin *fero,* care înseamnă a transporta. Xpoferens este Cristoferens. Acela care îl transportă pe Cristos. Cristo este rădăcina numelui Cristovao şi a numelui Cristofor.

— Acesta este un nume pe care un evreu nu l-ar folosi niciodată, adăugă rabinul. Cristo. Nimeni în Israel nu şi-ar numi fiul Cristo. Cum se poate ca, fiind iudeu, Columb să poarte numele de Cristovao şi să semneze Cristoferens? spuse rabinul, apoi ridică arătătorul drept: Doar un anumit tip de iudeu ar fi fost capabil s-o facă.

— Care?

— Un iudeu disperat să treacă drept creştin. Un om care dorea să pară creştin, dar care continua să practice credinţa iudaică în secret. Un astfel de om putea să-şi ia numele de Cristo, dar pentru a-şi asigura pacea cu Dumnezeu, a inclus în semnătura sa cabalistică respingerea inechivocă a numelui lui Isus, ştergând acest nume şi amintirea sa. *Yeshu.* Ce vreau să spun cu asta, profesore Noronha, este că expresia *ymach shmo,* sau *numele meu să fie şters,* înseamnă, simultan, respingerea numelor Columb şi Cristofor. Descoperitorul Americii s-a prezentat lumii cu aceste nume, Cristofor Columb.

Arătă către Chaim care se afla de cealaltă parte a mesei.

— După cum familia sefardă a lui Chaim nu se numea Mendes, ci Nassi, aşa nici pe Columb nu-l chema Columb. Avea înainte alt nume, un nume pe care l-a şters şi nu ni l-a revelat.

Bătu cu palma pe fotocopia semnăturii.

— După tot ceea ce am văzut aici, pot să vă spun că bărbatul pe care îl ştim azi sub numele de Cristofor Columb era, după toate probabilităţile, un iudeu sefard şi avea iniţial alt nume, care va rămâne pierdut. Şi-a ascuns adevărata credinţă sub o deghizare creştină, dar nu a devenit creştin nou. Era un *marrano.*

Solomon Ben-Porat, unul din cei mai mari cabalişti din Ierusalim, îşi puse coatele pe masa de stejar şi tăcu. Îşi terminase expunerea.

O tăcere apăsătoare se aşternu în birou, întreruptă doar de sunetul stiloului lui Tomas, care scria frenetic în agenda sa, înregistrând extraordinarul raţionament al bătrânului rabin. Profesorul îşi notă ideile cu un scris grăbit, aparent ilizibil, încheindu-şi însemnările cu ultimul cuvânt pronunţat de Solomon.

Marrano.

Era pe punctul de a închide agenda, dar ceva îl opri. Era acel *marrano* care îi atrăgea atenţia, ca un magnet sau ca o piatră incomodă în pantofi, deranjantă, ca o pată de cerneală care îngreuna fluiditatea scrierii. Rămase uitându-se la acel cuvânt, gânditor. Ridică, în cele din urmă, capul şi îl privi pe cabalist.

— Ce aţi vrut să spuneţi prin *marrano*? întrebă.

— *Marrano?* se miră Solomon. Ar trebui să ştiţi. Ce înseamnă acest cuvânt în portugheză?

— Este un arhaism pentru porc.

— Asta este. *Marrano* a fost numele dat în Portugalia şi în Spania creştinilor noi care rămâneau în secret evrei. Le spuneau aşa pentru că, la fel ca toţi evreii credincioşi, ei refuzau să mănânce carne de porc, deoarece îl considerau un animal impur. Nefiind *kasher,* era interzis de legile dietetice.

— Hmm, murmură Tomas, pierdut în gânduri. *Marrano* era un evreu care se dădea drept creştin.

— Da.

— Columb era un *marrano*?

— Fără îndoială.

— Putea fi un *marrano* genovez?

Rabinul râse.

— Expresia *marrano* se referă la iudeul iberic, explică. Oricum, pentru că era iudeu, Columb, nu putea fi genovez...

— A nu? De ce?

— Deoarece din secolul al XII-lea, evreilor le-a fost interzis să rămână în Genova mai mult de trei zile. În secolul al XV-lea, pe timpul lui Columb, această lege încă mai era în vigoare. Altfel spus, dacă ar fi fost genovez, nu ar fi putut fi evreu. Dacă era evreu, nu putea fi genovez.

— Încep să pricep.

— Trebuie să vă mai spun un lucru foarte interesant. Conform unei tradiţii iudaice speciale, în secolele al XV-lea şi al XVI-lea, cuvântul *genovez* era un eufemism pentru *evreu.*

— Glumiţi.

— Nu. Nu glumesc. Ştiţi, se obişnuia ca, în loc de „acel om e iudeu”, să se spună „acel om e de naţionalitate”. Înţelegându-se de naţionalitate iudaică. Dar, după cum se pare, în perioada aceea de frământări antisemite, mulţi evrei, când erau interogaţi de creştini, se declarau genovezi. De aceea dacă se spunea uneori despre cineva că era de naţionalitate genoveză, era un mod ironic sau discret de a spune că acea persoană era un evreu. Aţi înţeles?

— Dar există dovezi?

— Asta se ştie din tradiţia orală iudaică. Nu există documente care să afirme textual lucrul acesta. Dar există o confirmare implicită într-o scrisoare trimisă în 1512 de către părintele Antonio de Aspa, din Ordinul Ieronimilor, marelui inchizitor din Castilia. În această scrisoare, Aspa a scris că, în timpul primei expediţii spre Lumea Nouă, Columb a luat la bord „patruzeci de genovezi”. Or, azi se ştie că aproape toţi membrii echipajului erau castilieni, cu toate că printre ei au fost probabil câteva zeci de evrei, cel mai probabil *marranos.* Adică, Antonio de Aspa informa Inchiziţia că aveau patruzeci de evrei la bord. Dar, aşa cum făceau unii în vremea aceea, nu i-a numit evrei. Din ironie sau pudoare, i-a numit genovezi.

— Hmm, murmură din nou istoricul, pierdut într-o lume doar a sa, recapitulând în minte o întrebare formulată de o mie de ori şi încă fără răspuns. Care e ecoul lui Foucault pendinte la 545?

— Cum?

Tomas se agită, brusc înflăcărat.

— E o întrebare ce mi s-a pus cândva. „Care e ecoul lui Foucault pendinte la 545?”

Se ridică de la masă, entuziasmul nu-i mai dădea pace, incapabil să stea liniştit.

— Pe baza unei dezvăluiri a lui Umberto Eco, am crezut că

răspunsul era evreu portughez sau creştin nou. Dar până la urmă, nu e aşa. Adevăratul răspuns e altul. Ştiţi care e?

Rabinul clătină din cap.

— N-am nici cea mai vagă idee.

Tomas zâmbi.

— Este *marrano.*

XV

Degetele prinseră mânerul seifului şi îl întoarseră încet; cutia metalică răspundea cu ţăcănituri calme, pe măsură ce se roteau numerele seifului, iar mânerul aluneca cu o precizie mecanică în sensul acelor de ceasornic, ca o maşinărie sofisticată. Madalena Toscano se uita peste umărul lui Tomas, urmărind cu atenţie operaţiunea, cu ochii mari, în expectativă.

— Auziţi, şopti ea. Sunteţi sigur că aceasta este cheia?

Profesorul consultă foaia unde îşi însemnase soluţia.

M A R R A N O
12 1 17 17 1 13 14

— O să vedem, murmură el.

Cifrele fură introduse, una câte una. Doisprezece, şaptesprezece, din nou şaptesprezece. *Ţac-ţac-ţac!* În liniştea aceea, doar respiraţiile nerăbdătoare şi profunde ale profesorului şi văduvei răspundeau sunetului rece al metalului, atât de exact şi de liniştit, atât de slab şi totuşi extraordinar de enervant. Părea sunetul unei cutii geloase, dornică să-şi păstreze secretul cu orice preţ; era zgomotul meditativ al unei maşinării neîncrezătoare, posesive, aflată în faţa unei provocări care o obliga să ia în calcul ipoteza de care se temea cel mai tare: de a se deschide ca o floare şi de a elibera, contrariată, parfumul misterului său. Îşi imaginau că seiful prefera să îşi păstreze comoara intactă, închisă în tăcere, iar acel duel tacit între om şi seif, între cifru şi secret, între lumină şi umbră, făcea să sporească tensiunea din camera aceea cufundată în penumbră şi cu iz de mucegai. Tomas se apropia de sfârşitul secvenţei. Aşteptă un moment, însă, nerăbdător să vadă dacă nimerise în sfârşit cifrul, respiră adânc şi introduse ultimele cifre. Unu, treisprezece, paisprezece. *Tac-tac-tac.* Cine avea să cedeze? Omul sau seiful?

Răspunsul fu un *clic* final.

Ca în cazul peşterii celor patruzeci de hoţi, când s-a rostit magicul „Sesam, deschide-te!”, seiful se deschise în faţa secvenţei miraculoase.

— Ah! exclamă Tomas, ridicând pumnul în semn de victorie.

Am reuşit!

— Slavă Domnului!

Se aplecară spre seiful în sfârşit învins, încercând să desluşească ce se afla înăuntru. La început zăriră doar o umbră opacă, un întuneric compact şi impenetrabil; era ca şi cum cutia de metal, recalcitrantă, în agonie, opunea încă rezistenţă, prelungind enigma până la ultima suflare, ascunzând-o într-o ceaţă densă şi apăsătoare; părea un muribund încăpăţânat să se agaţe de viaţă, cu ultimele sale puteri, sperând tocmai când nu mai era nici o speranţă, încercând să ascundă într-un colţ întunecat al măruntaielor sale profunde, comoara misterioasă ce fusese atâta timp protejată de lume, pierdută în istorie, exilată din memorie. Dar ochii intruşilor se obişnuiră repede cu acea umbră adâncă; întunericul îşi mai atenuă din densitate, astfel că amândoi reuşiră în sfârşit să întrevadă nişte foi scrise înăuntru.

Profesorul îşi bagă mâna în gura larg deschisă a seifului şi, timid, aproape înfricoşat, ca un explorator aflat în faţa junglei necunoscute, pipăi suprafaţa netedă şi rece a hârtiilor ascunse acolo; ţinea cu delicateţe foile acelea despre care credea că ascund un mister străvechi şi le scoase încet, de parcă ar fi fost o relicvă uitată, sau nişte petale delicate, o scoică fragilă lovită de furtuna timpului, pe care le aducea, în sfârşit, iarăşi, la lumina zilei.

Erau trei foi.

Primele se dovediră a fi două fotocopii, pe care le studie cu atenţie. La prima vedere i se păru că este vorba de copiile a două pagini dintr-un document din secolul al şaisprezecelea. Le cercetă, încercând parcă să capteze ideea generală a unui lucru pe care nu îl înţelegea; apoi, cu mai multă grijă, apelă la vasta sa experienţă de paleograf şi citi de la litera cu ornament, situată în partea de jos a primei fotocopii, descifrând conţinutul aparent impenetrabil.

— „Anul următor de m...”, ezită, nu înţelese data, dar continuă, „şi trei, aflându-se Regele în Valea paradisului care se află deasupra mănăstirii Sfintei Maria a Virtuţilor, din cauza marii ciume care era în locurile însemnate ale acelui ţinut, erau şase zile din martie, ajunse la Restelo, în lixboa Xpova colo nbo y taliano care venea de la descoperirea insulelor Sypango şi a Antilelor realizată la porunca Regilor din Castilia...”

— Ce este asta? întrebă Madalena.

Profesorul se uită insistent la cele două foi, intrigat.

— Asta... ăăă... se bâlbâi Tomas, asta cred că este *Cronica lui don Joao al II-lea,* de Ruy de Pina.

Ezită un moment; însă se convinse repede că evaluarea lui era corectă şi se simţi mai încrezător.

— Acesta este, din câte observ, pasajul în care cronicarul relatează întâlnirea lui Cristofor Columb cu regele don Joao al II-lea, la întoarcerea amiralului din prima sa călătorie, aceea când a

descoperit America.

— Şi este important?

— Păi... ăăă... este important, fără îndoială. Dar surprinzător, zise Tomas şi se uită la văduvă cu o expresie dezorientată. Pe de-o parte, pentru că acest text este cunoscut de mult timp, nu e nici un secret. Pe de altă parte, pentru că această teză contrazice teoria susţinută de soţul dumneavoastră.

Arătă spre rândurile trei şi patru de pe a doua pagină.

— Vedeţi aici? zice „Xpova colo nbo y taliano”. Ori, soţul dumneavoastră susţinea exact contrariul despre Cristofor Columb şi anume că nu era italian.

— Dar Martinho mi-a spus că a pus în seif dovada supremă...

— Dovada supremă? Care dovadă supremă? Că era italian Cristofor Columb? Clătină din cap, în semn de îndoială: Nu înţeleg, nu are nici un sens.

Madalena Toscano luă cele două foi şi începu să le studieze cu atenţie.

— Şi asta, ce este? întrebă ea, arătând spre nişte însemnări cu creionul pe versoul primei foi.

Profesorul citi însemnarea.

Codex 632

— Ce ciudat, murmură el.

— Ce este asta?

Tomas ridică din umeri, neştiind ce să creadă.

— Nu ştiu, nu am nici cea mai vagă idee, zise şi se strâmbă: „Codex 632”?

Îşi frecă bărbia, gânditor.

— Trebuie să fie cota acestui document.

— Cota?

— E numărul de referinţă al unui document într-o bibliotecă. Arhivarii au o cotă ca să identifice fiecare document şi fiecare carte pe care le au în bibliotecă. Având cota, este mult mai simplu să le găseşti în...

— Ştiu foarte bine ce înseamnă o cotă, interveni Madalena.

Tomas o privi ruşinat. Aspectul neglijent şi obosit al Madalenei Toscano îi dădeau un aer de femeie simplă, dar în realitate, acea figură îmbătrânită şi acel corp scofâlcit ascundeau o femeie cultă, o prezenţă veche în mediul academic şi obişnuită să trăiască printre cărţi. Aerul mizer şi dezordonat al casei, medită Tomas, nu se datorau doar neglijenţei provocate de moartea

soţului, ci şi faptului că era o femeie neobişnuită cu treburile casnice.

— Mă scuzaţi, murmură vizitatorul. Ştiţi, cred că soţul dumneavoastră a notat această cotă pentru referinţele bibliografice.

Madalena Toscano analiză din nou cota.

— Dar nu se spune *codice*?

— Ba da, zâmbi Tomas. *Codex* sau *codice*, este acelaşi lucru. Până la urmă, nu este altceva decât un manuscris compus din foi de papirus, pergament sau hârtie, legate într-o parte, ca şi cum ar fi o carte.

— Şi credeţi că asta este hârtie?

— Se poate, spuse profesorul. Fiind un manuscris din secolul al XVI-lea, însă, eu aş zice că cel mai probabil este pergament. Dar este posibil să fie şi hârtie.

Madalena luă cea de-a treia foaie din seif.

— Asta aţi văzut-o?

Era o coală A4 albă, pe care erau însemnate în josul paginii un nume şi un număr. Tomas ridică din sprânceană când văzu numele.

— Contele Joao Nuno Vilarigues, citi istoricul.

— Îl cunoaşteţi?

— N-am auzit niciodată de el.

Tomas îşi trecu privirea peste cifrele care se aflau sub numele respectiv.

— Pare un număr de telefon.

Văduva se aplecă asupra foii.

— Daţi-mi să văd, spuse ea.

Se gândi o clipă.

— Dumnezeule, parcă recunosc acest prefix. În ultimul timp, Martinho suna des acolo.

— La numărul ăsta?

— Nu ştiu, poate. Dar acesta era prefixul.

Madalena se ridică fără să scoată un cuvânt, ieşi din cameră şi se întoarse câteva clipe mai târziu cu o carte voluminoasă sub braţ. Tomas recunoscu cartea de telefoane. Văduva se uită pe primele pagini, căutând prefixele naţionale. Degetul alunecă peste toate numerele până se opri la unul.

— Aha, acesta este! exclamă ea.

Degetul urmări linia până în dreptul numelui care corespundea acelui prefix.

— Tomar.

Gânguritul neîncetat al porumbeilor umplea Piaţa Republicii de o muzică blândă; erau păsări rotofeie, bine hrănite, care ciuguleau de pe caldarâm, băteau din aripi şi zburau dintr-o parte în alta, umpleau acoperişurile şi se cocoţau pe ornamentele în relief ale faţadelor, ajungând chiar şi pe statuia lui don Gualdim Pais, figura imensă din bronz, ridicată în mijlocul pieţei.

Câţiva porumbei ajunseseră până la picioarele lui Tomas, uguind, neluându-l prea mult în seamă pe cel aşezat pe banca de lemn, preocupaţi doar de găsirea unor firimituri pe pavajul alb şi negru care acoperea aproape toată piaţa. Semănau cu nişte pioni minusculi, brun-cenuşii, care umblau pe o gigantică tablă de şah. Vizitatorul se uită de jur împrejur, admirând clădirea elegantă a Consiliului Local din Tomar şi piaţa centrală, până când îşi concentră atenţia asupra bisericii gotice din dreapta, biserica Sfântului Ioan Botezătorul. Faţada albă din piatră de calcar, deteriorată, a sanctuarului, avea un elegant portal manuelin, bogat ornamentat, ce se termina într-un turn octogonal; biserica era dominată de clopotniţa galben-arămie, impunătoare, care înfăţişa mândră sub clopote un grup de trei simboluri: stema, sfera armilară şi crucea Ordinului lui Cristos.

Un bărbat în costum de culoare gri-închis, cu vestă şi papion *gris-perle,* se apropie, privindu-l fix şi întrebător pe străin.

— Profesorul Noronha? întrebă el ezitant.

Tomas zâmbi.

— Chiar eu, aprobă. Domnul conte, presupun?

— Joao Nuno Vilarigues, se prezentă foarte formal acesta, bătând din călcâie, ca un militar.

Înclină capul, făcând o reverenţă ceremonioasă.

— La dispoziţia dumneavoastră.

Contele era un bărbat slab, de statură medie, cu un aspect enigmatic. Avea părul negru, grizonat pe la tâmple, pieptănat spre spate. Dar ceea ce ieşea în evidenţă cel mai tare era mustaţa sa fină, barbişonul ascuţit şi, mai ales, ochii negri şi pătrunzători, aproape hipnotizanţi; părea un călător în timp, un om din perioada Renaşterii italiene, un Francesco Colonna care abandonase marea Florenţă a familiei Medici şi zburase direct spre sfârşitul secolului XX.

— Vă mulţumesc mult că aţi acceptat întâlnirea aceasta, spuse Tomas. Cu toate că, trebuie să vă mărturisesc, nu ştiu despre ce vom vorbi.

— Din ce am dedus din conversaţia noastră telefonică, aţi reuşit să mă găsiţi datorită unor notiţe lăsate de profesorul Toscano.

— Întocmai.

— Şi adresa mea se afla printre nişte documente legate de Cristofor Columb.

— Exact.

Contele oftă şi rămase o secundă cu ochii aţintiţi la istoric, într-o frământare interioară, cântărind motivele pro şi contra, încercând să decidă ce era de făcut.

— Sunteţi familiarizat cu cazul domnului Toscano? întrebă el, tatonând terenul şi încercând să îl testeze pe Tomas.

— Fără îndoială, confirmă istoricul.

Contele tăcea, aşteptând parcă mai multe date. Tomas înţelese că trebuia să îi demonstreze că stăpânea într-adevăr datele problemei.

— Profesorul Toscano credea despre Columb că nu era genovez, ci evreu portughez.

— Şi de ce vreţi să redeschideţi cazul?

Nu erau nişte întrebări oarecare, presimţi Tomas. Era un test. Trebuia să aibă mare grijă dacă voia să obţină informaţii de la acest personaj enigmatic; orice răspuns greşit ar fi putut însemna să i se închidă această uşă.

— Sunt profesor de istorie la Universitatea Nova din Lisabona şi am fost în casa văduvei Toscano să văd documentele lăsate de profesor. Mi se pare un subiect de studiu excepţional, care poate revoluţiona tot ce ştim despre Descoperiri.

Contele prelungi momentul de pauză, rămânând tăcut; îl privea insistent pe Tomas, vrând parcă să-i cerceteze sufletul, apoi puse următoarea întrebare.

— Aţi auzit vreodată de fundaţia americanilor?

Modul în care fusese formulată întrebarea îl puse în gardă pe Tomas. Aceasta era, dintr-un motiv pe care nu reuşea să-l ghicească, cea mai importantă întrebare dintre toate, cea care l-ar fi determinat pe conte să coopereze sau l-ar fi făcut să tacă pe veci. Gândindu-se la reacţia văduvei în legătură cu fundaţia care finanţa acest studiu, istoricul îşi dădu seama că era mai bine să păstreze tăcerea asupra relaţiei lui cu Moliarti. Cel puţin pentru moment.

— Care fundaţie? se trezi întrebând.

Contele se uită fix la el; Tomas îi înfruntă privirea, încercând să pară sincer.

— Nu contează, spuse interlocutorul său, aparent satisfăcut de răspuns.

Îşi roti privirea prin piaţă, îşi ridică ochii spre munte şi zâmbi, relaxându-se.

— Aţi vizitat vreodată castelul şi mănăstirea din Tomar?

Tomas îi urmări privirea şi observă zidurile de deasupra zonei verzi, în vârful muntelui ce domina oraşul.

— Castelul şi… ăăă… mănăstirea? Da, cum să nu, am fost deja, dar a trecut multă vreme de atunci.

— Atunci veniţi cu mine, îl invită contele, făcându-i semn să-l urmeze.

Traversară piaţa şi o luară pe străduţele laterale, pitoreşti, ornamentate cu ghivece pline de culoare atârnând prin balcoane. Se îndreptară spre un Mercedes imens, negru, parcat lângă un perete alb care se prelungea până la vechea sinagogă. Contele Vilarigues se aşeză la volan şi, cu Tomas alături, puse automobilul în mişcare, alunecând pe străzile liniştite din Tomar.

— Aţi auzit vreodată de Ordo Militaris Christi? întrebă contele, aruncând o privire scurtă către pasagerul său.

— Ordinul Militar al lui Cristos?

— Nu, Ordo Militaris Christi.

— Nu, de acesta n-am auzit niciodată.

— Eu sunt Mare Maestru al Ordo Militaris Christi, o instituţie succesoare a Ordinului Militar al lui Cristos.

Tomas clipi, intrigat.

— Succesorul Ordinului Militar al lui Cristos? Dar acest ordin nu mai există…

— Tocmai din acest motiv Ordo Militaris Christi este succesorul lui. De fapt, când Ordinul Militar al lui Cristos a fost suprimat, câţiva cavaleri care nu s-au conformat deciziei au hotărât să-l continue în secret şi au format Ordo Militaris Christi, o organizaţie secretă, cu reguli proprii, a cărei existenţă este cunoscută de foarte puţini. O mână de nobili, descendenţi ai vechilor cavaleri din Ordinul Militar al lui Cristos, se reunesc în fiecare primăvară aici în Tomar, sub comanda mea, pentru a reînnoi vechile obiceiuri şi pentru a înregistra tradiţia orală a secretelor bine păstrate. Ştiţi, noi suntem gardienii ultimelor secrete ale Ordinului lui Cristos.

— Ia te uită, nu ştiam…

— Şi ce ştiţi dumneavoastră despre Ordinul lui Cristos?

— Câteva lucruri, dar nu prea multe. Ştiţi, eu sunt istoric, dar m-am specializat în analiză criptologică şi în limbile străvechi, nu

în Evul Mediu şi nici în Descoperiri. Să zicem că m-am ales cu această investigaţie… ăăă… din întâmplare… ăăă… pentru că îl cunoşteam pe profesorul Toscano, nu pentru că acesta ar fi domeniul meu de activitate.

Maşina ajunse la o mică bifurcaţie, în mijlocul căreia era amplasată o statuie a infantelui don Henrique, viră apoi la dreapta şi lăsă în urmă arterele oraşului, apucând-o pe drumul care urca în serpentine prin umbroasa pădure Sete Montes, în direcţia vechilor ziduri.

— Daţi-mi voie, aşadar, să vă spun povestea de la început, propuse contele Vilarigues. Când musulmanii le-au interzis creştinilor accesul în oraşul sfânt Ierusalim, un strigăt de revoltă a răsunat în toată Europa şi aşa au început cruciadele. Ierusalimul a fost cucerit în 1099 şi creştinismul s-a impus pe Pământul Sfânt. Problema este că, odată cu întoarcerea multor cruciaţi în Europa, deplasarea pelerinilor creştini către Ierusalim a devenit foarte periculoasă, pentru că nu avea cine să îi apere. Atunci au apărut două ordine militare. Ordinul Ospitalierilor, menit să ajute bolnavii şi răniţii şi un serviciu militar format la început din doar nouă cavaleri care patrulau pe rutele folosite de pelerini. Cu toate că erau doar nouă, aceşti oameni au reuşit, într-adevăr, să facă drumurile mai sigure. Drept recompensă, li s-a oferit o locaţie permanentă, moscheea Al Aqsa, aflată în vârful muntelui Moriah, în Ierusalim, chiar pe locul unde înainte fusese legendarul Templu al lui Solomon. Astfel s-a născut Ordinul Cavalerilor Templului lui Solomon.

Făcu o pauză.

— Templierii.

— O istorie pe care am mai auzit-o de nenumărate ori.

— Fără îndoială. Este o poveste extraordinară care a vrăjit imaginaţia întregii Europe. Se spune că, răscolind prin vestigiile abandonate ale Templului lui Solomon, templierii ar fi găsit relicve preţioase, secrete eterne, obiecte divine. Sfântul Graal printre altele. Fie datorită misterelor, sau pur şi simplu datorită măiestriei şi perseverenţei lor, templierii au devenit mai numeroşi şi s-au extins şi prin Europa.

— Şi au ajuns în Portugalia.

— Da. Ordinul a fost înfiinţat în mod formal în 1119 şi, câţiva ani mai târziu, au ajuns şi aici. Oraşul Tomar, recucerit de la mauri în 1147, a fost donat templierilor de către primul rege al Portugaliei, don Afonso Henriques, iar aceştia au construit castelul în anul următor, conduşi de don Gualdim Pais.

Mercedesul luă ultima curbă şi intră într-o mică parcare; era un spaţiu adăpostit de copaci şi dominat de impunătorul turn principal, care se înălţa semeţ în spatele zidurilor castelului templier, pereţi imenşi de piatră a căror dantelărie de creneluri părea decupată din albastrul cerului. Lăsară automobilul la umbra unor plopi înalţi şi apucară pe drumul pietruit care înconjura zidurile turnului Alcacova, în direcţia impunătoarei Porţi a Soarelui; li se păru, preţ de câteva momente, că s-au întors în Evului Mediu, epocă a rusticităţii şi simplităţii, pierdută în memoria secolelor şi din care rămăseseră acele ruine mândre. Un zid grosier, zimţat de creneluri solide, se întindea la stânga, mărginind drumul şi delimitându-l de pădurea deasă; frunzele arborilor se zbăteau în vânt pe povârnişul muntelui, cocoşii păreau că dansează pe ritmul unei suave melodii a naturii, însufleţiţi, parcă, de ciripitul vioi al proaspăt sositelor rândunici şi de permanentele triluri ale privighetorilor, cărora le răspundeau greierii cu sunete ascuţite şi albinele cu zumzăitul laborios, învârtindu-se lacome în jurul florilor colorate care se iveau de prin verdeaţă. Partea dreaptă a drumului păstra o linişte seacă, goală, pe acea margine era doar panta aridă de piatră, în vârful căreia trona castelul, feudal, grandios şi arogant.

— Aşadar acesta este castelul templierilor, comentă Tomas, contemplând zidurile vechi.

— Da. Templierilor li s-au oferit multe pământuri în Portugalia pentru serviciile aduse pe câmpul de luptă, incluzând aici cucerirea oraşelor Santarem şi Lisabona, dar în nici un alt loc nu se face simţită prezenţa lor mai pregnant ca aici, în castelul Tomar, cartierul lor general. Cu toate acestea, existenţa Ordinului a fost curmată brusc, odată cu persecuţiile din Franţa, dezlănţuite în 1307 şi ca urmare a bulei papale *Vox în excelso*, care l-a desfiinţat în 1312. Papa a solicitat monarhilor europeni arestarea tuturor templierilor, dar regele don Dinis al Portugaliei a refuzat să se supună. Papa a declarat Ordinul Ospitalierilor drept moştenitorul bunurilor templierilor, dar don Dinis nu a dat ascultare nici acestui ordin. Regele portughez a dat o interpretare juridică ingenioasă întregii chestiuni, susţinând că templierii erau simpli uzufructuari ai proprietăţilor coroanei. Dacă Ordinul templierilor nu mai exista, atunci coroana îşi putea relua uzufructul pământurilor sale. Poziţia regelui Portugaliei a atras atenţia templierilor francezi, care erau persecutaţi fără milă pe pământurile lor. Mulţi au venit în Portugalia, în căutarea unui refugiu. Don Dinis a lăsat, între timp, lucrurile aşa cum erau,

până când a propus înfiinţarea unui nou ordin militar, cu sediul în Algarve, care să apere Portugalia de pericolul musulman. Vaticanul a fost de acord şi, în 1319, a oficializat înfiinţarea Ordinului Militar al lui Cristos. Don Dinis a dat acestei noi organizaţii toate bunurile Ordinului Templului, inclusiv zece oraşe. Mai mult decât atât, membrii săi erau templierii. Adică, Ordinul lui Cristos era, de fapt, Ordinul Templierilor, dar cu un alt nume. Revenirea templierilor în Portugalia s-a finalizat în 1357, iar Ordinul lui Cristos şi-a transferat sediul aici, în castelul Tomar, sanctuarul străvechi al Ordinului templierilor, presupus suprimat.

Trecură de magnifica Poartă a Soarelui şi ajunseră în Piaţa Armelor, un spaţiu vast cu o frumoasă grădină geometrică la stânga, deasupra văii. Se vedeau acolo garduri vii tunse în semisfere, arbuşti, chiparoşi înalţi şi subţiri, platani, straturi de flori.

— Dar de ce îmi povestiţi mie toate astea? întrebă Tomas.

Contele Vilarigues râse şi îi arătă cu mâna zidurile din dreapta şi structurile medievale din faţa lor, dominate de scări şi de imensa şi magnifica absidă, cu aerul său de fortăreaţă romană, cu faţada marcată de masivele contraforturi ale căror vârfuri ajungeau până la acoperiş, întreaga construcţie fiind încoronată de merloanele din secolul al XVI-lea şi de turnul cu clopotniţă; de cealaltă parte a complexului ieşeau în evidenţă pereţii exteriori compacţi ai marelui claustru, iar în spatele unui platan gigant care îşi proiecta umbra protectoare asupra mănăstirii, ruinele incomplete ale capitulului.

— Dragul meu domn, vă spun toate astea pentru a înţelege mai bine semnificaţia acestui loc minunat. Până la urmă, aici în Tomar, deasupra acestor misterioase ziduri medievale, trăieşte spiritul pur al Sfântului Graal, sufletul enigmatic şi ezoteric în care îşi are rădăcinile formarea Portugaliei şi care a orientat-o spre aventura Marilor Descoperiri. Şi acum vă povestesc toate acestea pentru că sunt elementele necesare înţelegerii extraordinarei istorii pe care am să v-o dezvălui.

— A, da? Şi ce istorie e asta?

— Dar, dragul meu domn, e posibil să nu fi înţeles încă? Ce am eu să vă dezvălui este adevărata istorie a lui Cristofor Columb, navigatorul care a cedat castilienilor America.

— Aha… adevărata istorie a lui Columb? O ştiţi?

Au intrat prin grădina geometrică, trecând pe sub un arbust tuns cu grijă şi s-au aşezat pe o bancă tăiată în perete şi îmbrăcată în *azulejos* albastre şi portocalii.

— Prologul acestei istorii se petrece în vremea templierilor şi a Ordinul Militar al lui Cristos.

Contele privi zidurile de jos, la stânga lor se înălţa turnul Donei Catarina, iar în mijloc Poarta de Sânge.

— Spuneţi-mi, domnule dragă, aţi remarcat vreodată crucile de pe pânzele caravelelor portugheze implicate în Marile Descoperiri?

— Crucile caravelelor? Erau roşii, dacă îmi aduc bine aminte.

— Cruci roşii pe pânză albă. Asta nu vă spune nimic?

— Ăă… nu.

— Crucile cruciaţilor erau roşii pe fond alb. Crucile templierilor portughezi erau sferice şi roşii pe fond alb. Crucile Ordinului lui Cristos erau roşii pe fond alb. Or şi caravelele portugheze aveau cruci roşii pe vele albe. Erau crucile Ordinului lui Cristos, crucile templierilor purtate peste mări, în căutarea Sfântului Graal.

Se aplecă spre profesor, cu ochii aţintiţi la el ca şi cum ar fi vrut să îi pătrundă în suflet.

— Dragul meu domn, e posibil ca din întâmplare să ştiţi ce era Sfântul Graal?

— Ăă… Sfântul Graal? Era o… cupa lui Cristos. Se spune că a fost cupa din care a băut la Cina cea de Taină şi că Iosif din Arimateia a strâns în ea sângele fiului lui Dumnezeu când era în agonie pe cruce.

— Superstiţii, domnule dragă! Sfântul Graal e o cupă numai în sens figurat, metaforic, dacă vreţi.

Arătă în direcţia oraşului Tomar, al cărui şir de case se vedea dincolo de pomi şi de ziduri, la poalele muntelui.

— Dacă veţi merge la capela unde se ţin botezurile din biserica Sfântului Ioan Botezătorul, aci în Tomar, veţi vedea o pictură a Sfântului Ioan Botezătorul cu această cupă sfântă în mână. În interiorul cupei se află un dragon înaripat, un animal mitic menţionat în legendele Cavalerilor Mesei Rotunde. În acele legende, magicianul Merlin povesteşte despre o luptă între doi dragoni ce-a avut loc într-un lac subteran, unul înaripat şi altul nu, unul reprezentând forţele binelui şi celălalt forţele răului, unul simbolizând lumina şi celălalt întunericul. Acea luptă a dragonilor este reprezentată şi pe capitelul bisericii Sfântului Ioan Botezătorul din Tomar, fapt ce conferă o nepreţuită valoare iniţiatică acelui sanctuar.

— Vă referiţi la biserica din piaţa Republicii, unde ne-am întâlnit puţin mai devreme?

— Chiar aceea.

— Hmm, murmură Tomas, venindu-i în minte imaginea faţadei albe a bisericii cu impunătoarea sa clopotniţă din piatră arsă de soare. Dar de ce îmi povestiţi toate astea?

— Dragul meu domn, acesta e răspunsul la întrebarea la care domnia voastră acum câteva momente nu a ştiut să răspundă. Dragonul este simbolul templier al înţelepciunii, este Thot egipteanul şi Hermes grecul. Acelaşi Hermes care a iniţiat hermetismul. Asta înseamnă că dragonul din cupa sfântă, aşa cum se vede în biserica din Tomar, reprezintă înţelepciunea hermetică. Sfântul Graal. Făcu o pauză. Ce este de fapt Sfântul Graal? Este cunoaşterea. Şi ce e cunoaşterea dacă nu putere? Iată un lucru pe care templierii l-au înţeles foarte repede. Când au venit în Portugalia, fugind de persecuţiile decretate împotriva lor în Europa, templierii au adus cu ei cupa şi dragonul, Sfântul Graal, cunoaşterea, pe de-o parte ştiinţifică şi pe de altă parte ezoterică, acumulată în două secole de explorare a Pământului Sfânt. Ei posedau cunoştinţele de navigaţie, inventivitatea, spiritul de aventură şi erudiţia hermetică. Portugalia a fost destinaţia lor, dar şi punctul de plecare spre descoperirea lumii, spre căutarea înţelepciunii. De ce se cheamă ţara asta Portugalia? Este un nume care vine de la *Portucalem,* dar care poate să aibă legătură şi cu această cupă sfântă. Portugalia. Portul Graal. Portul Graalului. Din acest port s-a plecat în căutarea noului Graal. Sfântul Graal al înţelepciunii. Descoperirea lumii.

— Sugeraţi că Descoperirile au fost întreprinse de templierii porniţi în căutarea Sfântului Graal?

— Pe de-o parte, da. Templierii şi evreii, cu secretele lor ezoterice şi practicile lor cabalistice misterioase. Unii au plecat în căutarea deschisă a Sfântului Graal, iar ceilalţi au plecat în căutarea secretă a Pământului Promis, uniţi fiind de nostalgia Ierusalimului şi a Templului Sfânt al lui Solomon. Împreună cu portughezii au alcătuit un amestec exploziv, un cocteil, conduşi, la începutul secolului al cincisprezecelea, de unul dintre cei mai mari oameni de stat din istoria Portugaliei şi unul dintre cei mai mari vizionari ai umanităţii, infantele don Henrique, creierul mişcării planetare pe care o numim astăzi globalizare. Al treilea fiu al regelui don Joao I, Henrique a devenit, în 1420, guvernatorul Ordinului Militar al lui Cristos, iar mai târziu i s-a spus Navigatorul. Infantele a adunat oameni de ştiinţă, printre ei portughezi, templieri, evrei şi de alte naţii şi a pus la cale un plan ambiţios care ar fi trebuit să se concretizeze cu găsirea Graalului.

Ridică mâna şi începu să recite pe din afară:

— „Portugalia să fie conştientă de ea însăşi”, a scris poetul Fernando Pessoa. „Să se dedice sufletului ei. În el va găsi tradiţia romanelor de cavalerie, unde trece, recentă sau antică, Tradiţia Secretă a Creştinismului, Succesiunea Super-Apostolică, Căutarea Sfântului Graal.”

După ce termină de recitat, contele îşi schimbă tonul declamativ al vocii cu unul mai natural:

— Grandiosul plan al lui Henrique Navigatorul, prevedea cucerirea mărilor neexplorate şi descoperirea lumii şi a fost îndeplinit de portughezi de-a lungul deceniilor. Cavalerii au devenit navigatori, iar Descoperirile, noile cruciade.

— Portugalia a fost, aşadar, portul de unde s-a pornit în căutarea Graalului.

— Nici mai mult, nici mai puţin. Portugalia a devenit o ţară de navigatori şi descoperitori, de cavaleri ai mării porniţi în căutarea Sfântului Graal. Gil Eanes, Goncalves Baldaia, Nuno Tristao, Antao Goncalves, Dinis Dias, Alvaro Fernandes, Diogo Gomes, Pedro de Sintra, Diogo Cao, Pacheco Pereira, Bartolomeu Diaz, Vasco da Gama, Fernao de Magalhaes, Pedro Alvares Cabral, iar lista este nesfârşită, ţara era plină de noi cruciaţi. Pe mulţi îi cunoaştem după faptele lor. Dar alţii s-au implicat în voiaj e secrete, făcând descoperiri niciodată dezvăluite, iar numele lor au rămas în umbra istoriei.

— Şi Columb era unul dintre ei?

— Ajungem şi acolo. Să lăsăm acum deoparte marile planuri mistice ale Descoperirilor şi să ne concentrăm mai degrabă asupra evenimentelor prozaice, cotidiene din regatul Portugaliei de la sfârşitul secolului al XV-lea. Când Henrique Navigatorul şi, mai târziu, regele Afonso al V-lea au murit, un alt bărbat şi-a asumat răspunderea procesului de expansiune maritimă. Acesta era fiul lui Afonso, noul rege don Joao al II-lea, numit şi Principele Perfect. La puţin timp după ce acest suveran a urcat pe tron s-a întâmplat ceea ce avea să marcheze destinul lui Cristofor Columb.

— Descoperirea capului Bunei Speranţe de către Bartolomeo Diaz.

Contele râse.

— Nu, dragul meu domn, asta s-a întâmplat mai târziu.

S-au ridicat de pe banca îmbrăcată în *azulejos* şi au traversat Piaţa Armelor, trecând printre micii portocali. Contele Vilarigues se apropie de ruinele vechilor camere regale ale castelului Pagos

Mestrais, acum rămas fără acoperiş şi îşi puse mâna pe peretele gol şi aspru, ca şi cum l-ar fi dezmierdat.

— Nu ştiu dacă ştiţi, dar între aceşti pereţi a trăit infantele don Henrique, omul care a plănuit totul înaintea Principelui Perfect. Tot aici a trăit un alt om de stat, unul a cărui viaţă avea să fie schimbată de aceeaşi întâmplare care a marcat şi viaţa lui Columb. Este vorba despre regele don Manuel, numit şi Aventurierul, cel care i-a urmat lui don Joao al II-lea.

— Şi despre ce întâmplare este vorba?

Contele plecă privirea şi se uită ciudat la Tomas.

— Conspiraţia pentru asasinarea regelui don Joao al II-lea.

Istoricul clipi nelămurit.

— Cum aţi auzit. Uneltirea împotriva lui don Joao al II-lea. N-aţi auzit niciodată vorbindu-se despre asta?

— Hm… vag.

— Ascultaţi cu atenţie povestea aceasta, îi spuse sfătos contele de Vilarigues, ridicând mâinile ca şi cum i-ar fi cerut să aibă răbdare. În 1482, consiliul regal, condus de proaspătul rege don Joao al II-lea, a hotărât ca toţi magistraţii regali să poată intra pe pământurile donatarilor, pentru a inspecta şi pentru a verifica modul în care era aplicată legea, precum şi pentru a confirma privilegiile şi donaţiile. Această decizie a constituit un atac direct împotriva puterii nobililor, până atunci seniori şi stăpâni ai domeniilor lor. Cel mai puternic dintre nobili era don Fernando al II-lea, duce de Braganca şi văr îndepărtat al regelui. Ducele şi-a amintit să prezinte în faţa justiţiei documentele de donaţie şi privilegiile care îi fuseseră acordate lui şi strămoşilor lui. L-a însărcinat pe responsabilul său cu finanţele, învăţatul Joao Afonso, să se ducă la un anumit seif, să obţină acele documente. Dar Joao Afonso, în loc să meargă el însuşi, l-a trimis pe fiul său, un tânăr fără experienţă. Pe când fiul acestuia se afla în faţa seifului căutând documentele, a apărut un secretar, pe care îl chema Lopo de Figueiredo, care imediat s-a oferit să îl ajute. Astfel, tot căutând, Lopo de Figueiredo a descoperit o corespondenţă stranie între ducele de Braganca şi Regii Catolici ai Castiliei şi Aragonului. Intrigat de descoperire, le-a ascuns şi, odată ajuns afară, a reuşit să-l vadă pe rege şi să-i arate scrisorile. Don Joao al II-lea a studiat manuscrisele, multe dintre ele cu corecturi făcute de duce şi şi-a dat seama că ele scoteau la iveală o conspiraţie împotriva coroanei. Ducele de Braganga era un aliat secret al Regilor Catolici în Portugalia şi se angaja să-i ajute pe castilieni să invadeze ţara. Contele coborî vocea ca şi

cum ar fi pronunţat un cuvânt blestemat: Un trădător, apoi reveni la tonul său normal. Scrisorile arătau că şi ducele de Viseu, fratele reginei, era implicat în această conspiraţie, la fel ca şi propria mamă a reginei. Don Joao al II-lea a ordonat să fie copiate acele documente şi i-a spus lui Lopo de Figueiredo să le ducă înapoi în seiful de unde le luase. Mai bine de un an, suveranul, pe lângă chestiunile guvernării şi deciziile legate de Descoperiri, a strâns date despre amploarea conspiraţiei, pregătindu-se să o anihileze. A descoperit până şi cele mai mărunte detalii despre modul în care conspiratorii plănuiau să îl asasineze. Până într-o zi de mai a anului 1483, când a ordonat ca ducele de Braganga să fie arestat şi judecat. Condamnat pentru trădare, don Fernando al II-lea a fost decapitat câteva zile mai târziu, în Evora. Cu toate acestea, complotul a continuat, de data aceasta avându-l în frunte pe ducele de Viseu. Până când, în 1484, don Joao al II-lea s-a hotărât să pună capăt definitiv acestei probleme. L-a chemat pe duce, fratele reginei şi după ce au schimbat câteva cuvinte, regele însuşi l-a înjunghiat. Alţi nobili implicaţi în complot au fost decapitaţi sau otrăviţi, dar unii au reuşit să fugă în Castilia.

În mijlocul acestor fapte, s-a întâmplat un lucru neobişnuit. Don Joao al II-lea l-a chemat la curte pe fratele ducelui de Viseu, don Manuel. Acesta a venit temându-se pentru viaţa lui, la urma urmei, fratele său fusese executat de rege chiar în acel loc după o convocare asemănătoare. Dar deznodământul a fost total diferit. Don Joao al II-lea i-a donat lui don Manuel toate bunurile fratelui său şi, un fapt ce ar trebui menţionat, i-a spus că dacă propriul său fiu avea să moară fără să lase moştenitori, don Manuel urma să fie succesorul la tron. Ceea ce s-a şi întâmplat.

— Ciudată poveste, comentă Tomas, impresionat de detaliile acestei intrigi de palat în plină epocă a Descoperirilor. Dar nu înţeleg de ce-mi povestiţi toate acestea.

Contele Vilarigues îşi încrucişă braţele, adoptând o postură marţială şi ridică din sprânceana stângă.

— Dragul meu domn, exclamă condescendent. Aşadar dumneavoastră faceţi un studiu despre Cristofor Columb şi data în care a culminat această operaţiune importantă de lichidare regală nu vă spune nimic?

— Pe ce dată aţi spus că s-au întâmplat toate acestea?

— În 1484.

Tomas îşi frecă barba gânditor.

— Acesta a fost anul în care Columb a părăsit Portugalia şi a

plecat în Castilia.

— Bingo! zâmbi contele, cu o sclipire jucăuşă în ochi.

Istoricul rămase nemişcat o secundă, punând în ordine piesele acelui puzzle. Se aplecă spre conte şi îl privi fix, inchizitorial.

— Vreţi să insinuaţi că Cristofor Columb făcea parte din conspiraţia împotriva lui don Joao al II-lea?

— *Touche.*

Tomas rămase cu gura căscată, perplex.

— Ăă… se bâlbâi Tomas, incapabil să-şi ordoneze mulţimea de idei care îi încolţeau în minte. Ăă…

Văzându-l fără grai, contele îl ajută puţin.

— Spuneţi-mi un lucru, dragul meu domn. Aţi observat că există tone de documente care vorbesc despre trecerea lui Cristofor Columb prin Spania, dar, în ceea ce priveşte prezenţa lui în Portugalia, e un gol imens? Nu există nimic! Nici măcar un singur document! Puţinul ce se ştie se rezumă la referiri scurte lăsate de Las Casas, de Hernando Colon şi de însuşi Cristofor Columb. Nimic mai mult.

Ridică din umeri, simulând perplexitatea.

— Aşadar, omul nostru s-a tot plimbat prin ţară, a navigat pe caravelele noastre, s-a căsătorit cu o nobilă portugheză, s-a învârtit pe la curtea regală, a avut chiar câteva întâlniri cu regele şi nu a rămas nici o probă sau nici o consemnare? Ce ziceţi de asta? De ce oare?

— Păi… totul a fost şters.

— E posibil, dragul meu. Dar poate că adevărul este mult mai simplu. Columb avea alt nume. Am tot căutat documente în care să apară numele de Columb. De fapt, există astfel de documente, dar ele fac referire la o altă persoană, căci Columb era cunoscut sub alt nume.

— Care… ce nume?

— *Nomina sunt odiosa.*

Tomas făcu ochii mari.

— Cum?

— *Nomina sunt odiosa.*

— Numele sunt inoportune, traduse Tomas, aproape *mot-a-mot.* Evident.

Contele îi întoarse privirea, surprins.

— Ei! exclamă contele. Ce rapid sunteţi!

— Profesorul Toscano mi-a lăsat acest citat din *Heroidele* ca primă pistă spre misterul lui Columb.

— Ah, înţelese interlocutorul său. Eu am fost cel care i-a vorbit

despre asta, ştiaţi? Presupun că a luat notiţe, zise contele şi ridică din umeri. Nu contează. Oricum, numele adevărat al lui Columb este o problemă care va rămâne fără răspuns. *Nomina sunt odiosa.* Cu toate acestea, e important să reţinem despre Columb că avea alt nume. Un nume de nobil.

— De unde ştiţi?

— Columb era un nobil care, în plus, făcea parte din Ordinul Militar al lui Cristos. Adevărata lui istorie face parte din tradiţia noastră orală, ca şi cea a templierilor, dar este confirmată de mai multe indicii. Aţi reţinut că el s-a căsătorit cu dona Filipa Moniz Perestrelo, fata căpitanului donatar din Porto Santo, descendent din Egas Moniz şi părinte al lui don Nuno Alvares Pereira, bărbatul care i-a învins pe castilieni în bătălia de la Aljubarrota? În acea epocă, o astfel de femeie, înrudită cu însăşi familia regală, nu s-ar fi căsătorit niciodată cu un plebeu, cu atât mai puţin cu un ţăran străin. Niciodată! Mai degrabă s-ar fi dus la mănăstire! O femeie ca aceasta, dragul meu domn, s-ar fi căsătorit numai cu un nobil.

— M-am gândit deja la asta, adăugă Tomas. Este într-adevăr de necrezut că dona Filipa Moniz Perestrelo s-ar fi putut căsători cu un umil ţesător de mătase. De necrezut.

— Şi aţi citit deja scrisoarea pe care don Joao al II-lea i-a trimis-o lui Colom în 1488?

— Cum să n-o citesc?

— Ce îmi puteţi spune despre acel pasaj în care regele menţionează problemele lui Colom cu justiţia?

Tomas îşi deschise servieta, încercând să găsească notiţele pe care şi le făcuse după scrisoarea aceea.

— Staţi puţin, o am aici, spuse, localizând pasajul. A scris regele: „Şi dacă totuşi vă e teamă în vreun fel de judecată, din cauza unor lucruri pe care sunteţi obligat să le faceţi, Noi, prin această Scrisoare, vă garantăm venirea, şederea şi întoarcerea şi vă asigurăm că nu veţi fi închis, reţinut, acuzat, citat sau interogat pentru nici o cauză civilă sau penală, în nici un fel de calitate.” Se uită la conte: Despre acesta vorbiţi?

— Deci? Care sunt acele crime care în 1484 l-au făcut pe Columb să fugă în Castilia cu fiul său?

— Conspiraţia.

— Nici mai mult, nici mai puţin. Conspiraţia descoperită în 1484. După cum v-am spus, în acel an mulţi nobili au fugit în Castilia cu familiile lor. Don Alvaro de Ataide, de exemplu. Sau don Fernando da Sylveira. Mai există şi cazul lui don Lopo de

Albuquerque sau al influentului evreu Isaac Abravanel. Toţi cei care au avut legătură cu intrigile ducilor de Braganca şi Viseu au fugit. Columb a fost unul din ei.

Istoricul făcu ochii mari – tocmai îi venise o idee; puse mâna pe servieta de care era nedespărţit, pipăi în interior şi scoase o carte în spaniolă, intitulată *Historia del Almirante,* pe care o răsfoi în grabă.

— Staţi aşa, staţi aşa, spuse Tomas, ca şi când s-ar fi temut să nu-şi uite ideea. Dacă îmi amintesc bine, fiul spaniol al lui Columb, Hernando Colon, a scris acelaşi lucru făcând o scurtă referire la intrarea tatălui său în Castilia. Lăsaţi-mă să văd… lăsaţi-mă să văd… Ah, aici este! Găsise pasajul pe care îl căuta. Ascultaţi: „la finele anului 1484, plecă în secret din Portugalia cu fiul său Diogo, de frică să nu îl aresteze regele."

— Colom a plecat în secret din Portugalia? se întrebă contele, ironic. Îi era frică să nu îl aresteze regele? Zâmbi şi deschise braţele, ca şi cum adevărul ar fi fost în mâinile lui şi doar ce l-ar fi dezvăluit: E greu să fiu mai clar decât atât, nu-i aşa?

— Dar credeţi că e normal ca regele să-l ierte pe Columb în cazul în care el chiar ar fi fost implicat în conspiraţie?

— Depinde de circumstanţe, dar, luând în considerare ce ştim, acest lucru e perfect verosimil. Reţineţi că nu Columb era în fruntea conspiraţiei, el era un simplu pion, figura din umbră. Pe de altă parte, a fost iertat după patru ani de la eveniment, într-o perioadă în care nimeni nu mai era considerat o ameninţare pentru rege. Până la urmă, nu l-a numit don Joao al II-lea pe un frate al unuia dintre conspiratori moştenitorul coroanei? Cu atât mai multă uşurinţă ar fi iertat un personaj insignifiant, un figurant, o personalitate ca cea a lui Columb, dacă ar fi considerat că-i este util.

Arătă spre carnetul de notiţe pe care Tomas îl ţinea în mână, alături de cartea pe care o scosese din servietă.

— Şi aţi observat modul în care i s-a adresat regele lui Colom în scrisoarea pe care i-a scris-o în 1488?

Istoricul citi notiţele.

— „Lui xpovam collon, prietenul nostru special, în Sevilla."

— Prieten special? Dar ce intimităţi să fi fost, Dumnezeule, între marele rege al Portugaliei şi un neînsemnat ţesător de mătase străin, care în acea perioadă era încă un necunoscut?

Contele înclină capul, condescendent.

— Nu, dragul meu. Aceasta este scrisoarea unui monarh către un nobil pe care îl cunoaşte bine, care a frecventat curtea sa. Ba

mai mult, aceasta este o scrisoare de împăcare.

— Până la urmă, cine era Columb cu adevărat?

Contele îşi reluă plimbarea, îndreptându-se către multitudinea de scări ale castelului din spatele Pieţei Armelor.

— V-am mai spus, domnule dragă, spuse contele, accentuând fiecare cuvânt. Cristofor Columb era un nobil portughez, probabil de origine iudaică, înrudit cu familia ducelui de Viseu, care a jucat un rol minor în uneltirea împotriva regelui don Joao al II-lea. Odată descoperit complotul, conspiratorii au fugit în Spania. Cei mai importanţi au fugit primii, abia apoi au urmat complicii de calibru mai mic. Columb a fost unul dintre aceştia din urmă. Şi-a abandonat numele vechi şi şi-a refăcut viaţa în Sevilla, unde şi-a folosit cunoştinţele maritime pe care le-a dobândit în Portugalia. Şi-a schimbat numele în Cristobal Colon şi a decis să-şi ascundă trecutul, mai ales în condiţiile climatului antisemit care prevala în Castilia. După descoperirea Americii, autorii italieni au insinuat că el ar fi fost genovez. Era o insinuare convenabilă, pe care Columb a alimentat-o, fără să o confirme, dar şi fără să o dezmintă, dorind, de fapt, să îndepărteze suspiciunile despre adevărata lui origine, distrăgând atenţia într-un mod inofensiv. Aţi observat că nici fiul lui castilian nu cunoştea originea tatălui?

— Hernando?

— Da. Hernando Colon a fost până şi în Italia să verifice dacă era adevărat ce se spunea, că tatăl său provenea din Genova.

Contele afişă o expresie interogativă.

— Aţi remarcat? Nici măcar propriului său fiu nu i-a dezvăluit Columb adevărata sa origine! Vă închipuiţi până unde a mers amiralul cu păstrarea secretului, lăsându-şi fiul să se piardă în conjuncturi inexplicabile asupra unei chestiuni atât de simple ca aceea de a stabili locul de naştere al tatălui. Este evident că Hernando nu a găsit nimic în Genova, conform informaţiilor pe care el însuşi le-a dezvăluit în cartea sa, ceea ce l-a împins să pună în discuţie ipoteza că tatăl său s-ar fi născut în Piacenza, confundând astfel originile sale cu cele ale unor strămoşi paterni ai soţiei portugheze a amiralului, dona Filipa Moniz Perestrelo, care se trăgeau într-adevăr din acel oraş italian.

— Nici Regii Catolici nu ştiau cine era Columb?

— Ba da, ei ştiau, zise contele dând din cap. Columb era un element din conspiraţia ducilor de Braganca şi Viseu contra coroanei portugheze. Totuşi, acel complot se baza pe alianţa dintre conspiratori şi coroana castiliană. Printre documentele găsite în seiful ducelui de Braganca se numărau şi nişte scrisori

de la Regii Catolici. Cum Columb făcea parte din complot, monarhii îl cunoşteau prin forţa împrejurărilor, dar nu în mod direct. De altfel, doar aşa se explică faptul că au avut încredere în el.

Întinse mâna să ia *Historia del Almirante*, de Hernando Colon, pe care Tomas o ţinea pe genunchi.

— Ia arătaţi-mi cartea aceea.

Contele luă volumul şi îl răsfoi, încercând să găsească o referinţă.

— Există aici… lăsaţi-mă să văd… există aici o referinţă care dezvăluie un fragment dintr-o scrisoare a lui Columb către Principele Juan, introdusă în carte de Hernando. Este… aici, acum ascultaţi: „Eu nu sunt primul Amiral din familia mea.” Privi fix spre Tomas, cu capul înclinat într-o parte, cu o expresie ironică: Columb a spus că nu era primul amiral din familia sa? Dar nu se presupunea că este un ţesător genovez fără educaţie? râse. Altfel spus, amiralul însuşi a scos în evidenţă, indirect, originea sa nobilă, ceea ce monarhia castiliană ştia deja, cum se şi verifică prin faptul că în aprilie 1492, chiar înainte de marele voiaj spre America, a recunoscut în scris că navigatorul era aristocrat. Mai mult, dacă Columb ar fi fost un umil ţesător genovez, Regii Catolici ar fi râs de cererea lui de a fi primit în audienţă. Dar, fiind cine era, cazul lui lua o altă turnură. Dată fiind rivalitatea dintre Portugalia şi Castilia, n-ar fi fost potrivit să facă publică vestea că amiralul flotei castiliene era un portughez, ba chiar unul de origine evreiască. Acest lucru era inacceptabil. Aşadar, adevărata identitate a lui Columb a rămas secretă. Reţineţi că eforturile de a păstra taina originilor amiralului au fost atât de mari, încât până şi în actul de naturalizare castiliană a fratelui său mai tânăr, Diego Columb, s-a omis naţionalitatea sa de origine. Or, exista o lege de drept public castilian care stipula clar ca în acele acte de naturalizare să apară naţionalitatea de origine a cetăţeanului care se naturaliza, prevedere ce s-a aplicat în toate actele de naturalizare din acea perioadă păstrate acum în Registrul Arhivelor din Simanacas. Doar cel al lui Diego Columb este o excepţie. Asta arată cât de mari au fost preocupările coroanei pentru a nu fi dezvăluită originea amiralului. Dacă el ar fi fost într-adevăr genovez, nu văd motivul pentru care s-ar fi ascuns originea lui. Dar, fiind portughez şi poate evreu, situaţia era alta. Aşa că zvonurile ulterioare în legătură cu originea genoveză s-au dovedit binevenite, pentru că-l ajutau să încurce lucrurile. Chiar şi Regilor Catolici le

convenea să lase să circule acest zvon venit de la italieni, cu mai multă greutate în ochii echipajelor şi ai populaţiei. În aşa fel încât, prin intermediul acestei conspiraţii a tăcerii şi a subînţelesurilor, alimentată de navigator şi de protectorii săi, originea lui Columb a rămas necunoscută, învăluită în ceaţă şi mister.

Trecură printre un platan gigantic şi un nuc trist, adevărate santinele neclintite şi martori seculari tăcuţi în acea ciudată mănăstire şi începură să urce şirul nesfârşit de scări de piatră din acel complex templier.

— Dar, dacă ar fi fost Columb implicat în conspiraţie, de ce l-ar mai fi chemat regele la Lisabona în 1488?

Contele Vilarigues îşi mângâie ciocul ascuţit.

— Din raţiuni de stat, dragul meu domn. Tot din raţiuni de stat, Cristofor Columb susţinea călătoria spre Indii prin occident, dar Regii Catolici nu se lăsau convinşi. Or, don Joao al II-lea ştia că acel voiaj dificil era posibil, din două motive. Primul, pentru că lumea era mult mai mare decât presupunea Columb. Al doilea, pentru că ştia deja de existenţa acelui loc.

Străbătuseră spaţiul de la intrarea în mănăstire şi se îndreptau spre Poarta de Sud a mănăstirii, trecând pe lângă structura cilindrică a absidei templiere, când Tomas se opri, uitându-se fix la interlocutorul său.

— Ah! Deci don Joao al II-lea a ştiut tot timpul de existenţa Americii…

Contele râse.

— Dragul meu, normal că ştia. Ba mai mult. Din ce ştiu eu, America a fost descoperită acum milioane de ani de asiatici, care au colonizat continentul dintr-un capăt într-altul. Vikingii şi mai precis Erik cel Roşu, au fost primii europeni care au ajuns acolo. Informaţia aceasta era comună printre templierii nordici, dintre care câţiva au ajuns în Portugalia. Iar portughezii au plecat, fără nici o îndoială, să exploreze locurile acelea, în secret, în timpul secolului al XV-lea. Amiralul Gago Coutinho, primul om care a traversat Atlanticul de Sud cu avionul, a tras concluzia că navigatorii secolului al XV-lea ajunseseră să navigheze până pe coasta americană înainte de 1472 şi presupunea că primul european, după vikingi, care a ajuns acolo a fost portughezul Corte-Real. Şi alţi istorici faimoşi credeau acelaşi lucru, incluzându-l pe Joaquim Bensaude. Mai mult, în procesul *Pleyto de la Prioridad,* declanşat în 1532 de fiii căpitanului Pinzon, care a servit sub ordinele lui Colom, pe baza ciudatei teze că amiralul

ar fi descoperit un loc a cărui existenţă era deja cunoscută, au fost audiaţi la tribunal diferiţi martori care au avut legătură cu marele navigator. Unul dintre ei, un anume Alonso Gallego, s-a referit la Columb ca fiind „un fost supus al Regelui Portugaliei în temă cu aşa-zisele pământuri ale aşa-ziselor Indii.” Ceea ce e confirmat de biograful contemporan al lui Columb, Bartolome de las Casas, care a menţionat că amiralul a auzit de la un marinar portughez informaţia că ar fi existat pământ la vest de insulele Azore. Acelaşi Las Casas a navigat atunci prin Antile şi a spus că indigenii din Cuba i-au dezvăluit că, înainte de sosirea castilienilor, deja alţi navigatori, albi şi bărboşi, au fost pe acolo.

Făcu un gest larg cu mâna.

— Şi domnia voastră a văzut Planisfera lui Cantino deja?

— Sigur că da.

— Şi aţi observat că include şi coasta Floridei?

— Da.

— Pai aici e ceva ciudat. Planisfera lui Cantino a fost făcută de un cartograf portughez cel târziu în 1502, dar Florida a fost descoperită de-abia în 1513. Curios, nu?

— E evident că portughezii ştiau mai multe decât voiau să spună…

— Normal că ştiau! Dar ce-mi poate spune domnia voastră despre ciudatul fapt că, în primul său voiaj, Columb a luat cu el monede portugheze pentru Lumea Nouă? De ce monede portugheze? De ce nu monede castiliene? Acest lucru nu are sens decât dacă amiralul ar fi fost convins că populaţiile băştinaşe cunoşteau deja moneda din Portugalia, nu-i aşa?

Poarta din sud, decorată opulent în stil manuelin şi terminată într-o fină cornişă, era închisă. Au înconjurat absida prin dreapta, tot în curtea de la intrare şi, într-un loc mai strâmt, după turnul cu clopotniţă, au intrat pe uşa mică a sacristiei în penumbra sanctuarului. Au plătit două bilete, după care au trecut prin claustrul cimitirului, cu micii portocali care înfrumuseţau curtea înaltă în stil gotic şi au parcurs coridoarele sumbre până când au ajuns, în sfârşit, în inima mănăstirii: Absida templierilor.

Rotonda străveche emana acel miros de mucegai uscat, de lucru vechi, mirosul pe care Tomas îl asocia cu muzeele. Structura absidei era alcătuită dintr-un tambur cu şaisprezece feţe, cu un octogon în centru care proteja altarul; pereţii erau plini de fresce, iar coloanele erau decorate cu statui aurite, închizându-se într-un naos rotund, acoperit de o cupolă bizantină. Aici se înălţa oratoriul templierilor din Tomar, construit

după desenul rotondei bisericii Sfântului Mormânt, din Ierusalim. Absida era bijuteria mănăstirii, cu arhitectura sa solemnă, impunătoare, ce aducea aminte de marile lăcaşe de cult din Ţara Sfântă. Poarta din sud, văzută din interior, era flancată de două coloane în spirală, ca acelea care, după spusa *Scripturii*, protejau Templul lui Solomon, cei doi bărbaţi erau însă atât de prinşi în discuţie încât, după o privire rapidă prin grădina absidei, au ignorat tot ce-i înconjura.

— Mă scuzaţi, dar sunt aici nişte lucruri pe care nu le înţeleg, zise Tomas, aplecând capul spre octogonul central. Dacă portughezii ştiau deja de existenţa Americii, de ce nu s-au dus să o exploreze?

— Pentru simplul fapt că nu era nimic de explorat acolo, răspunse contele, încrezător în spusele sale. Dragul meu, ce voiau portughezii era să ajungă în Orient. În planul ezoteric, credeau că Sfântul Graal se afla pe pământul miticului regat creştin al Preotului Ioan, aşa cum susţinea cea mai importantă operă graalică germană, *Parzival,* a lui Wolfram von Eschenbach, care trebuie că a ajuns să fie cunoscută aici prin intermediul templierilor germanici. În plan economic, ceea ce voiau ei era să ajungă în India, în aşa fel încât să ocolească rutele comerciale monopolizate de Veneţia şi de Imperiul Otoman şi să aducă mirodeniile direct de unde proveneau acestea, la un preţ mult mai accesibil. Reţineţi, motivaţia lui Henrique Navigatorul şi a echipajului său de templieri a fost căutarea Sfântului Graal al cunoaşterii, dar interesele comerciale s-au suprapus treptat sferei mistice. Or, în America nu existau decât sălbatici şi copaci, după cum au constatat portughezii imediat ce au pus piciorul acolo, spuse contele după care ridică arătătorul mâinii stângi, subliniind importanţa a ceea ce urma să spună. De aici interesul pe care don Joao al II-lea începuse să îl manifeste faţă de planurile lui Columb.

— Interes? se miră Tomas, confuz. Nu înţeleg. Doar ce aţi zis că acolo nu existau decât sălbatici şi pomi…

— Dragul meu domn, oftă contele Vilarigues. Chiar trebuie să vă explic totul?

— Se pare că da.

Contele se aşeză pe o bancă de lemn lângă marea arcadă de la intrarea în Absidă, aşezată cu faţa spre pupitrul sculptat în marmură şi fixat în interiorul arcadei. Tomas se aşeză lângă el.

— Atunci aşa să fie, exclamă Vilarigues, mulţumit în adâncul sufletului că îşi putea continua prelegerea. Vezi dacă poţi urmări

logica mea. Cristofor Columb ştia că există pământ la vest de Azore. Era portughez şi informaţia deja circula la curtea regală de la Lisabona, pe care el o frecventa şi între echipajele caravelelor, cu care ţinea legătura. Columb credea, zic eu, că acel pământ era Asia, de care vorbise Marco Polo în călătoriile lui şi nu dispunea de informaţia că era vorba, de fapt, de un alt continent. A încercat să-l convingă pe regele portughez să exploreze prin vest, dar don Joao al II-lea ştia că acel pământ care exista acolo nu era Asia şi că adevărata Asie se afla mult mai departe, drept pentru care a respins sugestiile tânărului nobil. În 1484, ca urmare a descoperirii conspiraţiei împotriva regelui, Columb a fugit în Castilia ca să vândă teoria sa Regilor Catolici, considerabil mai ignoranţi şi mai închişi la minte. Atât de ignoranţi erau castilienii că încă mai credeau despre Pământ că este plan, înţelegeţi? Dar este important de observat că această stare de fapt îi convenea lui don Joao al II-lea. Regele portughez avea o strategie bazată pe bun simţ şi nu a întârziat să concluzioneze că mai devreme sau mai târziu, Castilia avea să devină un obstacol redutabil în calea planurilor de expansiune ale Portugaliei. Castilienii or fi fost ei ignoranţi, dar proşti nu erau. După ce au văzut că portughezii încasau milioane din afacerile cu Indiile, au vrut şi ei partea lor. A urmat războiul. Don Joao al II-lea a înţeles despre Castilia că era o potenţială ameninţare pentru planurile sale. Trebuia deci s-o manipuleze, să o îndrepte spre alte direcţii, să-i distragă atenţia cu ceva aparent mult mai valoros, ca să nu mai conteze altceva.

— America, spuse Tomas.

— Nimic mai mult! Vedeţi cum aţi început să înţelegeţi? Îi trase cu ochiul. America era potrivită acelor cerinţe. Era jocul perfect. Cât timp erau convinşi că primitiva Americă era bogata Asie, castilienii ar fi fost entuziasmaţi de acel continent şi i-ar fi lăsat pe portughezi în pace să se dedice comerţului avantajos cu adevărata Asie. Aşadar, eforturile lui Columb de a convinge curtea castiliană conveneau Lisabonei. Problema este că, tocmai din cauza excesului lor de ignoranţă şi pentru că erau ocupaţi cu maurii, care stăpâneau încă partea de sud a peninsulei Iberice, castilienii au refuzat propunea tânărului nobil portughez. Descurajat şi cuprins de dor, Columb a vrut să se întoarcă în ţara lui, dar îl împiedica vechea problemă a implicării sale în conspiraţia împotriva regelui. I-a scris regelui don Joao al II-lea, prin anul 1488, susţinându-şi nevinovăţia şi cerând iertare pentru orice ofensă pe care i-ar fi adus-o. Regele a profitat de această

şansă şi i-a răspuns, trimiţându-i scrisoarea de împăcare pe care aţi citit-o deja, care includea garanţia că nu avea să fie închis pentru ilegalităţile comise. De fapt, monarhul avea tot interesul să vorbească cu oaia neagră. Cu scrisoarea de protecţie în mână, Columb a mers în Portugalia, insistând cu planul său. Spre uimirea lui, totuşi, a constatat că don Joao al II-lea nu intenţiona să trimită nici o expediţie spre vest, ci voia mai degrabă ca tânărul nobil să insiste în continuare pe lângă Regii Catolici pentru a-i convinge să accepte acea călătorie. Regele portughez chiar i-a promis lui Columb că o să-l ajute, în taină, cu orice o să aibă nevoie, toate acestea ca să-l determine să facă totul pentru a reuşi în iniţiativa sa. Când încă se mai afla în Lisabona, Columb a asistat la întoarcerea lui Bartolomeu Diaz care pretindea că descoperise ruta spre Oceanul Indian, ceea ce îl făcu să conştientizeze că don Joao al II-lea avea într-adevăr motive serioase ca să nu-i dea ascultare. S-a conformat, a acceptat propunerea de a fi ajutat în secret şi s-a întors în Castilia cu speranţa că îi va convinge pe Regii Catolici.

— Întoarcerea lui Bartolomeu Diaz este un punct important, sublinie Tomas. Tot timpul s-a presupus că don Joao al II-lea a renunţat la voiajul către India prin vest pentru că, atunci când se afla la Lisabona să negocieze cu Columb aşa-zisa expediţie, apariţia lui Diaz cu vestea descoperirii capului Bunei Speranţe l-a făcut să vadă că acesta era într-adevăr drumul pe care trebuia să-l urmeze.

— Prostii! exclamă contele cu un gest plictisit. Don Joao al II-lea ştia asta de mult timp! Vezi, el deja ştia de existenţa pământului la vest de Azore. Şi ştia, mai ales, că nu era vorba de Asia, spuse contele şi îl atinse pe Tomas pe piept. Dragul meu domn, gândiţi-vă bine. Dacă don Joao al II-lea ar fi luat în considerare într-adevăr ipoteza de a naviga spre vest, credeţi că el ar fi chemat un navigator genovez, cum pretinde teza oficială? Păi nu avea el oameni cu mai multă experienţă, navigatori foarte buni, ca Vasco da Gama, Bartolomeu Diaz, Pacheco Pereira, Diogo Cao şi mulţi alţii, fiecare dintre ei oferind mai multe garanţii că ar fi capabili să încheie cu succes aşa misiune? De ce ar fi avut nevoie regele să îl cheme pe Columb pentru această expediţie? Cine ar putea susţine, altfel decât în glumă, că don Joao al II-lea l-a lăsat pe Columb să vină la Lisabona să analizeze împreună cu el voiajul spre vest?

Vilarigues bătu în mod repetat cu arătătorul în cap, scoţând un sunet surd: *toc-toc-toc.*

— Pentru acest lucru avea suficienţi navigatori de încredere şi mult mai bine calificaţi. Nu, dragul meu, don Joao al II-lea nu l-a chemat pe Columb ca să vorbească despre călătoria prin vest spre Indii. Motivul principal este că el ştia deja de existenţa unui alt continent în acea parte a lumii. Să fiţi convins de următorul lucru: interesul regelui portughez pentru America se datora în esenţă posibilităţii că astfel avea să îi îndepărteze pe castilieni de adevărata rută către Indii.

Vilarigues îşi trecu mâna prin părul drept şi negru.

— Observaţi un lucru, domnule dragă. Nu vi se pare ciudat că Bartolomeu Diaz a descoperit ruta spre Oceanul Indian în 1488, dar abia după aproape zece ani Portugalia l-a trimis pe Vasco da Gama s-o exploreze? Contele se prefăcu extrem de mirat: După zece ani? De ce să aştepţi zece ani?

— Păi, cred că le-a trebuit timp să pregătească voiajul…

— Zece ani ca să pregătească un voiaj? Haideţi, totuşi! Dacă portughezii ar fi fost nişte începători în ale navigaţiei, bun, mai treacă-meargă, ar mai fi de crezut. Dar ei navigau în mod regulat, era deja o rutină, pâinea lor cea de toate zilele; intervalul este neverosimil. Se aplecă în direcţia istoricului: Ascultaţi-mă bine, domnule dragă. După o sistematică şi prelungită căutare a drumului maritim către Indii, când s-a descoperit mult dorita rută, iar porţile sunt în sfârşit deschise, se stabileşte, deodată, o întrerupere de zece ani? Sunt zece ani care separă voiajele lui Diaz de cele ale lui Gama, care nu pot fi explicaţi. Ridică din umeri: De ce? De ce pauza asta de zece ani? Ce i-a determinat să întârzie atâta mult doritul voiaj către Indii? Acesta, dragul meu, a fost unul dintre misterele cele mai mari ale Descoperirilor, constituind obiectul unor intense speculaţii între istorici. Îl aţinti cu degetul pe Tomas: Dar într-un fel, explicaţia pe care aţi dat-o se apropie de adevăr. Portughezii pregăteau, într-adevăr, lucrurile. Dar nu pregăteau corăbiile pentru expediţia lui Vasco da Gama. Ei îi pregăteau mai întâi pe castilieni.

— Îi pregăteau pe castilieni?

— Coroana portugheză ştia că ar putea concretiza aventura cu Indiile numai după ce ar fi rezolvat problema castilienilor. Dacă Portugalia ar fi descoperit drumul către Indii lăsând Castilia să se descurce singură, războiul ar fi devenit, mai devreme sau mai târziu, inevitabil. Tratatul de la Toledo, încheiat în 1480 cu Castilia ca urmare a tratatului de la Alcacovas, conferea Portugaliei dreptul de explorare a coastei africane, inclusiv până la Indii, dar don Joao al II-lea se temea că, la momentul

adevărului, castilienii aveau să nu mai recunoască acordul. Nu erau până la urmă Regii Catolici cei care, în momentul în care semnau Tratatul de la Alcacovas/ Toledo, conspirau cu nobilii portughezi să îl asasineze pe monarhul Portugaliei? În aceste condiţii, cum putea don Joao al II-lea să aibă încredere în ei? Mai mult, neîncrederea lui s-a dovedit a fi fondată, odată ce Regii Catolici chiar au încercat să ajungă în India, căutând astfel să obţină ceea ce tratatul nu le permitea. Or, regele portughez a prevăzut acest lucru şi anume că, la momentul adevărului, Regii Catolici ar ignora un tratat care oferea atât de mult micii Portugalii şi atât de puţin Castiliei şi Aragonului. Aşadar, problema castiliană trebuia rezolvată. Iar Cristofor Columb s-a dovedit a fi cheia. Columb trebuia să îi convingă pe castilieni să pornească în expediţie spre vest şi era fundamental ca spaniolii să fie convinşi că America era de fapt Asia. Din acest motiv portughezii au aşteptat zece ani. Au aşteptat călătoria lui Columb şi, în consecinţă, reaşezări geopolitice.

— Călătorie ce a avut loc în 1492.

— Da. Şi cu ajutorul secret al lui don Joao al II-lea.

— Cum aşa?

— În primul rând, printr-o finanţare secretă, spuse contele, ridicând degetul mare. Isabel Catolica, a participat cu un milion de *maravedişi*[40] pentru a plăti expediţia. Dar suma aceasta nu a fost de ajuns şi Columb a mai contribuit cu un sfert de milion. Spuneţi-mi, de unde naiba a găsit nobilul scăpătat atâta bănet? Genovezii sunt de părere că aceşti bani i-au fost daţi de bancherii italieni, dar, ca să fiu cinstit, ei ar fi venit apoi să îşi adune dividendele, nici un afacerist nu dă atâţia bani ca să rămână fără ei, nu-i aşa? Aşadar, oricine a dat banii aceştia, n-a mai apărut apoi să-şi ceară partea cuvenită din afacerea cu Indiile occidentale. Şi de ce n-a apărut? Pentru că nu avea de ce, pentru că trebuia să rămână în umbră, deoarece adevăratele dividende ale acestei investiţii nu erau în bani, ci în câştiguri geostrategice. Pe scurt, pentru că finanţatorul din umbră era regele Portugaliei. Contele ridică arătătorul alături de degetul mare: Şi, în al doilea rând, don Joao al II-lea s-a implicat în furnizarea instrumentelor de navigaţie. Cu câteva zile înainte de plecare, Columb a primit de la Lisabona tabelele cu mişcarea soarelui, scrise în ebraică, esenţiale pentru corectarea erorilor rezultate din folosirea astrolabului. Cine le-a trimis? întrebă

[40] Veche monedă spaniolă *(n. t.).*

zâmbind contele. Coroana portugheză, evident. Don Joao al II-lea a făcut eforturi pentru ca acel voiaj să fie un succes.

Simula gestul cuiva care are un copil în braţe.

— I-a dus pe castilieni în braţe până în America.

— E adevărat, dar Columb a plecat în călătoria sa în 1492, or Vasco da Gama a ajuns în India abia în 1498. De ce să aştepte încă şase ani?

— Pentru că trebuia clarificată situaţia geopolitică apărută între timp. Don Joao i-a făcut pe castilieni să semneze un nou tratat, cu acordul Vaticanului, care limpezea situaţia în favoarea Lisabonei. Acest lucru s-a întâmplat în 1494, când Portugalia şi Castilia au semnat Tratatul de la Tordesillas, împărţind lumea în două părţi, una pentru fiecare regat iberic în parte. Castilienii au crezut că au rămas cu partea cea mai bună, odată ce bucata lor includea ceea ce credeau a fi India, adică pământurile recent descoperite de Columb. Ridică mâna: Acum fiţi atent, domnule dragă. Dumneavoastră chiar credeţi că don Joao al II-lea ar fi semnat acest tratat dacă s-ar fi gândit că India rămânea pe fâşia castiliană? Dacă regele portughez ar fi crezut că, într-adevăr, Columb a descoperit India, nu credeţi că s-ar fi agăţat de Tratatul de la Alcacovas/Toledo, care i-ar fi conferit drepturi exclusive asupra „indienilor”? De ce a oferit el pe tavă fâşia de pământ pe care se presupunea că se găseşte India lui Columb? Singurul răspuns plauzibil este că don Joao al II-lea a acceptat această împărţire a lumii pentru că deja ştia că fâşia castiliană nu includea adevărata Indie. Ceea ce au făcut portughezii a fost să dea „India” americană rivalilor lor şi să păstreze adevărata Indie pentru ei. Aşa au fost create condiţiile pe care don Joao al II-lea le considera adecvate, odată ce castilienii aveau deja „India” care să-i ţină ocupaţi pentru mulţi ani. Riscul unui război a fost îndepărtat, iar portughezii au început, în sfârşit, să planifice grandiosul voiaj al lui Vasco da Gama.

— Cu toate acestea, au trecut trei ani între momentul semnării acelui tratat şi plecarea lui Vasco da Gama…

— Da, recunoscu contele. Principele Perfect a murit în 1495, întârziind plecarea, iar flota a reuşit să ridice ancora de abia în 1497, când rege era deja don Manuel.

— Dar cum e posibil să afirmaţi cu atâta convingere că don Joao al II-lea l-a folosit intenţionat pe Columb pentru a-i ţine pe castilieni departe de adevărata Indie?

— Păi, este de ajuns să observi rezultatele concrete ale expediţiei din 1492. Columb i-a convins pe Regii Catolici că a

ajuns în Asia, aceştia semnând un tratat care, practic, îi făcea să irosească mulţi ani pe continentul greşit, oferind adevărata Asie portughezilor.

— Fără îndoială că acesta a fost rezultatul concret al voiajului din 1492, nimeni nu contestă lucrul acesta. Mi se pare o speculaţie, totuşi, afirmaţia despre asocierea lui Columb cu don Joao al II-lea într-un complot care să ducă la acest rezultat.

— Nu, domnule dragă, nu e nici o speculaţie, negă contele Vilarigues. Această informaţie despre implicarea lui Columb în planurile lui don Joao al II-lea face parte din moştenirea secretă a Ordo Militaris Christi şi este întărită de mai multe indicii şi dovezi.

— Ce dovezi?

Contele zâmbi.

— Ajungem şi acolo, spuse. Să începem cu indiciile. Dumneavoastră cunoaşteţi documentele pe care se bazează teza despre originea genoveză a lui Columb?

— Bineînţeles.

— Credeţi cumva că sunt plauzibile?

— Nu, sunt prea puţin plauzibile. Sunt pline de contradicţii.

— Atunci credeţi despre Columb că era portughez?

— Sunt multe indicii importante care atestă lucrul acesta, da. Dar lăsaţi-mă să vă spun că lipseşte o probă esenţială.

— Despre ce probă vorbiţi? Contele adoptă un ton ironic: Vreţi o casetă video cu imagini ale lui Columb uitându-se la cameră şi cântând imnul naţional, nu-i aşa?

— Nu, dar vreau probe solide. Aţi observat că, în ciuda tuturor inadvertenţelor şi absurdităţilor sale, teza genoveză este singura care îi conferă o identitate lui Columb? Îi atribuie o familie, o casă, prezintă documente. Restul nu e valabil, este adevărat, dar, cel puţin, are elementele acestea. Teza portugheză este exact invers. Oricât sens ar avea şi oricât ar rezolva problemele amiralului, îi lipseşte un document care să-l identifice limpede.

— Foarte bine, ajungem şi la probe, răspunse contele, făcând un gest cu mâna solicitând răbdare din partea interlocutorului său. Deocamdată, să analizăm indiciile. Ţinând cont de indiciile care există, povestea pe care v-am relatat-o are sens?

— Ăă… Eu aş zice că lucrurile par să se potrivească.

— Atunci haideţi să analizăm acum următoarele indicii.

— Alte indicii?

— Da, zâmbi contele din nou. Să ne concentrăm asupra lucrurilor ciudate care s-au întâmplat în timpul crucialei călătorii din 1492. După cum ştiţi, Columb a ajuns în Antile unde a stabilit

contactul cu indigenii de acolo pe care i-a numit indieni, crezând că se afla în India. A ajuns chiar să-şi oblige echipajul să jure că acel pământ era India, atât de ferm se dovedea a fi în încercarea lui de a-i convinge pe Regii Catolici de acest lucru. Dar la întoarcere a luat cele mai ciudate hotărâri din toată expediţia. În loc să se întoarcă pe aceeaşi rută pe care s-a dus, navigând spre est către insulele Canare, cum făcuse între timp căpitanul de pe *Pinta,* amiralul a luat-o spre nord cu *Nina,* în direcţia Oceanului Arctic. Într-adevăr, astăzi ştim că acela era cel mai bun drum, ruta cea mai avantajoasă, în condiţiile în care în acel anotimp suflau vânturile alizee, cele mai favorabile navigaţiei. Dar dacă nimeni nu mai fusese înainte în acele ape, cum pretinde teza oficială, de unde naiba ştia Columb asta? Este evident că a fost informat ori de navigatori portughezi, care străbăteau în secret acele zone, ori cel mai probabil, de „prietenul său special”, don Joao al II-lea, care deţinea jurnalele de bord ale acelor călătorii secrete. Columb a navigat două săptămâni spre nord şi nord-est, până când a cârmit spre est, în zona vânturilor variabile, îndreptându-se spre Azore. Las Casas vorbeşte despre faptul că amiralul nu a îndreptat drumul pentru că nu ajunsese încă în arhipelagul portughez, ceea ce arată intenţia lui de a se îndrepta înspre acea parte. A fost prins de furtună şi a navigat până în insula Sfânta Maria, unde a aruncat ancora. Acolo s-a întâmplat un alt episod ciudat. Caravela castiliană a fost întâmpinată foarte bine de portughezi, care le-au trimis până şi o barcă cu alimente. Responsabilul interimar al insulei, un anume Joao Castanheira, a spus că îl cunoaşte bine pe Columb. Amiralul a trimis o parte din echipajul său pe ţărm, pentru a se ruga într-o capelă, dar oamenii au întârziat. Colom a crezut că ei au fost reţinuţi de portughezi. Oamenii de pe Sfânta Maria au trimis o barcă de întâlnire la Columb, cerându-i să se predea, având ordine de la rege să îl prindă. Amiralul nu a cedat însă şi a încercat să fugă pe insula Sfântul Miguel, dar, având prea puţini oameni în echipaj şi furtuna apropiindu-se, i-a fost cu neputinţă să plece, iar Columb a renunţat, întorcându-se la Sfânta Maria. În ziua următoare, portughezii au eliberat echipajul. Când s-au întors la *Nina,* oamenii din echipaj au spus că l-au auzit pe Castanheira afirmând că nu voia decât să îl prindă pe Columb, având ordine de la rege şi că pentru el castilienii nu prezentau nici un interes. Neputând să-l reţină pe amiral, a eliberat echipajul.

Contele adoptă o figură sceptică.

— Acum, toate acestea, după cum se vede, sunt o enigmă.

Cum de s-a dus Columb să se plimbe prin Azore, în loc să meargă direct spre Castilia? Ce poveste este asta că Joao Castanheira îl cunoştea foarte bine pe Columb? Şi ce să mai zic de decizia amiralului când a auzit de ordinul regelui de a fi arestat? În loc să plece pe mare ca să scape de duşman, cum ar fi făcut oricare cu puţin bun-simţ, a rezolvat problema, uimitor, îndreptându-se spre insula Sfântul Miguel, unde se presupune că acel ordin ar fi fost executat cu aceeaşi eficienţă. Nu e acesta un comportament ciudat?

— Aşa este, recunoscu Tomas. Dar care este explicaţia?

— Nu exista, în acea vreme, nici un ordin regal de a-l reţine pe Columb. Castanheira ştia numai că nobilul, pe care îl cunoştea cel puţin după reputaţia sa, trecuse de partea castilienilor şi, ignorând detaliile politicii geostrategice a lui don Joao al II-lea, a presupus că era încă în vigoare ordinul anterior al regelui de a-l aresta pe trădător. Nu trebuie să uităm despre Columb că a fost implicat în conspiraţia ce avea ca scop asasinarea lui don Joao al II-lea şi că, atunci când complotul a fost descoperit, a fost căutat de justiţie. Castanheira ştia de acel ordin vechi de arestare şi, fiind izolat pe acea insulă îndepărtată, nu ştia că acesta fusese, între timp, revocat. La rândul său, presupun că amiralul nu a luat cu el în călătorie scrisoarea de protecţie pe care monarhul i-a dat-o în 1488, trecând cu vederea întâmplările din 1484. Comportamentul lui Columb ar întări această explicaţie. În loc să fugă spre Castilia, cum ar fi fost normal pentru cineva acuzat de regele portughez, a ieşit din dificultate îndreptându-se spre Sfântul Miguel. De ce ar fi făcut-o, dacă portughezii îi voiau capul? Răspunsul e simplu. Columb avea motive secrete să creadă că acea informaţie era falsă şi ştia că în Sfântul Miguel se găseau responsabilii care ştiau adevărul.

Făcu un gest cu mâna, ca şi cum ar fi vrut să încheie subiectul.

— Bun, mai departe. Odată terminat ciudatul periplu din Azore, ce credeţi că ar fi fost normal să facă Columb în continuare?

— Să se întoarcă în Castilia?

— Nimic mai mult! Mi se pare că ar fi fost logic ca el să se îndrepte în sfârşit spre Castilia, nerăbdător să se arunce în braţele Regilor Catolici şi să culeagă gloria dulce a marii sale descoperiri.

Clătină din cap, cu vocea încărcată de ironie.

— Din nou, greşit, spuse Vilarigues şi îşi acoperi ochii cu dosul palmei stângi, simulând suferinţă şi mâhnire. Of, crud destin!

Imaginaţi-vă, l-a mai lovit o furtună pe drum şi l-a aruncat spre Lisabona!

Îşi puse mâinile în cap, cu un alt gest exagerat, teatral.

— Chiar aşa! Vântul a conspirat să îl arunce în gura lupului, în vizuina duşmanului! Clipi amuzat şi râse: Adică, prietenul nostru a acostat la Restelo pe 4 martie 1493 lângă vasul mare care aparţinea regelui însuşi. Căpitanul acelui vas regal a venit pe *Nina* să îl întrebe pe Columb ce căuta în Lisabona. Amiralul i-a răspuns că vorbeşte numai cu „prietenul său special” regele Portugaliei. În ziua de 9 martie, Columb a fost dus la palatul regal în Azambuja, unde s-a întâlnit cu don Joao al II-lea. I-a pupat mâna într-o cameră şi au schimbat câteva vorbe în particular. Apoi regele l-a dus pe amiral într-o cameră unde se găseau câteva figuri ilustre de la curtea sa. Relatările cronicarilor diferă în ceea ce priveşte întâmplările care au avut loc aici. Hernando Colon, citându-şi tatăl, a spus că monarhul portughez a primit cu bucurie relatările din voiaj, afirmând, în treacăt, că, prin Tratatul de la Alcacovas/Toledo, acele pământuri nou descoperite îi aparţineau. Ruy de Pina, care a asistat probabil la întâlnire, menţionează că regele s-a întristat la auzul povestirilor despre faptelor eroice ale vechiului său supus, iar Columb i s-a adresat peste măsură de înflăcărat, reproşându-i neglijenţa de a nu-i fi acordat încrederea necesară la momentul respectiv. Termenii folosiţi ar fi fost atât de jignitori încât Pina a dezvăluit că nobilii prezenţi s-ar fi hotărât să îl omoare pe Columb, pentru că, prin moartea sa, Castilia ar fi fost privată de descoperirea senzaţională. Dar, povesteşte cronicarul, nu numai că don Joao al II-lea a împiedicat asasinatul, dar l-a întâmpinat pe vizitatorul agresiv şi imprudent cu multe onoruri şi ceremonios. Mai mult, regele a poruncit să se dea celor de pe caravela castiliană tot ce le trebuia. În ziua următoare, pe 10 martie, Columb şi don Joao al II-lea şi-au reluat discuţiile, regele promiţându-i ajutorul său în tot ce ar avea nevoie şi oferindu-i un loc, fiind tot timpul foarte ceremonios şi copleşindu-l cu laude. S-au despărţit pe 11 martie şi nobilii portughezi l-au însoţit, insistând să-şi manifeste respectul faţă de el. Contele îl privi pe istoric: Aşadar ce credeţi despre toate acestea?

— Păi… ă… în lumina în care mi-aţi prezentat-o, este o poveste uimitoare…

— Foarte uimitoare, nu-i aşa? Începând cu furtunile. Imediat ce a intrat în apele teritoriale portugheze, au venit furtunile, una după alta, au fost ale naibii de multe furtuni! A fost una la

intrarea în arhipelag, alta între insulele Sfânta Maria şi Sfântul Miguel şi a treia aproape de Lisabona.

Lăsă capul în jos, luând o expresie maliţioasă.

— Furtuni care i-au convenit, nu credeţi?

— Ce vreţi să insinuaţi?

— Că a treia furtună nu a fost mai mult decât o ploaie mai puternică, pretext suficient pentru Columb ca să ancoreze la Lisabona. Mai mult, în celebrul *Pleyto con la Corona*, în care au dat declaraţii toţi cei care au participat la acest voiaj, marinarii castilieni îşi aduceau bine aminte de furtuna azoriană, dar nu există nici o referire la vreo furtună aproape de Lisabona. Pe de altă parte, merită menţionat că aproape tot drumul de întoarcere din America a fost făcut în apele teritoriale portugheze, ceea ce mi se pare destul de ciudat. Adică, Columb a fost la Lisabona, nu pentru că ar fi fost obligat de furtună, ci pentru că aşa a vrut el. Conform declaraţiei căpitanului navei regale care se afla pe Tejo, voia sa vorbească cu regele. Ridică din sprâncene: Înţelegeţi? Columb a fost informat în insula Sfânta Maria că regele voia să îl prindă şi primul lucru pe care l-a făcut a fost să fugă din Azore şi să se îndrepte spre Lisabona ca să solicite o întrevedere cu regele don Joao al II-lea! Vi se pare normal? Nu vi se pare că, fiind informat de dorinţa regelui de a-l prinde, ar fi fost normal să evite Lisabona cu orice preţ? Chiar dacă nava ar fi fost lovită de furtună, nu ar fi fost rezonabil ca el, în aceste circumstanţe, să încerce prin toate mijloacele să se îndrepte spre Castilia? Până la urmă, dacă a reuşit să navigheze de la locul unde a fost lovit de furtună până la Lisabona, cu siguranţă ar fi reuşit să ajungă şi ceva mai departe. Din ce motiv s-a îndreptat cu atâta calm spre gura lupului?

— Chiar aşa... recunoscu Tomas. Dar e ciudat, că odată aflat în Lisabona, au trecut patru zile până când l-a primit regele, nu credeţi?

— Ar fi fost, dacă în acea perioadă nu s-ar fi răspândit ciuma în Lisabona. Regele s-a refugiat în Azambuja din calea epidemiei şi a fost necesar să se ocupe de toate detaliile deplasării amiralului până la el. Cu toate acestea, s-au întâlnit acolo în ziua de 9 martie. Au schimbat mai întâi câteva cuvinte între patru ochi. Nimeni nu ştie despre ce au vorbit, dar mi se pare plauzibil că au pus la cale o scenetă.

— O scenetă?

— Las Casas îl descrie pe Columb ca un om politicos, sobru, incapabil să vorbească urât. Din câte se ştie, manifestările sale

cele mai violente erau: Du-te cu Dumnezeu! Dacă-i aşa, cum se face atunci că un om atât de politicos s-a apucat să-l jignească pe regele Portugaliei în faţa supuşilor săi? Cum e posibil ca el să-i fi vorbit monarhului într-un mod atât de brutal încât nobilii au vrut să-l asasineze? Ce să mai zic eu de reacţia marelui don Joao al II-lea? Acesta era regele care a ordonat să fie decapitaţi şi otrăviţi cei mai de seamă nobili ai Portugaliei, de unii dintre ei fiind chiar legat prin relaţii de familie. Acesta era regele care, cu mâna sa, l-a înjunghiat de moarte pe fratele reginei, ducele de Viseu? Acesta era regele care s-a lăsat jignit în propria sa casă şi în faţa propriilor săi slujitori de un ţesător de mătase străin? Acesta era regele care-l avea în mână pe bărbatul care i-a năruit visul de a ajunge primul în India, oferind această faptă eroică Castiliei? Având în vedere ofensele care i-au fost aduse, don Joao al II-lea avea un pretext plauzibil pentru a-l omorî pe Columb, răzbunând insultele şi, cel mai important, închizându-le castilienilor porţile Indiei. Şi ce crezi că a făcut acest rege nemilos şi egoist, primul monarh absolutist al Portugaliei?

Lăsă întrebarea să plutească în aer un moment.

— Le-a interzis nobililor să îl omoare pe Columb şi l-a acoperit de laude. A ajuns chiar să-i poruncească să ia loc în prezenţa sa, demnitate care în acea epocă era rezervată numai persoanelor de condiţie superioară. În afară de asta, l-a ajutat să pregătească *Nina* pentru călătoria de întoarcere în Castilia, sfătuindu-l pe navigator să le trimită Regilor Catolici cele mai bune urări şi chiar i-a pus pe nobilii săi care au vrut să-l omoare pe Columb, să se despartă de el cu mare fast.

Ridică degetul, ca şi cum ar fi ţinut un discurs în faţa unui public.

— Acesta, domnule dragă, nu este comportamentul unui străin care se vede forţat să meargă în vizită la cel mai mare duşman al său. Şi, mai ales, acesta nu este comportamentul unui rege jignit de acela care, mai mult, doar ce i-a distrus cea mai mare ambiţie a sa. Acesta, dragul meu, este, în primul rând, comportamentul a doi complici şi care au pus în scenă o comedie pentru castilieni. Realitatea este că regele Portugaliei era interesat ca descoperirea Americii să fie trecută în contul castilienilor. Cu castilienii entuziasmaţi de America, don Joao al II-lea avea cale liberă să pregătească, în sfârşit, marele voiaj al lui Vasco da Gama în India, cea mai mare aventură a Descoperirilor.

Tomas oftă.

— Are sens, murmură el.

— Normal că are sens! exclamă contele Vilarigues. Mai ales dacă urmărim felul în care a acţionat Columb după aceea. Ştii ce a făcut după ce s-a despărţit de don Joao al II-lea?

— Pai… s-a dus în Castilia.

— Nu, domnule dragă. Nu s-a dus în Castilia.

— Nu s-a dus?

— Nu. S-a mai plimbat puţin prin Portugalia.

— Cum aşa?

— Aşa cum auzi. Amiralul s-a despărţit de rege la Azambuja şi, în loc să se întoarcă la caravela sa, nerăbdător să ajungă în Castilia, după cum am putea crede, ei bine, el s-a hotărât să facă o escală la Vila Franca de Xira.

— La Vila Franca de Xira? Dar ce naiba căuta el acolo?

— S-a dus să vorbească cu regina, care se afla la mănăstire. Las Casas a povestit despre Columb că s-a dus să-i sărute mâna şi că era în compania ducelui şi a marchizului. Nu vi se pare ciudat?

— Ba chiar e ciudat! Şi despre ce au vorbit?

— Presupun că probleme de familie.

— Ce probleme de familie?

— Domnule dragă, vă rog să reconstituiţi traseul lui Columb. Era un nobil portughez silit să fugă în Castilia cu fiul său din cauza rolului pe care îl avusese în conspiraţia împotriva regelui. Care erau principalele figuri ale conspiraţiei? Mama şi fratele reginei, ducele de Viseu, înjunghiat de moarte chiar de către rege. Deci Columb era în legătură cu mama şi fratele reginei. Prin urmare şi cu regina. Cel mai probabil, legături de sânge. Vă puteţi imagina că ar fi putut fi un nepot sau văr, sau ceva de genul acesta, nu ştiu să vă spun exact, dar vă pot garanta că era rudă apropiată de-a reginei. Fiţi foarte atent, dragul meu domn. Această întâlnire dintre Columb şi regină, care s-a prelungit până noaptea, se explică numai dacă exista o legătură strânsă între cei doi, poate chiar complicitate. Altfel, cum să înţelegem o astfel de întâlnire? Dacă ar fi fost Columb un umil ţesător de mătase străin, cum se face că s-a întâlnit cu regina? Şi, mai mult, cum se face că ea, regina, a vrut să îl primească? Şi cum se face că au conversat până noaptea târziu? Cum se face că noul duce de Viseu, nimeni altul decât viitorul rege don Manuel, fratele reginei, era prezent la acea discuţie?

Făcu un gest resemnat.

— Singura explicaţie, domnule dragă, este că aceea a fost o

întâlnire între rude care nu s-au văzut de mult timp.

Se uită fix la Tomas, cu un aer categoric.

— Aveţi cumva altă explicaţie?

Profesorul asculta cu gura căscată. Plecă încet capul.

— Nu, recunoscu. Nici o altă explicaţie nu are sens în afară de asta.

— Columb a mers în acea noapte de 11 martie, să doarmă la Alhandra, spuse contele, reluând povestirea. În dimineaţa următoare a apărut un scutier al regelui care s-a oferit, în cazul în care Columb ar fi vrut, să îl conducă în Castilia pe uscat, oferindu-i găzduire şi animale pentru călătorie. Făcu cu ochiul: Simpatic regele, nu? Să îl ajute pe Columb să ia cu el în Castilia secretul voiajului către India. Să se străduiască pentru propria sa distrugere. Schiţă o grimasă sceptică: Oricum ar fi fost, Columb a preferat să se întoarcă la *Nina,* ridicând ancora din Lisabona pe 13 martie.

Îl privi iarăşi fix pe Tomas.

— Ştiţi să îmi spuneţi ce s-a mai întâmplat cu Columb?

— Păi, de data asta chiar s-a întors la Castilia, nu-i aşa?

Contele râse.

— Asta-i bună! exclamă el.

Tomas se holbă iarăşi.

— Doar n-o să-mi ziceţi că s-a dus să mai viziteze vreun alt loc din Portugalia?

— Ba da. Omul s-a dus la Faro!

Amândoi au râs. Povestea întoarcerii lui Columb se transforma într-o glumă.

— La Faro? întrebă Tomas, după ce hohotele de râs s-au mai potolit. Pentru ce s-a dus el la Faro?

— Nu ştiu, răspunse contele, ridicând din umeri. Din câte ştiu eu, în acea perioadă nu exista încă portul turistic din Vilamoura, nici Quinta de Lago![41] Nu veneau englezoaice, nici discoteci nu erau!

Cei doi s-au amuzat de glumă, iar râsetele lor stârniră ecouri în Absida templieră.

— Columb a ajuns la Faro în 14 martie şi a rămas acolo aproape o zi întreagă, plecând abia seara. Nimeni nu ştie ce a căutat el acolo. Fiind un nobil portughez, era normal să se fi dus în vizită la una dintre rudele lui. Doar asta poate explica această

[41] Staţiune turistică din Algarve, în sudul Portugaliei, faimoasă pentru terenul ei de golf *(n. t.).*

nouă escală.

Vilarigues ridică mâinile spre cer, de parcă ar fi zis *aleluia.*

— În sfârşit, în ziua de 15 a ajuns în Castilia.

Îşi mângâie mustaţa.

— Acum fiţi atent. Echipajul castilian al lui Columb era nerăbdător să se întoarcă acasă. El însuşi ar fi trebuit să fie nerăbdător să se prezinte în faţa Regilor Catolici cu relatarea descoperirii drumului prin vest spre India. Aşadar, iată că omul nostru, în mod inexplicabil dacă ar fi fost un ţesător de mătase genovez, a călătorit în toată Portugalia, din Azore până în Algarve, din Lisabona până în Vila Franca de Xira, din Azambuja până în Alhandra, cât se poate de liniştit, conversând cu regele şi cu regina, vizitându-i şi pe unul şi pe altul, plimbându-se ici şi colo, aproape că dădea impresia că-i în vacanţă, afurisitul. Oare acesta este comportamentul normal al unui amiral aflat în serviciul Castiliei, pe teritoriile duşmanului său? Contele făcu o figură sceptică: Nu mi se pare. Columb nu s-a comportat ca un străin pe pământ străin, ci ca un portughez la el acasă, amânând cât s-a putut de mult plecarea. Cristofor Columb, domnule dragă, era un nobil portughez care a adus un mare serviciu ţării sale, îndepărtând Castilia de adevăratul drum către India.

Istoricul îşi trecu mâna peste faţă.

— Fie, acceptă el. Dar spuneţi-mi ceva. Echipajului castilian nu i s-au părut ciudate toate astea?

— Bineînţeles. Contele arătă spre servieta lui Tomas: Aveţi cumva acolo copii după scrisorile lui Columb?

— Copii după… ăă… ezită Tomas, căutând în geantă. Da, da, cred că am.

— O aveţi pe cea din 1500 către dona Juana de la Torre, din închisoare?

Tomas scoase un teanc de fotocopii, le răsfoi în grabă şi găsi documentul cu pricina, întinzându-i-l lui Vilarigues.

— Uitaţi-o.

Contele îşi aruncă ochii peste scrisoare.

— Acum fiţi atent la fraza aceasta, îl rugă. „Cred că Maria Ta îşi va da seama, când m-a aruncat la Lisabona furtuna, că am fost acuzat pe nedrept că am fost la rege pentru a-i da Indiile.” îşi fixă interlocutorul cu privirea: Deci şi membrilor echipajului li s-a părut suspect acest comportament, în special discuţiile dintre Columb şi don Joao al II-lea. Evident că echipajul spaniol a crezut că navigatorul s-a dus la regele portughez să îi ofere descoperirea Indiei, dar adevărul, pe care noi îl ştim, era mult

mai palpitant. Colom a devenit din 1488 agentul Principelui Perfect. Întâlnirea de la Lisabona, din 1493, nu a avut loc pentru ca descoperitorul să îi ofere America lui don Joao al II-lea, ci, în primul rând, pentru ca amândoi să analizeze situaţia şi să plănuiască următoarea strategie, care urma să conducă la Tratatul de la Tordesillas.

— Fie, concluzionă Tomas. Independent de detalii, care pot să fie adevărate sau nu, adevărul este că povestea se încadrează bine în relatare. Astfel se rezolvă misterele în legătură cu Columb. Indiciile sunt puternice şi duc în acest sens. Dar, la naiba, unde este proba finală? Unde este documentul care confirmă versiunea aceasta?

— Sper că nu vă aşteptaţi să apară un document care să confirme despre Columb că era un agent secret portughez, nu-i aşa? Problema este că, după cum puteţi să vă daţi seama, o asemenea informaţie era confidenţială şi, în consecinţă, nu există documente care să fi înregistrat acest secret.

— E evident că, fiind agent secret, informaţia a fost tăinuită, fapt pentru care nu vom reuşi niciodată să găsim dovezi. Dar eu vreau probe care să confirme faptul că Columb era portughez.

Vilarigues îşi mângâie barba ascuţită.

— Bine, exclamă. Ştiţi, vechiul preşedinte al Societăţii Regale de Geografie din Spania, Beltran y Rozpide, a dezvăluit că există o probă într-o arhivă portugheză privată...

— Da, îl întrerupse istoricul. Ştiam acest lucru. Acea poveste este relatată de Amando Cortesao. Dar problema este că acel document nu a fost niciodată găsit, odată ce Rozpide a murit fără să indice care este acea arhivă privată. Ceea ce înseamnă că acestei teze încă îi lipseşte proba finală.

Contele Vilarigues oftă adânc. Privi împrejurul său, ca şi cum ar fi studiat arcurile mari ale absidei şi masa enormă de piatră albă a altarului din centru, cu coloana centrală octogonală şi boitele cupolelor; îşi ridică privirea spre vârful cupolei, decorată cu simbolurile heraldice ale lui don Manuel şi ale Ordinului Militar al lui Cristos – splendoarea stilului templier ajunsese în acel edificiu la expresia sa maximă. Îşi întoarse privirea iarăşi spre Tomas.

— Aţi auzit de *Codexul 632*?

Istoricul căscă ochii mari de uimire.

— Ăă... *Codexul 632!*

— Da. Aţi auzit de el?

Tomas îşi trecu mâna peste faţă.

— Mi se pare ciudat că îmi vorbiţi despre asta, spuse el. Am găsit o trimitere la acest *codex* în seiful profesorului Toscano, pe spatele unor fotocopii care se aflau acolo alături de o hârtie cu numărul dumneavoastră de telefon.

— Ah… da? Şi unde sunt fotocopiile?

Profesorul se aplecă spre nelipsita sa mapă maro, din care, după ce cotrobăi o vreme prin ea, scoase două coli de hârtie.

— Astea sunt, spuse, arătându-le contelui.

Vilarigues luă fotocopiile, se uită rapid peste ele şi se întoarse către Tomas.

— Ştiţi ce sunt astea?

— Un extras din *Cronica lui don Joao al II-lea,* de Ruy de Pina. Este pasajul unde Pina poveste faimoasa întâlnire a lui Columb cu regele.

Contele oftă din nou.

— Evident că este *Cronica* lui Ruy de Pina. Dar este mai mult decât atât. Ştiţi ce este?

Tomas îl privi nedumerit pe conte, neştiind unde bătea acesta.

— Păi… ă… nu.

— Acesta, dragul meu, este un fragment din *Codexul 632.*

Istoricul fixă cu ochii cele două copii din mâna contelui.

— Aşa? *Cronica lui don Joao al II-lea* este *Codexul 632!*

— Nu, dragul meu. *Cronica lui don Joao al II-lea* nu este *Codexul 632,* dar *Codexul 632* este o parte din *Cronica lui don Joao al II-lea.*

Tomas plecă capul, confuz.

— Nu înţeleg.

— E simplu, dragul meu, spuse Vilarigues. Cândva, la începutul secolului al XVI-lea, regele don Manuel i-a cerut lui Ruy de Pina să scrie *Cronica lui don Joao al II-lea.* Pina era prietenul răposatului rege şi cunoştea multe detalii din viaţa acestuia. Cronicarul a luat pana şi a schiţat biografia Principelui Perfect. Acel manuscris a fost văzut de copişti, care au făcut copii pe pergament sau pe hârtie. Manuscrisul original s-a pierdut, dar există trei copii principale, toate din secolul al XVI-lea. Cea mai frumoasă se găseşte în seiful de la Torre de Tombo, unde se află marea comoară bibliografică a Portugaliei. Este vorba despre *Pergamentul* 9, redactat cu litere gotice şi bogat ilustrat cu miniaturi în culori. Celelalte două copii se află la Biblioteca Naţională. Vorbesc despre *Codicele din Alcobaca,* numit aşa pentru că a fost găsit în Mănăstirea din Alcobaca şi despre *Codexul 632.* Toate cele trei copii spun aceeaşi poveste, dar în

caligrafii diferite. Există un detaliu, un mic detaliu, care trădează versiunea uniformă.

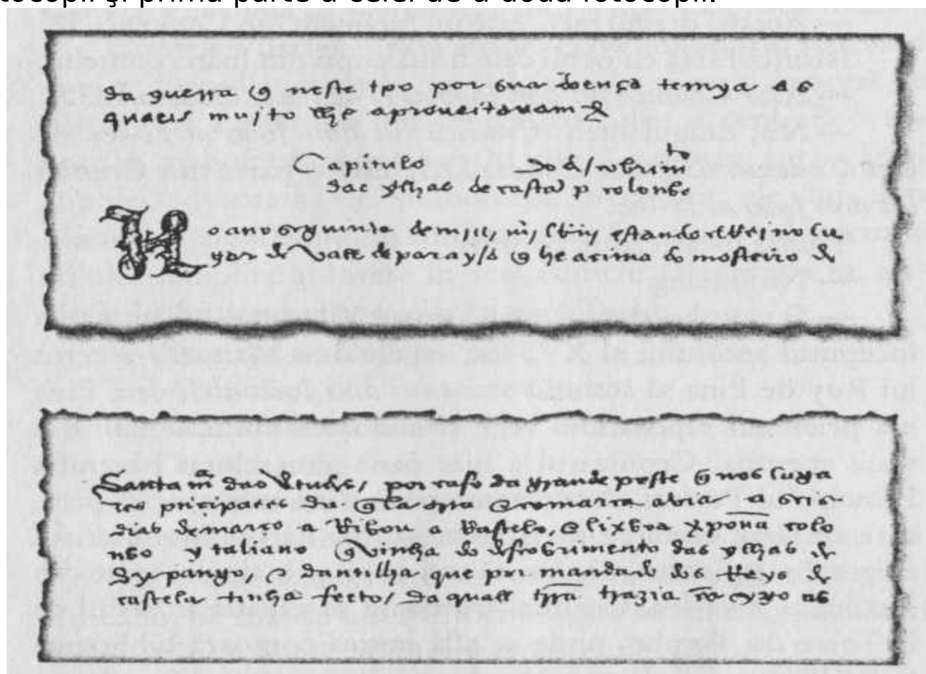
Luă fotocopiile şi i le arătă lui Tomas.

— Acest detaliu se regăseşte în *Codexul 632* şi constă în pasajul în care Pina descrie întâlnirea între Columb şi don Joao al II-lea.

Apropie foile de ochii istoricului.

— Nu observaţi în acest text nimic anormal?

Tomas luă foile în mână şi analiză partea de jos a primei fotocopii şi prima parte a celei de-a doua fotocopii.

— Nu, nu observ nimic, spuse Tomas, suflând greu. Aceasta este descrierea sosirii lui Columb la Lisabona, venind din America. Mi se pare normal.

Contele ridică încet din sprânceana stângă, ca şi cum ar fi fost un profesor, iar Tomas un elev care a dat răspunsul greşit.

— Aşa credeţi?

— Păi… da, nu văd nimic neobişnuit.

— Uitaţi-vă mai bine la spaţiile dintre cuvinte. Toate au o dimensiune uniformă. Dar a existat un moment în care copistul a modificat originalul. Vedeţi?

Tomas reveni cu privirea la cele două foi, uitându-se

concentrat la text. Întâi se uită la text în ansamblu, apoi studie detaliile.

— Într-adevăr, acum că îmi spuneţi asta, e ceva ciudat aici…

— Deci?

— Un spaţiu alb după cuvântul „Capitol”, la mijlocul primei pagini…

— Ceea ce înseamnă că cel care a copiat textul nu a completat numărul capitolului, aşteptând instrucţiuni de la superiori. Ce altceva mai observaţi?

— E… un spaţiu neobişnuit de mare înaintea şi după cuvântul „y taliano”. Este o chestie infimă, dar foarte vizibilă când este comparată cu spaţiile dintre cuvintele rămase.

— Aşa este, dragul meu. Şi ce înseamnă acest lucru?

Tomas îl privi perplex pe interlocutorul său.

— Păi… ă… este ciudat…

— Că este ciudat, deja ştiu. Dar spuneţi-mi ce înseamnă asta. Haideţi, nu vă fie frică, riscaţi!

— La prima vedere… dă impresia… dă impresia că copistul a lăsat mai întâi spaţiul gol când s-a referit la originea lui Columb. A scris totul, dar a lăsat partea aceasta în alb. E… ca şi cum ar fi aşteptat instrucţiuni de la mai marii săi în legătură cu ce ar fi trebuit să scrie acolo…

— Bingo! exclamă contele. Până când au venit instrucţiunile.

— Exact. Instrucţiunile pentru a scrie „y taliano”.

— Ca toţi cronicarii, Ruy de Pina scria numai ce i se spunea sau numai ce i se permitea să scrie. Foarte multe lucruri rămâneau nespuse. De exemplu, Pina nu a povestit niciodată cel mai important eveniment referitor la călătoriile supuşilor lui don Joao al II-lea şi anume descoperirea trecătorii spre Oceanul Indian de către Bartolomeu Diaz. Acest lucru important ce a făcut posibilă călătoria ulterioară a lui Vasco da Gama, a fost pur şi simplu trecut sub tăcere de cronicar.

— Da, spuse Tomas. Nu există nici o îndoială că acei cronicari scriau doar ce convenea coroanei.

Contele Vilarigues arătă spre cel de-al treilea şi al patrulea rând de pe a doua pagină.

— Şi aţi observat deja că, în acest fragment, numele „colo nbo” este despărţit la mijloc? Pe al treilea rând se găseşte „colo” şi pe al patrulea „nbo”. E ca şi cum spaţiul lăsat liber ar fi fost mai mare, iar copistul a primit instrucţiuni să scrie, în locul lăsat gol de la începutul celui de-al patrulea rând, „umb” şi „y taliano” în loc de altceva.

Ridică degetul şi deschise larg ochii săi negri.

— În locul adevărului, apoi coborî tonul, vorbind aproape în şoaptă. În locul secretului.

Tomas îşi frecă gânditor bărbia uitându-se la rândul acela straniu.

— Teribil! spuse el, cu ochii aţintiţi la pasajul fatidic.

— De fapt, chiar îmi dă senzaţia că acel copist a scos în evidenţă acest „nbo y taliano” *a posteriori.*

Contele se foi pe scândura tare a scaunului, incomodat, obosise să stea mereu în aceeaşi poziţie.

— Dar trebuie să vă spun un lucru, spuse el. Când am vorbit cu profesorul Toscano despre *Codexul 632,* cu puţin timp înainte ca el să plece în Brazilia unde a şi murit, a existat şi o altă ipoteză pe care a pus-o în discuţie. Tot timpul mi s-a părut că pe parcursul primei redactări aceste spaţii din jurul cuvântului „y taliano” dădeau indicii că erau lăsate în mod intenţionat ca apoi să fie umplute cu ce le convenea. Dar profesorul Toscano avea altă teorie. El credea că aceste spaţii erau indicii de ştergere. Adică, el credea că conţopistul a copiat din manuscrisul original al lui Pina, deja dispărut, informaţia despre adevărata identitate a lui Columb. Dar cum amiralul avea tot interesul să păstreze secretul identităţii sale, acea informaţie a fost ştearsă şi „nbo y taliano” a fost scris peste ea. A rămas că profesorul Toscano avea să verifice acest lucru, dar nu a mai dat nici un semn.

Ridică din umeri.

— Presupun că acest lucru a dezvăluit o ipoteză nefondată.

— Se poate, recunoscu Tomas, apoi făcu semn spre cele două foi. Aveţi cumva idee dacă aceste două file au fost extrase din documentul original?

— Cum adică?

— Ce vreau să vă întreb este dacă profesorul Toscano a făcut aceste fotocopii după documentul original sau după un facsimil?

— Oh, nu. Acea fotocopie a fost făcută după microfilmul pus la dispoziţie de Biblioteca Naţională. După cum ştiţi, nu avem acces la originale. Manuscrisul *Codexului 632* este preţios şi se păstrează într-un seif, nu se poate consulta, aşa, oricum.

Tomas se ridică de pe bancă şi se întinse: înţepenise.

— Este ceea ce voiam să ştiu, a spus el.

Contele se ridică şi el.

— Ce veţi face acum?

— Ceva foarte simplu, domnule conte, spuse Tomas aranjându-şi hainele. Voi face ce trebuia să fac demult.

— Ce anume?

Tomas se îndreptă spre o mică poartă deschisă aflată în faţa băncii unde stătuseră până atunci. Se pregătea să părăsească absida şi să coboare spre mănăstire când se opri, întoarse capul şi îl privi pe conte, cu formele feţei în penumbră.

— Mă duc la Biblioteca Naţională să văd originalul *Codexului 632.*

XVI

Uşa ascensorului se deschise cu un zgomot înfundat şi Tomas ieşi în hol. Coridorul de la etajul trei al Bibliotecii Naţionale din Lisabona era un loc sumbru, tăcut şi pustiu; umbra se strecura pe la colţuri, ieşind de pe coridoarele pustii, instalându-se de-a lungul pereţilor goi, învinsă cu greu de lumina care intra pe ferestrele înalte ce dădeau spre terasă şi spre coroanele copacilor vizibile în depărtare. Cu paşii răsunând metalic pe marmura lustruită a pardoselii, profesorul traversă acel spaţiu gol şi împinse uşile de aluminiu cu glasvand şi intră în sala de lectură.

Zona de împrumut cuprindea un compartiment îngust şi neîncăpător, considerabil mai mic decât sala de lectură de la parter. Ferestre enorme se deschideau spre exterior de la un capăt la celălalt, umplând sala de lumină şi parcă împodobind-o cu verdeaţa de pe lângă clădire. Pereţii erau acoperiţi cu rafturi pline de cataloage şi fel de fel de volume, curiozităţi străvechi adunate laolaltă, cu cotoarele la vedere.

Aplecaţi peste mesele aşezate ca într-o sală de clasă, diverşi cititori consultau manuscrise vechi; se puteau vedea pergamente deteriorate ori cărţi îngrijite cu ilustraţii colorate, peste tot erau piese de tezaur bibliografic la care doar cei din mediul universitar aveau acces liber. Proaspăt sositul recunoscu câteva feţe familiare; în fundul sălii stătea un vechi profesor de la Universitatea Classica, un bărbat slab şi irascibil, cu o barbă albă şi ascuţită, concentrat asupra unui codex medieval; într-un colţ, un tânăr şi ambiţios asistent de la Universitatea din Coimbra, cu mustaţă îngrijită şi faţa rotundă, aplecat peste o plictisitoare *Carte de Rugăciuni*; în primul rând era o fată slabă şi emotivă, cu părul ciufulit şi haine neîngrijite, cu siguranţă o tocilară, care răsfoia un carnet ponosit care părea să fie un catalog vechi şi deteriorat de trecerea anilor.

— Bună ziua, domnule profesor, salută funcţionara de la recepţie, o doamnă între două vârste, cu ochelari rotunzi cu ramă subţire, o figură familiară pentru clienţii acelei arhive.

— Bună, Odete, răspunse Tomas. Ce mai faceţi?

— Bine. Funcţionara se ridică: Mă duc să vă aduc comanda.

Pentru consultarea directă a manuscriselor rare şi valoroase

Tomas făcuse cerere din ziua precedentă, lucru absolut necesar. Îşi ocupă un loc lângă fereastră şi aşteptă, nesigur de ceea ce va găsi. Îşi deschise carnetul de însemnări şi îşi aruncă privirea peste informaţiile pe care trebuia să le caute despre autorul documentului pe care îl solicitase. Conform cercetărilor sale, Ruy de Pina fusese un înalt funcţionar al curţii, care se bucurase de deplina încredere a lui don Joao al II-lea. În calitate de diplomat, fusese martor la marile dispute cu Castilia, iar în 1493 a fost trimisul curţii portugheze la Barcelona, pentru a lămuri cu Regii Catolici situaţia generată de călătoria lui Cristofor Columb în „Asia”. A participat la preparativele negocierilor care, în anul următor, s-au încheiat cu Tratatul de Tordesillas, celebrul document care împărţea lumea între Portugalia şi Castilia. După moartea Prinţului Perfect, al cărui executor testamentar a fost, Pina a devenit cronicar al curţii, scriind *Cronica lui don Joao al II-lea,* cel mai târziu pe la începutul secolului al XVI-lea, în plină domnie a lui don Manuel.

Sunetul paşilor care se apropiau îi întrerupse lui Tomas firul gândurilor şi meditaţia asupra informaţiilor adunate, smulgându-l din observaţiile sale, asemenea unui zgomot care invadează un vis şi îl risipeşte până la trezirea la realitate. Era Odete care se întorcea cu un volum în braţe; funcţionara bibliotecii aşeză manuscrisul greu pe masă şi schiţă un gest de uşurare.

— Poftiţi! exclamă ea, gâfâind. Să aveţi grijă cu el.

— Fiţi liniştită! zâmbi Tomas, fără a-şi lua ochii de la acesta.

Volumul masiv avea o copertă de piele maronie şi menţiunea cotei pe cotor: *Codexul 632.* Deschise manuscrisul şi simţi mirosul dulceag de hârtie veche care emana din interior, parfumul căpătat de-a lungul timpului în sfârşit era eliberat după acea lungă perioadă de captivitate. Răsfoi documentul cu grijă, atingând fiecare pagină cu atenţie, întorcând-o cu vârful degetelor, delicat, ca şi cum ar fi manevrat o relicvă. Foile erau îngălbenite, pătate, iniţialele cuvintelor erau scrise cu o cerneală de un roşu aprins care contrasta cu liniile negre ale fotocopiilor lăsate de Toscano în seiful său. Prima pagină indica titlul operei. *Cronica regelui don Joao al II-lea.* Tomas răsfoi codexul încet, parcurgând fiecare pagină, citind cuvânt cu cuvânt, sărind uneori peste paragrafe şi chiar pagini întregi, mereu în căutarea misteriosului fragment indicat de fotocopii.

De vreme ce fotocopiile nu indicau numărul capitolului pe care îl căuta şi nu era menţionat nici numărul paginilor, Tomas înainta cu dificultate în căutarea sa, poticnindu-se în ortografia

complicată a portughezei secolului al XVI-lea.

Se opri la pagina şaptezeci şi şase. Acolo dădu peste litera N ornamentată ce marca începutul frazei pe care o căutase cu atâta ardoare: „Anul următor de m... şi trei, aflându-se Regele în Valea Paradisului...”. Întoarse foaia şi studie începutul paginii, în căutarea fragmentului cu spaţii albe de lângă menţionarea lui Cristofor Columb. Îl găsi. În momentul următor, simţi o lovitură în piept; deschise larg gura, cu privirea fixată la acel fragment, nevenindu-i să-şi creadă ochilor, văzând şi refuzând totodată să creadă. O pată albicioasă sub cuvintele „nbo y taliano” de la începutul celui de-al patrulea rând spre stânga trăda o corectură. Era o ştersătură.

Ştersătura.

Sufocat, Tomas slăbi strânsoarea gulerului căutând aer şi privi în jur de parcă s-ar fi înecat şi ar fi cerut cuiva să îl salveze. Voia să strige în gura mare ceea ce descoperise, ardea de nerăbdare să urle că minciuna a fost în sfârşit descoperită, dar cei din sală, scufundaţi în apatia acelei după-amiezi cenuşii şi stăpâniţi de plictiseala studiului anevoios, păreau total nepăsători faţă de acel moment de revelaţie.

Îşi concentră din nou atenţia asupra paginii din manuscris, temându-se ca nu cumva ceea ce văzuse acolo să fi dispărut. Nici vorbă: corectura era tot acolo, discretă, dar vizibilă, părea să-i râdă în faţă; profesorul clătină din cap, repetând în minte concluzia evidentă la care aceasta îl conducea. Cineva corectase *Cronica lui don Joao al II-lea.* Fragmentul în care se specifica naţionalitatea lui Columb fusese modificat; mâna unui necunoscut ştersese fragmentul original şi-l înlocuise cu „nbo y taliano”, astfel încât rămăsese doar „xpova colo nbo y taliano”. Cine ar fi putut face asta? De ce ar fi făcut-o? Şi mult mai important, ce spunea textul original? Da, ce scria în textul original? Intrigantă, insistentă şi amăgitoare, această ultimă întrebare îl măcina. Care era secretul pe care îl ascunsese corectura? Cine era la urma urmelor Columb? Ridică *codexul* şi-l îndreptă spre fereastră, expunând pagina în bătaia luminii încercând să distingă ceva sub corectură. Dar aceasta nu-şi trăda secretul; era opacă şi densă.

Impenetrabilă.

După ce se chinui mai bine de zece minute încercând să descifreze invizibilul, Tomas se hotărî să schimbe tactica. Trebuia să vorbească cu un expert în echipamente de fotografie electronică avansată pentru a depista eventualele urme lăsate

de textul şters. Luă volumul şi se ridică de pe scaun; se apropie de recepţie şi puse volumul pe biroul de lemn.

— Gata? se miră bibliotecara, ridicând ochii dintr-un roman ieftin pe care îl citea aplecată peste birou.

— Da, Odete. Trebuie să plec.

Angajata luă *codexul* gata să-l ducă înapoi în depozit.

— Acest manuscris este foarte căutat, comentă ea în timp ce lua volumul sub braţ.

Tomas se îndrepta deja spre uşă când auzi comentariul.

— Ce spuneţi?

— *Codexul 632* este foarte căutat, repetă Odete.

— Căutat? De cine?

— Păi să vedeţi, acum trei luni, profesorul Toscano s-a tot învârtit în jurul lui.

— Aha, înţelese acum Tomas. Da, profesorul Toscano trebuie să fi solicitat *codexul*, cu siguranţă...

— Bietul profesor. Să moară în Brazilia, aşa departe de familie.

Tomas plescăi din buze şi oftă plin de resemnare.

— Aşa-i viaţa, ce să facem?

— Aşa e, repetă Odete. Şi uite aşa am rămas eu aici cu răspunsul la cererea pe care mi-a făcut-o. Acum nu ştiu cu ce l-ar putea ajuta.

— Ce fel de cerere?

Funcţionara bătu cu palma pe manuscris.

— În legătura cu codicele, spuse ea. Profesorul a cerut să se facă o radiografie a acestuia în laboratoarele noastre. Rezultatul a venit acum vreo două săptămâni şi nu ştiu ce să fac cu el!

Tomas se apropie din nou de birou cu o privire intrigată.

— Staţi să văd dacă am înţeles bine. Profesorul Toscano a cerut o examinare cu raze X a manuscrisului?

Odete începu să râdă.

— Nu, domnule profesor. Doar a unei pagini din manuscris. Ridică un deget: Una singură.

Nu putea fi decât pagina corectată.

— Şi unde e radiografia?

— Aici, indică ea un dulăpior aflat sub birou şi lipit de perete. În sertarul meu.

Profesorul se aplecă peste tejghea şi privi sertarul cu sufletul la gură.

— Odete, faceţi-mi un serviciu. Vă rog să mi-o arătaţi.

Bibliotecara aşeză din nou volumul pe tejghea şi reveni la locul ei. Deschise sertarul, răscoli prin el şi scoase de acolo un plic

imens.

— Poftiţi, spuse ea, întinzându-i plicul alb cu sigla Bibliotecii Naţionale din Lisabona în colţul expeditorului. Puteţi vedea…

Tomas desfăcu plicul şi scoase ceva ce semăna cu o radiografie, aproape identică cu cea pentru oase. Dar, în loc să arate o parte a unui schelet, imaginea conţinea o pagină dintr-un text. Abia ce-i aruncă o privire şi profesorul pricepu de-ndată că este vorba chiar de pagina cu corectura din *Codexul 632.* Ochii i-au fost atraşi ca de un magnet spre partea stângă a rândului al cincilea, în locul unde se afla ştersătura. Cuvintele corectate „nbo y taliano” erau încă vizibile. Dar amestecate cu acestea, în acelaşi loc, ieşiseră la iveală alte cuvinte; neclare şi parţial şterse, liniile se împleteau unele cu altele.

Tomas se uită mai de aproape la acea bucată de text şi se concentră pe formatul literelor şi pe modul în care acestea se combinau pentru a forma cuvinte; încercă să descifreze liniile originale, separându-le de cele adăugate ulterior. Îşi suci capul într-o parte şi-n alta urmărind traseul liniilor misterioase, examinându-le curbele şi încercând să descifreze sensul pe care literele şterse îl ascundeau.

Dintr-odată, ca prin farmec, atins parcă de un duh tainic sau luminat de inspiraţia divină, textul original îi deveni clar.

Tomas înţelese, în sfârşit, ceea ce Ruy de Pina scrisese de fapt în prima versiune; adevărul ieşi la iveală din text şi îi umplu inima.

Misterul fusese dezvăluit.

Construcţia din piatră albă se ridica deasupra mantiei verzui şi strălucitoare a apei cu o forţă rece sub lumina caldă a soarelui de amiază; era aidoma unui castel medieval ridicat în mijlocul râului, mândru şi impunător, ca un monument gotic închinat timpurilor trecute; se înălţa ca o corabie de piatră plutind neclintită peste valuri, ca o adevărată santinelă care veghează gurile fluviului Tejo şi apără Lisabona de vălul întunecat al necunoscutului, de imaginea difuză a acelui Adamastor[42] ascuns dincolo de linia orizontului, o fantasmă scufundată în imensitatea infinită a oceanului.

Tomas traversă pontonul şi trecu peste apele liniştite de la

---

[42] Personaj mitologic creat de poetul Luis de Camoes în poemul său *Lusiadele*; reprezintă forţele naturii pe care portughezii au trebuit să le înfrunte în călătoriile lor pe mare *(n. t.).*

malul fluviului, cu ochii aţintiţi la bijuteria din piatră spre care se îndrepta. Turnul Belem care se înălţa în faţa lui era de un rafinament grandios, înalt şi retras în mare spre care era orientată platforma întinsă, ca şi cum turnul ar fi fost puntea, iar fortăreaţa prora unei caravele trainice din secolul al XVI-lea, ambele unite printr-o parâmă groasă de piatră care se termina în nişte noduri delicate; gheretele santinelelor erau prevăzute cu mici cupole cu bumbi, ca cele ale moscheilor almohade; balcoanele aveau ferestre, iar verandele margini dantelate; peste tot se vedeau crucea Ordinului Militar a lui Cristos, un simbol templier portughez prezent în special pe merloanele parapetelor şi sfere armilare semeţe, sculptate în piatră şi expuse cu eleganţă.

Profesorul intră în fortăreaţă şi se îndreptă spre locul de întâlnire, amuzat de obsesia pe care interlocutorul său o avea pentru monumentele semnificative din epoca descoperirilor. Nelson Moliarti îl aştepta rezemat de un crenel al fortăreţei, lângă una din gheretele din faţă, mestecând gumă.

— Am veşti bune, exclamă Tomas evident entuziasmat, întinzând mâna spre american pentru a-l saluta.

— Da?

— Da. Ridică servieta maronie şi i-o arătă interlocutorului său: Am terminat investigaţia.

Moliarti zâmbi.

— Chiar aşa?

— Te rog să mă crezi!

— Foarte bine, foarte bine. Păi atunci povesteşte-mi.

Sprijinit de crenelurile care mărgineau monumentul, Tomas îi relată descoperirile făcute în călătoriile sale la Ierusalim şi Tomar. Vorbi cu atâta pasiune încât se detaşă de tot ce era în jurul lui. Pescăruşii zburau zgomotos în jur cu ţipete melancolice, unii atingeau uşor în zborul lor rapid cupolele rotunde ale gheretelor; briza sărată a mării parfuma aerul, respiraţia profundă a oceanului se ridica din ape şi umplea atmosfera cu adierea sa proaspătă şi revigorantă; valurile se spărgeau liniştite la baza Turnului Belem, mângâind piatra şi îmbrăţişând-o ca şi cum i-ar fi sărutat picioarele. Tomas rămase indiferent în faţa acestui spectacol de culoare, de sunet şi de arome, preocupat numai de dezvăluirea misterului care îl măcinase în ultimele trei luni, Moliarti îl asculta cu un aer indiferent, impenetrabil, lipsit de uimire; expresia i se schimbă abia spre final când profesorul îi povesti ceea ce se întâmplase cu o zi înainte la Biblioteca

Naţională.

— Unde sunt radiografiile? întrebă americanul, nerăbdător.

— Sunt aici, spuse Tomas făcând un gest spre servietă.

— Arată-mi-le.

Portughezul se aşeză pe vine la baza crenelurilor, deschise servieta maronie şi scoase un plic mare cu sigla Bibliotecii Naţionale. Se ridică în picioare, deschise plicul şi scoase foaia plastifiată pe care i-o înmână lui Moliarti.

— Poftim.

Americanul privi radiografia cu o tristeţe evidentă şi îşi îndreptă rapid atenţia spre Tomas cu o expresie nedumerită.

— Nu înţeleg. Ce ai descoperit?

Profesorul privi spre foaie şi indică rândul al cincilea din stânga.

— Vezi asta?

Moliarti se strădui să desluşească ce avea în faţă.

— Da... spuse el şovăitor şi nesigur de ceea ce vedea.

— Înţelegi ce scrie acolo?

— Ei bine, ăă... nu prea.

— E normal, zâmbi Tomas. Există aici o suprapunere de texte, cel şters şi cel corectat. Observi că cel corectat este mai întunecat. Aici scrie „nbo y taliano”. Dar trebuie să te concentrezi asupra liniilor cenuşii mai deschise. Acum priveşte.

Moliarti îşi apropie ochii de al patrulea rând ca şi când ar fi fost miop.

— Da, răspunse acesta. Există într-adevăr ceva.

— Înţelegi ce e?

— Este... ăă... este un «şi... este *una...*

— Corect. Şi mai departe?

— Pare a fi... un /? Este un *d.* Şi...?

— Un o.

— Exact. Şi ce e asta?

— *Nado.*

— Foarte bine. Şi următoarele cuvinte?

— Ei bine... ăă... pare a fi un *e* şi un *n,* nu-i aşa?

— Exact.

— Şi rezultă *en.*

— Dar sub *ytaliano* ce vezi? Fii foarte atent, e dificil...

— Deci, se gândi Moliarti. Începe cu un *c* după care... urmează *n*?

— Un *u.*

— A, da. Un c şi un u. După care vine... b. E b nu-i aşa?

— Da.

— Şi un a.

— Foarte bine. Acum citeşte, te rog, toată fraza.

— Nado en Cuba.

Tomas îl privi pe american cu un zâmbet atotştiutor.

— Ai înţeles?

Nedumerit, Moliarti reciti fraza.

— Nu.

— Păi atunci să luăm ultimul cuvânt din rândul al treilea, spuse Tomas indicând locul. Aici este scris *colo* care, în textul şters, apare în contextul „colo nbo y taliano”.

— Da…

— După cum se poate observa şi din radiografie, cuvântul *colo* nu a fost şters. Dar există două litere din acest cuvânt care au fost şterse şi care au fost descoperite la radiografie. Care sunt acestea?

Americanul îşi concentră atenţia asupra acelui fragment.

— Sunt… *n* şi *a.*

— Atunci cum ar trebui să se citească?

— *Na*?

— Corect. Însă cum ar trebui să se citească această silabă când este adăugată la cuvântul *colo*?

— Colo *na!*

Profesorul îi lăsă americanului un răgaz, aşteptând să se facă lumină în mintea lui.

— Atunci spune-mi. Care e fraza originală?

— Ăă… nu înţeleg.

— Citeşte-mi fraza aşa cum a scris-o iniţial Ruy de Pina. Citeşte-mi-o.

— Bine… este „colona nado en cuba”.

— Acum ai înţeles?

— Nu în totalitate.

Uşor iritat Tomas îşi trecu mâna prin păr.

— Nelson, fii atent la ce-ţi voi spune. La începutul secolului al XVI-lea Ruy de Pina a scris *Cronica lui don Joao al II-lea.* Când a venit momentul să relateze faimoasa întâlnire dintre Columb şi regele Portugaliei, la întoarcerea celui dintâi din America, cronicarul s-a gândit că această informaţie nu mai e confidenţială şi astfel a dezvăluit secretul. Textul original a fost înmânat unui copist care l-a transpus în manuscrisul pe care astăzi îl cunoaştem sub numele de *Codex 632.* Când acesta a terminat, cel care l-a citit, probabil chiar regele don Manuel, a

fost îngrozit când a descoperit că era dezvăluită identitatea lui Columb şi a cerut să fie modificat textul. La sfârşitul celui de-al treilea rând, unde era scris *colona, na*-ul final a fost şters rămânând *colo.* Pe rândul al patrulea, unde era scris *nado en cuba*, textul a fost şters şi deasupra s-a scris *nbo ytaliano.* Cum această ultimă frază e mai scurtă decât cea originală, copistul s-a văzut nevoit să lungească cuvântul *ytaliano,* rezultând astfel *y taliano.* Dar chiar şi aşa a rămas spaţiu. Manuscrisul original al lui Pina a fost distrus, iar copiile rămase, numite *Pergamentul 9* şi *Codexul Alcobacense* au fost făcute după *Codexul 632.* Aşadar, dacă înainte se citea „Ribou a Restela, em lixboa Xpova colona nado en cuba” acum se citeşte „Ribou a Restela, em lixboa Xpova colo nbo y taliano.” Făcu o pauză: Ai înţeles?

— Da, răspunse Moliarti ezitând încă. Dar mai spune-mi ceva. Ce vrea să zică cu „colona nado en cuba”? Nu înţeleg.

— Să începem cu „nado en cuba”. „Nado en” înseamnă *născut în.* „Cuba” este locul unde acesta s-a născut. „Nado en cuba”. *Născut în Cuba.*

— Născut în Cuba? Dar cum e posibil aşa ceva? Din câte ştiu eu, când s-a născut el, Cuba nu fusese încă descoperită…

Tomas începu să râdă.

— Nelson, el nu s-a născut în insula Cuba.

— Cum adică? Atunci unde s-a născut?

— S-a născut în oraşul Cuba.

— În oraşul Cuba? Care oraş Cuba?

— În sudul Portugaliei există un oraş numit Cuba. Ai înţeles acum?

Moliarti rămase cu gura deschisă de uimire. Începea în sfârşit să înţeleagă.

— Ahaa! exclamă el. Columb s-a născut într-un oraş numit Cuba…

— Exact, aprobă Tomas. Este exact ce a scris Ruy de Pina în manuscrisul original. Navigatorul s-a născut în Cuba. Această informaţie, de altfel, coincide cu legăturile de familie ale lui Columb. Îţi aduci aminte când ţi-am spus că în 1484 a fugit de rege şi s-a refugiat în Castilia?

— Da.

— De ce ar fi fugit el de rege?

— Pentru că a fost implicat în conspiraţia împotriva lui don Joao al II-lea.

— Şi cine conducea acea conspiraţie în 1484?

— Ducele de Viseu.

— Exact. Fratele reginei pe care în acelaşi an don Joao al II-lea l-a înjunghiat. Dar asta nu e tot. Ducele de Viseu era şi duce de Beja. Înţelegi?

— Ăă… nu.

— Beja este un oraş important din sudul Portugaliei. E situat aproape de oraşul Cuba. Ducele de Beja avea, cum era şi normal, rude şi prieteni în regiunile Viseu şi Beja. Columb, care se născuse în Cuba, în apropiere de Beja, se număra printre aceştia.

Americanul făcu ochii mari, de parcă tocmai îi venise o idee.

— Crezi că… crezi că există vreo legătura între Cuba, insula, şi… şi…

— Mă gândeam eu că nu o să faci legătura, îl întrerupse Tomas, nerăbdător. Evident că există o legătură între numele insulei din Caraibe şi oraşul portughez în care s-a născut Columb. Îşi fixă interlocutorul cu privirea. Acum ascultă-mă. Când amiralul a ajuns pe acea insulă din Caraibe i-a spus Juana. La scurt timp după aceea s-a hotărât însă să-i schimbe numele în Cuba. Mult timp s-a considerat că această schimbare s-a datorat modului în care anumiţi indigeni făceau referire la ţara lor: Colba. Dar, Nelson, această explicaţie este incompletă. Spre exemplu, indigenii de pe insula vecină aveau şi ei un nume pentru pământul lor şi cu toate acestea Columb a păstrat denumirea pe care i-a dat-o iniţial, adică Hispaniola. La fel s-a întâmplat şi cu multe alte insule pentru care, deşi aveau nume indigene, amiralul a optat mereu să păstreze denumirile date atunci când le-a descoperit. Excepţia a fost însă Juana. Tomas luă un aer interogativ. De ce? De ce a schimbat doar numele acestei insule? Ce avea aceasta special? De ce nu a procedat la fel şi cu celelalte insule? Există o singură explicaţie. Când acesta a auzit cuvântul Colba din gura nativilor, remarcând o oarecare asemănare între acea denumire şi numele ţinutului său natal din Portugalia, Columb s-a hotărât să redenumească insula. Dar în loc să-i spună Colba precum indigenii, a numit-o Cuba. Cuba, locul în care s-a născut amiralul. Făcu un semn cu ochiul: A fost, să spunem aşa, un omagiu intim adus originilor sale.

— Acum am înţeles, şopti Moliarti. Dar ce înseamnă *colona?*

— Din câte se pare, era adevăratul nume creştin al lui Cristofor Columb. Colona.

— *No shit.*

— Am verificat documentele genealogice din acea perioadă. A existat într-adevăr o familie portugheză Colona, care nume apare uneori scris cu un *n,* alteori cu doi *n.* Este vorba despre familia

Sciarra Colona, sau Colonna. Sciarra face aluzie la Guiarra. Sau Guerra. Iar Colonna se referă la Colon. Şi acestea sunt punctele cheie ale misterului. Îţi aminteşti de confuzia provocată de numele amiralului care alternează de la Colom, Colon, Colomo, Colonus la Guiarra şi Guerra? După cum se vede, rădăcina comună nu era Colombo, nume pe care navigatorul nu l-a folosit niciodată, ci Sciarra Colonna. Îţi mai aminteşti şi ce scria Hernando Colon, cel care mărturisea că a fost în Piacenza şi a descoperit cavourile strămoşilor săi? Ei bine, familia Colonna era într-adevăr originară din Piacenza, la fel ca şi părinţii primei soţii a lui Columb, cei din familia Palestrellos, din care a derivat apoi Perestrelo.

— Vrei să spui că era portughez de origine italiană?

— Cristofor Columb a fost un nobil portughez de origine italiană şi portugheză, având probabil şi rădăcini evreieşti. Când au venit din Piacenza, cei din familia Sciarra Colonna s-au amestecat cu nobilimea portugheză, lucru perfect normal pentru acele timpuri. Şi nu tocmai întâmplător a dezvăluit Hernando Colon că adevăratul nume al tatălui său făcea aluzie la latinescul Christophorus Colonus. Colonus care vine de la Colonna şi nu de la Colombo, pentru că atunci i s-ar fi spus Columbus. Şi, pentru că se numea şi Sciarra, se explică de ce diverse surse, inclusiv Anghiera ori martori care au depus jurământ în *Pleyto de la Prioridad,* au afirmat că adevăratul nume al descoperitorului Americii era Guiarra sau Guerra. Cristovam Sciarra Colonna. Cristovam Guiarra Colon. Cristovam Guerra Colom.

— Dar de unde i se trage originea evreiască?

— În vremea aceea în Portugalia erau mulţi evrei. Aceştia erau protejaţi de nobilii pe lângă care obişnuiau să trăiască. Era normal să se fi produs amestecuri de sânge. De altfel, chiar dacă nu o ştiu, aproape toţi portughezii au sânge de evreu.

Nelson Moliarti privi la suprafaţa netedă a mării. Simţi briza şi respiră profund, umflându-şi plămânii cu aerul proaspăt ce venea dinspre estuar, savurând aroma eliberată la întâlnirea fluviului cu marea.

— Felicitări, Tomas, spuse în cele din urmă pe un ton plictisit, fără a-şi lua ochii de la Tejo. Ai rezolvat misterul.

— Aşa se pare.

— Meriţi premiul.

Îşi întoarse privirea de la suprafaţa lichidă şi sclipitoare care înconjura turnul şi îl aţinti pe Tomas.

— Jumătate de milion de dolari.

Făcu un semn cu ochiul şi schiţă un zâmbet serios, enigmatic.

— Sunt mulţi bani, nu-i aşa?

— Ăă… Cu siguranţă, confirmă portughezul.

Lui Tomas îi era ruşine să vorbească de recompensa promisă de către fundaţie, dar acum asta era principala sa preocupare. Jumătate de milion de dolari era într-adevăr o sumă mare de bani. Poate că nu i-ar fi fost de folos să o recucerească pe Constanca, dar ar fi reprezentat fără îndoială un ajutor pentru Margarida. Era vorba de foarte mulţi bani.

— *Okay,* Tomas, exclamă Moliarti, punând o mână pe umărul acestuia cu un gest patern. Voi suna la New York şi voi prezenta raportul. Apoi ne întâlnim să facem socoteala şi să stabilim înmânarea cecului. E bine aşa?

— Da, desigur.

Americanul băgă foaia din plastic a radiografiei în plicul imens şi îl flutură în semn de la revedere.

— Asta e singura copie, nu-i aşa?

— Da.

— Nu mai e nici una?

— Nu.

— Rămâne la mine, spuse el.

Americanul îi întoarse spatele şi traversă fortăreaţa în grabă, dispărând în gura întunecată a micuţei porţi de acces în turn, pe sub eleganta terasă construită pe acea latură a faţadei şi împodobită cu arcuri şi coloane care de altfel decorau toată aripa de sud a Turnului Belem.

Au trecut patru zile fără ca Nelson Moliarti să mai dea vreun semn de viaţă. În cele din urmă, în seara celei de-a cincea zile, îl sună pe Tomas şi îi dădu întâlnire pentru ziua următoare. După convorbirea telefonică, profesorul se uită la un concurs televizat până când se plictisi de moarte. Obosit de monotonia inexplicabilă, Tomas hotărî că nu mai putea să rămână mult timp în casă, prea îl apăsa singurătatea, îl sufoca pur şi simplu; se ridică dintr-odată nerăbdător, îşi luă grăbit haina şi ieşi în stradă.

Se plimbă pe şoseaua centură cu geamurile maşinii coborâte, râvnind mângâierile reci ale brizei mării, pierdut în labirintul complicat al vieţii sale şi încercând să găsească o cale, o ieşire oarecare, un loc în care să-şi găsească liniştea. Se simţea cumplit de singur. Îşi petrecea nopţile într-o solitudine dezolantă pe care încerca să o învingă cu tentative patetice de a se afunda în muncă, pregătindu-şi cursurile, corectând lucrări, citind ultimele studii de paleografie. Constanca părea să fi rupt orice

legătură cu el, limitându-se doar la a-i permite Margaridei să se plimbe o dată la două săptămâni cu tatăl de care ea se despărţise; dar chiar şi aşa, acele plimbări fuseseră contramandate în ultima vreme din cauza acceselor de febră ale micuţei, care o obligau să-şi petreacă sfârşiturile de săptămână în pat. Într-un moment de disperare, nemaisuportând singurătatea, ajunsese să o caute pe Lena, dar suedeza nu mai venise la cursuri, iar la telefon răspundea robotul care spunea că numărul apelat nu era alocat; era posibil să fi renunţat la curs şi să fi părăsit ţara.

Viră la sensul giratoriu din faţa plajei Carcavelos, străbătu strada cu case ce împrejmuia Quinta dos Ingleses şi opri aproape de gară. Traversă peronul şi se îndreptă spre centrul comercial. Acela era un loc plin de amintiri, un loc de întâlnire obligatoriu pe vremea studenţiei sale; pe acolo mergea cu Constanca când încă nu existau marile *mall*-uri, iar centrul comercial Carcavelos era un loc la modă, un refugiu în dimineţile reci, un loc al aventurilor pasionale, al poveştilor de dragoste picante şi al lipsei de griji. O nostalgie adâncă îl cuprinse, inundându-i simţirea şi anesteziindu-i voinţa. Totul în jur era impregnat de mirosul Constancei, de amintirile dragostei lor, de parfumul tinereţii trecute; orice colţ de stradă, orice umbră, orice magazin îi aducea aminte de vremurile lipsite de griji, de perioada de fericire când se plimbau amândoi ţinându-se strâns de mână, îmbrăţişându-se şi punând la cale viitorul, inocenţi şi visători, împărtăşind visuri şi proiecte, trăindu-şi viaţa în armonie cu ceea ce le oferea ea, ca nişte ştrengari, într-o plăcută inconştienţă; prezent doar pentru cei care îl recunoşteau, acel parfum uitat de timp persista încă deasupra centrului comercial ca o ceaţă difuză care purta amintirea nedefinită a emoţiilor dispărute. Acel loc i se părea umbrit de imaginea tinereţii sale, de parcă el şi Constanca erau cu totul alte persoane, un cuplu rămas în trecut; revedea parcă şi acum perechea lor trecând pe sub acel felinar ce revărsa o lumină palidă, două fantome de douăzeci de ani care puseseră stăpânire pe acest loc familiar, adânciţi în pasiunea pură a celor care abia îşi încep viaţa, indiferenţi în faţa curioşilor care îi spionează de undeva din viitor; urmărind acele fantome prizoniere în timp, cu simţurile torturate de trecerea anilor şi apăsat de sentimentul dureros şi inexplicabil provocat de fericirea pierdută, Tomas se lăsă cuprins de o mare nostalgie. Intră într-o cafenea din centrul comercial şi comandă un sendviş cu pâine prăjită. Privi în jur şi observă schimbările; mesele erau

diferite, dar locul părea acelaşi; lângă fereastra aceea luaseră o gustare într-o după-amiază în care ieşiseră împreună; de cealaltă parte a străzii se vedea staţia; Tomas îşi aminti ziua aceea şi senzaţiile ei, de discuţia în care s-au descoperit unul pe altul, de momentul de încântare sublimă; era un sfârşit de săptămână însorit şi discutaseră despre familie, despre fratele Constancei care era înnebunit după motociclete, dar şi despre visurile care o animau pe ea, despre dorinţa de a deveni o mare pictoriţă care, într-o zi, avea să-şi expună lucrările la Tate Gallery, toate proiecte fanteziste care probabil aveau să se realizeze într-o bună zi.

Tomas îşi termină sendvişul şi ajunse la concluzia că avea urgentă nevoie de ceva care să-i distragă atenţia. Ieşi din cafenea, trecu pe la magazinul cu ciocolată şi coborî la subsol, în direcţia cinematografului. Afişele anunţau două filme, *Fight Club,* cu Edward Norton şi Brad Pitt şi noua versiune a filmului *The Thomas Crown Affair,* cu Pierce Brosnan şi Rene Russo. În condiţii normale, l-ar fi ales pe cel din urmă; dar, simţindu-se singur şi trist, optă pentru cel mai violent, gândindu-se că era metoda cea mai potrivită de a distruge acea stare de inerţie melancolică în care se cufundase. Îşi cumpără bilet şi pentru că până să înceapă filmul mai erau cincisprezece minute, se îndreptă spre bar să-şi cumpere dulciuri. Barul era ceva nou pentru cinematograful Carcavelos căci când era el student locul acela nici nu exista, fiind vorba, până la urmă, de o necesitate „gastronomică” dictată de febra noilor centre comerciale, un semnal trist care anunţa că vremurile s-au schimbat. În timp ce aştepta lângă tejghea, i se făcu dor de cinematograful de altădată, mereu plin, cu o lungă pauză în timpul filmului pe care îl vedea ţinându-şi iubita de mână; când îi veni rândul, Tomas ceru floricele dulci şi plăti; vânzătoarea puse floricelele într-un mic ambalaj de hârtie reciclată, iar Tomas mai dădu un tur înainte de a intra în sală.

În uşa barului o întâlni. Constanca doar ce intrase în clădire; avea un aer proaspăt, curat, îngrijit, era la fel de frumoasă ca şi cu douăzeci de ani în urmă, numai puţin maturizată; purta o rochie albă cu flori roşii şi galbene, strânsă pe talie, largă şi veselă în partea de jos, asemeni celor din anii ’50. Tomas simţi o lovitură în piept şi se opri brusc, aţintindu-şi privirea asupra ei; Constanca îl văzu şi ea, dar ezită; au rămas amândoi nemişcaţi la intrarea în bar, ca doi copii care făcuseră o poznă.

— Bună, spuse el într-un final, cu uimire.

— Bună, Tomas, răspunse Constanca, revenindu-şi şi ea din

surpriză.

Se trase într-o parte şi atinse braţul unui bărbat.

— Vreau să ţi-l prezint pe Carlos, un prieten.

Tomas realiză în acel moment cât de subţire este bariera dintre vis şi coşmar – un fir de mătase – şi că trecerea de la speranţă la disperare este delicată ca o petală purtată de vânt. Simţind că trăieşte cu încetinitorul acel moment penibil şi că teribila scenă i se derulează interminabilă în minte, privirea îi zbură de pe chipul frumos şi stânjenit al Constatei, spre figura unui bărbat slab, cu un pic de barbă, îmbrăcat la costum şi cravată care stătea lângă ea. Bărbatul îl privi pe Tomas cu o expresie nedumerită, care deveni imediat rece şi îi întinse mâna.

— Mă bucur să vă cunosc, spuse acesta, cu siguranţă lipsit de sinceritate. Carlos Rosa.

Simţindu-şi corpul separat de minte, Tomas întinse mâna şi salută asemenea unui robot.

— Şi? era vocea Constantei. Eşti bine?

Tomas o privi perplex. Se simţea parcă anesteziat pe dinăuntru, buimac, cu inima plină de o furie oarbă care creştea din interior.

— Ăă, da, sunt bine. Tu ce mai faci?

— Foarte bine. Ai venit la film, nu?

— Da.

— La care din ele?

— La *Fight Club.*

— Ah.

Urmă o pauză stânjenitoare. Discuţia era tensionată, inutilă, absurdă, ca oricare alta desfăşurată în circumstanţe penibile, în care cuvintele vin cu greu şi mai apare şi jena provocată de momentul nepotrivit al întâlnirii. Tomas simţi o dorinţă intensă de a dispărea, de a fugi de acolo, de a înceta să existe.

— Şi tu?

Constanca îşi privi partenerul.

— Noi am venit să vedem *Thomas Crown.*

Acel „noi” era încă un pumn în stomacul lui Tomas, o puternică lovitură de cuţit în ce mai rămăsese din ultimele sale iluzii. Constanca deja nu mai spunea eu. Spunea *noi.*

Noi.

Nu mai era ea şi Tomas. Noi. Nu mai era ea singură. Eu. Era ea şi cu celălalt. *Noi.* Ea şi cu rivalul lui, bărbatul care îl înlocuise, cel care i-o furase. *Noi.*

— Bine… ăă… eu mă duc, se bâlbâi Tomas, schiţând un salut

cu mâna.

— Vizionare plăcută, spuse ea cu ochii larg deschişi, iar lui Tomas îi fu imposibil să-şi dea seama dacă era tristă sau fericită, stânjenită sau indiferentă.

Tomas fugi din bar, dar nu intră în sala de cinema. Merse tot înainte şi ieşi din centrul comercial aproape disperat, gâfâind, căutând să respire aerul proaspăt al serii şi să înfrunte starea de rău cauzată de faptul că ştia că pierduse dragostea Constancei pentru totdeauna.

Mulţimea fremăta pe trotuarul larg din strada Rossio, pierzându-se în mişcarea dezordonată, aproape haotică; oamenii se intersectau cu expresii diferite, unii erau grăbiţi, cu ochii aplecaţi în asfalt, alţii rătăcind cu privirea în gol, alţii observând mulţimea de oameni care defila prin faţa lor în acea forfotă iritabilă şi agitată. Printre aceşti gură-cască era şi Tomas. Stătea pe terasa cafenelei Nicola, cu picioarele încrucişate, privind pierdut spre cafeaua aburindă.

Nelson Moliarti se ivi din mulţimea informă ca şi cum ar fi apărut de nicăieri; purta costum cu cravată şi întârziase patruzeci de minute peste ora stabilită.

— *Sorry,* se scuză americanul.

Îşi trase un scaun şi se aşeză.

— Am vorbit cu John Savigliano din New York. Acesta-i motivul întârzierii.

— Nu-i nimic, spuse Tomas, străduindu-se să zâmbească. Te-am aşteptat eu de data asta. E normal.

— Da, dar nu-mi place să întârzii.

— Ce vrei să bei?

— Ăă… o să iau un ceai de iasomie şi o prăjitură cu nucă, dacă mai au.

Tomas chemă ospătarul şi-i dădu comanda. Bărbatul îşi notă, mai făcu un tur pe la celelalte mese şi intră în cafenea.

— Ce mai face Savigliano?

— Oh, bine, răspunse Moliarti, privirea fugindu-i undeva departe de Tomas, ca şi cum nu ar fi vrut să-l privească în faţă. John e bine.

— Tu pari însă îngrijorat…

— Nu, nici vorbă, negă americanul. Doar că… trebuie să facem socoteala, nu-i aşa?

— Da, desigur.

Moliarti îşi puse coatele pe masă şi pentru prima dată de când

venise îl privi fix pe Tomas.

— Tomas, instrucţiunile pe care le-am primit sunt să-ţi plătesc salariul săptămânal de două mii de dolari şi premiul de jumătate de milion de dolari, aşa cum am stabilit în New York. Tuşi scurt: Când vrei banii?

— Ei bine… ăă… dacă îi ai, mi-ar prinde bine să mi-i dai acum…

Reprezentantul fundaţiei scoase un carnet de cecuri din buzunarul interior al hainei şi pregăti stiloul, însă rămase cu ochii aţintiţi la profesor.

— Îţi dau cecul acum, Tomas, dar cu o condiţie.

— Da?

— Ţine de confidenţialitate.

— Confidenţialitate? se miră Tomas. Nu înţeleg…

— Tot ce ai făcut pentru noi este confidenţial. Ai priceput?

— E confidenţial?

— Da. Nici un cuvânt în legătură cu ceea ce s-a descoperit.

Intrigat, Tomas se scărpină în bărbie.

— E vreo strategie comercială?

— E o strategie de-a noastră.

— Bine, dar care e ideea? Să tăcem acum pentru ca apoi să facem ceva spectaculos în momentul publicării, asta e?

Moliarti privi împrejur ca şi cum s-ar fi temut să nu fie auzit, apoi îşi îndreptă atenţia asupra portughezului.

— Tomas, spuse acesta, cu voce joasă. Nu se va publica nimic.

Stupefiat, profesorul făcu ochii mari.

— Cum?!

— Acele descoperiri nu vor fi publicate. Nici acum, nici mai târziu.

Tomas rămase o vreme cu gura întredeschisă, incapabil să-şi exprime surprinderea pe care o simţise odată ce auzise acea dezvăluire.

— Dar… ăă… se bâlbâi el. Nu… nu are sens.

— Este o hotărâre venită de la New York.

— Dar de ce? Nu sunt siguri în privinţa materialului, asta e?

— Nu e vorba de asta.

— Nelson, dovezile sunt solide. E adevărat că problema e controversată. Va avea loc o reacţie negativă din partea *establishment*-ului, există profesori de istorie care vor înnebuni dacă se va contesta versiunea oficială, vor spune că totul este o invenţie, o prostie, o păcăleală…

— Tom…

— … deja îi văd isterici şi enervaţi la culme, proferând injurii şi strigând la cer. Dar, una peste alta, dovezile pe care le avem sunt sigure. Sigure, ai auzit? Eu răspund de ele.

— Tom, nu e vorba de asta, doar ţi-am mai spus.

— Atunci ce e?

— Nu vom publica studiul. Punct.

Tomas se înclină peste masă, apropiindu-se cât mai mult cu putinţă de american.

— Nelson, noi am făcut o descoperire extraordinară. Am dezgropat un secret vechi de cinci sute de ani. Am dezlegat o enigmă care de câteva secole îi intrigă şi pe istorici. Am învins ignoranţa. Cu aceste noi date, vom schimba în întregime abordarea descoperirii Americii şi vom dezvălui lucruri importante despre marile descoperiri. Ce istorie este aia în care să nu publici nimic? Care e ideea?

Moliarti oftă.

— Tom, eu detest lucrul ăsta mai mult decât tine. Dar asta vrea fundaţia. Ordinele lui John au fost foarte clare. Nu se poate divulga nimic în legătură cu aceste descoperiri.

— Dar de ce?

— Pentru că aşa consideră cei care răspund de fundaţie.

— Scuză-mă, Nelson, dar ăsta nu e un răspuns. Ce motiv au ca aceste descoperiri să nu fie făcute publice?

Moliarti tăcu un moment, gândindu-se ce să spună şi ce să nu spună. Aproape instinctiv examină rapid persoanele din jurul mesei lor şi, după ce inspiră adânc, se aplecă din nou spre interlocutorul său.

— Tom, şopti el cu vocea aproape doar un murmur. Ce ştii despre American History Foundation?

— Ei bine… ăă… e o instituţie care promovează… studiile americane, se bâlbâi el. Tu faci parte din fundaţie, deci ar trebui să ştii.

— Eu sunt un simplu angajat al American History Foundation, spuse Moliarti, ducând mâna spre piept. Nu sunt şeful. Şeful este John Savigliano, preşedintele consiliului executiv. Îi cunoşti pe ceilalţi membri ai consiliului?

— Nu.

— Jack Mordenti este vicepreşedinte. Apoi sunt Paul Morelli şi Mario Ghirotto. Nu-ţi sună cunoscute numele astea?

— Nu.

— Fii atent, Tom. Ridică câte un deget pentru a indica fiecare nume: Savigliano, Mordenti, Morelli, Ghirotto. Pina şi doamna

Racca, secretara lui John, femeia aceea ursuză pe care ai cunoscut-o în New York. Ei bine, ce-i cu numele astea?

— Ce-i cu numele astea? Scuză-mă, dar nu înţeleg întrebarea…

— Ce origine au?

— Ăă… italiană?

— Da, dar de unde vin ei?

Tomas schiţă o expresie nedumerită.

— Ăă… de unde? Presupun că din Italia…

— Din Genova, Tom. Italieni din Genova. American History Foundation este o instituţie finanţată cu banii genovezilor sau ai americanilor de origine genoveză. Savigliano s-a născut cu numele de Giovanni pe care l-a schimbat în Jack atunci când a părăsit Genova la vârsta de doisprezece ani pentru a se stabili în America. Mordenti s-a născut în Brooklyn şi, în ciuda faptului că a fost botezat Joseph şi Jack la şcoală, în casă i se spunea întotdeauna Giuseppe. Tatăl lui Paul Morelli a fost Paolo Morelli, originar din Nervi, un sătuc de lângă Genova. Iar Mario Ghirotto trăieşte şi astăzi în Genova într-un luxos apartament din Piazza Campetto. Acestea, dragul meu prieten, sunt persoane foarte mândre că sunt concetăţeni cu cel care a descoperit America, cel mai celebru bărbat din istorie de la Isus Cristos încoace. Tu chiar crezi că ar accepta să publice un studiu care să demonstreze că, până la urmă, Columb nu era genovez, ci portughez? Îşi duse degetul la frunte: Niciodată! Nici pomeneală!

Tomas încremenise cu ochii larg deschişi, cu privirea goală, înţelegând totul şi în acelaşi timp refuzând să creadă.

— Voi… sunteţi genovezi?

— Ei sunt genovezi, spuse Moliarti accentuând cuvântul *ei.* Se forţă să râdă: Eu nu sunt. M-am născut în Boston, iar familia mea este din Brindisi, din sudul Italiei.

— Oricum ar fi, Nelson, ce importanţă are naţionalitatea? Din câte ştiu eu italienii sunt oameni cinstiţi. Nu Umberto Eco e cel care l-a recunoscut pe Columb drept portughez?

— Umberto Eco nu e genovez, îi aminti Moliarti.

— Dar e italian.

Americanul oftă.

— Tom, hai să nu fim naivi, spuse pe un ton calm. Ascultă-mă, dacă fundaţia ar fi fost condusă de americani originari din Piacenza, cu siguranţă că descoperirile tale ar fi fost imediat publicate. Chiar şi alţi italieni sau italo-americani, deşi nu le-ar fi convenit, ar fi acceptat să divulge aceste date. Însă trebuie să

înţelegi că asta e prea mult pentru genovezi pentru că, la urma urmelor, se mândresc cu Cristofor Columb şi nu te poţi aştepta ca aceştia să primească totul cu bucurie, nu-i aşa?

— Dar adevărul e adevăr.

— Îmi pare foarte rău, Tom. Descoperirea ta nu va fi făcută publică.

— Asta-i bună!

— Tom, spuse Moliarti ridicând mâna pentru a-l ruga să-l asculte. Premiul îţi va fi înmânat cu condiţia să taci.

— Ce?

Moliarti împrăştie pe masă nişte acte legalizate pregătite din timp.

— Vei primi jumătatea de milion de dolari doar dacă vei semna contractul de confidenţialitate.

— Nu puteţi face asta.

— Ordinele lui John sunt foarte clare. Semnezi şi vei primi jumătatea de milion de dolari.

— Şi dacă nu semnez?

— Nu primeşti nimic.

— Nelson, nu asta ne-a fost înţelegerea în New York. Mi s-a promis o recompensă în cazul în care aş fi elucidat studiul secret al profesorului Toscano. Eu mi-am făcut partea, aşa că ar fi bine să faceţi şi voi la fel.

— O vom respecta, Tom. Dar mai întâi trebuie să ne promiţi că vei păstra tăcerea în legătură cu ce s-a descoperit.

— Voi vreţi să mă cumpăraţi cu jumătate de milion de dolari?

— Nu spune asta…

— Voi credeţi că sunt de vânzare? Chiar credeţi că banii or să mă facă să tac, oricât de mulţi ar fi?

— Tom, fundaţia nu va accepta publicarea acestor descoperiri. Întreaga ta investigaţie a fost făcută pentru fundaţie. Ceea ce s-a descoperit în urma acelor cercetări aparţine instituţiei şi doar ea va decide ce va face cu ele.

— Această cercetare, dragul meu Nelson, aparţine profesorului Toscano. Eu nu am făcut decât să merg pe urmele pe care le-a lăsat el.

— Profesorul Toscano lucra pentru fundaţie.

— Pentru fundaţie făcea cercetări despre Brazilia şi nu despre Columb.

— La momentul acela noi i-am explicat că toată munca sa era a fundaţiei. El a folosit fondurile fundaţiei pentru a descoperi originile lui Columb şi tocmai de aceea munca sa ne aparţine.

— Ah, acum pricep de ce văduva lui Toscano e aşa de pornită împotriva voastră…

— Asta contează mai puţin. Ceea ce contează este că cercetările şi munca lui Toscano aparţin fundaţiei.

— Aparţin umanităţii.

— Tomas, nu omenirea a plătit pentru cercetare. Ci American History Foundation. Toate astea i s-au explicat şi lui Toscano.

— Şi el ce a zis?

Moliarti rămase pentru un moment tulburat.

— Ăă… el era de altă părere.

— V-a trimis la plimbare, asta a făcut. Şi foarte bine a făcut. Dacă n-ar fi murit, să fii sigur că la ora asta totul ar fi fost publicat.

Americanul îşi roti privirea în jur, parcă de frică. Asigurându-se că nimeni nu-i asculta se mai aplecă o dată peste masă şi şopti cuvintele ca o adiere imperceptibilă.

— Tom, cine ţi-a spus că profesorul Toscano a murit din cauze naturale?

Tomas încremeni.

— Cine ţi-a spus că profesorul Toscano a murit din cauze naturale?

— Ce vrei să insinuezi? Că a fost asasinat?

Moliarti ridică din umeri.

— Nu ştiu, şopti acesta. Îţi jur că nu ştiu şi nici nu vreau să ştiu. Dar, dacă vrei să ştii, întotdeauna mi s-a părut ciudată moartea profesorului. A decedat la două săptămâni după o discuţie importantă cu John, în condiţiile în care se instalase panica în cadrul fundaţiei. După acea discuţie membrii consiliului executiv şi-au dat seama că orice s-ar fi întâmplat, profesorul Toscano ar fi publicat totul. Şi la două săptămâni după aceea – pac! – omul moare în Rio de Janeiro după ce a băut un suc de mango. Foarte convenabil, nu crezi?

— Vrei să spui că oamenii ăştia sunt în stare să omoare ca să păstreze acest secret?

— Îţi spun să ai grijă. Îţi spun că un profesor viu cu o jumătate de milion de dolari în buzunar valorează mai mult decât unul mort care pe deasupra mai lasă şi o familie pe drumuri. Adevărul e că nu ştiu dacă moartea profesorului Toscano a fost naturală sau nu. Ştiu doar că, în caz c-a fost naturală, s-a dovedit cu siguranţă foarte convenabilă pentru fundaţie.

— Păi atunci de ce m-aţi angajat? Odată ce profesorul Toscano a murit, secretul era în siguranţă…

— Exista problema dovezii.

— Ce dovadă?

— Noi ştiam că profesorul Toscano găsise dovada că amiralul Columb nu era genovez, dar nu ştiam ce fel de dovadă era şi nici dacă ar fi fost uşor de descoperit. Trebuia s-o descoperim pentru că fundaţia nu-şi putea permite luxul de a o lăsa la voia întâmplării riscând ca şi alţii s-o descopere. Tu ai fost instrumentul care ne-a permis să ajungem la ea.

— Te referi la *Codex 632*?

— Da.

Intrigat, Tomas se scărpină în cap.

— Scuză-mă, Nelson, dar nu înţeleg. Datorită iniţiativei voastre eu am ajuns la *Codexul 632,* documentul care demonstrează exact ceea ce fundaţia nu vrea să se afle. Chiar dacă îmi asum răspunderea să tac, primind în aceste condiţii jumătatea de milion de dolari cu care vreţi să mă mituiţi, ce garanţie are instituţia că eu nu voi sufla secretul unui coleg, trimiţându-l să consulte *Codexul 632!*

Moliarti zâmbi.

— Asta nu te-ar ajuta cu nimic.

— Nu? Şi când ar da peste textul corectat din rândul al treilea după „colo” şi peste „nbo y taliano”? Şi când ar cere o radiografie pentru fila aceea? Ce crezi că o să se întâmple?

Americanul se lăsă în spătarul scaunului extrem de sigur de sine.

— Tom, ai observat, nu? Că am întârziat la întâlnire?

Tomas îl privi cu expresie mirată, neînţelegând relevanţa acelei întrebări în contextul de faţă.

— Da. Şi?

— Ştii de ce am întârziat?

— Mi-ai spus deja, ai vorbit cu Savigliano.

— Asta-i ce ţi-am spus eu. Adevărul e că am stat lipit de radio şi de televizor. Îi trase cu ochiul: Tom, ai auzit ştirile de astăzi?

— Ce ştiri?

— Ştirile despre spargere, omule. Spargerea de noaptea trecută de la Biblioteca Naţională.

Un muncitor stătea cu picioarele pe o masă încercând să se echilibreze ca să poată monta un geam la o fereastră în momentul în care Tomas intră furtunos în sala de lectură. O femeie de serviciu mătura cioburile care luceau împrăştiate pe podea, iar de undeva, din spate, se auzeau lovituri de ciocan,

fără îndoială lucra vreun dulgher.

— E închis, domnule profesor, anunţă o voce.

Era Odete din spatele recepţiei, toată roşie şi trosnindu-şi nervoasă degetele.

— Ce s-a întâmplat? întrebă Tomas.

— A avut loc o spargere.

— Asta ştiu deja. Dar cum s-a întâmplat?

— Când am ajuns la serviciu azi-dimineaţă am găsit geamul acela de colo spart şi uşa de la sala manuscriselor forţată. Odete îşi făcea vânt cu un evantai: Vai, Doamne, simt că iau foc... Suspină. Mă scuzaţi, domnule profesor. Sunt foarte supărată.

— Ce au furat?

— Mi-au furat liniştea, domnule profesor. Mi-au luat liniştea. Îşi puse mâna pe piept. Vai Sfântă Fecioară, ce sperietură am tras! Ce sperietură!

— Dar ce anume au furat?

— Încă nu ştim, domnule profesor. Acum se face inventarul manuscriselor să vedem ce lipseşte.

Expiră adânc, de parcă ar fi avut vapori sub presiune în piept.

— Dar să vedeţi, cu puţin timp în urmă am spus poliţiei că, după părerea mea, a fost opera unor drogaţi. Ştiţi, pe aici umblă nişte golani cu o înfăţişare dubioasă, bărboşi şi plini de păduchi. Nu sunt studenţi, cu siguranţă, pentru că pe ei îi cunosc. Sunt drogaţi din aceia...

Îşi duse degetele la gură simulând că fumează.

— Cu iarbă, cu prafuri... Caută să fure calculatoare să le vândă pe nimic. Aşa că...

— Lăsaţi-mă să văd *Codexul 632,* o întrerupse Tomas nerăbdător şi alarmat.

— Poftim?

— Aduceţi-mi *Codexul 632,* vă rog frumos. Trebuie să îl văd.

— Dar domnule profesor, e închis. Va trebui să...

— Aduceţi-mi *Codexul 632.*

Deschise larg ochii în semn că nu admite comentarii.

— Acum.

Odete ezită, surprinsă de atitudinea fermă a lui Tomas, dar în cele din urmă se resemnă fără să mai comenteze şi dispăru în direcţia sălii unde se păstrau manuscrisele vechi. Tomas se aşeză pe un scaun din rândul întâi şi începu să bată cu degetele în masă, nervos, pregătindu-se pentru ce era mai rău.

Câteva clipe mai târziu Odete reveni în sala de lectură.

— Ei bine?

— Este aici, spuse ea.

Avea în mână un volum cu coperţi din piele maronie. Văzând opera în siguranţă Tomas oftă uşurat şi simţi că i se luase o piatră de pe inimă. Ce sperietură îi trăsese Moliarti, se gândi el.

— Ticălosul, ce m-a păcălit, răbufni cu voce joasă.

Odete îi înmână manuscrisul, iar profesorul îi simţi greutatea. Analiză apoi coperţile. Totul era la locul lui. Cota era inscripţionată pe cotor. Deschise volumul şi analiză titlul scris în portugheza secolului al XVI-lea. *Cronica Regelui don Joao al II-lea.* Răsfoi paginile îngălbenite şi pătate de timp până ajunse la pagina şaptezeci şi şase. Căută rândul al patrulea şi îşi fixă privirea pe primele cuvinte. „Nbo y taliano”. Acolo, între acele cuvinte erau spaţiile suspecte. Îşi trecu vârful degetului peste corectură, dar suprafaţa se simţea netedă. Surprins, închise ochii. Mai pipăi o dată.

Totul era neted.

Îşi apropie privirea nevenindu-i să creadă. Urmele ştersăturii nu mai erau. Absolut deloc. Ca şi cum n-ar fi existat. Mirat, îşi duse mâna la gură, simţind că i se înmoaie picioarele. Nu ştia ce să creadă. Privi întreaga pagină căutând urme de tăieturi, indicii ale unor zgârieturi, semne ale unor lipituri, o hârtie diferită, o mică imperfecţiune, orice, o cât de mică diferenţă. Dar nu găsi nimic. Foaia părea impecabilă, imaculată, nouă. Numai corectura dispăruse. Treabă de profesionişti, se gândi el gata să plângă. Dădu din cap profund dezamăgit, pentru că la urma urmelor concluzia era evidentă. Falsificatori profesionişti. Au copiat foaia originală şi au înlocuit-o, ştergând urmele şi făcând să dispară indiciile. Profesionişti.

— Nemernicii.

XVII

Telefonul sună tocmai când Tomas se pregătea să iasă din casă. Istoricul plănuia să meargă la Torre de Tombo să caute documente care să-i permită să descopere referinţe despre familia Colona; dovezile din *Codex 632* fuseseră eliminate, dar, se gândea el, acum când cunoştea adevăratul nume al lui Columb, i-ar fi fost cu siguranţă mai uşor să-i dea de urmă. Lipsa totală a documentelor despre viaţa lui Columb în Portugalia era o enigmă în sfârşit explicată, la urma urmei navigatorul a trăit în ţară sub alt nume, cel adevărat, astfel că, înţelegând şi depăşind această dificultate, era încrezător că va găsi ceva prin manuscrise vechi, chitanţe, facturi, certificate, bileţele şi tot ce mai putea fi strâns sub praful celei mai mari arhive portugheze de documente din secolul al şaisprezecelea.

— Alo? Tomas?

Era vocea Constancei.

— Ah, bună, salută Tomas pe un ton controlat; era în acelaşi timp surprins şi fericit de acel telefon, dar rămânea rănit pe dinăuntru şi nu voia să-şi arate uşurarea că, în sfârşit, primea un telefon de la soţie. Ce faci?

— Nu ştiu, ezită Constanca. Doctorul Oliveira vrea să vorbească cu noi în dimineaţa asta.

— În dimineaţa asta? Nu pot, trebuie să merg acum la Torrede Tombo…

— Zice că e urgent. Trebuie să fim la spitalul „Santa Maria” la unsprezece.

Tomas se uită automat la ceas. Era nouă şi jumătate dimineaţa.

— Dar ce-i cu graba asta?

— Nu ştiu. Ieri am dus-o pe Margarida la spital să-şi facă analizele şi nu mi-a spus nimic.

— Şi care este rezultatul analizelor?

— A rămas să mi le dea astăzi.

— Hm, murmură Tomas, frecându-se la ochi, se simţea deodată obosit.

— Crezi şi tu că analizele au scos la iveală ceva rău? întrebă Constanca ascunzându-şi cu greu îngrijorarea.

— Nu ştiu. Vom vedea.

*

S-au întâlnit pe platforma din faţa corpului de consultaţii externe, o oră şi jumătate mai târziu. Constanca era îmbrăcată într-un taior gri, strâns pe corp, care-i scotea în evidenţă formele şi-i dădea un aer de directoare. Urcară platforma şi, la capătul ei, au intrat în clădire pe la stânga, dând în galeriile vechii mănăstiri, transformată acum în spital de boli cardiace, fără să ia în seamă vechile şi frumoasele *azulejos* care decorau galeria, absorbiţi de îngrijorarea care-i stăpânea. Au străbătut coridorul lung care îi duse în următorul corp de clădire.

Pe drum, Constanca îi explică cum o adusese la spital pe Margarida cu o seară în urmă, pentru o analiză de rutină pe care medicul o ceruse deja de ceva timp. Doctorul se mirase de paloarea feţei şi de apatia Margaridei pe care le căpătase de când avusese febră, de Crăciun şi voia să verifice dacă era totul în regulă. Cum micuţa nu avea pielea vineţie, care ar fi fost un semn al agravării situaţiei cardiace, medicul n-a considerat că e o urgenţă, deşi insistase asupra faptului că trebuiau făcute analize de sânge şi urină, care s-au efectuat cu o seară înainte.

Au luat liftul până la etajul trei, unde era secţia de cardiologie pediatrică. Îl găsiră pe doctor la terapie intensivă; Oliveira le-a făcut semn să-l urmeze şi i-a condus spre cabinetul lui de la mansardă, un spaţiu însorit şi aerisit.

— Am aici analizele Margaridei, spuse Oliveira, trecând direct la problema care-l făcuse să-i cheme pe părinţii copilei.

— Şi?

Medicul se foi pe scaun, ca şi când ar fi stat incomod şi scutură nervos o foaie albă.

— Veştile nu sunt bune, anunţă medicul cu un aer sumbru. Rezultatele sunt sincer îngrijorătoare şi… suntem în faţa unui tablou care sugerează… ăă… leucemie.

Se lăsă o tăcere înspăimântată în cabinet, Tomas şi Constanca încercând să se obişnuiască cu vestea.

— Leucemie? se miră Tomas.

Oliveira dădu din cap.

— Da.

— Dar asta are vreo legătură cu problema septului?

— Nu, nici una. Nu este o problemă cardiacă. Ci una hematologică.

— Ce problemă?

— Hematologică. Ţine de sânge, spuse Oliveira şi le arătă

foaia cu datele furnizate de laboratorul care efectuase analizele. Vedeţi rezultatele astea? Analizele arată mai mult de două sute cincizeci de mii de globule albe pe milimetru cub.

— Şi asta ce înseamnă?

— Numărul normal nu depăşeşte zece mii. Margarida are un exces de globule albe. Le arătă alt grafic: Şi aici este hemoglobina. Are şapte grame şi normal ar fi să aibă douăsprezece. Ăsta este un semnal de anemie.

— Leucemia este cancerul sângelui, observă Constanca cu vocea tremurândă, înăbuşindu-şi cu greu hohotele de plâns. Asta e… e grav, nu-i aşa?

— Foarte grav. La drept vorbind, acest tip de leucemie este numită leucemie acută, iar rata de incidenţă este mai mare la copiii cu sindromul Down decât la copiii normali.

— Există vreun tratament? întrebă Tomas, simţind cum panica punea stăpânire pe el.

— Da, evident.

— Atunci ce trebuie să facem?

— Ştiţi, asta este o problemă în afara specializării mele. Leucemia acută poate fi tratată doar la Institutul Portughez de Oncologie, dar fiţi liniştiţi, cunosc profesionişti excelenţi care vor putea rezolva această situaţie. După ce am văzut aceste rezultate, mi-am permis să mă consult cu o colegă de la institut şi ne-am gândit la ce vom face în continuare. Îşi aţinti privirea spre Constanca: Pe unde este Margarida acum?

— Margarida? La şcoală, bineînţeles.

— Foarte bine. Mergeţi să o luaţi de acolo şi să o duceţi la IPO ca să fie internată imediat.

Tomas şi Constanca s-au uitat unul la altul, înmărmuriţi.

— Mergem după ea acum?

— Acum, insistă medicul, făcând ochii mari pentru a semnala urgenţa. Imediat. Mâzgăli un nume pe carneţel: Când ajungeţi la IPO, întrebaţi de doamna doctor Tulipa, cu care am vorbit deja. Ea se ocupă de tot şi va prelua cazul.

— Dar Margarida o să se facă bine, nu-i aşa?

— După cum v-am spus, problema asta nu ţine de specialitatea mea, dar sunt sigur că se va găsi cea mai bună soluţie, răspunse medicul, căutând cele mai potrivite cuvinte. Le întinse părinţilor foaia cu numele doctoriţei: Oricum, doamna doctor Tulipa va trebui să pună diagnosticul, să vă explice boala şi să vă prezinte soluţiile cele mai bune.

*

Era ca şi cum lumea s-ar fi năruit din nou. Constanca plânse tot drumul până la şcoală, ştergându-se cu o batistă de dantelă; alături, strângând bine volanul, Tomas tăcea, complet descurajat, copleşit de tristeţe.

Amândoi înţelegeau că nu era decât începutul unui proces care se repeta, o experienţă teribilă pe care amândoi erau nevoiţi să o retrăiască, un carusel de emoţii devastatoare şi nu ştiau dacă erau capabili să mai reziste. După coşmarul în care se transformase perioada agitată de după naşterea fiicei lor, se credeau pregătiţi de orice; dar acum descopereau că lucrurile nu stăteau aşa, căci nu erau decât doi părinţi dezorientaţi, pierduţi într-un labirint de angoase interminabile, disperaţi de farsa pe care le-o juca din nou soarta. În lăuntrul lor erau revoltaţi, întrebându-se de mii de ori ce naiba făcuseră să merite o astfel de soartă.

Când au ajuns la şcoală Tomas îi ceru Constancei să promită că nu va vărsa nici o lacrimă în faţa fetiţei şi, cu sufletul la gură, surâzând cu un nod în gât, amândoi îi explicară Margaridei că trebuia să meargă la spital.

— E din cauza inimii, nu-i aşa? întrebă ea, cu privirea imploratoare şi înfricoşată, anticipând parcă noi torturi din partea medicilor. Sunt bolnăvioa’ă din nou?

Drumul până la Institutul de Oncologie a fost dificil. Margarida ţipa că nu voia să meargă; obosi însă repede şi ultima parte a drumului au parcurs-o aproape în linişte, întreruptă doar de câte un geamăt sporadic al micuţei şi alintul drăgăstos al mamei; Constanca o îmbrăţişa protector pe fiică, lipite una de cealaltă pe bancheta din spate, precum cele două jumătăţi ale unei scoici.

Copilul fu lăsat în grija doamnei doctor Tulipa, o femeie între două vârste, cu ochelari cu dioptrii mari şi cu părul grizonat, slabă şi energică. Doctoriţa o şi duse pe Margarida în ceea ce părea a fi o mică sală de operaţii, spre spaima părinţilor.

— Staţi liniştiţi, nu o operăm, le spuse Tulipa. Cert este că am văzut rezultatul analizelor de sânge trimise de Oliveira şi trebuie să-i facem o mielogramă.

— Ce-i aia?

— O să-i prelevăm celule din măduva osoasă, în acest caz, din regiunea lombară, pentru confirmarea diagnosticului şi determinarea exactă a tipului de problemă pe care o are fiica dumneavoastră.

Mielograma s-a efectuat după o anestezie locală şi în prezenţa părinţilor, care nu conteneau să o liniştească şi să o încurajeze pe micuţă. Când se termină examinarea, probele de măduva osoasă au fost depuse pe lamele de sticlă şi duse la laborator. Doctoriţa i-a întrebat pe Constanca şi pe Tomas despre problemele avute de fiica lor în ultima lună, inclusiv descrierea palorii ei, oboseala, stările febrile şi chiar hemoragii din nas, evitând însă să dea explicaţii detaliate despre ce se întâmpla, susţinând că doar mielograma ar putea furniza certitudini.

După câteva ore, Tulipa îi chemă pe părinţi în cabinetul său auster.

— Deja au venit rezultatele mielogramei, îi anunţă ea. Margarida are o leucemie mieloblastică acută.

— Ce înseamnă asta, doamnă doctor?

— Este o grupare de neoplazii maligne de măduvă osoasă a precursorilor leucocitari mieloidici.

Tomas şi Constanca nu-şi dezlipiră privirea de la doctoriţă, amândoi nerăbdători şi neliniştiţi.

— Mă scuzaţi, doamnă doctor, o întrerupse Constanca, la capătul răbdării. Ne scuzaţi, dar nu mai folosiţi limbajul acesta pretenţios cu noi. Explicaţi-ne ce se întâmplă pe înţelesul nostru, vă rog.

Doctoriţa oftă.

— Ştiţi cu siguranţă ce este o leucemie…

— Este cancerul sângelui.

— Da, e un fel de a o defini.

Se ridică de pe scaun şi le arătă o schemă a corpului uman pe un afiş lipit de perete.

— Problema noastră este măduva osoasă, care se găseşte în cavitatea osoasă şi are funcţia de a forma celulele sangvine. Se întâmplă următorul lucru, au apărut celule blastice anormale în corpul fetiţei şi i-au invadat măduva, care a încetat să mai producă celule sănătoase. Atacul celulelor cancerigene asupra globulelor roşii i-a provocat anemia şi este responsabil pentru paloarea Margaridei. La rândul său, atacul asupra globulelor albe a provocat infecţiile pe care le-a suferit, din moment ce corpul şi-a pierdut imunitatea, în acelaşi timp atacul asupra trombocitelor a declanşat hemoragiile nazale, deoarece trombocitele sunt responsabilele cu coagularea şi fără ele coagularea nu are loc. Pentru că globulele roşii transportă oxigenul către celule şi preia dioxidul de carbon din ţesuturi şi-l duce în plămâni, unde este expirat, carenţa lor determină faptul că celulele nu sunt

oxigenate suficient şi reţin dioxidul de carbon prea mult timp, lucru foarte periculos.

— Şi spuneţi că Margarida are o leucemie acută, interveni Tomas.

— O leucemie mieloblastică acută, preciză. Ştiţi, există mai multe tipuri de leucemie. Există cele cronice, care se extind în timp datorită maturizării parţiale a celulelor şi cele acute care apar brusc şi care-s foarte periculoase pentru că celulele rămân imature. Fiica dumneavoastră are o leucemie acută. Cea acută este caracterizată prin două tipuri dominante, limfoidă şi mieloidă. La copii, cea mai răspândită este leucemia limfoidă acută, iar la adulţi tendinţa este spre leucemie mieloidă acută. Cea mieloidă, care ne interesează pe noi, include mai multe subtipuri: cea promielocitică, cea mielomonocitică, monocitică, eritrocitică, megacariocitică şi cea mieloblastică. Margarida suferă de cea mieloblastică, care este relativ comună copiilor cu trisomie 21 şi care antrenează creşterea necontrolată a mieloblastiilor, celule imature care preced globulele albe. Consultă fişa cu rezultatele mielogramei: Priviţi, Margarida are două sute cincizeci de mii de mieloblastii pe milimetru cub, când ar trebui să aibă doar maxim zece mii.

— Spuneţi că această leucemie este periculoasă. Cât de periculoasă?

— Poate provoca moartea.

— În cât timp?

— Câteva zile.

Cei doi părinţi priviră fix la doctoriţă; auziseră, dar nu le venea să creadă.

— Câteva zile?

— Da.

Constanca duse mâna la gură, cu ochii umezi.

— Dar nu se poate face nimic? întrebă Tomas, înfiorat.

— Bineînţeles că putem. Vom începe imediat chimioterapia ca să încercăm să stabilizăm situaţia.

Tomas şi Constanca simţiră cum o undă de speranţă le străbătea corpul.

— Şi… şi asta o vindecă?

— Cu puţin noroc…

— Ce vreţi să spuneţi cu asta?

— Este de datoria mea să vă expun situaţia reală a fiicei dumneavoastră. De aceea, nu pot să vă ascund faptul că există o rată a mortalităţii mare în cazurile acestea.

Părinţii se priviră unul pe celălalt; coşmarul era mult mai înspăimântător decât anticipaseră ei. Amândoi erau pe deplin conştienţi de faptul că fiica lor, cu problemele cardiace de care suferea de la naştere, trăia pe marginea prăpastiei, dar nu erau, sub nici o formă, pregătiţi să o piardă într-un mod atât de neaşteptat şi pe deasupra din cauza unei boli care nu avea nici o legătură cu dificultăţile cu care se obişnuiseră. Totul li se părea acum arbitrar şi nedrept, viaţa fiicei lor depindea de un crud capriciu al hazardului, ca şi cum destinul ar fi fost un joc de zaruri, aleatoriu şi atotputernic. Spectrul morţii devenise suprarealist de real, palpabil, ameninţător.

— Cât de ridicată este rata mortalităţii, doamnă doctor? murmură Tomas, oripilat de întrebare şi temându-se de răspuns, cum nu se temuse niciodată de cuvintele cuiva.

— Rata globală de supravieţuire unei leucemii mieloblastice acute este, dacă nu mă-nşel, între treizeci şi cinci şi şaizeci la sută.

Doctoriţa oftă din nou, deprimată de veştile proaste pe care era obligată să le dea.

— Trebuie să fiţi puternici şi să vă pregătiţi de ce-i mai rău. Trebuie să ştiţi că numai o persoană din două supravieţuieşte unei leucemii de acest tip.

Constanca şi Tomas au fost devastaţi de informaţie, situaţia fiicei lor era mult mai gravă decât îşi imaginaseră vreodată. De faţă cu Margarida şi-au păstrat, totuşi, un aer pozitiv, încercând să o încurajeze ca să înfrunte tratamentul violent la care micuţa a fost supusă imediat.

Medicii i-au aplicat o polichimioterapie agresivă, asociind diferite medicamente care să controleze complicaţiile infecţioase şi hemoragice. I-a fost efectuată o puncţie lombară Margaridei prin care era aspirat lichidul destinat examenului citologic şi injecţia cu medicamente direct în măduva spinării. Scopul era să distrugă complet celulele cancerigene, într-o tentativă de a obliga măduva osoasă să producă din nou celule normale. I-a fost implantată şi o branulă într-o venă profundă, ca să se evite astfel alte puncţii dureroase prin care să-i fie administrate medicamentele şi pentru efectuarea mai multor transfuzii de sânge.

După câtva timp, Margarida îşi pierdu tot părul şi părea extenuată. Totuşi, polichimioterapia începu să dea rezultate. Pe măsură ce examenele de control erau efectuate, s-a constatat că numărul de mieloblastii se reducea dramatic. Când era clar că

situaţia avea şanse să se stabilizeze în scurt timp, doctoriţa Tulipa se întâlni iarăşi cu Tomas şi Constanca.

— Prevăd că boala Margaridei o să intre în remisiune săptămâna viitoare, anunţă ea.

Părinţii o priviră, neîncrezători, temându-se ca acel nou cuvânt să nu anunţe o nouă catastrofă.

— Ce vreţi să spuneţi cu asta, doamnă doctor?

— Că numărul de mieloblastii o să fie normal, explică. Dar, din analiza mea, situaţia va rămâne instabilă şi remisia va fi temporară. De aceea, nu văd decât o singură cale de a vă salva fiica.

— Care?

— Un transplant de măduvă osoasă.

— Şi e posibil să facem asta?

— Da.

— În Portugalia?

— Da.

Constanca şi Tomas se priviră ca şi cum ar fi căutat aprobarea reciprocă, apoi se întoarseră spre doctoriţă.

— Atunci ce aşteptăm? Să-i dăm drumul.

Tulipa îşi dădu jos ochelarii şi se frecă la ochi cu vârfurile degetelor. Se simţea obosită.

— Avem o problemă.

Se făcu linişte.

— Ce problemă, doamnă doctor? şopti, în cele din urmă Tomas.

— Unităţile noastre de transplant sunt congestionate de muncă. Doar de azi într-o lună va fi posibil să o operăm pe Margarida.

— Credeţi că Margarida nu poate aştepta o lună, nu-i aşa?

— De putut, poate. Dar e riscant.

Îşi puse iar ochelarii şi-l privi pe Tomas.

— Vreţi să riscaţi şi mai mult viaţa fiicei dumneavoastră, domnule?

— Nu. În nici un caz.

— Atunci nu există decât o soluţie. Margarida trebuie să fie operată în străinătate.

— Atunci s-o facem, doamnă doctor.

— Dar este o operaţie scumpă.

— Am auzit spunându-se mereu că statul plăteşte.

— Da, e adevărat. Dar nu în acest caz. De vreme ce există posibilitatea de a face operaţia în Portugalia şi nefiind

demonstrată urgenţa, autorităţile nu se vor vedea obligate să plătească operaţia în străinătate.

— Dar nu este demonstrată urgenţa acestei operaţii?

— În opinia mea este. Dar nu şi în opinia colegilor mei. Din nefericire, aceasta este opinia care contează pentru stat, astfel că nu se va plăti nimic.

— O să vorbim cu ei.

— Puteţi vorbi cât doriţi, dar veţi pierde timp preţios. Tot trimiţând cereri, timpul trece. Ori timpul este un lux de care fiica dumneavoastră în acest moment nu se bucură.

— Atunci plătim noi.

— Este scump.

— Cât?

— Am căutat acum şi am găsit un spital pediatric la Londra care este pregătit să o opereze pe Margarida săptămâna viitoare. Le-am trimis referinţele genetice ale cromozomului şase al Margaridei, iar ei au efectuat examene de histocompatibilitate ceea ce le-a permis să identifice un posibil donator compatibil. Imediat ce fetiţa va intra în remisiune, lucru care, cum am spus, cred să se întâmple săptămâna viitoare, va întruni condiţiile de transfer la Londra şi va fi operată imediat.

— Dar cât costă asta? insistă Tomas.

— Costurile transplantului, internarea în spital, călătoriile şi hotelul pentru părinţi, toate astea se învârt în jurul sumei de cincizeci de mii de dolari.

— Cât?

— Zece milioane de *escudos.*

Tomas lăsă capul în jos, abătut, neputincios.

— Nu avem atâţia bani.

Doctoriţa se rezemă de scaun şi păru să se dezumfle.

— Atunci nu ne rămâne decât să ne rugăm, încheie ea. Să ne rugăm să aibă dreptate colegii mei, iar Margarida să mai reziste o lună.

Albastrul-turcoaz al piscinei strălucea în soare, liniştit şi tentant, armonizându-se cu verdeaţa care înconjura terasa Pavilionului, restaurantul în aer liber al hotelului din Lapa[43]. Cerul se deschidea în lumină, splendid şi primitor, cu acel indigo profund caracteristic primăverii; ziua era atât de radioasă încât Nelson Moliarti alesese terasa pentru întâlnirea urgentă cerută

[43] Cartier al Lisabonei *(n. t.).*

de Tomas. Istoricul străbătu grădina şi îl găsi pe americanul ce purta nişte pantaloni crem perfect călcaţi şi un pulover galben, cu pielea înnegrită de soare, aşezat la o masă, sub o umbreluţă albă, savurând un suc de portocale natural.

— Nu prea arăţi bine, comentă Moliarti, observându-i paloarea feţei şi cearcănele de sub ochi. Eşti bolnav?

— Fiica mea, explică Tomas.

Se aşează lângă american şi privi în gol.

— Are o problemă foarte gravă.

— Ah, exclamă Moliarti, lăsând privirea în jos. Îmi pare foarte rău. Chiar este grav?

— Da, e grav.

Un ospătar se apropie de masă cu un carneţel în mână.

— Cu ce vă putem servi?

— Aveţi ceai verde?

— Bineînţeles că da. De care doriţi?

— Nu ştiu. De care-o fi.

— Dacă nu aveţi nimic împotrivă, vă aduc un *Ding Gu Da Fang* chinezesc. Este un ceai limpede şi vaporos.

— E bun.

Ospătarul se îndepărtă şi cei doi bărbaţi rămaseră singuri la masă, sub umbrelă. Nici unul dintre ei nu voia să înceapă discuţia, drept pentru care rămaseră câteva momente uitându-se la o fată slabă, cu păr negru şi piele creolă, picioare lungi şi ochelari mari de soare pe faţa delicată, ce trecu într-un *bikini* roşu pe marginea piscinei cu prosopul pe umăr; lăsă prosopul pe şezlong, îşi scoase ochelarii şi se întinse voluptuos, cu faţa spre soare, cu pântecul arcuit, dăruindu-se total plăcerii leneşe a celui ce duce o viaţă fără griji.

— Am nevoie de bani, spuse în cele din urmă Tomas, rupând tăcerea.

Moliarti bău o înghiţitură de suc.

— Câţi?

— Mulţi.

— Când?

— Acum. Fiica mea are o problemă foarte, foarte gravă. Trebuie operată urgent în străinătate. Am nevoie de bani.

Moliarti suspină.

— După cum ştii trebuie să-ţi plătim jumătate de milion de dolari. Dar cu o condiţie.

— Ştiu.

— Eşti dispus să semnezi contractul de confidenţialitate?

Tomas îl aţinti pe Moliarti, furios şi resemnat.
— Am de ales? Am altă alternativă?
Americanul ridică din umeri.
— Tu ştii mai bine.
— Păi atunci arată-mi naibii contractul ăla şi să terminăm cu maimuţăreala asta.
Moliarti se apleacă şi luă o mică mapă de lângă scaun. O puse pe masă şi o deschise, scoţând un document legalizat.
— Când m-ai sunat, m-am gândit că vrei să semnezi, observă americanul. Am aici contractul.
— Citeşte-mi-l.
Textul era redactat în engleză, iar Moliarti îl citi de la un cap la altul cu voce tare. Era contractul dintre Tomas Noronha şi American History Foundation prin care aceasta se angaja să-i plătească cinci sute de mii de dolari istoricului în schimbul promisiunii de a păstra tăcerea despre investigaţiile pe care le dusese la bun sfârşit în folosul instituţiei. Documentul era atât de detaliat încât menţiona chiar şi formele diferite de publicare. Era interzisă difuzarea descoperirilor în articole, eseuri, interviuri şi chiar conferinţe de presă şi niciodată nu se putea face public numele celor care participaseră la investigaţie. Contractul prevedea şi o clauză de penalizare în cazul violării celor stipulate cu o valoare dublă faţă de ce-i plătea fundaţia pentru păstrarea tăcerii. Adică fundaţia îi oferea jumătate de milion de dolari lui Tomas drept premiu pentru serviciile sale. Dacă, totuşi, istoricul ar fi dezvăluit concluziile cercetării prin mijloacele interzise de contract, ar fi trebuit să înapoieze această sumă şi să mai plătească încă o jumătate de milion penalităţi. În total un milion de dolari. Era un document blindat.
— Unde semnez?
— Aici, îi arătă Moliarti spaţiile albe.
Americanul îi împrumută un stilou şi Tomas semnă pe cele două exemplare ale contractului, unul pentru fundaţie şi unul pentru sine. Înapoie stiloul şi puse copia sa în geantă.
— Lipseşte cecul.
Moliarti scoase carnetul de cecuri din portofel şi începu să-l completeze.
— Jumătate de milion de dolari, ha? O să te îmbogăţeşti, spuse zâmbind americanul. O să-ţi poţi îngriji fiica şi recuceri soţia…
Tomas îl privi mirat.
— Soţia mea?
— Da, ai putea să o recucereşti, nu-i aşa? Cu tot bănetul

ăsta…

— De unde ştii că sunt despărţit de soţie?

Moliarti se opri din scris, cu stiloul suspendat şi se uită încurcat la Tomas.

— Aă… Tu mi-ai spus.

— Nu ţi-am zis deloc. Tonul vocii lui Tomas deveni mai agresiv: Cum ai aflat?

— Ăă… cred că mi-au povestit…

— Cine? Cine ţi-a povestit?

— Nu… nu-mi amintesc. La naiba, omule, nu trebuie să te enervezi…

— Nu mă lua cu rahaturi, Nelson. De unde ai aflat că eu m-am despărţit de soţie?

— Ah, nu ştiu. N-are importanţă, nu-i aşa?

— Nelson. Voi mă spionaţi?

— La naiba, omule! A spiona este un cuvânt prea dur, fir-ar să fie! Să zicem că am fost informaţi.

— Cum?

— Nu contează.

— Cum? aproape că strigă Tomas.

Persoanele din jur întoarseră capul spre ei, atrase de agresivitatea discuţiei. Moliarti pricepu şi îi făcu lui Tomas un gest să se calmeze.

— Tom, nu te aprinde.

— Nu mă aprind, pe dracu'! Nu plec de aici până nu aflu.

Americanul oftă. Tomas era în pragul crizei, iar Moliarti nu vedea decât o singură cale de a-l calma.

— *Okay, okay.* Îţi spun totul, dar trebuie să-mi promiţi ceva, da?

— Ce să-ţi promit?

— Că nu te enervezi când îţi voi povesti adevărul. *Okay*?

— Depinde.

— Nu, nu aşa. Îţi povestesc doar dacă nu te enervezi. Dacă te enervezi, nu-ţi mai spun nimic. Ai înţeles?

— Foarte bine.

— Nu te enervezi?

— Nu.

— Şi nici n-o să trâmbiţezi după aia peste tot că eu ţi-am povestit.

— Nu.

— Promiţi?

— Da. Spune.

Moliarti inspiră adânc. Bău încă un gât de suc de portocale, chiar în clipa în care ospătarul apăru cu ceaiul verde. Puse pe masă ceainicul şi o cană din porţelan, turnând în ea lichidul limpede şi aburind.

— Ceai *Ding Gu Da Fang,* anunţă ospătarul, înainte să plece.

Tomas luă o înghiţitură fierbinte. Infuzia avea un gust uşor picant şi fructat, foarte plăcut.

— Această operaţiune era foarte importantă pentru noi, începu Moliarti să explice. Investigaţia profesorului Toscano, iniţial îndreptată spre o posibilă descoperire a Braziliei dinainte de Cabral, s-a împiedicat, din întâmplare, de un document necunoscut.

— Ce document?

— Probabil, cel pe care l-ai găsit tu.

— *Codexul 632.*

— Ăsta.

— Cel pe care voi, deunăzi, l-aţi violat, când aţi luat cu asalt Biblioteca Naţională?

— Nu ştiu despre ce vorbeşti.

— Ştii foarte bine. Nu face pe îngeraşul cu mine.

— Vrei să auzi povestea sau nu vrei?

— Hai, spune mai departe.

— Bine… ăă… deci, din cauza acestei descoperiri despre care profesorul nu ne-a spus nimic, el s-a apucat să cerceteze exact ceea ce fundaţia nu ar fi dorit niciodată să investigheze. Adevărata origine a lui Cristofor Columb. Am încercat să-l aducem la ordine, redirecţionându-l spre cercetarea despre Brazilia, dar el s-a încăpăţânat şi a făcut totul în secret. La Fundaţie s-a stârnit panica. Tipul era de necontrolat. Ne-am gândit chiar la posibilitatea de a renunţa la serviciile lui, dar asta nu l-ar fi împiedicat să continue investigaţia, ori acea descoperire era prea fierbinte. Şi, dincolo de toate astea, mai era problema documentului, noi nu ştiam nici care este, nici în ce arhivă se găsea. Când a murit profesorul, în circumstanţe neobişnuit de providenţiale, în opinia mea, am încercat să înţelegem unde se ascundea dovada pe care el o descoperise. Am scormonit prin documentele pe care le păstra profesorul, dar am dat numai de nişte cifre de neînţeles. Atunci ne-a venit ideea să te contactăm pe tine. Aveam nevoie de cineva care să fie în acelaşi timp portughez, istoric şi criptanalist, ca să pătrundem mai bine în mintea profesorului şi să desluşim secretul, iar tu erai singurul care reunea toate cele trei condiţii. Dar, după cum ţi-am zis, asta

era o operaţiune foarte importantă pentru noi. Refăcând întreaga cercetare, era evident că şi tu vei ajunge la concluzia că Columb nu era genovez şi nu puteam risca să se întâmple ce s-a întâmplat şi cu Toscano. Atunci John a avut o idee. El are prieteni în companiile petroliere americane care operează în Angola şi i-a întrebat dacă cunoşteau vreo prostituată de lux care să vorbească bine portugheza. Ei i-au prezentat o fată uluitoare, iar John a contractat-o pe loc.

Tomas rămase cu gura căscată, stupefiat. Nu-i venea să creadă ce auzea.

— Lena.

— Numele ei adevărat este Emma.

— Nenorociţilor!

— Ai promis să nu te enervezi.

Făcu o pauză, privindu-şi interlocutorul indignat:

— O să te enervezi?

Tomas făcu un efort să-şi controleze furia. Trase aer în piept şi încercă să se relaxeze.

— Nu. Continuă.

— Trebuie să înţelegi că pentru fundaţie era foarte important ca lucrurile să nu meargă din nou prost. Pentru asta trebuia să avem *inside information.* Ai înţeles? Ne făceai rapoarte regulate, dar ce garanţii aveam noi că tu ne povesteşti tot?

Moliarti tăcu o vreme, lăsând întrebarea să persiste.

— Emma era garanţia noastră. Ea a trăit mai mulţi ani în Angola, unde avea relaţii cu *big shots* din industria petrolieră, persoane cu mult mălai din Luanda şi Cabinda. Era o *hooker* de lux, lucru fin, refuza clienţi când nu-i plăceau, oricine ar fi fost ei. Emma lucrează sub numele de scenă Rebecca şi pretinde că este americancă, dar de fapt s-a născut în Suedia. O nimfomană şi, de aceea, *hooker* din plăcere, nu de nevoie. I-am arătat o fotografie a ta, i-a plăcut şi a acceptat afacerea. O săptămână a studiat materia ca să treacă în mod credibil drept studentă şi a venit la Lisabona chiar înainte ca noi să te contactăm. Te-a vânat şi a început să urmărească cercetarea, făcându-mi rapoarte săptămânale despre progresele tale.

— Dar eu am terminat cu ea.

— Da şi asta a fost o mare problemă, observă Moliarti, dând din cap. La naiba, omule! Trebuie să ai *big balls* ca să te desparţi de o femeiuşcă de genul ei! Eu te admir, ai înţeles? Milioane de bărbaţi salivează după o păpuşă ca ea, o adevărată *bombshell şi* tu ai expediat-o în doi timpi.

Puse două degete pe frunte.

— E ceva! făcu un gest larg cu mâinile: Şi ne-ai dat o durere de cap destul de mare, de vreme ce pierdusem sursa noastră informativă cea mai de încredere. Atunci John a venit cu ideea să se ducă ea la soţia ta. Era posibil ca, alungat de soţia ta, să te întorci iarăşi la Emma. Ei nu i-a plăcut ideea şi s-a opus, dar asta-i viaţa, nu-i aşa? John i-a explicat nişte lucruri şi ea a acceptat să spună totul soţiei tale. Aşa cum prevăzusem, soţia ta şi-a luat lucrurile şi a dispărut, iar noi aşteptam să te întorci la Emma. I-am dat ordine să apară la ore, dar din câte am putut constata, nu te-ai răzgândit.

— Unde-i acum?

— Am concediat-o, nu ştiu pe unde este în acest moment. Nu are importanţă.

Tomas răsuflă lung, epuizat şi scârbit de toată povestea aceea.

— Asta a fost o mare mizerie, ha? Chiar josnic...

Moliarti lăsă capul în jos şi reluă completarea cecului.

— Este, aprobă. Nu a fost ora noastră cea mai bună. Dar ce vrei? Asta-i viaţa.

Termină de completat cecul şi i-l înmână lui Tomas. Mâzgălite cu cerneală albastră, se vedeau şase cifre, un cinci şi încă cinci zerouri. Jumătate de milion de dolari.

Preţul tăcerii.

XVIII

Faţada neoclasică a British Museum rămase în urmă la stânga, impunătoare, maiestuoasă, ca şi cum acela ar fi fost cel mai imperial dintre muzee. Taxiul negru spaţios, parcurse îngusta şi primitoarea stradă Great Russell şi viră pe Montague, apropiindu-se de destinaţia sa. Margarida îşi turtise nasul de geam, făcând o pată de aburi; nu părea deranjată de imensa scufie albastră care-i acoperea capul şi-i ascundea calviţia, era ca şi cum ar fi ales să ignore ce i se întâmpla şi prefera mai degrabă spectacolul grandios al lumii; privea cu interes acele străzi ciudate, care i se păreau de un exotism rece, gri şi alb, dar simţea că exista ceva primitor în acel oraş, cu spaţiile aranjate, cu linia elegantă a clădirilor, cu copacii bine tunşi, covoare de frunze pe jos, cu trecătorii cu aer arogant ce străbăteau trotuarele înfofoliţi în impermeabile crem şi cu umbrele închise la culoare.

Când Tomas deschise uşa taxiului şi contemplă clădirea imensă din faţa sa, din cer picurau stropi minusculi. Spitalul de copii „Russell Square NHS” era un complex vast, vechi de peste o sută de ani, cu multe saloane răspândite pe cele patru etaje ale diverselor aripi. Margarida ieşi pe propriile picioare şi Constanca îi dădu mâna, în timp ce Tomas plătea taxiul şi căra bagajele. Au trecut uşa de la intrare şi s-au îndreptat spre recepţie, unde o funcţionară verifică în calculator programarea făcută de la Lisabona. În timp ce Constanca completa foaia de înregistrare a Margaridei, Tomas semnă formularul intitulat *Undertaking to Pay* şi completă un cec de depozit în valoare de patruzeci şi cinci de mii de dolari, suma ce corespundea estimărilor costurilor tratamentului.

— Dacă cheltuielile depăşesc această sumă, va trebui să plătiţi diferenţa, îl anunţă funcţionara pe un ton profesionist, ca şi când ar fi lucrat la o agenţie de asigurări şi totul nu era decât o simplă tranzacţie comercială. Aţi înţeles?

— Da.

— La trei zile după încheierea tratamentului veţi primi o chitanţă pe care va trebui să o plătiţi în termen de douăzeci şi opt de zile.

Intrând apoi în rolul de recepţioneră, englezoaica le indică

direcţia spre cabinet şi spre salonul unde avea să stea Margarida. Au luat liftul şi au urcat la etajul doi; au ieşit într-un hol mic şi au văzut un indicator care arăta trei direcţii; au urmat-o pe cea care indica Grail Ward, secţia unde trebuia internată fiica lor. Tomas nu se putu abţine să nu râdă văzând numele secţiei, care invoca Graalul, cupa în care a fost strâns sângele lui Cristos şi al cărei conţinut ar da viaţă veşnică celui care l-ar bea; ce nume perfect pentru o unitate de boli de sânge ce-ar trebui să-ţi redea speranţa de viaţă, se gândi el. Grail Ward era un coridor liniştit din secţia de hematologie, cu uşi şi de-o parte şi de alta care dădeau în rezerve individuale. S-au îndreptat spre infirmiera de serviciu şi care i-a condus unde trebuiau să ajungă. Camera Margaridei avea două paturi, un pat pentru pacientă şi celălalt pentru mamă, separate de o noptieră pe care era o lampă şi o vază cu flori, ce se desfăceau în bogate petale mov.

— Ce sunt astea, mamă? vru să ştie Margarida arătând florile.

— Violete.

— Spune-mi pove’tea, ceru micuţa, instalându-se în pat.

Tomas lăsă jos valizele şi Constanca se aşeză lângă fetiţă.

— A fost odată o fată frumoasă care se numea Io. Ea era atât de frumoasă încât marele zeu al grecilor, Zeus, se îndrăgosti de ea. Dar soţiei lui Zeus, pe care o chema Hera, nu i-a plăcut deloc povestea asta şi, orbită de gelozie, îl întrebă pe Zeus de ce îi dădea el atâta atenţie acelei fete. Zeus spuse că totul era o minciună şi, ca să ascundă lucrurile a transformat-o pe frumoasa Io într-o viţică şi i-a dat un câmp de minunate violete purpurii ca să pască. Dar Hera era în continuare neîncrezătoare şi a trimis un animal să o tortureze. Disperată, Io s-a aruncat în mare, de aceea şi azi i se spune marea Ionică, în memoria lui Io. Apoi Hera a convins-o pe Io să nu-l mai vadă niciodată pe Zeus şi a transformat-o din nou în fată.

— Aha, murmură Margarida. Şi flo’ile ce înseamnă?

— Cuvântul violeta vine de la Io. Florile astea simbolizează dragostea inocentă.

— De ce?

— Pentru că Io era nevinovată. Ea nu era vinovată că lui Zeus îi plăcea de ea, nu crezi?

— Hmm-hmm, confirmă micuţa, dând din cap.

Infirmiera, care ieşise să caute un formular, se întoarse în cameră ca să completeze chestionarul preliminar. Era o doamnă între două vârste, cu părul dat pe spate şi îmbrăcată cu un halat alb cu albastru-deschis. O chema Margaret, dar ceru să i se

spună Maggy. Infirmiera se rezemă de căpătâiul patului Margaridei şi puse întrebări despre obiceiurile şi viaţa de zi cu zi a copilului, despre preferinţele sale alimentare şi istoricul ei medical; o trimise pe micuţă să se urce pe un cântar, îi înregistră greutatea şi îi măsură înălţimea; îi mai luă şi temperatura, pulsul şi ritmul respirator şi îi măsură tensiunea. După aceea, a dus-o la baie şi nu s-a lăsat până nu i-a luat probe de urină şi fecale, care se adăugau secreţiilor nazale şi salivei, probe pe care le-a dus imediat la laborator pentru analize.

Cuplul a rămas să despacheteze bagajul. Margarida îşi luase puţine haine, doar trei cămăşi, o pereche de pantaloni, un *sweater,* o fustă şi două pijamale, plus lenjeria intimă. Au pus obiectele de igienă în baie, iar păpuşa preferată, o roşcăţică ce plângea dacă era înclinată, a fost instalată pe pat. Şi hainele Constancei au fost puse în sertare, la urma urmei, mama avea să doarmă două nopţi în patul de alături până în ziua operaţiei.

Un bărbat cu halat alb, chel pe vârful capului şi cu o burtă ce-i trăda preferinţa pentru bere, intră în cameră.

— *Hello!* salută întinzând mâna. Sunt doctorul Stephen Penrose şi eu o voi opera pe fiica dumneavoastră.

Se salutară şi medicul o consultă din nou pe Margarida. Mai puse întrebări despre istoricul medical şi chemă infirmiera, cerându-i să-i facă o mielogramă domnişoarei; pentru confirmarea datelor trimise de la Lisabona. Maggy o luă pe Margarida de mână şi Constanca se pregăti să le însoţească, dar medicul făcu un semn, cerându-i să rămână în cameră.

— Cred că acesta este momentul potrivit să clarificăm toate îndoielile pe care eventual le aveţi, spuse el. Presupun că deja cunoaşteţi detaliile operaţiei…

— Nu foarte bine, recunoscu Tomas.

Medicul se aşeză pe patul Margaridei.

— O să înlocuim măduva osoasă bolnavă, eliminând toate celulele pe care le conţine şi-i vom injecta celule sănătoase, astfel încât să formăm o nouă măduvă. Acesta este un transplant allogenic, dat fiind faptul că celulele sănătoase provin de la un donator a cărui compatibilitate este verificată.

— Cine este?

— Un *chap* oarecare, cineva care o să câştige nişte bani pentru că o să-i prelevăm zece la sută din măduvă, spuse Penrose surâzând. Nu-i va afecta sănătatea şi va face rost de nişte lire pe care o să le cheltuie în *pub.*

— Şi aceste zece la sută din măduvă sunt suficiente pentru

Margarida?

— Da. Măduva fiicei dumneavoastră va fi total distrusă şi va primi o nouă măduvă ca şi cum i s-ar face o transfuzie de sânge. Noua măduvă este plină de celule care se numesc progenitoare, care odată introduse în circulaţia sangvină se vor fixa pe oase şi vor dezvolta o nouă măduvă.

— E atât de simplu?

— Procedeul e simplu, dar tot procesul este groaznic de complicat şi există riscuri ridicate. Procesul de dezvoltare a noii măduve durează cam două săptămâni, cel puţin şi aceasta-i perioada critică.

Îşi schimbă tonul vocii, asemenea cuiva care vrea să sublinieze importanţa a ceea ce va spune.

— În aceste două săptămâni, măduva Margaridei nu va produce globule albe, roşii sau trombocite în cantitate adecvată. Asta înseamnă că va fi foarte vulnerabilă la hemoragii şi infecţii. Dacă organismul ei va fi atacat de bacterii, nu va avea suficiente globule albe ca să neutralizeze acest atac. Ridică din sprânceană, insistând acestui aspect: Aţi înţeles? Va fi foarte vulnerabilă.

Tomas îşi frecă fruntea cumpănind.

— Şi cum se poate opri o bacterie să intre în corpul ei?

— O vom ţine pe fetiţă într-o cameră sterilă. Este singurul lucru pe care-l putem face.

— Şi dacă, totuşi, va contacta vreo infecţie?

— Nu va avea apărare.

— Ce înseamnă asta?

— Înseamnă că s-ar putea să nu supravieţuiască.

Tomas şi Constanca simţiră o greutate care le apăsa umerii. Fuseseră preveniţi de la Lisabona despre riscurile operaţiei, erau însă conştienţi că dacă n-ar face transplantul ar fi însemnat să facă o opţiune şi mai riscantă. Dar asta nu-i consola; oricât de mult le-ar fi spus raţiunea că acela era drumul bun, inima se îndoia, ar fi preferat să amâne totul, să uite de problemă, să pretindă că nu există, să o abandoneze într-un colţ uitat al existenţei lor.

— Dar este şi o veste bună, adăugă medicul, înţelegând că era necesar să le dea şi o rază de speranţă. Vestea bună este că, după aceste două săptămâni critice, noua măduvă va începe să producă celule sănătoase în cantitate mare, astfel că Margarida se va vindeca poate de leucemie. Bineînţeles că, după aceea, va trebui să o controlăm şi să o monitorizăm, dar asta rămâne de

văzut mai târziu.

Perspectiva posibilei vindecări îi revigoră pe părinţi, care se simţeau prinşi într-un carusel de emoţii, acum erau jos, acum erau sus, simţind cum speranţa e înlocuită de disperare, iar aceasta iarăşi de speranţă, într-o succesiune infernală, forţaţi să trăiască cu cele două sentimente contradictorii în acelaşi timp.

Speranţă şi disperare.

La şapte şi jumătate în dimineaţa celei de-a treia zile, Maggy intră în camera Margaridei şi-i dădu un tranchilizant. Constanca şi Tomas petrecuseră noaptea fără să închidă un ochi, aşezaţi pe patul de alături contemplându-şi fiica ce dormea liniştit. Cine dormea aşa nu putea să moară, îşi ziceau, sperând împotriva speranţei.

Sosirea infirmierei îi aduse la realitate; Constanca privi spre Maggy şi se gândi, aproape fără să vrea, printr-o neaşteptată asociere de idei, la un condamnat la moarte pe care gardienii vin să-l ducă la eşafod. Aproape că a trebuit să se ciupească ca să-şi impună să nu se mai gândească la infirmieră ca la cineva care venea să-i ia fetiţa ca s-o omoare, ci s-o salveze. „Vine s-o salveze”, îşi repetă Constanca, încercând să-şi găsească liniştea.

Vine s-o salveze.

Au întins-o pe Margarida pe o targă şi au dus-o pe coridoarele din Grail Ward până la sala de operaţii. Micuţa era conştientă, dar somnoroasă.

— O să visez, mamă? murmură, buimacă.

— Da, fetiţa mea. Vise frumoase.

— F’umoase, repetă Margarida, aproape cântând.

Îl întâlniră pe doctorul Penrose la uşa sălii de operaţii. Le-a fost greu să-l recunoască pentru că avea o mască pe faţă şi capul acoperit.

— Nu vă faceţi griji, spuse Penrose cu vocea înfundată de mască. Totul va fi bine.

Uşile se deschiseră amândouă şi targa dispăru în interiorul sălii, împinsă de Maggy şi cu Penrose alături. Uşile se închiseră şi cuplul rămase îndelung cu ochii spre ele, ca şi cum Margarida le-ar fi fost furată. Tomas şi Constanca se întoarseră apoi în cameră şi-şi ocupară timpul cu făcutul bagajelor, fetiţa lor nu se mai întorcea acolo după operaţie. S-au străduit să fie lenţi, ca să-şi distragă atenţia cât mai multă vreme, dar mai lent decât ei era timpul şi curând s-au aşezat pe pat, cu bagajele împachetate, fără nimic de făcut, nerăbdători şi temători, cu mintea la sala de

operaţii, imaginându-şi cum se desfăşura transplantul în acel moment.

Tortura se termină după două ore. Penrose le ieşi în faţă deja fără mască, afişând un surâs încrezător care i-a liniştit imediat.

— A mers bine, anunţă. Transplantul s-a făcut şi totul s-a desfăşurat conform procedurii, fără complicaţii.

Caruselul de emoţii se întoarse şi, unde în urmă cu un minut îi stăpânea frica, acum cei doi părinţi au fost cuprinşi de bucurie.

— Unde e fiica mea? vru să ştie Constanca, după ce îşi înfrână dorinţa aproape irezistibilă de a-l săruta pe doctor.

— A fost transferată într-o cameră izolată în cealaltă parte a secţiei.

— Putem merge să o vedem?

Penrose făcu un gest cu mâinile, cerând răbdare.

— Deocamdată nu. Doarme şi este mai bine să stea liniştită.

— Dar o putem vedea săptămâna asta?

— O veţi putea vedea în după-amiaza aceasta, staţi liniştiţi. Dacă aş fi în locul dumneavoastră, m-aş duce să mă plimb, aş lua prânzul şi m-aş întoarce aici pe la trei după-amiaza. La ora aceea ea se va fi trezit şi veţi putea să o vizitaţi.

Ieşiră din spital invadaţi de o plăcută senzaţie de speranţă, parcă pluteau, transportaţi de o suavă briză primăvăratică. A mers bine, spusese medicul. A mers bine. Ce cuvinte minunate, ce plăcute, ce reconfortante. Nu-şi imaginaseră niciodată că o simplă frază ar avea o atât de mare putere, era ca şi cum acele trei cuvinte ar fi fost magice, capabile, numai prin ele însele, să schimbe realitatea, să impună un sfârşit fericit.

A mers bine.

Au hoinărit pe străzi aproape ţopăind, râzând din orice, culorile străluceau mai puternic, aerul li se părea mai pur. Au luat-o pe Southampton Row până în Holborn şi cotiră la dreapta pe strada New Oxford. Au traversat intersecţia mare cu Tottenham Court Road şi Charing Cross şi s-au amestecat în mulţimea agitată de pe strada Oxford, privind cu încântare vitrinele şi fluxul necontenit al mulţimii care înţesa trotuarele. Li se făcu foame când au ajuns pe strada Wardour şi cotiră spre Soho. Au mâncat *teriyaki* la un restaurant coreean cu preţuri accesibile. Şi-au făcut siesta străbătând Soho până în scuarul Leicester, de unde au cotit spre Covent Garden până ce-au ajuns pe Kingsway, de unde au făcut cale întoarsă spre Southampton Row şi scuarul Russell: era deja trei după-amiaza.

Maggy, infirmiera, îi anunţă că o să-i conducă în camera unde

era Margarida. Tomas se arătă preocupat de posibilitatea de a duce microbi în locul respectiv, dar englezoaica surâse. Îi trimise să se spele pe mâini şi pe faţă şi le dădu amândurora halate, mănuşi şi măşti, pe care a trebuit să le îmbrace înainte să înceapă vizita.

— Trebuie să păstraţi o anumită distanţă de fetiţă, îi sfătui Maggy, conducându-i spre rezerva sterilă.

— Dar, când se va deschide uşa, nu există riscul să intre bacterii? întrebă Constanca, neliniştită că vizita ar putea reprezenta un pericol pentru fiica lor.

— Nu-i nici o problemă. Aerul din cameră este sterilizat şi menţinut la o presiune atmosferică peste normal, astfel că, atunci când se deschid uşile, aerul din exterior nu poate intra.

— Şi cum mănâncă?

— Cu gura, fireşte.

— Dar… nu există pericolul să se infecteze de la mâncare?

— Şi mâncarea este sterilizată.

Ajunseră la izolatorul post-operatoriu al secţiei de hematologie, iar Maggy deschise uşa unui salon.

— Aici este, anunţă.

Înăuntru aerul era proaspăt şi avea un miros aseptic, întinsă pe pat, rezemată de o pernă, Margarida trăncănea cu păpuşa ei roşcată. Privi spre intrare şi zâmbi văzându-şi părinţii.

— Bună, gaşcă, îi salută ea.

Infirmiera le făcu semn să menţină distanţa şi cuplul rămase la capătul patului.

— Eşti bine, draga mea? întrebă Constanca.

— Nu.

— Ce se întâmplă? Te doare ceva?

— Nu.

— Atunci?

— Sunt li’nită.

Constanca şi Tomas au râs.

— Eşti lihnită? N-ai luat încă prânzul?

— Am luat.

— Şi nu te-ai săturat?

— Nu. Mi-au dat pui cu spaghete.

— Era bun?

— O po’că’ie.

— N-ai mâncat tot, aşa-i?

— Am păpat tot. Dar mai v’eau, mi-e foame.

— O să vorbească tata cu doctorul şi o să-ţi mai aducă de

mâncare, interveni Tomas. Dar tu oricum eşti o mâncăcioasă, nu-i aşa? Dacă am aduce un camion de mâncare, pun pariu că înfuleci tot şi te plângi că ţi-e foame.

Micuţa puse păpuşa pe noptieră şi întinse braţele în direcţia părinţilor.

— Hai veniţi să vă pup, şt’enga’ilo’.

— Aş vrea eu, draga mea, dar doctorul zice că nu pot, explică mama.

— De ce?

— Pentru că am nişte vietăţi în mine şi, dacă îţi dau un pupic, pot să treacă la tine.

— Ah, da? se miră fata, schiţând o grimasă de dezgust. Po’că’ie.

Au rămas în cameră vorbind cu Margarida. După o oră Maggy se întoarse şi le ceru să plece. Au stabilit o oră fixă pentru vizitele zilnice şi s-au despărţit de fetiţă cu gesturi de la revedere şi bezele trimise din vârful degetelor.

Tomas simţea că-i sare inima din piept de fiecare dată când se apropia ora de vizite. Apărea la spital cu jumătate de oră înainte şi se aşeza pe canapeaua din sala de aşteptare, cu ochii atenţi la orice mişcare, stăpânindu-şi cu greutate anxietatea care-l sufoca. Această permanentă nelinişte, îndulcită de o uşoară nuanţă de blândeţe pe care nu reuşea să o definească, se potolea doar când Constanca intra pe uşă, în general cu zece minute înainte de ora de vizită. Neliniştea era atunci înlocuită de o tensiune latentă, incomodă, dar dorită în mod bizar. Pentru el, devenise momentul culminant al zilei, momentul pentru care trăia. Urmări astfel evoluţia convalescenţei fiicei sale, mereu expansivă şi binedispusă, chiar şi atunci când avea accese de febră, pe care Penrose le declară normale. Dar îi era tot mai limpede, că nu era doar din cauza Margaridei, faptul că acea vizită devenise cel mai important moment al zilei.

Era Constanca.

Discuţiile lor din sala de aşteptare s-au dovedit, totuşi, la început, încordate, violente, marcate de tăceri apăsătoare şi subînţelesuri confuze, aluzii subtile, gesturi ambigui. În a treia zi, Tomas se pomeni gândindu-se la subiectele pe care să le abordeze cu Constanca; că făcea baie sau că-şi lua micul dejun, în mintea lui se derula un scenariu, fixând subiectele pe care urma să le discute cu soţia sa în timp ce aştepta să vadă fata. Când Constanca apărea în sala de aşteptare pentru vizita zilei, desfăşura acea listă de subiecte ca un elev ce recita materia la

un examen oral; dacă se epuiza un subiect trecea imediat la următorul şi tot aşa; vorbeau despre filme, despre cărţile pe care le-au văzut în librăriile de la Charing Cross, despre o expoziţie de pictură de la galeria Tate, despre florile de vânzare din Covent Garden, despre situaţia învăţământului din Portugalia, despre drumul pe care mergea ţara, despre poezie şi despre prieteni, despre poveşti din trecutul lor comun. Nu mai existau tăceri.

În a şasea zi îşi făcu curaj şi se hotărî să ridice problema care-l frământa cel mai mult.

— Şi prietenul tău? întrebă el, străduindu-se să pară cât mai natural.

Constanca ridică ochii şi schiţă un surâs discret. Aştepta de multă vreme ca discuţia să ajungă acolo şi era important să-i vadă faţa lui Tomas când aveau să discute această chestiune. Era nervos? Îl tulbura? Era gelos? Examină cu discreţie expresia aparent indiferentă a lui Tomas, îi analiză privirea şi poziţia corpului, reluă în minte felul în care pusese întrebarea şi simţi o furnicătură în piept. E furios, se gândi ea satisfăcută. Încearcă să ascundă, dar deja se vede de la distanţă. Îl roade chiar.

— Cine, Carlos?

— Da, tipul ăsta, spuse Tomas, privind ca din întâmplare prin prejur. Cum îţi merge cu el?

Îl roade gelozia, îşi zise ea lămurită, ascunzându-şi cu greu un surâs.

— Merge. Mamei îi place foarte mult de el. Zice că e exact ce-mi trebuie mie.

— Ah, foarte bine, mârâi Tomas, ascunzându-şi cu greu iritarea. Foarte bine.

— De ce? Te interesează?

— Deloc, deloc. Am întrebat doar aşa.

În ziua aceea se lăsă tăcerea în săliţa de aşteptare, o tăcere grea, asurzitoare. Rămaseră tăcuţi multă vreme, privind la pereţi, jucând un joc al nervilor, al răbdării, al orgoliilor rănite, nici unul nu voia să fie cel care face primul pas, să fie cel slab, să treacă peste orgoliu, să cauterizeze rănile deschise, să adune cioburile şi să reclădească ceea ce încă mai putea fi reclădit.

Veni şi ora vizitei şi s-au prefăcut amândoi că nici nu şi-au dat seama când a trecut timpul, rămaseră aşezaţi pe canapea aşteptând ca celălalt să cedeze. Până ce unul dintre ei conştientiză că cineva trebuia să cedeze, cineva trebuia să dea primul semn, la urma urmei Margarida îi aştepta la celălalt capăt al coridorului.

— Opinia mamei mele nu este necesar şi a mea, murmură în cele din urmă Constanca, înainte să se ridice s-o ia spre izolator.

Dimineaţa zilei următoare şi-au petrecut-o la cumpărături. Tomas ieşi pe stradă cu un sentiment crescând de încredere, îi era clar că lucrurile se îndreptau puţin câte puţin. În ciuda acceselor de febră intermitente, Margarida rezista efectelor transplantului; iar Constanca, deşi încă mai păstra cu orgoliu distanţa, părea totuşi dispusă să se apropie; Tomas ştia că trebuia să acţioneze cu tact, fireşte, dar acum era convins că îşi jucase bine cărţile, împăcarea era posibilă.

Recuperarea fiicei sale deveni unica lui preocupare. Ca să-şi limpezească mintea a hotărât să parcurgă pitoreasca Charing Cross, mergând din librărie în librărie, scotocind rafturile cu cărţi de istorie; trecu pe la Foyle’s, pe la Waterstones şi pe la anticari, căutând texte vechi despre Orientul Mijlociu, în dorinţa de a se apuca de vechiul său proiect de a studia ebraica şi aramaica ceea ce i-ar fi deschis noi orizonturi în cercetările sale.

Mâncă la prânz creveţi curry la un restaurant indian de la capătul străzii, în învălmăşeala din scuarul Leicester şi se întoarse prin Covent Garden. Se mai plimbă şi prin piaţă şi cumpără de la o tarabă cu flori, un buchet verde de salvie; Constanca îi spusese că numele acestei flori venea din verbul latinesc *salvare,* a salva şi simboliza dorinţa de sănătate şi viaţă lungă, o urare foarte potrivită pentru Margarida. Observă după aceea un clovn care făcea acrobaţii în mijlocul unei mulţimi de gură-cască, dar, nerăbdător să-şi vadă fiica şi soţia, o luă pe strada Neal şi apoi pe strada Coptic, în direcţia spitalului. Ieşi la British Museum şi, cum mai avea o oră şi jumătate până la vizită, se hotărî să arunce o privire.

Traversă intrarea principală, din strada Great Russell şi escaladă scara exterioară; muzeul era în renovare în partea bibliotecii vechi, dărâmată acum pentru a fi înlocuită cu o aripă centrală cu linii moderne şi îndrăzneţe, dar Tomas ceru informaţii, iar apoi o luă la stânga. Trecu prin salonul sculpturilor asiriene şi intră în sectorul de artă egipteană, una dintre bijuteriile muzeului. Mumiile care trezeau o fascinaţie morbidă vizitatorilor erau la primul etaj, dar Tomas căuta altă comoară. Hoinărind printre obeliscurile şi printre statuile ciudate ale lui Isis şi Amon, se opri doar când văzu în faţa lui piatra închisă şi lucioasă, expunând trei scrii de simboluri misterioase sculptate pe faţa lustruită a pietrei; erau mesaje transmise de civilizaţii demult apuse şi care călătoriseră în timp până să ajungă acolo,

aducându-i lui Tomas, aici şi acum, veşti despre o lume care nu mai exista deja. Piatra din Rosetta.

Ieşi din muzeu cu douăzeci de minute înainte de vizită şi la scurt timp după aceea se prezentă cu buchetul de salvie în faţa infirmierei de serviciu din secţia postoperatorie de la hematologie şi ceru să o vadă pe Margarida. Englezoaica părea să fie o fată nouă, cu părul blond şi frumos, dar cu o piele foarte grasă; la piept purta un ecuson ce o prezenta drept Candace Temple. Infirmiera consultă calculatorul şi, după un moment de ezitare, se ridică şi veni la uşă.

— Urmaţi-mă, vă rog, spuse ea, luând-o pe coridor. Doctorul Penrose vrea să vorbească cu dumneavoastră.

Tomas o însoţi pe englezoaică spre cabinetul doctorului. Candace era mică de statură şi mergea cu paşi mici şi repezi, fără eleganţă. Infirmiera se opri brusc în faţa cabinetului, bătu la uşă şi o deschise.

— *Doctor, mister Thomas Noronha is here.*

Tomas surâse auzindu-şi numele pronunţat în engleză.

— *Come în,* zise o voce dinăuntru.

Candace plecă, iar Tomas intră în cabinet, surâzător, gândindu-se încă la felul cum pronunţase asistenta „Thomas Noronha”. Îl văzu pe doctorul Penrose ridicându-se de la birou, o siluetă grea, lentă, cu faţa întunecată şi ochii încercănaţi.

— Voiaţi să vorbiţi cu mine, domnule doctor?

Medicul făcu un gest în direcţia unei canapele şi se aşeză lângă Tomas. Îşi menţinu corpul înclinat în faţă, ca şi când era gata să se ridice dintr-un moment în altul şi respiră adânc.

— Mă tem că am veşti proaste pentru dumneavoastră.

Expresia tristă de pe faţa medicului spunea totul. Tomas deschise gura, îngrozit, picioarele i se înmuiaseră, inima-i bătea dezordonat.

— Fiica mea… bâigui.

— Îmi pare rău să vă spun, dar cel mai rău scenariu, cel de care ne temeam cel mai mult, ni s-a întâmplat în cele din urmă, anunţă Penrose. Margarida a contactat un microb şi se află acum în stare foarte critică.

Lipită de geamul care dădea spre camera Margaridei, Constanca avea ochii umezi, nasul roşu, o mână la gură şi suspina încetişor. Tomas o îmbrăţişă şi rămaseră amândoi privind spre fiica lor întinsă pe pat, dincolo de fereastră, cu capul lucios, chealã, agitându-se în somn, luptând între viaţă şi moarte. Asistentele alergau încolo şi-ncoace, iar Penrose apăru şi el ceva

mai târziu să supravegheze tratamentul. După ce o consultă pe Margarida şi le dădu noi instrucţiuni asistentelor, se duse la cuplul terorizat.

— Poate fi salvată, doctore? izbucni Constanca, copleşită de durere.

— Facem tot ce putem, spuse medicul cu aer sumbru.

— Dar poate fi salvată, doctore?

Penrose oftă.

— Facem tot ce putem, repetă. Dar situaţia este foarte gravă, noua măduvă nu s-a maturizat încă şi fetiţa nu are mijloace de apărare. Trebuie să vă pregătiţi de ce e mai rău.

Părinţii fetiţei nu reuşiră să se dezlipească de fereastra care le arăta ce se petrecea în cameră. Dacă Margarida trebuia să moară şi-au zis, nu va muri singură, părinţii ei vor sta cât mai aproape de ea. Au rămas toată după-masa şi toată noaptea lipiţi de geam; o infirmieră le-a adus două scaune şi s-au aşezat acolo, lipiţi de sticla geamului, cu ochii aţintiţi la fiica lor în agonie.

Pe la patru dimineaţa au băgat de seamă o agitaţie subită în cameră şi s-au ridicat de pe scaune, nerăbdători. Fetiţa, care se agitase toată noaptea într-un somn febril, părea acum imobilizată, faţa îi era senină. O infirmieră se grăbi să cheme medicul de gardă. De partea cealaltă a ferestrei totul se petrecea în tăcere, ca şi cum Tomas şi Constanca ar fi văzut un film mut, unul de groază, atât de înfricoşător, încât amândoi tremurau, simţeau că sosise momentul cel mai teribil din viaţa lor.

Medicul apăru câteva clipe mai târziu, buimac, ca şi când abia ce se trezise; era un bărbat gras, cu o guşă mare. Numele scris pe ecusonul de pe piept era Hackett. Medicul se aplecă spre pacientă, îi luă pulsul şi temperatura, îi ridică o pleoapă ca să-i examineze ochiul, consultă înregistrarea unui aparat medical şi le vorbi infirmierelor câteva minute. Când se pregătea să iasă, una dintre asistente îi arătă cu un gest geamul dincolo de care erau părinţii, ca şi când i-ar fi zis că trebuia să le comunice vestea, iar medicul, după un scurt moment de ezitare, se îndreptă spre ei.

— Bună dimineaţa, sunt doctorul Hackett, se prezentă, încurcat.

Tomas îşi strânse şi mai tare soţia în braţe, încurajându-se pentru ceea ce avea să urmeze.

— Îmi pare foarte rău…

Tomas deschise gura şi o închise fără să emită nici un sunet, nici măcar un singur sunet. Oripilat, paralizat, incapabil să

pronunţe un cuvânt, atât de zăpăcit că nici nu simţea durerea care-i umezise deja ochii, picioarele i se înmuiară, iar inima îi bătea dezordonat. În acel moment observă expresia de compasiune care juca în ochii medicului şi înţelese, în cele din urmă, că ascundea o veste rea, că devenise realitate coşmarul de care se temeau, că viaţa nu era decât o răsuflare firavă, o clipă efemeră de lumină în tenebrele veşniciei timpului, că micul lui univers rămăsese insuportabil de sărac, că se pierduse pentru totdeauna acel aer pur şi cinstit care-l fascina pe chipul naiv al Margaridei. Şi în momentul acela de perplexitate, în fracţiunea aceea de agonie supremă dintre şocul aflării veştii şi explozia suferinţei, se sperie, pentru că nu simţi născându-se în el o revoltă firească împotriva crudei trădări a destinului, ci mai degrabă o înfricoşătoare amărăciune, un dor nebun de fetiţa sa pierdută, nostalgia dureroasă şi profundă a unui tată care ştie că niciodată nu a existat o fiică mai frumoasă ca a lui, că niciodată un astfel de ciulin nu a semănat mai mult cu cea mai frumoasă floare de pe câmp.

— Vise plăcute, draga mea.

XIX

Nu există durere mai mare decât a celui care şi-a pierdut copilul. Tomas şi Constanca au trăit luni întregi năuciţi de moartea Margaridei, total dezinteresaţi de orice altceva, înstrăinaţi de viaţă, dăruindu-se complet unei indiferenţe bolnăvicioase. S-au închis în ei înşişi căutând consolare unul în celălalt, rememorând amintiri comune, împărtăşind sentimente date uitării şi în procesul acesta de mângâiere reciprocă, în care şi-au făcut un culcuş doar al lor, s-au apropiat unul de altul până la urmă. Aproape fără să-şi dea seama, ca şi când infidelitatea lui Tomas ar fi devenit acum absurd de irelevantă, o întâmplare îndepărtată din care nu mai rămăsese decât o amintire vagă şi nesemnificativă, trăiau din nou împreună.

Au trecut prin momente grele singuri în micul lor apartament. Fiecare colţ ascundea o amintire, fiecare locşor o poveste, fiecare obiect o clipă din viaţa lor trecută. S-au învârtit multă vreme pe lângă camera fiicei lor, treceau pe lângă uşa ei fără să îndrăznească să treacă dincolo de prag; era peste puterile lor, se limitau mai degrabă să privească acea intrare şi se temeau de ce se afla dincolo de ea. Era de parcă acolo s-ar fi ridicat o barieră de netrecut, trecerea spre o lume pierdută, un loc magic suspendat în timp şi a cărui vrajă le era frică să nu o rupă. Adevărul este că le era frică să înfrunte realitatea încăperii pustii, devenită acum un simbol al fiicei dispărute.

Când, în sfârşit, au reuşit să treacă pragul uşii şi au dat cu ochii de păpuşile culcate pe pat, de cărţile aliniate pe rafturi şi de hăinuţele din sertare, ca şi cum totul ar fi fost aranjat chiar atunci, s-au simţit ca nişte călători în timp, iar vârtejul de emoţii i-a prins iar; în aer încă se simţea ceva nedefinit, un miros, un gest, o ambianţă, ceva neatins şi dureros de persistent din esenţa juvenilă a Margaridei. Învinşi de emoţie, încovoiaţi de suferinţă, au ieşit repede din cameră şi s-au ţinut din nou la distanţă. Cât de rău le era să trăiască astfel, în acea atmosferă încărcată de nostalgie şi umbrită de dureroasa amintire a micuţei. Sufereau când umblau prin casă, sufereau când se îndepărtau de ea.

La capătul câtorva luni au decis că nu mai puteau continua aşa. Zilele treceau fără rost, existenţa lor era goală, viaţa li se

părea fără sens. S-au convins treptat că trebuie să facă ceva, să schimbe cursul lucrurilor, să oprească prăbuşirea în abis. Într-o zi, aşezaţi pe canapea, în tăcere, într-o deprimare vecină cu nebunia, confruntaţi cu situaţia fără ieşire în care-i aruncaseră circumstanţele, au luat o hotărâre. Aveau să rupă cu trecutul. Dar pentru asta aveau nevoie de un proiect, de o direcţie, de o lumină care să-i călăuzească şi îndată au priceput că nu exista decât o cale, că salvarea lor depindea de două lucruri.

Un alt copil şi o casă nouă.

Cu banii de la fundaţie şi-au cumpărat o vilă mică în Santo Amaro de Oeiras, aproape de mare, în aşteptarea copilului care să le umple căminul. Lucrul cel mai ciudat era că şi-au dat seama că amândoi îşi doreau un copil la fel ca Margarida, cu aceleaşi defecte, chiar şi genetice, dacă aşa trebuia să se întâmple, dar să vină cu aceleaşi calităţi, aceeaşi veselie şi cu aceeaşi generozitate cu care fetiţa lor deficientă îi cucerise; îşi doreau un copil aşa cum doreşte cineva să şteargă un vis urât, ca şi când prin intermediul lui, fiica lor pierdută ar putea, în sfârşit, să se întoarcă printre ai ei.

Moartea Margaridei îl făcu pe Tomas să reflecteze şi asupra sensului integrităţii sale profesionale. Îşi vânduse onoarea în schimbul banilor ca să-şi salveze fiica, dar după aceea totul se întâmplase ca şi cum ar fi fost pedepsit pentru că a cedat în mod atât de ruşinos, ca şi când totul n-ar fi fost decât o aspră lecţie divină, un test al seriozităţii sale, un examen moral pe care îl picase dezastruos. Această concluzie l-a adus din nou la investigaţia pe care o efectuase pentru fundaţie. Neliniştit, afectat de ideea că nu se ridicase la înălţimea obligaţiilor sale, a meditat timp îndelungat la acest subiect. S-a pomenit citindu-şi contractul, iară şi iară, de la cap la coadă, studiind fiecare clauză cu lupa, cântărind cuvintele, analizând opţiunile, căutând scăpările, punctele slabe. A ajuns chiar să vorbească cu Daniel, un văr de-al Constancei care studiase dreptul, pentru a evalua documentul în detaliu.

Adevărul este că Tomas nu reuşea să suporte hotărârea pe care se văzuse silit să o ia când semnase contractul de confidenţialitate în schimbul jumătăţii de milion de dolari care ar fi putut să o salveze pe Margarida. În cele din urmă nu a salvat-o şi nimeni nu-i putea scoate acum din cap ideea că moartea fiicei sale fusese o pedeapsă pentru afacerea mizerabilă în care se băgase. Problema deveni, încetul cu încetul, o obsesie. Descoperirile fuseseră ferecate, fireşte, dar le simţea pline de

viaţă, neostoite, revoltate, gata să-i explodeze în piept, să-i rupă oasele, să-i sfâşie carnea şi să ţâşnească în lume într-o erupţie incandescentă. Totuşi, oricât ar fi căutat modalităţi de a elibera adevărul pus sub capac, de a elibera strigătul său reprimat, ultima clauză a contractului îi îngrădea mişcările. Ruperea tăcerii l-ar fi costat un milion de dolari şi nu dispunea de aceşti bani.

Trebuia să păstreze tăcerea cu privire la două adevăruri. Unul era adevărul obiectiv, adevărul istoric în sine, adevărul dincolo de care totul era fals. Faptul că omul care a descoperit America se numea Colonna, era un nobil portughez cu ceva sânge evreiesc şi italian în vine şi desfăşurase o misiune secretă în serviciul lui don Joao al II-lea. Acest adevăr rămăsese ascuns timp de cinci secole şi părea sortit să rămână la fel. Al doilea adevăr era cel moral, subiectiv, adevărul celui care se simte bine numai cu adevărul, adevărul dincolo de care totul era minciună. Aici Tomas întră în domeniul eticii, al principiilor care-l călăuzeau în viaţă, al valorilor cinstei şi integrităţii, ideea că adevărul trebuie să triumfe, cu orice preţ, că există o relaţie intrinsecă între adevăr, cinste şi integritate. Cel mai tare îl durea să pună căluş acestui adevăr moral, simţea minciuna ca pe o lovitură de cuţit în tot ce credea el, dezmembrarea eticii în jurul căreia îşi trăise viaţa. Cel mai tare îl durea, fără îndoială, această trădare faţă de conştiinţa lui, ea era monstrul care-l martiriza în coşmarurile cele mai urâte, pumnalul pe care-l purta înfipt în inimă, cancerul care-i învenina străfundurile, acidul care-i coroda sufletul şi-i distrugea voinţa de a crede din nou în el însuşi.

Se simţea un vândut. Mizerabil, spurcat, nevrednic. Pentru prima dată conştientiză că adevărul avea un preţ şi că el însuşi îl putea sacrifica în numele altei valori. Într-un fel, se identifică cu dilema trăită acum cinci sute de ani de don Joao al II-lea. Şi-l imagină pentru câteva clipe pe Principele Perfect stând pe zidurile castelului Sao Jorge, alături de măslinii plantaţi în faţa palatului regal, cu Lisabona la picioarele lui, confruntat cu propria lui dilemă. Exista pământ spre occident şi Asia spre orient. I-ar fi plăcut să le aibă pe amândouă, dar ştia că nu putea avea decât una. Pe care să o aleagă? Pe care să o sacrifice? Şi el fusese pus în faţa unei dileme şi se văzuse obligat să opteze. Şi a optat. A cedat spaniolilor descoperirea Lumii Noi ca să-şi păstreze Asia. Columb a fost contractul lui de confidenţialitate, iar Asia, Margarida sa. Don Joao al II-lea a trebuit să aleagă şi a ales; bine sau rău, a ales. Asta a făcut, la urma urmei şi el. A ales.

Dar nu se conforma.

Don Joao al II-lea doar a compromis adevărul, în timp ce minciuna îi era necesară ca să-i rămână lui Asia. Omul său de încredere, Ruy de Pina, s-a angajat apoi să reconstituiască faptele când a considerat că adevărul nu mai punea în pericol perenitatea rezultatelor obţinute prin această stratagemă a portughezilor; şi, dacă n-ar fi fost intervenţia lui don Manuel, sau a altcuiva în numele lui, *Cronica lui don Joao al II-lea* ar povesti altceva. Dar Tomas nu avea la dispoziţie nici un Ruy de Pina care să-l poată ajuta, nu avea pe nimeni care să scrie un *Codex 632* unde adevărul să fie strecurat pe sub ştersăturile minciunii. Se simţea legat, ţintuit de lanţurile imposturii, încovoiat de greutatea compromisului pe care-l acceptase, supus destinului pe care opţiunea lui i-l hărăzise iremediabil. Trăgând linie, minciuna triumfase, iar adevărul zăcea mort.

În clipa în care cumpănea în minte aceste lucruri, fără să ştie bine de ce, dar chiar în acea clipă, îşi aminti de prima concesie pe care trebuise să o facă, primul compromis pe care Moliarti îl obligase să-l facă, prima nevrednicie pe care o acceptase. Aşezat pe o bancă din Claustrul Regal al mănăstirii Ieronimilor, americanul îl silise să meargă acasă la Toscano şi s-o mintă pe văduva acestuia pentru a obţine informaţia de care aveau ei nevoie ca să poată avansa cu investigaţia. Era o minciună mică, un lucru nesemnificativ, minuscul chiar, dar, oricum, pasul spre direcţia pe care a luat-o inexorabil, prima înclinare către teren care se transformase rapid în prăpastie, un abis întunecat şi adânc unde îngropase ce-i mai rămăsese din conştiinţă. A compromis adevărul o dată, spunându-şi lui însuşi că era o excepţie, că nu avea atât de mare importanţă. Ce mai era o minciunică pe lângă cea mare de la final? Dar excepţia se transformă imediat în regulă; şi iată-l, ruşinat, prins fără scăpare în încâlceala trădătoare de iţe ale imposturii.

Îşi aminti de asemenea şi de o flacără care-l iluminase fugitiv în Claustrul Regal, un strigăt care pentru câteva clipe îi răsună în conştiinţă, violent, curajos, furtunos; dar, în acelaşi timp, fugitiv, efemer, a fost un moment de luciditate imediat amuţit de vocea câştigului, o străfulgerare de luciditate pe care sinistra beznă o stinsese rapid.

Un poem.

Un poem de Fernando Pessoa. Era înscris pe mormântul marelui poet, în mănăstirea Ieronimilor, dăltuit în piatră ca să dureze o veşnicie. Făcu un efort să şi-l amintească şi literele

cioplite se transformară în cuvinte, iar cuvintele se făcură idei şi au căpătat sens şi au dobândit splendoare.

Ca să fii mare, fii integru: nimic
Din ce-i al tău să nu exagerezi, să nu elimini.
Fii totul în orice. Pune cât eşti
În cel mai mic lucru
Aşa cum luna toată-n orice lac
Străluceşte, pentru că e sus.

Repetă poemul de nenumărate ori, încet; simţi acea flacără pierdută reaprinzându-se, mai întâi slabă, fragilă, şovăitoare, foarte departe, dar apoi mărindu-se brusc, umplându-i inima de lumină, înteţindu-se pe măsură ce vocea creştea, răspândindu-se, incendiindu-i sufletul, era deja o văpaie ce ardea în tumultul conştiinţei, un incendiu infernal care-i prelucra fierul dârzeniei.

Strigă.

Fii integru. Voi fi. *Fii totul în orice.* Voi fi. *Pune cât eşti în cel mai mic lucru făcut.* Voi pune. *Nimic din ce-i al tău să nu exagerezi sau să elimini.* Nimic nu voi elimina. *Luna toată străluceşte pentru că e sus.* Va străluci.

Hotărârea era luată.

Tomas se aşeză în faţa calculatorului şi privi ecranul gol. Îmi trebuie alt nume, a fost primul lui gând. Poate un pseudonim. Nu, un pseudonim nu este o idee bună. Am nevoie mai întâi de cineva care să fie mai presus de orice îndoială, cineva pe care ceilalţi să-l asculte. Cineva care să accepte să fie Ruy de Pina al meu. Hm... dar cine? Un istoric cunoscut, bineînţeles. Nu, judecând mai bine, un istoric nu, ar fi prea riscant, fundaţia ar face până la urmă legătura. Am nevoie mai întâi de cineva diferit, din afara sistemului, cineva care să accepte să-şi asocieze numele adevărului pe care-l am de dezvăluit. Da, asta e, dar cine? Hm... bine, văd eu cine după aia. Prioritatea mea este să stabilesc modul în care voi da publicităţii adevărul. Contractul îmi interzice să scriu eseuri sau articole, să dau interviuri, să fac conferinţe de presă. Dar dacă aş povesti totul sub formă de roman? Nu ar fi o idee rea! Contractul nu-mi interzice. Este ficţiune, asta ar fi apărarea mea.

Ficţiune. Pe deasupra, nu voi fi eu cel care îl va scrie! Ci altcineva. Ruy de Pina al meu. Un romancier sau aşa ceva. E bine aşa, un romancier. Sau, o altă idee, de ce nu un jurnalist? N-ar fi o idee rea, un jurnalist; tipii ăştia se luptă zilnic cu fabricarea

realităţii. Hm... ideal ar fi chiar un jurnalist care să fie şi romancier; sunt vreo câţiva, poate conving pe vreunul. Bine, mă gândesc la asta după aia, mai e timp. Pentru moment o să mă concentrez la ce am de povestit, la realitatea pe care o voi transforma în roman, la ficţiunea pe care o voi folosi pentru a reactiva adevărul. Prin povestire voi scrie Istoria. Voi schimba numele celor implicaţi, evident şi nu voi spune decât ceea ce am văzut, am trăit şi am descoperit. Doar asta. Bine... poate cu excepţia unui capitol introductiv, la urma urmei totul a început cu moartea profesorului Toscano, iar eu nu am asistat la ea, nu-i aşa? Acolo îmi voi folosi imaginaţia, ce salvare! Va trebui să-mi imaginez cum a murit. Păi să vedem, ştiu că profesorul a murit în timp ce bea un suc de mango şi că era în camera sa de hotel din Rio de Janeiro. Acestea sunt faptele. Restul, felul cum au decurs lucrurile, este o chestiune de imaginaţie. N-am nevoie decât de un punct din care să încep. Stai să văd de unde. Ce-ar fi să încep cu momentul în care el cade mort în timp ce bea sucul? Hm... nu, parcă e prea abrupt. Trebuie să încep acţiunea înainte ca el să moară, cu vreo trei sau patru minute, ca să-l pregătesc pe cititor. Dar aş putea anunţa de la bun început că va muri, un fel de premoniţie, de predicţie. Da, asta e. Poate că e mai bine să încep cu o predicţie. Hm... şi apoi să folosesc numărătoarea inversă, aşa, ca să creez o anumită tensiune. E bună, e o idee beton, să-ncepem.

La toate astea se gândi Tomas Noronha în momentele lungi în care rămase ţintuit în scaun contemplând ecranul calculatorului, ca şi cum ar fi căzut în transă, îmbătat de perspectiva dulce de a elibera acea furie care-i întemniţa sufletul. Ridică apoi degetele şi, ghidat de impulsul salvator al libertăţii, asemeni unui maestru în faţa orchestrei smulgând din viori şi tromboane o grandioasă simfonie, atacă, în sfârşit, tastatura şi lăsă să curgă pe ecran melodia poveştii.

Patru.

Bătrânul istoric nu ştia, nu putea şti, că-i rămâneau doar patru minute din viaţă.

NOTĂ FINALĂ

Originea lui Cristofor Columb este învăluită în văluri obscure de mister, înfăşurată în iţe încurcate care doar lasă să se întrezărească contururile nedefinite ale unui personaj foarte complex. Pânza încurcată de secrete se pare că a fost urzită chiar de marele navigator, care, în mod deliberat şi planificat a ascuns multe informaţii despre trecutul său, învăluindu-l sub o mantie de tăceri şi enigme şoptite şi lăsând în urma sa un şir lung de piste contradictorii şi fraze ambigue. Motivele pentru care a făcut acest lucru nu sunt clare încă şi constituie o sursă de speculaţii şi pentru specialişti şi pentru profani.

Ca să facă şi mai neclare trăsăturile nebuloase ale acestui om, al cărui chip nimeni nu-l cunoaşte, multe documente, probabil edificatoare, s-au pierdut până la urmă în labirintul timpului, fapt agravat de constatarea că majoritatea textelor care au supravieţuit nu sunt originale, ci copii care ar fi putut sau nu să fie falsificate. Ca şi când asta n-ar fi de ajuns, au existat documente care s-au dovedit falsificări reuşite, care au circulat în acelaşi timp cu îndoielile care persistă în ce priveşte autenticitatea altor câteva. Despre numeroasele detalii ale drumului lui Columb avem, de aceea, puţine certitudini, nenumărate contradicţii şi diverse enigme, teren fertil pentru numeroase speculaţii despre adevărata identitate a descoperitorului Americii.

Ca să nu mai existe nici o îndoială este important de subliniat că, deşi inspirat din fapte reale şi recurgând la documente autentice, care pot fi întâlnite în mai multe biblioteci, aceasta este o operă de ficţiune. Sursele din care sunt extrase diversele teme ale acestui roman, sunt multe, începând cu cele bibliografice. Lista operelor consultate este atât de extinsă şi variată, încât nu o voi expune aici, altfel aş risca să abuzez inutil de răbdarea cititorilor. Fac referire doar la autorii care s-au dovedit relevanţi pentru furnizarea datelor referitoare la aspectele mai controversate şi la polemicile despre originea şi viaţa lui Columb, o listă care îi cuprinde pe Patrocinio Ribeiro, Pestana Junior, Santos Ferreira, Ferreira de Serpa, Arthur d’Avila, Alexandre Gaspar de Naia, Mascarenhas Barreto, Armando Cortesao, Jorge Gomes Fernandes, Vasco Graca Moura, Alfredo

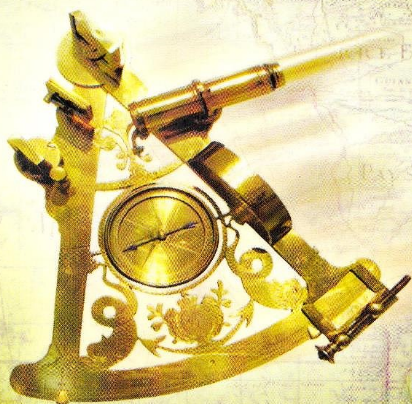
Pinheiro Marques, Luis de Albuquerque, Luiz de Lencastre e Tavora, Simon Wiesenthal, Maurizio Tagliattini, Moses Bensabat Amzalak, Jane Frances Almer, Sarah Leibovici, Salvador de Madariaga, Ramon Menedez Pidal, Luciano Rey Sanchez, Gabriel Verd Martorell şi Enrique Bayerri y Bertomeu.

Mulţi prieteni, de-ai mei s-au implicat, direct sau indirect, în scrierea acestui roman, deşi, cum e şi firesc, rămân departe de intriga ficţională. Le mulţumesc şi le sunt recunoscător pentru valoroasele lor contribuţii lui Joao Paulo Oliveira e Costa, profesor de Istorie a Descoperirilor de la Universitatea Nova din Lisabona; Diogo Pires Aurelio, directorul Bibliotecii Naţionale din Lisabona; Paola Caroli, directoarea Archivio di Stato di Governo di Genova; Pedro Correa de Lago, preşedintele Bibliotecii Naţionale din Rio de Janeiro şi unul dintre cei mai importanţi colecţionari mondiali de manuscrise autografe; Antonio Gomes da Costa, preşedintele Real Gabinete Portugues de Leitura din Rio de Janeiro; ambasadorul Antonio Tanger, care mi-a deschis uşile palatului din Sao Clemente, Rio de Janeiro; Antonio da Graca, tată şi fiu şi Paulino Bastos, ghizi în Rio de Janeiro; Helena Cordeiro, care m-a lăsat să mă uit pe fereastră la Ierusalim; rabinului Boaz Pash, ultimul cabalist din Lisabona; Roberto Bachmann, preşedintele Asociaţiei Portugheze de Studii Ebraice; Alberto Sismondini, profesor de italiană la Universitatea din Coimbra, cunoscător al limbilor din Liguria şi un valoros ajutor pentru dialectul genovez; Doris Fabris-Bucheli, ghid preţios prin hotelul din Lapa, în Lisabona; Joao Cruz Alves şi Antonio Silvestre, gardienii porţilor care ascund misterele din Quinta da Regaleira, în Sintra; Mário Oliveira şi Conceicao Trigo, medici cardiologi la spitalul „Santa Marta”, în Lisabona; Miguel Palha, medic şi fondator al Asociaţiei Portugheze de Purtători de Trisomie 21 şi Teresa sa; şi Dinei, lui Francisco şi Rosei Gomes, care mi-au împărtăşit experienţele.

Dar Florabela a fost întotdeauna prima cititoare şi cel mai important critic, farul care m-a ghidat prin labirintul încurcat al naraţiunii.

CUPRINS

BESTSELLER

O fundație americană îi propune istoricului portughez Tomás Noronha un târg de nerefuzat: să continue cercetările începute de un coleg de-al său, mort în condiții suspecte, în schimbul unei importante sume de bani. Tomás se angajează cu pasiune și cu bună-credință în această cercetare, ignorând adevăratele motive ale celor pentru care lucrează. Investigațiile sale, care îl poartă din Rio de Janeiro și până la Ierusalim, trecând prin Lisabona sau Sevilla, îl fac să descopere adevăratele împrejurări ale descoperirii Americilor, și să lămurească identitatea celui cunoscut drept Cristofor Columb, genovez. Interesele celor pentru care lucrează sunt însă cu totul altele decât dezvăluirea unui adevăr contrar istoriei oficiale. Iar Tomás se vede pus în situația de a face o alegere dificilă.

Așa cum ne avertizează José Rodrigues dos Santos, toate documentele folosite pentru scrierea acestui roman există realmente, inclusiv „Codexul 632". Iar ele spun un cu totul alt adevăr decât cel pe care-l știm din manualele de istorie despre descoperirea Americii și despre identitatea amiralului Columb.

„Ar fi trebuit să fie precum *Codul lui Da Vinci*, dar de fapt [*Codex 632*] e mai bun și mai interesant, căci îi pune la dispoziție cititorului mai puține speculații și mai multe probe."

Jornal do Brasil

ISBN 978-973-47-0733-1

